

G. Ferenczy Hanna

A kereszt árnyékában

Mercator
Stúdió

Minden jog fenntartva, beleértve bárminemű sokszorosítás, másolás és közlés jogát is.

A borító Kaskötő István terve alapján készült.

Kiadja a Mercator Stúdió
Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Lektor: Gál Veronika
Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN: 978-963-606-674-1

© G. Ferenczy Hanna, 2007
© Mercator Stúdió, 2007

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.
www.akonyv.hu és www.peterybooks.hu
T/F: 06-26-301-549
Mobil: 06-30-30-59-489

G. Ferenczy Hanna

A kereszt árnyékában

önéletrajzi regény

Tartalom

Első könyv	5	12.	276
ELLENFÉNYBEN	6	13.	280
Prológus	7	14.	283
1.	10	15.	288
2.	14	16.	290
3.	18	17.	294
4.	21	18.	298
5.	25	19.	303
6.	34	20.	308
7.	40	21.	313
8.	50	22.	321
9.	64	23.	325
10.	76	24.	331
11.	81	25.	335
12.	87	26.	339
13.	92	27.	343
14.	101	28.	347
15.	115	29.	358
16.	123	30.	362
17.	135	31.	366
18.	143	32.	371
19.	152	33.	375
20.	161	34.	380
21.	171	35.	385
22.	178	36.	390
Második könyv.....	203	37.	401
HOLDUDVAR	204	38.	406
1.	204	39.	412
2.	215	40.	417
3.	223	41.	420
4.	227	EPILÓGUS.....	429
5.	235	Ferenczy Hanna (1926 – 2007)	431
6.	240		
7.	249		
8.	254		
9.	259		
10.	263		
11.	273		

Első könyv

ELLENFÉNYBEN

...”Mi legyen az ökörrrel, mely szereti az igát,
s az erdő szarvasait, őzeit kóbor bitangnak tekinti?
Mi mást mondhatnék ezekről, mint azt,
Hogy a napfényben állnak, de hátukat fordítják
A nap felé?
Csak saját árnyékukat látják,
És árnyékuk számukra a törvény.
És mit jelent elfogadni a törvényt,
ha nem azt: legörnyedni
és az árnyékot a földre rajzolni?

De tinéktek, akik orcátokat a nap felé
Fordítva jártok, mit jelenthetnek
Holmi földre rajzolt ábrák?”

KAHLJL GJBRAN: A Próféta című könyvéből

Prológus

Időközönként egy visszatérő álom kísért. Ilyenkor verejtékezve, torkomban dobogó szívvel ébredek, mint az előbb is.

Időközönként egy visszatérő álom kísért. Ilyenkor verejtékezve, torkomban dobogó szívvel ébredek, mint az előbb is.

Időközönként egy visszatérő álom kísért. Ilyenkor verejtékezve, torkomban dobogó szívvel ébredek, mint az előbb is.

Meggyújtottam a kis olvasólámpát, a falióra hajnali hármát mutatott. Felhúztam a redőnyt, és kikönyököltem az ablakon, az augusztusi égen erős fénnel villogott néhány csillag, és a holdsütötte kerti útra árnyékot vetettek a magasra nőtt fűszálak, és cserjék.

Visszagondolok az első ilyen lidérces álomra, amely kapcsolataink legelején tört rám. Egy vasútállomáson voltunk, mindketten utazásra készen, a vonat már bent állt.

Egyik percben még szorosan fogtuk egymás kezét – aztán egyszer csak ő fent volt a vonaton, amely megindult vele. Kétségbeesetten, értetlenül néztem utána. Éreztem, tudtam, hogy örökre távozik az életemből, hogy most végérvényesen elszakadunk egymástól.

Rohanni kezdtem a vonat után. Beálltam a sínek közé, gondoltam, így majd csak utolérem...

Rémülten láttam, hogy a sínek is eltűnnek.

Valamiféle kásás, piszkos hó lepett be mindent. Letérdeltem, és a tíz körmömmel kezdtem kaparni a havat magam körül – míg ismét előbukkantak a sínek, hidegen, fémesen, szürkén.

Egyszer csak utolértem a vonatot, futottam mellette lihegve, elszoruló szívvel. Ott állt a legutolsó kocsni nyitott peronján. Tudtam, hogy észrevett, de keresztülnézett rajtam hidegen és közömbösen, mint egy idegen. Máskor oly érzelem teli arca most olyan volt, mint amikor a lámpásban lecsavarják a kanócot, és kialszik benne a fény.

Amikor ezt elmeséltem néki óbudai kis szobájában, magához vont, és homlokát az enyémhez szorítva mondta:

Liebchen, az én vonatomról maga már sohasem fog lemaradni...

Karácsony másnapja volt, délután. Íróasztalán jelképes kis karácsonyfa állt, a pianínón szétnyílt kottás füzet. A kinti szürkeség behatolt a szobába, mégis számomra az ő szeretete, egyénisége többet jelentett mindennél, nála és mellette minden csupa fény volt, csupa szín és olyan biztonságérzetet adott, olyan önbizalmat, amilyent rajta kívül sem azelőtt, sem azóta, senkitől sem kaptam.

Mennyire hittem, mennyire bíztam benne.

Szomorúsággal, megaláztatásokkal teli életembe úgy lépett be, mint kinek kizárólagos joga van hozzám, mert kulcsa van a szívemhez, a lelkemhez. Akkor én már tele voltam lelki sérülésekkel, kétségekkel. A vallás nem tudott adni már számomra semmit. Szenvedtem a kétségeimtől. Az ő hite stabil volt.

Hitt Istenben, a túlvilágban, lelki üdvösségben és erkölcsben. Ő volt az, akiben meg kapaszkodtam, akire jó volt felnézni. Úgy éreztem, ő az utolsó cérnaszál, amely még engem az Istenhez fűz.

Most nézem a csillagokat. Azelőtt ha felnéztem az égre, még kétségeim között sem éreztem azt, amit most – hogy üres, hogy nincs értelme sem a mának, sem a holnapoknak – mint ahogy a tegnapoknak sem volt.

Micsoda bűvkör szédületében éltem le az életemet? Bűvkör, amelyből számtalanszor megpróbáltam kitörni. Hiábavaló erőfeszítések voltak.

Sors, kiszmet, karma, vagy gondviselés határozta meg sorsom és a vele való találkozást?

Ha Gondviselés – hol van benne logika, az értelem, s a miértekre a felelet. Miért van az, hogy szeretni csak azt tudjuk, akiben hiszünk, de hinni csak abban tudunk, akit szeretünk

Legalább kételkedni tudnék. Amíg kételkedtem – kerestem. A keresés és kételkedés kettőse minden kínlódásával is jobb volt, mint ez a fajta nyugalom, ez a beletörődés a semmibe, a nihilbe. Valamikor a szívem tele volt dallal és költészettel, most olyan, mint egy kiégett kert. Hogy jutottam idáig? Könyvemben erre próbálok feleletet adni.

Aludni már nem tudnék, leülök az írógép mellé, és megpróbálom befejezni a könyvet, amelyet még akkor kezdtem el írni, amikor a

vasfüggöny még szilárdan állt, és semmi kilátás nem volt arra, hogy a kéziratot a fiókból valaha is elővehessem.

A hold lassan elhalványodik, kelet felől készülődik az új nap. Csendesen becsukom az ablakom. Még alszanak a feketerigók.

1990. augusztus havában.

1.

A falu, amely már inkább kisközségnek számított, a főváros közelében élte dolgos, egyhangú életét. A vasút két részre osztotta. Egyik részén volt az Andrásy-telep, és Halmi-telep, a sínek másik oldalán a Felső-telep, e mögött a Falunak nevezett, svábok, lakta rész.

A halmi telepen és az Andrásy-telepen lakók többsége a városba járt dolgozni, legtöbbjük gyári munkás volt. A Felső- telepen inkább tisztviselők laktak, a faluban lakó svábok pedig földműveléssel foglalkoztak.

Az Andrásy-telep központjában egy hatalmas tér terpeszkedett, ahol hetenként kétszer piac-napot tartottak, és augusztusban búcsú napján itt állították fel a cirkuszi sátrat, és a körhintát. Ez volt az Erzsébet tér.

Az Erzsébet térről sugárszerűen ágaztak szét az utcák. Emlékszem a Toldi utca sarkán egy pékségre, s az utcafronton működő szatócsboltra, mely állandóan tele volt frissen sült kenyér és sütemény illatával.

A Deák Ferenc utca sarkán hentesüzlet volt, a Kinizsi utca sarkán trafik. Az Arany János utcai sarkon, nagy bekerítetlen telken csak egy kerek kút árválkodott.

A Deák Ferenc és a Toldi Ferenc utca között hatalmas épület állt, klaszszicista stílusban épült zárda, kazettás ablakai előtt óriás jegenyékkel. A súlyos, tölgyfából készült portaajtóig lépcsők vezettek fel. A lépcsők két oldalán lévő oszlopon egy-egy kőgolyó ékeskedett – olyan pózban, mintha éppen le akarnának gurulni a helyükről.

Az épület magába foglalt egy kápolnát, négy tantermet, papi lakosztályt és az emeleten lévő klauzúrát. A tantermek hosszú, L alakú folyosókról nyíltak. A bejáratí folyosón mennyezetig érő missziós kereszt állt aranybetűs felirattal: – MENTSD MEG LELKEDET!

Erről a folyosóról nyílt az elemi iskola első és második osztálya. A csapóajtón túli folyosóról a harmadik és negyedik osztályé. Majd egy harmadik folyosóról, amely könyökszerűen ágazott le a főfolyosóról a kápolnába, a sekrestyébe s ezen túl az apácák konyhájába lehetett jutni. Erről a harmadik folyosóról kanyargott felfelé a lépcső az emeleten lévő klauzúrába, amely nekünk, gyerekeknek, de még a civil felnőtteknek is tiltott terület volt.

Anyám inkább praktikusán, mint csinosan járatott. Nyúlánk, hirtelen nőtt és sápadt gyerek voltam, nagy sötét szemekkel, hajam gesztenye-

barna, természettől hullámos. Egy hullám mindig a homlokomba hullt, félig eltakarva azt, és aranyos fénye volt, szembetűnően elütve szabályosan ívelt sötét szemöldökeimtől.

Mire első elemibe kerültem, már folyékonyan olvastam Andersen összes meséit, és Benedek Elek mese – és mondavilágát. Petróleumlámpával világítottunk és mindig könyörögnöm kellett anyámnak, hogy még egy kicsit olvashassak, mikor ő már lefeküdt. Anyám aztán elaludt, én meg addig olvastam, míg a kályha és a szoba kihűlt, lábam jéggé dermedt, a lámpából meg kifogyott a petróleum. Voltak emiatt nagy kikapások, tiltások, és ágyba parancsolások.

Amikor olvastam, eltűnt körülöttem minden és mindenki. Magam is benne éltem a mesék világában, azonosultam a mesebeli alakokkal és láttam a Tenger Kis Hableányának Tengeralatti kagylópalotáját, átéreztem a királyfi iránti sóvárgását, és megkönnyeztem szomorú elmúlását.

Anyám ebben az időben nem volt vallásos, noha négy évet töltött bentlakóként a Szent Margit intézetben húgával, keresztanyámmal együtt. Tőlem mindig megkövetelte az esti imát, és azt is szokta olyankor mondani:

– „Hála Isten este van megint, mával is fogyott a földi kín „-

Ő nem meséket, hanem verseket mondott. Sokszor felébredtünk, amikor még alig pitymallott odakint és olyankor kérésemre a hajnali félhomályban mondta a szebbnél szebb verseket.

A Celli búcsút, a Pókainét és a többi.

A kedvesnővért, aki minket tanított, Bellarminának hívták Molett, rózsásarcú kis apáca volt. Ha büntetni akart – különös módszert használt. Anélkül, hogy felállt volna a katedráról – felszólította az osztályt:

– Aki éri, üsse! – mármint a delikvenst. Egyszer éppen rám került a sor, a gyerekek körülvettek és az egyik fiú a vonalzó élével úgy vágott fejbe, hogy a helye is megdagadt.

Anyám fésülés közben észrevette, kérdésére elmondtam, mi történt. Ő azután, mint egy felbőszült anyatigris bejött velem az iskolába, és elkapta a nővért a folyosón.

– Azt nem bánom, ha bünteti vagy elfenekeli a gyereket, ha megérdemli, még meg is köszönöm, de a fejéhez ne nyúljanak, és egyáltalán, milyen eljárás az, hogy „aki éri üsse”?

Éppen arra jött P.B. hitoktató úr, és megkérdezte, hogy mi történt. Azután behívta anyámat a szobájába, engem is és még egy kislányt tanúnak, hogy is volt az a fejbe verősd.

Így kezdődött anyám ismeretsége a hitoktató úrral. Az után, hogy mi gyerekek visszamentünk az osztályba – ők még miről beszéltek, nem tud-

hatom, de tény, hogy anyám könyvekkel jött haza és bújni kezdte a szentek életét.

Amikor a könyveket visszavitte – megint kapott másokat. Elkezdett rendszeresen járni a kápolnába, sőt, napi áldozó lett. Kezdte úgy érezni szegény, hogy így elviselhetőbbé válik az élete. Egyre jobban érezte magát a hitoktató úr társaságában, néha engem is magával vitt, és olyankor különös beszédeket hallottam.

A hitoktató úr csodálatos történeteket mondott el a szentek életéből. Szent Ágostonról. Neeri Szent Fülöpről, Baylon Szent Paszkálról, nagy bűnbánókról és vezeklőkről.

– Mária, önből nagy szent lehetne, ön rettenetes lelkierővel rendelkezik, ha a kislány apja el is akarná venni, ne menjen hozzá, szentelje az Úrjzusnak az életét és vezekljen.

Csak bámultam őket a misztikum befogadására készséges eszemmel és szívemmel. Egyszer, amikor megint próbatételekről, alázatosságról beszéltek, azt mondta a hitoktató úr az anyámnak.

– Mit tenne ön, ha azt mondanám, hogy azt a halom téglát hordja el onnan az egyik sarokból a másik sarokba – és kimutatott az ablakon, amelyik az udvarra nézett. Anyám elnevette magát, tréfának vette, de a hitoktató úr hangja nagyon komoly volt. Döbbenet figyeltem rájuk. Anyám is elkomolyodott.

– Kinevetnének az apácák, ha meglátnák, hogy mit csinálok – mondta.

– A szent engedelmesség nevében parancsolom! – emelte fel a hangját.

Szívem a torkomban kalimpált, éreztem, valami különös feszültség vibrál és veszi körül azt a két embert ott az ablaknál. Anyám megindult az ajtó felé. Már kívül volt az ajtón, mikor a hitoktató úr visszahívta. A hangja fojtott és meghatott volt.

– Csak próbára akartam tenni Mária... – mondta. Néha tréfáltak és vicceltek, ilyenkor jó volt anyámat nevetni, látni.

Ebben az időben teljesen átadta magát a vallásnak. Nélkülözéseink dacára is előfizette liziói Kis Szent Teréz Rózsakertjét. Csak a szentek életét olvasta. Vezekelni akart, mint mondta – a múlt bűneiért –, amiben én is benne voltam, sőt, kolostorba készült amolyan bűnbánó Magdolnának. Engem már teljesen elhanyagolt.

Sohase csókolt meg, sohase becézett. Igaz, azelőtt sem. Mások szóltak rám, ha görbén álltam, ha kibomlott a masnim. Megadott nekem mindent, amit tudott, de az érzelmi életét, valahogy befelé élte.

A lakás, amelyben akkor laktunk, egy utcai szobából, konyhából és egy vadszőlővel befuttatott tornácból állt. Ebben a lakásban készültem első

áldozásomra. Mintha csak tegnap történt volna. A lázas előkészületek, a várakozás izgalma, mert nagyon komolyan vettem mindent.

Betegre aggódtam magam, hogy nem leszek méltó, hogy nem leszek egészen, de egészen tiszta. A félelem miatti láz vacogtatott szombat délután, amikor a kápolnában közösen imádkoztuk a rózsafüzért, készülve az első gyónásra. A hitoktató úr a sekrestyében gyóntatott. Először a fiúk mentek gyónni. Rajtam azonban annyira erőt vett a vacogás, hogy majdnem elájultam. Bellarmina nővér, aki a padsorok között le se fel járt, rózsafüzérért morzsolgatva, kézen fogott és soron kívül bevitt a sekrestyébe.

A gondolat, hogy most az Úrjézus előtt térdelek – annyira elgyengített, hogy fel sem mertem nézni. Magam sem tudom, hogy támo lyogtam a helyemre kissé megnyugodva. Ez a nyugalom nem tartott sokáig, eszembe jutott, hogy elfelejtettem meggyónni, hogy a szenteltvíztartót, amely szép, öblös porcelánból volt és a közepén angyalka állt, mi törtük össze Lenkével.

Lenke velem egy osztályba járt, de sokkal kisebb volt nálam, és nem érte el, így nem tudta belemártani az ujjait a szenteltvízbe. Csak ketten voltunk a kápolnában. Felemeltem, hogy belenyúlhasson, de olyan nehéz volt és belecsimpaszkodott a szenteltvíztartóba, úgy, hogy az leszakadt, széttört, és a szenteltvíz olyan lett, mint bármilyen közönséges pocsolya. Lenkével ezután hazaszaladtunk, és remegve vártuk, hogy mikor jön értünk egy csendőr. De senkise tudta meg, hogy mi követtük el. Most tehát ezt is meg kell gyónni. Kétségbeesésemben sírva fakadtam. Így azután még kétszer vitt be Bellarmina nővér a sekrestyébe.

Azon az éjszakán nem tudtam aludni. Valami nagy várakozás ülte meg az éjszaka csendjét és a szívemet. Az ablakon át kinéztem a csillagos égboltra, nem is tudom mit vártam a másnaptól – talán valamilyen csodát.

A kápolna fényárban úszott, az oltáron ragyogtak és lobogtak a gyertyák, a helyiség tele volt gyöngyvirág és liliom illattal. Há tul Donalda nővér harmóniumozott, majd a harmadik és negyedikosztályosok énekeltek egy direkt a mi – elsőáldozók – számára írt dalt és valaki hegedűvel kísérte őket. A dal szövegét is erre az alkalomra írta, valamilyik nővér. Ma is őrzöm a szívem mélyén:

*– Imádlak téged Kisjézuska
Ki most jöttél a szívembe.
Angyalok szállnak le az égből
Imádni szívem szent kincse.
Adj tiszta szívet, liljomfehéret
Add, hogy örökre szeresselek*

*Maradjak mindég jó gyermeked
Soha a bűnbe ne essek.*

Azután volt egy nagy közös reggeli kakaóval, kaláccsal. Hazafelé menet édesanyám azt mondta: de most aztán igazán jónak kell lenned, mert szívedbe tért Ő, és neked méltónak kell lenned erre a kegyelemre, én pedig nem merem megmondani, hogy talán jobb volt a készülődés és a várakozás izgalma, mint az a kiábrándult csend, amely a szívemben van.

Aggódva vizsgálgattam lelkiismeretemet, hogy valamit talán mégiscsak elfelejtettem meggyónni, és nem vagyok méltó, hogy Ő bejöjjön hozzám.

2.

1935. február másodikán, Gyertyaszentelő Boldogasszony éjszakáján olyan dolog történt, amely meghatározta mindkettőnk további sorsát.

Azon az estén a zárda minden ablaka világos volt egészen az éjszakai órákig. Színdarabot adtunk elő a tervbe vett majdan épülendő templom javára. Kint ólmos eső verte a már amúgy is síkosra fagyott utcát, bent meleg volt, hatalmas vaskályhákban lobogott a tűz.

Felhevült arccal jöttünk le a színpadról az öltözőbe, ahol lecsatolták vállunkról az angyszárnnyakat. Úgy beleéltem magamat az angyszerepbe, hogy legszívesebben elrepültem volna az ég magosába. Anyám nem jött be értem. Nem győztem várni és kiléptem az öltözőből, a folyosóra.

A folyosón különösképpen mindenki egy irányba sietett, nem a kijárat-hoz, hanem be a kápolna felé. Valamiféle izgalom telítette a levegőt, amelynek feszültségét minden idegszálassal éreztem. Hagytam, hogy sodródjam a tömeggel arrafelé. Akkor láttam meg anyámat, ott állt falfehéren a báméskodók gyűrűjében, vele szemben a hitoktató úr magából kikelve ordított.

Nagyon csúnya szavakat kiabált, és arra bízta híveit, hogy rúgják, pofozzák anyámat, ahol csak érik.

Egy világ omlott össze bennem, nem értettem semmit, csak azt, hogy most valami nagyon rettenetes, jóvátehetetlen dolog történik. És, hogy ezután már semmi sem lesz olyan, mint amilyen eddig volt. Mindenki dermedten állt. Végül sírva fakadtam, és oda akartam furakodni anyámhoz, de egy asszony elkapta a kezemet és elrángigált onnan. A férjével együtt hármasban mentünk a szeles, fagyos éjszakában, a tér túloldaláról

visszanéztem, és könnyeimen át a hatalmas, sötét épület világos ablak-szemeivel úgy hatott rám, mint egyik meséskönyvben a boszorkányvár illusztrációja.

Az asszony még mindig fogta a kezem, a férje dörögött és részvétellel nyilatkozott anyámról, de a felesége leintette.

– Sose pártold – mondta –, szerelmes a papba.

Azután, valószínű rám való tekintettel, mély hallgatásba merültek, a szó jelentését nem tudhattam még, de hogy az a „szerelem „valami nagyon nagy bűn lehet és nagyon szégyellnivaló az asszony szavaiból, arra következtettem.

A házaspár a kapunkban elvált tőlem, lakásunk természetesen zárva volt, hiszen a kulcs anyámnál maradt. Sokáig toporogtam a jeges utcán, abban reménykedve, hogy anyám egyszer csak befordul a sarkon, de telt múlt az idő és nem jött. Az utcai lámpa fénykörében tükörként villogott a jég, úgy éreztem valami bennem is megfagyott.

A szomszédunkban még világos volt az ablak, végül is rászántam magam és bekopogtam. Miután beengedtek, egy széken üldögélve töltöttem az éjszakát, irigyelve iskolatársnőmet, aki édesen aludt és szuszogott az ágyban.

Néha elbóbiskoltam, de szüntelenül felrezzentem, és amikor eszembe jutott a zárdai jelenet, próbáltam elhitetni magammal, hogy talán csak rossz álom volt az egész.

Alig virradt még, siettem haza, a hajnali égbolt szederjesen, sápadtan derengett, de a hajnalcillagot az óta sem láttam olyan ragyogónak, mint akkor, amikor nagy szomorúságomban felnéztem rá.

Anyám eszméletlenül feküdt az ágyban és nyöszörgött. Egy kedves asszony, aki szintén mellettünk lakott – volt mellette, ő adott reggelit. Azt tudtam róla, hogy református, és is, hogy mindig óvva intette anyámat a rendszeres és túlzott templomba járástól, mondván, hogy inkább törődjön többet énvelem.

Aznap az iskolában mindenki engem nézett. Elesetten ültem a helyemen, fáj a fejem és a torkom, vacogott a fogam és tüzes karikák táncoltak a szemem előtt akkor is, ha behunytam őket. Tízpercben a gyerekek összesúgtak, a fiúk száján felharsant a röhej. Teljesen magamra maradtam. Délben, amikor haza siettem, éppen nálunk volt az orvos, akit mindenki Moci bácsinak hívott. Anyám altatóval megmérgezte magát.

Később azt beszéltek, hogy azért volt az egész jelenet, mert anyám olyan kijelentést tett valaki előtt, hogy nem nyugszik, amíg a papot el nem csábítja, míg gyereke nem lesz tőle, és tartásdíjat nem fizet neki.

Anyám sehova sem járt, és mihozzánk sem járt más csak egy asszony, aki amolyan tótumfaktum volt a zárdában. Azt terjesztette, hogy anyám neki ezt mondta.

Késői gyerek voltam, anyám 39 éves volt, amikor világra hozott, s amikor ezek az események történtek, a negyvenhetet már betöltötte. Ebben az időben érte el a változás Időszakát. Hogy nemcsak az az éjszaka, de ez is közrejátszott-e – nem tudom, de tény, hogy ettől kezdve úgy viselkedett, mint aki megőrült. Naponta kereste a hitoktató urat, de az nem állt szóba vele. Bújt és bezárkózott előle.

Anyám őrjöngve követelte, hogy rehabilitálja a nyilvánosság előtt, és szembesítse a rágalmazóval. Ilyenkor az apácák kilökték és bezárták előtte a portaajtót. Akkor ott őrjöngött a téren, a zárda előtt, míg én bent ültem az iskolában, ahova szintén behallatszott a lárma.

A gyerekek és a kedvesnővér tudták, hogy anyám ordít, és szerettem volna a föld alá sülyedni, miközben vérzett a szívem érte.

Rettenetes idegállapotba kerültem. A gyerekek kiközösítettek maguk közül. Ha kört játszottak, az én kezem nem fogták meg, csak azt vettem észre, hogy kívül állok a körön. Ezután, amikor jött a tízperc, már ki se mentem az udvarra, ne lássák, hogy egyedül ódöngök. A jámbor édesanyák megtiltották kislányaiknak, hogy velem barátkozzanak, mondván, hogy egy „olyan” asszonynak a lányától csak rosszat tanulhatnak.

Anyám, látva, hogy a hitoktató úr nem áll vele szóba, és egyáltalán nem hajlandó őt rehabilitálni, sőt még a kápolnából is kitiltotta, levelet írt hozzá, és azt rám bízta, hogy adjam át.

Nagy szorongások és szívdobogások között csöngettem ajtaján, amely szintén az iskola folyosójáról nyílt. Amikor meglátott, úgy nézett rám, hogy alig tudtam eldadogni, hogy édesanyám küldött egy levelet. Remegő kézzel nyújtottam felé, de nem vette át. Bevágta az ajtót. Rettegve mentem haza az iskolából, és félve adtam vissza a levelet anyámnak. Ő kiabált, és visszazavart azzal az utasítással, hogy dobjam be a levélszekrényébe. Úgy osontam vissza, mint tolvaj, aki lopni készül. Végig mentem a folyosón, és a levelet már éppen be akartam dobni, amikor kinyílt a tanterem ajtaja, és Bellarmina nővér lépett ki rajta.

Rögtön magához intett, és bementünk az osztályba.

– Majd adok én neked levéllel molesztálni a főtisztelendő urat, adok én neked, ne félj!

Azzal kiment és rám zárta az ajtót. Páni félelem fogott el. Engem még soha nem zártak be az osztályba. Azokat szokták bezárni, akik nagyon, nagyon rosszak. És mit akart azzal mondani, hogy – majd adok én neked!

Telt, múlt az idő. Anyám azt hiszi, elcsavarogtam. Eszembe jutott Szomi Pali, a sarki pék fia, akit egyszer bezártak, de ő kiugrott az ablakon. Pedig az ablakok nagyon magasán vannak Micsoda ribillió volt. Behívták a szüleit is. Nézegettem az ablakokat, de tudtam, hogy bármi is vár rám, képtelen volnék kiugrani. Nem a magasságuk miatt.

Végre az idegölő várakozás után, megfordult a kulcs a zárban. Bellarmina nővér bejött, kezében egy göcsörtös, fényes bambusznád pálcával, és úgy elvert, hogy a földön fetrengtem a fájdalomtól. Kíméletlenül vert ott, ahol ért. Kezem az arcom elé tartottam, vékony ujjaim közül is szivárgott a vér. Testemnél csak a lelkem sajgott jobban.

Nem is tudom, hogy értem haza, még az úton igyekeztem rendbe hozni magam, hogy anyám észre ne vegye, hogy összeverték, mert tudtam, hogy ebből megint botrány lesz, amitől rettegettem és irtóztam.

Ő nem is vett észre mást, csak azt, hogy soká jöttem, és hogy a levél még mindig nálam van. Hiába mondtam, hogy a kedvesnővér észrevett és nem engedte bedobni, ő is nekem esett, és alaposan elvert. A következő nap pedig megint kezembe adta a levelet.

Megint szívdobogva mentem az iskolába, félájultan ültem végig a tanítási időt. A levelet ez alkalommal sikerült észrevétlenül bedobnom. Örültem, hogy Bellarmina nővér nem vette észre, de a hitoktató úr megmondhatta néki, mert másnap megint kikaptam a bambusznáddal.

A hitoktató úr a levelet persze válasz nélkül hagyta, és anyám újabb levelet írt. Most már szinte mindennap kezembe nyomott egyet. Idegileg annyira tönkrementem, hogy mire a Piac-tér sarkához értem, és megláttam az iskola épületét – minden elfeketedett előtttem, és le kellett ülnöm a hentesbolt lépcsőjére. Ilyenkor fejemet reszkető térdeimre hajtva kuporogtam ott, amíg valamennyire összeszedtem magam, és tovább tudtam menni, át a téren, az iskola felé.

Emlékszem – egyszer kétségbeesésemben arra gondoltam, mi lenne, ha a levelet eldobnám. Be is dobtam egy kertbe. Bedobni bedobtam, de nem tudtam tovább menni. A boríték anyám kézírásával ott kéklott és vádolt a kerítésen belül. Anyám egyszer azt mondta, hogyha bármi rosszat teszek, azt az Őrangyal látja, és azt előbb vagy utóbb ő úgyis megtudja.

Lehasaltam hát a kerítés mellé, és vékony kezemet bedugtam a szálkás lécek között. Sikerült a levelet kikotornom, és vittem tovább, mindenre elszántan, boldogtalanul a zárda felé. A gyakori verések nemcsak testileg, de lelkileg is összetörték, megaláztak és még csak nem is, panaszkodhattam senkinek. Az apáca és a hitoktató úr előtt kezdtem úgy érezni magam,

mint valami megátalkodott gonosztevő. A csúfolódó gyerekek, gúnyolódó felnőttek előtt szinte elviselhetetlen kisebbségi érzés gyötört.

Már azért is hálás voltam, ha valaki szólt hozzám. Anyám is úgy kezelt, mint egy haszontalan, engedetlenné vált gyereket, mert ellenkeztem vele, vagy elbújtam, ha láttam, hogy levelet ír. Nem tudta, hogy vernek az iskolában, méghozzá bambusznáddal. Ha észre is vette rajtam a kék – zöld foltokat, azt hitte, ezeket ő okozta. Legjobban fájt, hogy ilyenkor korholva, sírva mondogatta: – Látod, hát miért nem fogadsz szót mindjárt? Nem elég, hogy mindenki ellenségem, még te is azzá lettél?

A levelekkel való viszontagságaim több mint egy évig tartottak.

3.

Már negyedikbe jártam, amikor anyám végre rászánta magát, hogy kórházba megy, és kezelteti az idegeit. Fel is vették az István Kórház idegostályára. Egy márciusi vasárnap délután felpakolt engem, és elvitt a falusi kultúrotthonba. Ez messze esett tőlünk, a síneken túl, egészen közel az országúthoz és a községházához.

A kultúrotthon emeletes épület volt, a földszinten mozival, az emeleten kápolnával. Tulajdonképpen ez is zárda volt, és az itteni apácákat is Isteni Megváltó Leányainak hívták.

Az emeleten, a kápolnán és klauzúrán kívül óvodahelyiségek is voltak, feljebb a manzárdszobákban idős, magányos embereket gondoztak. A földszinten, a mozin kívül volt a nővérek konyhája, kertre néző vasrácsos ablakokkal, továbbá néhány terem. Egyikben az Attila cserkészcsapat szokott összejönni. A másikban valamilyen dalárda.

Nagyon fájt a szívem, hogy el kell válnom anyámtól, de mint mondta, csak pár hétről lesz szó. Ahogy a kórházból kijön, rögtön haza visz.

A kultúrház főnöknőjét Colettának hívták. Kreol bőré, alacsony, de energikus kis apáca volt, és régi ismerős. Azelőtt a mi telepünkön lévő óvodát vezette, két évig foglalkozott velem, sok szép játékot, dalt, verset tanultunk tőle. Most úgy fogadott, mint régi ismerőst.

Anyámmal úgy egyeztek meg, hogy amíg ott vagyok, apám a tartásdíjat majd nekik fogja fizetni. Ezen a vasárnap délutánon éppen a misszionáriusok tartottak előadást, a mozit színpadnak használták. A terem tömve volt svábokkal, mert a községnek ezen a részén kizárólag svábok laktak, akik németül beszéltek.

Anyám is bejött, ott állt mellettem. A ferencesek műsorukkal annyira lekötötték a figyelmem, hogy észre sem vettem, mikor elment. Amikor ráeszméltem, hogy nincs ott, olyan sírás fogott el, hogy azt hittem, szívem szakad belé. Az egyik apáca és egy fekete ruhás jelölt gyorsan kivezetett.

Rengeteg lépcsőn mentünk felfelé, labirintusnak tűnő folyosókon kanyarogtunk, míg végre benyitottunk egy ajtón. Ez a manzárdszoba volt az apácajelölt szobája, akit Annuskának hívtak. Gyorsan lefektettek, az apáca betakargatott, és olyan szívből mosolygott rám, hogy ez kissé megnyugtató volt. Mondta, hogy imádkozzam, majd leoltották a villanyt, és magamra hagytak.

Arcom a párnába temettem és sírtam. Eddig még sohasem voltam távol anyámtól, kivéve azt a hetet egyik nyáron, amikor még a hitoktató úrhoz járt, akivel akkor mindig csak a szentségről, vezeklésről, bűnbánatról beszélgettek. Anyám akkor ott hagyott engem a szomszédokra bízva, míg ő sorra járta Pesten a zárdákat, hogy fogadnák be amolyan vezeklő Magdolnának. A hitoktató úr ugyanis azt mondta, hogy van ilyen rend. De sehol se fogadták be.

Anyám ezt a tettet később azzal mentegette, hogy Chantal Szent Franciska, amikor gyermeke a küszöbre feküdt és azt mondta: – Csak rajtam keresztül mehetsz kolostorba – keresztüllépte gyermekét, mert Istent annál is jobban szerette.

Értettem is, meg nem is ezeket a dolgokat, de talán inkább értettem, hiszen a szentek életét, anyám könyveit én is elolvastam és azokban csupa ilyen, s még ilyenebb dolgok voltak leírva és én még vakon hittem bennük. Most végtelenül sajnáltam anyámat, elképzeltem, hogy egyedül, magányosan tesz, vesz a lakásban.

Az új környezettől is félttem. Félelmem alaptalannak bizonyult. Hamar beilleszkedtem új környezetembe. Megszerettem a rendszeres életmódot, a beosztott időt, a rendes és pontos étkezéseket, anyám egzaltáltsága után a csendet, nyugalmat, védettséget. Kivétel nélkül megszerettem az apácákat is. Az egyik Hamupipőkének hívtam, anyám sohase becézett. Ők mindig mondtak valami kedveset, tréfásat, vagy éppen ráncba szedtek valamiért.

Az iskola nagyon messze esett ide, és innen a faluból egyedül csak én jártam a kertek aljai sorompón túlra. Megszerettem a hosszú utat is, csak amikor odaértem a sárga falú házhoz, amelyben laktunk, akkor szorult össze a szívem, a lehúzott roletta láttán.

A Prelátus úr parókiája a faluban volt, mint mondták a kultúrházat is ő építtette, a felső-telepi zárdát, és a templomot szintén, az ott lévő lánypolgárnak is ő volt az alapítója. Néha ájtott az apácákhoz, vagy beült a mozi-

ba. Akkoriban ment a Tóparti látomás, ennek a vetítését azonnal betiltotta, mondván, hogy erkölcstelen. Nagyon kövér, szuszogós ember volt.

Életnagyságú szobra ott állt a kultúrház előcsarnokában, kőből faragott asszonyok és gyerekek gyűrűjében. Mondták, hogy nagyon gazdag, és még a főjegyző úrnak is ő parancsol Esténként, ha Annuska nem ért rá, az én feladatom volt meghozni a tejet a csarnokból. A falu ilyenkor aranyszínű porfelhőben úszott, tejszagú tehenek ballagtak hazafelé a mezőről és mindig megcsodáltam, hogy tudják melyik portán, kell befordulniuk. Élvezettel figyeltem a svábok idegen beszédét és a sötét műemlék templomban, amelyben dohszag keveredett a tömjén illatával, olykor betértem egy fohászra édesanyámért.

A nővérek minden reggel bevonultak a kápolnába, ahol egy öreg, nyugdíjas, tábori lelkész misézett. Este ugyancsak bementünk a kápolnába, ilyenkor a nővérek hangosan imádkozták a rózsafüzért, majd utána elmondták az úrangyalát. Ez nekem eleinte nagyon hosszúnak tűnt, de csakhamar rájöttem, hogy közben mindenféléről lehet gondolkodni.

Sokszor kinéztem, illetve lenéztem az ablakon, a szemben lévő házra, ahol egy cégtáblára hordó és kerék volt pingálva, és számomra értelmetlen szöveg. Mindig azt olvastam ki, hogy – Már bognár mester kovács. Csak évek múlva, és egészen véletlenül vettem észre, hogy a Már alatt egészen apró betűkkel az áll – József.

Az oltár elefántcsontszínűre volt festve, középen domborművel, amely egy feltépett keblű madarat ábrázolt, amint vércseppjei a fiókák tátozó csőrébe hullnak. Coletta kedvesfőnöknő egyszer megkérdezte, tudom e milyen madár az?

- Ez pelikán, mely saját vérével táplálja kicsinyeit.
- Azt is tudod, miért van ott?
- Mert szimbólum.

Válaszommal nagyon megörvendeztettem őket. Kezdték olyan képességeket felfedezni bennem, amelyeket anyám észre sem vett. Jólesett a szeretetükben sütkérezni, szomjas voltam arra, hogy észrevegyenek, hogy törődjenek velem, hogy simogassanak és megdicsérjenek. Szerettem a szombat estéket, ilyenkor én is bemehettem a klauzúrába, mert csak ott volt fürdőszoba.

A klauzúra titokzatos világ volt számomra. A szép mosolyú R. nővér fürdetett, és a hajamat is ő vágta körbe, s hogy közben ne izegjek-mozogjak, cukrot dugott a számba.

Őt szerettem a legjobban. Csodálatos mosolya volt.

Csak később tudtam meg, hogy tüdőbeteg.

4.

Apámat akkoriban ismertem meg, úgy, hogy az utcán egy ismerős néni rámutatott a magas, jól öltözött férfira, aki már elhaladt mellettünk, és azt mondta:

- Az ott apád.
- Csak néztem az után az ember után szívdobogva, érthetetlenül.
- Fuss utána, szaladj! - mondta a néni.

Nekilódultam. Nem is tudom, hogy honnan vettem a bátorságot, csak megálltam előtte és felnéztem rá.

- Bácsi, azt mondják, a bácsi az én apukám.

Csak állt ott elvörösödve és lenézve rám. Amikor láttam, hogy nem tiltakozik, a nyakába ugrottam és megcsókoltam.

- Hát te vagy az? - kérdezte, és kézen fogott. A kezem annyira megszorongatta, hogy azt hittem, eltöri az ujjaimat, de ez is jó volt.

Egy darabig együtt mentünk, s akkor azt mondta, majd ír nekem levelet, találkozni fogunk, és megismerjük egymást.

Örömmel meséltem el a nővéreknek ezt a találkozást, és nem tudtam, miért könnyeznek, amikor én olyan boldog vagyok.

Azután egy napon megjelent apám a kultúrban. Sokáig beszélt a kedves főnöknővel, s utána velem. Elmondta, hogy megkérte a kedves főnöknőt, hogyha anyám kijön a kórházból, és értem jön, ne adjanak neki vissza. Maradjak csak itt, ő majd ide fizeti a tartásdíjat. Azt mondta, az édesanyám gonosz, rossz asszony, és, majd ha nagyobb leszek, ezt magam is meg fogom érteni.

Amennyire örültem az apámmal való találkozásnak, annyira fájt anyám iránti gyűlölete és gyalázkodása, noha semmi hatással nem volt rám, anyám iránti szeretetem semmit sem változott. Szívemet már előre összemarkolta az ijedtség és félelem, ha arra gondoltam, mi lesz, ha anyám értem jön.

Bár nagyon megszerettem az életet a zárdában és igazán jól éreztem ott magam, mégis vártam, hogy értem jön, hiszen tudtam, rajtam kívül senkije sincs. Szerettem és sajnáltam anyámat, és bármilyen jó sort ott hagytam volna érte, még úgy is, hogy felmértem a különbséget a rendezett életmód, és mellette, a napról napra vegetálás között.

Egy szép napon nagyapám is beállított. Nagyon tekintélyes, jó megjelenésű öregúr volt, nikotintól rozsdás fehér bajusszal, vastag ezüst óraláncsal, fekete, ezüstgombos sétabottal.

Először ő is a kedves főnöknővel beszélt, és utána velem.

Miután alaposan szemügyre vett, megkérdezte, szeretem-e az édesanyámat.

– Nagyon szeretem. – mondtam.

– Akkor neked nála kell maradnod. Nehogy apádra hallgass. Ha anyád érted jön, te csak menj vissza hozzá. Egy gyereknek mindig az anyjánál van a helye.

Ráborultam nagyapám kezére, nagy kő esett le a szívemről, s úgy éreztem nincs nála jobb ember a világon. Elmenőben még arra kért, hogy apámnak ne szóljak semmit arról, hogy ő mit mondott, ez az egész legyen titok közöttünk, de addig is csak hagyjak rá apámra mindent. Különösen hatott rám ez a titkolódzás, édesanyámtól mindig csak az őszinteséget tanultam. Szorongásom egyre nőtt.

A kedvesfőnöknő sem volt olyan nyugodt, mint eddig. A napot, amikor édesanyám értem jön, most már rettegve vártam. Esténként, ha ágyamba feküdtem és Annuska még nem volt a szobában, mindig az ablakot néztem. Valahol távol egy magányos villanyoszlop lámpája ilyenkor gyulladt ki.

Úgy éreztem, ez a fény valamiféle üzenet nekem. Hogy az utcalámpa is olyan magányosan áll az éjszakában, mint amilyen magányosan én állok a világban. Mert anyám mellett is magányos vagyok és az iskolában is és itt is és mindenhol és mindig és mindörökké...

A nyitott ablakon át felhallatszott a fúvós zenekar próbája. A leventék készültek a vasárnapi misére.

Egy napon aztán jelentkezett anyám. Csak látogatni jött, és azért, hogy megkérje a nővéreket, hadd maradjak még ott, mert kijött ugyan a kórházból, ahol két hónapig volt, de baj van a lakással. Ki akarják lakoltatni, mert elmaradt a lakbérrel. Engem is kért szegény, hogy legyek türelemmel, majd értem jön. Így akkor nem is tudta meg, hogy nem akarnak visszaadni neki. Azt azonban hamarosan észrevette, hogy tiltanak tőle.

Apám hatására a főnöknő és Bellarmina nővér megtiltották, hogy iskolába jövet – menet, vagy bármikor anyámhoz bemenjek. Ha mégis kiszöktem, vagy ő a kapuból integetve behívott, mindig volt, aki beárult, és Bellarmina nővér ilyenkor levélben megírta Coletta kedvesfőnöknőnek, amit aztán nekem kellett kézbesítenem. Coletta kedvesfőnöknő először csak megdorgált, de azután prakkerral a kezében egyszer és mindenkorra eltiltott anyámtól, apám nagy meglegedésére.

Közben anyámat tényleg kilakoltatták. Ideiglenesen hátul a mosókonyhában kapott helyet, és sürgősen lakás után kellett néznie. A mi telepün-

kön már ismerték a cirkuszok és botrányok miatt, és természetesen mindenki a hitoktató urat pártolta. Anyámnak senki sem akart lakást kiadni.

Teljesen megszakították kettőnk kapcsolatát.

Ha ő jött a kultúrházba, elbújtattak előle a nővérek. Még most is magam előtt látom a konyha frissen felmosott kőcsovjait. Annuska valahova elment, az apácák olvasóikat morzsolva sétáltak a kertben, a virágokkal szeggett sétányon. A konyha ablaka a kertre nézett, és sarkig ki volt tárva. Az egyik nővér beszólt az ablakon:

– Bújj el tüstént, jön anyád!

A konyhaszekrény mögé álltam, szívem a torkomban dobogott. Csakhamar meghallottam anyám hangját, a nevemet kiáltozta. Nem tudott bejönni, mert a nővérek a folyosóajtót is bezárták, ezért oda állt a konyhaablak alá. Szemrehányást tett nekik, hogy elbújtatnak és elszakítanak tőle, és keservesen sírt. Tetőtől talpig reszkettem, végül is nem bírtam tovább, kiléptem a kredenc mögül. Anyám éppen benézett az ablakon, dermedten néztem vele szembe.

– Hát elbújtál előlem? – kiáltotta szemrehányóan, de már jött is Stefi bácsi, a mozigépész és kituszkolta az udvaron át az utcára. A fekete karikák, amik a szemem előtt ugráltak, most összefolytak, és minden fekete lett.

Ágynak estem. R. nővér a szép mosolyú, többször üldögélt az ágyam szélén, és mesélt a mennyországról, ahol mindenki boldog, és minden csodálatosan szép.

– Az anyukám is boldog lesz ott? – kérdeztem. – Hát persze – mondta határozottan. – Az apukám is? – Ő is. – Kicsit tűnődtem, majd megkérdeztem:

– De a hitoktató bácsi, ugye, nem megy a mennyországba?

– Jaj de csacsi vagy – mondta nevetve –, miért ne menne? Ő egészen biztos, hogy ott lesz, méghozzá az első helyen...

Hát ez nem tetszett nekem, sehogy sem.

Eljött a nyár, és vele a vizsga napja. Virágok, búcsúversek, búcsúdalok, izgatott gyerekek, meghatott szülők. Csak én ültem ott egyedül. Később tudtam meg, hogy anyám be akart jönni, de nem engedték be a portán. Ő már régen nem tehette be a lábát a zárdába, még misére sem engedték be.

Négy év telt el ezek között a falak között. – meditáltam magamban. Minden szép és jó volt addig, amíg a harmadikban nem jött az a február másodika. Addig Bellarina nővér is jó volt és kedves, a hitoktató úr is. Voltak kis barátnőim, akik eljöttek hozzánk és én is elmehettem hozzájuk. Aztán jött a bambusznád, a levelek, a magányosság, a kultúrház...és mi

jön most, ha elhagyom ezt az iskolát, tanulhatok-e majd tovább? Járhatok-e polgárba? Apám megígérte, hogy beírat, de akkor ott kell maradnom a kultúrban, ami nem is lenne rossz, ha nem kellene megtagadni anyámat.

Már mindenki elbúcsúzott Bellarmina nővértől, én maradtam utolsónak. Félénken és minden bátorságomat összeszedve álltam meg előtte.

– Köszönöm, köszönöm szépen – mondtam, és elsírtam magam.

Bellarmina nővér vállamra tette a kezét és azt mondta:

– Legyél továbbra is olyan jó kislány, mint eddig voltál.

Csodálkozva és eltűnődve mentem a kultúrház felé. A hosszú, magányos úton volt időm elgondolkodni – hogyha jó kislány voltam, miért kellett a bambusznád?

De hát voltak egyéb dolgok is, amiket akkor még nem tudtam megérteni. Már csak a tornavizsga volt hátra, hogy örökre búcsút mondjak annak az iskolának, iskolaudvarnak – ahol az utolsó másfél év alatt annyit szenvedtem, ahova annyi rettegéssel jártam nap, mint nap, és annyi megaláztatást, ütlegetést kellett elviselnem. És mégis, és mégis fáj a szívem a közös játékok után, amiket már sohasem fogunk mi, akik négy éven át együtt ültünk az iskolapadokban – ezen az udvaron tovább játszani. Mert azelőtt, nagyon szerettem játszani. – A gazda rétre megy, a repülve jön egy madárka, az adj király katonát – jó volt, ameddig én is játszhattam és nem zártak ki a körből.

A tornavizsgára tiroli tánccal készültünk. Mindenkinek tiroli ruhát kellett ölteni. Akinek ilyen ruhája nem volt, nem vehetett részt a táncban. Mivel apám vállalta a számlát, a nővérek nekem is megvarrták. Nagyon örültem volna a szép kantáros zöld szoknyának, a hófehér blúznak, a hegyes süvegnek, melynek oldalán valamiféle toll lengedezett, csak erős aggályaim voltak, hogy ezzel most apám lekötölte, és végképp meg kell tagadnom anyámat. A szorongás annyira eluralkodott rajtam, hogy semminek nem tudtam és nem mertem örülni.

A tornavizsga nagy nyilvánosság előtt zajlott le az iskolaudvaron. Hogy engem a tiroli ruhában táncolni lássanak – útra kelt az egész kultúrház.

Előzőleg R. nővér anyáskodva csinosított, öltöztetett, egy másik nővér a hajam ondolálta, körülvettek, igazgattak, mintha csak a kislányuk lettem volna. Tudtam, hogy a tornavizsgán apám is ott lesz. Csak azt nem tudtam, mi lesz, ha anyám is eljön. Minél közelebb értünk az iskolához, annál fehérebb lett az én arcom, és a szívem úgy dobogott, hogy azt hittem, a blúzomon keresztül is látszik, ahogy ugrál. Már előre kitanítottak, hogy mit kell tennem – ha anyámat meglátom.

Szóba se állni vele! – hangzott a parancs.

Tánc közben is mindig csak erre kellett gondolnom, csoda, hogy nem vétettem el a taktust.

A kedvesnővérek a hitoktató úr körül ültek, apám is az első sorban ült. Az arcok összefolytak a szemem előtt, mindegyre attól féltem, na most, most kitör valami. Anyám valahogy tényleg benyomakodott, de észrevet-ték és néhány markos egyházfi nyomban, kivezette. Az ünnepély után a nővérek elbúcsúztak az ottani nővérektől és közrefogtak. Apám is velünk tartott.

A zárda előtt a portaajtónál ott állt az anyám. Kezében kis papírcsoma-got tartott, amelyen átütöttek a zsírfoltok. Ránézve is tudtam, kedvence-met sütötte nekem, meggyes rétest. Nyújtotta felém és könnyörögve nézett rám.

– Kislányom, életem – ne hagyd, hogy elszakítsanak tőlem!

Álltam ott megkövülten, szívszakadva. Apám hátbavágott és azt mon-dta:

– Fuss!

Futni kezdtem, mint aki esztét veszttette, lihegve és kapkodva a levegőt, könnyeimet nyeldesve.

Nyilallásokat éreztem a baloldalamban, de nem bírtam megállni. A ker-tek aljai sorompó le volt csukva. Átbújtam alatta. Valaki sikított, de én csak futottam. Alig értem át – mögöttem ott dübörgött a debreceni gyors.

Napokig kísértett a látvány – síró anyám, kezében a süteménnyel. Úgy éreztem, ezt jóvá kell tennem. Itt kell hagynom a biztonságot, a védettsé- get, a továbbtanulás lehetőségét. És ez fájt a legjobban. Ha még egyszer értem jön – nem tarthat vissza senki és semmi. Vele megyek a nincstelen- ségbe, a bizonytalanságba, a hajléktalanságba. Az övé vagyok, hozzá tar- tozom, senkije sincs, csak én.

Nem szóltam senkinek, de kezdtem bejárni a hatalmas kert zugait, a margaréttakkal szegett sétányt, a folyosókat, a kápolnát.

Búcsúztam.

5.

Azon a délelőttön éppen az udvart söprögtem, amikor anyám megjelent a kerítésen kívül. Nem jött be, csak intett – menjek a kapuhoz. Tudtam – eljött a perc.

- Ha még szeretsz - velem jössz, ha nem, akkor az én életemnek már semmi értelme, innen egyenesen a vonat alá megyek.

Fűre dobtam a seprőt és a kötényt, ami az Annuskáé volt, és kiléptem a szürke, terméskőbe ágyazott kapun Magához szorított, megcsókolt és azt mondta:

- Drága életem, fuss, szaladj Aranka nénihez.

Hát megint szaladtam.

Aranka néni egy eldugott kis zsákutcában lakott, és amikor beestem hozzá, összecsapta a kezét.

- Volt szíve anyádnak elhozni arról a jó helyről, pedig úgy kértem, hogy ne tegye. Most hova visz téged - a szegényházba?

Odavitt. Eddig nem tudtam, hogy ilyen is létezik. Az előjáróság helyezte el ott anyámat, addig, amíg lakást nem kap, miután a mosókonyhából is kitették.

A szegényház a falu szélén volt, szemben a temetővel. Hosszú, fehérre meszelt épület, szobái földesek, agyaggal mázoltak. A házban csak a temetőőr és családja lakott. Több helyiség is volt, mindegyik lakatlan. Az egyik helyiségben, amelynek ablakai éppen a temetőre néztek, több vaságy is volt. Az ágyak tele voltak rakva fejekáposztákkal. Ezt a szobát, raktárfélének használták. Most az egyik ágyat, lerámolták és megvetették nekünk.

Ott a sivár, káposztaszagú szobában rágondolva, hogy a kápolnában éppen most mondhatják, az esi imát - elsírtam magam, de tudtam, nem szabad megbánnom, amit tettem. Csakhamar itt is találtam szépséget. Az ablakon kinézve csodálatos és sejtelmes látványt nyújtott a holdfényes temető. A fekete és a fehér márvány obeliszkek fel- fel fénylettek a hajladozó ciprusok között. A kőből faragott szobrok mintha megelevenedtek volna, a fény és az árnyék táncolt a sírok között.

Korán reggel már ismét az ablaknál voltam. Láttam, hogy gyúlnak ki a pipacsok a felkelő napban. A sírkövek, szoborcsoportok most rózsaszín és arany tűzben égtek, és egy téglából rakott, ősrégi mauzóleum fekete, kovácsoltvas kerítésével úgy hatott, mint titokzatos pagoda egy japán képeskönyvben. Rövid ottlétünk alatt ez a temető lett kedvenc tartózkodási helyem, parkom, gondolatébresztő iskolám. Bejártam minden zeg-zugát, elolvastam a sírfeliratokat, már amelyik magyarul volt, megnéztem minden arcképet, eltűnődtem a régi évszámokon, s hogy akik most a föld alatt vannak, valaha itt éltek, mozogtak a föld felett. Vonzott ez a csendes, titokzatos világ.

A temetőőr felesége természetes asszonyosság volt, nemigen szólt hozzánk, de engem néha megkínált egy csupor frissen fejt tejfel.

Anyám közben lakás után szaladgált, és sikerült is neki egy parányi udvari szobát kivenni, közel a kertek aljai állomáshoz. A sínek és a sorompó elválasztotta a Falut az Andrássy teleptől, és ha a sorompónál átmertünk, az irgalmatlanul hosszú Zrínyi utcában találtuk magunkat. Az utca, ahova most beköltöztünk a Zrínyi utcából nyílt, közel volt a sínekhez.

Az épület utolsó volt a Bánya utcában, közvetlenül egy óriási, talán valahai bányagödör szélén állt. Ebben a gödörben nyáron tehenek legelésztek, eső után gyerekek lábaltak bele a kisebb gödrökben összegyűlt tócsákban. De télen volt itt a legnagyobb forgalom, kitűnően lehetett szánkázni a hepe-hupákon, lejtőkön.

Odaköltözésünk után anyám elment a kultúrba a holmimért. Oda is adtak mindent, kivéve azt, amit apámtól kaptam, mert azokat mind visszavette, így a szép tiroli ruhát is, amiért ott hagytam a kultúrházat. Fájt a szívem a tiroli ruháért, de még jobban fájt, hogy Coletta kedvesfőnöknő azt üzent: látni sem akar.

Anyám elmondta, hogy ez alatt a pár hét alatt – elhelyezték R. nővért és még néhány apácát. A kedvesfőnöknő is utazik másnap reggel a félnyolcas vonattal – viszi Annuskát Sopronba apácának. Ő sem jön már vissza.

– Akármit is mondott, illő, hogy kimenj az állomásra és elköszönj tőle – mondta anyám.

Vágytam is erre, és szorongásomat legyőzve ki is mentem.

– Na, te kis szökevény! – mondta szeretettel és magához ölelt. Olyan jó volt odabújni hozzá és fekete ruhájába rejteni égő arcom Tudtam, hogy a régi kisóvodását öleli bennem, szigorúságának nyoma sem volt. Most már sírva, nevetve ölelgettem Annuskát is, aki mindig falazott nekem olyankor, ha elcsentem egy-egy kovászos uborkát, vagy egy-egy sütit a spájzból. Most csodálattal néztem fel rá, hogy lám nemsokára apáca lesz ő is. Annuskát az apja kísérte ki, mint mondta, az édesanyjára rá kellett zárni a lakást, mert nem bírt beletörődni, hogy egyetlen lányát elveszíti.

Mikor a vonat már közeledett, a kedvesfőnöknő azzal búcsúzott tőlem:

– Maradj jó, és szeresd csak szegény édesanyádat...

Így azután könnyű szívvel, szinte tánclépésekben mentem vissza csöppnyi szobánkba és most már nem vágytam vissza még titokban sem a kultúrba. Mit is kezdtem volna ott a kedvesfőnöknő, R.nővér és a többiek nélkül.

Buzgón olvastam Kisterézke Rózsakertjét, és arról kezdtem ábrándozni, hogy én is, mint Annuska, hogyha megnövök – apáca leszek. A kis udvari helyiségben nem sokáig laktunk. Anyám egyik nap azzal jött haza, hogy

Kisteréz szerzett nekünk lakást. A Kisterézke Rózsakertje című folyóiratnak édesanyám évek óta lelkes előfizetője volt. Igaz, sokszor nem tudta előteremteni az esedékes előfizetési díjat, de a Karmeliták korlátlanul hiteleztek neki.

– Miért éppen Kisteréz? – kérdeztem csodálkozva.

– Majd meglátod – mondta anyám örömtől repesve. – A szoba fala rózsákkal van kifestve. Mind a négy fal valóságos rózsaeső. Ma már tudom, hogy az a rózsaminta a giccsek giccse volt, de akkor gyerekfejjel nekem is tetszettek a zöld levelecskék között megbújó pink és bordószínű rózsák.

Újrafestésről úgysem lehetett szó, miből is telt volna rá?

Valószínűnek tartom, hogy bármennyi pénze is lett volna anyámnak – ragaszkodott volna Kisteréz rózsáihoz.

A lakás tényleg szép volt, a kultúrotthon előtti volt hozzá hasonló, rendes. A szoba tágas és napfényes, utcára néző déli ablakkal. Az ablak előtt keskeny virágágy húzódott végig a kerítés mentén, ami szeptember lévén tele volt pasztellszínű őszi rózsákkal. A konyha is tágas volt, öt pirosra festett betonlépcsőn lehetett feljutni a széles küszöbig. A hátsó melléképületben két írástudatlan vénkisasszony lakott, ők voltak a ház tulajdonosai.

Templomba nem igen jártak, s így nem tudtak az anyám és a hitoktató úr közötti dolgokról, amikor a lakást kiadták. Engem nagyon megszerettek, és nem tudom, miért – kisasszonynak szólítottak, noha csak tíz éves voltam.

Igaz, mindig finom holmikban jártam. Keresztanyám, aki édesanyám húga volt, Szmirnában élt férjével, aki német származású vegyész-mérnök volt a szmirnai szőnyeggyárban. Ők két-háromhónaponként csomagot küldtek, olykor kerülő úton pénzt is. A csomagnak mindig nagyon örültem. Volt benne, füge, datolya, mazsola, csokoládé, szerezsen alvóbabá, fülében rézkarikákkal, kis labda, nagy labda. Illatos ruhaneműk.

Olykor keresztülutaztak Magyarországon, ilyenkor táviratilag behívtak minket Pestre, abba a szállodába, ahol megszálltak. Nyomorú életemben ezek csodálatosan szép napok voltak. Elkértek anyámtól és áruházzal – áruházzal vittek, míg tetőtől-talpig felöltöztettek. Taxival mentünk mindenfelé és a ligetben a Weingrubernél uzsonnázunk. Nem volt családjuk, és nagyon szerették volna, ha anyám örökbe ad nekik. Amikor elmentek, mindig ellátták anyámat is elegáns cuccokkal, ékszerekkel. Amiket azután ő, amikor jöttek a nehéz napok, zálogba tett, vagy eladogatott.

Keresztapámat rajongásig megszerettem. Bár ő nem tudott magyarul, mi ketten mégis kitűnően megértettük egymást. Keresztapámért azért rajongtam, mert hallottam, amikor anyám mondta valakinek, hogy amikor

születtem és megírta a húgának, többek között azt írta: Inkább a lábam törött volna el, amikor annak az embernek, – mármint az én apámnak – a küszöbét először átléptem. Keresztanyám akkor azt írta: – A Johann azt üzeni, még mindig jobb, hogy a gyerek megvan, mintha eltörted volna a lábad.

Apámmal találkoztam az utcán. Szemrehányást tett, hogy ott hagytam a jó helyet, és visszamentem anyámhoz, ezek után nem érdemlem meg – mondta, hogy törődjön velem és segítsen bármiben is. Akkor elmondtam, hogy nagyapám is így látta helyesnek, ő is azt mondta, egy gyereknek az anyja mellett van a helye.

Apám előbb dühbe gurult, hogy erről nem is tudott, de hamar belesnyugodott. Azt hiszem, végső soron nem is bánta, hogy így alakult. Többször hangoztatta, hogy csak szabadon, függetlenül tud élni, minden megkötöttség nélkül. Különben nem tudna festeni, és neki a festés az élet. Azért azt megígérte, hogy – a tizenöt pengő tartásdíjon felül – vállalja a havi öt pengő tandíjat, amibe a polgári kerül, továbbá a beíratás és a könyvek költségét.

Ígérte be is tartotta, és én boldogan indultam a szeptemberi Veni Szanktéra.

A leánypolgárit a Miasszonyunkról nevezett iskolanővérek vezették. Az iskola a síneken túl a felső-telepi zárdában volt. A zárda három részre tagolt, és mégis egybefüggő épületet alkotott. Nyugat felől az apácák lakosztálya. A földszinti folyosóról nyílt a konyha, társalgó, ebédlő, az emeleti klauzúrához csigalépcső vezetett. A kelet felőli részen volt az iskola. Földszinten a harmadik, negyedik, emeleten az első és második osztály a szertárral.

A hosszú, emeleti folyosóról ajtó nyílt a templom kórusára. A templom a két épületszárny között magasodott a toronnyal, amelynek a négy égtájra néző oldalán minden irányban órák mutatták a pontos időt. Maga a templom – számomra legalább is lenyűgözően szép volt. Színes, angyalokat ábrázoló ablakok szűrtek meg a fényt, két oldalt a padsorok ápoltan ragyogtak. Ami leginkább megkapott, az oltár közepén álló, életnagyságú, kitért karú Jézus szíve szobor volt. Erről a jóságos arcról, mintha azt olvastam volna le, hogy emlékszik rám, amikor pici babaként megkereszteltek előtte. A szobor körül apró villanykörték voltak, s ezek minden Úrfelmutatáskor kigyulladtak. Eddig a kórus titokzatos, elérhetetlen helynek tűnt számomra. Ha letről felnéztem, láttam az orgona ezüst sípjait, s az orgonánál mindig Szent Cecíliát kerestem. Most minden szentmisére osztályonként bevonultunk a kórusra. A harmadik, negyedik osztályosok ká-

nonban énekeltek és egy nagyon szép arcú kedvesnővér orgonált. Mi, kisebbek megilletődve bámészkodtunk lefele, noha ez csak pipiskedve sikerült.

Lent az oltárnál ősz hajú, idős pap misézett – Radványi Béla esperes úr. Az ő jótékonykodásáról legendákat beszéltek még a faluban is. Mind az a szorongás, amely a másik iskolában gyötört, itt megszűnt. Itt minden kiközösítésnek, mellőzésnek vége lett. Csakhamar rájöttem, hogy a kedvesnővérek valamiért nagyon sajnálnak és szeretnek. Sápadt, vérszegény gyerek voltam akkoriban, sötétbarna szemem nyíltan, de álmodozva nézett a világba. Gyakran elfeketedett előttem ez a világ. A kórusról gyakran kivezettek, vagy ha rosszabbul voltam, kivittek.

A folyosón olyan nővér is megszólított, aki engem nem is tanított.

– Te vagy a kis Hanna? – kérdezte.

Valamivel mindig kedveskedtek – aranyszélű szentkép, imakönyv – vagy levittek a konyhára, ilyenkor mézes kenyeret, vagy valami mást kaptam. A konyhán fehér fátyolos nővérek voltak. Ők nem tanítottak, fizikai munkát végeztek.

Ebben az iskolában, mennyországban éreztem magam. Néhány kedves barátnőre is szert tettem, és lassan enyhült komor zárkózottságom is. Nagyon szerettem a szombat délutánokat. Ilyenkor a tornateremben, amely az iskolaudvaron magas, különálló épület volt, játék délutánt rendeztek. Volt ott ilyenkor minden, kötélhúzás, bakugrás, utolsó pár előre fuss, adj király katonát.

A játékdélutánok vezetője és szervezője tornatanárnőnk – tisztelendő Piencia volt. Rajongtunk érte, de ugyanakkor rettegtünk is tőle, mert szigorú, erélyessége közismertté tette az egész iskola előtt. Nemcsak tornát tanított, de ő volt mind a négy osztálynak a számtan-mértan szakosa is.

Olyankor, amikor elfajult a játék, vagy valaki helytelenkedett, csak belefújt a sípjába, és már pisszenni sem mertünk. Sajnos, számomra a játékdélutánoknak hamar vége lett. Sűrű rosszulléteim miatt az iskolaorvos felmentett a torna és az egyéb ugra-bugrálások alól.

Az otthoni légkör egyre romlott.

Anyám ebben az időben kezdte el mondogatni, hogy néki sugallatai vannak. Isten ezt, meg azt kívánja tőle sugallatok által.

– Mondd meg lelki atyádnak. – Add tudtára lelki atyádnak, stb.

Makacsul bejárt továbbra is a zárdába, holott kitiltották, kilökték, s ha mégis bejutott és odatérdelt az áldozók közé, a hitoktató úr egyszerűen nem áldozatta meg, kihagyta. Ilyenkor tébolyultan jött haza, és iskolából hazamenet már messziről hallottam őrjöngését.

Ahelyett, hogy tudomásul vette volna a kiközösítést, és tájára se ment volna a kápolnának – újból és újból kitette magát a legmegalázóbb helyzeteknek – s mindezt a megaláztatást kezdte sorra felajánlani Istennek.

Állandóan írt, jegyzett, és döbbenetesen vettem észre, hogy ostorozza magát. Ezt a legnagyobb titokban művelte, vagy olyankor, amikor aludtam, vagy olyankor, amikor nem voltam otthon. Reggeli mosdásnál, sohasem tűrte, hogy kint legyek a konyhában. Egyszer valahogy mégis megleptem, és megláttam a hátát. Tele volt piros csíkokkal, sőt a csíkok között olyan is volt, ami a bőrt is feltéphte, mert heges volt.

Különben is szegénylős volt, sohasem vetkőzött le előttem, rám kiáltott, hogy menjek vissza azonnal a szobába, de én már megláttam az ostonnyomokat.

Már akkoriban szenvedélyem volt az olvasás. Ami könyv kezembe került, azt mind kiolvastam. Így, anyám könyveit is, mármint a szentek életét. Egész szívemmel hittem a csodatételekben, a jelenésekben, az egész misztikus világban.

Akkortájt éppen Baylon Szent Paskál életét bújtam. Ezt a vaskos könyvet gróf Batthyány Strattmann László írta. Minden sorát szentírásnak vettem, annál is inkább, mivel egy gróf írta. A fejezeteket csodálatos kis mondások vezették be. Engem nagyon meghatottak, egy noteszba fel is jegyeztem őket, ma is meg vannak.

*„A tisztaság, az önkéntes szegénység
s a láncravert önakarát
ránk az istenség pecsétjét
a csillagos mennybolt alatt.”*

Vagy:

*„A gyáva megfut, a hőś harcba száll
a törpelétnél szebb a dicshalál”*

Nagyon hatottak rám ezek a mondások, és ennek a spanyol szerzetes barátnak az élete és csodatételei. Ő is ostorozta magát, sírjából kopogásokkal jelezte ha veszély . közelgett. Így hát nem voltam túlságosan meglepve anyám önsanyargatását látva. Gyerek voltam még, nem mérlegeltem semmit – amit a könyvekben olvastam még elhittem az utolsó betűig. Mondhatni, otthon voltam a szentek és a misztika világában.

Anyám és a hitoktató úr régi barátságában sem láttam semmi kivétlivalót, hiszen olvastam a nagy egyházatya, szent Jeromos életét is és cso-

dáltam azt a szép, tiszta szeretetet, ami őt Paulához fűzte. Az apácáktól is sok különös dolgot lehetett hallani, s így anyám viselkedésén sem akadtam fel. Ők is olvastak fel szentek életéből. Al. Szent Margit látomásaiból és kötelezővé tették számunkra a havonkénti első pénteki gyónást, áldozást. A nővérek mondták azt is, hogy aki halottak napján áldozik és utána legalább háromszor, elvégzi a kereszttűi ájtatosságot – az kiszabadít egy lelket a tisztítótűzből.

Így azután Jolival, kis osztálytársnőmmel megbeszéltük, hogy több lelket is kiszabadítunk.

November másodikán, szentmise után elbújtunk a templomban, és megvártuk, amíg az ajtót bezárták. Akkor előjöttünk rejtkehelyünkről és elkezdtük róni a kereszttűt. Sok időbe telt, mire egyszer is végigjártuk a 14 stációt. Minden kép előtt miatyánk, üdvözlégy, hiszekegy. Amikor ezt megcsináltuk háromszor, tizennégyyszer – örültünk, hogy egy lélek kiszabadult a lángokból. Olyan lelkesek voltunk, hogy nem tudtuk abbahagyni a lélekmentést.

Déli harangszókor a kedvesnővérek bevonultak, elfoglalták helyüket, baloldalt a két utolsó padban – és elmondták az úrangyalát. Mi ez alatt az első pad alatt lapultunk.

Amikor a nővérek kimentek, folytattuk a lelkek menekítését, pedig már nagyon éhesek voltunk, mivel áldoztunk, nem is reggeliztünk.

Késő délután, litánia előtt, amikor kinyitották a templomot, szinte táromlyogtunk a fáradságtól és az éhségtől, a térdünk minduntalan össze akart csuklani a sok térdhajtástól, de arcunk ragyogott az örömtől, hogy egy egész csapat lelket kiszabadítottunk a tűzből. Édesanyám és Joli anyja, már össze-vissza kerestek minket, volt is mit hallgatnunk. Joli anyja nagyon kedvelt engem, mert segítettem Jolinak a tanulásban, és ha Joli tűz volt én meg a víz és jó hatással voltunk egymásra.

Nyakigláb barátnőm csínytevései sok bosszúságot okoztak a kedvesnővérkéknek, és nem nagyon örültek, hogy barátkozom vele. Viszont én szerettem őt és havi öt pengőt megkerestem a vele való foglalkozással.

Mikuláskor én is szerepeltem a színpadon. Tiszta kiejtéssel, jó hangszúllyal beszéltem. Azon a szerencsétlen 1935. február másodikán szerepeltem utoljára.

Bár nem lehettem hótündér, mint az állatorvos lányai – csak hárommondatnyi szerepem volt – mégis kimondhatatlanul boldog voltam. De azért jobban szerettem a színdarabokat nézni, mint bennük szerepelni. A nézőtérrel a színpad – számomra valóságos világnak tűnt. Annyira beleéltem magam a jelenetekbe, hogy amikor a hótündérek táncoltak, elhittem

magammal, hogy igazi hó hullik, és amikor a lenge, fehér ruhácskákat kék, zöld, rózsaszínű lámpák világították meg – igazi hótündérekké váltak számomra, és a szélúrfiban, aki berobbant közéjük, mint egy garabonciás, és azt süvöltötte:

– Hú, hú... neki a világnak

– Hú, hú – megtépázom a fákat – stb., nem is Brunner Macát láttam, a negyediket nagylányt – hanem igazi szélúrfit.

Anyám nem jött el az előadásra, szegény állandóan saját ügyeivel törődött, és már belenyugodott abba, hogy a volt lelkiatyja sohase rehabilitálja nyilvánosan, elfogadta az egész megalázó helyzetét, mint keresztet úgy, hogy azt Isten vezeklésül rámérte, az elől ki nem térhet, azt nem teheti le, sőt vinnie kell rendületlenül.

Mivel a kápolnában állandó inzultusok érték – a botrányokat elkerülendő, elkezdett a falusi templomba járni. Ez nagyon messzire esett tőlünk, de annyira vágyódott a szentáldozás után, hogy szinte belebetegedett. A faluba járást csakhamar abba is hagyta.

Ott meg a prelátus úrral került összeütközésbe.

A Prelátus úr közismert volt arról, hogy pap létére, szinte nyilvánosan családi életet élt. Házvezetőnőjétől, mint mondták – gyermekei vannak, ezeket kitaníttatta és unokái is ott nevelődnek a parókián. Mint a falu, sőt az egész község teljhatalmú ura, prelátusa és kamarása, mindent megengedhetett magának.

Anyám a gyóntatószékben elpanaszolta, hogy a hitoktató úr, az ő volt lelkiatyja nem rehabilitálja őt a nyilvánosság előtt. Hitelt adott egy aljas rágalomnak anélkül, hogy meggyőződött volna róla – valóban úgy volt-e?

Anyám szerint a prelátus úr azt mondta:

– Maga vadházasságban élt egy festővel, magának törvénytelen gyereke van – tehát fel lehet tételezni magáról azt is, hogy mondta azokat a dolgokat. Ajánlom, hogy hagyjon fel a volt lelkiatyja molesztálásával. Amíg fel nem hagy vele – én sem oldozom fel.

Anyám tébolyultan jött ki a templomból, és a templom előtt őrjöngeni kezdett. Kikiabálta, hogy a prelátus úrnak bezzeg lehet paráználkodni, és gyerekeket nemzeni a világra, ha annak az egészséges paraszt vérének nem tud parancsolni, mondjon le a papi méltóságról, ne botránoztassa a népet. De persze kell a lila öv is, meg a szerelem is.

A prelátus úr hajdút hívatott a közeli községházáról, és az úgy felpofozta anyámat, hogy orrán, száján dőlt a vér.

Hogy ilyenkor mire mentem haza az iskolából – el lehet képzelni. Anyám, amikor lecsillapodott, az ütlegeteket is felajánlotta Istennek, és

kezdte mondogatni, hogy Isten sugallat által felszólította, vezekeltesse a prelátus urat.

Most már nem csak a hitoktató urat zaklatta, hanem a község teljhatalmú urát is. Mindenhol anyámról beszéltek. Voltak, akik nem tudták, hogy összetartozunk, és előttem beszéltek róla. Legtöbbször a tényeket elferdítve, ki-ki a saját szája íze szerint adta tovább.

Számomra rettenetes idők jöttek. Hol volt már a mesék és a szentek világa?

6.

Anyám egy idő óta nagyon jó lett hozzám. Mióta a kultúrból eljöttem, már nem vert. Sokszor csak nézett rám merőn, majd elsírta magát. Egyszer magához vont és közölte velem, hogy azt mondja néki Isten sugallat által:

– Elveszem tőled leánygyermekedet, a következő év tavaszán meg fog halni...

Magához vont és úgy sírt, hogy én vagyok egyedül az ő mindene és Isten túl sokat kíván tőle – ezt már nem bírja elviselni.

– Talán ha valahol el tudnálak helyezni, vagy apád magához venne – mondta – talán akkor nem halnál meg. Talán Isten azt is elfogadná tőlem – hiszen nékem az is rettenetes nagy áldozat volna.

Nagyon megdöbbsentem és csak sokára fogtam fel, hogy mit is mondott. Majd sírva, csókolgatva kértem, na, küldjön el magától, hadd maradjak mellette, akkor is, ha meg kell halnom.

Megbeszéltük, hogy a koporsóban az a fehér ruha lesz rajtam, és az a fehér koszorú – amiben elsőáldozó voltam.

Ez a jóslat nem hagyott bennem nyomot. A tavasz még messze volt, csak amikor már közeledett, kezdtem el gondolkodni, és egyre többször jutott eszembe. Álltam tízpercben az iskolaudvaron és arra gondoltam, hogy jövő ilyenkor nélkülem fognak itt ugrálni a lányok, a helyemen is más fog ülni.

Elképzeltem – milyen lesz az, ha meghalok és lebocsátanak a hideg, sötét földbe, és azután hazamennek. Édesanyám is hazamegy. Ott maradok majd egyedül, félni és fájni fogok majd.

Sok időbe telt – mire megérttettem magammal, hogy, aki meghal, az nem érez se hideget, se félelmet. Aki meghal, az nem érez semmit. Ez a gondolat még ijesztőbb volt – az elmúlás, a semmi.

De akkor eszembe jutott – hogy kell valahol lenni egy mennyországnak is. De rögtön ott volt a pokol, a tisztítótűz ijesztő víziója.

Hová kerülök, ha meghalok...? Megkérdeztem anyámtól. Azt mondta:

– A mennyországba, te csakis oda.

Így hát megnyugodtam. Még elmélázóbb, még sápadtabb lettem. És megszületett az első versem, amit a mértan füzetem utolsó lapjára írtam:

*„Gyöngyvirágos, szép tavasz
már visszatért
Szellő űzi, kergeti
messze a télt.
Fű zöldül, virág fakad,
madár száll a légbe,
És én csendben meghalok,
felmegyek az égbe”*

Január első napjaiban történt, félévi bizonyítvány-kiosztás előtt, hogy hazamenve az iskolából, anyámat megint tombolva, őriöngve találtam. Eső-péntek volt, s mivel előtte való nap délután meggyónt a felső-telepen Radványi esperes úrnál, másnap áldozni akart a kápolnában, ahová valahogy sikerült bejutnia. Mint később elmesélte – a hitoktató úr nem áldoztatta meg. Kihagyta. A sor váltotta egymást, ő maradt és a pap mindig kihagyta. Megpróbált uralkodni tépett idegein, csendben a helyére ment, de mise után bement a sekrestyébe.

– Legyen szíves, mondja meg, miért csinálta ezt velem, hiszen én tegnap meggyóntam az esperes úrnál.

– Menjen ki, mert kirúgom – mondta a hitoktató.

– Rendben van – mondta anyám –, de az ön és a prelátus úr ügye a püspökség elé kerül

Azzal – ahogy anyám mondja – megfordult és távozni készült, amikor hátulról ütlegek zuhogtak a hátára és a fejére, s a hitoktató úr kilökdöste a folyosóra. Az apácák is összesereglettek, és most már öten-hatan verték, taszigálták kifelé.

Miután kilökték, a portajtót bezárták. Anyám megállt a zárda előtt és ordított a bámészkodók gyönyörűségére.

Kis idő múlva a hitoktató úr két asszony kíséretében kijött a zárdából. Anyám eléjük állt.

- Nem fél, hogy megveri magát az Isten, pap létére, hogy mer ilyet csinálni? Azért, mert megkérdeztem, hogy miért nem áldoztatott meg?

A pap kigombolta a kabátját, és a nyakában lógó tarsolyra mutatva mondta:

- Itt van az Isten nálam.

Anyám csak akkor látta, hogy az oltáriszentséget viszi, úgy látszik, beteghez mentek.

- De ott fent is ott van - mutatott anyám az égre és sírva, összetörve jött haza. Első felháborodásában elhatározta, hogy feljeleníti a hitoktató urat testi sértésért és ezért orvoshoz ment láttelejét.

A látteletet meg is kapta nyolc napon belül gyógyuló testi sértésről, de lecsillapodva - ezt is felajánlotta Istennek, mint mondta - a múlt bűneiért.

Radványi esperes úrnak elpanaszolta az esetet, az nagyon felháborodott a hallottakon, és azt mondta, majd ő beszél a hitoktató úrral, mert ezt nem lehet csinálni.

Ennek az első pénteki eseménynek számomra szomorú következménye lett, mely sorsomat végképp meghatározta.

Egy zúzmarás januári napon észrevettem, hogy osztályfőnöknőnk arca mindig elborul, ha rám néz. Azután óra közben megnyílt az ajtó, és az igazgató-főnöknő magas, impozáns alakja jelent meg az ajtónyílásban. Tekintetével megkeresett, és intett, hogy menjek ki a folyosóra. Szívdobogva mentem ki. Ritkaságszámba ment, ha ő valakit megszólított. Maga a megjelenése is annyira tekintélyt parancsoló volt, hogy mindnyájan féltünk tőle. Ahogy ott álltam előtte a homályos, hosszú folyosón - a fekete karikák megint elkezdtek táncolni a szemem előtt.

- Édes kislány - kezdte ő, és szánakozva nézett rám - Ennek az iskolának az alapítója - a méltóságos prelátus úr és ő azt mondta, hogy a te édesanyád megsértette a legméltóságosabb Oltáriszentséget. Azt mondta, hogy az olyan asszonynak, mint a te édesanyád, a gyereke nem járhat ebbe az iskolába.

Csak álltam ott és felnéztem rá, mert nagyon magas volt.

Nem tudom, hogy néztem, de elfordította a tekintetét és elsuhogott. Alvajáróként támoltyogtam be az osztályba. Szinte fuldokoltam a sírástól, míg összeszedtem a könyveimet és beraktam kopott aktatáskámba. A lányok csodálkozó püsszegése közben indultam kifelé.

Osztályfőnöknőnk tisztelendő Cipriána odahívott a katedrához, mondta, térdeljek le, majd homlokomat megjelölte a kereszt jelével és azt mondta:

- Nagyon fáj, hogy legkedvesebb tanítványomtól kell megválnom.

Végig mentem a folyosón, teljesen kihalt volt, csak az osztályokból hallatszottak ki szófoszlányok. A lépcsőkön lemenve, a templom előcsarnokában találtam magam. Ott a térdeplőre rogytam, és szívem minden keserűségével zokogtam el bánatomat az Úrjézusnak.

Vigasztalanul távoztam.

Anyám éppen dús, rengeteg sötét haját fésülte, amit ha kibontott, éppen a derekáig ért – amikor könnytől maszatos arccal beléptem a konyhába. Elsírtam, hogy mi történt, mire haját egyetlen mozdulattal kontyba tűzte, és máris rohant Radványi esperes úrhoz. Tébolyultan jött haza, hogy most már az esperes úr sem áll vele szóba.

– Meg se hallgatott...meg se hallgatott – mondogatta egyre. – De te ne búsulj, visszakerülsz az iskolába, most már nincs más hátra, panaszt teszek Vácon, a püspökségen. Ilyesmit mégse lehet csinálni, egy gyereken mégse állhatnak bosszút... Engem megverhetnek, megverethetnek, de egy gyerekkel nem tehetnek ilyet! – sírta, kiabálta egyre.

Az iskolából való kizárásom miatt anyám elhatározta, hogy mégis feljelenti a hitoktató urat testi sértésért. Erre nem a bosszú sarkallta, csupán az, hogy – igazát bebizonyítva – engem visszavegyenek az iskolába. Mielőtt ez megtörténhetett volna, anyám idézést kapott a monori járásbírószágtól a kitűzött tárgyalásra. Felperes a hitoktató úr volt, két tanúja az a két asszony, akik ott voltak azon a pénteki napon a zárda előtti téren.

A tárgyaláson a hitoktató úr nem jelent meg, csak a két tanú. Ezek közül az egyik közismerten durva, közönséges személy volt, a másik rendes, vallásos asszony. A bíró felolvasta a vádat, amelynek hallatára anyám magánkívül kezdett ordítani és a szélhűdés kerülgette.

A vád az volt, hogy botrányt csinált az Oltáriszentség előtt, majd kiköpött előtte, és olyan szavakat használt, amelyek a nyomdafestéket nem bírják, de a bíró kimondott mindent magyarán.

Anyám őrzöngött. Behívták J.-nét az első tanút. A bíró ismét felolvasott mindent.

– Hallotta, hogy a vádlott ezt kiabálta, és azt is látta, hogy kiköpött?

– Hallottam és láttam – mondta az asszony.

Anyám összetett kézzel könyörgött néki.

– J.-né, ez nem igaz, maga tudja jól, hogy ez nem igaz... meg ne esküdjön hamisan, mert megveri magát az Isten. – Az asszony megesküdött.

Behívták T.-nét, a másik tanút. Amikor a bíró felolvasta a vádat, ez az asszony befogta a két fülét, és rémülten kiabálta:

– Én nem hallottam semmit, én nem láttam semmit – és nem esküdött meg.

A bíró újabb tárgyalást tűzött ki, erre meg kellett jelenni a papnak is. Az aljas szavakat újból felolvasták, vörösödve hallgatta.

– Ön hallotta, hogy az alperes ezeket a szavakat kiabálta?– kérdezte a bíró

– Kiabálni, kiabált – mondta zavartan –, de hogy mit, azt nem értettem...

– Még felelt is rá – ugrott fel anyám –, kigombolta a kabátját és azt mondta: – itt van az Isten nálam.– Én meg azt mondtam: de ott fenn is.

Bár a hitoktató úr sem esküdött meg, és T.-né sem, de J.-né esküje alapján anyámat el kellett ítélni. El is ítélték tíz pengő pénzbírságra, vagy két-napi elzárásra.

Anyám azt mondta a bírónak, inkább leüli, mert nincs pénze, és különben is megéri néki az Oltáriszentség, hogy érte ezt is elviselje.

– Dehogyan üli, dehogyan üli – mondta a bíró –, majd kifizeti kétpengőnként, ahogy tudja. –

Anyám akkor elsírta a bírónak, hogy most tudta csak meg, hogy ennek a hamis vádnak az alapján kerültem én ki az iskolából. Elmondta az előzményeket is. A bíró maga bízta anyámat, hogy jelentse fel J.-né hamis tanúzásért, egyúttal a hitoktatót is testi sértésért.

Anyám akkor azt mondta:

– Meglátod, szeptemberben visszakerülsz a polgáriba. Hiszen most már bebizonyosodott, hogy az ellenem felhozott vádak, ami miatt téged kicaptak – hamisak

Vissza kell, hogy vegyenek.

Hogy ne veszítsek évet, édesanyám beíratott az ötödik elemibe. Ez állami iskola volt. A hosszú, földszintes épület párhuzamosan helyezkedett el a zárda emeletes épületével és a templommal, így az iskolaudvarról pont rá lehetett látni. A polgáristák nagyon büszkék voltak, és lenézték az elemistákat, különösen az ötödik-hatodikosokat, vagyis, akikről feltételezhető volt, hogy nem tanulnak tovább. Rossz érzés volt velük találkozni, és tapasztalni, hogy most, mivel elemista lettem, meg se ismernek. Ezért elkerültem a velük való találkozást, olyan utcákon jártam, ahol tudtam, hogy nem találkozom velük.

Az ötödikben egy fiatal tanítónő tanított, aki fogalmazásaimat mindig felolvastatta az osztálynak. Szomorúságomat, magányomat nem enyhítette senki és semmi. Már nem is bántam, hogy a jóslat szerint tavasszal meghalok, csak azt sajnáltam, hogy édesanyám egészen egyedül marad.

De eljött a május, eljött a nyár is – és én nem haltam meg. Anyám ezt akkor azzal magyarázta, hogy úgy látszik Isten csak próbára akarta tenni, mint valaha próbára tette Ábrahámot is.

Mindketten örültünk Ellenben elvesztettük a lakást, amit anyám szerint Kisterézke szerzett. A két vénkisasszony megunt, hogy anyám rendetlenül fizeti a lakbért, meg az örökös patáliákat, és bíróilag kilakoltattak minket.

Emlékszem – éppen ebéd után voltunk, és én első versemen felbátorodva egy másodikat próbáltam írni, fekete margós mértanfűzetem üres lapjaira, amikor egy magas férfi állított be hozzánk azzal, hogy ő a bírósági végrehajtó, és vagy kifizetjük az elmaradt lakbéreket, de azonnal, vagy kirakat minket az utcára.

Ebben az időben a rászorulókat segély kaptak, amelynek a neve: Egri norma volt. Ez fedezte volna a lakbérünket. Az apámtól kapott tartásdíj a megélhetésünkre kellett, illetve arra sem volt elég. Ennek a segélyakciónak az elnöke a prelátus úr volt. A segélyt a prelátus úr megvonatta anyámtól, ugyanakkor, amikor az iskolából kidobott. Anyám, – amióta eszemet tudom – sohasem dolgozott. Mindig is baj volt az idegeivel. Külföldi rokonai rendszeresen segítettek. Különösen az a bátyja, aki a jogtudományok professzora volt, és akinek több tudományos és szépirodalmi könyve jelent meg nemcsak Budapesten, de Berlinben és Londonban is. Sajnos ez a bátyja éppen abban az évben halt meg, amikor én születtem. Ez a nagybátyám Indiában halt meg, Ceylon-szigetén, ahol a buddhista kánonjogot tanulmányozta. Hogy miért adta fel sárospataki tanári állását és budapesti egyetemi katedráját, s hogy miért nyergelt át a jogi tudományok síkjáról a keleti vallás búvárkodására – erről külön regényt, lélektani tanulmányt lehetne írni. Az ő könyvein keresztül ismertem meg a buddhizmus titokzatos világát, különösen a Nirvána felé című könyvét szerettem meg. Ebből ismertem meg az indiai kasztrendszer, amely mintegy keretül szolgált egy kaszton kívüli csandála lány, és egy ksatrija, illetve egy főnemesi ifjú szerelmének.

Különösen érdekelt a Nirvána szó jelentése. Akkor még gyerekfejjel visszariadtam a halál utáni megsemmisülés gondolatától és visszamene-kültem a mi katolikus vallásunkhoz, – amely túlvilági életet, mennyországot ígér.

Anyám segélyforrásai sorra bedugultak, már csak a szmirnai húga támogatta Anyám különben kitűnő kérvényeket, beadványokat írt. Nagyon szép kéz, és hibátlan helyesírása volt. Kicsit tudott franciául is, hiszen valamikor a Budapesti Szent Margit Intézet bentlakó tanulója volt. Most egy

óra haladékot kért a végrehajtótól, és engem kézen fogva elrohantunk a községházára.

Ott anyám sírva kérte a főjegyzőt, hogy utalja ki az elmaradt segélyeket, mert utcára kerülünk. A főjegyző azt mondta, csak a prelátus úr engedélyével fizetheti ki, kérje meg őt. Anyám engem, küldött be a parókiára, amely egyemeletes kis palota volt. A prelátus úr ridegen elutasított.

Az óra letelt. Szaladgáltunk még sok fel, teljesen eredménytelenül. Mire hazamentünk – szegényes bútorunk ott hevert az árokban, a ház előtt. Frickó nevű kiscicám, nyafogva ült a kapuban, amelyen én már nem léphettem be.

Anyám megfogta a kezemet és megindult velem valamerre.

A hold szinte nappali fénybe burkolta az utcát. Itt-ott kíváncsi embereket láttam kilesni a kerítések mögül. Mindig vissza kellett fordulnom, sőt, vissza-visszaszaladtam, és lehajolva megsimogattam gazdátlaná vált cicámat, majd megint anyám után siettem, aki most nagyon csendes volt és nagyon-nagyon szomorú. Ezt látva és érezve, megfogtam a kezét – és most már el sem engedtem többé. Úgy éreztem, csak mi vagyunk ketten, Anyám és én, s hogy ez a holdfényes út talán kivezet minket ebből a világból.

7.

A házikó, amely előtt megálltunk, egészen bent volt egy óriási kert mélyén. A cserjék és fák dzsungelében szinte elveszett, olyan kicsinek látszott és olyan roskatagnak, mintha a legkisebb vihar is képes lenne összedönteni, mint egy kártyavárat. A kerítés korhadt volt már és hiányos, de nem is volt rá szükség, mert a foghíjas kerítésen belül orgonasövény húzódott. Ez a sövény sűrű volt és áthatolhatatlan, csak a rozzant kiskapun keresztül lehetett a kertbe belépni. Hosszú ösvény vezetett a házhoz, amelynek csak az ablaka nézett az utca felé, bejárata hátul volt. Megkerültük a házikót, és anyám bekopogott az ajtón. Rövidesen alacsony, cigányos képű asszony nyitott ajtót. Készségesen adott szállást, a mellette lévő ágyban meghaltunk. Nem is gyújtott lámpát, a hold megvilágította a szobácskát.

Engem hamar elnyomott az álom a kiállott izgalmak és az új körülményektől való félelem miatt. Másnap megegyeztek, hogy odavihetjük a holminkat egy nyitott fészerszerűségbe, ahol nem ázik meg, és addig mi is

ott maradhatunk, amíg lakást nem kapunk. Anyám elment kocsit fogadni, és nagy örömömre Fickót is magával hozta.

Az új környezetet érdekesnek találtam. Volt benne valami valóságosra, valami mesészerű, még Christ néni megjelenésében és egyéniségében is. A szoba kicsi volt és zsúfolt. Bár ablaka utcára nézett, de az orgonasövénytől nem lehetett az utcára kilátni. A bejárati ajtó hátul a konyha felől volt. Ez a konyha úgy lett hozzáragasztva a szobához, és olyan keskeny volt, hogy az asztali tűzhely előtt éppen, hogy elfért valaki. A sarokban a fal mellett viharvert kredenc volt beszorítva, rajta régi, óraszerű mérleg, odébb meg egy hokedli, rajta egy lavór. Semmi más be sem fért volna.

A szobában az egyik sarok tele volt lim-lommal, nyúlláb, kecskebőr, plüssdarabok, virágcserepek, lyukas fenekű kosár... A falon, amely fehérre meszelt volt és tiszta, gót betűs, német szövegű házi áldás függött, és egy olyan kép, amelyben az üveg mögött a Szent Család szobor csoportja állt. Ezt kis kulccsal fel lehetett húzni, és olyankor bájos dallamot muzsikált. A mennyezet közepéről, gyöngyös rojtok között petróleumlámpa lógott. A szekrény tetején befőttes üvegek között sárga és zöld birsalmák illatoztak. Az ablak alatt ütött-kopott, szürkére festett pad állt, rajta kék zománcos fazekakban növények zöldelltek.

Be-bementem az ajtó nélküli benyílóba és nézegettem bútorainkat, különös látványt nyújtottak úgy egymás hegyén – hátán. Sokszor húzódtam közejük, szomorkodtam elveszített otthonunk miatt. Mintha az élettelen tárgyak is velem szomorkodtak volna.

Elnéztem egy szobaasztalka faragványos lábait, amiken egészen kicsi koromban papundekli tevéket vonultattam keresztül, a mélyedéseket ki-nevezve völgyeknek, a domborulatokat hegyeknek. Rájöttem, honnan olyan ismerős a Christ néni. Cseresznyét és őszibarackot szokott árulni a piacon. Ezek mind a saját kertjében termettek. A férje suszter volt, de már meghalt és családjuk sem volt.

Néha tombolajegyet is árult, ilyenkor mindig kisorsolt valami régi holmit. Egyszer mi is vettünk tőle jegyet, de nem nyertünk. Nagy szemű, kék üveggyöngyökből volt a rózsafüzére, azzal aludt el minden este. Néha átmásztam hozzá és odabújtam melléje, aminek ő nagyon örült. Anyám aludt, a hold besütött a furcsa kis szobába – én meg meséltem Christ néni-nek a Hókirálynőt, Rigócsőrű királyfit, a Tenger kis hableányát. Öröm volt Christ néninek mesélni. Elámult ezeken a meséken, és én csodálkoztam, hogy ezekről ő még sohasem hallott. Így kétszeres öröm volt őt megismertetni kedvenc, mesebeli alakjaimmel. Christ néni nem járt sűrűn templomba – egyszer mégis nagyon izgatottan jött haza azzal, hogy a hitoktató úr

megszólította őt az utcán, és megkérdezte, hogy tehetett ilyet, hogy bennünket befogadott.

Sokat gondolkodtam, mi lehet az oka ennek az engesztelhetetlen, anyám iránti gyűlöletének. Kezdttem kétségbe vonni a felebaráti szeretetről, megbocsátásról, engesztelődésről szóló tanításokat. De anyám hite óriási volt, élő és megingathatatlan és én az ő hitének a bűvkörében éltem. Igyekeztem ébredező gondolataimat elaltatni, hiszen anyám mindenre tudott valami magyarázatot. Sokszor mondogatta: „Isten sok jó embert vakká ver” és őt a sok szenvedés által teszi tökéletesebbé és volt lelkiatyja csupán eszköz erre.

Ahogy telt az idő és közelgett az ősz – egyre nyugtalanabb lettem az iskola miatt. Le s fel jártam az orgonasövények alatt, és magoltam a németet. A polgárista tankönyvből már minden német költeményt kívülről tudtam. Különösen szerettem az Erlköniget és a Loreleyt. De legjobban a Walfahrt nach Kevlar-t, amit egy gimnazista tankönyvben fedeztem fel.

Iskolázásom érdekében anyám sem maradt tétlen. Megfogadva a bíró tanácsát, ő is pörösködni kezdett. Először beperelte a hitoktató urat testi sértésért. El is ítélték 10 pengő pénzbírságra vagy kétnapi elzárásra.

Amikor a végzés anyám kezében volt, közölte J.-nével, hogy most ő következik hamis tanúzásért a hitoktatóval együtt. J.-né megleste anyámat az utcán és megfenyegette, hogy a fiával agyonvereti, hogyha bemeri pörölni. Anyám megtette a feljelentést, a tárgyalás napját már ki is tűzték Monoron.

Mielőtt tárgyalásra került volna a sor, beállított hozzánk J.-né, és sírva könyörgött anyámnak, hogy vonja vissza a feljelentést, mert a férje megtudta az egész esetet és azt mondta, ha lecsukják – kiírtja az egész családot, de még a papot is.

Anyám azt mondta, hajlandó visszavonni a pört, hogyha Radványi esperes úr előtt beismeri, hogy hamisan vallott. J.-né mindent megígért. Együtt mentek el az esperes úrhoz.

Szívdobogva néztem utánuk, ismét híve a csodákban – és reménykedve, hogy tovább tanulhatok.

Mint később édesanyám elmondta, az esperes úr meghallgatta J.-nét, azután felháborodásában kiutasította. Anyámhoz nagyon kedves volt, felajánlotta, hogy bármikor meggyóntatja, megáldoztatja, és nagyon sajnálja a történeteket. Bízta anyámat, hogy hamis tanúzásért igenis vigye törvény elé az asszonyt.

Anyám azt mondta – ezt most már nem teszi, hiszen J,-né megbánt és beismert mindent, ha mégis becsukatná az már bosszú, volna, most már csak arra kéri az esperes urat, hogy engem tegyen vissza a polgáriba.

Édesanyám elmondta, az esperes úr nagyon szomorú volt, és azt felelte, sajnos, ebben már semmit sem segíthet, mert a prelátus úr és a hitoktató úr ezt az egész csúnya ügyet már a püspökség elé terjesztette.

Mindketten sírtunk, de én reményeimet veszve is ragaszkodtam tan-könyveimhez és továbbra is magoltam és fordítgattam a németet. Christ néni beszélt németül, ezért őt kérdezgettem, ha megakadtam valahol – ujjammal rábökve a szóra. Ilyenkor Christ néninek mindig más dolga akadt. Végül rádöbbsentem, hogy Christ néni nem tud olvasni se németül, se magyarul, sőt még írni se tud. Attól fogva nagyon vigyáztam, hogy ne hozzam többé zavarba őt.

Közben apám sem maradt tétlen, elhatározta, hogy elvetet anyámtól. Az előjárósággal karöltve beadványt küldött az Árvaszékhez, azzal, hogy a jövőm nincs biztosítva anyám mellett, sőt erkölcsileg züllésnek leszek kitéve, hogyha nála maradok. Az iskolából is kicsaptak.

Megjött a végzés, hogy el kell venni anyámtól, és be kell vinni a menhelyre. Anyám azonnal fellebbezett.

A hatóság azonban nem várta meg az újabb döntést – karhatalmilag akart bevitetni a menhelyre. Napról napra hol egy hajdú, hol egy csendőr dörömbölt a zárva tartott kapun. Ilyenkor dobogó szívvel lestünk ki az ablakon Christ nénivel és anyámmal, vagy felszaladtam a padlásra és ott bújtam el, vagy ha már nem volt rá idő, a fáskamrában lehasaltam és Christ néni teknőt és kukoricacsuhét borított rám, de volt úgy is, hogy az ágy alá bújtam. Végül egy ismerős családnál töltöttem a nappalokat; ahol tudtuk, hogy nem keresnek.

Az asszony varrónő volt, lánya Emi, aki tizenhat éves volt, batiszt blúzokat hímzett, ezt én is eltanultam tőle, és örültem, hogy én is keresek pár fillért.

Emivel nemigen volt közös témánk, ő már nagylány volt, tánciskolába járt és udvarlói voltak. Míg a blúzokat hímmezte, szerelmes dalokat dúdolt. A „De szép egy május éj ott lenn Hawaiiban”-t, újból és újból elénekelttem vele, amíg meg nem tanultam. Anyám ennek sem örült. Szerettem Emiéket, mert együtt, éreztek anyámmal, és szidták apámat, amiért a menhelybe akar vitetni, szidták az előjáróságot, de még a papokat is.

Néha napközben betoppant anyám – hogy ismét ott voltak és kerestek, s, hogy ő ezt már nem bírja idegekkel. Ilyenkor sírva borult a varrógépre. Egyik nap azt mondta – próbáljuk meg, elmész apádhoz és megkéred,

megmondod, hogy te nálam akarsz maradni, várja ki az Árvaszék döntését. Nagyon megijedtem. Azt már tudtam, hogy apámék hol laknak. Egy rideg nagy szürke házban, óriás vadgesztenyefákkal az ablakok előtt.

Egyszer a kerítésen át bebámszkodtam, és egy zölddel befuttatott szalétlit láttam, a rózsák mellett fehér botokat színes üveggömbökkel. Hátralát a kertben takaros kis épület állt, úgy mondták – az a műterem, ott festi apám a képeit.

Anyám nyugtatott, ne féljek, és be ne menjek, még ha hívnának se, mert képesek elvitetni. – Ő különben is eljön velem a sarokig és onnan figyel... Így azután, torkomban dobogó szívvel megálltam nyitott ablakuk alatt. Csak ez az egy ablak volt nyitva, még sohase láttam, hogy milyen a házuk belül. Ebben a szobában a fal mellett hatalmas könyvespolcok álltak, teli könyvekkel, széles aranyozott rámaikban képek függtek a falon, és a zongora mellett egy nagyon helyes kislány gyakorolt, idősebb volt nálam valamivel.

Elfogódva néztem az ablakon át befelé. A kislány észrevett és felém fordult. Nem tudta ki vagyok, én se tudtam ki ő.

Készségesen hívta apámat. Apám átjött a másik szobából nagyapámmal együtt. Nem akartam sírni, és megpróbáltam reménykedni – ha másban nem, nagyapámban. Hiszen ő mondta a kultúrban, hogy egy gyereknek mindig az édesanyja mellett van a helye – hátha ő segít.

Ijedten dadogtam el, amire édesanyám betanított, és kértem apámat, hogy ne vitessen el a menhelyre.

– Talán bizony a Ranolder Intézetbe vitesselek a grófkisasszonyok köze? – és nevetett, nevetett, vele nevetett nagyapám is, nagy pocakja csak úgy rengett a nevetéstől.

– Jó helyen leszel a menhelyben, jobb lesz ott, mint anyádnál.

Az arca egészen elváltozott, a gúny, a gyűlölet egészen eltorzította. Megfordultam és futni kezdtem a sarok felé, ahol anyámat tudtam. Csak később, amikor visszagondoltam erre az esetre – értettem meg, hogy az a gyűlölet, az a gúny – anyámnak szólt. Őrajta akart ütni azzal, hogy elszakít tőle – én mellékes voltam, csak eszköz, amivel üthetett.

Ezután egy-két hétig nem jött értem senki. Anyám reménykedni kezdett, talán mégis meggondolta apám a dolgot. Otthon mertem maradni.

Egy meleg, augusztusi délben kint ültem az orgonasövény alatt és babáztam, hiszen még csak tizenegy éves voltam, babámat Gyöngyinek hívtam, egyetlen alvóbabája volt mostoha gyermekkoromnak.

Akkor valaki belökte a kaput. A bozótból csak két csizmás lábat láttam befelé igyekezni. A kaputól a házig jókora út volt. Utána néztem, egy haj-

dú volt sötétkék uniformisban. Megint értem jött. Ösztönszerű mozdulattal pattantam fel ülőhelyemről, otthagytva Gyöngyit a tarka babaruhák között – magam pedig kifutottam a kapun. Szaladtam, mint akit kergetnek, magam sem tudtam hova, merre.

Végül Joliék jutottak eszembe, akik a Halmi-telepen egy kis zsákutcában laktak, közvetlenül a sínek mellett. Bár a kapcsolat megszakadt velük, amikor kimaradtam a polgáriból, most, a veszedelemben mégis hozzájuk futottam.

Éppen ebédnél ültek, meglepetten, de kedvesen fogadtak, és mindjárt engem is asztalhoz ültettek. Elképzelni sem tudták, hogy miért remeg a kanál a kezemben, és miért nem tudok lenyelni egy falatot sem. Nem mondtam nekik semmit, mit is mondhattam volna, hogy megértsék.

Alig voltam ott félóráig – betoppant anyám. Köszönt és máris magához szorított, és sírtunk mindketten. Már nem tudom mit mondott Joliéknak magyarázatként, de engem kézen fogott és azonnal nekivágtunk a dűlőútnak, mely a földeken átvezetett az országútig, majd onnan tovább gyalogoltunk az ötvenes villamos végállomásáig.

Anyám az úton elmondta, hogy amikor a hajdú olyan váratlanul beállított, csak arra tudott gondolni, hogy most elvisznek, hiszen otthon vagyok, és elbújni sem tudtam. Elkezdtem kiabálni a nevedet, hívtalak, keresztünk Christ névvel együtt. Azt hittem ijedtedben a kútba ugrottál, és azt mondtam a hajdúnak, ha valami baja történt a gyerekeknek, fogom a baltát és nekimegyek, még ha börtönbe csuknak is.

A hajdú is megijedt, különben rendes ember volt – kérlete anyámat, csillapodjon le ő minden alkalommal csak parancsra jött és együtt kémlelték a kutat, a szomszédok is összeszaladtak anyám hangos jajveszékelésére., aki azt hitte – eszét veszti, amikor a babát és játékaimeglátta a sövény alatt. A hajdú jobbnak látta eltűnni.

Végül valaki a járókelők közül azt mondta, látott engem szaladni arrafelé. Anyám elindult a jelzett irányba, és eszébe jutott, hogy arrafelé csak Joliékhoz mehettem.

– Most pedig kislányom – mondta anyám – bármilyen nehezemre esik is tőled megválnom – be kell, hogy vigyelek a menhelyre. Nincs más hátra. Nem bírom már idegekkel ezt a zaklatást, rettegést, a te zaklatottságodat, de csak addig maradsz ott szívem, amíg az Árvaszéktől megjön a végleges döntés, azután már úgysem vehetnek el tőlem.

Jaj nekem! – rémültem meg. Ahogy mentünk a földeken át – könyörögni kezdtem anyámnak, ne vigyen a menhelyre, ne vigyen, ne vigyen zokogtam.

Ő sírni kezdett, és mindketten sírtunk ott az Isten szabad ege alatt. Akkor azt mondta:

– De haza se mehetünk, látod, egyszer csak elvisznek. Inkább én vigyelek be, mint ezek az átkozottak.

Végül szemrehányást tett Istennek, hogy elhagyta és azok mellé állt, a gazok mellé, a képmutató farizeusok mellé, az ellenségei mellé...

– Legjobb lenne meghalni, mert nincs igazság. – zokogta. – Hát válassz, válassz kislányom, én erőszakkal képtelen vagyok arra, hogy bevigyelek a menhelyre, de akkor nincs más számunkra, mint a Duna.

Rögtön megnyugodtam, és természetesen a Dunát választottam. Anyámnál csak pár fillér volt, éppen hogy a villamosra elég. A villamoson csak ültünk egymással szemben, kísírt szemmel. Amikor egy nagy, szürke épület elé értünk, anyám felnézett rá és azt mondta:

– Ez az, hát választottál?– kérdezte még egyszer.

– Igen, igen, ne tessék bevinni – mondtam elszántan.

Hogyan kerültünk ki a Duna-partra,– nem tudom már, de alkonyodott és sorra gyúltak ki a fények a pesti és budai oldalon, s rácsodálkoztam a hidak gyöngyfüzéreire. Lementünk a rakpartra, én gondolkodás nélkül, mindenre elszántan, ha anyám beleveti magát a vízbe – habozás nélkül követtem volna. De a víz szélén megtorpant. Magához ölelt és keservesen, szívszakadva elkezdett sírni, én is. Fentről járókelők szaladtak le, percek alatt embergyűrű közepén álltunk.

Egy anya a kislányával!

Öngyilkos akart lenni a gyerekek!– hangzott innen is onnan is. Részt, jóindulat vett körül minket. Talán arra gondoltak, anyagi gondok miatt – mert mindenki a zsebébe nyúlt, és aztán anyám vászonruhájának zsebébe ejtették a pengőket. Valaki rendőrt hívott, vagy a rendőr magától vette észre a csoportosulást, csakhamar megjelent mellettünk és bekísért minket a kapitányságra.

Beszólították egy irodahelyiségbe, biztos kihallgatni, hogy miért akart öngyilkos lenni. Engem a folyosón leültettek egy padra, és csak vártam, vártam édesanyámat. De édesanyám nem jött. Nekem úgy tűnt, hogy már órák teltek el a várakozásban. Fáradt is voltam a napi izgalmak után, és aggódtam anyámért. Ott a homályos folyosó padján üldögélve sok minden eszembe jutott eddigi életemből. Számba vettem örömeimet, és próbáltam az ujjaimon elszámolni, de tízig sehogy se jutottam.

Eszembe jutott egy karácsonyeste, amikor a kis fenyőfa alatt igazi babaszobabútort találtam. Furnérozottat, az asztalosműhelytől, politúrtól illatosat. Kinyitható, kétajtós szekrényke, éjjeliszekrény tükörrel, kis ágy, rajta

párna csipkés szegéllyel, és rózsamintás, steppelt paplannal. Mennyire örültem, de nem sokáig. Anyám rábeszélte, hogy ajánljam fel és mondjak le róla az Úrjézus iránti szeretetből. Hozzak áldozatot és ezzel mutassam meg, hogy a drága liziói Kisterézke nyomdokain járok.

A zárdában ugyanis előadást rendeztek az épülendő új templom javára, tombolával egybekötve. A tombola nyereménytárgyai közé kellett kerülniük a játékaimnak is. Még azt is végig kellett nézmem, hogy egy közismerten, rontom-bontom fiú nyerte meg.

Öröm volt még, amikor keresztanyámék itt jártak Budapesten és engem néhány napra magukhoz vettek. Ilyenkor élveztem a szálloda titokzatos világát, a pincérek és alkalmazottak kedveskedését, udvariasságát. Azután annál rosszabb volt visszamenni V.-re, a bizonytalanságba, a nincstelenségbe, a megaláztatások és szégyenkezések közé. Öröm volt, amikor megszabadultam az Andrásy-telepi iskolától és polgárista lettem, amikor éreztem az apácák szánalmát és szeretetét, de annál kegyetlenebb volt az a nap, amikor kicsaptak teljesen büntelenül. Rádöbrentem, hogy eddig bármi kis öröm ért is az életben – nyomában mindig ott volt a keserűség, a bánat.

Anyám még mindig nem jött.

Végül egy pödrött bajszú, morózus rendőr kézen fogott. Félelmemet legyőzve megszólítottam:

– Hát édesanyám hol van?

– Már hazament.– Ezen elcsodálkoztam, sehogy se értettem. Nélkülem? Hát persze, mi meg most megyünk utána. Nem mertem többet kérdezni, szorongva követtem. Amikor az István kórház előtt leszálltunk, akkor kezdtem el megnyugodni, igen, csakugyan haza megyünk, itt kell átszállni az ötvenes villamosra, amelyik hazafelé visz.

De nem szálltunk fel semmilyen villamosra. Megálltunk egy szürke ház előtt. Ismerős volt, délután már láttam. Csalódottságom, rászédettségem, kiszolgáltatottságom és iszonyatom a jövőt illetőleg annyira kétségbe ejtett, hogy megpróbáltam kitépni kezem a rendőr markából, de ez nem sikerült.

Egy villanyfényes irodahelyiségben kimért mondatokkal átadott, szalutált, majd elment. Fehér köpenyes nő és ugyanolyan fehér köpenyes férfi volt az ügyeletes, nem tudom milyen minőségben. Durvák és mérgesek voltak. A nő szinte beletépett a hajamba, össze-vissza cibálta, azt nézte, nem vagyok e tetves. Aztán megmértek, mint egy felhajtott állatot, és valamit beírtak egy könyvbe, végül azon tanakodtak, hova fektessenek éjszakára.

Mivel máshol nem volt hely – a betegszobába kerültem, egy ágyba egy kislánnyal, akitől reggel tudtam meg, hogy skarlátja volt, de már nem ragályos. A mosdóban hosszú, vályúszerű tartályban mosakodtak a gyerekek. A vályú bádogból volt, fölötte vízcsapok voltak. A mosdásra nem ügyelt fel senki, a kisebbeket a nagyobbak mosdatták, sírás, toporzékolás, hangzavar fogadott.

Egy nagy teremre emlékszem, hosszú asztalokkal és padokkal. Az asztalokon gusztustalan, horpadt alumíniumbögrékben, sötétbarna rántott leves volt a reggeli, darab fekete kenyérral. Próbáltam a levesből inni, de undorral toltam félre a bögrét, a kenyeret meg kinézte a kezemből egy nagyobbacska fiú.

A terem emeleten volt és fürdött a napsütésben. Itt egy fehérköpenyes nő felügyelete mellett mindenkinek énekelnie kellett. A gyerekek azt énekeltek:

„Nem kell nekünk a más folyója, nem kell nekünk a mások bérce, csak magyar alföld és magyar róna, ahogy az Isten rég kimérte, Nem kell nekünk idegen égbolt, egy porszeme sem a világnak, nekünk csak az kell ami a miénk volt, igazságot, igazságot, igazságot Magyarországnak...”

Ma már tudom, hogy ezek irredenta dalok voltak, s ha ilyen hallok, mindig ez a jelenet jut eszembe – pléhkanalak, horpadt bögrék, a kicsik felcsukló sírása, ahogy elvegyül ezzel a dallammal. Igyekeztem erős lenni és nem sírni, de ehhez az kellett, hogy ne gondoljak anyámra.

Reggeli után harmadmagammal álldogáltam az erkélyen, egy vörös hajú kislány, akiről megtudtam, hogy Eta és a tizennégy év körüli fiú, akinek a kenyerem adtam – Janika. Az Eta szája és arca csupa sebvolt, kérdeztem mi lelte?

– A mostohám vert meg, ő mindig vert, amikor apuska nem volt ott-hon, – a szomszédok feljelentették, és most engem idehoztak.

Janika lábán, csúnya forradás éktelenkedett. Elmondta, hogy egy tanyára volt kiadva, ahol nagyon sokat dolgozott, de egyszer nem jól almozott az állatok alá és a gazda elverte.

– Elvert már máskor is – mondta Janika, de most még az édesanyámat is szidta, igen csúnyán szidta... azt már nem bírtam hallgatni, és visszafeltem, mondtam, hogy az én édesanyámat ne merje szidni... mire a gazda felkapta a vasvillát, én elszaladtam, ő meg utánam hajította, keresztül szaladt a lábamon... most aztán ki tudja, hová kerülök megint?

– De hát az édesanyád miért nem visz haza? – Kérdeztem értetlenül.

– Nem ismerem én őt, sohase is láttam – mondta csendes szomorúan.

Egy kislány elmondta, hogy volt egy ikertestvére, szintén tanyára vitték őket, akkor még nagyon kicsik voltak, és kenyér helyett nyers uborkát adtak nekik vacsorára, a másik megfulladt tőle.

Megráztak ezek az élmények, ezek olyan mesék voltak, amelyeket az élet írt. A nagybetűs ÉLET.

Szerettem volna befogni a szemem, a fülem, és visszamenekülni abba a másik mese világba, ahol mindig a jó győzedelmeskedik a rosszon és nem fordítva. Még a délelőtti folyamán lehívtak az irodába. A hölgy, aki az íróasztal mögött ült, bizalomkeltő volt és kedves. Előjött az íróasztal mögül egy kis asztalkához és leültetett engem is. El kellett mesélnem az életemet, s hogy miért hoztak ide be és, hogy jutottunk édesanyámmal a Duna – partra. Nem tudom, hogyan adtam elő sorsunkat, de az a hölgy velem sírt, átölelt, vigasztalt.

Én azonban vigasztalhatatlan voltam, hiszen most már tudtam, hogy innen mindenkit kihelyeznek valahova. Előre rettegtem, hogy hova kerülök és mi van édesanyámmal, megtalál-e valaha is, ha innen el visznek.

A második nap délutánján többedmagammal lehívtak egy terembe, ahol egy magas nő szemügyre vett minket, és akire rámutatott, azokat vitték a fürdőszobákba, amelyek ebből a teremből nyíltak. Hiába igyekeztem minél messzebbre állni tőle – mégis rám mutatott. Megtudtam, hogy afféle megbízott, telepesnének mondják, és Gödöllőről jött. Most hát engem is oda visznek, Janikát is és még öt-hat gyereket.

Amikor a fürdőből kijöttem, meglepetésemre és örömömre édesanyám karjában találtam magam.

Mosolygott és nevetett, ölelt, csókolt, becézgetett, holott ezt sohase szokta. Szinte neheztelést éreztem iránta, de tudtam, hogy most csak komédiázik. Az arca is csak akkor volt ilyen tűzpiros, amikor belül a lelkében viharok dúltak. Ismerve őt – tudva-tudtam, hogy ez mennyire nehezére eshet. Tudtam, hogy legszívesebben őrjöngene és tombolna.

Biztatott, hogy ne féljek, legyek jó és várjak türelemmel, nem kell sokáig várnom, ahogy a végzés megjön a fellebbezésére, azonnal értem jön Gödöllőre. Az még csak eszébe sem jutott, hogy a fellebbezését el is utasíthatják, én sem gondoltam rá, hiszen anyám hite ragadós volt.

Elmondta, hogy nem engedték volna be, de az igazgatónő intézkedett, hogy bejöhessen és gratulált neki hozzám, hogy én milyen értelmes, intelligens, mennyire jól nevelt kislány vagyok s hogy ő szívből kívánja, hogy mielőbb visszakerüljek hozzá – és mindenesetre az Árvaszék felé is véleményét nyilvánít rólunk.

Végül kinyitott egy kis táskát, ami olyan volt, mint egy miniatűr kis bőrönd, és megmutatta mi minden van benne. Csokoládé, cukorka és narancs. Ez utóbbit életemben eddig csak kétszer kaptam. Egyszer karácsonykor volt néhány a fa alatt, másodszor meg akkor, amikor diftériából lábadoztam. Most nem tudtam örülni semminek se. Láttam, hogy minden meglévő pénzét, amit a Duna-parton kapott, rám tékozolta – és ismét sírnom kellett.

Ő hősiesen mosolygott, tréfált és felszállt velünk a villamosra, eljött velünk a Keleti pályaudvarig, ahonnan mi HÉV-vel mentünk tovább. Csak akkor sírt el magát, amikor a szerelvény már elindult, az ablakból visszaneézve láttam, hogy ott áll magába roskadtan, elesetten.

Estére megérkeztünk Gödöllőre.

A telepesnénél már várt egy asszony, és az rögtön magával vitt.

8.

A ház, ahova kerültem, dombtetőn állt. Már megérkezésünkkor éreztem, sohasem tudnék itt megszokni. A férfi tüdőbeteg volt. Állandóan feküdt és köpködött. Az éjjeliedényt naponta többször is ki kellett vinnem és kiöblítenem. Ilyenkor mindig öklendeznem kellett, a csúnya, gennyszerű köpetek láttán.

Volt egy fiúk is, Cézárnak becézték. Az asszony egész nap dolgoztatott. Ő bőrkesztyűket varrt, és nekem kellett az ujjakat kifordítanom és elszáraznom. Estére már fájt a nyakam és a hátam, káprázott a szemem. Ha édesanyámra gondolva sírva fakadtam – a férfi rögtön rám rivallt, és durván nyilatkozott édesanyámról, akit nem is ismert. Egyik nap leküldtek a fűszereshez vásárolni. Mondták, mondjam meg, hogy honnan jöttem, akkor szebb árut kapok. A boltos nyájasan megkérdezett:

– Talán bizony, te is rokonuk vagy?

Bátortalan igent mondtam, mert arra is betanítottak, hogyha bárki kérdezi, ki vagyok, azt kell mondani – rokon.

A boltos erre azt mondta:

– No mert egy rokonuk most szökött meg tőlük néhány hete. Ezen azután elgondolkodtam visszafelé menet, de még ez a rövid kis út is jól esett. Mélyen beszívtam a szabadság levegőjét, néhány percre éreztem, hogy megint én vagyok én. Mert az utóbbi napokban mintha elvesztettem volna önmagamat is.

Egyik nap délutánján nagy kosarat adtak a kezembe, hogy szedjem tele fűvel. Cézár majd velem jön és megmutatja, hol érdemes szedni. Ez a Cézár egy igazi kis cézár volt. Parancsolgatott, szeszélyeskedett és értésemre adta nem egyszer, hogy mindenben köteles vagyok szolgálatára állni, mert én csak egy cseléd vagyok. Ezen a délutánon elindultunk Cézárral fűvet szedni. Az apja egy levelezőlapot bízott rá azzal, hogy dobja be a postaládába. A fiú nagy peckesen ment mellettem, én meg örültem a friss levegőnek, s hogy egy kicsit mozoghatok.

Közben találkoztunk Cézár néhány pajtásával, akiknek bemutatott, mint cselédet. Azok nem sokat hederítettek rám, hívták Cézárt, menjen velük focizni.

- Te csak szedd meg a fűvet, és ezt a lapot dobd be a postaládába, ott van a sarkon túl, itt maradj ebben az utcában, és majd együtt megyünk haza. - mondta.

Ők elmentek én meg nagy örömmel élveztem a függetlenséget, a szabadságot. Végre átadhattam magam gondolataimnak, amelyek csak édesanyám körül keringtek. Mentem, mentem, kosárral a karomon, kezemben a lappal. Az egyik sarok telken ponyvával fedett nagy cirkusz-sátor állt. A zenészek éppen próbáltak, és azt fújták: „De szép egy május éj ott lenn Hawaiiiban...”

Milyen messze volt már mindez. A blúzokat hímző Emmi, Christ néni, Anyám...

A dallam sokáig elkísért. Arra ocsúdtam fel, hogy valaki rám köszön.

- Szervusz, kislány.

Felnéztem. Janika állt ott egy kapuban, feltűrt ingujjal, izzadtan, de mosolygósan.

- Mit csinálsz Janika? - kérdeztem örömmel, hogy újra látom.

- Ások, fát vágok, ami jön - mondta büszkén. - Idős házaspárhoz kerültem, bent hálok velük a szobában, ágyam is van, paplanom is van - mondta ragyogó arccal - A tanyán istállóban háltam télen-nyáron, itt meg már az este szalonnás rántottát kaptam...Jó emberek, szeretek itt lenni, megleszek itt. Hát te? - kérdezte kedvesen

Nem tudtunk többet beszélni, mert behívták a házból.

Tovább mentem. Örültem, hogy Janika jó helyre került, hogy jól érzi magát az új környezetben, én viszont úgy éreztem - képtelen vagyok vissza menni a dombon lévő házba.

Letettem a kosarat az árokba és ott hagytam. Még nem tudtam mit teszjek, hova megyek, egyelőre csak a postaládát kerestem, hogy bedobjam a

lapot, közben egyre messzebb kerültem a dombtól, a krákogós, durva embertől, a kesztyűktől, Cézártól és a menhelytől... a rabságtól.

Ha pénzem lenne vonatra – haza is mehetnék, gondoltam. Még mindig a postaládát keresve, kijutottam az állomásra. Amikor a messze futó sín-párokat megpillantottam-már tudtam, hogy haza megyek.

A sínek mellett egyszer csak haza kell, hogy jussak. Hogy a sín elágazik, hogy Budapesten keresztül juthatunk csak mihozzánk, hogy esetleg olyan sín-párt választok, amelyik nem is érinti a mi falunkat – ez persze eszembe sem jutott.

Elindultam a sínek mellett. Az utolsó őrház ablakán éppen kinézett egy vasutas. Utánam is szólt:

– Hová, hová te kislány?

– Csak ide... – mutattam előre, holott arra már nem voltak házak, csak bozótok és tarlóföldek.

Amikor a vasutas már nem láthatott, letértem a sínek melletti keskeny ösvényről, s a tarlókon rohantam tovább, mert arra gondoltam, ez a vasutas nyomra vezetheti Cézárékat.

Alkonyatra valami kis erdei faluba tévedtem, egyetlen széles utcája volt. Almaillatú, gyümölcsöskertben, gyerekek hintáztak, és fújták a kiszámolós mondókát:

– „Egy üveg alma, két üvegalma...” – kíváncsian megnéztek, én meg si-ettem tovább, nem mertem kérdezősködni, hogy hol is vagyok, és jó felé megyek erre V.-re. Isaszeg körül beletévedtem egy mocsárba, igyekeztem kilábalni és visszajutni a sínek mellé. Úttalan utakon bolyongtam – míg végre megint a sínek mellett találtam magam.

Akkorra már sötét lett. A mocsarokról, mezőkről tücsökciripelés, békabrekegés hallatszott, néha még bagolyhuhogás is. Ha messzi előttem fel-fénylett egy villanyoszlop lámpája, máris reménykedni kezdtem, hogy az már ott talán az én falum.

Elképzeltem, milyen lesz az, amikor az orgonasövények alatt kinyitom a kiskaput, odalopódzom Christ néni ablaka alá és bekopogok, micsoda öröm lesz, micsoda meglepetés. Hogy fognak örömben sírni és nevetni velem együtt. Ez a kép adott erőt a félelmetes éjszakában, az úttalan utakon. Az elképzelt viszontlátás gyönyörűségétől szinte magamon kívül – fáradságot nem érezve mentem csak mentem a sínek mellett tovább.

Volt olyan hely, szakadékos mocsárrész, ahol a sínek mellől eltűnt az ösvény – be kellett állni a sín-pár közé –, és ott az ingó deszkapallón menni át a szakadék fölött.

Hova állnék, ha jönne a vonat? Alattam a mélység. Öreg éjszaka lett. Imádkoztam és bíztam a Jóistenben.

Órházak mellett osontam el. Egy helyen a vasutas villanylámpával vizsgálta a síneket. Villanyoszlop mögé bújtam, szívdobogva vártam meg, míg bemegy az órházba és tovább osontam, mint egy bűnöző. Már nagyon sokat mentem, mire fényeket láttam, lakott települést sejtve...

Egy faluszéli viskó világos ablakán benézve – földes helyiséget láttam, ledobott szalmazsákkal, amelyen hancúrozó kisgyerekek bukfenceztek örömteli visongással. Szinte irigykedve néztem őket, kívánva, bárcsak közéjük tartozhatnék, bárcsak otthonom lenne, bárcsak lehajthatnám fejemet arra a szalmazsákra.

Csak most éreztem, hogy nagyon fáradt vagyok, hogy már képtelen vagyok tovább menni. Gödöllőtől Pécelig megállás nélkül jöttem, és jöttem étlen és szomjan.

Mert a helység, ahova megérkeztem – Pécel volt.

Összeszedtem minden erőmet és tovább vonszoltam magamat a néptelen utcákon. Kivilágított vashídhoz értem.

Át akartam menni rajta. A közepe táján szembejött velem egy fiatalember, kerékpárját tolva. Félénken megszólítottam.

– Tessék mondani, erre kell V.-re menni?

– Micsoda? V...-re? Gyalog és egyedül és ilyenkor? Honnan jössz ilyen későn és miért akarsz V...-re menni?

– Cseléd voltam Gödöllőn – mondtam szemlesütve és várva, hogy megnyílik alattam a föld. – V...-n lakunk, és édesanyámhoz akarok hazamenni.

A fiatalember azt mondta:

– Elviszlek kerékpárral, jó? De előbb szólnom kell odahaza, gyere velem.

Örömmel mentem vele és máris hálát éreztem iránta. Elég messzire mentünk, és valamiféle mélységbe kellett alászálnunk, talán egy régi bánya lehetett, ahova vitt. A mélyben egy viskó állt, kerékpárját a falhoz támasztotta, és azt mondta, maradjak kint és várjam meg őt.

Kisvártatva kijött és azt mondta:

– Reggel elvittelek volna biciklivel, de itt nem alhatsz, nincs asszony a háznál, apámmal élek.

Így azután megint felcaplattunk a mélységből, szívszorongva követtem. Egyenesen a borozóhoz vitt, ahol éppen záróra volt és két magas férfi jött kifelé karonfogva.

Ezek előtt a fiatalember tisztességtudóan megállt és elmondta, hogy a hídon találkozott velem és gyereklétemre éjnek évadján V.-re akarok menni

Azzal el is ment, engem ott hagyva a két férfi gondjaira bízva.

Az egyik a főjegyző volt, a másik az állomásfőnök. Ők is faggattak, honnan jövök, hová megyek, nekik is azt mondtam, cseléd voltam és édesanyámhoz megyek haza V.-re.

Nagyon mérgesek voltak és szidtak, hogy biztosan elcsavarogtam otthonról, tanakodtak maguk közt, majd megálltunk egy kivilágított ház előtt. A ház jól bent volt a kertben, a kapuja zárva. Rémülten láttam a kapun lévő zománcablán, hogy ez a csendőrlaktanya.

Ők aztán felváltva csöngettek és dörömböltek, de hiába, mert annyira bömbölt bent a rádió, hogy szerencsémre semmit sem hallottak odabent. A főjegyző dühöngött és azt mondtá, hogy majd holnap ellátja a bajukat.

- Ezekről bármi történhet a faluban - mondta.

Így azután megint közrefogtak és bementünk az állomás egyik várótermébe. A falon lévő kerek óra éjfél mutatott. Sehol egy lélek nem volt látható. A váróteremben ismét faggatni kezdtek Ki vagyok, honnan jövök, hová mennék. Megint csak azt mondtam, amit az előbb.

- Te gyerek, ha nem mondd meg az igazat, én olyan pofont adok neked, hogy megemlegeted. Kislány vagy te még ahhoz, hogy cseléd lehess, hol a cselédkönyved?

Megrémültem, erre igazán nem gondoltam. Akkor meglátták kezemben a levelezőlapot, amit még mindig szorongattam. Elvették tőlem és a vilányegő alatt elolvasták. Drasztikus szófoszlányok ütötték meg a fülem és nem értettem mit tudnak nevetgélni rajta.

- Elolvastad ezt a lapot fiacskám? - kérdezte a főjegyző. Csodálkozva néztem rájuk.

- Eszembe sem jutott.

- Nahát, jobb is, de most már beszélj őszintén.

Sírva fakadtam, és elmondtam mindent. Apámat, a hajdút, a Duna-partot, menhelyt és Gödöllőt. Történetem nagy hatással volt a két férfira. Az állomásfőnök felnyalábolt és úgy vitt fel a sok-sok lépcsőn a lakásába. Felkeltette a feleségét és kérte, adjon nekem valami ennivalót. Az rögtön süített rántottát és egy pohárka bort is adott hozzá. Közben tanakodtak, hogy hol is alhatnék.

Az állomásfőnöknek 6 gyereke volt, és minden ágy foglalt. A főjegyző felajánlotta, hogy majd ő hazavisz. Baktattam vele a csillagos ég alatt. Már nem is bántam semmit, hogy ezután mi jön, mert bár azt mondták, hogy -

holnap visszaadnak anyámnak, nem tudtam már hinni, csak ónos fáradtságot éreztem, és lefeküdtem volna még az útszéli árokba is. Aludni vágytam és nem gondolkodni.

A főjegyző még bekopogott egy takaros ház ablakán, melyen egy nagyon szép és jó illatú asszony hajolt ki, és néhány percig összehajolva sugdostak egymás fülébe. Aztán tovább mentünk.

Náluk már mindenki aludt. Bevezetett a hálósobába, felkapcsolt egy kislámpát és álomból ébredt feleségével halkán váltott néhány szót. Azután egy rácsos ágyból felnyalábolta a kisfiát, maga mellé fektette, majd eloltotta a lámpát és azt mondta:

– Vetközz kislány, és bújj be Zolika helyére.

Amikor felébredtem – a szobában már nem volt senki és a falióra dél előtt féltízest mutatott. Rögtön eszembe jutott minden, hogy hol vagyok és hogy kerültem ide. Elfogott a félelem – talán már jönnek is értem, hogy visszavigyenek.

A főjegyzőné nagyon kedves és barátságos volt, adott mosdóvizet és kivette a sütőből a melegen tartott tejeskávét. Nem kérdezett semmit, csak annyit mondott – eddig már biztos értesítették anyukádat, a forgalmi irodából telefonálnak a V.-i forgalmi irodába, és onnan kimegy valaki arra a címre, amit adtál – úgy, hogy anyukád biztos útban is van már, addig játsszatok kint a kertben a fiúkkal.

Két fiú volt, a nagyobbik első gimnazista. Megmutatták a kertet, amely tele volt bokrokkal, gyümölcsfákkal és virágágyakkal. A kert végében kis patak csörgedezett. Körülöttünk bozontos kis puli kutya ugrándozott, Szikrának hívták. Jó volt velük lenni, játékoságukkal, kedvességükkel elterelték a figyelmem a múltó időről.

Délben hazajött a főjegyző úr, leültünk a szépen megterített asztalhoz. Még az asztalnál ültünk, mikor Szikra ugatni kezdett és végig rohant a tornácon a kapu irányában. Édesanyám jött meg egy forgalmistával, akit az állomásfőnök küldött vele, hogy ide találjon.

Anyám megint olyan piros volt, amilyen olyankor szokott lenni, ha nagyon izgatott. Csalódottan tapasztaltam, hogy egyáltalán nem örül nekem, sőt korholt.

Hogy tehettem ilyesmit, hogy megszökjem, hogy mertem nekivágni ekkora útnak, mi lett volna, ha bajom esik? – de azért közben sírt és csókolgatott. A főjegyző úr aztán elbeszélgetett vele és megígérte, hogy segíteni fog. Át ír a V.-i előjáráságnak, hogy ameddig végleges döntés a fellebbezésre nincs, nem vihetnek engem sehova.

Megköszöntük a főjegyzőék jóságát és útnak indultunk az állomás felé. Bementünk az állomásfőnök úrhoz is a forgalmi irodába, ahol engem magához ölelt, és anyámmal együtt elsírtuk magunkat. Aztán vett nekem egy zacskó cukorkát és kikísért minket a vonathoz.

Anyámnak azt mondta – ha valami baj van, és megint zaklatják – csak írjon nekik, majd ők segítenek a főjegyző úrral együtt.

Amikor már ültünk a vonaton – édesanyám hosszan és szemrehányóan nézett rám.

Jobb lett volna, ha kivárod az Árvaszék döntését, most megint bujkálhatunk. S ki tudja, nem visznek-e mégis vissza?

Így hát elszomorodva és hallgatagon ültem s kívántam, bárcsak ne is lennék. Úgy éreztem, most már édesanyám sem szeret, hogy én talán csak képzelem, hogy ő énnélkülem nem is tudna létezni, hogy tulajdonképpen csak nyűg és teher vagyok a nyakán erre úgy elfacsarodott a szívem, hogy hangos sírásra fakadtam.

Christ néninek nem voltak aggályai, nagy szeretettel és örömmel szorított magához. Kétségeim anyám szeretetét illetőleg csakhamar eloszlottak, miután Christ néni elmesélte, hogy anyám azóta alig evett, szavát se lehetett venni, mióta nélkülem jött haza Pestről.

Lassan eljött az ősz. Úgy látszik, a péceli főjegyző állta a szavát, és átírt az itteni előjáráságnak, mert nem háborgattak többé. Most már csak azon nyugtalankodtunk, mit mond az Árvaszék.

Egy napon be kellett menni mindkettőnknek a megyeházára Dr. Marsó árvaszéki ülnök úrhoz. Ő előbb anyámmal beszélgetett el, majd külön énvelem. Ekkor megszületett a végleges döntés – az Árvaszék édesanyámnak ítélte.

Eljött a szeptember és látnom kellett régi osztálytársaimat csinos egyenruhájukban, ők már második polgáristák lettek, én meg hatodik elemista.

Jött a tél. Szegényes bútorunk nem maradhatott Christ néni benyílójában, eső, hó tönkreverte volna. Sikerült egy kapualjban nyíló ablaktalan, sötét zugot találnunk ugyanebben az utcában. A helyiség köves volt és éppen, hogy elért benne egy ágy, amiben ketten aludtunk, a sarokban egy kis vaskályha, egy utazókosár, szekrény, asztalka és máris zsúfolva voltunk.

Maga az épület nagyméretű volt, a kapualj – mely hosszú volt és mindig huzatos – osztotta két részre. Az egyik oldalon utcára nyíló borbélyüzlet volt, ahol új házigazdánk tevékenykedett, a boltajtó felett fényesre polcolt réztányért táncoltatott az őszi szél. A borbély felesége jóindulatú,

csendes asszony volt. Többször behívott az ő lakásukba, mivel két kislány is megszeretett mesélő készségem miatt.

Feljártam hát a Felső-telepre, a hatodik osztályba. Így aztán minden nap látnom kellett a polgári iskola épületét. Olyan volt számomra, mint az elveszett paradicsom. Tízpercben nem játszottam, hanem a volt iskolám nyitott ablakait néztem.

Nagyon fájt a szívem, és néha bementem a templom előcsarnokába, s a jobb oldali térdeplőről néztem a Jézusszíve szobrot az üvegezett ajtón át. Mögöttem kint egy ciprus hajladozott, az üvegen láttam az árnyékát – mintha nekem integetett volna. Néha ismerős apácát láttam elsuhanni a hátam mögött, de ők mintha már nem is emlékeztek volna rám. Figyeltem az örökmécs lángját, és annak lobogása is mintha mondani akart volna nekem valamit.

Különben, nem jártam már szentmisékre, az állami iskolában ez nem volt kötelező. Az Andrásy-telepi kápolnába, ahol annyi megaláztatás ért minket, kötéllel sem tudtak volna bevonszolni. Annak a zárdának még a tájkáját is igyekeztem elkerülni, s kezdtem azon gondolkodni, hogy milyen jó is lenne, ha elköltözhetnénk erről a telepről. Talán minden megváltozna, anyám se akarna a kápolnába bejárni és a hitoktató úrral se találkozna úton útfélen.

De hát én nem tudtam változtatni sorsunkon.

Iskolában még mindig jó tanulónak számítottam, rajzaim, fogalmazásaim mindig kitűnőek voltak. Nagy ijedtségemre – a hittanórákat P.B. kezdte tartani. A hatodikban végig ő tartotta. Amikor először belépett – szívem a torkomba ugrott, és elsötétült előttem minden.

Csakhamar rájöttem, hogy nem kell félnem tőle. Egyszerűen levegőnek vett. Az osztály azonban egyre dühösebb lett rá. Régi pedagógiai szokását itt is folytatta. Ha valamelyik fiú sugdosott, vagy rosszul felelt – kihívta, megfogatta vele a cipője orrát és jól megpálcázta, de volt egy másik módszer is, amit az iskolaigazgató – miután értesült róla – megtiltotta, hogy alkalmazza.

Ez pedig abból állt, hogy a delikvensnek mélyen le kellett hajtania a fejét, ő pedig kezének az élével többször tarkón ütötte – mint amikor szegény nyulakat szokták kivégezni.

De másért sem szerették. A lányok panaszra mentek az igazgatóhoz, hogy a hitoktató úr folyton a nőket szidja, gyalázza. Egyik cserfes szájú meg is kérdezte tőle:

– A főtisztelendő úr édesanyja talán nem nő?

Ezen az impertinencián aztán ő úgy dühbe jött, hogy a kislányt is brutálisan elverte, mire az rögtön többedmagával az igazgatóhoz ment. Ezek az incidensek kissé megvigasztaltak – és igazolták anyámat, hogy mégis csak ebben az emberben lehet a hiba.

Sohase feleltetett – a bizonyítványomat mégis lerontotta év végén a rossz jeggyel. Pedig hittanból is minden osztályban kitűnő voltam. Sajnáltam, hogy nem R. esperes úr tartja a hittanóráinkat, és sokszor eszembe jutott, amikor odaát a polgáriban egyik tízperc után végig járta az udvart és utána egy kosárral osztályról-osztályra menve megmutatta, mennyi eldobott hulladékot talált – zsíros, vajjas kenyeret, almát, kifli darabokat, felvágott szeleteket. Szelíd, korholó szavakkal figyelmeztette a lányokat, hogy édes szüleik keservesen megdolgoznak azért, amit ők elhajítanak, és, hogy van ország, ahol missziósok járnak – ahol gyerekek, felnőttek halnak éhen.

Többet ért ezzel a néhány szelíd szóval, mintha dörgedelmesen prédikált volna. Egyszer átjött a hatodik elemibe is, és megkérte a tanítónőt, írja össze azokat a gyerekeket, akiknek a szülei szegények, s azokat is, akiknek nincs lábbelijük – gondolva a közelgő télre. A rászorulókat aztán blokkot kaptak hetenként egyszer zsírra, húsrá, a mezítlábasok meg cipőt. Mindezt ő fedezte.

Később hallottam, hogy a prelátus úr bolondokházába akarta vitetni azzal, hogy elherdálja az egyház vagyonát. Noha ez nem sikerült néki, azt mégis, hogy elhelyeztette őt Vecsésről.

Édesanyám kétségbe volt esve, hiszen egy paphoz sem mehetett. Gyónás, áldozás nélkül pedig egyszerűen nem bírt meglenni. Karácsonykor is a felső telepi templomba mentünk éjféli misére. Szép karácsonyéjszaka volt, nagy hó esett, és jó volt anyámmal menni a fehér éjszakában. A kedvesnővérek az egyik mellékoltárnál élőképet állítottak be.

Szűz Mária, Szent József és középen jászolba fektetve egy szőke hajú baba mosolygott, igazi szalmával bélelt jászolban.

Bár Szűz Máriában felismertem a kreol bőrű Zsebők Margitot, Szent Józsefben pedig Szilviát, bár jó nagy szakállá volt – a zárda bentlakó növénydékeit –, mégis olyan kedves volt és annyira megtelt a szívem szépséggel és jóssággal, csendes megelégedéssel, hogy talán senkivel sem cseréltem volna akkor.

Otthon a kis vaskályha ontotta a meleget, a repedésein kiszökkenő rőt fény titokzatos árnyakat táncoltatott a szürke falon. Karácsonyfánk ugyan nem volt, de nem is tudtuk volna felállítani a szűk helyen.

Az iskolában ebben az időben azt énekeltük

*„Hajnalodik, közeleg a reggel,
Horthy a magyar sereggel –
a zászlója piros, fehér, zöld –
Kassa, Munkács újra magyar föld –
ezt védi a Horthy katonája.”*

Irredenta verseket tanultunk – „Üzent az Olt, Maros, Szamos” – és, hogy Csonka Magyarország nem ország – egész Magyarország mennyország.

Hazafiságot, hazaszeretetet tanultunk, becsületet, erkölcsöt. Mindazt, ami ennek a generációnak a későbbiekben tartást adott.

Édesanyám sokat írt azokban az időkben pepita fedelű füzetekben. Szigorúan megtiltotta, hogy bármit is elolvassak feljegyzéseiből, amiket ő „kegyelmi” iratoknak nevezett.

Magam is csodálkozom, hogy soha eszembe sem jutott tilalmát megszegni. A szentek életét olvasva, csodáikat és furcsaságaikat megértettem és elhittem, de anyám egzaltáltsága egyre elviselhetetlenebbé vált számomra.

Nem tudom megint, hogy történt és miért ment be a faluba a prelátus úrhoz, de azt tudom, hogy ebben az időben írogatta néki a leveleket, amelyekben felszólította, hogy vezekeljen, mert nem fér össze a papi méltóság és a családi élet. Hogy miért ment be a faluba, nem tudom, de tény, hogy a prelátus úr megint hajdút hívatott és megverette.

Abban az időben új főjegyző került a község élére. A főjegyzői lakás közvetlen a parókia mellett volt. A főjegyzőné mindent látott és meg volt botránkozva, és kikelt a prelátus úr ellen.

Az új főjegyző – Keresztes Albert segélyt adott anyámnak és pártfogolni kezdte.

Anyám többször mondogatta:

– Belefáradtam az ellenük való harcba, és minden hiábavalónak tűnik. Hatalmas emberek ezek, mi vagyok én velük szemben?

– Jaj, anyukám, tessék elkerülni őket. Tessék abbahagyni... – mondtam.

– Aki leteszi a keresztet, annak ad az Isten nagyobbat. Semmit se hagyhatok abba. Isten akarja, hogy vezekeltessem – én csak eszköz vagyok az Ő kezében. Legyen meg az Ő akarat.

Tovább írta ostromzó leveleit, s üldözte lépten-nyomon a falu leggazdagabb, leghatalmasabb emberét. Most már azt mondták – tényleg nem

normális. Fejjel rohan a falnak. A prelátus úr elmeorvosi vizsgálatot kért. Orvosok jöttek hozzánk, köztük a járási tisztiorvos is.

Igyekeztek nyájasan viselkedni, de anyám átlátott a szitán. Valamilyen ürüggyel kiment az udvarra, és vissza se jött. Mint később kiderült, egyenesen Pestre ment, a vármegye házára, és a megyei tisztifőorvost kérte, vizsgálja meg őt – elmebeteg-e vagy sem.

Mindent elmesélt, azt is, hogy sugallatai vannak. A tisztifőorvos azt mondta – ő ugyan nem katolikus, de amit anyám elmondott az mind logikus, és azt is tudja, hogy a katolikus egyház dogmái kinyilatkoztatásokra, és sugallatokra épülnek – tehát ha azok elhihetők, az is elhihető, amit anyám állít. Kiadta anyámnak a tisztifőorvosi bizonyítványt arról, hogy sem ön, sem közveszélyes elmebetegségben nem szenved – sőt a záradékban még azt is feltüntette –, „téves eszméi nincsenek”.

Anyám most már nem félt semmitől, a községben pedig kezdtek mondogatni, hogy anyám eszén tíz ügyvéd se jár túl, de még a prelátus úr se.

Házigazdánk, a borbély és felesége nem voltak katolikusok, sőt egyenesen nem bírták a papokat. Nem is volt náluk semmi bajunk addig, míg a házigazda valamilyen ünnepséget nem rendezett, és arra több fiatalembert is meghívott.

Ezek között volt néhány legényegyletista is. P.B. hitoktató úr legényegyletistái. Ezek most megtudták, hogy ott lakunk a kapualjból nyíló szobácskában. Miután lerészegedtek, elkezdték az ajtónkat rugdosni, dörömböltek éjnek idején, és röhögve kiabáltak:

„Szent sugallat, szent sugallat...”

Ijedtemben sírva fakadtam, erre még jobban nekivadultak, végül ránk törték az ajtót.

A házigazda tehetetlen volt, mert ő is teljesen berúgott, amit nála sem azelőtt sem azután nem láttunk, úgyhogy a felesége jött segítségünkre egy szál hálóingben, baltával zavarta szét az egyletistákat.

Másnap, miután kijózanodott a borbély, erősen kérte a bocsánatot anyámtól, és ígérte, hogy ilyesmi többé nem fog előfordulni. Ez nem is fordult elő, de a legényegyletisták most már tudták, hol vagyunk, s mivel a kapu nem volt zárható, nem egyszer ott randalíroztak az ajtónk előtt éjszakánként és artikulátlan hangon ijesztgettek minket.

Anyám nem félt, de én valóságos sokkot kaptam ilyenkor. Azt hittem eszemet vesztem a félelemtől.

Egyszer nagyapámmal is találkoztam, karonfogva ment azzal a kislánnyal, akit egyszer ott náluk a zongoránál láttam. Most már tudtam, hogy ez a kislány az unokatestvérem, apám öccsének a lánya, és Szegeden lak-

nak. Gúnyosan végigmértek és összenevettek. Nagyon fájt, de az a lány nekem ilyen gögösen is tetszett. Mivel láttam, hogy mennyire lenéznek, én is úgy tettem, mintha nem is ismerném őket.

Csak az éjszakáktól rettegtem.

Még jobban megijedtem, amikor édesanyám egyik nap azzal jött haza, hogy elmegyünk innen lakni. F. néni kiadja a kenyeres bódéját, mert már nem árul kenyeret és a helyiség csak ott áll neki üresen. Ez már csak azért is borzasztó volt, mert a bódé ajtaja közvetlenül az utcára nyílt, és ablakával együtt, amelyen át a kenyeret szokták kiadni, éppen a kápolnára, illetve a zárdára nézett.

Vigasztalhatatlan voltam, amikor odaköltöztünk. Mindig arra vágytam, hogy bárcsak elköltöznénk innen erről a telepről a másik telepre, minél messzebb innen ettől a zárdától és a hitoktató úrtól, s erre idekerültünk közvetlen közelbe. Ez számomra kész tragédia volt. Előre féltem a következményektől.

F. néni nem volt vallásos, sőt, ateistának mondta magát. Amikor megkérdeztem, hogy mit jelent ez a szó – ateista? – megrendülten hallottam, hogy aki ateista, az nem hisz Istenben. Attól kezdve mindig fürkésztem F. néni arcát, a kertjét, szobájában a tárgyakat és képeit a falon – mintegy keresve, hogy miben különbözik az ateista a vallásos, hívő emberektől.

Valamiféle hideget éreztem áramolni belőle, vagy csak a józansága volt az ami megdidergetett a közelében. F. néni talán éppen azért adta ki anyámnak a helyiséget, hogy ezzel borsot törjön a hitoktató úr orra alá. Ez sikerült is neki.

Vasárnaponként – nyár lévén a kápolna ablakai tárva-nyitva voltak, ki-hallatszott a harmónium hangja és az ének – „Futva jöttem elibéd” – és úrfelmutatáskor a csengettyű hangja.

Anyám megint csak be akart menni a szentmisékre. Kezdődött minden előről. Majd elájultam, amikor egyik vasárnap azt mondta, bemegy a tízes misére, és én is menjek be vele. Írtóztam mindenfajta feltűnéstől, és rettegtem a botrányoktól, emberek megvetésétől, a gúnytól. Anyám azzal bízott, hogy ne féljek, nem lesz semmi baj. Ő írt a hitoktató úrnak egy szép levelet, amelyben megírta, hogy szeretne bejárni a misékre, se nem szól hozzá, se gyónni nem megy hozzá – csak a szentmisékre engedje bejárni.

– Miért menjek én a fájós lábammal a másik telepre, vagy a faluba, a síneken túlra – amikor itt van a szomszédban a kápolna. Nincs joga, hogy kitiltson engem az Isten házából – mondogatta nekem anyám.

Kérte, hogy a botrány elkerülése végett, írja meg, vagy üzenjen át, ha ehhez nem járul hozzá. Mivel semmi üzenet nem jött – anyám örülni és

bizakodni kezdett, hogy most már átjárhat a kápolnába. Nekem rossz előérzetem volt, és rettegettem a vasárnaptól. Azóta sem tettem be a lábam ebbe a zárdába, mióta befejeztem ott a négy elemi. Elkerültem még a tájékat is. Pedig az ott tanult sok-sok szépet sohasem tudtam elfelejteni. Az ott tanult dalok is vissza-visszatérnek a szívemben még ma is. Eljött a vasárnap, remegő térddel és torkomban dobogó szívvel mentem fel anyámmal az ismerős lépcsőkön. Abban reménykedtem, hogy a portaajtónál ott áll majd valamelyik rózsafüzér-társulati tag vagy legényegyletista, és már eleve be sem enged minket.

Nem állt ott senki, és mi bementünk a kápolnába. Anyám leült a harmadik padba, én melléje. A padok kétszemélyes iskolapadok voltak. Megkönnyebbültem. Itt már nem érhet baj, itt már nem érhet szégyen minket. Az oltár gyertyafényben úszott, a tabernákulum felett ott állt a szép Mária szobor, és úgy mosolygott biztatón, szelíden, mint akkor, amikor előáldozásomkor felnéztem rá.

Nem, itt már nem lehet semmi baj – nyugodtam meg. Anyám is – láttam, éreztem, úgy viselkedik, hogy észre se vegyék a jelenlétét. Vastag, örökimádás imakönyvét felütve rögtön belemélyedtt. Aztán egy piros galéros, fehérkaringes ministráns megrántotta az ajtónál lévő csengőt, és belépett P.B. aranyoszöld miseruhában, felment az oltárhoz és megkezdődött a vasárnapi nagymise. Megszólalt a harmónium, és a hívek ajkán felzengett mély áhítattal az ismert egyházi ének: „Futva jöttem elibéd...”

Az első szakasz eléneklése után csend lett, a harmónium elhallgatott. P.B. a liturgia szerint a hívek felé fordult, a hívek felálltak, anyám is, velem együtt.

De mi ez? – P.B. csak áll és szúrós szemekkel nézi anyámat. Aztán megszólal parancsoló, kemény hangon, szinte gyűlölettel:

– Menjen ki!

Ez nem igaz, ez nem lehet igaz. Minden szem anyámon és a papon. A papon és anyámon. Anyám lehajtotta a fejét, görcsösen fogta az imakönyvét, láttam, hogy remeg a keze.

– Amíg nem távozik, nem folytatom a szentmisét – jelentette ki ellenkezést nem tűrő hangon és anyámra mutatott.

Hátul a harmóniumnál mozgolódás támadt. Legényegyletisták jöttek előre és kiráncigálták anyámat a padból, kituszkolták a folyosóra, végiglökdösték röhögve, és durván lelökték a lépcsőn. Hova lett a nyugalom, a reménykedés?

És hova lett, az én szívemből a hit?

Bent folyt a szentmise, kint anyám őrjöngött és átkozta P.B.-t, az ablakokat becsukták.

Könyörögtem anyámnak, ne menjen be soha többé a kápolnába, ne tegye ki magát ilyesminek, én még egyszer nem megyek vele... nem, ne is kívánja tőlem. Inkább világgá megyek. A botrányok napirenden voltak, a legényegyletisták megint működni kezdtek.

Egyik éjjel dörömbölni kezdtek a fából épült, pavilonszerű bódé falán. Az ajtó résén bevizeltek és olyan hangzavart produkáltak, hogy ijedtemben elkezdtem sírni és sikongatni, erre annál inkább csinálták.

Anyám meggyújtotta a petróleumlámpát, és biztatott, hogy ne féljek. Kinyitotta a másik ajtót, amelyik a kerítésen belül a kertre nyílt, és mondta fussak hátra a házinénihez. Féltém kiszaladni az éjszakába, de odabent sem bírtam megmaradni a félelemtől. Ahogy anyám a kertre nyíló ajtót kitérte, és én kiugrottam – szemem-szám tele lett sárral, görönggyel, a petróleumlámpa is kilobbant.

A kerítésen kívül mozgó fekete alakok artikulátlan hangzavara és füttyögése közepette, mint az eszeveszett rohantam hátra a házi néni nyitott ablakához. Ő már ébren volt, és éppen öltözködött. Anyám is megérkezett rohanvást, szintén teleszórva sárral. A házinéni betuszkolt minket a lakásába, ő pedig kilépett a kertbe. Kisvártatva lövés dörrent, mire halálos csend lett. A házinéninek ugyanis magányos nő létére – fegyverviselési engedélye volt, ő lőtt a levegőbe.

Mint később elmondta, már éppen készültek átmászni a kerítésen, és mielőtt lőtt – látta, hogy cigaretta parázslík a zárda egyik nyitott ablakában. Lövés után hallotta, amint azt az ablakot csendben becsukják. Hát igen – P.B. mint egy páholyból, mindent végig nézett.

Ateista házinénink felháborodása nem ismert határt.

Másnap a legényegyletisták kapitánya felkereste a házinénit. Ő nem vett részt semmiben, mint mondta, és most, a történetek után kilép a katolikus legényegyletből. Szégyelli magát a többiek helyett is. Azt is megmondta, hogy P.B. volt az egésznek az értelmi szerzője, ő biztatta a fiúkat, hogy rendezzenek anyámnak egy kis „szerenádot” A házinéni megüzente P.B.-nek, hogy ha még egy ilyen éjszaka lesz – már nem a levegőbe fog lőni.

P.B. aztán eljött a házinénihez, sokáig nála volt. Később megtudtuk: arra kérte őt, tegyen ki bennünket. Ő azonban inkább adott nekünk egy éjszakai menedéket, ahol senki nem háborgathatott minket. Ez egy kis beynyíló volt a házinéni verandájából leválasztva, ott tartotta a kerékpárját. Nagyon keskeny, szűk kis helyiség volt, összecusukható vaságyunk éppen

hogy elfért a fal mentén. Minden este oda behúzódhattunk, és ott tölthetük az éjszakát.

De én még ott is féltem, és a magasan lévő kis szellőzőablak mögött mozgó alakokat véltem látni, hallani, és szívdobogva riadtam fel a legkisebb neszre is. Ezek az éjszakai felriadások és félelmek a szívszorulással együtt néha még most is rám jönnek.

9.

Édesanyám húga, keresztanyám megint átutazott Magyarországon, és Pesten szállt meg egy hotelban. Ekkor már háborús szelek fújtak, és keresztanyám azt tervezte, hogy vásárol egy kis házat V...-n, s ezzel magának is bebiztosít valamit az esetleges rossz időkre – hátha még neki is jól jön, részben anyámon is segít ezzel, lesz végre fedél a fejünk felett.

A házközvetítőnő már szerzett is egy eladó házat, de bánatomra ez is ezen a telepen volt. Ettől a háztól anyám is félt. Elég elhagyott helyen lett volna, távol a szomszéd házaktól.

– Teljesen ki lennék szolgáltatva P.B. embereinek... – mondogatta nekem riadtan.

Kár volt nyugtalankodni, a házvételből nem lett semmi. Volt Pesten egy méltóságos asszony rokonunk, mellesleg egy jótékonyági liga elnöknője. Hozzá bejárt V...-ről egy asszony takarítani. Vili néni a méltóságos, érdeklődött tőle, ismeri-e anyámat, mert az is ott lakik és az neki rokona.

A takarítónő szintén az Andrassy telepen lakott, és azok közé tartozott, akik anyám ellenségei voltak. Ez azután elmondta anyám viselt dolgait, a hitoktatóval és a prelátus úrral való afférait – a maga módján.

Vili néni – aki előtt minden pap szent és sérthetetlen volt, ezen rettenetesen felháborodott. Anyámnak az én születésem miatt már amúgy is sok íródott a rovására – de, hogy most már a papokkal is ügyei vannak, ez betetőzött mindent.

Keresztanyám most meglátogatta ezt a Vili nénit is, aki felajánlotta, hogy szálljon meg nála, hagyja ott a drága szállodát. Mint később kiderült, egyáltalán nem érdek nélkül tette. Elmondott mindent Keresztanyámnak, amit a takarítónőjétől hallott. Keresztanyám nem igen adott a mende-mondákra, és vallásos sem volt. S hogy pletykákra nem ad – ezt meg is mondta Vili néninek. Ez azonban felbízta, hogy menjenek ki együtt

V...-re, keressék fel a két papot – hadd tudják meg azok szájából, hogy mi az igazság.

Hogy miért hagyta magát befolyásolni az én józan ítélőképességű keresztanyám – ma sem tudom, de elég az, hogy kijöttek V...-re. Egyenesen a hitoktató úrhoz mentek, onnan pedig a faluba, a prelátus úrhoz.

A látogatásuk eredménye az lett, hogy keresztanyám felháborodva tért be hozzánk, és engem kiküldve négyszemközt maradt anyámmal. Anyám, mint később elmondta, hiába próbált védekezni, a húga meg se hallgatta, elrohant az állomásra, ahol Vili néni már várta, és visszament vele Pestre.

El is utazott Magyarországról anélkül, hogy búcsút vett volna tőlünk, az ígért segítség nélkül és életjelt sem adott magáról vagy tíz évig. Mielőtt elhagyta az országot még egyszer kijött V...-re, de nem mihozzánk.

Egyenesen a községházára ment, ahol felkereste a főjegyzőt, azt aki elég humánusan viselkedett velünk, és megkérte, valahogy intézkedjen, hogy én szeptemberben visszakerüljek a polgáriba, hiszen a gyerek semmiről sem tehet, ne tegyék tönkre a jövőjét.

Keresztanyám nagyon szép nő volt és nagyon elegáns, tele ékszerekkel. A főjegyző kezét csókolt néki, és becsületszavát adta, hogy szeptemberben visszajuttat az iskolába.

Mindezt Vili néni mesélte el, amikor anyám beküldött hozzá, hogy kérdezem meg, mi van hát keresztmamával, miért nem jön ki hozzánk. Akkor tudtuk meg, hogy már el is utazott. Ezt felfogni is nehéz volt, hiszen egyetlen, állandó támaszunkat is elvesztettük vele. Törökországból két-három havonta küldte a csomagokat, tele értékes holmikkal, amiket anyám kitűnő üzleti érzéssel mindig jól eladott. Engem is ezekből a csomagokból öltöztetett, rám igazíttatva a ruhát, csokoládéhoz, déli gyümölcsökhöz, játékokhoz is ezekből a csomagokból jutottam.

Most azokat az ékszereket sem hagyta itt, amiket anyámnak ígért, hogyha nagyon megszorul – tudjon segíteni magán. Azon a pénzen, amit előzőleg adott bútorra, hogyha a ház meg lesz, be tudjuk rendezni, anyám tényleg bútort vett.

Most viszont, hogy a házvételből nem lett semmi – ezeket a bútorokat nem volt hova tenni –, sürgősen lakás után kellett nézni. Még mindig reméltük, hogy keresztanyám majd csak megenyhül, és megint a régi lesz.

Egyik nap nagy öröömre anyám azzal jött haza, hogy sikerült lakást kapnia a Felsőtelepen. Végre elmegyünk a botrányok színhelyéről. Bízom benne, hogy anyám is le fog csillapodni, ha nem látja maga előtt nap mint nap P.B.-t, a kápolnát, a csúfondáros híveket.

Oda fogunk tartozni a felsőtelepi templomhoz, ahonnan sohase tiltottak még ki senkit, ahova egész más emberek járnak, mint ebbe a kápolnába. Bár – sajnos, R.esperes úr már nincs ott, de az utódja se bántotta soha anyámat.

Örömöm csak nőtt, amikor megláttam új otthonunkat. Nem is annyira a lakás miatt, mert az csak két egymásba nyíló, udvari helyiségből állt, inkább a környezetért, ami védettséget, biztonságot ígért az éjszakai ránk zörgetések, ijesztgetések ellen.

Az utcafronton lévő ház nagydarab épület volt. Fekete vasrácsos kerítés vette körül. A kaput minden este bezárták. A kis szoba-konyha, amelyben most éltünk, az új bútorokkal egészen jól mutatott. Ha felmostuk a konyha piros tégláit, és a fehérre festett konyhaasztalra ráterítettük a hímzett terítőt, egészen csinos és lakályos volt. Legalább is nekem. Szőnyegünk sajnos nem volt, még csak leteríthető pokrócunk sem, pedig a szoba mindjárt másképp mutatott volna, – így azonban a szürke betonozott helyiség – a szobabútorok ellenére se hatott szobának. A bútorzat se volt kimondottan szobabútor. Volt egy fehérre festett ágy, ebben anyám aludt. Volt egy keskeny, támlás kanapé – ez volt az enyém. Nagyon büszke voltam rá, bár ezt is csak úgy használtan vettük, de óriási dolog volt, hogy megint külön alhattam.

Senkivel sem szerettem aludni, anyámmal sem. Nem bírtam, ha valaki rám lehelt, ha hozzám ért, az ilyesmitől mindig viszolyogtam. Ha anyámmal aludtam is, sohase bújtam mellé, elhúzódtam mindig a falig, és arcommal is a fal felé fordultam.

Így történt egyszer, hogy reggel az ágy alatt ébredtem fel, mégpedig arra, hogy anyám hívogat – nem tudta, hova tűntem mellőle.

Anyám ebben az időben állandóan írt. Pepita táblájú vonalas füzetekbe rózta a sorokat óraszám. Volt ebben valami különös, titokzatos. Ő azt mondta, Isten beszél hozzá sugallatok által – és ezek kegyelmi iratok –, s hogyha az Isten ezt nem adná néki, egyszerűen nem bírná elviselni az életet.

Buzgón és naponta járt a templomba, ahol az apácák is megkedvelték, és volt, aki gyakran elbeszélgetett vele, és meghallgatta. Ilyenkor, ha hazajött, örömmel mesélte el, kivel beszélt, és, hogy az milyen lelkiéletet élő apáca, megérti őt és elhiszi, hogy néki sugallatai vannak.

Anyámnak ez mindig erőt adott.

Évekkel később – mint nagylány, találkoztam azzal az apácával és az nevetve mesélte, hogy milyen nehéz volt megőrizni a komolyságát, ami-

kor anyám a sugallatairól beszélt, ő mindenre csak bólogatott. Szegény anyám... Ő ebben az időben a lelkiélet csúcsain járt.

Nekem jó volt az ő hitének az árnyékában élni, Ma már tudom, hogy nagyon egyedül volt, s ha élni akart, bele kellett, hogy kapaszkodjon valamibe, vagy valakibe – aki fölötte áll még a prelátus uraknak is. Keresztanyámnak hiába írogatott, leveleire nem kapott választ.

Közben megint szeptember lett.

Anyám beküldött a főjegyző úrhoz az iskola végett. Nagyon félszeg gyerek voltam, akkorra már semmi önbizalmam nem volt. A főjegyző – nagydarab, kemény, szittyá kinézetű ember – rám szólt, hogy beszéljek hangosabban. Aztán írt egy levelet, leragasztotta, és mondta, vigyem el a felsőtelepi zárdába, és adjam át a tisztelendő főnöknőnek.

Szívdobogva csengettem be a barnára festett ajtón. Fehérfátyolos, konyhás nővér engedett be, és felvitte levelem az emeletre. Ott vártam a hűvös folyosón, az ablakon át kinéztem a parknak is beillő kertre, az ezüstfenyők csúcsa fölött kékllett a szeptemberi ég.

Elkezdtém imádkozni, hiszen minden vágyam, álmom a továbbtanulás volt.

A konyhásnővér visszajött egy levéllel, hogy adjam át a főjegyző úrnak.

A zárdától a községházáig hosszú az út. De most még hosszabbnak tűnt. Semmi jót nem mertem remélni ettől a választól. A főjegyző úr elolvasta és megvonta a vállát, majd a telefon után nyúlt, és felhívta a prelátus urat.

Többször mondta a telefonba:

– De én megígértem, becsületszavamat adtam. A gyerek nem tehet semmiről... Aztán csüggedten letette a kagylót.

– Sajnos, nem tudok segíteni, látod – megpróbáltam. Amit ígérek, azt szeretem megtartani. Mondd meg édesanyádnak, írasson be Kőbányára, ott is van leánypolgári – a tanulóbérletre ne legyen gondja, azt én minden hónapban fizetem. Na, fel a fejjel! Szerbusz.

Elmentünk hát Kőbányára, az Ó-hegy utcába. Miután a beiratkozás megtörtént, elkérték a bizonyítványomat és egyéb irataimat. A bizonyítványomat látva megkérdezték, miért maradtam ki félévben – már nem tudom, anyám mit mondott, de ők ezzel nem érték be. Írásban megkeresték a V-i polgárit.

Napokon belül visszakaptuk az iratokat és egy levelet, amelyben ridegen közölték anyámmal, hogy a beíratást vegye tárgytalannak. Így hát minden reményem odalett. Kétségbeesve vettem tudomásul, hogy nincs többé lehetőségem a továbbtanulásra.

Nagyon kemény tél következett. Már halottak napján leesett a hó. Esett és esett. Májusig el se olvadt. Éjjel-nappal fűtenünk kellett a kis vaskályhában, mert a falak vékonyak voltak, a padló beton, anyám reumás, de ezekben a zegernyés időkben is hűségesen járta a templomot. Sőt különös öröme telt ott óraszám imádkozni, és noha nagyon szenvedett a reumától, ezt mind felajánlotta – mint mondta, vezeklésül a múltja bűneiért.

Én viszont 13-14 éves lévén, kezdtem magamat a tükörbe nézegetni, annál is inkább, mert mondogatták, hogy szép vagyok.

Az utcában két diákfiú is lakott. Nekem nagyon imponáltak a bordóbársony, aranyzsinóros sapkájukkal. Mindig kezécsókolommal köszöntek. Ezzel büszkén eldicsekedtem anyámnak, de ő nagyon haragudott azért, hogy ez nekem örömet okoz.

Még a tükörbe se mertem belenézni. Keresztanyám még ittlétekor megajándékozott egy tucatnyi fotóval, amelyek világhírű színésznőket ábrázoltak: Lil Dagover, Deane Durbint, Lilian Gisht... Néha kirakosgattam őket, mint a pasziánszot, és gyönyörködtem bennük

El kellett égetnem őket. Hiába sírtam és ígértem meg, hogy nem fogom nézegetni, hogy elteszem az egészet egy dobozba, anyám ott állt mögöttem, mint egy inkvizítor – míg egyiket a másik után dobtam be a kályhába. Lilian Gisht sikerült valahogy megmentenem. Még ma is megvan.

Ez volt az az idő, amikor bakfissá váltam, és rá kellett jönnöm, hogy nekem semmit sem szabad, amit a velem hasonló korú lányoknak igen. Nem volt szabad fiúkkal szóba állni, a két diákkal sem. Nem volt szabad frizurát csinálni, pedig nagyon szép, dús, vállig érő gesztenyebarna hajam volt. Sehova nem mehettem. Senkivel nem barátkozhattam. Anyám többször mondta, hogy Istennek és a Szűz Máriának ajánlott, s minden öröme az lenne, ha én apáca lennék.

Így azután, mintegy elszakadva a külvilágtól – egy álomvilágot alakítottam ki magamnak. Verseket írogattam és állandóan dallamok vibráltak bennem. Valamiféle eufóriában éltem és ez segített abban, hogy valahogy kívülről és felülről nézzem magamat és körülményeimet.

Apám ebben az időben egyáltalán nem törődött velem. Postán elküldte a 15 pengő tartásdíjat és ezzel letudott mindent. A lakbérrel megint elmaradtunk. Anyám egyáltalán nem törődött a reális dolgokkal, mindig csak akkor kapkodott, amikor már késő volt.

A tulajdonos kilakoltatással fenyegetődzött, és ennek hallatára engem kivert a verejték. Anyámnak eszébe jutott, hogy Martonvásáron vannak rokonai. Írt nekik, nem vennének e néhány hétre magukhoz. Azt mondta

nekem – ez alatt a néhány hét alatt ő majd elintézi a lakbért, ne féljek semmit, nem lesz kilakoltatás, azt a Jóisten nem engedi meg még egyszer.

Martonvásáron jó szívvel fogadtak. Még sohase láttak, én se őket. A nagy fehérfalú saroképület, nagyon impozáns volt. Ablakai részben a balatoni múútra néztek. A kert gondozott volt, a virágágyak teli gladiolusokkal, rózsákkal, dáliaikkal, ciniákkal.

Amikor beléptem az L. alakú, üvegezett teraszra, amelyet csupa virágállvány. Asztalka, karosszék és kézimunka tett nagyon barátságossá és kedvessé, úgy éreztem, ez olyan szép, hogy nem is lehet igaz. Habfehér muszlin függönyök szűrték meg a fényt, s én úgy álltam ott káprázó szemekkel, kistáskával a kezemben, soványan és félszegen – mint aki máshová nyit be, mint ahova akart.

Két fehér hajú, idős hölgy fogadott. Az egyik szikár és merev volt, mint aki kardot nyelt, a másik alacsonyabb és gömbölyűbb, szája körül állandóan kis gúnyos, kesernyés mosollyal. Félénken köszöntöttem őket és kézcsókkal. Végigmértek. Az alacsonyabb, Anka néni furcsa kis félmosollyal mondta:

– Ez hát az Ibolya lánya -?

Később megtudtam, hogy a magas, szikárt Rózsa néninek hívják, és reálgimnáziumi tanár özvegye. Anka néni elszegényedett, befogadott húga Rózsa néninek, akinek sohasem tudták megbocsátani, hogy fiatal korában elvált a férjétől, aki dúsgazdag földbirtokos volt.

Ebédre hazajött Rózsa néni lánya, olyan negyven körüli tanítónő. Miatán ő is alaposan megnézett, ajkbiggyesztve mondta ő is.

– Ez az Ibolya lánya?

Éreztem, hogy nem tetszem Babus néninek, volt valami szigorú és férfias markánsság az arcán – ami viszont nekem nem tetszett. Szerencsére néhány nap múlva elutazott Parád-fürdőre üdülni. Ez alatt a néhány nap alatt körülötte forgott a világ. Engem úgy éreztem – látni se bír. Nagyon megkönnyebbültem amikor elment, de mielőtt elutazott – kivett a szekrényéből néhány nagyon szép és finom holmit, amiket ő már nem hordott, és nekem adta azzal, hogy viseljem egészséggel. Később megtudtam, hogy Babus néni egy erkölcsi példakép, s hogy undorodik mindentől, ami nem megengedett, nem törvényes. Talán törvénytelen származásom miatt nem csókolt meg, és még csak kézfogásra sem méltatott.

Alaptermészetemnél fogva is túlságosan szerény és csendes voltam, legalább is azzá tettek az átélt megaláztatások, kiközösítések, nélkülözések. Rózsa néneik, ha nem is szerettek, de éreztem, hogy sajnálnak, és én ezért is hálás voltam.

Többször megkérdezték, mit főzzenek, mit szeretek, persze mindenre azt mondtam – nekem mindegy.

Egyik nap Rózsa néni nekem szegezte a kérdést – szeretem-e a mákos rétest, s mikor látták, hogy elnevetem magam, rögtön nekiálltak sütni.

A szobákban csak lábujjhegyen mertem járni, nem tudtam melyikre vigyázjak jobban, a parkettára, vagy a szőnyegre. Külön élmény volt számomra a fürdőszoba, a villany és a rádió.

Délutánonként, amikor Rózsa néni már nem szunyókált – odaülhettem a zongora mellé. Órákig el tudtam ülni mellette, és szomorúan forgattam a kottás albumokat, és kétségbe ejtett, hogy csak elemista szinten ismerem a hangjegyeket.

Megpróbáltam csak úgy kotta nélkül elpötyögtetni azokat a slágereket, amiket itt-ott hallottam, majd a Himnusszal próbálkoztam. Többszöri nekifutásra sem sikerült, éreztem, hogy valami nem stimmel, az f és a g. Végül is felfedeztem a fekete billentyűket, s velük a félhangokat.

Rózsa néni akkor simogatta meg a fejemet először, és nem tudtam, miért olyan ellágyult Anka nénivel együtt.

Szerettem volna hasznossá tenni magamat, de semmit sem engedtek csinálni. Találtam egy szilvalekváros ládikát tele barackmaggal, Anka néni mondta, hogy az jó süteménybe, rögtön vállalkoztam, hogy én majd megtörögettem. Így aztán délelőttönként barackmagot törtem, port törölgettem, bár ezt inkább a bejárónő csinálta, majd belemerültem az Új Idők olvasásába. Nekem nagyon tetszettek Zilahy Lajos és Herceg Ferenc írásai.

Ebéd után szilencium volt. A fehérre lakkozott spalettákat behajtottuk, Rózsa néni a tonett hintaszékben szendergett, Anka néni a díványon, én meg a nappali kanapéján ábrándoztam.

A falióra zengő hangon ütötte a negyedeket, a fekete zongora porszem nélkül csillogott a félhomályban, és a virágcsendélet szinte megelevenedni látszott a falon.

Este soha nem engedtek ki a kertbe vállkendő nélkül, úgy vigyáztak rám, olyan nagyon szerették volna, ha szedek magamra néhány kilót mieelőtt haza megyek – és mindig összenéztek, ha nevetni láttak.

Jól esett, mikor Anka néni azt mondta – szép vagyok, ha nevetek. Néha elhallgattak, ha váratlanul megleptem őket, s egyszer akaratlanul meghallottam, hogy anyámról beszélnek és rajtam szánakoznak. Különösen Rózsa néni szokott erősen nézni és figyelni. Egyszer inas, barna kezébe vette az én nagyon keskeny, hosszú ujjú kezem, és nézegette, forgatta, tapogatta.

– Határozottan művészkéz – mondta Anka néninek.

Zavartan és úgy bámultam a kezemre, mintha először látnám.

- Csak nem szégyelled? - kérdezte magához vonva. - És a szeme? Nézd meg ezeket a szemeket - és homlokomból kisimította a hajamat, és ez csak hat elemít végezhet. Pedig ugye tanulnál? - faggatott Rózsa néni. Elsírtam magam, hiszen ez feszít belül, ez tesz búskomorrá : a többiek már harmadik polgáriba mennek, én meg elvégeztem a hat elemít és vége. Kész. Rózsa néniék nem tudták, hogy miért kellett abbahagynom a tanulást, éreztem, hogy anyám miatt erről nem szabad beszélnem.

- Nagyon szeretnék, Rózsa néni, nagyon.

Ők azt hitték, anyámnak nem áll módjában taníttatni, és azért nem járok tovább iskolába. Egyszer hallottam, amikor arról beszéltek, majd ha Babus haza jön, hátha tud segíteni.

Tudtam, hogy csak addig lehetek ott, míg Babus néni hazajön, ezt már az első napon megmondták, és örültem, amikor levél jött tőle, hogy mivel nagyon jól érzi magát, megtoldja parádi tartózkodását egy héttel.

Délutánonként el mehettem sétálni. Egy hatalmas park mellett elmenve megtudtam, hogy Beethoven sokat időzött az ottani kastélyban. Volt ott egy tenispálya is. Figyeltem a labdák pattogását, a fehér nadrágos, fehér szoknyás alakokat, jó lett volna középük tartozni.

Olyan jó lett volna abban a nyugodt légkörben élni, amiben most részem volt és közben tanulni, tanulni. Esténként a nyitott ablak széles párkányára felkuporodva néztem az elsuhanó autók piros lámpái után, ahogy Pest, illetve a Balaton felé robogtak. Ha egyszer én is ilyen kocsiban ülhetnék - álmodoztam botorul.

Rózsa néniék nem éreztették velem a szegénységemet a származásomat, és soha nem kérdezősködtek apám felől, de a vendégeknek soha nem mutattak be. Olyankor ott kellett maradnom az L. alakú hall másik szárnyában, ahonnan a konyha és egyéb mellékhelyiségek nyíltak. Még csak fel sem merült bennem, hogy miért, még örültem is neki. Félttem az emberektől, azt hittem mindenki olyan, amilyeneket volt szerencsém V.-n megismerni.

Viselkedni sem tudtam. Ha mások előtt kellett ennem, mintha gombóc lett volna a torkomban Nem voltam társasághoz szokva, anyámmal nem mentünk sehová. Az evőeszközökkel is ügyetlenül bántam, bár anyám mindig felrakta a tányér mellé a kést, villát, kanalat, de azzal már nem törődött, hogy hogyan használom.

A három nyugalmas hét vége felé közeledett. Egyre többet gondoltam haza, és az anyámra. Szorongások gyötörtek, a kilakoltatás rémes víziója

nem hagyott örülni a martonvásári szép napoknak. Rózsa néniék mit sem sejtettek gondjaimról.

István király előtti napon, csendes, verőfényes délutánon hirtelen és váratlanul beállított anyám. Éppen a zongoránál ültem, amikor belépett Anka néni, és gunyoros mosolyával megállt az ajtóban.

- Gyere, itt van anyád. - A hangsúly, ahogy mondta, inkább bosszúságot jelentett, mint örömet.

Anyám zihálva - mintha V.-ről idáig gyalog futott volna - és egzaltáltan közölte Rózsa nénivel, hogy kilakoltatták.

Rózsa néni levegő után kapkodott, ilyesmiről, hogy kilakoltatás - ő talán még nem is hallott.

- Azért nem kellett volna idejönnöd! - mondta keményen Anka néni.

- Megírtuk, hogy a kislány jöhet, de te ne háborgass minket - mondta Rózsa néni. Döbbenten és sápadtan figyeltem. - Ha Babus megtudja, hogy te itt voltál -, a kislány se jöhet többet. De mit törödsz te az ő érdekeivel? Csak ráncigáld magaddal minden bajba. Ez a gyerek nem tud nevetni, nem mer örülni semminek és fél mindenkitől. Kell is neked gyerek... és épp egy ilyen?! Teljesen tönkreteszed.

Anyám csak sírt, talán oda se figyelt Rózsa néni kifakadására. Végül is azt mondták, pihenjen le és másnap menjünk haza. Másnap ebéd után összecsomagolták Babus néni adományát és útra keltünk anyámmal. Fájt a szívem mindkettőjükért, a szép otthonért, a biztonságos és kulturált környezetért.

A vonatban elhúzódtam anyámtól. Rózsa néniék higgadt nyugalma után az ő egzaltáltsága most egyszerre idegenül és idegesítően hatott rám. Észrevehette elhúzódásomat, szótlanúságomat, s hogy jövetelének egyáltalán nem örültem, de ezt kizárólag a kilakoltatás miatti rémületemnek tulajdonította.

- Azért nem biztos, hogy kirámoltak az utcára. Láthatták, hogy nem vagyok otthon, az ajtó zárva, meg aztán tudod, az ajtó fölött oda van erősítve a Jézus szíve kép. Bízom benne, hogy nem engedi meg ezt a csúfságot.

Bármit mondott, nem bírtam felengedni, és nem tudtam bizakodni sem. Körülöttünk az utasok jó hangulatban voltak, Pestre utaztak tűzijátékot nézni. Nekem direkt fájt ez a harsogó jókedv, hiszen azt se tudhattam, hol hajtjuk le a fejünket ezen az éjszakán.

Amikor az utcánk sarkához értünk anyám megállt.

- Én nem megyek oda, nézd meg te, hogy mit látsz...

Szívem megint kalapálni kezdett, és a szemem előtt ugráló fekete kari-kák miatt alig láttam valamit. Szégyen, keserűség marcangolta a szívem. Az utca közepe táján Víz bácsi jött velem szembe. Meglepetésemre olyan nyájasan üdvözölt, mint máskor. Talán mégse történt semmi, kezdtem reménykedni.

- Víz bácsi, nem látott semmit az utcában? - Rám csodálkozott.

- Nem, de hát mit kellett volna látnom? - Nagyot nyeltem. Tényleg nem történt semmi? A Jézus szíve képre gondoltam és anyám mélységes bizalmára és hitére.

- Hát... hát hurcolkodást, olyasmit - nyögtem zavartan.

- Nem, nem láttam...Ja igen, néhány kasznit láttam a túloldalon - azzal udvariasan elköszönt és tovább sétált.

Hát igen, a szedett-vedett holmi és néhány kaszni egymásra hányva csak százalmas lim-lomnak hatott. Elrohantam onnan, anyám izgatottan várt.

Elmentünk szállást keresni. Egyik helyen azért nem fogadtak be, mert a férj nem engedte, a másik helyen éppen vendégek voltak, végül már nem tudom hányadik helyen egy özvegyasszony, aki egyetlen kis szobácskában lakott, megengedte, hogy ott aludjunk. Anyám számára egy nagyon keskeny fekvőhely akadt, nekem viszont a nénivel kellett aludnom. Az özvegy párnája ragadós volt, talán olajozta a haját, a dunyha áporodott szagú, és mindig vigyáztam, hogy az arcom, a bőröm ne érjen hozzá, a néni meg mindig rám szólt, hogy ne mozogjak már annyit.

Másnap odavihettük a holminkat az udvarra addig, amíg lakást kapunk, és a vadszőlővel befuttatott verandán felállíthattunk egy összecsuksítható vaságyat. Ott aludtunk anyámmal, és ez jobb volt, mint a nénivel a szobában. Este, amikor lefeküdtünk, sokáig elnéztem a csillagos égboltot és a kert fölött járó holdat.

Egyik nap anyám azzal jött haza, hogy a falu szélén egy fiatal házaspárnál kibérelt egy kis nyári konyhát, jönnek az esős idők, mondta, nem maradhat a holmink a szabad ég alatt és mi sem alhatunk már sokáig a nyitott folyosón.

Holmink elfért egy kocsí felében, de amikor be akartuk pakolni a frissen meszelt kis helyiségbe, kiderült, hogy még az ágy se fér el benne. Megpróbáltuk a szalmazsákokat egy utazókosárra helyezni, de az minduntalan lebillent.

Már éjfél körül járt, amikor anyám kifakadt és azt mondta, hagyjuk itt ezt a sufnit, és mivel ilyen későn már nem kilincselhetünk szállás után,

menjünk be a községházára, ott mindig van ügyelet, és ott a padon talán tudunk valamit aludni.

Utunk a temető mellett vitt. Holdfényes volt az út, és sejtelmes a temető. Hogy borzongásomat legyőzzem, egyre azt a versikét mondogattam magamban, amit Benedek Elek mese és mondavilágában olvastam

*„Jaj de szépen süt a hold
megy az élő, meg a holt,
nem félsz kis angyalom?”*

A községházán az inspekciós hajdú meg engedte, hogy ott aludjunk, még zsákot is hajtogatott a fejünk alá és be is takart egy lópokróccal. Csak azon sajnálkozott, hogy olyan kemény a lóca.

Hol volt ekkor már Martonvásár...?

Hetekig hol itt, hol ott aludtunk, nappal a sufniiban üldögéltem, vagy a fiatalasszony kisfiára ügyeltem, míg anyám lakás után szaladgált.

Egyik nap aztán azzal jött meg, hogy van egy üres kis ház a Petőfi utcában, a Felső-telepen. A tulajdonos Pesten él, és egy öregember van megbízva a bérbeadással. Másnap az öreg bácsi elfogadta a foglalót anyámtól, megmutatta a lakást, és átadta néki a kulcsokat.

Ez szinte hihetetlennek tűnt. Anyám ismét fogadkozott, hogy akárhogy is teremti elő a pénzt, de a lakbérrel nem fog elmaradni többé. A házhoz nagy, elvadult kert tartozott. A lakás évekig üresen állt, hideg és rideg volt, de bíztunk benne, hogy kifűthető. A szoba két ablaka az utcára nézett, a konyha tágas volt és a betonja pirosra festett. Téglával kirakott gang vezetett a kapuig. Hátról még fáskamra is volt. Egyszerűen nem tudtam felfogni, hogy végre rendes lakáshoz jutottunk, ahol csak mi leszünk ketten anyámmal.

Már napok óta odajártunk, súrolni, ablakot mosni, takarítani. A falakra is ráfért volna a meszelés, de hát erre nem tellett. Vidáman sürgölődtem a még üres lakásban, amikor át jött az öreg bácsi és visszavette a kulcsokat – mondván, hogy tárgyaltan az egész, a tulajdonos táviratozott, hogy maguknak nem adja ki a lakást.

Mutatta a sürgönyt. De hát miért? – kérdeztük anyámmal együtt. A bácsi csak a vállát vonogatta, de a címet készségesen megmondta, és még aznap bementünk Pestre és felkerestük Csordásné, aki házmester volt egy Pozsonyi úti nagy bérházban.

Csengetésünkre kijött. Elegáns, bokáig érő, bársony pongyola volt rajta. Szép, magas, intelligens arcú asszony volt. Anyám elmondta, hogy miért jöttünk, és hogy mit jelent nekünk az a lakás.

Az asszony először ridegen hallgatta, majd azt mondta – figyelmeztették őt, hogy sehol se fizet lakbért, és mindenhol kilakoltatják. Már nem tudom, hogy anyám még miket mondott, de láttam, hogy megesik a szíve rajtunk.

– A ház már úgylis régen üresen áll, nekem nem kell. Előbb-utóbb eladom. Addig nem bánom, költözzenek be.

Írt néhány sort a bácsinak, hogy a kulcsokat adja vissza, Este volt már, szemerkezt az eső, de mi boldogan utaztunk haza. Még akkor este a bácsi áthozott néhány matracot kölcsön és már ott alhattunk az új lakásban. Alighogy beköltöztünk, beállt a hűvös, zord idő. A szoba szinte üresen állt, szekrényünk sem volt. A ruhákat nagy, fonott utazókosárban tartottuk. Az ágyat a konyhában állítottuk fel, és így csak ezt a helyiséget kellett fűtenünk. Vizes és hideg lakás volt. Fáskamránk üres, tíz-tizenöt kilóként vettük a szemet és a fát.

Apám havi 15 pengője egyre kevesebbet ért. Keresztanyám mélyen hallgatott. Nem volt senkim. Se ismerős, se barátnő, csak anyám volt és én.

Írásom csúnya és rendetlen volt ebben az időben, és anyám mindennap írásbeli feladatra kényszerített. Kis Szent Teréz életéből kellett másolnom mindennap három oldalt. Ekkoriban már valahogy kezdett távolodni tőlem a szentek világa is. Kétségeim támadtak a felől, hogy anyám kiváltságos valaki lenne Isten előtt, Ha Isten annyira közel engedi őt magához, hogy sugallatokat ad néki, akkor hogy engedheti meg a kilakoltatásokat, a felé áramló gúnyt, a nyomort, s hogy mindig másoknak van igaza, és mindig nekünk kell szenvedni.

Talán nincsenek is sugallatai? – akkor hazudik... gyötrődtem nap, mint nap. Vagy csak beképzeli magának? – és inkább ezt szerettem volna hinni, mint azt, hogy hazudik

De ha beképzeli... akkor nem normális, akkor vallásilag örült. Rémműlten hessegettem el magamtól ezeket a gondolatokat.

És a szentek élete? Mindegyikben van szó sugallatokról, jelenségekről, és mindenféle hihetetlennek tűnő dolgokról. De hát azok szentek voltak. Hogy lettek szentté? Sokan közülük bűnös ember volt, bűnösebbek, mint az anyám. Megtisztultak és vezekeltek...

Szent Ágoston is a bűnök fertőjében dagonyázott, mielőtt szent lett belőle. Mi a bizonyíték arra, hogy anyám nem hazudik... mi a bizonyíték annak, ha örült, és mi a bizonyíték annak, ha mégis – szent?

Őrlődtem ezekben a gondolatokban. Nemcsak a nyomorúság, a kilátástalan jövő, de még ez is nyomasztott.

10.

Miután Csordásné eladta a házat, és én már 14 éves lettem, beköltöztünk Pestre albérletbe. A ház, amelynek negyedik emeletén a kis bútorozott szobát kivettük, a Rákóczi úton volt, szemben a Corvin áruházal. Ablakunk a mellékutcára nézett, de az is tele volt csodálatos, színes reklámokkal, amelyek este és az éjszakában hol felvillantak, hol kihunytak és ott vibráltak a falon.

Szobánk tulajdonképpen egy nagy lakáshoz tartozott, amelynek főbérője a Weternik házaspár volt. A bejárati ajtón, fehér zománctáblán ez volt olvasható. „Weternik János angol-francia férfi és női ruhaszalon”. Weternikék anyámnak régi ismerősei voltak.

Anyámat ők már akkor ismerték, amikor én még a világon sem voltam. Keresztanyám is náluk csináltatta a kosztümjeit valaha. Amikor átutazóban volt és kevés volt a valutája – Weternikéknél szokott megszállni. Őnáluk mindig akadt üres bútorozott szoba. Az emelet felét ők lakták. Óriási hallból nyíltak a sötét barna ajtók, pácolt fájuk mindig ragyogott a bútorfénytől, kilincsük a szidoltól. A félhomályos, hosszú hall parkettáján kókusz szőnyeg futott végig. A nagyszobák ablakai a Corvinra és a Rókus kórházra néztek., de voltak udvari szobák és személyzeti szoba is.

A konyha teremnek is beillett volna, és egészen a mennyezetig fehér és kék mintájú csempével volt burkolva és tele volt hosszú szabásasztalokkal. Weternik nénit el sem tudom másképp képzelni, mint kelmék fölé görnyedve, félcelve reggeltől estig. Weternik bácsit pedig hatalmas szabász ollóját csattogtatva.

Az egyik asztalon azonban nem divatlapok, kréták és skiccek heverték, hanem kalitkák álltak. A mester egyetlen hobbija a kanárimadarai voltak. Volt belőlük vagy hatvan darab. Éjjel kendermagot tört, kemény tojást vagdalt és madaraival foglalkozott. A madarak aztán napközben csodálatos füttykoncerttel fizettek érte.

Szalonjuk keresett és jó hírű volt. Minisztereknek is dolgoztak. Az albérlők is szépen hoztak a konyhára. Szerették és sajnálták anyámat, de még jobban engem.

Az albérlők közt különös embereket figyelhettem meg, volt, aki nappal aludt, este azonban kiöltözött, mint egy mágnás, és pepita zakóban, illatosan távozott valahova. Volt egy nagyon szép nő is, aranyszőke hajjal. Fél füllel hallottam, hogy az elegáns úr, aki mindig csomagokkal, és virágcsokrokkal jön hozzá – a barátja, de a nő nagyon komisz hozzá, az pedig oda van érte.

Ha értem odalenne valaki... – kezdtem rögtön álmodozni –, én még a lába nyomát is megcsókolnám...

Weternik néni néha velem küldte el a ruhát a megrendelőnek, ha az a közelben lakott. Szívdobogva csengettem be az előkelő lakások előszobáiba, és adtam át a selyempapírba burkolt ruhákat. Zavart voltam, amikor az első borravalót a kezembe nyomták.

Weternik néninek akartam adni, de ő azt mondta – ez a tied. Így aztán örömmel adtam át anyámnak.

A néni egyik nap azt mondta anyámnak:

– Felvétel van az Urániában, fiatalokat keresnek, akiket majd kitaníttatnak a színi pályára. Vigye át ezt a kislányt, ennek nagyon jó alakja van, ebből szép nő lesz, és olyan rendkívül értelmes.

Anyám rászólt Weternik nénire, hogy ne mondjon előttem ilyeneket, és hogy ő nem visz át az Urániába, ő nem akarja, hogy az ő sorsára jussak, különben is apácának szánt.

A Gelb Malvin virágbolt kirakatában volt egy tábla, hogy tanulólányt felvesznek. Ott feljegyezték a nevemet, hogy majd értesítenek.

Szerettem Pesten lakni. Itt nem ismert minket senki, elvegyülhettem a járókelők között. Anyám is más lett. Már nem irkált a pepita füzeteibe, bár nagyon vigyázott rájuk, gondosan el voltak csomagolva egy kis bőröndbe. Sokat nélkülöztünk, bár az ötödik kerület előjárója, mivel rokonunk volt, elintézte, hogy élelmiszerjegyeket és szegényeket segélyező utalványokat kapjunk.

A vásárnapok mindig szépek voltak, Vásárnapi szentmise után kimentünk a városligetbe, néha beültünk egy szerény kis étterembe és különösen szép volt a vásárnap, ha egy darab süteményre vagy fagylaltra tellett. Hétközbe anyám ment a maga dolgai után, én pedig eljártam a Klauzál téri csarnokba Weternik néninek és a lakóknak bevásárolni, vagy sort állni kenyérért, ezért- azért.

A csarnok, a tarka piaci nyüzsgés mindig izgalmas élményt jelentett számomra. Az üveg kupolán átsütött a nap és aranypászmákban hullott a gyümölcsök, zöldségek és virágok garmadája.

A sorállásokért és bevásárlásokért mindig csurragt, csöppent valami. Büszke voltam a keresményeimre, utolsó fillérig anyámnak adtam.

Járt a ruhaszalonba egy nagyon barátságos és jómódú úr is. Nem tudom mivel tűntem fel neki, talán, hogy mindig én nyitottam ajtót, ha csöngetett. Érdeklődött rólunk Weternik néninél és sok mindent meg tudott sorsunkról. Kérte a nénit, hogy beszéljen anyámmal, ő hajlandó engem iskoláztatni és ellátni mindennel, lakást is venne ki számunkra.

Anyám nagyon megharagudott Weternik nénire, hogy amint mondta – ilyen kerítő szerepre vállalkozik, és kezdett féltetni annyira, hogy ezután utjaira engem is magával vitt.

Weternik néni könyvespolcát porolgatva találtam néhány szerelmes regényt. Anyám tudta nélkül, titokban olvasni kezdtem ezeket. Annyira újak voltak számomra. Eddig csak a mesekönyveket, a szentek életét és ifjúsági könyveket olvashattam. Most ott álltam a szobában, törölő ronggyal a kezemben, nekidőlve a könyvespolcnak faltam a szerelmes történeteket. Egy új világ tárult fel előttem. Elkezdtem ábrándozni, hogy milyen jó is lenne, ha jönne valaki, aki engem is szeretne. Egy ilyen érzés minden szomorúságomért kárpótolni tudna.

Az álmvilág már nem elégített ki. Valóságra, biztonságra vágytam, szerelemre, vagy inkább szeretetre. Azt hittem még, hogy a kettő ugyanaz, de nem tudtam hinni sorsom jobbrafordulásában, és abban, hogy ilyen érzésben valaha is részem lesz.

A kenyérért most már olyan hosszú sorok álltak, hogy mire én, aki már hajnalban odaálltam a saját és mások jegyével – nemegyszer kenyér nélkül mentem haza.

Tőlünk nagyon messze, az Utász utcában lakott egy szintén V.-ről beköltözött család, velem egyidős Rózsi nevű lányukkal. Eleinte anyámmal, később egyedül is kijártam hozzájuk. Szerettem azt az utat, a Keleti pályaudvar mellől induló zöld HÉV kocsikat. Ha volt rá pénzem azzal utaztam, ha nem volt gyalogoltam és az is jó volt.

A lóversenypálya mellett mindig rám ragadt valamiféle izgalom abból az atmoszférából, amely az ügetőt körülvette.

Örültem Rózsinak, jó volt vele barátkozni, hiszen mindig csak felnőttek között voltam. Rózsi úgy robbant be az életembe, mint tavaszi szél a téli kertbe. Mindig elárasztott frizura és ruhaproblémáival, anyjától csent kölnimaradékokkal és rúzzsal. Fiú ügyei is voltak. Ez mind teljesen új volt számomra. Különösen sokat beszélt egy Walter nevű német tisztról. Egyyszer olyankor jött, amikor anyám nem volt otthon. Beültünk a szobánkba,

és ott izgatottan elmondta, hogy Walter azt mondta, nem vár tovább, agyonlövi őt is és saját magát is, hogyha nem szökik meg vele.

A házban, ahol laknak – minden fiú szerelmes belé, sőt a múltkoriban a miséző pap is, amikor kifordult az oltártól és meglátta őt – elejtette az Ol-táriszentséget...

Mindent elhittem neki, talán azért is ragaszkodott hozzám. Weternik néni, aki a másik szobából mindent kihallgatott – elmondta anyámnak, nevetett is meg mérges is volt, és mindenféle hazug taknyosnak elmondta Rózsit.

Én persze védelmére keltem, miért mondta volna, ha nem igaz? – kérdeztem egyre. Weternik néni nevetett és azt mondta buta vagyok és naiv, és ennek anyám az oka. Anyám aztán befejezte az Utász utcai kirándulásokat, és Rózsi eltűnt az életemből.

Weternik néni többször megkérdezte tőlem:

– Mi lesz veled, kislány?

Magam is egyre nyugtalanabb lettem. A virágboltból még mindig nem jött semmi, de ha felvesznek is, még sokáig nem kapok fizetést.

És a tanulás? – ha anyámat kérdeztem, ő mindig azt mondta:

„Elég a napnak a maga baja” – mit törödsz a holnapokkal? A holnap Istene...

Vagy azt mondogatta:

– Ki ruházta fel a mezők liliomát?

– Ki visel hű gondot az égi madárra?

– Útlan bujdosónak ki vezérli nyomát?

– Ne félj, és ne aggodalmaskodj, a jó Isten megáld téged azért, hogy jóban, rosszban kitartasz mellettem, és nem hagytál el. Ne légy kicsinyhitű. Könnyekig meghatott, mindig elszégyelltem magam, és újból és újból merítettem az ő hitéből.

Apámmal olykor levelet váltottunk, sőt anyám azt is megengedte, hogy találkozzunk. Egy ilyen találkozás után apám írt anyámnak, hogy mégis jobb lenne, ha ő magához venne, és taníttatna. Vegye fontolóra a gyerek sorsát. Már így is lemaradt a többitől, akikkel együtt indult az első polgárban.

Diplomás család vagyunk, írta – a gyerekből is diplomást akarok, de legalább is tanítónőt. Olvasva a verseit és megmutatva hozzáértőknek is, a gyerek istenáldotta tehetség. Mivel magam is művész vagyok – végtelenül örülnék, ha ő is a művészpályára lépne. Kérem, ne akadályozza meg, gondolja meg, hogy az ő jövőjéről van szó.

Weternik néni nagyon elérzékenyült, és nagy csodálkozásomra anyám igit mondott apámnak. Azt hittem, megszakad a szívem, és el sem tudtam képzelni az elválást. Mindnyájan sírtunk, még Weternik bácsi is könnyezett.

Apámra várva még egyszer megnéztem a festményt, amely Weternik néni egyik szobájában lógott a falon. Naiv volt, de eredeti. Weternik néni mondta, ezt egy inasuk festette, aki sohasem tanult festeni, és most mégis művészként, úriember módjára él. Talán belőlem is lehet költő tanulás nélkül... merengtem sokszor a kép előtt. Apámra várva, szomorúan és szívdobogva – csak a továbbtanulás reménye vigasztalt. Apám becsöngedett értem. Anyám még egyszer magához ölelt.

– Ne sírj szívem, V. nincs a világ végén. Találkozunk hamarosan

Hogy mennyire hamar, azt akkor még nem tudtam, csak mentem apám mellett lefelé a négyemeletnyi lépcsőn, hősiesen nyelve a könnyeimet.

Nagy csodálkozásomra apám a József körúton egy lámpaoszlopnál azt mondta:

– Te maradj itt, és várj meg. Felmegyek Irma nénihez a Bérkocsis utcába. Irma néniről már hallottam, iskola-igazgatónője volt a VIII. kerület egyik iskolájának, hitbuzgó katolikus, aki mélyen megvetette anyámat, miközben apámnak szívből megbocsátott. Természetesen rólam, a bűn gyümölcseről hallani sem akart. Tudtam, hogy apám ezért nem vitt magával.

Nagyszüleimre gondoltam, hozzám való ridegségükre és álnokságukra, és egyszerűen nem tudtam hinni abban, hogy ez a család engem valaha is befogadjon. De hát mégis, különben nem vinne apám haza, bátorítottam magam ott a városi forgatagban a lámpaoszlop mellett állva.

Legalább két-három óra hosszát ácsorogtam ott kimerülten és éhesen, mire apám előkerült. Mát napok óta nem ebédeltünk rendesen, de apámnak eszébe sem jutott megkérdezni, nem vagyok-e éhes. Őt Irma néni biztos jól megvendégelte.

Sötét este lett, mire V.-re értünk. Nagyon izgultam, hogy fognak fogadni nagyapámék, de arra, hogy apám meg se merte mondani, hogy haza-visz – arra gondolni se mertem. Csak akkor döbbentem meg, amikor a kapu előtt azt mondta:

– Te most maradj idekint.

Egyszerre elfogott a félelem. A lehúzott vászonrolókon átszűrődő lámpafény most egy cseppet sem volt megnyugtató. Fölöslegesnek, kitaláltottnak éreztem magam, és egyszerre bizonyossá vált előttem, hogy nekem itt semmi keresnivalóm nincs, hogy én egyedül csak az anyámhoz tarto-

zom, aki most sírva fekszik le egyedül a kis albérleti szobában, a villódzó tarka neonfények között, és azt hiszi, hogy én már jó helyen vagyok új otthonomban.

Hirtelen azt hittem – hallucinálok. Mintha anyám hangját hallottam volna. Bent a házban ajtók nyíltak és csapódtak. Anyám rohant kifelé.

– Hol a gyerek? Hol hagyta? – ordította.

Bent dühös kiáltások hangzottak.

– Ide akartad hozni? Ide, az én házamba?!

Anyám csak ölelt és csókolt és szorított, hogy szinte felnyögtem bele. Aztán megindultunk az állomás felé. A sarokról visszaneéztem, a lámpafényes roló mögött gesztikuláló árnyakat láttam. Olyan volt, mint egy titokzatos pantomim.

11.

Végre befutott a lap a virágüzletből, hogy jelentkezhetem. Nem volt nagy kedvem a virágkötéshez, sajnáltam a virágokat, mert tudtam, hogy amint a szárukról levágják őket, bármilyen pompás csokrot raknak össze belőlük, és bármilyen kristályvázába teszik – a virágok számára az már csak haldoklás.

De mielőtt a virágüzletbe jelentkeztem volna, egyik nap magas, jól öltözött férfi csöngetett az ajtón. Anyámat kereste. Nagyon udvarias volt, megmutatta az igazolványát. Akkor láttam először detektívet. Felkérte anyámat, hogy menjen be vele a kapitányságra. Anyám csodálkozott, és ragaszkodott hozzá, hogy vele menjek. Amíg hármasban mentünk a kapitányság felé, szorongó érzés fogott el. Talán a menhelybe vitelkori rászédés emléke kísértett. Akármi is, de rossz előérzetem volt, s az én megérzéseim ritkán csaltak. Szorongásom csak fokozódott, amikor anyámat átesékeltek egy másik helyiségbe.

Szerettem volna anyámat figyelmeztetni, aminek semmi értelme sem lett volna, de csak falfehéren meredtem rá a becsukódó ajtóra. Akkor a rendőrtiszt, aki az íróasztal mögött ült, tárcsázott, majd azt mondta a telefonba.

– Te vagy, János? Csak azt akarom mondani, hogy sikerült. Itt van. De nem mondtad, hogy egy kislány is van, azzal mit csináljunk? Jó, jó, bízd rám. Elintézem.

Letette a kagylót, és mintha ott se lettem volna – írni kezdett. Aztán csöngetett, és a levelet a belépő rendőr kezébe adta, halk utasítások kíséretében.

A rendőr kézen fogott, és kiléptünk a folyosóra. Néztem jobbra – balra, anyámat sehol se láttam. Nem is kérdeztem, hol van, tudtam, ez a rendőr is csak becsapna, mint az, aki a menhelybe vitt. Amikor az udvaron áthaladtunk, vasrácsok mögött, rosszarcú, züllött nők között megláttam anyámat.

Oda akartam menni hozzá, de a rendőr, aki szorosan fogta a kezem, visszarángatott.

Anyám, amikor meglátott, elkezdte rázni a rácsot, és szívet tépően sírt.

– Miért?! – sírtam anyám felé. A szörnyű látvány, a tehetetlenség és igazságtalanság teljesen letaglózott. Mintegy álomban hagytam, hogy vezessen a rendőr. Csak akkor ocsúdtam fel, amikor a Klotild utcában egy épület előtt megálltunk, és a rendőr olvasni kezdte a zománcablát, amin az állt: Kiskorúak bírósága.

A kiskorúak bíróságának elnöke, miután a rendőr elment, elolvasta a levelet, majd felvonta a szemöldökét. Bozontos szemöldöke volt és nagy, deresedő bajusza. Kijött velem a másik helyiségbe, ahol elegáns hölgyek dolgoztak, és kézről-kézre ment a levél. Az elnök háborgott.

– Ideküldik ezt a gyereket, aki nem is csinált semmit. Most hová tegyük?

A hölgyek körbevettek és el kellett mesélnem a sorsomat. Annyira meghatódtak, hogy az egyik haza akart vinni magukhoz Szemere telepre.

Etettek, itattak, vigasztaltak. Végül határoztak felőlem. Az egyik hölgy villamosra szállt velem, és elvitt Óbudára, ahol még sohase jártam. Az épület homlokzatára ki volt írva: Jópásztor zárda.

A fogadósobában alacsony termetű, kedves arcú apáca vett át, a zárda főnöknője. Miután a hölgy megcsókolt és elment, a főnöknő is kiment, majd egy barnaruhás nővér jött be, hatalmas tálcával, bőséges ebéddel. Utána fürdeni kellett, majd ruháimat összecsomagolták és bevitték a raktárba, én pedig teljesen új ruhát kaptam, amolyan egyenruha félét. A barnaruhás apácák voltak a testvérek, a fehérruhások a kedvesanyák.

Tele volt a szívem bánattal, félelemmel, és bizonytalansággal. Külön gyötrelmem volt, hogy nem értettem semmit. Miért tették ezt anyámmal. Én tudom, hogy nem csinált semmit. És ha nem csinált semmit, akkor, hogy tehettek vele ilyen szörnyűséget. Fogcsikorgató harag rázott ez ellen a hatalom ellen, amelynek joga van belenyúlni mások életébe így...

Testvér Antónia elvezetett egy óriás terembe, amely tele volt fából faragott kis székekkel. Minden szék foglalt volt, és serdülőkorú lányok ültek rajtuk. Volt, aki hímzett, volt aki foltozott, stoppolt, vagy slingelt.

Elöl, középen volt egy emelvény, azon egy asztal, amellet ült egy fehérruhás kedvesanya és szép, épületes történeteket olvasott fel a szentek életéből.

A munkáikra hajló lányok között a barnaruhás testvérnők jártak, ügyelve a rendre, és segítve a lányokat a munkában. Engem is leültettek egy székre és kezembe adtak valami foltoznivalót. Ez amolyan képességvizsgálat lehetett, meg nézték ki miben ügyes –és végül oda kapott beosztást.

Volt varroda, szabóműhely, suszteráj, konyha, zöldséges pince – nyilván a kézimunkaterem volt a legrangosabb munkahely. Mint később megtudtam – szerettek volna ide osztani. Nagyon vézna, gyenge kislány voltam, ujjaim vékonyak, kezem keskeny – egyéb munkára nem is találtak alkalmasnak.

Sajnos foltozni, stoppolni nem tudtam szépen; azt hitték, aki azt nem tud, az hímezni még úgyse tud. Én meg nem is gondoltam arra, hogy előhozakodjam azzal, hogy én olyan szépen tudok hímezni, hogy már pénzt is kerestem vele.

Így aztán lekerültem a zöldséges pincébe.

Ott is volt egy kedvesanya és egy fiatal jelöltnő. A pince hűvös volt és félhomályos, de a nyitott lejárati ajtón fénypáasmák hulltak a mélybe, megvilágítva az arcokat, a serény kezeket, a felhalmozott zöldségféléket.

Miközben burgonyát hámoztunk, karfiolt tisztítottunk, uborkát gyalultunk, megszerettem a pincét. Jó volt beleszimatolni a frissen gyalult ugor-ka illatába. Az egész pince valahogy a Klauzál téri csarnokot idézte emlékezetembe.

A kedvesanya és a jelöltnő felváltva olvasott fel, amikor oda kerültem éppen Amicis: Szív című könyvéből a kis kalábriai fiú megríkató epizódjánál tartottak.

Itt a nagyobb lányokból – értem ezalatt a tizennégy éven felülieket – alig akadt. A legtöbbje még tíz év körüli kislány volt. Naponta négyszer kaptunk enni, mégis mindig éhesek voltunk. A kisebb lányoknak külön hálótermük volt. Én a nagyobbakhoz lettem beosztva, közöttük én voltam a legfiatalabb. A hálótermek emeleten voltak. Az ablakok egész éjjel tárva-nyitva.

Nem bántott senki, a munkámat is szerettem – mégis annyira boldogtalan voltam, hogy a kápolnában a reggeli miséken egyre gyakrabban feketedett el előttem a világ. Anyámért olyankor sírtam, amikor senkise látott.

Közben megtudtam, hogy ez a Jópásztor zárda amolyan javítóféle. Voltak ott a nagyobb lányok között, olyanok, akik kopaszra voltak nyírva, akik már megjárták a rákospalotai „nagyjavítót”. Ezek között már mindenféle bűnelkövetés akadt. Lopástól kezdve a prostitúcióig, csavargástól a szélhámoskodásig.

A kisebbek inkább csenésért, csavargásért voltak itt, mert a szüleik nem törődtek velük. Külön fáj, hogy ide kerültem, hiszen egyik kategóriába se tartoztam. Nem mintha megvetettem volna ezeket a lányokat. Mindegyik kedves volt hozzám, mindegyiket egyformán megszerettem.

Mindegyiknek meg volt a maga könnyfakasztó története. Sokukban sírt a honvágy valamiféle otthon után, vagy csak a szabadság után, mert itt mindegyik börtönben érezte magát, holott nem voltak fegyőrök. Különös dalaikat hallgatva én is velük sóvárogtam, mély együttérzéssel. Szívfacsaró történeteiket hallgatva – úgy éreztem, az egész világ valóban nem más, mint siralomvölgy. Déli szünetben, úgynevezett rekreáció idején ültek a kerti padokon és énekelték:

*„Volna tintám, volna tollam,
volna egy kis papírom –
leírnám én mindazokat
mit leírni fájdalom.
Égig érő kő falak közt
Hullatom a könnyemet –
Mért is tudtalak szeretni
Barna fiú tégedet...?”*

Ilyeneket nem lett volna szabad énekelniük, azért ha arra jött valamilyik testvérnő, azonnal elhallgattak. De volt, amikor azért is fújták, combjaikat szétterpesztve a testvérek és kedvesanyák nagy megbotrántkozására.

A kápolnában éppen az Agnus Deit énekelték, amikor annyira elfelett előttem minden, hogy kiestem a padból. A zárda kis kórházi szobájában tértem magamhoz. Két hétig feküdtem ideglázban, többnyire mély álomba zuhanatan. Egyszer arra ébredtem, hogy kedvesanya Antónia ül az ágyam mellett, ölében egy papírlap, amit a hálóteremben a párnám alatt találtak meg, rajta hevenyészett sorokban egy rövidke versem.

A vers címe az volt: „E jelben győzni fogsz”. Ezt annak a felolvasásnak a hatására írtam, amely Nagy Konstantin császár történetét és a kereszt megjelését mondja el.

Kedvesanya Antónia füzetet és ceruzát hozott, és biztatott, hogy csak írjak, amikor írni kell. A vers és – gondolom annak a témája nagy hatással volt rá. Elmondatta velem sorsunkat, és biztatott, hogy minden jóra fordul még, a Jóisten meg fog segíteni, és visszakerülök még édesanyámhoz.

Amikor a betegszobát elhagytam, áthelyeztek a kicsik hálótermébe. Esténként kikönyököltem a nyitott ablakon, amely egy magánház udvarára nézett, Ha tudták volna, mennyire irigylő őket valaki a szabadságukért. Visszagondoltam a Petőfi utcai kis kertés házra, ahol nyomorúság és gondok között, de szabadon éltünk édesanyámmal.

Egyik este fiatal páter jött filmet vetíteni. Már egész nap izgalommal készültünk rá. A megfagyott gyermek édes-bús történetét vetítette. A lányok közül sokan szípoztak, s az én szívem is majd meghasadt. Napról napra soványabb és sápadtabb lettem, és boldogtalanabb. Pedig éreznem kellett a szeretetet, a törődést, amivel a kedvesanyák körülvettek

Már dolgozni se engedtek. Én lettem a felolvasó a pincében, és sokszor mondtam olyan mesét a kicsiknek, amit én rögtönöztem – ezért nagyon szerettek és mindig körülöttem voltak. Csodálatos volt a Jópásztor nevelési módszere. Vasárnaponként egy-egy kedvesanya együtt ebédelt egy csoport lánnyal, mindig másik csoportra került sor, és olyan lányokat válogattak ki, akiket előkelő, úri házakba szántak szobalánynak. Így vezették rá őket a terítés csínja-bínjára, az evőeszközök használatára, a kulturált étkezésre, magatartásra. Ilyenkor minket, kisebbeket is vendégül láttak, persze mindig csak néhányat, szintén felváltva.

Egyik vasárnap engem is meghívtak ilyen ebédre.

Kedvesanya Antónia ült az asztalfőn, a fehér abrosszal terített asztalt virágfüzérekkel díszítették. Csillogtak az üvegpoharak, a porcelánok, az evőeszközök szabályosan felrakva, még a desszertvillák is. A lányok büszkéek voltak művükre, ima után kipirult arccal ültek asztalhoz, kivéve azokat, akik a konyhán jeleskedtek és a tálalással foglalkoztak. Ők a következő vasárnap ülnek majd asztalhoz.

Lopva Kedvesanya Antóniát nézegettem. Kicsi volt és törékeny, de tele energiával, ami szétsugárzott az intézmény falain belül, és kordában tudott tartani minden különösebb szigor és fegyelmezés nélkül egy olyan közeget, amellyel máshol csak börtönszigor mellett értek volna el eredményt.

Mélyen meghatott az ő szép és nemes igyekezete. Voltak lányok, akik szintén meghatottan távoztak, és egészen biztos jó útravalóval mentek el az intézetből szabadulásuk idején.

A magas kőfalakon belül, volt egy kisebb építmény is a kert félreeső zugában. Olyan volt, mint egy miniatűr kis klastrom. Ebben, a világtól teljesen elzárkózva, barnaruhás apácák éltek egyhangú napjaikat. Ők voltak az úgynevezett Magdolnák. Mikor ezt megtudtam, eszembe kellett, hogy jusson – anyám is ilyen Magdolna akart lenni, de sohase találta meg őket.

Egyik nap a szentmisén láttam egy ilyen apácát, egész idő alatt a kőre volt borulva, kiterjesztett kezekkel, olyan volt, mint egy fekvő kereszt, s már nem is volt fiatal. Tudtam, hogy vagy önként vállalt, vagy rárótt penitenciát végez, ki tudja miért.

Egyik nap a testvérnő, aki velünk foglalkozott, behívott a raktárba és fel kellett öltennem a saját ruhámat. Izgatott lettem, de ő nem tudott semmit mondani.

A fogadószobában ismét Kedvesanya Antónia várt. Megajándékozott a „Mária gyermeke” című kis imakönyvvel, meg egy szentképpel. Megálldott, és rábízva az egyik testvérré – útnak bocsátott.

Megint a Klotild utcában találtam magamat, a Kiskorúak bíróságán. Kísérőm átadta a kedvesanya levelét, megsimogatott és otthagytott. A levél megint kézzől kézre járt.

– Hát most mit csináljunk veled kislányom? – kérdezte az elnök úr. – Nem bírál ott maradni? És ennyire lesoványodtál? – a nővérek nem merték vállalni a felelősséget, féltek, hogy tönkremész... Most hova tegyelek? Te még olyan gyerek vagy, még nem vesznek fel sehol, hogy meg keresd a kenyered...

Sokáig tanakodtak maguk közt, majd miután minden jóval megkínáltak és megajándékoztak egy könyvvel, az egyik hölgy kézen fogott és elvitt a Szobi utcába, egy evangélikus lányotthonba.

Rideg, kelletlen arcú nő volt a lányotthon vezetője, amikor rám nézett, úgy éreztem, megdermedek. Nem tudom mit tárgyaltak, a végén kedves kísérőm még egyszer megcsókolt és otthagytott. Nehéz szívvel néztem a becsukódó ajtóra. Szerettem volna utánaszaladni és kérni, hogy vigyen vissza a Jópásztorba.

12.

Azt mindjárt láttam, hogy a lányotthon nem börtönjellegű. Olyan volt, mint Weternikék lakása, csak éppen a falak mellett körös-körül rekamiék voltak, egyforma pléddel letakarva. Középen nagy asztal, körülötte székek.

Akkoriban 15-16 lány lakott az otthonban, amely egy nagy és két kisebb szobából, fürdőszobából, konyhából és egyéb mellékhelyiségekből állt. Az emelet másik frontján volt a vezetőnő lakása is, akiről azt mondták, hogy bárónő, és ritkán látni a lányok között. Hamar rájöttem, hogy az otthonban a két jól megtermett konyhalány uralkodik. Az első napokban egyáltalán nem tudták, mit kezdjenek velem. Magam sem tudtam, mi lesz a sorsom.

A kiskorúak bíróságán, mielőtt idehoztak, alaposan kikérdeztek. Anyámról semmiféle felvilágosítást nem tudtak adni, tőlem viszont megtudták, hogy apám V...-n lakik, és havonta tartásdíjat fizet értem. Felírták a címét, és azt mondták – felveszik vele a kapcsolatot –, hátha magához vesz, mert úgy látják, hogy nekem még nevelés kell. Nem mondtam semmit, de tudtam, hogy az apám sohase vesz magához, mert nem vehet a szülei miatt. Így aztán nem is reménykedtem semmiben sem.

A lányok reggel, sőt egyesek hajnalban mentek a munkahelyükre, estére jöttek meg. Stoppolgattam – igaz csúnyán – a harisnyájukat, zoknijukat, s ezért hol néhány fillért, hol egy kis ennivalót kaptam tőlük.

A konyhalányok főzni csak maguknak főztek, mert a vezetőnő sose tartózkodott a lakásán. Az otthon lakói a városi konyháról kapták a főtt ételt, ennek hazacipelését a két konyhalány csakhamar rám hárította. Ez azt jelentette, hogy minden délben két hatalmas ételhordó kannával el kellett mennem a Wesselényi utcába, ott sort állni a városi konyhánál, majd a két teli kannát visszacipelni a Szobi utcába.

Enni viszont nem kaptam. Azt mondták, nincs élelmiszerjegyem, és így nekem nem is jár semmi. Fizetni se fizetek – mondták, a többi lány fizet.

A bárónőt hétszámra nem lehetett látni, de nem is törődött semmivel. Teljesen ki voltam szolgáltatva a két konyhalánynak. Az ennivalót, amit délben hazavittem, akkor kapták meg a lányok, amikor a munkából hazajöttek. Ilyenkor megkaptam a maradékot a tányérokról. Szédültem az éhségtől, miközben az étellel teli kannákat cipeltem.

Egy alkalommal, annyira elszédültem, hogy a teli kannákkal bevánszorgtam egy félhomályos kapualjba, és ott leültem a széles, jól esően hideg

lépcsőre. Két kezem be fogva a fejem és várva, hogy az ugráló sötét karikák megszűnjenek.

Amikor felnéztem akkor láttam, hogy egy papírszalvétába csomagolt valami hever egy kiugró párkányon. Két egymásra borított vajas kenyér volt, még csak bele se haraptak. Ott mindjárt megettem és közben áldottam az ismeretlent, aki odatette.

Ebben az otthonban senkitől se kaptam egy szemernyi szeretet sem. Minden héten jött egy diakonissza nővér, aki az Úrjézusról beszélt. A lányok legtöbbször ilyenkor dolga akadt, alig ülték körül az asztalt néhányan.

A diakonissza, amikor megtudta, hogy katolikus vagyok – egyszerűen keresztül nézett rajtam, de előbb megkérdezte, hogy mit keresek itt. Mivel ezt én sem tudtam megmondani, a két cselédlány vihogása közben kimentem a szobából.

Reggel, amikor a lányok mosakodtak, öltözködtek és készültek a munkába, én is úgy mentem volna velük. Most arról ábrándoztam, hogy majd nekem is sikerül munkába állnom és keresethez jutnom, s ha édesanyámmal megint együtt leszünk, már nem szorulunk rá senkire.

Nekem a reggeli izgalmaiból nem maradt más, csak a keserű plántatea, amibe morzsányi cukrot se tettek – mert neked nincs cukorjegyed!

Anyámról még mindig nem tudtam semmit.

A Jópásztor intézet zárt légköre után, csak lassan ocsúdtam a szabadságra. Mikor ráébredtem – a bizonytalanság, a megtűrttség, a senkihez se tartozás nyomasztó súlyát ez a szabadságra ébredés tette elviselhetőbbé.

De egyelőre szabadságom is csak abból állt, hogy a két lánnyal együtt mehettem a Lehel piacra, cipelhettem a nehéz kosarakat helyettük, vagy délben egyedül mehettem az ebédért. De ez mégis más volt, mint kőfalak bezártságában élni.

Szerettem volna elmenni Weternikékhez, kérdezni őket anyám felől, és elmesélni nekik sorsomat, de az ebédhordáson kívül nem mehettem sehova. Vasárnap azonban nem kellett ebédért mennem. A lányok ilyenkor kifőzdében, vagy ki tudja hol étkeztek. Rám se volt szükség, elmehettem. De mire erre rájöttem, már több vasárnap is elmúlt.

Ezen az első vasárnap délelőttön, amikor egyedül és kötelezettség nélkül kelhettem útra, hónapok óta először éreztem igazán szabadnak magamat. Szinte repültem Weternikékhez, szívem is megdobbant az örömtől, amikor a bejárat lengő ólomüvegében megláttam az ismerős golyát. Fel-szaladtam a negyedik emeletre.

Kitörő örömmel fogadtak. Rögtön megebédeltettek és nem győztek szörnyülködni soványságomon.

Elmondták, édesanyám a toloncházban van a Mosonyi utcában. Felháborodva mondták el, azért, mert anyám elment a méltóságos asszony rokonához és követelte, hogy amit a húgától elcsalt – többek között egy vastag aranykarkötőt – adja neki. Ugyanis a húga azt neki ígérte, és, hogy ő jobban rászorul. Ismered őt, csinált ott egy nagy arénát.

A méltóságos Vili néni aztán az újságíró veje révén – elintéztette anyámat.

– Se tárgyalás se semmi... – háborgott Weternik bácsi, aki szociáldemokrata volt. Amikor kérdeztem anyámat, hogy az mit jelent, azt mondta: azok nem hisznek Istent, és ellenségei a papoknak és az egyháznak.

– Téged is kerestünk, de megkérdezte az a rendőrtiszt, hogy talán rokonok vagyunk?

Amikor megmondtam, hogy nem, azt mondta – akkor mi közöm hozzá, hogy hol vagy.

Most látva őszinte felháborodásukat, és hogy Weternik bácsi egyre azt hajtogatja, ez jogtalanság, törvénytelenység, most arra kellett gondolnom, hogy viszont akik ezt a disznóságot csinálták – istenhívők...hogy van ez? – töprengtem újra.

De nem időztem sokáig náluk, rohantam a Mosonyi útra, hogy végre viszontlássam anyámat. Csak akkor riadtam meg, amikor a hatalmas, szürke épület elé értem, és megláttam a rácsos ablakokat. Se élő, se holt nem voltam, amikor becsöngettem a kapun.

– Havonta egyszer van látogatás, és az mostantól második vasárnapra esik. – mondta a portás.

Letörve indultam ismét neki a Szobi utcának. Támolyogtam az éhségtől és a fáradságtól, hiszen a rengeteg utat mind gyalog tettem meg. A két lány velem eresztette be a parkettát, velem mosatta az ablakokat, minden biztonsági intézkedés nélkül. Senkim sem volt, akinek panaszkozhattam volna, és ha este lefeküdtem testileg-lelkileg kimerülve, még a Jópásztort se sirathattam vissza, mert akkor teljesen el volnék zárva anyámtól, akiről most már mégiscsak megtudtam, hogy hol van, és nemsokára láthatom.

Ez adott erőt, ez éltetett. Hol a viszontlátásról álmodoztam, hol arról, hogy majd csak elhelyeznek engem is valamiféle munkába – és mire édesanyám újra szabad lesz, én már pénzt keresek.

Eszembe jutott apám, és elhatároztam, hogy írok neki. Megírom, mi történt velünk itt Pesten, hogy jöjjön be hozzám, és elfogott a vágy utána, mint még soha.

Teltek a napok. Se válasz nem jött, se ő. Míg aztán egyik nap az ételhordókkal hazaérve – nagy meglepetésemre nagyapámat találtam ott, a két konyhalánnyal körülvéve. Elegáns volt, mint mindig. Ferenc József – bajusza még tekintélyesebbé tette. Vastag, ezüst óralánca kilátszott a mellénye alól.

Szívem megdobogtatta az öröm, de csakhamar beláttam, hogy semmi örölnivalóm nincs. Azt mondta.

– Maradj csak itt, előbb-utóbb elhelyeznek majd valami gyárba, és mire anyád kikerül – lesz állásod, keresel, mint más. Elég nagylány vagy már ahhoz, hogy megkeresd a kenyered. Most láthatod, hogy miféle asszony az anyád, most aztán megkapta a magáét!

S mindezt a két lány előtt mondta. Teljesen letörtem.

– Hát apuka? Neki írtam, ő nem jön?

– Majd jön ő is, majd meglátogat. De oda nem hozhat.

Fekete sétapálcájával kopogva megindult az ajtó felé. Elkísértem a vilamosmegállóig. Csüggedten mentem, vissza. A két lány vihogva, csúfondárosan fogadott.

– Na, te szerelemgyerek – mondta az egyik. Biztos téged is kitanított az anyád, hiába vágsz olyan szende pofát, nem hiába hoztak a kiskorúak bíróságától. Na lódulj a konyhába mosogatni!

Visszatartottam a könnyeimet, de ettől valamiféle megátalkodottság uralkodott el az arcomon, és éreztem, hogy ettől még ellenszenvesebbé válok a két lány előtt. Sejtelmeim beváltak. Csakhamar a lányok is megtudták törvénytelen származásomat, de senki nem éreztetett velem semmit, sőt az egy magas, szép, szőke lány egyik este elém tett egy kis csomagot. Két darab mákos rétes volt benne, és bár tudtam, hogy minden igyekezetem mellett is csúnyán stoppolom a harisnyáját – ő mégis azt mondta, nagyon szép.

Így jött el az a vasárnap, amikor megindultam ismét a Mosonyi utca felé. Éjjel nem aludtam az izgalomtól. Próbáltam elképzelni anyám lelkiállapotát.

Vajon most sem rendült meg benne a hit? Most is olyan rendületlenül bízik, mint az után, hogy kirajszögezte a Jézus szíve képet az ajtó fölé, és mégis kilakoltatták? Megint alulmaradt. Megint nem mentette meg őt az Isten. Megint nem tett érte csodát.

Türelmetlenül, és mégis félve készültem a találkozóra. A filléreket, amiket a stoppolásért kaptam, összespóroltam, és most volt egy pengőm. Ezt most mind elvásároltam. Egész jókora kis csomaggal léptem be a toloncház udvarára, miután megkaptam a belépőcédulámat. A téglalap ala-

kú udvar nagy volt, és olyan zsivaj töltötte be, hogy legszívesebben kiszaladtam volna onnan. Voltak ott mindenféle alakok. Olyanok is, akikre azt mondják – söpredék, de szép számmal akadtak, jobb napokat látott, megtört egyének is. Bábeli hangzavar vett körül, a sok ember szinte mind egyszerre beszélt, kiabált, nevetett, sírt.

Aztán az egyik űr oldalán, megláttam anyámat jönni. Roskadtan, erősen öszülve, fészületlenül, csontig lefogyva támol ygott, szinte eszelősen nézett, kutatott a szemével.

Aztán egymásra borultunk sírva.

– Édes kislányom, mi van veled? Hova vittek? Hol vagy? Se enni, se inni nem tudtam az érted való bánkódás és aggodalom miatt.

Piszkos, vászonféle batyuban egy csomó kenyérszelet volt bekötve, most ezt mutogatta.

– Látod, éhséget fogadtam, azt mondtam Istennek, nem eszem addig egy falat kenyeret se, ameddig tégedet ide nem vezérel, hogy lássalak, és meg tudjam, mi van veled. És látod, meghallgatott?! – és sírt, és nevetett, és ölelt, és csókolt.

Megrendülten bámultam, és nem értettem, sehogy sem az ő hitét, mely a számtalan kudarc ellenére is megingathatatlan maradt és sziklaszilárd. Ugyanaz a ruha volt rajta, amiben a kapitányságra bement. Azóta vásott és foszlott lett, átítatva valami nehéz szaggal, mint később megtudtam, többször is fertőtlenítették

– De hát mikor engedik ki anyukát? – kérdeztem értetlenül –, és hát tulajdonképpen hogy hozhatták ide? Weternik bácsi szerint ez törvénytelen-ség.

– Csak úgy idehoztak, minden ítélet nélkül, tárgyalás nélkül a jó rokonaim. De bízom Istenben, már nem tart sokáig. Tűrj drágám, nemsokára megint együtt leszünk. Hogy én bűnhődöm és szenvedek, azt megértem, de hogy te ártatlanul miért szenvedsz, azt nem értem, bocsásson meg az Isten érte...

A néhány perc lejárt. Búcsúzni kellett. Sírva nézett utánam, amíg ki nem léptem a kapun.

Annyira zaklatott voltam, hogy csak mentem, mentem, magam se tudtam, hová. Nem tudom azt se, hogy kerültem a Rózsák terére. Bementem a templomba. Próbáltam felidézni magamban régi hitemet, vagy legalább megkapaszkodni anyám töretlen hitében.

Az emberi nyomorúság után, szinte fáj a templomi pompa, s ami még jobban fáj – nem éreztem Isten közelségét, szívem a benne való megnyugvás helyett nyugtalansággal telt meg.

A két lány rám támadt, hogy hol csavarogtam ennyi ideig, de annyira fásult voltam már, hogy rájuk se hederítettem.

Aztán – egyik délután – beállított az apám.

Éppen a nagy terem parkettáját keféltam. Úgy láttam, megesett a szíve rajtam, annyira sovány és sápadt voltam, s ahogy hirtelen felálltam, megint elkezdtek ugrálni előttem a fekete karikák.

– Ilyeneket csináltatnak itt veled? – kérdezte rosszállóan.

A vezetővel szeretnék beszélni – fordult a két lapító lány felé. A vezetőnő lakosztályán azonban hiába csengetett.

– Gyere le velem, majd beszélgetünk valahol – mondta. Beültünk egy cukrászdába. Apám biztatott, hogy válasszak süteményt, amennyit és amilyent akarok. Hálával eltelve ültem vele szemközt.

– És most meséld el, mi történt.

Azt láttam rajta, hogy anyámat egyáltalán nem sajnálja. Azon töprengtettem, hogy mit is lehetne csinálni velem.

– Odavennélek magamhoz, láthattad ugye, de hát a nagypapa nem akarja. Elmennék külön háztartásba, de mi lenne akkor a nagymamával? Tudod, hogy megvakult, s így tehetetlen. Azt a lakást ismeri, csak ott tud létezni, tapogatózva jön meg, de majd gondolkodom, addig túrjél, maradjál. Majd felkeresem a vezetőnőt is, és fizetek érted, hogy ne végeztessenek veled ilyen durva munkákat, nem arra való vagy. Bár félttem megint az apámmal való szövetkezéstől, mégis jól esett, hogy mellém állt.

Hamarosan újból bejött és beszélt a vezetőnővel. A vezetőnő aztán megmondta, hogy munkába állítani nem tudnak. Mint mondta – túl fiatal vagyok és még túlságosan gyerek. Ő felelősséget nem vállalhat értem. Ez egy leányotthon, és nem pedig nevelőintézet. De, mint mondta – van a Ceglédi úton egy intézet, amolyan városi intézmény, ahol fizetni se kell.

13.

Örültem, hogy megszabadultam a Szobi utcától, de az új helyet megint kerítés vette körül, a kapuját állandóan zárva tartották. Mint mondták ez egy patronázs. Úgy is mondták, hogy Lord Werdale az alapítója után. Itt is valamiféle egyenruhát adtak. Már ősz volt.

A barakkokban ugyanolyan fegyelem uralkodott, mint a Jópásztorban. Délelőtt iskolában ültünk. Az osztályt, ahova én jártam, ismétlőnek hívták. Az iskola és a tanulás nagyon kedvemre volt. Délután kézimunka és egyéb

házkörüli munkák elvégzése volt a program. Az étkezés rendes volt és kielégítő.

Az orvosi vizsgálatnál derékig le kellett vetkőzni, addig mesterkedtem, míg utolsónak maradtam. Az orvos meghallgatta a szívemet és azt mondta, tornából felment.

– Mért vagy te ilyen szégyenlős? – kérdezte, és úgy, ahogy voltam derékig meztelenül, magához szorított. – Így nem boldogulsz kislány, pedig szép vállacskád, mellecskéd van.

Az orvossal aztán nem találkoztam többé, de tornásznom nem kellett, bár én szerettem volna.

A nevelőnők fehér köpenyben jártak-keltek Vasárnap a külön ebédlőjünkben étkeztek. Ilyenkor a felszolgálatát mindig a lányok közül végezte valaki, hetenként más, és mindig referáltak, hogy ott mi volt az ebéd.

A mosdóban hatalmas fadézsák álltak. Hideg vízben mosakodtunk és fürödtünk, ami nem volt kellemes – mert kint már derések voltak a reggelek. A hálósobák betonosak voltak, fehérre festett ágyak sorjázta a falak mellett, rideg, kórházi hangulatot keltve. Lefekvés előtt közösen imádkoztunk, reggel és délben szintén. Mindig meghatódva hallgattam, amikor a sok kisebb, nagyobb lány énekelt: „Hozzád emelem a lelkem, Miatyánk, ki vagy a mennyben”

A napok repültek. A zártság nyomasztott, s a gond is, hogy mi lesz, ha anyám kijön a toloncházból, és engem nem talál a Szobi utcában, és, hogy mivel apám hozott ide, kiadnak-e majd anyámnak.

Látogatás minden második vasárnap volt. Nekünk, keveseknek, akikhez senki sem jött, vigasztalásként kiosztottak egy-egy marék cukorkát. Körülültük az intézet patrónusát, Éva nénit, és az ő felszólítására mind-egyikünknek kellett valami humoros epizódot mesélni az életünkből.

Csak amikor vége lett a látogatási időnek, és bementünk a nappaliba, ahol keskeny, fehérre festett szekrényeink álltak – támadt zsidó és irigyeskedés, látva, hogy egyesek milyen finomságokat kaptak.

Fájt, hogy apám nem látogatott meg. Csendes szomorúsággal néztem a többi lány örömét, rendezkedését.

Aztán futótűzként terjedt el, hogy valaki ellopta valakinek a csokoládéját. Nagy volt az izgalom. A lányok elmondták, hogy akit lopáson, vagy szökésen érnek, azt viszik Rákospalotára a nagy javítóba, de előbb kopaszra lenyírják, szürke ruhát adnak rá, és amíg érte nem jön a rabszállító kocs, kenyéren és vízen tartják abban a rácsos ablakú szobában, amelyik a betegszoba mellett van a másik udvaron.

Megkezdődött a vallatás. A csokoládét olyan valaki vitte el, akihez soha nem jött be senki.

Behívták az igazgatói szobába azt is, aki ellopta, azt is, akitől ellopták. Feszülten vártuk, mi lesz. Aztán jött egy, a közösség előtt tartott általános dorgálás.

Éva néni tartotta, de élénk színekkel ecsetelte, mit érezhetnek azok a gyerekek, akikhez soha nem jön senki. És azok, akikhez jönnek és kapnak, megkínálnak e néha valakit, olyant, aki nem kap, egy kis hazaival. A végén sírt a tolvaj és a károsult is.

Rövid ottlétem alatt aztán nem is fordult elő ilyesmi.

Éva nénit nagyon megszerettem, pedig olyan markáns, férfias jelenség volt, mint Babus néni Martonvásáron. Volt ott egy lány, copfos, fekete hajú. Polgáriba járt, az intézet taníttatta. Komoly szorgalmas, kitűnő tanuló volt. Mindig fájt a szívem, amikor láttam, hogy őelőtte megnyílik a kapu minden reggel, és táskával a kezében megy az iskolába.

Én meg csak ültem délelőttönként az ismétlőben. Igaz, hogy írásbeli dolgozataimmal itt is annyira kitűntem, hogy az egész osztály előtt felolvasták. Mégis mindig szomorú, túl csendes és társ nélküli voltam.

Egyik vasárnap mégis meglátogatott apám, de számomra nem örömet, hanem csalódást okozott. Csak a festményeiről beszélt, a sikereiről, őszi tárlatáról, rólam semmit. Majd egy verses antológiát mutatott, amelyben az ő verse is megjelent. Ezt adta nekem ajándékba. Őszintén szólva egy tábla csokinak jobban örültem volna.

Csalódtam és keserűen olvastam apám versét – de nem találtam benne semmi kedveset, semmi hangulatot, és semmi mondanivalót. Nyakatekert, rím nélküli és nagyon erőltetett valami volt, s mint később megtudtam, ez olyan antológia volt, amelynek a kiadásáért a szerzők fizettek.

Anyámra gondoltam, az ő menhelyi látogatására, amikor utolsó fillérét is, amit a Duna-parton adtak össze – rám költötte. Azt persze mai napig sem mondtam el neki, hogy az általa összeválogatott édességekből semmit se láttam, mert elvették ott Gödöllőn, mindjárt megérkezésem estéjén.

A napok egyhangúan és számomra értelmetlenül teltek. Egyre türelmetlenebb lettem, és egyre tűrhetetlenebbnek éreztem helyzetemet. Mind elviselhetetlenebbé vált a magas kerítés, a zárt kapu látványa, nyomasztóbbá az, hogy másoktól függök, hogy sorsommal és velem olyan erők rendelkeznek, amelyek számomra közömbösek, mint ahogy én is közömbös vagyok ennek a hatalomnak a számára... és haragudtam az egész világra.

Hogy itt meg volt a rendszeres reggeli, ebéd, vacsora – és nem volt olyan, hogy miből veszünk legalább egy fél kiló kenyeret? –, most nem jelentett számomra semmit.

Szívesebben nélkülöztem és koplaltam volna kettesben anyámmal, még egy földkunyhóban is –, mint itt, vagy bárhol anyagi gondok nélkül... senkihez nem tartozva. Nap mint nap mondani a reggeli névsorolvasásnál, hogy:

– Jelen.

Belső háborgásaim nem látszottak rajtam. Itt is, mint a Jópásztorban, csakhamar kitűntem szorgalmammal, munkához állásommal. Ezt csak akkor tudtam meg, amikor egyik délután Éva néni összegyűjtötte a lányokat, és mindnyájuk előtt kijelentette:

– Vegyetek példát Johannáról.

Ilyenkor mindig zavarba jöttem, meg voltam győződve, hogy tévesen ítélnék meg. Semmi önbizalmam nem volt, sem külsőmet, sem belsőmet illetően.

Másnap ebéd után a foci pályának is beillő udvarra vonultunk, és a lányok a tornatanárnővel tornászni kezdtek a langyos őszi délutánban. Én, mivel felmentettek, ott ültem a padon és néztem őket.

Ahogy ott ültem és elnéztem a fejük felett, azt láttam, hogy a kapu tárva-nyitva áll, emberek jönnek-mennek ki s be – kályhákat szállítanak.

Megbűvölve néztem a nyitott kaput, csak akkor ocsúdtam fel, amikor a lányok elvonultak mellettem. Minden pillanatban fel akartam állni, hogy csatlakozom hozzájuk – de senki sem vett tudomást rólam. Mintha ott se lettem volna

Ez megint nehéz gondolatokat ébresztett bennem

Csak ültem ott egy ideig senkinek se kellve, senkinek sem hiányozva. A kapu tárva volt, emberek sehol. A kapun kívül zajlott az utca élete, villamos csöngetett, járókelők jöttek-mentek.

A nyitott kapun a szabadság egy darabkája nézett be a kaszárnyszerű, virágágy nélküli udvarra, és én felálltam és megindultam feléje szinte önkívületben.

A sarkon volt a villamos megálló. Az ötvenesé. Egy vonaljeggyel kimehettem volna a végállomásig, s onnan autóbusszal haza. De nem volt pénzem vonaljegyre se, és ez nem is volt érdekes. Csak az, hogy magam mögött hagytam a rabságot, a ridegséget, az idegen erőt, amit gyűlöltem.

Éva néni nyilvános dicséretére gondolva kissé szégyelltem magam, de most ez is mellékes volt. A szabadságtól megmámorosodva szinte repültem hazafelé.

Valami delíriumhoz hasonló lázálomban égtem.

Anyámhoz mentem haza a Petőfi utcába, ott vár rám a kapuban. Meny-nyire örülünk majd egymásnak. Soha többé nem megyünk Pestre lakni, hanem majd hamarosan elhelyezkedem, és meg tudjuk majd fizetni a lakbért. Az út hosszúságát észre se vettem. Az elmúlt négy hónap szinte kiesett a tudatomból.

Október volt, a földeken ahol keresztüljöttem itt-ott még piroslott egy-egy dércsípte paradicsom.

Esteledett.

Már messziről megláttam az ismerős templomtornyot, nagyot dobbant a szívem az örömtől. Csak a Petőfi utcai ház kapujában torpantam meg. Egyszerre magamhoz tértem. Az udvaron két fiú játszott, és egy kövér asszony állt a verandán. Elosontam onnan, mielőtt észrevehettek volna.

Kigyulladtak az utcai lámpák, és a házak ablakai is kivilágosodtak. Mintegy álomból ébredve néztem körül. De hiszen tudtam, hogy innen elköltöztünk, és ez a kétgyerekes család jött a helyünkbe. Azt is tudtam, hogy édesanyám a szabadulását várja. Mit tettem, hogy ragadott el ennyire a fantáziám, a vágyam?

Hűvös lett. Megborzongtam egy szál ruhámban, ami nem is volt az enyém, hanem az intézeté. Akkor döbbsentem rá, hogy – megszöktem. Hogy mi lesz most? Hogy hol töltöm az éjszakát? Végül apámra gondoltam, és elindultam a másik telepre, amely a sorompón túl volt. Szívszorongva álltam meg a szürke ház előtt a terebélyes vadgesztenyék alatt. A rolettákon nyájasan derengett át a lámpafény. A vadszőlővel befuttatott kerti kapu kilincse nem engedett tétovázó kezemnek.

Egyre sűrűbb lett a köd. Ott őgyelegtem az ablakok alatt, és nem mer-tem bekopogtatni. Mi lesz, ha nagyszüleim ismét nem engednek be, és apám visszavisz az intézetbe? Erre a gondolatra a szívem rögtön a torokban kalimpált.

Eszembe jutottak az intézeti mende-mondák, szürke ruháról, kopaszra nyírt fejekről, rákospalotai javítóról. Messziről még visszaneéztem a házra, amely úgy állt ott a vadgesztenyék alatt, mint egy bevehetetlen vár, ahol semmi keresnivalóm nincs.

H.-ék jutottak eszembe, akik a Toldi utcában laktak, és lépteimet oda irányítottam. Egy deszkából épült sufniban fogadtak, amit nyári konyhá-
nak használtak. Bár október volt, még ott főztek és éppen vacsoránál ültek.

Elmondtam sorsunkat, és fáj, hogy anyámról elítélően nyilatkoztak. Mondták, maradjak ott, és majd másnap megbeszéljük a fiatal H.-né férjé-

vel, hogy mit is csináljanak. A fiatal H. ugyanis szolgálatban volt, lévén taxisoőr.

Kaptam én is vacsorát, és amíg elmosogattam az edényt, ők felmentek a lakásukba. Nekem a sufniban egy láda tetején pokróccal ágyaztak meg.

Örültem, amikor becsukták, sőt, rám zárták az ajtót, és egyedül maradtam kínzó gondolataimmal. Forgolódtam a kemény fekhelyen, de nem akartam megbánni semmit.

Másnap H.-ék úgy határoztak –, mégiscsak beszélniük kell apámmal. Féltek, hogy bajba kerülnek, ha nem jelentik, hogy náluk vagyok. Mondták – el is lehetnék náluk, hogyha apám nekik fizetné a tartásdíjat, egyúttal vigyázhatnék ötéves kislányukra.

Mondtam –, mennyire félek, hogy apám esetleg visszavisz, de ők nyugtatgattak, miért is vinne vissza, ha egyszer nincs kedvem visszamenni, és önáluk jó helyem lesz, majd fenn a lakásban csinálnak nekem fekhelyet, ha megegyeznek apámmal.

H.-né elment, és én szorongva vártam vissza. Amikor megjött, elmondta, hogy az intézetből már táviratoztak apámnak, hogy megszöktem az intézetből, ott vagyok e náluk, vagy köröztessenek. Apám neheztel rám, az öregek követelik, hogy vigyen vissza.

– De én rávettem, hogy hadd maradj nálunk, végül bele is egyezett. Abban is megegyeztünk, hogy majd ide fizeti a tartásdíjat. El fog jönni és majd megbeszélünk mindent. Most már ne lógasd a fejed...

Kezdtém reménykedni és bizakodni apámban. Őszintén örültem, amikor négy-öt nap múlva beállított, bár tartottam tőle, hogy megszid. Ijedtségem és csalódottságom annál nagyobb volt, amikor azt mondta:

– Most bemegyünk az intézetbe, és elhozzuk a ruhádat.

Rettegtem visszamenni az intézetbe. Nagyon féltem, de hiába kérleltem apámat, hogy ne kelljen vele mennem – sőt H.-ék is kérlelték.

– Kellemtelen lehet a gyerekek, ne vigye magával.

Hajthatatlan maradt. Végül azzal nyugtatott meg, hogy nem kell bemennem vele, majd kint maradok a kapu előtt.

Elköszöntem H.-éktől, és elszoruló szívvel követtem apámat. Az intézet kapujánál megálltam. Apám nevetett és azt mondta:

– Csak nem félsz? Mitől félsz, ha én veled vagyok, ne félj, nem bánt senki, csak összeszeded a holmidat. Te tudod mi a tied...

Kézen fogva léptünk be az irodába. Majd elsüllyedtem, amikor láttam, hogy az íróasztal mögött Éva néni ül, az az Éva néni, aki néhány napja megdicsért és példaképként állított a lányok elé. És akkor apám megint elkezdett nevetni, és azt mondta Éva néninek.

– Visszahoztam a szökevényt.

Éreztem, hogy minden elfeketedik előttem. Azt se tudtam, apám mikor távozott. Az egyik nevelőnő kivezetett a lányok közé, egyúttal megtiltotta, hogy bárki is szóljon hozzám.

Nemcsak a lányok, de a nevelőnők se szóltak hozzám. Teltek-múltak a napok, akárcsak szökésem előtt. Közös imák, irredenta dalok, spártai fegyelem. Óráról órára vártam, hogy mikor jönnek értem, mikor büntetnek meg szökésemért.

Némaságban és félelemben teltek a napok. Idegileg teljesen kikészültem, amúgy is vézna voltam, de most még jobban lefogytam, állandóan szédültem, és a fekete karikák akkor is táncoltak előttem, ha behunytam a szemem. Rossznak és gonosznak éreztem magam, rettenetes volt elviselni a kiközösítés tudatát.

Az intézettel szemben, a sarkon állt egy régi templom. Néha elfogott a vágy, hogy átmenjek oda, amikor senki sincs ott, és kisírom magam az oltár előtt, hogy megkérdezzem a Jóistent, mint a legilletékesebbet – hogy is lehet az, hogy édesanyám annyira hisz benne, minden szenvedését, megaláztatását felajánlja néki vezeklésül, és mégis úgy néz ki, hogy az imái nem hallatszanak fel az égbe – mint ahogy az én imáimra se jön soha semmi felelet.

Van egy szentképem – még Coletta kedvesfőnöknőtől kaptam. Egy gyermek térdel a tabernákulum előtt, és kopogtat annak ajtaján. Ez van aláírva: „Jézusom itt vagy?”

Hányszor szerettem volna én is megkopogtatni azt az ajtót, és kérdezni ugyanazt. És hányszor megkérdeztem a templomi csendben, de nem jött válasz. Mintha üres lenne a tabernákulum. Ijedten kaptam rajta magam az ilyen gondolatokon és kértem bocsánatot Istentől, akihez hiába esedezem. A templomba persze nem mehettem át, nem is emlékszem, hogy ottlétem alatt mentünk e egyáltalán vasárnapi misére.

Egyik este nagy meglepetésemre az ügyeletes, fehérköpenyes nevelőnő leült az ágyam szélére és megkérdezte.

– Mondd, miért tetted?

Már nem tudom mit mondtam, és mennyire tudtam kifejezni magam, de mikor befejeztem – felállt, betakargatott, megsimogatta a hajamat, mire sírva fakadtam, és megtelt a szívem hálával iránta.

Sokáig sírdogáltam hangtalanul, és semmit sem értettem az életből. Csak azt tudtam, hogy tele van a szívem a szépség és a jóság utáni vágygal, csak azt tudtam, hogy éhes vagyok a jó szóra, a szeretetre, csak azt tudtam, hogy magányos vagyok, és imáimra sem kapok választ.

Másnap behívtak az irodába.

Megint Éva néni ült az íróasztal mögött. Nyájasan kérdezte.

– Jobban éreznéd magad annál a családnál, kisfiam?

– Igen, mondtam félénken.

– Távíratozunk édesapádnak, hogy jöjjön érted.

A távirat elment, a napok múltak, de ő nem jött értem.

De jött az anyám. A nevelőnők meghatódva nézték örömünket, és minden további nélkül kiadtak anyámnak.

Visszamentünk Waternikékhez. Őszintén örültek. El kellett anyámnak mesélnie mindent és nekem is.

Anyám elmondta, hogy egy napon vonatra ültették, és kíséret is adtak mellé. Várpalotára vitték, ahol soha az életben nem járt, az ottani előjáróságra. Ott azt mondták:

– Mehet, ahová akar, csak kerülje a rokonait.

Ő aztán visszajött, rendbe hozta magát, és elment a Szobi utcába, ott megkapta a címemet – és azonnal jött értem.

Waternikék tovább szabtak – varrtak, segítettem félcelgetni, és szállítottam a ruhákat.

Illatos dámák jöttek – mentek, elegáns férfiak csöngettek, boyok állítottak be virágcsokrokkal, dobozokkal. Én voltam az ajtónyitogató.

Waternik néni sokat beszélt nekem arról félcelgetés közben, hogy nem-sokára már nagylány leszek, és csak rajtam múlik, hogy életünk megváltozzon.

– Ne hallgass arra a bolond anyádra – mondta. – Ez legszívesebben apácát csinálna belőled. Te szép lány vagy, még szebb leszel, pláne ha ápolt és gondozott leszel. Anyád valami tisztességes munkáról ábrándozik, hát minek vennének fel téged, mondd!

Riadtan hallgattam.

– Szakmát nem tudsz kitanulni, mert nincs kitartásotok, a tanulóévek alatt nem kapsz fizetést. Iskolád nincs, csak kézilánynak vesznek fel vagy cselédnek... érted?! – és szarukeretes szemüvege fölött rám nézett.

– Vagy cseléd akarsz lenni? Másnak a keze-lába? Te egy okos, értelmes, intelligens lány vagy, csak nem hallgatsz erre a bolondra? Apádra se számíthatsz, most már láthatod... Hát, ha már ezek elszúrták az életedet, mert nagyon elszúrták – hallod – e? Hát legalább neked legyen eszed. Volnál csak te az én lányom – de mindig annak van jól sikerült gyereke, aki hülyét érdemelne.

A jövőtől való félelmek bennem is egyre többször nyugtalanítottak. De így még soha nem fogalmazódtak meg a tudatomban. Most ijedten és el-

csüggedve néztem Weternik nénire. Igaza van, mi is lesz így belőlem? Anyámmal semmiről se lehet beszélni, ő egy teljesen másik világban él. Egy olyan világban, amely nem több lebegő káprázatnál. Aminek nincs reális talaja. A vezeklés, az Isten, a kereszt eksztázisában ég és én az ő árnyékában őrlődöm a való világ és az árnyékvilág között.

- Ne félj semmit - folytatta Weternik néni. - Én majd szerzek neked annak idején jó pénzes barátot, lesz még neked bundád, ékszered, szép lakásod, még tanulhatsz is magánúton, mert tudom, hogy az minden vágyad.

- De hát kellett anyádnak kikezdeni ezzel a prelátussal, vagy mivel, mert egyéb baja már nem is volt.

Egyre rémültebben hallgattam az ilyen beszédeket, mert tényleg, ugyan milyen állásra is számíthatok. Nincs iskolám, és három év tanulóidő akár egy konfekcióban, akár egy virágboltban fizetés nélkül - képtelenség még akkor is, ha csak magamról kellene gondoskodnom.

Anyámnak nem mondtam el Weternik néni gondolatébresztő szavait, ő mégis észrevette megváltozott viselkedésemet, na meg Weternik néni neki is mondogatta a magáét.

Kezdett féltetni Weternik nénitől, és többször is megjegyezte, hogy - ez egy kerítőnő.

Vasárnaponként továbbra is a Jézusszíve templomba jártunk, a tartásdíj, meg amit én a férceléssel és az alkalmi borraivalókkal kerestem, alig volt elég a lakbérre, megélhetésre alig maradt.

Egyszer a szegénykonyhára is rászorultunk, ezt nem a főváros, hanem az egyház működtette. A Mária utcában volt és József-konyha volt a neve. Egy utcáról nyíló szuterénba kellett lemenni. Zsírfortos, gyalulatlan deszkaasztalon bádogcsajkát tettek elénk, egy-egy karéj ragacsos kenyérrel. A csajkában valami ehetetlen kotyvalék volt, néhány belefulladt légygel.

Bármilyen éhesek voltunk, nem bírtuk megenni.

Ott is hagytuk, és éhesen mentünk fel a lépcsőkön, amikor egy jól táplált, elegáns pap jött lefelé

Anyám nem tudta türtőztetni magát, amúgy is mondta a magáét, a pap láttán még hangosabban mondta.

- Összegyűjtik a sok könyöradományt, és ezt adnak a szegényeknek, ehetetlen, disznóknak való moslékot, de a Szív újság tele van adakozásra buzdító szöveggel, világga zengik József-konyha áldásos működtetését. Reklámozzák a „jóságukat”, s hogy adjatok, adjatok, minél többet adjatok... Szégyelljék magukat!

A tisztelendő nagyon elvörösödött, hogy szégyenében-e, vagy haragjában, ki tudja. De nem felelt semmit Anyám mivel látta, hogy Pesten nem boldogulunk, meg azért is, mert Weternik néni hatásától egyre jobban féltett – elhatározta, hogy visszamegyünk V.-re.

Állandóan óvva intett, hogy el ne hagyjam magam csábítani, intő példának az ő elhibázott életét hozta fel. Azt is többször értésemre adta, hogy ő engem a Szűzanyának ajánlott fel, és ő tudja, hogy meg is fog engem őrizni, a jövővel pedig ne törődjek, a jövő – mondta – Isten kezében van.

– Látod a lengyeleket?– meg volt a szép otthonuk, a biztonságuk, a házuk, és most földönfutókként menekülnek saját országukból. Senki sem lehet biztos a holnapjaiban.

Mit mondhattam erre? De azért megkérdeztem.

– Miért engedi meg az ilyen gazságokat az Isten?

– Ne feledd el, hogy sátán is van.

– De hát nem ura-e Isten a sátánnak?

– Nem szabad ilyen gondolatokkal foglalkoznod. Isten megengedi a szenvedést, de hidd el, meg is torolja. Majd meg látod, milyen csúfos vége lesz ennek a piktorlegénynek.

Nem mertem megmondani, hogy a válasza számomra egyáltalán nem megnyugtató.

14.

Sikerült végre lakást kapnunk V.-n, a Felső-telepen. Már ha lakásnak lehet nevezni a helyiséget, ahova beköltöztünk. Ez egy téglafalú, szabadon álló építmény volt. Valaha betonos lehetett, de most több volt benne a hepehupa és a kavicsos sóder. Ijedten láttam, hogy ajtaja közvetlenül az utcára nyílik, ablakán kívül leemelhető fatáblák voltak vaspántokkal, amiket le is lehetett lakatolni.

A helyiséget éveken keresztül suszterműhelynek használták, semmi lakásjellegzet nem lehetett belőle kihozni. Amennyire örültem, hogy végre megint fedél van a fejünk felett, annyira elborzadtam, látva a helyiség siralmas állapotát, és azt a tényt, hogy az ajtó közvetlenül az utcára nyílik, mintegy kirakatba tárva nyomorúságunkat.

A jobb és baloldali szomszédjaink kapuikat állandóan zárva tartották, és se vízért, se a WC-re nem mehettünk be. Nagyon nyomorúságos idők következtek.

Egy összecsucskható vaságyunk volt, egy nagyméretű utazókosár, amely a szekrényt pótolta, két szék, egy kisasztalka, meg egy repedt hasú vas-kályha. A helyiség kifűthetetlen volt, vizes, és kegyetlenül hideg. De anyám most megint elégedettnek látszott, folytatta „kegyelmi iratainak” írását.

Az utca, ahol laktunk – az állomásra vitt. Így látnom kellett azokat a lányokat, akikkel együtt indultam első polgáriba. Ők most már Pestre jártak be felsőbb iskolákba, és úgy mentek el mellettem, mintha sohse ismertek volna.

Egy olvadásos téli napon egyikük, aki már képzős volt mégis bekopogott hozzánk. Mutatott egy mintát, hogy kötelező rajzot kellene csinálnia, de nem tud se rajzolni, se a gombfestékekkel bánni.

– Emlékszem, hogy te milyen ügyesen rajzoltál, kérlek, csináld meg nekem, fizetek érte öt pengőt.

A lánynak, akit Babinak hívtunk nagyon örültem, és a megbízatásnak is. Bár kissé félttem, hogy hátha nem fog sikerülni. Olyan régen nem rajzoltam. Ő ellátott papírral, festékekkel. Úgy látszik, megfelelt, mert ezután is hozott néhányszor ilyen megbízást.

Ez adta az ötletet, hogy megpróbáljak pénzt keresni rajzolási készségemmel. Vásároltam egy ív kartonpapírt, azt felvágtam levelezőlap nagyságú lapokra, kirajzoltam, majd vízfestékekkel kifestettem. A hátlapon megvonaltam a címzés és a bélyeg helyét.

Fantáziám bőven volt, így nem szorultam arra, hogy másolgassak, de ha olyan képeslap akadt a kezembe, aminek megragadott a hangulata, vagy a színei – azt is felhasználtam.

Egy ív kartonból 23 db. képeslapot tudtam kiszabni. Különösen jól sikerültek gyerekfiguráim és virágcsendéleteim. Anyám elvitte az első sorozatot az ismerősökhöz, és nagy öröömre mind elkelt.

Ettől kezdve óraszám görnyedtem a tenyérszi asztalka fölött, és amíg a képecskékre felraktam a színeket, eltűntek körülöttem a rideg, szürke falak. Nem éreztem éhséget, hideget, megalázottságot. A vonalak és színek rabja lettem. Közben egyik füzetem a másik után telt be mélabús verseimmel. Ezek az adottságok s a velük való foglalatosság fölé emelt sorsomnak. A lapok mindig elfogytak. Az egyik papírkereskedő tucatszám vásárolta továbbeladásra.

Egyre többen figyeltek fel rám, beszéltek rólam, és biztattak, hogy írjam alá a nevemet is.

Végre jött a jó idő, de udvarunk nem volt. Az ajtót, ablakot nem szerettem kinyitni, hogy a járókelők ne lássanak rá szegénységünkre. Nem is

nyitott be hozzánk senki, kivéve egyszer két zsidó nő az utcánkából. Azzal jöttek be, hogy már vettek anyámtól lapot és szeretnének megismerni. Kedvességük nagyon jól esett.

– Maga nagyon tehetséges, hallottuk, hogy verseket is ír. Ne csüggedjen drágám, a művészek közt nagyon sokan kezdték így.

– Csak nagyon sápadt – mondta a másik – mért nem ül ki az utcára? Kivihetné az asztalkát a fal mellé, legalább délelőtt, amíg odasüt a nap.

Látva elképedésemet és tiltakozásomat, azt mondták, Párizsban az utcákon, tereken lépten-nyomon festenek, ez nem szégyellnivaló, nem szabad ennyire elbújni a világ elől...

Anyámnak se kellett több, ő már régen felvetette ezt az ötletet, hogy az udvar helyett, ha már az nincs – használjuk az utcát, úgyis van egy kis beugró a járda és az építmény fala közt, ott éppen elérne a kisasztal és nem lenne útba senkinek.

Így aztán, amikor elcsendesedett és elnéptelenedett az utca, ki-kiültem néhány órára, de mégis szívesebben festettem bent a helyiségben.

Apámhoz is eljutott a híre az én festegetésemnek, és állítólag azt mondta, miért nem festek lámpaernyőket.

De hát V.-n ilyen lehetőség nem volt, és őszintén szólva semmi kedvet nem éreztem valamiféle szabvány motívumok ismételtetéséhez egyforma pillangók, virágok monotoníájához.

A lapok egészen jól hoztak a konyhára, csak éppen el kellett adni őket, és V..-n már nem volt hova vinni. Én különben sem foglalkoztam az árusítással, szégyelltem volna kínálgatni itt helyben. A sikerek önbizalommal töltöttek el. Kezdtém érezni, hogy 16 éves vagyok. Fodrászra nem volt szükségem, a hajam bronzfényű volt, természetes hullámmal. Magas voltam és karcsú. Sötét, álmatag szemű, feltűnően szép és finom formájú kezekkel.

Sikerült meggyőzni anyámat, hogy nyugodtan elengedhet Pestre lapokat árulni. Kinéztek egy – egy emeletes házat és ajtóról ajtóra járva, talán ott is elkelnek a lapjaim.

Vagy engem ismert nagyon jól az anyám, vagy az Istenben bízott vakon – vagy mind a kettő –, hogy elengedett.

Harminc-negyven db. képeslappal mentem be, és a legtöbbször mind eladtam. Félszegségem és bátortalanságom lassan oldódott. Most visszaneézve látom, hogy így mintegy mélyvízbe dobva magamat, sikerült legyőzőm a már szinte beteges féltékenységet és zárkózottságomat.

Anyámnak meg kellett ígérnem, hogy sehova nem megyek be, akár-hogy is hívnak, mindig kívül maradok az ajtón. Általában ehhez tartottam magam, de az árulgatás során kialakult néhány hasznos kapcsolatom is.

Egy kézimunka üzletben meg kérdezték nem vállalnék e csipkekesztyű horgolást? Próbaképpen adtak horgolási mintát, és cérnát. Addig – addig próbálgattam, míg sikerült az első pár. Most már azzal is kerestem néhány pengőt.

Mégis éreztem, hogy ez nem lehet életcél, hogy mennek az évek, és egyre kevesebb a remény a továbbtanulásra, és arra, hogy egyáltalán legyen belőlem valami.

Verseim, amiket akkor írogattam, annyira szomorúak voltak, mint jómagam. Az egyik versem minden szakaszának a refrénje az volt – „Fejem kezemre hajtva súgom, míg ott kint lágyan hull a hó, meghalni volna jó”

Anyám ezt olvasva, annyira megrendült, hogy versben válaszolt, amelynek lényege az volt, hogy – Isten majd elhozza nékem is a tavaszt. Látva szomorúságomat és tehetségemet, kérte a prelátus urat, hogy valamiképpen tegyék jóvá azt, hogy annak idején kizártak az iskolából, hiszen régen beigazolódott, hogy ő abban a dologban ártatlan volt, ami miatt kizártak.

A prelátus úr nem is válaszolt.

Anyám akkor azt mondta, addig nem megyünk templomba, amíg nem teszik jóvá azt, amit ellened elkövettek. De hát mit törődtek ők azzal, hogy anyám meg én megyünk e templomba vagy se.

Az akkori felső-telepi plébános nemigen állt szóba anyámmal. Biztos kellőképpen informáltak, és ki mert volna a prelátus úrral ujjat húzni... Anyám meg mindjárt a sugallatairól kezdett beszélni – így valószínű nem is tartotta beszámíthatónak.

Ha most visszanézek azokra a napokra, szinte elképedek, hogy egyáltalán mi volt az, ami megtartott – hitem ózonrétegén már lyukak tátongtak, ideált, akire felnézhettem volna, szűk környezetemben sehol sem láttam. Már csak anyám hitébe tudtam kapaszkodni, az ő százszor megmosolygott, kigúnyolt, abnormális hitébe.

De a füzetembe szaporodó versek, az ócska palettákon kikevert színek nélkül ez a hitbe való kapaszkodás talán mégsem lett volna elég. Mintha valamiféle búra zárt volna körül, mintha valamiféle álom nyuggózott volna le, amelyből rövid időkre bukkant a reális életöszönöm felszínre. Ilyenkor kétségbeesetten néztem szét magam körül, és nem láttam kiutat és menekvést sehol, semerre. Anyám gyakran mondogatta, hogy ő engem felajánlott a Szűzanyának, és nekem az a rendeltetésem, hogy apáca legyek.

De hogy legyek apáca? – 16 évesen már jelöltnek kellene lennem. Mivel úgy gondoltam, hogy anyám nem fogja ellenezni azt, hogy valóban apáca legyek, titokban felkerestem P. tisztelendő főnöknőt. Ő a polgáriban tornatanárnőnk és számtan-mértan szakosunk volt.

Akkor még nem ő volt a főnöknő. Kedvesen fogadott, jóindulattal hallgatott meg, majd sajnálkozva mondta.

– Édes kisfiam, mennyire örülnék, ha közöttünk tudhatnálak, hiszen annyira szeretünk és sajnálunk téged, de a szabályzatunk szerint senkit sem vehetünk fel, aki törvénytelen származású.

Fájt ezt hallani, különösen az ő szájából. Származásommal eddig nemigen foglalkoztam, de most teljesen világosan láttam és éreztem azt, hogy én más vagyok, mint a többi, és nemcsak körülményeim, de származásom is berekesztik az utakat előttem. Ami viszont legfurcsább, hogy e rám süttött bélyeg ellenére is a szívemet, a lelkemet olyan tisztának éreztem, mint amilyen tiszta – születésemkor lehetett.

Tisztelendő P. – látva szomorúságomat, azt mondta:

– Kérd meg édesapádat, rendezze el a törvényesítést, és akkor örömmel várunk.

Anyámnak erről a lépésemről nem szóltam, de írtam apámnak egy levelet, amelyben leírtam a főnöknővel folytatott beszélgetést, és kértem, hogy törvényesítsen

Nagy meglepetésemre – néhány hét elteltével, amikor már nem is számítottam rá – jött egy levél tőle anyámnak címezve.

Azt írta, hajlandó törvényesíteni, hogy apáca lehessek. A szülei is beleegyeztek, de minden nap el kell, hogy menjek hozzájuk, mert meg akarnak ismerni, különben is a bejárónőjük elment, és jó lenne, ha addig is, amíg sikerül új bejárónőt kapniuk, segítenék egy kicsit a háztartásban. Anyámnak meg volt erről a véleménye, de látva az én örömet és kedvemet, nem ellenkezett, de nem is jósolt semmi jót. Mivel apám azt írta, hogy már másnap keressem fel őket, az izgalomtól álmatlanul töltött éjszaka után, dobogó szívvel léptem be hozzájuk.

Az óriás vadgesztenyefák már elhullatták virágaikat, és a hatalmas, szürke épületet egészen befutotta a repkény. Végig mentem a folyosó kőkockáin és bekopogtam az ajtón, de senki sem mondta, hogy szabad. Be nyitottam, és egy előszobában találtam magam. Akkor kinyílt egy ajtó, és apám betessékel az egyik utcafrontra néző szobába.

A szobának különös atmoszférája volt, csak úgy, mint az egész háznak. A szoba közepét nagy téglalakú asztal foglalta el, körülötte sötét barna, faragványos székek, a támlákon nyomott mintás bőrbevonattal. A falakon

régi festmények, patinás, aranyozott rámaikban. A két ablak közötti falióra hangosan tiktakolt. Az ablakok északra néztek – és valószínű ezért, meg a vadgesztenyék lombja miatt – sejtelmes félhomály uralkodott a különös szobában.

Az ablaknak háttal – szemben velem – ült nagyanyám, fején fülhallgató rádió, ölében kövér macska. Nagyanyám haja, még nem volt ősz, rövidre vágott volt. Világtalan szemekkel nézett a világba, de arcán semmi sem volt, ami ezt elárulta volna. Mint később megtudtam, mindkét szemét hállyal műtötték, először az egyiket, utána a másikat. A műtétek nem sikerültek, így lett világtalan. Mégis mindennek dacára arcáról a gög és a dölyf szobrát lehetett volna megmintázni. A szája állandóan gúnyos, ironikus mosolyra állt. Nem hiszem, hogy bárki is megpróbálkozott volna szánalommal és szeretettel közelíteni hozzá, én se mertem volna.

Nagyapám oldalt ült az asztalnál, úgy látszik éppen újságot olvasott, szemüvege az újságon, szivar a szájában.

Apám széssel kínált, majd ő is az asztalhoz ült. Nagyanyám letette a fülhallgatót, és nagyapám beszélni kezdett.

– Hallom, hogy apáca akarsz lenni, na, szép dolog... Ideje valamit kezdened – mondta apám. – Nem akarjuk utadat állni, azért nagypa és nagymama voltak olyan jók, hogy beleegyeztek.

Nagyapám felemelte a mutatóujját.

– Na, persze, csak akkor, ha kiérdemled... ha látjuk, hogy rendes vagy, becsületes és szorgalmas, ezt most bebizonyíthatod.

Akkor elmondta, hogy Juli néni, a bejárónőjük, hosszú évek után ott hagyta őket, és amíg megbízható alkalmazottat nem találnak, nekem kell helytállnom. Juli néni majd egy hónapban egyszer eljön nagymosást csinálni – úgy, hogy az a kis takarítás – főzés igazán semmi – egy ilyen nagylány már meg tudja csinálni – nem igaz? Nem kell, hogy itt aludj, reggel nyolcra jössz, vacsora után hazamész.

– Természetesen az élelmiszerjegyeidet nekünk kell leadnod.

Mindent megígértem és mindent vállaltam.

– Na, persze, az a törvényesítés nem megy máról holnapra. Apád mindenestre megindítja az ügyet, és beadja a papírokat az árvaszékhez...

Féltem, mert a háztartási munkához nem nagyon értettem, hiszen hányattatásunk során nem igen volt rendes háztartásunk, ahol gyakorolhattam volna. De nagyon igyekeztem mindenben megfelelni. Főzésnél olykor nagyanyám kiült egy karosszékből a konyhába, és mondta, hogy mit, hogyan...

Takarítottam a három szobát, előszobát, konyhát, a zárt folyosót, a műtermet. Ha délutánonként kiültem egy kicsit a nyugágyba, és német tankönyveim költeményeit fordítgattam, nagyapám csakhamar felállított, és azt mondta:

– Nem látod, mennyi gyomlálnivaló van?

Amikor reggelenként elkészítettem a teájukat, többnyire megkérdezték:

– Ugye te, már reggeliztél?

Szégyelltem azt válaszolni, hogy nem. Otthon viszont anyámnak azt mondtam. Apáméknál reggelizem. Anyám ezt természetesnek vette, hiszen minden élelmiszerjegyem apáméknál volt.

Abból az ebédből se mertem jól lakni, amit főztem. Ha még egyszer szedtem valamiből egy kicsit, már megjegyezték: nem kell rogyásig teleennie magát az embernek.

Este 6-7 óra körül már haza engedtek, többnyire megmelegítettem a délről maradt üres főzeléket, egy vékony szelet kenyérrel, mivel az is jegy-re ment. Ők még ilyenkor nem vacsoráztak. Sokáig el nem tudtam képzelni, hogy mit is vacsorázhatnak...

Egyszer aztán, amikor a kiskönyvvél, – amellyel hitelbe vásároltak – bevásárolni mentem, nagyon elcsodálkoztam. Egyik nap a számla végösszege 13 pengő volt, és másnap meg már 33 pengő. Néztam a tételeket: téliszalámi, sajt, különféle borok, csokoládé... jó nagy tételekben.

Csak akkor figyeltem fel a szemétkosárban talált szalámi és sajtthéjakra. Ezek szerint apám, miután én hazamentem a nyomorúságos vacsorám után, nyugodtan leült az asztalhoz a mindenféle jókhoz.

Hogy este, amikor hazamentem, mennyire éhes voltam, azt mondanom sem kell. De ezt anyámnak nem mertem említeni. Ha pedig elém tett valamit, és látta, hogy még a tányért is kitörölöm, megkérdezte, mit vacsoráztam... Gondoltam, csak kibírom addig, amíg a törvényesítés meglesz.

Néha megkérdeztem apámat, elküldte e már a papírokat. Mindig azt mondta: – már régen.

Néha volt egy kis időm, és belopakodtam a műtermébe nézni, ahogyan fest. Én még olajjal nem festettem, csak vízfestékekkel. Égett bennem a vágy, hogy meg tudjam, hogy kell vászonra festeni, de nem mertem kérni, hogy adjon egy darabka vásznat, festéket, ecsetet, és tanítson meg, hogy kell vele bánni, így csak lestem, ő hogy csinálja. Csak modell után festett, azt mondta az az igazi festészet. Ha tájképet festett – kiment a faluba, hóna alatt vázlatfüzettel, ha csendéletet – kirakta maga elé a tárgyakat. Egy üveg kovászos uborka megfestéséhez olyan áhítattal fogott, mint egy vi-

rágcsokoréhoz. Egyszer odahívott az ablakhoz, kimutatott a háztetőkre, és azt mondta:

- Láttam egy képeslapodat, piros tetejű házikó volt rajta. Jól nézd meg ezeket a háztetőket, egyetlen cserép sincs rajta, ami piros.

- Tényleg nincs...

- Akkor mért festetted pirosra?

- Volt, amit barnára festettem.

- Az a tető barna?

- Barnás - mondtam zavartan.

- Napszitta, hómarta, széljárta, esőmosta cserepek... nem könnyű megfesteni, keverni kell a színeket.

Nem mondott többet, ezért is hálás voltam. Egyszer azt mondta, tart a karjával, és én menjek le hídba... Ez olyan jó volt, olyan igazi apás. De nagyapám ezt is elrontotta. Pont akkor bejött a műterembe, és azt mondta:

- Micsoda dolog ez?

De mi nevettünk, és örültünk, mert le tudtam menni a földre, és örömben - hogy apám egyáltalán foglalkozik velem - nyakába ugrottam, és megcsókoltam, és utána nagyapámat is.

Nagyapám akkor azt mondta:

- Erre is anyád tanított be, hogy hízelegj, ugye?

Soha többé nem tudtam előttük kinyilvánítani az érzéseimet.

Már másfél hónapja jártam hozzájuk, de még a zongora mellé nem merem leülni, pedig mennyire szerettem volna. Nagyanyám még vakon is művészi színvonalon játszott. Nagyapám kedvence Offenbach: Szép Helénája volt. Ha jó hangulatban volt, latinul skandálta Ovidiust.

Egyszer együtt mentünk az utcán, és én lehajoltam egy szál eldobott virágért. A virág még szép volt, és kár lett volna, ha valaki rátapos. Gondoltam, én majd vízbe teszem, és még egy-két napig élhet.

Nagyapám rámszólt:

- Tanuld meg, hogy egy úrilány semmit se vesz fel a földről, az nem való.

- De nagyapa - néztem fel rá, - én nem vagyok úrilány.

- De igen, te az vagy, de úgy látom, anyád nem tanított meg viselkedni.

- Mért vagyok én úrilány? - néztem a felszedett kis virágra, és a nyomorúságra gondoltam, amiben felnöttem, a kilakoltatásokra, a megaláztatásokra...

- Mert apád is úr, nagymama pedig arisztokrata családból származik.

- És az anyám? - kérdeztem szorongva.

- Anyád is jó családból származik, csak nincs ki a négy kereke - és ezüsfogantyús botjával rácsapott egy csenevész kis bokorra.

Mennyire szerettem volna büszke lenni rájuk és szeretni őket.

Aztán nagy sütés-főzés kezdődött, Juli néni is megjelent, nagytakarítás, ajtók, ablakok lemosása, súrolás. Noha mindketten dolgoztunk, alig álltam a lábamon. Nagypámék aranylakodalomra készültek. Tortákat és süteményeket Budapestről a Gerbeaud-tól rendeltek.

Azt mondták kijön Irma néni, nagypám nővére, aki egy kerületi iskola igazgatónője volt. Nagypám bátyja, akiről azt mondták neves botanikus és Budán a várban laknak. Szegedről jön apám öccse, aki a szegedi Csillagbörtön egyik főtisztviselője, és meghívták P.B. hitoktató urat is, aki minden első pénteken eljött nagyanyámat gyóntatni, áldoztatni.

Nagyon izgultam, de az ünnepség előtti napon már korábban haza küldtek, és azt mondták, hogy másnap nem kell mennem.

Félelmem, hogy nem tudok viselkedni a díszes társaságban, feleslegesnek bizonyult. Anyám persze mondogatta a magáét. Később meg tudtam, hogy eljárásukat mások sem helyeselték. Amikor az ünnepség utáni napon odamentem, nagyanyám rejtélyes mosollyal mondta, húzzam ki a kredenc fiókot, van ott egy kis finomság, amit ő nekem tett félre egy papírszalvétába.

A szívem megtelt hálával, hogy mégiscsak gondolt rám valaki, de a fiókban az eszcájgokon kívül nem volt semmi.

Apámnak meglehetősen szűk baráti köre volt. Néha, délutánonként szenvedélyes sakk és kártya partik folytak a hűvös, félhomályos szobában. Egy festőművész is járt hozzá, magas, koromfekete hajú, szúrós szemű férfi. 30 év körül lehetett és alig volt foga. Mint mesélte, amikor Rómában és Párizsban tanult, az éhségtől kihulltak a fogai, ez az ember engem valóssággal gyűlölt.

Nagy nyomorúságban tengette napjait, apám tőle telhetőleg anyagilag is segítette. Néha egy szép, impozáns nő is jött vele, aki sokra tartotta ennek az embernek a tehetségét, pártfogolta és szinte mecénása volt... Én Gizi néninek hívtam. Ő nagyon megkedvelt engem, de a Rézmán nevű festő átnézett rajtam, mintha levegő lennék és anyámat is megvetette, bár nem is ismerte. A bigottságig vallásos volt.

Egyik első pénteken történt, amikor már P.B. elment, akit igyekeztem elkerülni és olyankor, ameddig ott volt addig a műteremben lapultam, hogy nagyanyám a szokottnál is jobban elkezdte anyámat gyalázni. Többek között azzal jött, hogy anyám szerelmes volt a hitoktató úrba, felkínálta magát és ezt csinálta meg azt csinálta.

Nem bírtam már hallgatni, és szelíden megkérdeztem:

– Nagymama, ugye most tetszett áldozni?

– Igen – mondta ő csodálkozva.

– Drága nagymama, ugye akkor most a szívében van az Úrjézus?

– Természetesen! – mondta ő.

– Akkor legalább most, legalább ezen a mai napon ne tessék bántani az édesanyámat! – és majdnem elsírtam magam, hiszen annyit tűrtem és nyeltem nap, mint nap.

Nagyanyám nem szólt semmit, csak betapogatta magát a szobába. Remegő kézzel tettem- vettem. Nemsokára a csukott ajtón keresztül apám szólított. Bementem. Ott ült háttal az ablaknak, szemben az ajtóval. Világos, vajszerű ruha volt rajta, egyik lába átvette a másikon, kezében füstölő cigaretta.

– Gyere csak ide – mondta vészjósolóan.

Tettem néhány lépést, majd megálltam.

– Közelebb, ide!

Megálltam előtte. Letette a cigarettát és azt kérdezte:

– Hogy mertél szemtelenkedni a nagymamával, mi? – és már csattant is arcomon a pofon. Felállva folytatta:

– Felszedtünk a szemétdombról, és ez a hála? – és már nemcsak pofozott, de rúgott, ahol ért.

Úgy éreztem recsegnek-ropognak a csontjaim, életemben ilyen verést senkitől nem kaptam.

– Hogy mer engem megverni? – zokogtam – nem adott nekem kenyeret, az anyám nevelt fel, az anyám, érti?

Nagyapám felugrott és kitépett apám kezéből, kilökött a konyhába és rázárta apámra az ajtót. Az egy ideig rázta a kilincset. Én pedig bementem a mosdóba, hogy rendbe hozzam magam és megindultam kifelé azzal, hogy most már úgyis mindegy, a törvényesítésből ezután már úgyse lesz semmi, de nagyapám az előszoba ajtót is bezárta.

– Ugyan hová mész? – duruzsolta hízelegve. – Az apád vert meg, nem idegen. Ez egy ilyen ember. Ha megvadul, tör-zúz. Most már hamarosan jönniük kell az iratoknak az árvaszéktől, ha most elmész, nem lesz belőle semmi. Én most bemegyek és beszélek ezzel a vadállattal. Majd adok én neki, ne félj... ülj le és bízd rám.

Sírdogálva ültem a nádfonatú karosszékekben, és egyszerűen elegendő volt mindenkiből és mindenből.

Egy idő múlva kijött a nagypapa és azt mondta:

- Nincs már semmi baj, most szépen bejössz, és bocsánatot kérsz a nagymamától apád előtt.

- Ugyan, mivel bántottam meg? - sírtam el magam és úgy éreztem képtelen leszek ezek előtt az emberek előtt megalázkodni és bocsánatot kérni, holott nem követtem el semmit.

- Ne gondold másra, csak arra, hogy te apáca akarsz lenni, ott majd kitaníttatnak és minden jó lesz, most már várd ki azt a kis időt, mindennap megjöhetnek a papírok. Ha elmész, nem lesz belőle semmi... na, legyél okos kislány, legyél jó kislány... - és megsimogatta a hajam.

Erre megint bízni kezdtem benne, és bementem vele a szobába. Apám megint ült, cigarettával a kezében. Nem bírtam diadalittas pöffeszkedését nézni, azért sietve nagymamám elé álltam, és kértem, hogy bocsásson meg.

Hányszor akartam szeretni, hányszor akartam sajnálni a világtalanságáért, hányszor akartam büszke lenni rá a zongorajátékáért, az arisztokrata származásáért, de csak szégyenkezni tudtam embertelenségük miatt.

Ami legjobban elszomorított és megdöbbenett, az volt, hogy gyónt és áldozott, és mégis tele volt a szíve gyűlölettel, rosszindulattal - ez számomra teljesen érthetetlen dolog volt. Úgy éreztem, hitem ózonpajzsán ismét egy lyukkal több lett.

Fogamat összeszorítva elhatároztam, hogy amit elkezdtem, végig csinálom. Nincs más kiút - mondogattam magamban.

Ugyanakkor feltettem magamnak a kérdést - ilyen üres szívvel, egyre növekvő kételyekkel - lehetek-e apáca?

Becsületes dolog-e ez? De hát én hinni akarok. Nem tudom Isten nélkül elképzelni a világot, én hiszem az Istent! - akkor meg mi az, amit nem hiszek?

Ha látok egy szép naplementét, egy csillagos égboltot, vagy bármit, ami szépség, ami jószág, túlcserül a szívem, és fel kell fohászkodnom ahhoz, aki mindezt létrehozta. Akkor meg miért ne lehetnék apáca?

Vigyáznom kellett, hogy anyám észre ne vegye a verés nyomait. A fejem zúgott, a karom alig tudtam felemelni, és a felső ajkam is megsérült apám pecsétgyűrűjétől

- Jézus- Mária! - mondta anyám.- Mi történt veled?

Bármennyire akartam erős lenni, elsírtam magam. Anyám végül is kiszedett belőlem mindent, de ugyanakkor láttam, hogy szinte örül, mert szentül meg volt győződve arról, hogy többé feléje sem megyek apáméknak.

Legnagyobb megdöbbenésére kijelentettem, hogy megyek.

- Már pedig nem mészl!

– Akkor nem törvényesít.

– Hát te még mindig azt hiszed, hogy törvényesít? Hidd el, esze-ágában sincs. Mindig is tudtam, de nem akartam elvenni a kedvedet. Nap nap után vártam, mikor mondod, hogy elég volt, azt hiszed nem láttam, hogy amikor azt hitted, már alszom, kihúzogattad a fiókokat, és megetted a száraz kenyeret, sápadt vagy és lefogytál – kihasználtak, ingyencselédet csináltak belőled... de megígértem, hogy nem avatkozom bele, nehogy az legyen, hogy én rontottam el, de most vége! Mondd, hogy nem mész többé, kisanyám...

– Mennem kell! – mondtam konokul.

– Hát akkor csak menj, de úgy menj, hogy haza se gyere. Maradj ott végleg, menj, menj! – azzal kilökött a sötét estébe.

Csak álltam ott és vártam, hogy majd csak kilép az ajtón, és visszahív. De nem jött. Nyilván azt hitte, már el is mentem. Hallottam, hogy sír.

Végül elindultam az éjszakába. F. néni jutott eszembe, az ateista. Az ablaka még világos volt. Becsöngettem a kapun. Nem kérdezett semmit, szó nélkül beengedett. Amikor mindent elmondtam, szidta az apámat, szidta az anyámat.

– Én is azt mondom, hogy most már tarts ki, nem mintha örülnék, hogy apáca leszel, de úgy néz ki, számodra nincs más kiút.

– Mióta jársz hozzájuk?

– Lassan három hónapja.

– És még mindig nincs semmi hivatalos intézkedés?

– Azt mondják, még nem jött semmi.

– Te, nem gondolod, hogy talán el se küldték a papírokat? –

Úgy éreztem elsötétül előttem a világ.

– Apád már becsapott egyszer, amikor visszavitt az intézetbe...

– Jaj, nem...

– Hát én csak azt mondom fiam, nyisd ki jól a szemed, és nézz körül abban az elátkozott házban.

– De hol fogok aludni addig is? ők nem adnak szállást, és anyám is kilökött.

– Az a helyzet, hogy senki nem mer neked szállást adni anyád miatt. Mi van akkor, ha keresni kezd az ismerősöknél, és megtalál? Ha nem engedem be, máris gyanús vagyok, és képes cirkuszt csinálni.

– Akkor inkább elmegyek, senkinek sem akarok kellemetlenséget

– Ha nem félnél, a padláson meghalhatnál. Akkor be is engedhetem, ha netán itt keresne.

- Nem fogok félni - mondtam megkönnyebbülve.

- Nahát, akkor gyere, mosakodj meg, és felmegyünk a létrán.

A padláson F. néni zsákokat rakott egymásra, az volt az ágy.

- A létrát lefektetem a fal tövébe, így te sem tudsz lejönni, de hozzád se tud felmenni senki. Nem félsz?

- Nem félek - mondtam fogvacogva.

Becsukta maga után a padlásajtót, és hallottam, ahogy megy lefelé a létra fokain. Először sötét volt és nem láttam semmit, de lassan derengeni kezdtek a tárgyak. A cserepek közt bevilágított a hold, és most már ki tudtam venni a ládákat és hordókat. A gerendáról csüngő tavalyi kukorica-csőveket, lopótököt, miegymást. A fekhely nagyon kemény volt, de az egész napi izgalom után, csakhamar elnyomott az álom.

Hajnalban nagy zene-bonára riadtam fel. A padlás egy vonalba esett a kápolna harangtornyával, és éreztem ahogy reng alattam a plafon.

Amikor a szokott időben beállítottam apámékhoz, láttam, hogy megkönnyebbülnek. Jóhiszeműségem eltűnt, tudtam, hogy csak a munkám hiányozna, nem én. Gyanakvó lettem. Eddig soha nem érdekelt, hogy milyen papír fecniket dobnak a hideg vaskályhába vagy a papírkosárba. Azt is többször észrevettem, hogy nagyapám valami noteszfélébe írogat, és apám elé tolja.

Most elkezdett érdekelni, hogy miféle levelezés folyik közöttük. A kályhából maréknyi papírgombócot halásztam ki az üres gyufásdobozok közül.

Zsákmányommal a WC-be vonultam, és sorra kisimígtattam a cédulákat.

Többek között ilyen szöveget találtam:

„Na, most már elhiszed, hogy nekem volt igazam? Ez az anyja lánya, ez nem a mi fajtánk. A hízelgései, a kedveskedései. Mind-mind rafináltság, az anyja mesterkedései... Ugye jól mondtam, hogy egy lépést se tegyél a névátírás miatt? Te csak hagyd rá, hogy folyamatban van. Ki kell várnunk, míg rendes alkalmazottat kapunk. Az élelmiszerjegyeivel sem tudunk most hónap közben elszámolni. ez egy piszok, lusta disznó!”

Úgy éreztem, forog körülöttem minden. Egymás után olvastam el a gyűlölettel teli uszításokat. Azért irkál, hogy meg ne halljam, mikkel traktálja apámat. De hát milyen apa ez? A cédulákat aztán megmutattam F. néninek.

- Egyelőre hallgass, mintha semmiről se tudnál - mondta F. néni. Sírva aludtam el a padláson - egy reménnyel megint kevesebb. Becsaptak, megáláztak, megverték. Verje meg őket az Isten!

Az Isten, megint az Isten... hát hol van? A nagyanyám áldozása jutott eszembe és azoké, akik hozzá hasonló szívvel mennek az oltárhoz a farizeusok, a képmutatók, és a P.B. ott hajbókol az ilyeneknél. Anyám az ő eleven hitével, a vezeklésével ő a TEUFEL – ahogy nagyanyám mondani szokta, még azt is elé teszi, hogy Pfuj! És én türtem három hónapig, dolgoztam, koplaltam, szembeszálltam anyámmal, és ők a vallásosak, az istenhívők rászedtek, becsaptak. Ha ilyeneké a vallás, nem kérek belőle, ha ilyenek mellé áll az Isten, akkor nekem nincs miben és nincs kiben hinnem és remélnem.

Lent az ateista F. néni, fent én, álmatlanul vergődve lázongó gondolataimmal, és megint csak anyám hitébe kapaszkodtam meg, mint egy köldökzsinórba – mert sehogy se tudtam és nem akartam elszakadni Istentől.

Vasárnap délelőtt volt. A kertben már nyíltak a rózsák és a petúniák. Feltettem az ebédet, kalácsot dagasztottam, örömömre szépen megkelt. Betettem a sütőbe, és élveztem a sült kalács illatát. Nagyanyám is szítpantgatta a kellemes illatokat, és békésen üldögélt a karosszékekben. Álltam a tűzhely mellett. Pillanatnyilag nem volt semmi tennivalóm, mert nem foghattam bele semmibe, minden percben várható volt, hogy a kalács készre sül, és ki kell venni időben, hogy oda ne kapja. Álltam, és igyekeztem nem gondolni semmire. Szinte észre se vettem, mikor jött ki nagyapám a konyhába. Csak azt hallottam, hogy felindultan szölongatja nagyanyámat:

– Aurélia... te nem látod, hogy ez mit csinál, áll itt csípőre tett kézzel, és csak bámul, mint egy nagyságos kisasszony, mint akinek semmi dolga, csak áll és bámul, mint egy ronda, dologtalan cseléd...

Angyali nyugalommal kiemeltem a tepsit, félrehúztam a lábos és a fazekat, majd leoldottam magamról nagyanyám kötétyét, és egy mukk nélkül végig mentem a folyosón, ki az ajtón és ki a kapun.

Ünneplőbe öltözött emberek jöttek-mentek az utcán. A kápolnában éppen delet harangoztak. Mivel mi a másik telepen laktunk, ahhoz, hogy hazajussak, át kellett mennem a síneken, a sorompónál.

Beléptem az ajtón. Anyám kipirult arccal pirosra sült diós kifliket rakott egy tányérra.

– Megjöttél?

Sírva borultam a nyakába.

– Tudtam, hogy jönni fogsz. Imádkoztam érte. De ugye, most már nem mész hozzájuk soha többé?

– Soha többé.

15.

Valahol már háború volt, 1943-at írtunk, és anyám többször mondta, hogy Magyarországos súlyos megpróbáltatások érik. Ezt úgy mondta, mint egy jóslatot, és le is jegyezte. Elmondta erre vonatkozó álmát is.

– Mintha Pesten lettem volna egy különös kávéházban. Mindent tompán, elmosódott körvonalakban láttam, szinte mozdulni sem tudtam a nyomasztó érzéstől. Valahol, talán a teraszon vontatottan, mélabús hangon férfi énekelt: „Fekete fellegek vonulnak szép hazánk égén. Mindent elvesztettünk, semmi sem a miénk..”

Tanakodtunk, mit jelenthet, ha egyáltalán jelentenek az álmok valamit..

Anyám decemberben kórházba került. Tél volt, szakadt a hó. Nem volt télikabátom, magas szárú cipőm sem volt. A tüzelő és a pénz elfogyott, a helyiség jégveremmé vált. Esténként ha lámpát gyújtottam, borzongva gyönyörködtem a csupasz falakon, amelyeken vastagon csillogott a zúz-mara. Fantasztikus, tündéri finomságú rajzolatokat, különös figurákat véltem felfedezni bennük.

Egyik este vacogva takaróztam be silány paplanunkkal, és számot vettem mindennel. Először is azzal a hittel, amelybe kapaszkodtam: anyám hitével. Igaz-e az az Isten, akiben ő hisz, vagy az, akit a papok tanítanak egy másik Isten?

És az Úrjézus vajon távol tartott volna e magától a származásom miatt. A leprást is magához engedte. Vagy én a származásom miatt még a leprásnál is utolsóbb vagyok? Hogyha a papok Istene az igaz, akkor kiből hisz az én anyám? Akkor az ő hite, nem más, mint rögeszme? Akkor egyikben sem hihetek. Sem az anyáméban, sem a papokéban...

Nekem nincs vigaszom és nincs sugallatom, énhozzám nem szól az Isten. Nincs más örömöm, mint a versek, amelyeket kockás füzetembe, gémberedett ujjaimmal írok, és a színek, amelyeket a gombfestékekről kikeverek.

Megpróbáltam menekülni. Nem sikerült. Én még az Istennek se kellek – sírtam bele a párnámba. Vagy talán nincs is?

Erre a gondolatra olyan félelem fogott el, amit szóval kifejezni sem lehet. Mintha kiüresedett volna a világ, és csillagtalanná vált volna az égbolt. Akkor gondviselés sincs – akkor minden csak puszta véletlen. Akkor megtörténhet minden komizság és igazságtalanság – akkor nincs kihez fordulni, nincs kihez imádkozni segítségért.

Akkor az életet nem érdemes végigcsinálni.

Úgy éreztem, ezzel a lelki sivársággal és reménytelenséggel nem tudok tovább élni egy napot sem. Elég volt. Nem akarok élni. Felkeltem, és didegve összeszedtem minden gyógyszert, tablettákat és porkészítményeket, amiket anyám szedett éveken keresztül, mind egy darab papírra halmoztam, és egy kiskanállal megettem.

Rettenetes keserű volt, marta a számat és a torkomat. Utána ittam egy kis vizet, hogy a borzasztó ízt elvegye a számból, majd visszafeküdtem, fal felé fordultam, és magamra húztam a takarót.

Kis idő múlva kellemes bódulatot éreztem, mintha súlytalanná váltam volna, mintha lebegtem volna valami kékes, füstszerű közegben, valahol mintha éles hangú csengő berregett volna a távolban, vagy talán a fejemben.

Úgy éreztem, a megsemmisülés határán vagyok és nagyon jó érzés volt.

Amikor magamhoz tértem – sokáig úgy éreztem, végtelen hőmezőn vagyok, amelyen a szemem össze-vissza kalandoz, de a fehérségen kívül nem láttam semmit.

Kórházban voltam, ahová úgy kerültem, hogy a szomszédok figyelmesek lettek rá, hogy ajtónkat eltorlaszolta a hó, lábnyomok nincsenek, betörték az ajtót, orvost hívtak dr. Teszáryt, az pedig mentőket.

A fehér vaságyak között apácák jöttek-mentek, olyan rendbeliek, mint akiknél a négy elemít végeztem. Aki most ügyeletes volt, rögtön ott állt mellettem kedvesen és mosolygósan.

Megigazította a párnámat, a hajamat, és megitatott teával.

Csak most éreztem, hogy olyan a gyomrom, mintha seb volna. Sokáig csak teát és tejet ihattam, később leveseket és pépes ételeket. A szomszéd ágyon szép arcú, fiatal lány feküdt. Idegileg teljesen lebénult. A vőlegénye egy ideig járt hozzá, de lassan elmaradt.

C. nővér sokat ült az ágya szélén, sokszor még éjszaka is. A lányt Anikónak hívták, amikor fent jártam, én is elbeszélgettem vele. Aranyos, jó kedélyű kislány volt. Abban reménykedtünk, hogy hamarosan meggyógyul.

Közben az orvosok engem is vizsgálgattak. Volt köztük egy – N. doktor úr –akiről azt mondták, hogy hipnózissal is gyógyít. Ő alaposan kikérdezett, rá akart jönni, mi volt az oka öngyilkossági kísérletemnek.

El kellett mondanom egész életem sorát, s attól fogva külön is foglalkozott velem. Addig nem enged haza, mondta, amíg édesanyám ki nem jön a kórházból és értem nem jön.

Volt ott egy nagyon gazdag lány is. Azt a Lehoczky professzor úr kezelte és külön szobája volt. Luciának hívták. C. nővér mondta Lucia szülei-

nek, hogy úgy veszik észre, jó hatással vagyok a lányukra, s azok megkértek, sétálgassak vele, és próbáljam feloldani szótlanságát. Lucia ugyanis nem állt szóba még a szüleivel sem. Hallgatagon sétáltunk a folyosón, üldögéltünk valamelyik padon. Egyszer, ahogy így üldögéltünk, szájához tette az ujját, és azt mondta:

- Pszt... te is hallod, ugye?
- Mit Lucia? - kérdeztem riadtan.
- A sugallatot, most azt mondta: szeresselek téged.

Jaj, nem... mondtam magamban ijedten, és anyámra gondoltam. Ez nem lehet igaz.

- Édes Lucia, én nem hallottam semmit - mondtam sápadtan.
- De igen, de igen... hallanod kellett, ugye hallottad? Mondd, hogy hallottad!

Láttam, hogy mennyire felizgult, és ijedten mondtam:

- Nem figyeltem, de biztos úgy van, ha te hallottad...

Erre megnyugodott. Most már tudtam, hogy ezért hozták be a szülei az idegosztályra, és irigykedve gondoltam arra is, hogy ő gimnazista, és a Theresianum tanulója lehetett. Anyámra gondolva égő vágy fogott el, hogy többet tudjak meg Lucia sugallatairól.

- Gyakran szoktad hallani a sugallatot, Lucia?

Bólintott.

- És miket mond neked?
- Hogy szenteljem neki az életemet.
- Mármint Istennek?
- Igen, neki és csakis neki
- A szüleid mit szólnak hozzá?
- Nem akarják engedni. Nem akarják, hogy apáca legyek.
- Ezért nem beszélsz velük?
- Ezért! - mondta vadul.

Sok minden eszembe jutott a szentek életéből, és azért azt mondtam:

- Lucia, nem gondolod, hogy a sátán is sugallhat, s te azt hiszed, Isten szól hozzád, mert tudod, nehéz elhinni azt, hogy Isten akarja, hogy szüleidet, akik olyan szeretettel gondoskodnak rólad és taníttatnak, megszomorítsd...

Elgondolkodva nézett rám, és mintha elbizonytalanodott volna.

- A harisnyád is folyton lóg, hogy nézel ki, most is lóg, és egészen harmonikás. Miért csinálod?

- Mert csak Istennek akarok tetszeni! - mondta büszkén.

- És gondolod, hogy ehhez lógó harisnya kell? Isten nem azért teremtett téged szépnek, hogy elcsúfítsd magadat.

Láttam, hogy teljesen összezavarodott.

- De hát Gábor atya is beszélt egy olyan szentről, aki még az orrát is levágta csak azért, hogy ne tessen a férfiaknak, csakis Istennek.

- Sok szentnek az életét olvastad?

- Ó, igen - mondta ő.

- Gábor atya az, aki meg szokott látogatni? - Felragyogott a szeme.

- Igen, ő.

- Te Lucia, mondd, a sugallatokat nemcsak azért találod ki, hogy így kényszerítsd a szüleidet, hogy elengedjenek apácának? - ebben a percben felugrott és rám támadt:

- Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz!

Szerencsére N. doktor úr ott tartózkodott a közelben, mint kiderült, mindent végig hallgatott. Ő vett ki Lucia kezéből. Luciát aztán nemsokára hazavitték.

Egyik éjjel, amikor C. nővér megint Anikó ágyánál üldögélt, valamiféle féltékenység támadt fel bennem, és lerúgtam magamról a takarót.

A nővér odajött, és betakart. Amikor látta, hogy ébren vagyok, tréfásan megfenyegetett, aztán visszament Anikóhoz. Másnap a folyosón megszólított.

- Mért rugdalod le mindig a takarót? - Zavarba jöttem.

- Mert mindig csak Anikó mellé ül, velem nem törődik senki, nekem az is jó, ha betakar valaki.

- De ugye, azt nem tudod, miért ülök mindig mellette?

- Mert őt jobban szereti, mint engem, mert én nem vagyok olyan szeretetreméltó.

- Hogy mondatsz ilyesmit, hogy te miket beszélsz?

- Mert engem nem szeret senki, én nem kellek senkinek.

- Hát idefigyelj, Anikónak már nem sok van hátra, ő nem tudja, ő még mindig reménykedik. Hamarosan haza viszik, s ő azt gondolja azért, mert már nincs szüksége kórházi ápolásra, hogy most már otthon is rendbe jön. De csak azért adják haza, mert nincs segítség... Gondolkodj el ezen. Te el akartad dobni az életet, ő még így bénán is ragaszkodna hozzá.

Nagyon elszégyelltem magam. Eddig azt hittem, én vagyok a legszerencsétlenebb teremtés a világon. Bementem a kápolnába, és úgy éreztem, nem is csoda, ha a Jóisten se szeret engem. Most annál inkább bántott a dolog, mert még Anikó vigasztalt és biztatgatott engem, és még betegen is tudott vidám lenni, én meg szinte nevetni sem tudtam már.

Kaszap Istvánra gondoltam, akiről azt mondták, szentté fogják avatni, és, hogy csodák is történnek a sírjánál. Egy idős néninél volt is egy könyvről. Elkértem, hogy elolvassam és meg tudjam, miből áll az ő szentsége.

Úgy láttam, fő erénye az volt, hogy betegsége alatt minden szenvedését derűs szívvel Istennek ajánlotta fel.

Sokat gondolkoztam ezen. Egyáltalán érdem-e ez? Ha valaki szenved, és káromkodik, akkor is szenved...Anikó is szenved, és még hányan ebben a kórteremben... az egyik tud mosolyogni, a másik zúgolódik és a szenvedés így is úgy is meg marad szenvedésnek.

Anikónak kezére van tekerve a rózsafüzér, mosolyogva szenved. A vőlegénye elhagyta, testileg teljesen kiszolgáltatott, mosdatják, ágytálazzák és még csak 18 éves.

Az egyiket szentté avatják, a másikat nem. Hogyha Anikó apáca volna, talán őt is szentté avatnák?

Igyekeztem nem töprengeni ezeken a dolgokon. Elhessegettem magamtól, úgyis eleget kínlódtam a kételkedéseimmel. Hinni akartam. Sokszor betértem a kápolnába, és mondogattam:

– Uram, add, hogy higgyek!

Végre bejött értem anyám. Örültünk egymásnak, bár őszintén szólva annyira megszerettem az István kórházat, hogy szinte féltem a hazamene-teltől. Anyám azt mondta, már nem ott fogunk lakni abban a rémes helyi-ségben. Megint Christ nénihez költözünk albérletbe, amíg sikerül egy ren-desebb lakáshoz jutnunk. Azt is örömmel újságolta, hogy a felső-telepi plébánost elhelyezték és Kornél atya jött a helyébe.

Kornél atya – Radványi esperes úr mellett volt káplán, még abban az időben, amikor anyámmal az a megalázó dolog történt. Akkoriban ő volt az, aki próbálta kibogozni, hogy honnan, kitől indult el a rágalom, és próbálta P.B.-t rávenni, hogy valamiképpen rehabilitálja anyámat.

Amikor anyám megmérgezte magát – ott ült az ágya mellett, és engem is nagyon sajnált. Mivel már akkor cserkészparancsnok volt – katonás erély, és erkölcsi pedantéria jellemezte. Akkori, irántam való szánalmát azzal igyekezett palástolni, hogy jól hátba vágott, és azt mondta: FEL A FEJJEL!

– Hasat be, mellet ki, úgy állj, mint a gereblye – ugyanis többnyire gör-bén álltam, mint általában a hirtelennőtt gyerekek.

Kilenc éves voltam akkor, de jószágát, és velünk való törődését azokban az időkben, amikor mindenki csak ütött és rúgott rajtunk, sohase felejtet-tem el.

Azt hiszem, minden ember lelkében van egy szelence, féltve őrzött, mélyre rejtett, amelyben kincseit tartja. Az én szelencémben kevés ilyen volt, a legdrágább talán csak az, amit tőle kaptam. A legsötétebb órákban jó volt elővenni. Most, hogy hallottam, hogy visszajött – megdobbant a szívem.

Most hát megint ott voltunk Christ néninél, az orgona sövénnyel szeggett, cserjék és fák dzsungelében rejtőző viskóban – a régi menedékhelyen. A házikóban semmi sem változott, csak a kertben burjánzott a japánbirs, az aranyeső, orgona és jázminbokor, szinte áthatolhatatlan szövevénné. Bármilyen lehangolóan hatott rám az, hogy megint csak ide kerültünk – mégis sokkal jobb volt itt, mint előző otthonunkban.

Csak az nem tetszett, hogy újra visszakerültünk az Andrásytelepre. Félttem, hogy anyám ismét a kápolnába akar járni. – de továbbra is feljárt a felsőtelepi templomba, ahol senkise bántotta, sőt, most, hogy Kornél atya visszakerült általa megértésben és támogatásban volt része.

Egyik nap anyám azzal jött haza, hogy Kornél atya hívat.

Borongós, tavaszi nap volt, szorongva és félszegen léptem be a parókia vasrácsos kapuján. A ciprusokat virágágyak szegélyezték, a helyiség, ahol Kornél atya fogadott, hatalmas, üvegezett verandáról nyílt. Felállt, amikor beléptem. Ha én magas voltam, ő szálfatermetével nálam is magasabb.

– Te vagy az? – kérdezte meglepetten. – Így megnőttél? – és csak nézett acélszürke szemével. A haja sötét volt, hullámos, az arca markáns, és semmi szenteskedő vonást nem láttam rajta. Majd helyet kínált, ő is leült az íróasztala mögé, és feltette a nagy kérdést:

– Mondd, miért csináltad azt a marhaságot? Mesélj, mondd el, mi az, ami bánt, hogy éltetek anyáddal, hallom apáca akartál lenni. A kedvesfőnöknő mondta, hogy apáddal nem sikerültek a dolgok.

– Hát nem, nem jött össze.

– Nem jött össze... talán jobb is, ahogy így elnézlek – inkább anyácának való vagy, mint apácának.

Érdekes, hogy nem sértődtem meg, és mindketten elneveltük magunkat.

– Na, mesélj!

– Nem is tudom, hol kezdjem?

– Mindegy, elejétől mostanig, vagy mostantól az elejéig...

Eleinte nehezen ment. De lassan belejöttem Meséltem a gyerekek kiközösítéséről, a kilakoltatásokról, az iskolából való kicsapásról, az apámmal

kapcsolatos csalódásokról, az egyre inkább elhatalmasodó kétségeimről a vallást illetőleg – és anyám sugallatai miatt az ő épelméjűségében, a menekülési vágyról. Menekülni!

– De hát azt nem így kell – mondta ő. – Nem mondom, nagyon kijutott neked. Ami anyád sugallatait illeti, én nem mondanám, hogy rögeszme...

– Hát akkor mi? – kérdeztem, és szorongva vártam a választ.

– A szenteknek is voltak jelenései és sugallatai.

– Na, de ő nem szent.

– Azt te honnan tudod? Isten szuverén úr, és annak ad kegyelmet, akinek akar. Ne foglalkozz ezekkel a dolgokkal. Előtted áll az élet, vannak, akik később indulnak, de ettől még el is hagyhatják azokat, akik előbb kelnek útra. Neked tanulnod kell. Most átvessz vele a zárdába, és én majd elintézem.

Reménységgel teli szívvel loholtam öles léptei és lobogó reverendája mellett. A tisztelendő főnöknővel megbeszéltük, hogy két osztályról még 1944. évben leteszem magánúton a vizsgát, a másik két osztályról pedig a következő évben, s ez azt jelentené, hogy 1945. Júniusára meg lesz a négy polgárim. Fizetnem semmiért nem kell. Boldogan mentem haza, hónom alatt a tankönyvekkel, és szívemben rajongó szeretettel Kornél atya iránt.

De ez az év, az 1944-es, számomra nemcsak örömet hozott, hanem aggasztóan előrevetítette árnyékát a közelítő háború.

Egyik éjjel arra ébredtem, hogy valamiféle természetellenes világosság dereng be az ablakon. A titokzatos fény erősebb volt a teli hold fényénél. Csendesen kimentem, és felnéztem a kert fölé boruló márciusi égre. Óriási rőtfényű gömb lebegett a virágzó mandulafák fölött, és lassan vonult át felettük. Vacogva néztem a szokatlan tűneményt, majd megszólaltak a légvédelmi ágyúk, de akkor már anyám és Christ néni is ott szorongtak mellettem.

Majd nemsokára jelzőrakétákat lőttek fel, pirosat, sárgát, zöldet. Másnap az emberek izgatottan tárgyalták az éjszakai eseményeket. Mondták, hogy ezek az úgynevezett Sztálin-lámpák. Az oroszok ezzel világítják meg és derítik fel a terepet.

A rádióban, az adást megszakítva – egyre többször hangzott el:

– Légmentes vigyázz, légmentes vigyázz, Baja, Kecskemét.

De ezek a városok még távol estek Budapeستől, és valahogy senkise hitte, hogy komoly a veszély. A német hadsereg még legyőzhetetlennek tűnt.

Unokabátyám, aki katonatiszt volt, és Budán lakott a feleségével, azt indítványozta, hogy mivel ő úgyis sokszor van távol – Székesfehérváron teljesített katonai szolgálatot – járjak be hozzájuk, felesége ugyanis apósá-

nak, akit – Széplaki Botka Ivánnak – hívtak hangversenyirodájában dolgozik, és nem ér rá az otthoni munkákra, idegent pedig nem akarnak beengedni a lakásukba. Így azután kulcsot kaptam, és örömmel vettem birtokba a két szoba összkomfortos Fazekas utcai lakást. Nagy élvezettel fürödtem, zuhanyoztam, rádióztam, nem tudtam betelni ezekkel a dolgokkal, amikben eddig nem volt részem. Többnyire ott is aludtam.

Unokabátyám felesége, Anikó, nagyon megkedvelt, és mindig megajándékozott, hol egy selyem blúzzal, hol egy divatos ruhával. Egyszer, miután felöltöztetett, kisminkelte az arcomat, és a hajamat is megcsinálta, a tükör elé állított. Alig ismertem magamra.

Elég zajos társasági életet éltek. Unokabátyám, Tibor, többször is otthon volt – egy ilyen délelőttön lementem valamit vásárolni, és a Fazekas utca közelében egy kis sarokboltot vettem észre. A kis szatócsbolt olyan csendes és kihalt volt, hogy nemhogy Budán, de még a mi falunkban is feltűnt volna az elhagyatottsága. Idős házaspár jött elő valahonnan, riadtan és csodálkozva szolgáltak ki. Mintha hálások lettek volna, amiért ott vásároltam. Tibornak elmondtam, milyen fura kis boltban jártam.

– Zsidók – mondta ő.

Csodálkozva néztem rá – nem tudtam felfogni, mit akar ezzel mondani.

– Ti ott Mucsán nem olvastok újságot? Nem hallgattok rádiót?

Nincs nekünk pénzünk újságra, petróleumlámpával világítunk, és rádióink sincs.

– Kellett ott egy plakátnak is lenni a bolt mellett, olvasni csak tudsz! Íme, a szent tudatlanság... más messzire elkerüli a zsidókat, te meg csak úgy benyitasz hozzájuk fényes nappal.

Cigarettára gyújtott és látszott, hogy jól mulat rajtam. Csak most ért el a tudatomig, amiket itt-ott hallottam, de ezek olyan távol estek tőlem, annyira benne voltam a saját nyomorúságunkban, hogy minden más nyomorúság, durvaság, és olyasmi, mint háború, zsidóüldözés, német megszállás, orosz harctér... valószerűtlennek, földön kívüli rémségeknek tűnt.

Most riadtan néztem Tiborra.

– Össze fogják szedni és gettóba viszik őket, – szólt

– Mi az a gettó?

– Zárt terület, amit nem hagyhatnak el. Sárga csillagot kell viselniük, hogy mindenki lássa, hogy ők zsidók.

– Jaj, nem...

– Jaj de! – mondta ő

– És te ezt helyesnek tartod, mondd?

– Nem fiam, én nem tartom helyesnek, de ez van, és sajnos mindig ahhoz kell alkalmazkodnunk, ami van, úgy, hogy kérlek, a rám való tekintettel a jövőben kerüld el azt a boltot.

16.

Jó volt náluk lenni néhány napig, utána jó volt hazamenni néhány napra. Ilyenkor tankönyveimet bújva sétáltam a vadregényes kertben, és sütkeztem Christ néni és anyám szeretetében. Jó volt elmenni a templomba és összemosolyogni Kornél atyával s időközben beszámolni budai élményeimről.

Egy reggel, amikor benyitottam a kis budai lakásba, és elkezdtem takarítani, a fürdőszobába lépve a fürdővizet még langyosnak találtam, és a borotvakészleten látszott, hogy használták. A szobában, a csipketerítővel letakart asztalkán cédulát láttam Tibor kézírásával. Elolvastam a hevenyészett sorokat: „Vállalva a főbelövés kockázatát, hazaugrottam hozzád. Nem is tudtam, hogy házon kívül töltöd az éjszakáidat. Tibor”,

Csak néztem a cédulát, és beleképzeltem magam Tibor helyébe. Milyen nyugtalanul és szomorúan mehetett vissza Fehérvárra. De hát hol is lehetett Anikó?

A múltkoriban azt mondta nekem, hogy szerelmes valakibe. Akkor azt hittem, leszakad az ég. Eddig azt hittem, egy asszony csak a férjébe lehet szerelmes. Egy asszonynak bűn, ha más szeret. A férjnek is bűn, ha más asszonyt szeret.

Hogy is van ez? Megint valami, ami új gondolatokat ébresztett bennem. Kíváncsi voltam, mit szól Anikó, ha elolvassa a levélkét. Délután megjött, illatosan, mint mindig, diszkrét sminkkel és eleganciával. Elolvasta a cédulát, nem szólt semmit.

– Nem talált itthon – mondtam végül szemrehányóan.

– Más szeretek – mondta egykedvűen.

Kapkodtam a szavak után.

– És ezt lehet...? És ez mentség?

– Egyedül ez a mentség. Semmi más nem számít.

– És Tibor...? Az se számít, hogy ő mit érez?

– Jaj, kisöreg, te olyan jó vagy, olyan naiv – ölelt magához.

Tele lett a szívem szomorúsággal. Elhatároztam, hogy másnap délelőtt haza is megyek. Ezt egyedül nem tudom feldolgozni, ezt el kell mondanom valakinek.

Anyámnak nem szólhatok, akkor sohase enged többé Budára. De elmondom Kornél atyának, ő jó barátja Tibornak, el kell mondanom.

Másnap, hogy Anikó elment, rendbetettem a lakást, bezártam az ajtót magam után, és villamosra szálltam. Már az Üllői úton jártunk, amikor leállt a villamos, és a hangszórók felerősítve recsegték a rádió vészjelzését.

– Légment, vigyázz, légment, vigyázz, – Budapest...!

Csak most jutott eszembe, hogy amikor elindultam, már akkor is zavaró repülést mondott a rádió.

A villamos azután eljutott egészen az Ecseri útig. Ott a zöld tetejű műemléktemplomnál végképp leállt. De akkor már üvöltöttek a szirénák. Mindenki leszállt a villamosról. Voltak, akik rohanva távoztak, de voltunk vagy heten, akik ott maradtunk, magam sem tudom miért. Azt hittem, hamarosan úgyis lefűjják, mint máskor. Elképzelni sem tudtam egy bombázást, csak álltam ott báván, felfelé nézegetve az égre.

1944. április negyedike volt. A sziréna elhallgatott. Síri csend lett. Majd délkelet felől kis gomolyok tűntek fel, mintha apró bárányszerűek lettek volna. Aztán azt láttuk, hogy a gomolyokból villogó valamik bontakoznak ki. A közelünkben valahol – felugattak a légvédelmi ütegek.

Az ellenséges gépek Budapest felé húztak. Majd egyik robbanás követte a másikat. A Soroksári úton lángoltak a gyáarak, és füstgomolyok kormozták a tavaszi égboltot.

Befelé vacogtam, kifelé eleredtek a könnyeim. – Pest! Én drága Pestem...

Riadtan néztünk menedék után, mert Lőrincen, Kispesten végig az Üllői úton is robbantak a bombák. A repeszek szanaszét fröccsentek, közelünkben felszakadtak a villamossínek. A villamosmegálló vasbódéján, amelybe behúzódtunk – mint a jégeső, kopogtak a repeszek. Körülöttünk és felettünk elszabadult a pokol. Sápadtan, halálra szántan álltunk ott. A bódé úttest felőli oldala nyitott volt. Amikor a becsapódó bombák robbanása és a gépek zúgása elhalt, kimerészkedtünk fedezékünkéből. Onnan az Ecseri úttól Pest felé nézve rettenetes volt a látvány. A verőfényes tavaszi délelőttben itt is ott is, felcsaptak a lángok, szürke és fekete füstbe veszttek a kerületek, a kórházak, a város.

A sínek felszaggatva, jármű sehol. Ismét megindultam hát V.-re, gyalog, és pont az Ecseri úttól, mint szökésem idején. Közben szirénázó mentőautók száguldoztak mellettem.

A kiállott izgalomtól remegő térdekkel botladoztam hazafele. Amerre mentem – különösen Kispesten – a járdán szétfröccsent kirakatüvegek, orrfacsaró bűzt árasztó épülettörmelékek, papírként összetekeredett vas-redőnyök heverték.

Egy találatot kapott lakóházból vérző embereket emeltek be a mentőautókba, s indultak velük Pest felé.

Megtelt a szívem aggodalommal. Tiborék budai lakására gondoltam, anyámra, a templomra és Kornél atyára, még apámék is eszembe jutottak. Érettük aggódva, és fohászkodva botorkáltam szinte magamon kívül. Majd ott ahol véget ér Budapest külterülete, a senki földjén át megláttam a V.-i templomtornyot teljes épségben. Még jó négy kilométernyi gyaloglás után beértem a községbe, s megnyugodva láttam, hogy itt nem történt semmi. Az emberek úgy jönnek-mennek, tesznek-vesznek, mint máskor. Mintha tőlük húsz-huszonöt kilométernyire nem is történt volna semmi.

Anyám és Christ néni nagyon izgultak értem, azt hitték, Budán vagyok, de amikor elmondtam, mit éltem át, anyám rögtön azt mondta, csoda, hogy megmenekültem, és rögtön ment a templomba hálaimát mondani.

Persze, csodálatos megmenekülésemet elmondta Kornél atyának is, aki üzent, hogy menjek fel, és mondjam el, mit éltem át.

– Te is megéred a pénzed, mondhatom – ripakodott rám. – Nem volt jobb dolgod, mint bombázás közben az Ecseri út sarkán ácsorogni...?

– Útban voltam hazafelé – mondtam mentegetőzve. – Ott állt le a villamos.

– De már jóval előtte bement a zavarórepülést, közvetlenül utána – a Légmentő vigyázz Budapest –et, nem hallgattad a rádiót? Hogy indulhattál mégis útnak? Ott Tiboréknál van óvóhely is, egészen biztos, és hogyhogy ők útnak engedtek...?

– Nem voltak már otthon.

– Mondd, szeretsz te náluk lenni? Őszintén szólva, én beszéltem neki rólad, rólatok. Azt hittem, jó lesz neked innen a jelenlegi körülményekből rendezett körülmények közé kerülni, még ha csak ideiglenesen is, hogy lássad, másmilyen élet is van és terád is várhat még szépség és öröm ezen a földön.

Akkor elmondtam Tibor éjszakai hazajövetelét, a hevenyészett sorokat, s hogy Anikó nem szereti már Tibort, mást szeret és azt mondta, ez az érzés, mármint a szerelem – minden alól felment. Ez az egy van, ami az ember életében csodálatos ajándék s ez feloldoz minden más kötelék alól.

– És én most nagyon sajnálom Tibort, és hogy nézzek a szemébe, ha mindezt tudom?

Megdöbbenve nézett rám.

- Hát ez nagyon szomorú. - mondta leverten. - ezért jöttél haza? - és csak nézett rám lélekbelátó szemeivel.

- Nem is tudom, de azt szeretném tudni, hogy bűn-e a szerelem, vagy valóban isteni ajándék... Vagy ami az egyiknek bűn, a másiknak ajándék?

- Ezt most, hogy érted?

- Apám és anyám szerették egymást valaha. Én mégis szégyengyerek vagyok, törvénytelen. Anyám megvetett, „bűnös” asszony. Volt idő, amikor azt mondták, anyám szerelmes a hitoktató úrba - mindenki követ dobott rá. Talán azért mert a szerelem, csak házasságon belül isteni ajándék, azon kívül átok. De Anikó és Tibor házasok, és egy házasszony mégis azt mondja és úgy is érzi, hogy a szerelem, amit nem a férje iránt érez, ajándék, kegyelem. Mi hát az igazság? Mi hát a szerelem?

- Ha a gyermek a cél, akkor a legszentebb dolog, ami a világon van - mondta ő elfogódottan

Anikó azt is elmondta, hogy lett volna gyereke, de ő nem akarta.

- Hogyhogy nem akarta? - kérdezte Kornél atya zavartan.

- Egyszerűen nem akarta. A gyerek csak akkor lesz, ha akarják, hogy legyen. Ha valaki azt mondja - nem akarom! Akkor nem lesz.

- És ezt ki mondta neked, hogy így van? - kérdezte mosolyogva és gyöngéden.

- Nem mondta senki, de biztosan így van. Anikó mondta, hogy nem akarta és ugye, nincs is.

- Mondd, anyád nem világosított fel arról, hogy hogyan jön világra a gyerek?

- Jaj dehogy, és nem is merném megkérdezni, azt se merném elmondani neki, hogy Anikó nem szereti Tibort.

- De neked elmondtad. Ugye ezután is elmesélsz nekem mindent?

- Mindent, - mondtam rajongva.

- A tanulással hogy állsz? Júniusban vizsga, nehogy szégyent hozz rám. És mondd csak, neked természetből ilyen hullámos a hajad?

Megráztam hosszú loboncomat és zavartan mondtam:

- Igen, de azt hiszem, fel kellene kötnöm egy sötétkék szalaggal, mert mindig a szemembe lóg.

Ő elővette patkó alakú pénztárcáját, és azt mondta:

- Nohát, vegyél egy olyan szalagot magadnak!

Szinte tánclépésben mentem haza. Nem tudtam, miért vagyok olyan nagyon-nagyon boldog. Ha most visszagondolok azokra a napokra, hetekre, hónapokra, nem is tudom megérteni, mi történt velem, hogy, dacára a

nyomorúságnak, a háborús atmoszférának és az egyre közeledő frontnak, a félelemnek és bizonytalanságnak, mégis, soha azelőtt olyan boldog és önfeledt nem voltam, mint azokban az időkben.

Örültem, ha arra gondoltam, hogy nemsokára elmondhatom, már meg van az első és második polgárim. Örültem bemenni Budára Tiborék lakásába, kicsit városinak érezni magam, rádiózni, olvasni Ulrik inas történetét, használni a fürdőszobát, meglepni Tiborékat tea és aprósüteményekkel. Virágokat rakni a vázákba és ügyeskedni az apró kis teakonyhába. Aztán öröm volt megint hazamenni, az orgonáktól illatos kertbe, minden nap felmenni májusi litániákra, hallgatni az orgonaszót, a szép Mária énekeket és nézni a gyertyafényes oltár előtt azt az egyetlen embert, aki 17 évem alatt egyedül volt jó hozzám.

Ahogy elnéztem délceg alakját, vállán az aranyos palásstal, minden alkalommal felfohászkodtam: – Állj meg, te perc... ne múlj el, ne fakulj emlékké, mint annyi más, mert nekem addig jó, amíg ez előtt az oltár előtt ő áll, mert csak az ő jóságán és emberségén keresztül tudom érezni az Istent.

Néha azon kaptam magam, hogy litánia után nem hazafelé vettem az utam, hanem a templom mögött lévő országútra tértem. Senkivel nem kívántam, és nem is tudtam volna beszélni. Az alkonyi nap fényében az országút aszfaltja rózsaszínű tűzzománcnak tűnt és álmodozva róttam. Két oldalt diófák zöldelltek, átszűrve a fényt. Minden olyan valószínűtlen volt, olyan álomszerű és éterien tiszta. A szívemben dallamok muzsikáltak, versek születtek kóborlásaim során.

Júniusban letettem a vizsgákat. Jobban is sikerülhetett volna, ha nem lettek volna egyéb teendőim, és kevesebb időt fordítottam volna álmodozásra és versírásra. Megkaptam a harmadik és negyedik osztályos könyveket, és örültem, hiszen még egy hosszú év állt előttem a következő vizsgákig.

Egy júniusi napon megint felvijjogtak a szirénák. A közelünkben lévő Ferihegy Repülőteret bombázták. Dacára, hogy Budapest közelében voltunk, eddig megúsztuk a bombázásokat, kivéve egy eltévedtet, amelyik a faluban robbant, telibe találva egy vályogházat a bentlakókkal együtt. Sokan mondogatták, hogy rossz helyen vagyunk, mert közel a reptér és előbb, vagy utóbb az lesz a célpont és akkor mi is kaphatunk belőle. Ez most szőnyegbombázás volt. Amikor a riadót lefújták, láttuk, hogy baj van. Füstbeborult arra az égbolt. Többen, akiknek hozzátartozói ott dolgoztak a reptéren, kerékpárra ültek, hajtotta őket az aggodalom.

Hat órára felmentem a templomba, ahol májusban Mária, júniusban Jézusszíve litániákat tartottak. A templom előtt összeverődött néhány aszszony. Köztük volt Kornél atya édesanyja is, aki keservesen sírt.

Én mindig kerültem az embereket, a templomban is mindig a legutolsó padosor legszélén ültem és mise, vagy litánia végén én voltam mindig az első, aki elhagytam a templomot.

Most is nehezemre esett szóba elegyedni a kis társasággal, de mégis megtudtam, hogy Kornél atya még délelőtt, az első riadó lefújása után, magához vette az Oltáriszentséget, s a tarsolyt nyakába akasztva kiment az országútra, hogy a reptéren elláthassa a haldoklókat, és segíthessen, amiben tud. Most már este van, hat óra, és még mindig nem jött vissza.

Éreztem, hogy falfehér leszek, ott hagytam a kis csoportot, és kétségbeesetten meredtem magam elé. S akkor a templomtér sarkán, az országút felől befordult valaki. Máskor öles léptekkel járt, most lassan, fáradtan vonszolta magát. Az arca sápadt és szomorú volt, nem nézett senkire, semmire.

Bement a templomba, kinyitotta a tabernákulumot, helyre tette a Monstranciát, majd megtartotta a litániát. A hangjára sem lehetett ráismerni.

Mi történt vele, milyen borzalmakat láthatott?

– Jézus szíve Isten háza, s a mennyország kapuja...”

Felriadtam és szemrehányást tettem magamnak, hogy nem az imára összpontosítom figyelmemet, de hányan vannak, akik szívből imádkoznak és imádkoztak... és ott fekszenek bombától, repesztől szétszaggatott testtel...

– Jézus szíve, jósággal és szeretettel teljes szív...

Hány anya siratja a fiát, feleség a férjét, gyerek az apját, akik elmentek dolgozni, kenyeret keresni és soha többé nem térnek haza otthonukba.

– Jézus szíve dúsgazdag mindazok iránt, akik hozzá folyamodnak...

És akik hiába folyamodnak és folyamodtak hozzá... Ó jaj, rettentem meg ismét. Ez káromlás. Uram add, hogy higgyek! – sírtam befelé magamban.

De Ő ott volt, Ő látta a borzalmakat, és mégis itt van és sápadtan is, megtört szívvel is el tudja mondani a litániát. Ki tudja hány barátjától, hány cserkészétől búcsúzott el, és mégis itt van és mondja, fakó és szinte-len hangon, de mondja.

– Jézus szíve, a benned reménylők üdvössége...

– Irgalmazz nekünk – mondták a hívek.

Sietve hagytam el a templomot s otthon elmondtam anyámnak, hogy mi történt.

Anyám rajongva ujjongott, – Igazi Jézus szíve szerinti pap...– és elsírta magát.

Teri mamától aztán megtudtuk, hogy Kornél atyát a második riadó a nyílt országúton érte, azért belefeküdt az országút széli árokba, és hason kúszott a reptér felé, feje fölött húztak el a gépek. És amit aztán ott látott... egész éjjel dobálta az idegláz. És mégis tud hinni.

Anyámat is mennyi minden érte... méghozzá papok és vallásos emberek részéről – és mégis tud hinni.

Az én hitem miért ilyen labilis? Én nem tudok hit nélkül élni, mégis tele vagyok kétségekkel. Kornél atya mondta:

– Isten a langyosakat kiköpi a szájából – és azt is mondta: – majd rájössz, hogy nincs más választás, el kell fogadni azt, amit az egyház elénkbe ad. Mit boncolgatsz? Megtették már helyedben mások. Kiművelt fejek, szentéletű egyházatyák... kételkedni lehet, gondolkodó főre vall, a fő, hogy ne engedd úrrá lenni magadon a kétségeidet. Túl sokat foglalkozol ezekkel a dolgokkal, de vigyázz, mert aki örvénybe néz, arra visszanéz az örvény.

Jó volt megint bemenekülni Budára. Tibor már a fronton volt, Anikó továbbra is randevúztatott. Amikor hazamentem, anyám azzal fogadott, hogy elköltözzünk a Felső-telepre. Christ néni ugyanis átadta magát életjáradékra egy házaspárnak, akiknek kilenc gyerekük volt, és már mind-egyiknek volt háza, ilyen eltartásos öregek révén. Ők maguk is nagyon szép, pazar villában laktak. Ebben az épületben volt egy udvari szoba, amit felajánlottak részünkre potom összegben megállapított lakbér ellenében.

Bármennyire szerettük Christ nénit, én meg vele együtt a vadregényes kertet, mégis örültünk, hogy végre ismét magunk leszünk. Annak külön örültem, hogy megint a Felső-telepen fogunk lakni, és így hivatalosan is Kornél atya egyházközségéhez fogunk tartozni.

Különben ő volt a Szaniszló cserkészcsapat parancsnoka.

Nyáron mindig táborozni mentek, s mikor megjöttek, mókás beszámolót tartottak. Nemcsak azt énekelték ilyenkor, hogy – Fiúk fel a fejjel a harsona zeng –, vagy a – Fel fiúk a drága Jézus zászlaja alá –, hanem olyanokat is:

*„Megy a gőzös, jaj de forog a kereke,
cserkész zászló hajlik ki belőle,
cserkész zászló azt jelenti, hogy*

*három hétig nagytáborba fogunk lenni.
Megy a gőzös, jaj de forog a kereke,
hat zsák krumplicsajlik ki belőle
hat zsák krumplicsajt jeleni, hogy
három hétig krumplicsevest fogunk enni..."*

Ilyenkor Kornél atya is cserkészruhában, árvalányhajás kalappal ült a tábortűz mellett és a fiúkkal együtt énekelték „A csitári hegyek alatt”, a „Házunk előtt áll egy magas nyárfa” és a többi szívhez szóló drága magyar nótát.

Elhallgattam volna az örökkévalóságig ott, a tábortűz rőt fényében, a csillagos égbolt alatt, és csak nézni a lelkes, fiatal arcokat, és köztük az övét.

Közben vége lett a nyárnak, megjött az ősz, és egyre közelebb jött a front. Már hallani lehetett az ágyúmorajt is. Akinek volt hová menekülnie, az menekült. Házigazdánk is Pestre mentette a családját. Minket megkértek, ügyeljünk az értékeikre, ha már úgysem megyünk sehova.

Hova is mentünk volna? Örültünk, hogy végre fedél van a fejünk felett. Az Andrassy-telepet már kiürítették, minket is felszólítottak, hogy távozzunk, mert jönnek az oroszok. Először csendőrök jöttek. Édesanyám mondta nekik, hogy nincs hova mennünk

– És mi lesz ezzel a szép kislánnyal? Őrá nem gondol?

– A Jóisten meg fog minket védeni – mondta anyám határozottan.

A csendőrök vállukat vonogatva tovább mentek. Másnap német tisztek jöttek. Menni kell, mondták. Ha nem megyünk mire visszajönnek, lesz piff, puff.

Amikor elmentek, remegő kézzel próbáltam beledobni néhány holmit egy egészen kicsi utazókosárba, de anyám rám szólt:

– Hagyd el fiam, nem megyünk sehová. Ha meg kell halni, itt haljunk meg, ne valahol az országúton. Bízzál Istenben, nem fog minket elhagyni.

Megint az anyám hite... amikor bombáztak, azt se engedte meg, hogy a pincébe lemenjek. Ott ültünk a kis szobácskában. Ő egy széken, én egy zsámolyon. Fejemet ölébe hajtva vártam, mikor szakad ránk az épület. Ő pedig, kezében a rózsafüzérrel, az egész faluért imádkozott.

A németek nem jöttek vissza. Kimerészkedtünk a házból. Örültünk, ha három-négy háznyira ottmaradókra akadtunk.

Egyik nap hosszú sor közeledett a túloldalon, előttük, mögöttük fegyveres német katona. Ahogy közelebb értek, férfiak, nők vegyesen, láttam, hogy mindegyik ruháján sárga csillag virít. Akkor még csak az volt tudott,

legalábbis én nem tudtam mást, hogy munkaszolgálatban kell részt venniük és gettóban élnék. Odagyűjtötték össze őket.

Édesanyám erről mindig nagy felháborodással beszélt

Az utcánkban is volt egy zsidó orvosnő, Dr. Kalmár Irén. Mindenki szerette, becsülte. Nem várta meg, amíg elhurcolják, öngyilkos lett.

A Sándor utca sarkán volt egy fűszerüzlet. Özv. Radó Antalné volt a tulajdonosa, két felnőtt lánya és egy keresztény üzletvezetője volt. Őket is elhurcolták, az se számított, hogy hadiözvegy. Minket is többször kisegített azzal, hogyha rászorultunk, készségesen hitelezett.

Hogy lehetséges, hogy mindez megtörténhet? Miért engedi meg az Isten, hogy a gonoszok győzzenek, ha egyszer Ő egy „szuverén Úr”, hogyha „Mindenható”, hogyha „Gondviselő Atyánk”? És ezekben a napokban, amikor legégetőbben lett volna szükségem a hitre, bennem egyre sokasodott a MIERT?

Most, hogy láttam ezeket az elcsigázott embereket, nem tudtam tenni semmi mást – tizenhét éves voltam és semmi hatalmam nem volt, beszaladtam a szobába, eszembe jutott, hogy a házigazdáék ott hagytak egy üveg szilvóriumot a szekrény tetején. Gyorsan felkaptam, rohantam ki a menethez, töltöttem, és ők felhajtották, töltöttem és ők felhajtották és eszembe sem jutott a katonáktól félni, azok úgy meg voltak lepve, hogy szóhoz se jutottak.

Egy asszony a sorból arra kért, nem volna –e egy almám, megfizetné, valaki beteg köztük, és halálosan kívánja. Volt egy alma is a szekrény tetején, nagy, fényesen piros– sárga alma. Nagy kincs volt az már akkor. Most végtelenül örültem, hogy csak ránézni mertem addig és máris rohantam érte. Mire kijöttem, már elhaladtak, de én utánuk futottam, megkerestem azt az asszonyt, és nyújtottam az almát. Láttam az arcán, hogy már nem is számított rá, láttam az örömét, az elkönnyesedő szemét. Éppen, hogy oda tudtam adni a kezébe, mert most már rám ordított a katona. Láttam, hogy az asszony, mintha adni akarna valamit, de csak ráztam a fejem és elszaladtam sírva, és szégyenkezve emberi mivoltom miatt.

Teljesen egyedül voltunk anyámmal a nagy sarokházban, míg egyik nap nagy örömünkre beállított Christ néni, barátnője, egy másik idős nő tolta a talicskát, azon némi ágynemű, miegymás.

Őket is kitelepítették, és Christ néni úgy gondolta, hogyha már ez a család őt átvette életjáradékba, talán akadna számára is hely ebben a nagy házban. Anyám fel is nyitott egy lakrészt a számukra. Az ő ajtajuk és a mi szobánk ajtaja egy hosszú, közös folyosóra nyílt. Anyám egyik nap izgatottan jött haza a templomból. Kornél atya azt mondta neki, tudja e, hogy

P.B. esperes úr – mert akkor már az volt – ott rekedt a másik telepen vagy tizedmagával a bunkerban. Teljesen el vannak vágva mindentől és mindenkitől. Az a telep szinte teljesen lakatlan, és rettenetes harcokra van kilátás azon a részen, ha ideérnek az oroszok.

Ő befogadná őket, de nincs kivel üzenjen. Bajos az átjárás a síneken, és tilos is.

Anyám rögtön felajánlotta, hogy ő átmegy az üzenettel, lesz, ami lesz, különben is bízik abban, hogy Isten megvédi őt. Nagyon féltettem anyámat, de annyi különös tette mellett, már ezen sem akadtam ki, hogy a múltbeli sérelmek után, vállalkozik egy ilyen útra, amikor minden további nélkül lelőhetik, mint ahány embert már agyonlőttek ide-oda mászkálás közben.

Mielőtt elindult, biztatott, hogy ne féljek, meglátom, nem lesz semmi baj. Megcsókoltuk egymást és elment. Órák múlva jött vissza, már erősen sötétedett.

– Jókor mentem, már nagyon el voltak keseredve, és meg voltak ijedve. Képzeld el, amikor engem megláttak...

– Hát azt el is tudom képzelni...

– Persze, nem a sorompónál mentem át, és nem is ott jöttünk vissza, hanem a híd alatt, a síneken keresztül.

– Drága édesanyám, olyan nagyon aggódtam, hogy tehette ezt meg és egyáltalán megérdemelte az az ember, hogy az életét kockára tegye?

– Hogy beszélhetsz így? – korholt ő. – meg kell tudni bocsátanunk. Paraszat tettem a fejére, még a rádióját is én hoztam át – nevetett anyám.

– A rádióját? – hüledeztem. A rádiókat ugyanis régen be kellett szolgáltatni, akinél rádiót találtak, az már búcsúzatott az életétől. És P.B. ezt engedte.

– Mi lett volna, ha meglátják anyu kezében a rádiót?

– Na jó, le volt takarva – és látod, hogy Isten velünk volt. Most már biztonságban vannak Kornél atyánál. Láttad volna, hogy hálálkodtak neki.

Hát ha az én anyám nem szent, akkor tényleg örült – dohogtam magamban.

Velünk szemben a sarkon, volt egy fűszerüzlet, a tulajdonosa a feleségével szintén elmenekült. Egyetlen fiúkat, – mint levettét – már hónapokkal ezelőtt behívták, illetve elvitték. A boltosék mielőtt elmentek, kimérték minden készletet, rizst, lisztet, cukrot. Persze akkor már jegy nélkül és felárral. Mi nem sokat tudtunk vásárolni, alig volt pénzünk. Volt egy fél kiló kockacukrunk, egy kilóra való kristálycukrunk, 3 – 4 kilónyi lisztünk, egyébire már nem futotta. Kukoricadaránk volt valamennyi, már nem tu-

dom honnan és a házigazdáék pincéjében egy jókora halom disznóknak való apró krumpli. Nagy lelkiismeret furdalással nyúltunk hozzá olykor, de hát a szükség csak rávitt.

Reggelire cikóriakávét ittunk, és csak nagy ritkán édesítettük meg egy-egy szem kockacukorral. Kornél atya megkérdezte anyámat, mi lesz az ő sorsa, ha bejönnek az oroszok, ő ugyanis azt mondta anyámnak, hogy hisz a sugallataiban.

Anyám azt mondta:

– Mához egy évre ugyanitt fogunk beszélgetni ebben a sekrestyében, ne meneküljön sehova, semmi baja nem lesz.

Én, őszintén szólva kétségbe vontam anyám jövődöléseit, és abban is Tamás voltam, hogy Kornél atya hisz anyám sugallataiban. Anyámnak viszont jól esett elhinni, hogy valaki hisz benne. Néha belém döbbsent néhány jóslatának beteljesedése, beszéltem is erről P. kedvesfőnöknővel, s ő azt mondta:

– Ez mind csak amolyan megérzés, következtetés, a gyenge idegzet érzékeny reagálása a körülöttünk történő dolgokra.

Egyik nap a túloldalról kétségbeesetten jött át hozzánk Kató néni. Ő, a nővére és idős édesanyjuk szintén nem menekültek el. Templomjáró emberek voltak mindhárman.

– Mária néni...jaj, képzelje el, robbantják a templomot, felrobbantják a templomot... – és sírt keservesen.

– Mit beszél maga, Katókám? – kérdezte anyám hitetlenkedve

– Arrafelé akartam menni, de utamat állta egy munkaszolgálatos, meg két német katona. Azt mondták, nem lehet arra menni, mert robbantják a templomot, azért, hogyha bejönnek az oroszok – ne használhassák megfigyelőhelynek a tornyot. Már alá is aknázták.

– Anyám, hova megy? – kérdeztem rémülten, mert máris öltözött és indult.

– Nem azért imádkoztam én annyit szent Józsefhez, hogy őrizze meg, nem is lett baja a bombázások alatt... nem azért őrizte meg, hogy ezek most felrobbantsák.

– Édesanyám én is megyek, nem engedem egyedül – sírtam el magam.

– Te itt maradsz – mondta parancsolóan.

Kató néni hazament. Magamra maradtam kétségeimmel, aggodalmammal.

Na persze, szent József megőrizte. Hát most meg mégis felrobbantják. Na és azért maradt meg idáig is, mert anyám, ugye imádkozott érte... Nevetséges. Anyám éppen úgy beszél szent Józsefről is, mintha személyes

ismerőse lenne. Amikor azt a lakást kaptuk a rózsás fallal, akkor is, hogy lelkendezett, hogy Kisterézke szerzett nekünk lakást... a falon rózsaeső... mennyire örült, milyen hálás volt – s a végén csúfosan kilakoltatták onnan.

– Istenem – fogtam fejemet a két kezem közé – bocsáss meg ezekért a gondolatokért. Leroskadtam a kereszt elé, amely ott függött az ágyunk felett a falon, ráborultam az ágyra, és elkeseredésemben sírva fakadtam. Majd gondolatban igyekeztem követni anyámat, mit tehet, mit mondhat a németeknek.

– Istenem, segíts, hogy ne érje baj. Segíts, hogy a templom megmaradjon. A templom, ahol keresztelték, az oltár, a szentek szobrai, Kornél atya. De hát, hogy is maradhatna meg az a templom, ha már alá is van aknázva... Csoda lenne, az igazán csoda lenne... és én annyira vágytam a csodára, akármilyenre, csak valami bizonyosságra. Valamire, amibe megkapaszkodhassam... ne legyek én Péter, és ne legyek János, a kedvenc... legyek csak Tamás... de bizonyosságot adjál, Uramisten...

Ahogy ott őrlődtem, hirtelen borzasztó csattanás, detonáció rázta meg a környéket.

– A templom... az anyám...Kornél atya! Szinte sokkos állapotban ugrottam fel, és rohantam végig az utcán. Nem rohantam egyedül. Kató néni is rohant a túloldalon, és még néhányan a lakatlan utcából. A sarokra érve földbe gyökerezett a lábam.

A templom állt, épen és sértetlenül.

Anyám jött velünk szembe. Ő aztán elmondta, hogy a katonák őt is fel tartóztatták – erre ő úgy tett, mintha másfelé volna dolga és megkerülve a templomot, a hátsó, kerti bejáraton át ment be a zárdába.

Kornél atya és háznépe, valamint az általa befogadottak, mintegy tizenöten, éppen az asztalnál ültek. Amikor anyám elmondta mi a helyzet, Kornél atya felugrott mint egy őrült, de már éppen csöngettek a portán. Két német tiszt lépett be, és felszólították Kornél atyát, hogy azonnal vonuljanak valamiféle fedezékbe, mert egy órán belül robbantják a templomot.

Kornél atya erre azt mondta:

– Tessék, de csak velem, együtt. Mindnyájan felmegyünk a toronyba, és akkor robbantsanak.

Úgy látszik, ezt mégse merték megtenni. Kornél atya most csak egy szót ismételt:

– Ez csoda... csoda...csoda!

– Te még most sem hiszed, hogy van csoda? Hát akkor mondd meg, hogy ez mi volt?

Néztem az anyám lelkes, kipirult arcát, csillogó szemét, és magamban azt mondtam – talán csak véletlen... ám szégyelltem magam, és nem mertem a szemébe nézni.

– De mi volt a robbanás? – ocsúdtam fel révületemből.

– Az evangélikus templom – mondta anyám.

Sóhajtottam. Magam előtt láttam a szép kis téglatemplomot, homlokzatán a felirattal – amin gyerekkoromban mindig elgondolkodtam „Erős várunk nekünk az Isten”. Az evangélikus lelkészt nem ismertem, de el tudtam képzelni, mennyire fáj a szíve a templomért. Vagy talán nem is tudja még, talán elmenekült ő is... Azt a templomot miért nem mentette meg az Isten? Talán nem volt aki úgy imádkozott volna érte, mint ahogy az én anyám imádkozott a mi templomunkért?

Megtudtuk, hogy a falusi műemléktemplomnak is ugyanaz lett a sorsa, a prelátus úr templomának... sőt büszkeségének, ami szintén az ő pénzén épült: a falusi kultúrháznak.

Azt miért kellett elpusztítani, annak nem volt tornya, nem mondhatták, hogy azért, hogy ne legyen megfigyelőhelye az oroszoknak... Azt mondták, ott meg az volt az indok, hogy a pince óriási volt, és labirintusszerű, emlékszem, valóban el lehetett tévedni benne – most hát azt mondták – partizánok bujkáltak benne.

Kérdezősködtem, mik azok a partizánok, de akiktől kérdeztem, szintén nem tudták. Anyám azt mondta:

– Csak azt a szép kis kápolnát sajnálom benne.

Csak jóval később tudtuk meg, hogy a manzárdszoba magával tehetetlen ápolója is a levegőbe röpködött.

Aztán eltűntek a német katonák is. Megszólaltak a sztálinorgonák, jöttek az aknák, a belövések a repülőkről való géppuskázások. Monort elfoglalták... Üllőt elfoglalták... körül vagyunk kerítve.

17.

Apámékról azt hallottam, hogy bementek Pestre Irma nénihez. Arra nem is gondoltunk volna, hogy Irma nénihez csak nagyapám ment be, és világtalan nagyanyámat ráhagyta apámra.

Egyik telep nem tudott érintkezni a másik teleppel, holott minden utcában akadtak néhányan, akik a kiürítéskor elbújtak, de maradtak. Most már senki se volt, aki utcára zavarta volna az embereket. Nem volt ható-

ság, csendőrség, karhatalom, egyre szorosabbra zárult a gyűrű Budapest körül.

Egyik dérepte reggelen két fiatal német katona vánszorgott be udvarunkra a belövések elől, és szinte lerogytak a kerti padra. Az ablakon át figyeltük őket, szinte még gyerekek voltak. Az egyik tetőtől-talpig remeggett, a másiknak folytak a könnyei, bakancsuk bokáig sáros, az egyiknek még a cipőpertlje is kioldva.

Nem akartam, hogy valami repesz érje őket, kimentem a fagyos, decemberi reggelen, és befelé invitáltam őket. – gondoltam, biztos jólesne kicsit megmelegedniük. De csak a fejüket rázták, hogy nem jönnek be. Hallottam is, hogy sehova nem volt szabad bemenniük. Láttam, hogy nagyon szégyellik elesettségüket, ezért igyekeztem nem észrevenni. Anyám éppen főzte az árpaakvét, még kint is érezni lehetett az illatát. Kitöltött két bögrényt, majd a doboz aljáról kiemelt két-két szem kockacukrot. Kivitettem nekik. A hidegtől vörösre mart kezük melengették a rózsás bögréken. Vajon az anyjuk hol sír utánuk – gondoltam – s vajon haza kerülnek-e ezek a fiúk? Leguggoltam, és befűztem a bakancsot, többet nem tehettem.

Ők voltak az utolsó német katonák, akiket láttam. Elnémultak a katyuskák, nem volt több belövés. Idegölővé vált a csend.

Csak most döböntem rá – Úristen! Jönnek az oroszok. Miféle népség? Miféle emberek?

– Istentelenek, kommunisták – mondta anyám. Ő az iratai között őrzött egy fényképet, matrózgalléros fiúcska áll rajta, finom arcú, álmatag szemű. A cárevics – mondta anyám – Amikor forradalom volt náluk, a szülei szeme láttára lőtték agyon a nővéreivel együtt. Hát ilyenek. Amikor itt volt kommun tizenkilencben – rémuralom volt. Akinek volt valamije, az burzsujnak számított.

Mi akkor Fehérváron laktunk, nagyapád járásbíróvási végrehajtó volt, tőlünk is elrekvirálták az ötszobás házat, pedig öten voltunk gyerekek. A parasztoktól is elvettek mindent, ha nem fogadták el a rossz pénzt, amivel fizetni akartak – már ha akartak – hát felhúzták őket.

Akkoriban Prohászka Ottokár volt a püspök Fehérvárott. Gyóntam is nála néhányszor. Ugyanúgy beült a gyóntatószékbe, mint bármelyik egyszerű pap... bárki gyónhatott nála. Amikor kizavarták a püspöki palotából, a szőlőjében húzta meg magát, de a palotától a szőlőig sorfalat álltak a parasztok kaszával, kapával, hogy bántódása ne essék...

Eszembe jutott Kisterézke Rózsakertje – amelyben a spanyol forradalomról nem egy cikk jelent meg, többek között az is, hogy a forradalmá-

rok, akik szintén kommunisták voltak, a papok füleiből csináltak nyakláncot, és megbecstelenítették az apácákat is.

A polgárista tankönyvemben – amit éppen most tanulok – a párizsi forradalom borzalmairól írtak. „ az észt emelték oltárra, és a temető kapujára a feltámadunk helyett azt írták: A halál örök álom”. A történelemlétkönyv mintegy összegzésül megállapította: „A kommunisták megnyitották a züllés és az erkölcstelenség zsilipeit”. Eszembe jutott a Magyar Futár néhány példánya, amikhez hozzájutottam. Megerőszakolják a lányokat, aszszonyokat, Szibériába hurcolják az embereket.

– Édesanyám, mi lesz velünk, ha bejönnek az oroszok? – kérdeztem mintegy álomból a valóságra ébredve.

– Megpróbálja Isten ezt a nemzetet, de a Sátán csak ideiglenesen győzhet. Te pedig ne félj, bízzál Istenben. Én nem is tudom, annyi minden történt veled – ki őrzött meg az éjszakában Gödöllő és Pécel között, és amikor az a fiatalember levitt az agyagbányába... ki védett meg az Ecseri útnál a bombázások közepette... hogy is kételkedhetsz örökké...? De én tudom, hogy neked csak a szád jár, s ha nem tudsz imádkozni, imádkozom én helyetted is. Mindent érted ajánlok fel, hogy őrizzen meg téged az én Istenem tisztának és jónak, hívőnek és becsületesnek, mert csak én tudom, hogy te mit szenvedtél mellettem és mégis jóban-rosszban kitartottál. Vigyáz rád az Úrjézus, és a drága Szűzanya. Ne félj hát!

Leesett a hó. Eljött a karácsony. Egyik éjjel kopogtak az ajtón. Christ néni és barátnője jöttek be. Anyám lámpát gyújtott.

– Itt vannak – piszegetek – itt vannak az oroszok!

Az ő lakásuk ablaka ugyanis az utcafrontra nézett, és így ők meghallották az idegen hangokat. Anyám rögtön magára kapott valamit. Nekem meg még a fejemre is ráhúzták a dunyhát.

Kisvártatva nehéz csizmák dobogtak a folyosó kockakövén, benyitották az ajtót. Szívdobogva lapítottam a dunyha alatt, a durva férfihangok egyre azt mondogatták:

– Nyemecki? Nyemecki szoldát?!

Aztán a barátnő hangját hallottam, valamiféle idegen nyelven beszélt, mint később megtudtam, szlovákul. Mivel úgy éreztem nincs mitől félni, kilestem a dunyha alól.

Két szálfatermetű katonát láttam, kozákok voltak. Nagy meglepetéssel láttam, hogy a barátnő simogatja a karjukat, s azok meglepődve nézték a három öregasszonyt. Mint később Christ néni barátnője elmondta, ő azzal fogadta őket:

– Csakhogy megjöttetek, csakhogy vége a háborúnak, itt nincs semmiféle katona, csak mi vagyunk három szegény, öreg mamka.

Azok még lementek a pincébe szétnézni, és már vissza se jöttek, mentek tovább.

– Mi jutott eszedbe, te fruska? kérdezte Christ néni mérgesen. – Hát nem kidugta a fejét a dunyha alól ez a lány...! Nem győztem eléállni, hogy észre ne vegyék.

– De hát ezek egészen rendes embereknek látszottak.

– No, csak vettek volna észre téged, nem tudom rendesek maradnak – e?

Akkor éjjel nem is jött már senki.

Másnap feltettem a fehér vászon karszalagot, amelyre kék fonállal és cirkill betűkkel az volt kivarrrva, hogy „SKOLNIK”. Iskolás. A zárdában mondták, hogy készítek egy ilyent, ez talán védelmet nyújt az utcán. Így talán nem visznek robotra. Egyelőre ki se mentem az utcára.

De már a második napon bejött egy orosz katona, és rám mutatva azt mondta: „Robot. Robot, davaj, davaj...”

A szlovákul beszélő asszony átjött és megkérdezte, hogy hova? A katona mondta, hogy itt az utcában, néhány házzal odébb van egy konyha, és kell krumplit pucolni. Édesanyám sápadtan nézett utánam, de láttam rajta, hogy nem fél.

Rengeteg krumplit kellett pucolni, a katonák közt volt egy fiatal tiszt, az ahányszor elment mellettem, mindig mondott valamit oroszul, és a többiek harsányan nevettek. A legrémesebb az volt, hogy már egészen besötétedett, és még mindig nem engedtek haza. Végül, mikor mindannyian bent ültek a szobában az asztal körül és vacsoráztak, a szakács a konyhában gyorsan vállamra dobta a kabátom, rám mosolygott, kinyitotta előttem az ajtót és azt mondta:

– Szalad haza, davaj davaj...

Naná, hogy szaladtam. Szerencsére, csak mintegy 10-11 háznyira voltam lakásunktól, és nem botlottam bele senkibe. Anyám egész idő alatt a rózsafüzért mondta. Ezután szinte minden nap elkaptak.

Egyszer olyan helyre vittek, ahol nő volt a parancsnok. Nagy fateknők mellé állítottak, ahol többedmagammal mindenféle koszos, és véres alsóneműket kellett mosni, szappan és kefe nélkül. Az asszonyoknak mindnek volt súrolókefeje valahonnan. Szóvá tettem, hogy kefe nélkül nem tudok mosni, itt lakom közel, hazamegyek és hozok. Az egyik asszony, aki tudott valamit gagyogni, tolmácsolta, amit mondtam., a parancsnoknő bólintott, hogy csak hozzak és siessek vissza.

Mondanom sem kell, hogy elfelejtettem visszamenni. Rájöttem, hogy az utcára kimenni nem tanácsos, a karszalag semmit sem ér. Jobb, ha napközben is zárva tartjuk a folyosóajtót, és mivel ablakunk a kapura és az udvarra néz, ha azt látjuk, hogy katona jön be – mielőtt kizárnánk az ajtót – bebújok az ágy alá.

Mivel szót érteni csak Christ néni barátnője tudott velük, mindig ő nyitotta ki az ajtót, és ha a katona robotra keresett valakit, azt mondta:

– Csak három sztari mamka van.

Ha olyan valaki jött, aki már tudta, hogy én is vagyok, annak nagy mérgesen azt mondta:

– Már elvitte egy másik tovaris...

Egyik nap riadtan láttuk, hogy nagy sürgés-forgás van közvetlenül a mellettünk lévő házban. Hatalmas tehergépkocsikkal vaságyakat hoztak.

– Jézusmária! Jól nézünk ki, ez valami kórház lesz, mondta Christ néni barátnője. Hátral a deszkakerítést szétverték, s így most a mi kertünk és a szomszédkert egy porta lett. Szorongva észleltük ezeket a dolgokat. Ijesztő volt közvetlen szomszédságba kerülni velük.

Alig rendezkedtek be, máris beállított egy katona. Sokféle érdemrend díszítette zubbonyát. Tudott beszélni németül, sőt franciául is. Így anyámmal is szót értettek valahogy.

Azt mondta, hogy a szomszédházban amolyan lábadozók kórháza lesz, segítség kellene a konyhára és a takarításhoz is. Mosáshoz, súroláshoz már vannak erős asszonyok.

A munkámért minden nap kapok egy egész kenyeret, ebédet, vacsorát, még a mamának is jut főtt étel.

Nem tudom miért, ez a katona, akit mint később megtudtam Ábrahámnak hívtak, és zsidó volt. Civilben – orvos, édesanyámat első látásra megkedvelte. Kedvesen nyugtatta, hogy, hogy nem lesz semmi baj, ne féltsen, ő majd vigyáz rám.

Átmentem hát a csinos, tornyos házba, s meglepődve láttam, hogy minden tiszta, szinte lakályos, egyáltalán nem kórházszerű. A ház tulajdonosa, mielőtt bement Pestre a fiához, ájtott és azt mondta anyámnak.

– Asszonyom, amit tudtam, felpakoltam és elviszem, amit nem tudok elvinni, az úgyis az ebek harmincadjára kerül. Azért menjen át, és nézzen szét, s ha valamit használni tud, inkább a maguké legyen, mint vadidegeknek hordják szét. Eszünkbe sem jutott átmenni, hiszen a kis szoba, amelyben laktunk, bútorozott volt, és a szomszédban lévő bútornak nem tudtunk volna helyet szorítani. Most láttam, hogy igazán értékes, szép bútor-
darabok maradtak ott.

Megnyugtató volt, hogy valóban több asszony is sürgött-forgott a katonák között. Ezek az asszonyok örültek, hogy dolgozhattak, hiszen mindnyájan ki voltak éhezve. Nagy kincs volt akkor az ennivaló, és főleg a téglalakú kenyér, amit az oroszok sütöttek. Senki sem bántotta őket, becsülték azokat, akik nekik dolgoztak.

Volt az asszonyok közt egy, aki kétértelmű mozdulatokkal illegette-billegette magát, és az egyik jól megtermett, félszemű katonával, Cupkóval be-be surrantak egy benyílóba, de csak addig, amíg Ábrahám észre nem vette. Az asszony másnap már nem jöhetett dolgozni.

A kis mini szanatóriumnak Ábrahám volt a vezetője. Vasfegyelmet tartott. Ha bementem a kórteremnek használt szobába port törölgetni, söpörni, az ágyukon heverésző katonák rögtön hadoválni, és röhögni kezdtek. Hogy Ábrahám mit mondott nekik, mi sem, nem tudom, de azután mind-egyik tisztességtudóan viselkedett, kivéve Cupkót, de ő is csak tréfásan és nem tolakodóan.

Igyekeztem munkámat becsületesen elvégezni. Jóságáért, kedvességéért megszerettem Ábrahámot, és a kis „kusajmajszt” – ugyanis így hívtuk a szakácsot. A szakács filigrán, kreolbőrű örmény volt. Amikor a nyavalyás Cupkó keresztül ment a konyhán és valami kétértelmű megjegyzést tett rám és rá, mindig elpirult.

Egyik nap beállítottak egy varrógépet, és új munkaerőket hoztak. A kántorfiú édesanyját, és nagyapját. A bácsi gimnasztyorkákat szabott, az asszony megvarrta. Nekik is jól jött a munka. Egész kenyereket vihettek haza, sokszor még más is jutott. Aki rendesen dolgozott, azt nagyon megbecsülték, aki csak ténfergett, azt elküldték. Híre ment, hogy milyen rendesek és többen jelentkeztek munkára a kellesténél.

Ábrahám minden este haza kísért. Én voltam ugyanis, aki legtovább maradtam velük, mivel csak a szomszédban laktam, és így a vacsora utáni edényt is elmosogattam.

Napközben is hazaugorhattam. Christ nénit és a barátnőjét is én láttam el kenyérrel. Amikor már nekibátorodtam, el kezdtem faggatni Ábrahámot, hogy milyen ember Sztálin? Fanyarul mosolygott és legyintett. Néha ájtott hozzánk, és jól érezte magát nálunk. Anyám is megkedvelte őt, és minden alkalommal kérte, hogy vigyázzon rám. Elmondta, hogy apátlan, anyátlan gyerekként a Komszomol nevelte és taníttatta, hogy jelenleg Moszkvában él, harminchárom éves, és még nőtlen. Egyik nálunk létekor a Magyar Futár akadt a kezébe. Lapozgatta. Tudtam, hogy olyan oldal következik, amelyiken egy sárgacsillagos, hosszúorrú zsidó van kifestve.

va. Azért kivettem a kezéből a lapot, amely a házigazdáinké volt valaha, és félretettem.

Valamiféle ráérzéssel ismét felvette, és megnézte a következő oldalt. Éreztem, hogy elvörösödöm. Nézte az illusztrációt, majd megfogta a kezem és megcsókolta.

Életem első kézcsókja volt. Beszéltünk irodalomról is. Megörültünk, hogyha sikerült olyan címet mondanunk, amelyet mindketten olvastunk. Ilyen volt: Gróf Monte-Christó, az Anyegin, és Puskin: Ruszlán és Ludmilája, repkedtek a nevek, Tolsztoj, Gogol, Heine, Dumas...

Ábrahám kicserélte a karszalagot, ezzel bátran közlekedhettem az utcán, azt jelezte, hogy foglalt vagyok, más nem vehet igénybe. Így aztán reggelenként megint mehettem a hetes misékre.

A szomszédba csak 8 órakor kellett átmennem. Ábrahám észrevette, hogy nálunk nemigen ég a tűz, és édesanyám többnyire hideg szobában van. Ezért utasította a csicskását, hogy minket is lásson el tüzelővel. Hogy ők hol vették a tűzrevalót – ezt jobb nem firtatni. Egyszer arra mentem ki, hogy a mi kamránk előtt hasogat szét a csicskás egy vadonatúj teknőt. Fájt a szívem érte, hogy ugyan hol zabrált... de ezt úgyse tudtam volna meg, és a teknőt se menthettem volna meg, mert már belevágta a fejszéjét. A vigasztaló csak az volt, hogy anyámat is melegben tudhattam.

Egyszer valahogy arról került szó, hogy de jó is lenne fürdeni. Ábrahám egy elhagyott ház fürdőszobájában forró vizet hordatott a kádba. A vizet a nyári konyhában lévő üstben melegítettette.

– Van fürdő, lehet fürdeni.

Hát erre nem számítottam, megijedtem és mondtam, köszönöm, de inkább nem megyek. Gondoltam, akárhogy is bízom benne, azért annyira nem, hogy ilyesmit merjek. Ő sejtette félelmem okát, mert azt mondta, hívjam a mamkákat is. Christ néni és barátnője aztán el is jöttek velem, és mind a hárman megfürödtünk anyám tudta nélkül.

A nyári konyhában, az üst mellett, amelyben a víz melegegett, vagy 60-70 darab csodálatosan szép, színes nyomású képeslapot találtam, még a századfordulón küldték egy férfinak. Némelyiken csak annyi állt „Hűségese feleséged”

Kár lett volna hagyni, hogy eltűzeljék ezeket a lapokat. Összeszedtem és elhoztam őket, még ma is megvannak. Aki írta, s akinek írták, ki tudja élnek e még, s ha igen, merre szórattak szét, nem is sejtve, hogy valaki továbbra is őrzi a számukra olyan sokat jelentő sorokat.

Az udvaron, a hóban bútorroncsok heverték. A kutyaházban göndörsörű, fekete pulikutya aludta örök álmát. Megfagyott a láncon, vagy agyon-

lőtték – nem látszott rajta semmi külsérelmi nyom, bozontos feje a két mellső lábán, mintha csak aludt volna. Talán csak a szíve szakadt meg a gazdája után.

Hová lettek a házakból az emberek, a tárgyaik, amelyekhez ragaszkodtak, egy élet szerzeményei – brutálisan széttaposva, széthurcolva... Istennem, miért?! – sírtam befelé, míg csendesen lépkedtem Ábrahám és a két idős nő mellett.

Egyik este krumplit hámoztam a konyhában a másnapi ebédhez. Elöttem kosár, kezemben kiskés. A szobában harmonikaszó mellett énekeltek a katonák. A csukott ajtón áthallatszott a „Volga, Volga, matyradnaja...” A szívem olyan nehéz volt, csak hullott a könnyem a krumplihéjjal együtt bele a kosárba

Elgondoltam, hogy ezeket a katonákat, családjaikat, városaikat saját földjükön támadták le, az itt levők között is egyiknek a szeme van kilőve, a másik nyomorék marad egész életére, s ki tudja egyáltalán haza kerülnek-e valaha, s ha igen – mit találnak otthon?

Ebben a dalban ott sírt a honvágjuk, s még ki tudja, mi.

Miért van ennyi borzalom a világon, és a két kis német fiú él-e még egyáltalán, és a megbélyegzett zsidók hova kerülnek a hosszú menetelés után?

Hogy lehet az, hogy néhány szájtépő pojáca, ilyen vagy olyan ürüggyel összeugraszthatja az egész világot? És mindig akadnak, akik könnyen összeugrathatók.

Hol van ilyenkor az Isten?

A kis szakács kérdő hangsúllyal mond valamit az arcomba hajolva, de én csak sírok. Beszól a szobába Ábrahámért.

– Mi a baj? – kérdezi.

Nem tudok mit mondani, az ajtóra mutatok, amely mögött Cupkó harmonikája szól, s a vad férfi hangok zúgják a Volga, Volgát..

– Anika – mondja érzékenyenülve a kis szakács, aki úgy hiszi – Anna vagyok.

– Zsanna – mondja Ábrahám, ő tudja, hogy Johanna vagyok. Összenézünk, értjük egymást anélkül, hogy beszéljünk.

Egyik januári napon, nagy izgalomban találtam szomszédainkat.

Budapest és Vecsés között agyonlőtték a fehérzászlós Parlamentert. Ez számukra is azt jelentette, tovább folynak a harcok, pedig azt remélték – hamarosan hazamehetnek.

Amíg ők ott voltak, biztonságban éreztük magunkat, de január végén elmentek. Amikor Ábrahám elbúcsúzott tőlünk, lelkemre kötötte, hogy

nagyon vigyázzunk, mert most olyan katonák jönnek, akiktől félni kell. Ne mosolyogjak rájuk, az ajtó mindig legyen zárva, és főleg ne menjek robotra, inkább bújjak el.

Könnyezve búcsúzott el édesanyámtól is. Azt mondta visszarendelték őket Gyulafehérvárra, és onnan mennek Dunántúlra, a tűzvonalba.

Nem tudom, mi lett a sorsa, de ma is hálával gondolok rá.

18.

Továbbra is jártam a hétórás misékre. Havas, hideg reggelek voltak, a halványuló hold még ott derengett az égen.

Örültem, hogy Kornél atyának nem esett bántódása és a hívek száma is egyre nőtt, egyre többen szállingóztak vissza, már akik megúszták a budai és pesti bombázásokat.

Egyik nap két fiatal szovjet katona állt meg a szenteltvíztartónál. Az emberek nyugtalanok lettek, hátratekintgettek. Miért jöttek? Mit akarhatnak?

Mise végén az egyik katona előrement az oltárhoz, és valamit mutatott a tenyerén Kornél atyának Egy rózsafüzért, azzal, hogy Kornél atya áldja meg. Ő miután megáldotta, átölelte a fiatal katonát és jobbról- balról megcsókolta. Mindenki meg volt hatva, megnyugtató és jó érzés volt, hogy ilyenek is vannak közöttük.

Néha, bármennyire is igyekeztem láthatatlanná válni, csak elkaptak robotra. Néhány napig egy kórházba voltam beosztva, ezt a kórházat is lakásból alakították ki. Ott találkoztam egy német hadifogollyal, akivel a legdurvább munkákat végeztették.

A kórház parancsnoka egy orvosnő volt, komisz és kegyetlen. A fogollyal nem volt szabad érintkezni. Egyszer mégis valahogy szót váltottunk, és arra kért, hogy hozzak neki egy zsilettpengét, meg egy darabka szappant. Az arca csupa borosta volt, gondoltam, biztos borotválkozni szeretne.

Anyám azt mondta, ne vigyek neki, mert hátha öngyilkos akar lenni. Én meg úgy gondoltam, akkor nem kért volna szappant is – és vittem neki.

Kató néniéknél a túloldalon egy tiszt konyha rendezkedett be. Így ők el voltak látva élelemmel. Néha olyan volt a ház, ahol laktunk, mint egy átjáróház. A közeli fővárosból egyre többen merészkedtek ki a közeli falvakba élelemért. Így hozzánk is többen benyitottak, nem volna e cserélni-

valónk. Bizony semmink se volt. Isten csudája, hogy éltünk. Kukoricakásán, disznóknak való krumplin.

Egyik nap, egy asszony vetődött be hozzánk rettenetes állapotban. Mint mondta, hét hónapos terhes, és az útnak V. határában a földeken, öt vagy hat orosz katona megerőszakolta.

Az asszony tetőtől-talpig reszketett, és ideglázban feküdt nálunk napokig. Félelmünk ennek és egyéb hírek hallatán egyre nőtt. Azt hittük, hogy túl vagyunk már a nehezén, és erre most szabadul ránk a pokol.

Ekkor már sok mindent lehetett hallani. Zárdákban megerőszakolt apácákról, lányokról, asszonyokról, nem kímélve a 80 éves mamkákat sem. Most kezdtem csak igazán félni, de anyám most is hitt, és bízott, és úgy beszélt Istenről és a szentekről, mintha azok személyes ismerősei lennének, és teljes garanciát vállaltak volna értünk.

Voltak nehéz helyzetek. Egy bombavető kapitány akarta magát bekvártélyozni a szobánkba. Anyám gyorsan felnyitott neki egy helyiséget. Ő azonban mindenáron hozzánk akart betelepедni. Elkezdett nekem mutogatni egy drágakövekkel körülrakott kis aranykarórát, és mutogatott, hogy mit kíván érte.

Én annyira naiv voltam, hogy nem tudtam, mit jelent a mutogatása, de anyám rögtön közbelépett, kivezette és megmutatta a szobáját. A kapitány nagy mérgesen visszajött és hatalmas kezével lesöpört mindent, ami az asztalon volt, bögréket, tányérokat és azzal elviharzott.

Azért annyira már mégse féltünk, mert felállították a parancsnokságot, ahol egy őszfejú, magyar ember volt a tolmács, és mondták, hogy most már nincs szabadrablás és erőszak. Mert ott panaszt lehet tenni.

Eljött március, és kezdtünk fellélegezni a kemény tél és a háború után, amikor egy este lövés dördült az udvarunkon. De már előtte nagyon ugatott a kis simaszőrű fekete kutya valakit. Christ néni barátnője hozta magával. Nekünk is volt egy nagy fekete, sárgafülű, sárgapofájú kutyánk, a házigazdáék hagyták ránk.

Nagyon jó kis haverom volt, a reggeli misékre is mindig elkísért, és pedig úgy, hogy – a nehéz körülmények dacára – mindig nevetve mentem a templomba, mert ez a kutya, amelyik Vitéz névre hallgatott, mindig kikapta a kezemből a muffot, és előre szaladt vele. Akkor aztán letette, és viháncolva, szinte nevetve nézett rám. Amikor közel értem hozzá, és fel akartam venni a muffot, akkor ő megint felkapta és odébb állt vele. A templomajtóban aztán megvárta, és hazafelé ugyanúgy bolondozott velem.

A kis fekete kutya volt a harciasabb, ő kapta azon az estén a golyót. Ki akartam rohanni hozzá, de Christ néni visszatartott:

- Maradj, nehogy téged is eltaláljon!

Vitéz, a lövést hallva elbújt, azt se tudtuk, hova. Riadtan néztünk egymásra, végül azzal nyugtattuk magunkat és egymást, hogy valamelyik átkozott ruszki szórakozásból csinálta.

Fájt a szívem szegény kis állatért, a gazdája is megsiratta. Aztán elköszöntünk egymástól, és mindenki bevonult a maga szobájába. Mi is lefeküdtünk anyámmal. Szobánk ablaka, az ágygal szemben volt. A hold megvilágította az udvart.

Zaklatottan feküdtem le, magam sem tudom miért vacogott a fogam, és nem jött álom a szememre. Egyszer csak azt láttam, hogy ablakunk előtt egy felfegyverzett katona áll. A puska csövén villogott a holdfény. A katona bekémlelt a szobába.

Rángatni kezdtem anyámat, mert ő már aludt. Most felriadt, és mikor megértette, miről van szó, rögtön felkelt, pongyolát vett magára.

- Öltözz - mondta anyám röviden.

A katona közben bejött a folyosóra, mivel az ajtón nem volt zár, és kopogni kezdett az ajtónkon. Anyám vagy jóhiszemű volt, vagy annyira bízott és hitt, hogy az már a vakmerőség határát súrolta, kinyitotta az ajtót és elállta a katona útját, egyre azt tudakolva, hogy mit akar. Az viszont belökte anyámat a szobába, és egyenesen felém jött.

- Barizsnya, kisasszon...- mondogatta egyre, és magához akart rántani. Anyám hőiesen elélem állt.

Amikor ez látta, hogy nem bír anyámmal, elkezdte a puskatussal verni, ütötte ahol érte, anyám felsikoltott:

- A szemem!

Erre én álltam anyám elé, mindenre elszántan, csak őt ne üsse. De anyám kilökött az ajtón, és azt mondta:

- Ne törődj velem, csak fuss, fuss!

Míg a katona vele dulakodott, kiugrottam a szobából. Ma sem értem, hogy tudtam egy szempillantás alatt eldönteni, hogy merre fussak. Ki a folyosóajtón az udvaron át az utcára, vagy a hosszú folyosó végén lévő lakásba, ahová nemrég tértek vissza házigazdáink.

Hanyatt homlok rohantam végig a folyosón, amely legalább 15 méter hosszú volt. Már elértem a lakás ajtaját, és kétségbeesetten megragadtam a kilincset, amikor hallottam a katona trappolását, amint utánam rohan.

A kilincs nem engedett. Szinte önkívületben, minden erőmet megfeszítve kezdtem el tolni az ajtót befele. Az ajtó résnyire megnyílt. Csak éppen annyira, hogy valahogy féloldalasan becsusszantam, s aztán visszazárult. A katona rázta a kilincset, de az ajtó meg sem moccant. Egy kis elő-

szobaszerű helyiségben találtam magam, de ezt is csak a hajnali derengésben tudtam megállapítani, mert addig gondolkodni sem tudtam. Csak akkor kezdtem el gondolkodni, hogy is lehet az, hogy nekem kinyílt az ajtó, a katonának meg nem.

Akkor azt láttam, hogy belül az ajtókilincsre egy jó vastag kötél van hurkolva, és egy nagy vaskályhán van körületekerve a másik fele. Mivel a zár itt sem volt jó, a házigazdáék így oldották meg a biztonságukat. Én az ijedtségtől emberfeletti erővel kimozdíthattam helyéről a kályhát, a katona viszont nem gondolhatott egy ilyen zárószervezetre, ő csak a kilincset rázta, s így persze a kályha meg se moccant az én szerencsémre.

Reggel szegény anyám elmondta, hogy a katona visszament és megerőszakolta őt, sőt az éjszaka folyamán még egyszer visszament engemet keresve, s mivel nem talált, ismét megerőszakolta anyámat. Arra számítottam, hogy az átélt borzalmaktól és a hitbéli csalódása miatt összetörve, látom, de legnagyobb ámulatomra, elkezdett hálát adni az Istennek, hogy engem ilyen csodával határos módon megmentett.

Szegény alaposan össze volt verve, az egyik szeme nem is látszott, teljesen vérbe volt. Orvoshoz kellett mennie, különösen a szeme miatt. Simon doktor úr akkor már visszajött és rendelt. Ő mondta, hogy menjünk el a parancsnokságra, és jelentsük, mi történt. El is mentünk, de ott azt mondták, hogyan nyomozzák ki, hogy ki volt az? Készítsünk ki tintát, és ha még ilyen eset adódna, öntsük le a katonát tintával, az nem jön ki a zubbonyából, és akkor el tudják fogni.

A tanács jó volt, de szerintem eléggé kockázatos, mert bosszúból, valószínű azonnal lelőtt volna minket. A Parancsnokságon azzal bíztattak, legyünk nyugodtak, ez még egyszer nem fordulhat elő.

Azt hittem ezek után, anyám mégiscsak kiábrándul a hitéből, hiszen mindig azt állította mély meggyőződéssel, hogy nekünk nem eshet bántódásunk. Ám ahelyett, hogy ez történt volna, most azt mondogatta – Isten tudja, miért engedte, hogy ez megtörténhessen vele, ő ezt is felajánlja, a fő az, hogy én megmenekültem, adjak érte hálát az Istennek.

Arra gondoltam, hogyha mégis megtörtént volna velem, akkor meg azt mondaná: Isten így akarta. Ő ezt is felajánlja. Az erős biztonságérzet, amelyet eddig anyám mellett éreztem, kezdett gyengülni, és ezzel egyidejűleg elkezdtem félni. Az én egyre inkább kiüresedő szívemmel jó volt megkapaszkodni az ő töretlen hitében akkor is, ha az a hit irreálisnak tűnt. Ő ismét csodát látott megmenekülésemben. El kell ismernem, hogy különös módon menekültem meg, mégsem mertem csodának minősíteni.

Kérdeztem is tőle, mégis mit képzelsz, hogy történhetne velem csoda, majd pont velem, amikor az apácaikkal nem történt, hogy lehetnék én kedvesebb Isten előtt egy apácánál?

- Te ezt nem tudhatod, mert én sem tudom - mondta anyám, - ezt egyedül a Jóisten tudja, lehetséges, hogy nem bírtad volna elviselni.

- Volt olyan apáca és mások is, akik beleőrültek, legalább is azt mondják.

- Ne kísértsd az Istent, ne légy hálátlan és ne hívd ki az Ő haragját, fogadd el, hogy téged megmentett

- És ha csak véletlen volt? - kérdeztem szomorúan.

- Véletlenek nincsenek - mondta anyám határozottan - Fogadd el, hogy gondviselés.

Bámultam, és csak felnézni tudtam anyámra. Szerettem volna minden bánattól és brutalitástól megóvni. Képzetelemben elhelyeztem őt egy olyan miliőben, mint amilyenben Rózsa néniék éltek Martonvásáron. Én lennék a tanítónő, mint Babus néni, és ő ülne a szép, üvegezett napfényes verandán, de hát én sohasem fogom tudni nyújtani néki azt a biztonságot, amelyet megérdemelne. Amit százszor is kiértemelt a sorstól.

De hát édes Istenem, hol van ma biztonság a földön?

Próbáltunk megnyugodni, és bebeszélni magunknak, hogy még egyszer nem ismétlődhet meg egy olyan éjszaka.

De megismétlődött.

Néhány nap múlva két katona sziluettje jelent meg holdfényes ablakunkon.

Már előtte megbeszéltük anyámmal, hogyha netalán mégis történne valami, nem nyitunk ajtót, hanem amíg a katona az ajtóval vesződne, azon a kis tálalóablakon, amelyik az ágyunk fölött van, átpréseljük magunkat a másik lakásba. A helyiség, amelyben laktunk, valaha konyha lehetett, a szomszéd helyiség pedig ebédlő.

Most hát hangtalanul és lázasan az izgalomtól átbújtam a parányi ablaknyíláson, anyám tolt, és amikor odaát voltam, én meg anyámat húzkodtam. Tele lettünk horzsolásokkal, de ezt akkor nem is éreztük.

A házigazdáék előszobájába jutottunk, oda, ahol az a bizonyos vaskályha állt. Ebből az előszobából az utcafrontra nyílt a lakás, és az ablakon kiugorva, máris az utcán találta magát az ember. Arra gondoltunk, hogy arra felé megmenekülhetünk. Az a szoba, ahova az előszoba közvetlenül nyílt, nem volt alkalmas a menekülésre. Az ablakán vasrács volt. A másik szobába a házigazda nem engedett be, visszalökött mindkettőnket, sőt rémülten láttam, hogy a kötelet lecsavarja a vaskályháról. Nem volt más

választás, kétségbeesetten a zongora alá bújtam, de, hogy anyám szegény, hová akart elbújni, nem tudom. A két katona bejött, a házigazda bement a másik szobájába, és belülről kulcsra zárta az ajtót.

Az egyik katona rögtön alámászott a zongora alá, és megkezdődött az eszeveszett viaskodás. Hogy mit mondogatott oroszul, nem tudom, talán nyugtató, becéző szavakat, de engem valami sokk kezdett rázni tetőtől talpig, és úgy éreztem a szívem rögtön megáll.

Ellenkezésemet látva ütni-verní kezdett, és letépett rólam mindent. A végén már csak a bugyi maradt rajtam, feküdtem a padlón, két kezem hátracsavarva, szorongattam a bugyi felső részét, mintha az segíthetett volna.

Egy pillanat töredéke alatt, anyám vakmerő, szálnalmas hitére gondoltam, és egy világ omlott össze bennem, amikor kétségbeesésemben felkiáltottam:

– Hát hol az Isten?

És abban a pillanatban egy hangot hallottam. Egy szót, mely idegen nyelven hangzott el, és ugyanabban a pillanatban a katona elengedett, felugrott, talán még a fejét is beleverte a zongorába. Utolsó pillanatban jött a segítség.

Mint megtudtuk házigazdánk és felesége valóban kimenekült szobájuk ablakán, és azonnal belebotlottak egy járőrbe, mint mondták patrulba, s ez több katonából állt. Másodszor is megmenekültem, ezúttal édesanyám is.

Így aztán, hogy jól végződött, nem is tettünk soha szemrehányást a házigazdáéknak, hogy kiszolgáltattak minket, és megakadályozták menekülésünket. Ha nem akadnak a járőrbe, sohase bocsátottam volna meg gyávaságukat, önzésüket.

Többé nem mertünk otthon aludni.

A faluban, tőlünk nagyon messze, a Jókai Mór utcában volt egy ismerős család, svábok voltak. Azt mondták csak menjünk oda aludni, szívesen adnak szállást, amíg muszáj. Így aztán minden alkonyatkor elindultunk a faluba.

Vitéz mindig velünk jött, féltünk is, hogy nyomra vezeti a ruszkat. Próbáltuk megint megnyugtatni magunkat, hogy most, miután a patrul is tud róla, talán csak nem mernek már próbálkozni. Volt aki azt mondta, érdekes, hogy a patrul pont ott cirkált, ki tudja nem voltak e összejátszva, és mivel a házaspár felhívta a figyelmüket, kénytelen-kelletlen be kellett, hogy avatkozzanak, hiszen akkor már működött a kommandó, és kihírdették, hogy azt a katonát, akire rábizonyítják, hogy zabráll, vagy erőszakoskodik – főbe lövik.

Ha ez a feltevés alaptalan lett volna, és a patrul feljelentette volna ezt a két katonát, nem mertek volna harmadszor is beállítani. Ugyanis egyik reggel arra mentünk haza, hogy a folyosóajtó alját, amelynek a zárát időközben megcsinálták, kivágták, úgy, hogy kényelmesen ki-be lehetett bújni rajta.

Christ nénire alig ismertünk rá. Az idős asszony arca dagadt volt, vér-aláfutásos. Elmondta, hogy miután nálunk nem találtak senkit, rátörték az ajtót, és nála kerestek, egyre azt mondogatták

– Barizsnya... kisaszon? kisaszon...?

Christ néni szlovákul tudó barátnője akkor már hazament, ő pedig nem tudott velük szót érteni. Az egyik nekiesett, és úgy összeverte, hogy orrán- száján dőlt a vér.

– Én is megyek most már haza – mondta szegény engem ölelgetve.

– Látod, ezt miattad kaptam, de a fő, hogy téged nem találtak itthon. Ölelgettem, csókolgattam. Ő aztán haza is költözött az orgonasövényes viskójába, amelynek csodálatosképpen semmi baja nem történt, és még csak ki se rabolták, de mit is raboltak volna, amikor minden értéke elfért egy taligán, azt pedig idementette még tavaly.

Volt úgy, hogy napközben mit sem sejtve kifordultam a kapunkon, és golyó fütyült el mellettem, de sehol senkit sem láttam. Anyám azt mondta, itt nem maradhatunk, nincs mit tenni, lakást kell keresni valahol, méghozzá jó messze ettől a helytől.

Sikerült is egy kis házban külön bejáratú szobát kapnia, ez megint az Andrassy-telepen volt. Most már nem féltém annyira ettől a környezettől, hiszen azóta a hitoktató úrral nem volt semmi baj, mióta anyám átsegítette őket annak idején Kornél atya védőszárnyai alá.

Az emberek is kicserélődtek. Akik tanúi voltak a hajdani botrányoknak, más gondokkal-bajokkal voltak elfoglalva, de sokan meg is haltak körülük.

Még mielőtt átköltöztünk az Andrassy-telepre, megtudtuk, igaz, hogy nagyapám még a front alatt bement Pestre a nővéréhez, de apámat itt hagyta világtalan nagyanyámmal együtt és mivel őket kitelepítették a házukból, Gizi néni, a művészbarát, fogadta be őket, és bocsátott rendelkezésükre egy szobát.

Elhagyott házukat aztán teljesen kirabolták. Apám először is a saját festményeit menekítette át, és a régi százéves műremekeket ott hagyta, amelyeket aztán vandál módra késsel összehasogattak, összetapostak. Az ősök képei is így pusztultak el. Pedig nagyon szerettem ezeket a portrékat,

amikor ott voltam náluk, elgyönyörködtem bennük, és büszke voltam rá, hogy ők az én őseim is.

Nagyanyám éhezett, csont-bőrre lefogyott. A tragédia akkor történt, amikor apám egyik fordulóval – amikor megint értékeket akart átmenteni – szilánkot kapott a bal kezébe.

Ez még 1944 telén történt, mi nem tudtunk róla semmit. A községben nem volt orvos, még állatorvos sem. A seb elmérgesedett. Gizi néni élete kockáztatásával vezette el gyalog Monorra, ahol már működött egy szovjet kórház. Sajnos a karját amputálni kellett végleg. Hónapokat töltött ott.

Gizi néni hamarabb hazajött, de míg oda volt, őt is kirabolták. Közben nagyanyám vakon, magára hagyottan teljesen a szomszédok jóindulatára szorult. Hol kapott enni, hol nem, hiszen mindenki szűkiben volt a leg-
elemibb élelmiszernek is. Anyám végül megtudta, hogy mi történt, és amikor csak tehetett, úgy főzött, hogy egy kis lábaskában neki is vitt ebédet. Engem nem engedett át a síneken, féltett, hogy bajom támad a jövő-
menő katonák miatt.

Mint a szomszédok mondták, az én gőgös, büszke nagyanyám nagyon megtört, ha valaki átment hozzá, kérte, nézzen ki a kapun, nem látja e jönni anyámat...

– Ja, az Isten malmai... – mondta Kornél atya.

Amikor apám hazajött a kórházból – immár fél kézzel – nagyanyám már a végét járta. Mint Gizi néni elmondta, a halálos ágyán arra kérte apámat, esküdjön meg anyámmal, de apám gúnyosan azt mondogatta: anyám csak azért tette, amit tett, mert pontosan ez volt a célja.

Amikor ezt meghallottam, minden szánalmam, amit szerencsétlen apám iránt éreztem megszűnt bennem. Mivel apámék házáat találat érte, oda már vissza nem költözhetett, eladta telekértékben és egy kis szobakonyhás lakásba költözött a megmaradt kevés értékeivel, festményeivel, családi fotóival és irataival együtt.

Amikor átköltöztünk az Andrássy – telepre, ő már a kis szobakonyhában lakott, amely egy hosszú épület legvégén volt. Mint később megtudtam, Irma néni, aki nagyapámat is befogadta, felajánlotta apámnak, hogy költözzön be hozzá.

– Nagy a lakás, – mondta – elférnének ott hárman is.

Egy kikötése volt, hogy festeni, azt nem lehet. Nem engedi, hogy a bútor, szőnyegek festékfoltos legyenek, és a lakása terpentinszagúvá váljon.

Apám inkább beköltözött a nyomorúságos kis lakásba, amely sötét volt és rideg, s egyetlen ablaka a kert végi budikra nézett, de a festésről semmiképpen nem tudott lemondani. Még így fél kézzel is csak festett és festett, mint egy megszállott, és évekig petróleumlámpa mellett, mert a tanács csak évekkel később vezettette be lakásába a villanyt. Legnagyobb veszteség számára szüleinek a halála volt. Mert időközben nagyapám is meghalt Irma néninél. De siratta a hegedűjét is, amit vandál módon összetörték, amin fiatal korában művészien játszott, siratta a festményeket, melyeknek a színe-java eltűnt, vagy összehasogatták, amit nem a németek, azt az oroszok, s ami még megmaradt, azt a helybeli lumpen elemek.

Régi barátai közül Drazsnyák tanár úr hűségesen járt hozzá, és még néhány sakkpartnere. Mindig csodáltam őt, hogy a sors csapásai és veszteségei dacára is tudott szívből nevetni, tréfálni, adomákat és Rákosi vicceket mesélni. Most, hogy a közelében laktunk, és olyan egyedül volt, félre téve a vele kapcsolatos szomorú tapasztalataimat, gyakran meglátogattam.

Próbáltam összehozni anyámat és apámat, sikertelen próbálkozás volt.

A mi kis szobánk ablaka utcára nézett, Az ablak fele sokáig be volt deszkázva, mert nem telt üvegeztetésre. A szobánkban néhány rozszant bútoron és egy kis repedt hasú vaskályhán kívül nem volt más. Pedig ezekben az időkben nagyon sokan jól jártak mások rovására. Egyesek azt csinálták, hogy betelepедtek az elhagyott házakba, lakásokba, és amikor a tulajdonos visszajött, nem tudott a saját otthonába beköltözni.

A hatóság egyáltalán nem védte meg őket, mondván – minek menekültek el, bizonyára nem bíztak a dicső szovjet hadseregben, vagy netán tán nyilasok voltak... úgy kell nekik, hogy most fedél nélkül maradtak.

Anyám azt mondta:

– Ez a kommunizmus, és lesz itt még más is.

Mi azelőtt is nincstelenek voltunk, azok is maradtunk. Az átélt borzalmak és nehézségek után, most meg kellett volna, hogy könnyebbüljünk, hiszen a háborút átvészeltük.

A kereskedők itt-ott kinyitottak, megindult a bolti és piaci árusítás, de a legalapvetőbb élelmiszercikkekből is hiány volt és arattak a feketézők. Sokan utaztak vagonokban, vagon tetején hátizsákokkal csereberélni megmaradt értékeiket ennivalóra. Nekünk nem volt mit cserélnünk, éhezünk, mint sokan mások.

A millpengők semmit sem értek. Apám mielőtt beköltözött a kis lakásba, eladta a nagyanyám csodálatosképpen épségben maradt bécsi zongoráját 2 kiló zsír áráért, ami másnap már csak 3 doboz gyufát ért.

Kornél atya is nyakába vette a vidéket, és hátizsákba rakta nélkülözhető ingeit és ruhaneműit. Egyszer elmondta, még falun sem tudott lisztet szerezni, csak búzát kapott, és itthon valamiféle kézi darálón maga őrölte lisztté. Ebből a lisztből én is kaptam egy zacskóval. Nagy kincs volt ez akkor, nem is beszélve a cukorról. Még a melasz is megfizethetetlen volt. Ilyen körülmények között készültem letenni a vizsgákat a 3-4. polgáriról, mert közben az apácák is visszaszállingóztak, és a zárda ebédlőjében úgy ahogy megindult a tanítás. A tanulás mellett csavart mintájú kesztyűket kötöttem egy pesti kézimunkaüzlet részére, ahova képeslapjaim árusítása közben vetődtem be. Sajnos mindig fekete fonalakat kaptam, és ezt nagyon szemrontó volt csinálni a petróleumlámpa mellett. Volt úgy, hogy petróleumra se volt pénzünk, és olyankor feltöltöttük a maradékot vízzel. Akkor a petróleum feljött, a lámpabélt pedig úgy kellett levágni, hogy a vége éppen csak a petrolba érjen. Ha pedig lámpabél se volt, posztódarab-ból vágtunk. Persze így is elég pislá fényt adott, de legalább jótékony homályba vonta a kiábrándító valót és valamiféle misztikus hangulatot keltett. Persze nem csoda, hogyha a lámpaüveg ilyen manipulációk során elpattant és a lámpaüveg is hiánycikk volt. Akkor még a kanóc is füstölt, és fáj a fejünk, de a kesztyűket időre kellett szállítani.

Tanultam, kötöttem, lapokat festettem, novellákat és verseket írogattam. Írás nélkül talán ki se bírtam volna azokat a nyomorúságos időket.

Édesanyám eljárt másoknak csereberélni, néki mindég kiváló érzéke volt az üzleteléshez. Mondogatta is:

- Az én drága jó apám is jobban tette volna, hogyha nem intézetben neveltet minket, és nem Radegundba viszi a családját nyaralni, hanem vett volna nekem egy kis trafikot...

19.

Egy májusi napon elmentem a postára, hogy feladjak egy lapot. Éppen, hogy megindult a levélforgalom. Kellemes, tavaszi nap volt, az orgonák úgy nyíltak és illatoztak, mint azelőtt, mint hogy ha a tavalyi tavasz óta semmisem történt volna. Átmentem a hídon, eljutottam a postáig. A posta előtt nagyon magas platójú tehergépkocsi állt, a járdán meg néhány katoná.

Semmi rosszra nem gondolva és – világos nappal lévén – semmitől sem tartva, bedobtam a küldeményt a postaládába, és éppen megfordultam,

hogy hazafelé induljak, amikor az egyik katona átnyalábolt, és felrakott a kocsira.

– Málenkij robot – mondta vigyorogva.

Csak akkor láttam, hogy 4-5 fiatal nő már állt ott riadtan. Úgy éreztem magam, mint akit fejbe vertek. Ez nem lehet igaz. Sikerült megúsznom, azokban a rettenetes, ijesztő napokban, a zűrzavar közepette... és most, amikor már kezdtük biztonságban érezni magunkat...

Futólag észleltem, hogy a túloldalról az egyik szomszédasszonyunk rémülten figyel.

Átkiáltottam neki, hogy szóljon be édesanyámnak.

A kocsi máris indult. Kérdezgettem az asszonyokat, hogy hová visznek minket, miféle robotra... mert azt, hogy a „málenkij robot” mit jelent, azt akkor még senki sem tudhatta. Útitársnőim csak vonogatták a vállukat, ők sem tudtak semmit.

A kocsi Pest felé tartott, de a Férihegy Reptér előtt, ahol elágazik a műút, egy laktanya udvarára kanyarodott be, Vecsés és Ecser között. Ez a laktanya, a front előtt ECSERI LEADÓ néven volt ismeretes. Itt azután felkísértek minket az első emeletre, és betelereltek egy üres helyiségbe. Az ablakok üveg nélkül tátongtak, és a padlótól nagyon magasan voltak.

Teltek az órák, egyik a másik után. Éreztem, hogy ég az arcom és kiszáradt a szám. Anyám kétségbeesésére gondoltam, tudtam, hogy beleőrül, ha valami bajom lesz. Úgy éreztem magam, mint a csapdába került vad, és ez ellen az állapot ellen minden génem lázadt és tiltakozott.

– De hát mire várunk? Mit akarnak ezek. Ha dolgozni hoztak ide, miért nem adnak munkát, hogy mielőbb végezhessünk, és mehessünk haza? – mondogattam.

Az asszonyok semmit se szóltak. Bántott az egykedvűségük, a helyzetükbe való beletörődésük. Kértem őket, segítsenek, hogy fel tudjak húzódzkodni az ablakpárkányra. Mondogatták, ki ne ugorjak, kezem-lábam törhetem, és még agyon is löhetnek.

Amikor fenn álltam a párkányon és lenéztem, láttam, hogy a fal töve csillog a szétfröccsent üvegszilánkoktól. Pillanat alatt megállapítottam, hogy a laktanyának ezt az oldalát nem őrzik. Arról az oldalról semmiféle kapu nem nyílt. Máris ugrottam. Spárgatalpú szandál volt a lábamon, harisnya nélkül voltam. Guggolva és talpra esve értem földet. Megúsztam. Ma sem értem, ma sem tudom felfogni, hogy volt ez lehetséges. De akkor ez mind olyan természetes, olyan magától értetődő volt.

Rohantam a rekkenő hőségben a földeken át Vecsés és Ecser között.

Még elég közel voltam az épülethez, amikor nagy ijedtségemre azt láttam, hogy velem szemben, de még elég messze, puskacsöveken villan a napfény. Az ösvény szélén kócos kis cserjék, tüskés bozótok nőttek. Rög-tön hasra vágódtam és mögójük kúsztam. Egy csapat ruszki jött Ecser felől, öten-hatan lehettek. Szívdobogva lapítottam, hiszen nem tudhattam nem vettek-e észre. Iszonyú érzés volt.

Aztán odaértek, és elmentek a bozót mellett a laktanya felé. Amíg be nem fordultak az épület sarkán, nem mertem feltápászkodni, mert mi történne akkor, ha valamelyik visszanézne, és meglátna...

Amikor már eltűntek, ismét nekiiramodtam.

Végre lihegve, majd összerogyva elértem az országútra, csak amikor átmentem az országúton, és befordultam a Vörösmarty utcába, akkor lélegeztem fel – megmenekültem.

Amikor a templomhoz értem, úgy éreztem, néhány percre le kell térdelnem arra a bizonyos, jobb kéz felőli térdeplőre, és hálát kell adnom Istennek, szabadulásomért.

A templom előcsarnokában szembetaláltam magam Kornél atyával. Rám meredt, mint aki nem hisz a szemének. Összezsapta a két kezét, s azt mondta:

– Ez nem igaz, gyere, gyere, mondj el mindent! – és bementünk az irodájába.

– Nem esett bajod?

– Nem, nem – mondtam még mindig lihegve.

– Elengedtek? Mondd már!

– Á, – legyintettem, – dehogyis engedtek, leugrottam.

– A kocsiról?

– Az ablakból

– Milyen ablakból? – kérdezte hűledezve.

– Az Ecseri Leadó első emeletének az ablakából.

Meg volt rendülve, közben az apácák is bejöttek a nyitott ajtón, míg ő izgatottan jött-ment fel-alá.

– Hát mi ez, ha nem csoda? Ez igenis csoda! Anyád majd megőrül, valaki látta, hogy feldobtak a kocsira, és megvitte néki a hírt, ő meg egyenesen iderohant, hogy segítsék. El is mentem a parancsnokságra, de nem bíztattak semmi jóval.

Gondterhelten, letörve tette hozzá, az apácákhoz fordulva:

– Szedik össze az embereket, és viszik ki Oroszországba... Rémülten néztem rá, és csak most fogtam fel, hogy mitől is menekültem meg, és el-sírtam magam.

- Gyere, menjünk be a templomba, ezt meg kell köszönni, utána bekapsz egy kis ebédet, már szoltam a konyhán, és máris rohansz anyádhoz...

Együtt térdeltünk a templomban, amelynek hűvöse megborzongatta felhevült bőrömet. Néztam az örökmécses piros kis lángját, és feltört bennem a kérdés, mi volt ez? Mégis gondviselés...? Mi volt az a hirtelen készítés, hogy ugornom kellett gondolkodás és mérlegelés nélkül, és minden félelem nélkül...

Mi volt ez? - ocsúdtam mintegy delíriumból, mint egy álomból ébredve és csak most rázott meg a rettenet, mi lett volna velem, ha nem ugrom ki... Talán sose láttam volna többé édesanyámat, mi lett volna vele és az ő nagy-nagy Istenbe vetett hitével? Akkor biztos összeomlott volna az is... és mi maradt volna néki a hite nélkül és énnélkülem?

Hányszor mondta, hogy nincsenek véletlenek, de igenis van gondviselés... Mégis igaz lenne?

És azok, akik ott maradtak, órájuk nem visel gondot az Isten? Én volnék csak olyan kiváltságos... pont én, az örökös kételyeimmel? Nagy lelki gyötrelmemben elsírtam magam. Kornél atya azt hihette, a kiállott izgalmak miatt sírok, és keze simogatón a hajamhoz ért, de rögtön el is kapta, mintha tűzhöz ért volna. Minden kínlódás mellett boldog voltam, hogy itt térdel mellettem, és megint azt mondtam magamban valahol a szívem legmélyén:

- Állj meg te perc, ne menj tovább!

Amikor parányi szobánkba betoppantam, anyám térden állva imádkozta a rózsafűzért. Öröme határtalan volt. Először azt hitte, Kornél atya közbenjárására történt a szabadulásom, de amikor elmondtam, hogy s mint volt, ő is magánkívül ismételte:

- Ez csoda... meghallgatott az Isten, ugye most már hiszel? Láthatod, hogy Istennek különös gondja van rád és ránk! - és újból rázni kezdte a sírás, jöllehet beteg szemei már úgýis vöröstre voltak sírva. Hát még, ha azt tudta volna, hogy milyen közel álltunk ahhoz, hogy sohase lássuk egymást.

Csak utána hallottuk itt is, ott is, hogy akiket összeszedtek, azokat zárt vagonokba vitték, akárcsak a zsidókat a németek. Mentek, mentek a hosszú tehervonatok, és nem volt szabad még a közelükbe sem menni. Voltak, akik a sínek mellett papír cetliket találtak, felfirkantott nevekkal, címekkel.

Rémséges, rettegéssel teli idők voltak ezek.

Bár a kápolnához most megint közel laktunk, a régi szégyenkezéseim eme színhelyére most sem voltam képes betenni a lábam. Anyám viszont bejárt, most már nem bántotta senki, mégis megkönnyebbültem, amikor P.B.-t elhelyezték, és másik pap jött a helyére.

Az a bizonyos dátum, 1935. február másodika immár 10 év távlatából régen elhalványult, hiszen a háború, a rendszerváltozás elsöpört minden mást. Sokan nem is tudtak már azokról a dolgokról. Júniusban letettem a vizsgákat. Most már boldogan mondhattam, hogy meg van a négy polgárim, és ezt is Kornél atyának köszönhettem.

Időközben felfedeztem egy rokonunkat, akiről anyám többször is beszélt. Ez a Ferenciek terén lévő Kárpátia étterem tulajdonosa volt.

Felkerestem, és miután bemutatkoztam, kértem, hogy vegyen fel valamiféle munkára, akár mosogatni is. Ő bemutatott a feleségének, de az azt mondta:

– Nem neked való, különben mi sem tudjuk, mi lesz a sorsunk, államosítás előtt állunk. Látva elkeseredett arcomat, azt mondta:

– Ha mint monddod, meg van a négy polgárid, jó lenne, ha tanulnál még valamit. Itt van közel a Radnai, tanulj meg gyors – és gépírni, utána könyvnyebben bejutsz valami irodába.

Férje rögtön felajánlotta, hogy fizeti a havi tandíjamat, minden hónapban ugorjak be érte, és még egy pohár málnát is kaphatok. Boldogan iratkoztam be, és nagy ambícióval tanultam, közben kötögettem, lapokat árul-tam, verseket írtam. A versek csak úgy maguktól jöttek, sokszor, mire papírhoz jutottam, már fejből tudtam elejétől végéig, csak rögzítenem kellett.

A legtöbb vers dallamszerűen muzsikálgatott bennem, ilyenkor nem éreztem se hideget, se éhséget, mert el voltam foglalva a befelé figyeléssel.

Kornél atya is örült, hogy tanulok, és beszélt az egyik kisiparossal, akinek a fia cserkész volt. A fiú apjának esztergályos műhelye s emellett irodája volt. Kornél atya kérésére megengedte, hogy, amikor náluk vége van a műszaknak, ott gyakorolhassak a Remington gépen. Nagyon szerettem a gyorsíró tankönyv szövegmintáit. Az egyik idézet, mintha direkt ránk vonatkozott volna:” Mi olyan szegények voltunk, hogy az már szinte tréfa volt, nagyanó minden korhadtt faágért lehajolt.”

Nemcsak mi vagyunk olyan szegények, vigasztaltam magam. A nyomorúság pedig országszerte egyre nőtt. Elszaporodtak a lopások, rablások, védelmet sehonnan nem lehetett várni. A rendőrség szedett-vedett népségből állt, akik annál inkább az alvilágnak falaztak, mivel ők is benne voltak a disznóságokban.

Csak az új rendszer elleni megjegyzéseket torolták meg, de azt aztán kegyetlenül. Felröppent a hír, hogy idővel be fogják csukni a templomokat is, megszüntetik a szerzetesrendeket, és nem lesznek apácák. Még azt hittük csak túlzás, mende-monda.

Közben házról-házra jártak párttagokat toborozni. Engem is felkerestek és mondták:

– Neked aztán igazán ott a helyed.

– Miért volna ott a helyem? – kérdeztem csodálkozva.

– Mert ti igazán szegények vagytok, és te tehetséges vagy. A tehetségeket és fiatalokat most nagyon felkarolják, bekerülhetnél kollégiumba, tanulhatnál tovább.

Megdobbant a szívem, milyen jó is volna, ha nem kellene szemrontó kötögetéssel elvesztegetni az időt, milyen jó lenne legalább leérettségizni... de hogy ezért belépjek a kommunista pártba, meg sem fordult a fejemben.

Nagyon nehéz és kemény télnek néztünk elébe. Még jó, hogy a gyors és gépirással végeztem, mert rokonaimat már nem találtam többé a Kárpátiában.

A volt legényegyletistákból, többen párttagok lettek, és vezető posztokat töltöttek be a községházán. Bemérészkedtem, hogy vegyenek fel irodai munkára, de elutasítottak. Volt közöttük olyan is, aki még annak idején – részt vett az éjszakai ránk zörgetésekben. Hogyan is várhattam ezektől segítőkészséget. Most ők voltak a legkeményebb kommunisták.

Maradt a kötögetés, és a petróleum lámpa.

Ez időben ismerkedtem meg Erzsikével, egy 22 éves fiatalasszonnyal, akit a férje akkoriban elhanyagolt, és ezért minden vasárnap délutánját nálunk töltötte. Megörültem neki, mert egyáltalán nem volt barátnőm. Ő sem tudott elhelyezkedni, és a férje is éppen munka nélkül volt, pedig kiváló szakember hírében állt, mint esztergályos.

Egy csikorgó januári napon, 1946 telén, az ő biztatására, és az ő kölcsönadott kopott bundájában bementem Pestre egy novellám kéziratával, amit a Tretán bácsi műhelyében gépeltem le. Erzsike annyira felbízott, és annyi önbizalmat öntött belém, hogy nekivágtam szerkesztőket ostromolni.

A villamos ablakai vastagon be voltak fagyva, és a vásott bundában is nagyon fáztam. Nem is tudom, hogy kerültem éppen a Friss Újság portálja elé. Minden bátorságomat összeszedve bementem.

A helyiségben, ahova szürke kőlépcsők vezettek fel, fiatalember ült az íróasztal mögött.

Csodálkozva mért végig, míg bátortalanul elmakogtam, hogy hoztam egy novellát. Ő elvette, majd hellyel kínálta, és máris olvasta. Se élő, se holt nem voltam, felnézni sem mertem.

- A novella jó - mondta végül, - de mi mostanában nem novellákat közlünk, hanem egyfelvonásos színdarabokat, a vasárnapi számokban. Nem olvassa a Friss Újságot? - kérdezte kedvesen.

- Nincs nekünk újságra pénzünk - mondtam.

- Akasszon csak le egyet, és nézze meg, ha olyant tudna hozni, örül-nénk neki, magának jó a stílusa.

Mondanom sem kell, micsoda öröm volt számomra ennyi is. Leültem és olvasni kezdtem a színdarabot, ekkor találkoztam először Fehér Klára nevével. Bajor Nagy Ernő karcolataival.

Amikor az olvasást befejeztem, megkérdeztem:

- És ha ezt a novellát, amit hoztam - átírnám színdarabra?

- Próbálja meg - mondta biztatón.

- Akkor kérek ceruzát és papírt...

Nagy szemeket meresztett rám, de készségesen adott.

- Mindjárt visszajövök! - mondtam, és már rohantam is ki az ajtón. Mintha varázslat történt volna, mintha megváltozott volna minden, a Körút forgataga, a hókupacok, az egész világ.

Szinte önkívületben rohantam azt se tudtam, hova, merre, végül a Rókus kápolna előtt egy padon landoltam. Az égbolt a nagy szürke házak fölött encián kék volt, a csikorgó hidegben meglátszott a lehelet. Ültem a padon, és a hidegből nem éreztem semmit, csodálatos melegség áradt szét bennem és gémberedett ujjakkal, amelyeket olykor megfújogattam és zsebre dugtam, egy óra alatt színdarabot csináltam a novellából. Rohantam vissza.

A fiatalember furcsállva nézett rám. Elolvasta. Nem szólt semmit, felállt, és eltűnt a kéziratommal egy párnázott ajtó mögött. Kis idő múlva kijött, és beinvitált a főszerkesztő szobájába, aki köpcös, pirospozsgásarcú, deresedő bajuszú ember volt, vesébe látó szemekkel.

- Nahát, kislány, ezt maga írta?

- Igen - leheltem én, és gondoltam, most majd azt mondja, hogy így meg úgy, ezért meg azért nem jó... De, hogy is lehetne jó, amit én írok? - gondoltam kicsinyhitűen.

- Aztán tudna nekünk ilyeneket írni?

- Tudnék, egész biztos, hogy tudnék - ujjongott bennem az öröm.

- Akkor várom a következőt. Most pedig siessen a házipénztárhoz ezzel az utalvánnyal, 12-ig van nyitva. Igaz, hogy csak közlés után szoktunk

honoráriumot fizetni. Ez most kivételes. És árulja el, hol írta át? Melyik kávéházban? – s huncutul csillogott a szeme.

– A Rókus előtt, a padon – mondtam szégyenkezve.

– Sokat várok magától – mondta ő katonásan, és kezet fogott velem. Rohantam a pénztárhoz, 80 forintot kaptam. Még új volt a forint, és sokat ért.

Megálltam néhány kirakat előtt, mondogatva egy-egy csinos ruhadarab láttán: erre is futná, arra is futná... de hát csak én futottam, illetve utaztam gyorsan haza, hogy örömet megoszthassam édesanyámmal és barát-nőmmel, Erzsikével.

Amikor a bundát visszaadtam, mondtam neki:

– Te, én egész úton azon izgultam, hogy el ne üssön valami, hiszen neked is csak ez az egy kabátod van.

– Hogy mondatsz ilyet, csak nem gondolod, hogy a bundát sajnáltam volna, ott egye a fene, ha neked bajod lett volna...

Körülbelül 2-3 hét múlva egy vasárnap reggel zörgettek a kapunkon. Vajda trafikosék Aranka nevű lánya állt ott, kezében a színes nyomású vasárnapi Friss Újsággal.

– Egy írás van benne a maga nevével, Ezt tényleg maga írta?

Meglepett és jól esett a kedvessége, mivel eddig rám se nézett. Most megajándékozott az újsággal, amelyben először jelentem meg nyomtatásban.

Nem tétlenkedtem, az alkotás mámorában éltem. Csakhamar megjelent a Magvetőnél – Aratás című versem, amelynek záró sorai :

*„– és egész Világ ámulva látja
hogy milyen a magyar aratás:
– töretlen élni akarás.”*

Átszaladtam apámhoz is, aki nagyon örült és egyszerre elkezdett büszke lenni rám.

Arra kért, nyugodtan használjam a nevét, ő mindig elismert. Nem is tudom, hogy merte ezt kezdeményezni a múltbeli viselkedése után. Nemleges válaszomra, azt mondta – legalább az én nevem elé írjam oda az ő nevének a kezdőbetűjét is – a G. betűt.

Csakhamar sorozatban írtam az egyfelvonásosokat. Népies, humoros dolgok voltak, ilyenekre volt ígéty.

A Friss Újságban felváltva írtuk a féloldalmi színdarabokat Fehér Klárával.

Jól jött a havi 80 forint honorárium, de még a kötettség mellett is nagyon nehezen éltünk. Most már nemcsak kesztyűket, hanem pulóvereket, csipkeblúzokat is kötöttem különböző színű fonalakból a pesti kézimunka üzlet részére. A színek mindig hangulatokat keltettek bennem, és nagyon megtetszett egy mályvaszínű fonal.

Megkértem az üzlet tulajdonosát, tegye félre nekem a szükséges mennyiséget, mert csak 5 dekánként tudom megvenni. Ő ezt meg is tette. Nagyon elegáns, szép darab lett, fekete szoknyával nagyon jól mutatott, – végre éreztem, hogy fel vagyok öltözve.

A minta csavaros volt, de úgy rendeztem el, hogy egészen különleges lett, eltért a sablonostól, és felkértek, hogy az üzlet részére is kössek olyant, mint az enyém. Tudtam, hogy ez csak átmenet, hogy valami biztos állást kell szereznem minél előbb.

Ekkor már 1947-et írtunk, és már 21 év körüli voltam.

Hallottam, hogy a községházán új főjegyző van, hogy rendes ember, és főleg, nem helybéli. Ő azt mondta, ez mostanság úgy megy, hogy be kell adni egy írásos kérelmet, és mellékelni néhány soros önéletrajzot. Megírtam és beadtam. Bizakodva vártam a választ, de múltak a hetek, a hónapok, és sehol semmi.

Akkor még nem tudtam, mi az a káderozás, sem azt, hogyha az ember gyors és gépírni akar, hogy magát és az édesanyját eltartsa, ahhoz be kell lépni a pártba. Nálunk nem volt férfi a háznál, aki politizáljon, s akkor még azt sem tudtam mit jelent az a szó – politika. Rádiónk sem volt. Újság is csak néha került a kezünkbe.

Talán ha gyárba, vagy valamilyen vállalatnál jelentkeztem volna, felvettelt nyertem volna minden további nélkül. Talán. De a mi falunkban ilyen lehetőségek nem voltak, ahhoz, hogy Pestre járjak, vonatbérlet és anyagi kintartás kellett volna, hogy amíg az első fizetést megkapom, megéljünk valamiből.

Kilátástalan volt a helyzet, senkinek sem volt annyi jövedelme az akkori időkben, hogy megelőlegezett volna egy nagyobb összeget.

Nem volt más lehetőség, csak a községháza, de ott meg nem kellettem. P.B. volt legényegyletistái még a svábok kitelepítésében buzgón részt vettek. Egyik sem mondta azt, hogy inkább elmegy fizikai dolgozónak, mint-hogy ilyesmiben részt vegyen. Nem igen volt több iskolájuk sem, mint nekem, anyagilag is mindegyik sokkal jobban állt, mint én, mégis megakadályozták, hogy gépírással megkereshessem a kenyerünket.

Néha még lapokat is festettem, és házaltam velük. Egy ilyen utamon, betévedtem egy belvárosi irodába, amely a szociáldemokraták központja

volt. A tisztviselők vettek a lapokból, és mondták, menjek be a főnökhöz, hátha ő is vesz.

Főnökük egy jól megtermett, bajszos és szemüveges férfi volt. Megnézte a lapokat, és kérdezte, tudnék e tervezni egy plakátot? Nagyot nyeltem, mert azt sem nagyon tudtam, hogy mi az a plakát. De azért azt mondtam:

– Megpróbálom, csak tessék elmondani, hogy kell...

– Valahogy úgy, hogy azt fejezné ki, hogy a munkás, a paraszt, és az értelmiség együttépíti az országot...

Kérdezte, hogy milyen iskolám van. Mondtam. Elbeszélgetett velem, választott néhány lapot, én meg hazamentem plakátot tervezni.

Nagy fejtörés után úgy oldottam meg, hogy a munkások overallban egymásnak adják a téglát, a téglákból Nagymagyarország határa alakult ki, a paraszt szántott a határon belül két csálé kis ökörrrel, az értelmiség pedig fehér köpenyben, tollal a kezében tervezett.

Bevittem.

– Nem jó – mondta.

– Gondoltam – mondtam én, – és tessék mondani, miért?

– Hát ezért – vonta körül ceruzájával a téglákból alakuló határt.

Nekem ekkor esett le a tantusz. Az újjáépítés, csakis csonka Magyarország határain belül mehet végbe... addig, és ne tovább. Összenéztünk. Láttam, hogy magában jól mulat rajtam, el is vitethetett volna, mint rebelist.

– Tudja, mit? Látom, hogy maga nagyon tehetséges. Egyelőre dolgozon itt nálunk. Választásokra készülünk, sok a munkánk. Fizetést hetente kapna, mondjuk 20 forintot és az útiköltséget. Választások után meglátjuk, mi lesz a helyzet – esetleg továbbtaníttatjuk...

Örömben megcsókoltam a kezét. Nem sokáig jártam be, pedig jól éreztem magam abban az irodában. A szociáldemokratákat elfújta a szél.

Megint érdeklődtem a községházán, de az a főjegyző már nem volt ott, akihez az önéletrajzot beadtam, s hiába kérdezgettem, mi lett a sorsa a beadványomnak, jobbra-balra küldözgettek, úgy, hogy már nem is számítottam arra, hogy én ott munkát kapjak valaha.

20.

Kornél atya levelet kapott Tibortól, aki amerikai fogságból jött meg. Budai lakásukat telitalálat érte. Jelenleg Tiszalökön van, és az ottani járásbírósa-

gon dolgozik. Írta, hogyha kedvem van, elmehetek hozzájuk néhány hétre. Anikó is szeretettel vár.

Mivel nagyon le voltam romolva, anyám úgy gondolta, hogy ott egy kicsit magamra szedek valamit. Kornél atya is biztatott, hogy csak menjek és hízzak meg egy kicsit, ő majd segíti a mamát, menjek csak nyugodtan.

Így hát neki vágtam a hosszú utazásnak. Mélyen megrázott a debreceni pályaudvar siralmas állapota, és a rengeteg ruszki katona félelmetes látványt nyújtott. Tibor civilben is csinos férfi volt, bár a front és a hadifogság nyomot hagyott rajta, és néhány barátját karcolt mongolos arcára. Anikó is lefogyott, mindig is filigrán volt, és ahogy láttam, teljesen elhidegültek egymástól.

A hűvös, falusi ház, amelyet béreltek, nagyon hangulatos volt, s a hosszú ámbitus, csodálatosan visszhangozta a szemben lévő református templom harangjának zengő hangját.

Néhány napi ott tartózkodásom után, azt mondták, tulajdonképpen nem azért hívtak, hogy itt maradjak náluk, nekik sincs mit enniük. Őnáluk sem szedném össze magam, pedig siralmasan nézek ki. Minket is anyám segít – mondta Anikó – Ő most tanítónő egy tanyán, ahol egész szép kis majorsága van. Ott a jó levegőn és tűrhető kosztos helyrejönnél legalább.

Kicsit meg voltam döbbenve, de meg kellett magamnak vallanom, hogy nem is éreztem volna jól magamat köztük, látva boldogtalan házasságukat.

Azt mondták, anyámnak erről nem kell tudni, hadd higgye, hogy náluk vagyok, különben nem hagyna békén. A tanyát, ahova kerültem, Katahalmának hívták, s mint mondták, a birtok az Almássy grófoké volt. A kastély, vagy kúria, ahol most Anikó anyja, Zsó néni egyedül lakott, tekintélyes, hatalmas épület volt, sövényekkel, cserjékkel körülvéve a Hortobágyon. A szobák ablakai mind keletre néztek, a mellékhelyiségek és a konyha nyugatra.

Erről a csodálatos napkeltékben lehetett gyönyörködni, amarról meg a még csodálatosabb naplementékben. A két szárnyat hosszú folyosó választotta két részre.

Zsó néni örömmel fogadott. Tizenegy süldő, kacsák, libák, tyúkok, csirkék, kiskacsák és három nagytestű, hattyúnyakú vízi liba – képezték a majorságot. Ezeken kívül volt egy rövid szőrű, kurtalábú, Pici nevű kutyája, Cimpi nevű tarka-barka macskája és egy hófehér Nünüke névre hallgató angóra nyula. Csakhamar megszapordtunk egy rozsdaszínű, rőt szakállú kecskével is, őt Zsó néni a 4 kilométerre lakó gátórtól kérte kölcsön, direkt azért, hogy nekem tejet adhasson.

- No iszen - gondoltam magamban rémülten, mert eszembe jutott, hogy amikor számárköhögésem volt, és kecsketejet ajánlottak, sehogyse ittam meg. Becsapni sem lehetett, megismertem egyetlen kortyintás után. A szobákból csak három volt bebútorozva, ezeket használtuk. Az egyik szobában hatalmas, üvegezett könyvszekrény állt, tömve jobbnál jobb könyvekkel. A kis szoba lett az enyém, szintén keletre néző ablakkal. Az ablakon fehér muszlin függönyt lebegtetett a hortobágyi szellő, és a keskeny ágy is fehér csipketerítővel volt letakarva. A barnára festett padlón színes kis szőnyeg.

A középső szoba hatalmas szőnyege alatt, egy eltávolíthatatlan folt sötétlett. Zsó néni mondta:

- Ott lőtték agyon az intézőt.

Ha azon a szobán mentem át, mindig megborzongtam. Istenem, ha ezek a falak elkezdenének beszélni... mondtam magamban, és legszívesebben kiszaladtam volna a világból.

Az ajtókkal is valami baj volt, a fakilincseket nem lehetett jól lenyomni, és ha az ablakok nyitva voltak, mindig nyekergő, nyiszogó hangokat hallattak, olykor még ki is nyíltak. Bár nem voltam babonás, ilyenkor mégis megborzongtam. Ilyenkor mindenféle rémes dolgok jártak az eszemben, de imádkoztam és a falnak fordulva mindig mélyen elaludtam.

A piros-zöld mozaikkal kirakott konyha olyan óriási volt, hogy a mi szobánk négyszer is belefért volna. Eleinte rengeteg volt a munka. Moslét főzni, csalánt szedni és vágni, kukoricát morzsolni és darálni. Majd megetetni az állatokat. Reggelente túlkölt a kondásgyerek, és a mi süldőink is rőfögve, virgoncan csatlakoztak a kondához. Mindegyiknek volt neve, és hallgatott is rá.

Amerre a szem látott, mindenhol mező, és ez a mező kékllett akár a tenger a vadvirágoktól, sárgállt és fehérlett a tömérdek margarétától, és csillogott az ezüstös rezgőtől.

A sok munka nem tartott sokáig, valamiféle járvány támadt. Az aszály akkora volt, hogy a közeli tó, amelyben a libák, kacsák olyan jókat lubickoltak, hogy élvezet volt nézni, fenekéig kiszáradt, a medre össze-vissza repedezett.

A disznók egytől egyig elhullottak. A tanyákon kétségbeesetten ostromolták az állatorvost, de mint Zsó néninek bevallotta, nem jutott hozzá a szérumhoz, és vizet fecskendezett az állatokba, megnyugtatóképpen... Fel voltam háborodva, és meg volt a véleményem róla.

Ott ültem a lázas jószágok között, már lábra se tudtak állni. Borogattam, simogattam vakargattam őket. Hiába. Csozsi és Babos múlt ki utoljára.

ra. A kiskacsák is forogni kezdtek maguk körül, és nem maradt meg közülük egy sem. Pedig mennyire vigyáztam rájuk, hogy nehogy egyet is elragadjon közülük a héja.

A csirkék viszont szépen nőttek, tollasodtak. Voltak vagy negyvenen. Amikor rántanivalók lettek, Zsó néni beküldte a piacra, kellett a pénz is.

Az egyik szoba iskolának volt berendezve a tanyasi gyerekek részére, és éppen vizsgára készültek. A kastélytól nem túlságosan messze, zsellérházak voltak. Szorosan egymás mellett álltak, rejtegetve a bennük lakók nyomorúságát. Előttük hórihorgas gémeskút, itató vályúval.

A gyerekek már felfedeztek, mert 4-5 kislány délutánonként rendszeresen átjött, és míg együtt morzsoltuk a kukoricát, sorra elbeszéltem nekik a legszebb Grimm meséket. Tátott szájjal hallgatták, és nem bírtak betelni velük. Egyszer átmentem velük a lakásukba, és látnom kellett, hogy bizony elég siralmas körülmények között élnek. De úgy tűnt, hogy nekik ez természetes. Természetes, hogy döngölt agyag a padló, füstös a fal, és ruhájuk is füst szagú. Természetes, hogy közös tűzhely illet meg négy családot. Láttam apjukat, anyjukat, elcsigázottan, koravéneken, tudatlanságtól sötéten. Faggattam őket, hogy ki lötte agyon az intézőt... csak a vállukat vonogatták, annyit tudtak, hogy a városból jöttek, és ők is csak a lövést hallották.

Vizsga napján Zsó néni rám bízta a főzést. Ragyogtam az örömtől, amikor megdicsérték főztömet és a finom kelt tésztát, amit sütöttem. A tanfőgyelő csakhamar elment kocsival. A fiatal református tiszteletes még maradt. Mielőtt távozott, lepihent az egyik szobában és magára csukta az ajtót.

Nem szoktam kíváncsiskodni, de most belém bújt a kisördög, és belesettem valami résen. A fiatalember ott térdelt a szoba közepén, egy székek mellett, és kezébe hajtott fejjel imádkozott. Elszégyelltem magam, de ugyanakkor elgondolkodtatott az az ima, amit négy fal között a világtól elrejtve egyedül Istennek mondhatott.

Aki így tud imádkozni? És református... Nekünk mindig azt súlykolták belénk, hogy egyedüli üdvöztítő csakis a római katolikus vallás, hogy egyedül az az igaz, amit a katolikus egyház tanít. Akkor ez a fiatalember most hiába imádkozik, nem nyer meghallgatást? Ha egyedül a miénk az igaz, akkor az övé tévedésen alapszik?

Aztán kijött a szobából, és elindult egy másik, távoli tanyára csak úgy gyalogosan. Zsó néni mondta, kísérjem el odáig, ahol elágazik az út Gyulaháza felé. Szóltanul mentünk, majd megkérdezte, milyen vallású vagyok, megmondtam, és egyúttal azt is, hogy én nem értem ezt az egészet.

Mert ugye, vannak evangélikusok, reformátusok, és ugyanakkor a hiszek-egyben az van, hogy – hiszek egy egyedüli üdvözítő katolikus anyaszent-egyházban...

– Ezt az imát emberek fogalmazták. Az Úr imája – a Miatyánk – mondta.

– A reformátusok nem gyónnak, és nem is áldoznak, ugye?

– Nálunk Úrvacsora van.

– Nincs is Oltáriszentség?

– Nincs. Ő azt mondta azon a vacsorán – na, mit mondott?

– Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

– Hát mi azt cselekedjük – mondta nyomatékosan.

– De azt is mondta: Ez az én testem, ez az én vérem, és szent Margitnak is kijelentette, hogy aki kilenc első pénteken át áldozik, az kegyelmi állapotban fog meghalni, és nem kárhozik el.

– Jaj, szegények, jaj maguk, szegények! – mondta szomorúan.

– De hát a szentképeken is rajta van.

Megállt, és szembefordult velem.

– Csak nem hiszi, hogy azok olyanok, mint egy hiteles fotó?

Sok mindenen gondolkoztam, de ezen még nem. Most belém döbrent, hogy ezekre a jelenségekre, csodákra, kinyilatkoztatásokra akkor nincs is semmi bizonyíték.

– „Azt kell elhinnünk, és azt kell elfogadnunk, amit az egyház előnkbe ad – jutottak eszembe Kornél atya szavai.

– Isten tiltja a faragott képeket és szobrokat, a maguk templomai tele vannak velük. Jézus szerint egyedül szent csak az Atya, az Isten, maguknál ezt a rangot emberekre ruházzák. A művészettörténetből, és nagy művészek életrajzából meg tudhatja, hogy többnyire a szertőjük állt modellt egy-egy madonna képhez, vagy szoborhoz, és maguk térden állva ájtatoskodnak előtte... Gondolkodjon.

Szótlatlanul mentünk egymás mellett.

– Áldás – békesség – nyújtotta felém búcsúzóul a kezét.

Lehorgasztott fejjel indultam jelenlegi otthonom felé, tele újabb gondokkal, gondolatokkal.

Most, hogy a vizsgák meg voltak, felszólították Zsó nénit, hogy egész nyáron be kell járnia Gyulaházára – napközit vezetni.

Ezután minden reggel, jó korán elvitte őt egy bricska, és csak estefelé hozta vissza.

– Egyél fiam, amit találsz, és lásd el az állatokat, ügyelj, hogy ebben a kánikulában mindig legyen a vályúban elég víz.

Így aztán naponta többször is fogtam a nagy vizeskannát, és elballagtam a gémeskútra. Ha azt akartam, hogy a hosszú vályú tele legyen, háromszor is kellett fordulnom. Szinte csecsemőkoromtól szeretem az állatokat, szeretek foglalkozni velük, most, hogy napjaimat velük töltöttem, különös dolgokat figyelhettem meg.

Amikor az első kanna vizet beleöntöttem a vályúba, a három nagy vízi liba máris kisajátította, és pedig úgy, hogy Góli, a vízi gúnár egyszerűen beleült. Két társa jobb és bal oldalt telepedett le. Góli nem engedett a vízbe senkit, a két tojó is csupán annyi előnyt élvezhetett, hogy fejüket, nyakukat belemárthatták a vízbe, és csőrükkel ők is pancsolhattak benne.

Az egyszerű házilibák tőlük tisztos távolságban ülték körül és nézték epedve és lihegve a vályút. Tőlük még távolabb a kacsák lármáztak nagy felháborodással, de közelíteni nem mertek. A tyúkok még a kacsáknál is alábbvaló népség voltak, mert ők még ezektől is távolabb lihegték.

Micsoda rangkórság... mulattam magamban. Mikor aztán telehordtam a vályút vízzel, kitessékeltem Gólit, és ügyeltem, hogy mindnyájan ihasanak, fürödhessenek.

Cimpi járta a maga útját, hajkurászta az egereket, madarakat, pockokat, de Pici mindenhová elkísért. A sövényen belül volt egy kis veteményes kert is. Néhány szál karalábé, zöldség, hagyma aszalódott benne, no meg néhány káposzta fejesedett itt-ott. Ha megláttam, hogy arrafelé sorjáznak a libák, máris szaladtam elhessegetni őket. Ilyenkor méltatlankodva lármáztak, és ahogy mondani szokás, "libasorban" húzták elfelé a csikot, de ahogy észrevették, hogy eltűntem, máris hátraarcot csináltak és masíroztak libasorban vissza. Jókat mulattam rajtuk.

Eleinte, amikor még megvoltak a süldők, olyan fáradságok jöttek rám, hogy hanyatt vágtam magam a gyepen, és majdnem elsírtam magam, nézegetve a báránypelátókat, de esőt nem hozó eget. Ha nagyon megéheztem, kihúztam egy karalábét, mert az éléskamra, amit itt hambárnak neveztek, üres volt. Néhány zsák korpa, zab, fél zsák árpaliszt, egy kanna olaj volt az egész állomány.

Később rájöttem, hogy az árpalisztból is lehet lángost sütni, tésztát gyúrni, ráütni néhány tojást, vagy káposztát pirítani rá. Zsó néni is jókat evett belőle, amikor esténként hazajött.

Sacával, a rőt szakállúval, kecskével is nagyon összebarátkoztunk. Zsó néni a fejéhez ügyetlen volt, és Saca hevesen tiltakozott, amikor a tőgyét ráncigálta, de rájöttünk, hogyha én szelíden átfogom a nyakát, és mindenféle kedves szavakat gügyögök a fülébe, akkor készségesen tűri.

Megszerettem a Hortobágyot, csak azt sajnálom, hogy délibábot hiába lestem, nem volt hozzá szerencsém ott tartózkodásom idején.

Kora reggel, amikor Zsó nénit elvitte a bricska, kitakarítottam, és a vázákat teliszedtem margarétával. A spalettákat behajtottam, hogy a szobák a körülményekhez képest hűvösek maradjanak, majd elláttam az állatokat, és enyém volt az egész hosszú nap.

Kinyitottam az üveges könyvszekrényt... várt a nagy kaland.

Olyan könyvekkel és írókkal ismerkedtem meg, akikről eddig nem is hallottam. Jack London, Sinclair Lewis, Theodore Dreiser, Stendhal, Thackeray, Eliot, Zola. Ez utóbbi Lourdes című könyve valósággal mellbevágott és elgondolkodtatott. Anyám egészen biztos sohasem olvasta volna el, ledobta volna az első lap után.

Volt egy polc, amelyen csak filozófusok könyvei voltak.: Kant, Nietzsche, Hegel, Spinoza, Aquinói Szt. Tamás, Schopenhauer.

Amikor ezeket felfedeztem, már nem is érdekelt más, de megfogadtam, hogyha egyszer állásom lesz, ezeket a könyveket mind-mind megszerzem magamnak.

Megtanultam két, számomra új fogalmat: idealizmus és materializmus. Elolvastam az egyik filozófust, és ujjongva helyeseltem. – úgy éreztem, valóban így kell lennie, de amikor a másikat vettem kézbe, akkor meg úgy éreztem, ennek van igaza, noha mindent lerombolt, amit a másik felépített.

Lélegzetelállító olvasmányok voltak, sok mindent megvilágítottak, ami eddig homályos volt előttem, de elfogadni, pontosan azért, mert ellentmondtak egymásnak, egyik tábor észérveit sem tudtam.

Szomorúvá tettek, mert semmire sem kaptam megnyugtató választ. Nem volt bizonyág.

Az idealista filozófusok, még Szt. Tamás sem tudta bizonyítani Isten létezését, de a materialisták sem a nemlétezését. Szomjaztam az igazságot. Szomjaztam az Istent. Nélküle céltalannak éreztem az életem és üresnek láttam a világot.

De hát mégis, mi az, ami bizonyág? – töprengtem óraszám.

A Világ, amit magam körül látok, az egész Univerzum. Bizonyág az, hogy vagyok, hogy létezem, bizonyág a nappalok és éjszakák, s az évszakok törvényszerű váltakozása. Kialakulhat e véletlenek sorozatából és halmazából ekkora törvényszerűség?

Isteni alkotás-e a világ, vagy csupán Evolúció? És ha a kettő közé azonosági jelet tennénk?

És dörömbölve ostromoltam az eget. De csak a szívem és a fejem sajgott belé. Gondolataim nehezzé tették a szívemet, és úgy éreztem, ezekért

a merész, vallástól elrugaszzkodó gondolataimért máris megértem a kárhozatra.

Próbáltam Zsó nénivel ezekről a gondokról és kétségekről, na és a filozófusokról beszélni, de ő nagyon csodálkozott, hogy engem az ilyen dolgok egyáltalán érdekelnek. Mint mondta, ő sohase olvasott el belőlük egyet se.

– Ne tömd tele a fejedet ilyesmivel, ezek mind csak hipotézisek.

– De hát akkor mi az igazság?

– Miféle igazság?

– Hogy honnan jöttünk, hová megyünk, hogy van e Isten, vagy minden a mi körülöttünk és velünk történik csak vak véletlen? Ha pedig van Isten, és én nagyon szeretném, ha lenne... ha igenis lenne... akkor jól imádkozom-e hozzá? A sok vallás közül melyik az igazi, mindegyik a magáét mondja igaznak. Zsó néni, én nem tudom elfogadni a kinyilatkoztatásokon alapuló dogmákat.

– Te ebbe bele fogsz dilizni. Én felneveltem két lányt, de egyiknek sem voltak ilyen problémái. Fiatal, csinos lány vagy, okos vagy, legyél szerelmes, csábítsd el a férfiakat, és azon törd a fejed, hogy ezt hogyan csináld, ne azon, amit az a sok lökött agyú filozófus összehadovál.

– De hát nem lehet csak úgy élni bele a világba, olyan mulandó az életünk, ez lenne a cél? Az elmúlás?

– Csak nem képzeled, hogy lesz egy mennyország, meg egy pokol? Téged az anyád teljesen félrenevelt. Tibor mondta, hogy vallásilag valami zűr van a fejében, már ne haragudj – és magához ölelt. – Verd ki a fejedből ezeket a gondolatokat. Élj! A fiatalság egykettőre elmúlik, templomjáró vénkisasszony akarsz lenni? Neked olyan termeted van, olyan alakod, neked Pesten kellene élned, egykettőre férjhez mennél. Nem gondoltál arra, hogy bejuss egy szerkesztőségbe újságírónak...? Ott fognál magadnak egy szerkesztőt, vagy újságírót...

Csak tátottam a számat, eszembe sem jutott soha ilyesmi.

– Ahhoz, hogy újsághoz bejuthassak, be kellene lépnem a pártba.

– Na és? Mások is belépnek. Most ez van. Biztos felkarolnának, pláne, hogy már meg is jelent néhány írásod. Csak abba ne hagyd!

Zsó néni azelőtt városban tanított, de hát most össze-vissza dobálják az embereket. A férje, aki eltűnt, közjegyző volt. Zsó néninek is meg van a maga gondja-baja.

Egyik nap a Tiszagáton ballagtam, kosárral a karomon, gallyat szedni, hogy valami főtt ételt készítek magamnak. Dúdolgatva nézegettem a végtelen mezőt. Mögöttem ballagott az egész majorság. Góliék, a házilibák, a

kecske, a kutya. Útközben a parlagföldeken láttam, hogy jó vastag karók magasodnak a gyomok fölé.

Ez aztán jól fog égni – gondoltam örvendezve. A karók bizonyos távolságban álltak egymástól. Nem kis erőfeszítésbe került kicibálni őket. Ezután, ha rőzséért mentem, mindig kihúztam néhányat

Egyik nap Zsó néni észrevette a fásládában.

– Honnan vetted ezeket a vastag izéket?

Lelkendezve mondtam, hogy milyen jól ég a rőzsével vegyesen, nem kell minduntalan utána rakni.

Nem tudtam mit nevet ezen Zsó néni.

– Tudod te, hogy mit égetsz el? A mezsgyekarókat. Agyoncsapnak, ha meglátják!

– Mik azok a mezsgyekarók?

– Földosztás volt, te nagyokos, ezekkel a karókkal jelölték meg a parcellák határait.

– Jaj nekem... de azért valamit nem értek. Miért vannak parlagon ezek a földek? Nem látok én itt ásót, kapát egyetlen tanyasinak a kezében sem.

Igen, tudod, ezek mind zsellérek, cselédemberek voltak, csak parancs-szóra tudtak dolgozni, ahhoz szoktak. Nem is fognak ezek csinálni maguktól semmit.

Ennyivel is többet tudtam. Csak azt nem értettem, hogy akkor mire volt jó ez a nagy hajcihő. És ismeretlenül is sajnáltam az intézőt, akit agyonlőttek a másik szobában.

Nagyon szerettem a naplementéket, ilyenkor azt dúdolgattam magamban, amit Kornél atya cserkészzeitől hallottam: „Lement a nap a maga járásán”, és ez olyan szép szomorúsággal töltötte el a szívemet... ki ismeri a szép szomorúságot?

Andersen is azt mondta – az ő élete egy szép szomorú mese volt. Zsó néni azt mondta, hogy ez butaság... Ami szomorú, az nem lehet szép, és ami szép, az sohasem szomorú. De én tudom, hogy van ilyen, és később arra is rájöttem, hogy ami beteljesül – előbb utóbb elmúlik, ami beteljesületlen – örökre megmarad és elkísér a sírig.

Alkonyatkor, amikor a hold is feljött, a magas kémény peremére kiült a Bagoly, sötét sziluettje a hold arany tányérja előtt olyan volt, mint egy mesés könyv illusztrációja.

A Bagoly a padláson lakott, onnan tudom, hogy egyszer, amint ott kutakodtam – kölcsönösen megijesztettük egymást.

Zsó néni végre megkapta az áthelyezést Tiszadobra, ez számára megnyugtatóbb volt, mint egy szál magában a tanyán maradni. Az iskoláskorú, tanyasi gyerekeket kollégiumokba vitték.

Csomagoltunk, készülődtünk.

Utoljára, a megszokott ösvényen – lementem a folyóhoz.

Elnéztem, mint annyiszor, a szüntelen mozgásba lévő vizet, a felette táncoló miriádnyi kis kérészt, és úgy éreztem, a mi életünk is ilyen. Az Idő is, mint a folyó állandóan csak rohan, meg nem állítható, vissza nem fordítható. Életünk, mint a kérészeké, csak múltó pillanat. Feküdtem hanyatt az illatos fűben, és néztem az ezüstlevelű nyárfák fölött szálló felhőket.

És túlcsgorduló szívvel megköszöntem annak, aki VAN, azt, hogy vagyok, hogy ennek a csodálatos mindenségnek én is része lehetek. Áhítat és alázat töltött el, és úgy éreztem Isten tenyerén dobog a szívem. Jó lett volna így maradni az idők végtelenségéig.

Ez alatt a néhány hónap alatt arcom megpirosodott, kicsit híztam is, és valahogy belül is más lettem. Talán a könyvek, a gondolkodással és meditálással töltött magányos órák, az anyám bűvköréből való kiszakadás, a Hortobágy atmoszférája, végtelen nyugalma tette – úgy éreztem, felnőttem.

Féltem a hazameneteltől, de bátrabban, öntudatosabban vállaltam sorsomat.

Szeptemberben, pontosan Kisasszony napkor elmentek a fecskék. Sacát visszavittük a gátórhöz, Pici és Cimpi Zsó nénivel ment Tiszadobra.

Tiborék jöttek értem. Néhány napig náluk voltam, és ezalatt szomorúan konstatáltam, hogy a szakadék még jobban elmélyült közöttük. Anikó panaszkodott, hogy Tibor erősen iszik, és amikor ő nincs otthon, nőket visz a lakásukra.

Hazafelé a vonaton fájt a szívem a hortobágyi szép napokért. Ez is elmúlt, sóhajtottam magamban. Ha visszamennék, se találhnám már azt, amit otthagytam, és megborzongtam arra a gondolva, hogy milyen is lehet a Hortobágy télen... Sajnáltam Tiborék felbomló házasságát, és féltem az állásnélküliségtől.

A szétbombázott debreceni pályaudvaron orosz fogságból érkező hadifoglyok szálltak fel. Lerongyolódva, felpüffedt, borostás arccal – siralmasan néztek ki. Mondogatták élményeiket és azt, hogy vajon mi vár rájuk otthon, és van e egyáltalán még otthonuk?

Tele volt gondokkal és rémülettel az egész világ.

21.

Megint nehéz és kemény télnek néztünk elébe. Anyámnak eszébe jutott egy dunántúli rokonság. Gazdag malomtulajdonos, amolyan másodunokaöcs. Azelőtt ők is szoktak csomagot küldeni, malomkeréknyi kenyeret, vadnyulat sütésre kész állapotban, lisztet, diót, miegymást.

A malomtulajdonost Emil bácsinak hívtuk. Móron laktak. Nagy vadász hírében állt. Most hát megérdeklődte anyám, hogy sikerült a háborút átvészelniük, és megírta, hogy itt nálunk Pest környékén milyen nagy az élelmiszerhiány. Jól jönne egy kis segítség.

Emil bácsi idős édesanyjával és hajadon húgával élt. Akit Sáríkáknak hívtak. Most ő válaszolt, és közölte, hogy valamelyikünk menjen le, szívesen felpakolnak élelmiszerrel, de postára nem adják, mert teljesen bizonytalan, hogy megkapjuk e.

Édesanyám képtelen volt ilyen hosszú útra vállalkozni, engemet meg sehogyse akart elengedni. Nagy vita és huzavona után mégis beleegyezett, hogy elutazzam Móra.

November volt, és egyre hidegebb napok jöttek Bementem Pestre, és elvillamosoztam a Déli pályaudvarra. Órákig kellett várni a huzatos, ablaktalan váróteremben. Csak a késő esti órákban indult egy hosszú, marhavagonokból álló szerelvény Székesfehérvár felé.

Az emberek egymást taposták, hogy felférjenek, s mivel a tülekedésben képtelen voltam részt venni, nagy keservesen az egyik vagon legalsó lépcsőjére sikerült felkapaszkodnom. A felettem lévő lépcsőkön férfiak lógtak, de egyik sem ajánlotta fel, hogy legalább időközönként cserél velem. Csak egy derékig érő kiskabátom volt, alatta nem éppen télire való sötét-kék szövetruha.

A vasfogantyúba kapaszkodtam, amelyre valósággal ráfagyott a kezem. Ha most visszagondolok, magam is csodálom, hogy nem fagytam meg és nem estem le a lépcsőről, a szél süvített mellettem, amit a vonat kavart, és teljesen átjárt. Már virradt, amikor beértünk Székesfehérvárra.

Engem úgy szedtek le a lépcsőről, és sokáig lábra sem tudtam állni. Aztán nagy keservesen bevonszoltam magam az egyik váróterembe. Itt is huzat volt, az ablakok itt is híján voltak az üvegnek, és senki sem tudta megmondani, hogy Móra mikor megy vonat.

A váróteremben nem volt semmiféle ülő alkalmatosság. Egy berliner kendős paraszt néni guggolt a falnak támaszkodva, és odavont a kendője alá. Vacogott a fogam és kirázott a hideg. Dél előtt 10 óra lehetett, amikor

egy szenes mozdony jött valahonnan. Mondták, hogy az Mórra megy, de csak maga a mozdony. Kétségbeesetten rimámkodtunk néhányan a mozdonyvezetőnek. Azt mondta – csak ha felmászunk a szén tetejére. Négyen-öten lehattunk, akik felmáztunk a vaslétrán, és most már ott kuporogtam a szénhalom tetején. Rettenetesen fáztam, és Móron is alig tudtam lekászálódni a mozdonyról.

Megmutatták Emil bácsiék portáját. Sárka és édesanyja elszörnyülködtek, amikor megláttak

Rögtön forró fürdőt csináltak, teát főztek, és meleg pongyolába burkoltak. Azonnal le kellett feküdnöm a pamlagra. Babusgattak, sopánkodtak, kérdegettek, én pedig hiába akartam beszélni, – egy hang nem jött ki a számon. Elment a hangom.

Délben haza jött Emil bácsi, nagy darab, piros képű férfi volt. Csak állt a pamlag mellett és lenézett rám

- Anyád, hogy mert ilyen útra engedni? – majd fehérhajú édesanyjához fordult, s azt is megkérdezte:

- Milyen anya ez?

Nem tudtam beszélni, különben megmondtam volna, hogy ő nem akart elengedni, és nem is tudhattuk, hogy ezen a vonalon ennyire körülményes az utazás, és még marhavagonok is vannak. Ki gondolta, hogy egész napot is kell várni, mire elindul egy vonat valamerre, és, hogy a legalsó lépcsőre fogok csak felférni... Pár nap múlva már tudtam beszélni, és elmondtam a helyzetünket. Ők is tele voltak bizonytalansággal. A malmot is államosították.

Egy hétig ott voltam, kicsit összeszedtem magam. Sütöttek, főztek, majd alaposan felpakoltak. A visszaút nem volt olyan rettenetes, mert rendes vonatra sikerült feljutnom, zsúfolt volt és kényelmetlen, de mégsem kellett a legalsó lépcsőn fagyoskodni.

Itthon egy levelezőlap várt Ceglédről, amely arról értesített, hogy menyasszonyi iskola kezdődik december 8-án Cegléden, és arra engem is szeretettel meghív tisztelendő Lúcia.

Tisztelendő Lúcia Miasszonyunk rendbeli apáca volt, és Kornél atya édesapjának a temetésén ismertem meg. Ő éppen szemben állt velem, és állandóan engem nézett. Temetés után hozzám csatlakozott, és azt kérdezte:

- Ugye te vagy a Hanna? – Csodálkozva néztem rá, hiszen azelőtt sohasem láttam. Akkor elmonda, hogy ő nem idevaló, csak vendégként van a telepi zárdában, de Kornél atya sokat mesélt rólam, nehéz körülményeinkről, származásomról, anyámról.

- Ő nagyon sokra tartja édesanyádat, és bár én nem ismerem, azok után, amiket hallottam róla én is becsülöm., mert nem kellene nyomorognotok, te lehetnél a konc, a préda. Hány anya van manapság, aki eladja a lányát egy-két rongyért, megélhetésért, és saját magát is.

Egész úton beszélgettünk, amíg a templomhoz nem értünk, és még ott is megálltunk a hársfák alatt.

- Meglátod, megsegít a Jóisten, eddig is segített. Te benne vagy Isten terveibe, majd én is segítek, ahogy tudok.

Azóta is levelezünk. Most itt ez a lap, melyen az is áll, hogy úgy menjek, hogy néhány hétig ott maradok Cegléden.

Nem tudtuk elképzelni, mi lehet az a menyasszonyi iskola, de én úgy gondoltam, elmegyek.

Megint csak marhavagonban utaztam, de most belül, egy gyalultatlan padon ülve. Amikor a pályaudvaron nyüzsgő szovjet katonákat megláttam, még a vér is meghűlt az ereimben. Gyorsan a város felé igyekvő emberekhez csatlakoztam, és kérdezgettem tőlük, hogy merre van a zárda?

Mondták jó messze még, a belvárosban. Sose jártam még Cegléden, és nagyon hosszúnak tűnt az út, közben mindig ügyeltem, hogy legyen valaki, aki mellé csatlakozhatom, de mindenki sietett mielőbb hazaérni, mondták, sötétedés után nem biztonságos az utcán közlekedni

Végül valaki - akit utoljára kérdeztem - rámutatott egy kivilágított épületre, mondván, hogy ez a zárda.

Megkönnyebbülve fordultam be a portaajtón, de rögtön földbe is gyökerezett a lábam.

A portásfülkében szovjet katonák voltak.

Rögtön megfordultam, és rohantam kifelé. Egy tovaris kiszaladt utánam és elkezdett ráncigálni, visszafelé. A járókelők gyorsan elsiettek mellettünk Reménytelennek látszott a helyzet, amikor egy magas férfi megállt mellettünk, és belém karolt. Valamit mondott a katonának, mire az elengedett.

A magas férfi sietve vonszolt el onnan. Csak az egyik utcai lámpa alatt vettem jobban szemügyre és akkor láttam, hogy a kabátja alatt reverenda van.

Megkérdezte, hogy hova megyek, és micsoda könnyelműség egy magányos kislánynak este kimenni az utcára ilyen időkben.

Elmondtam, hogy Tisztelendő Lúcia meghívására jöttem, és még kora délután elindultam. Ő aztán befordult egy utcába, és bekopogott egy ablakon. Az épület sötét volt, csukott spalettáin keresztül is érződött a bentiek félelme. Riadt hang kérdezte:

- Ki az?

- Jóbarát - éreztem, hogy ez megbeszélte jelszó.

Rögtön kinyílt az ablak. T. Lúcia el volt szörnyedve, ő sem gondolta, hogy estére érek ide, azt meg elfeledte megírni, hogy hol keressem, semmi esetre sem a zárdában, mert azt lefoglalták a katonaság részére.

Az atya, azt mondta Lúciának, majd ő elszállásol a plébánián. Az egyik káplán volt olyan kedves, hogy át adta a szobáját.

Lelkileg felzaklatva néztem körül az idegen szobában, és szemrehányóan gondoltam Lúciára, hogy meggondolatlanul ilyen veszélyes helyzetbe sodort. Mi történt volna, ha nem jön éppen arra ez a Halász Endre tisztelendő? Legszívesebben már reggel haza utaztam volna. Nálunk alig látni orosz katonát.

Volt egy kis zsebkendőm, azt telesírtam, amíg elaludtam.

Reggel riadtan forgolódtam az ágyban, amikor Lúcia rám nyitotta az ajtót. Nyomban felültem, mire ő rám meredt, és lesütötte a szemét.

- Gyorsan öltözz fel, addig nem nézek oda. Mondd, te mindig ilyen csupasz karokkal és vállakkal fekszel? Majd kapsz tőlem valami hálórékli, soha ne feküdj le így.

Zavartan néztem végig karjaimat és vállamat, igaz, kombinéban feküdtem le, de soha eszembe sem jutott, hogy szemérmertlenséget fedezzek fel csupasz vállaimon.

Először szentmisére mentünk, utána abba az épületbe, ahol most az apácák laktak, és ott kaptam reggelit.

Közben megtudtam, hogy a menyasszonyi iskola amolyan lelki misszió féle, lelki útravaló a fiatal lányoknak, hogy hogyan illő viselkedni a jegyeségük idején. Többnyire gazdalányok voltak a hallgatók. Az iskola 3 napig tartott. Lúcia nővér már az első napon be mutatott egy gazdalánynak, aki nagyon gazdag volt, legalább is addig, amíg el nem vették a földjeiket, és kuláklistára nem tették őket. Apja öngyilkos lett, édesanyja belehalt a bánatba. Itt hallottam először azt a szót, hogy - kulák.

Ez a lány 10 évvel idősebb volt nálam, és ami nem tetszett rajta, az volt, hogy a szemét mindig lesütötte. Rajongott Lúciáért és a papokért. Látszott rajta, örül, hogy Lúcia nővérnek kedvébe járhat, azzal, hogy engem befogad az otthonába. Mancikának hívták.

Háza a belvárostól elég távol esett, közel volt a kistemetőhöz és egy kis kápolnához. Hatalmas sarokház volt. A régi jó időkből egy házvezetőnője maradt, akinek volt egy 8 év körüli kislánya.

Amikor a menyasszonyi iskola befejeződött, Mancika azt mondta, továbbra is nála maradhatok, sok szép fonala van, kössek neki kardigánt,

sapkát, kesztyűt, és ezalatt az idő alatt maradjak nála, s még édesanyámnak is vihetek élelmiszert, ami biztos jól jön karácsonyra. Így aztán megírtam anyámnak, hogy maradok.

Mancikának még jelenleg is meg volt a tanyája, bérlőkkel. A hambárban ugyan még zsákszámba állt a liszt és gabona, bőven volt olaj és zsír, oldalzalonnák és kolbászok lógtak a füstön, de Mancika még enni sem mert, félvén, mi lesz, ha elfogy...

Mi sem mertünk enni, mert minden étkezés kész tortúra volt. Például az asztal közepére tettek vagy 5 dekányi szalonnát, amit én is ott lévén, négyen ültünk körül. Ő pedig levágott magának egy katonányit, és szemlélve rebegte felém:

– Tessék...

Linuska, a házvezetőnő, megsütötte a malomkerék nagyságú kenyereket, ezeket aztán bezárták a hambárba, és annak kulcsa Mancikánál volt. Jó lett volna néha hazamenni anyámhoz, jóllakni a Mórról hozott csomagból. A kis Linu is állandóan éhes volt, a nagy Linu, ha tehetette, kicsent valamit a hambárból.

A legkínosabb számomra az volt, hogy egy ágyban aludtam Mancikával. A másik ágyban a két Linus. A többi helyiség le volt zárva, ezt az egyik utcai szobát használták konyhának is – a tüzelőt spórolandó.

A dunyha elég nagy volt, de Manci, mintha én ott se lettem volna, mindent magára húzott, úgy, hogy nekem ki volt a fél oldalam, vállam, karom.

S noha Lúcia nővértől tényleg kaptam egy rövid hálókabátot, reggelre az az oldalam jéghideg volt.

Egyik éjjel arra riadtam fel, hogy mellettem az ágyban Mancika énekel. Ijedtemben kiugrottam az ágyból, de Linuska megnyugtatóan, hogy ne féljek. Mancikára ez olykor rájön.

Idegosztályon is volt már. Sajnáltam őt, hiszen nem lehetett mindegy elveszíteni a szüleit, a vagyont. Egész szépen énekelt, valami ismeretlen dalt, a szemei csukva voltak.

Hajnali ötkor keltünk, mert ő bejárt a belvárosi templomba a rorátékra. Nekem csak vásott talpú félcipőm volt, úgy, hogy egykettőre kiújt a gyerekkori fagyásom, és már képtelen voltam cipőt húzni, ugyanis hátul, ahol a cipő kérge van, mindkét lábamon egy-egy gumó lett.

De hiába mondogattam és mutogattam Mancikának, vele kellett besántikálnom a jeges, havas utakon a belvárosi templomba.

Elgondoltam, hogy milyen jó is lenne ez alatt egyedül feküdni az ágyban, legalább 7 óráig, és megmelegedne a baloldalam is. De hát menni kellett vele.

Közben kötögettem. A kis Linu kínjában viccelődött az éhségén, és többször megkérdezte, nem hallunk e kopogást? Ijedten hallgatództunk, ugyanis megtörtént, hogy az orosz katonák bezörgettek.

– Ugyan már mi kopogna? – kérdezte az anyja.

– Hát a szemem az éhségtől.

Erre elmondtuk, melyikünk mit enne... Nevettünk, és még éhesebbek lettünk. Egyszer Linu azzal jött be, hogy képzeljük, Mancika bent feledte a kulcsot a kamra ajtajában.

– Szalonnából nem merek nyesni, észreveszi, ha rövidebb.

– Jó lesz nekem kolbász is – mondta kis Linu.

– Azt is észreveszi.

Én beértem volna egy szelet kenyérral is, pláne abból a Linuska sütötte házi kenyérből... de hát azt is meglátná.

– Kitaláltam valamit – mondta nagy Linu. A rengeteg lisztből, ha kivesszük egy fél kilónyt, azt aztán nem veszi észre, pirítok rá egy marék prézlit, gyorsan megesszük, – és már gyúrta is a tésztát.

Kis Linu indiántáncot járt örömeiben, a kötőtűk is vidámabban csattogtak. Zubogott a tésztavíz, kavargattuk az olajban piruló morzsát.

Nagy Linu éppen összekeverte a tésztát, amikor kulcs fordult a kapu zárjában. A lábas tészta a kredenc alá repült, nekem a szívem a torkomban kalimpált, és elhatároztam, hogy megharagszik Lúcia nővér, vagy sem, de én ebben a házban nem maradok karácsonyig.

Egy-két napig töprengtem, mit is csináljak, amikor magától megoldódott a probléma.

A környéken Mancika szedte az egyházadót, és egy ilyen útjára engem is magával vitt. Most már nem volt megszabva az összeg, mindenki annyit adott, amennyit felajánlott.

A temetőn túl, az egyik utcácskában kovácsműhely állt, mellette barátságos kis házikó. A házban a kovácsmester felesége fogadott, karján három év körüli kisfiúval Ő is Linuska volt.

Úgy látszik, a fiúcska későn született, mert a mamája már lehetett 40 éves. Mancika is úgy szólította, hogy Linuska néni. Az asszonyt érdekelte, hogy kerültem Mancikához, és kérdezte, talán fáj a lábam, mert önkéntelenül is többször a gumókhöz nyúltam, kérdezte, talán fáj a lábam, mondtam hol viszket, hol meg fáj, és kibújtam a cipőből.

De hiszen ez fagyás, ó hogy fájhat kisanyám. Nem is szabadna cipőt húzni rá ilyen állapotban... tessék, itt egy kényelmes mamusz. Mancika zavartan pillogott. Jó volt belebújni a kényelmes, meleg és puha házicipőbe. Csak akkor szomorodtam el, amikor menni készültünk, és újból fel akartam húzni a cipőmet.

- Jaj, Mancika lelkem, ez a kislány nem tud cipőt húzni, hadd maradjon itt, amíg rendbe jön a lába. Majd én kikezelem. Ugye jó lesz kisanyám? Ugye itt marad Linuska néninél? – és átölelt ez a csupa szív lélek. Mancika megbotránkozására rögtön megköszöntem a szíves marasztalást.

- Csak ne kelljen cipőt húznom – mondtam megkönnyebbülve

- Nahát, nem tudom, tisztelendő Lúcia mit szól majd hozzá? – szólt Mancika, – de remélem, ha cipőt tud húzni, visszajön, a kardigánt is be kell majd fejezni.

Elment.

Linuska néni mindjárt egy bögre tejeskávét csinált, jó szelet kenyérrel, amit még lekvárral is megkent.

- Tudom mi a helyzet Mancinál, ismerjük őt jól – legyintett. Mikor megláttam magát kisbogaram, valahogy olyan érzésem volt, mintha egy regény lapjairól tévedt volna ide a mi szerény kis házunkba, szeretném, ha jól érezné magát itt nálunk.

Később bejött a nagydarab kovácsmester, kormos ábrázattal, és kék szemével barátságosan pislogott rám. Megörültek, amikor mondtam, hogy szívesen kötök nekik kesztyűket, zoknikat, ha van fonaluk.

A lábamat savanyú káposztával kezelték, és addig nem volt szabad cipőt húznom, amíg teljesen rendbe nem jött. Ha felmostam a folyosó kövét, Linuska néni még a vizet is megnézte, hogy nem hideg – e.

- Nehogy a szép kis keze is tönkremenjen – mondogatta.

Karácsony előtt elmentem Mancikához, és mondtam, adja ide a fonalat és a kötést, majd otthon befejezem, s amikor kész – lehozom.

Majd bementem a belvárosba, és felkerestem tisztelendő Lúciát. Kimérten fogadott.

- Hallottam, hogy egy szurtos kovácsházban jobban érezted magadat, mint a tiszta, szép nagy házban, egy vallásos, tiszta lány társaságában. Csalódtam benned fiam, és ha ezt tudom, ide sem hívlak.

Rosszul esett, de hallgattam, mit is mondhattam volna.

- Mégis mit csináltál ott?

- Kötöttem és vigyáztam a kisfiúra, közben Linuska néni rendbe hozta a fagyást a lábamon.

- Mikor idejöttél, még nem volt baj a lábaddal.

– De kiújult, mert Mancikával minden hajnalban be kellett jönnöm a belvárosba, a hosszú, jeges úton, és utána egy órahosszat a templom hideg kövén ebben a rossztalpú félcipőben – nem csoda, ha kiújult.

– Nem kell olyan kényesnek lenni, hálásnak kell lennünk minden szenvedésért, mert legalább van mit felajánlani a világ bűneiért.

Talán szégyellnem kellett volna magam, de úgy éreztem, semmi közöm a világ bűneihez.

– Én csak jót akartam neked, amikor lehívtalak, tudom, hogy Mancikánál nem probléma a kenyér, ehettél-ihattál, mégse volt jó.

Ehettem-ihattam? Úgy éreztem, mindjárt elnevetem magam.

– A kardigánját sem csináltad meg, most akkor nem is tudsz haza vinni semmi élelmiszert, pedig adott volna egy kis olajat, lisztet, mert a Kovácséktól biztos nem kapsz semmit.

– Linuska néni már össze is csomagolt, még egy fertály libát, és libaháját is küld édesanyámnak, hogy neki is jó karácsonya legyen...és köszönöm, hogy el tetszett hívni.

Csak nézett rám, majd átölelt.

– Na mindegy, te tudod, mi jobb neked, de azért még visszajössz Mancihoz, remélem...

Anyám örömmel fogadott, és olyan szép karácsonyunk volt, hogy elfeledtette velem a kellemetlen élményeket. Az idő is megenyhült.

22.

Tovább kötögettem az üzlet részére, írogattam és a képeslapokkal is házaltam olykor. Közben Mancika holmija is elkészült. Húsvétra leszállítottam és két hetet töltöttem Mancikánál.

A nagy szenzáció az volt, hogy az apácák visszakapták a zárdát, és már be is költöztek. A takarításhoz a gazdalányok segítségét is igénybe vették. Lúcia engem is felkért.

Öten-hatan azt a feladatot kaptuk, hogy a budikat hozzuk rendbe a katonaság után. Undorító, és bűdös munka volt. Nagy meglepetésemre Linuska néni jelent meg a színen, mint mondta, hallotta, hogy itt vagyok és éppen erre volt dolga, gondolta – megnézi, mit csinálok.

Most borzasztóan fel volt háborodva, hogy klozet pucolásban talál.

– Rögtön dobja le azt a rongyot, meg a súroló kefét, azonnal hagyja abba! Hogy lehet ezekre a fiatal teremtésekre bízni ilyen munkát? Ki tudja

hány francos, vérbajos volt a ruszkek közt, ezt a felelőtlenséget, ezt a lelkiismeretlenséget? – kiabálta.

A lányok döbbsen álltak. A piszkos munkának erre az oldalára, egyikünk se gondolt.

– Mért nem csinálják az apácák? És hol van liblingjük a Manczi?

Az apácák közül senki sem mutatkozott. Szerettem Lúciát, de most úgy éreztem Linuska néninek van igaza, azért befejeztem a munkát, de másnap hazautaztam.

Valaki azt mondta, van egy orvos család Budán, háztartási segítségre lenne szükségük, nem úgy bánnának velem, mint cseléddel, hanem mint családtaggal. Meglenne a kosztom, fizetést hetenként adnak, és azt haza adhatnám anyámnak. Biztos maradna annyi szabadidőm, hogy olykor még az újságba is írogathassak.

A négy személyes háztartásban elég sok volt a tennivaló, szinte egész nap el voltam foglalva. A Fenekeetlen tó környékén laktak, s a közeli piacon sokszor másfél órát is sorba kellett állnom krumpliért, zöldségért. Sort álltam, főztem, takarítottam, mostam. – mindig hullafáradt voltam.

A koszt hétközben silány volt, csak hét végeken engedhették meg maguknak, hogy csirkét, vagy kacsát süssenek. Ilyenkor nekem mindig kimenőt adtak, s én örültem is, hogy a vasárnapokat otthon tölthetem anyámmal, örülve az együtt elköltött paprikás krumplinak is.

Amikor a soron következő színdarabom megjelent – örömben megmutattam a doktornénak, és akkor érdeklődni kezdtek a verseim iránt is.

Az idős orvos felesége vallásos volt, és a Szent Imre herceg templomba járt. Egyik napon azzal jött haza, hogy beszélt a plébános úrral, és elmondta, hogy milyen tehetséges fiatal lányról van szó, és ne engedjék, hogy a kommunisták tegyék rá a kezüket. Kérte, hogy karoljanak fel, és valahogyan tegyék lehetővé számomra a továbbtanulást.

Meg is beszéltek a napot és az órát, amikor a plébános úr fogad. Megint megtelt a szívem reménységgel és bizalommal. Félve és zavartan jelentkeztem az adott időben. Az irodán a titkárnő fogadott. Egy ajtó üveglapján keresztül láttam a plébánost, le s fel sétálgatott breviáriumát olvasva.

A titkárnő egyáltalán nem volt barátságos, úgy, hogy csak hebegni tudtam, hogy a dr. Pollermanné volt itt, és a plébános úr azt mondta, hogy tízre vár.

A nő nézegette a naptárt, és mondta, ott nincs feljegyezve, hogy várna. A pap felnézett a könyvéből és ránk figyelt, azt is hallhatta, hogy miről beszélünk. Kopogtam az ajtaján, és be akartam nyitni hozzá, de a titkárnő

elállta az utam, azzal, hogy ne zavarjam az atyát, és ne erőszakoskodjam. A pap ismét a könyvébe mélyedt.

Beszámoltam dr. Pollermannénak, aki teljesen érthetetlennek találta ezt a magatartást. Én is annak találom azóta is. Négy hónapnál tovább Budán sem bírtam ki. Egyáltalán nem kaptam fizetést, hétről-hétre adósok maradtak, s így nem tudtam anyámat segíteni.

Más munka után kellett nézmem.

Egyik nap, amikor a pesti üzlet részére szállítottam a munkát, hirdetést láttam a Baross utcában.: „Redőnyfestéshez lányokat felveszünk”. Gondoltam, hát ezt csak meg tudom csinálni. Ide-oda húzogatni a pemzlit, míg szép sárga lesz a redőny... Megnéztem a címet, és egy pincelejárón találtam magamat.

Kicsit félős volt lemenni a sötét mélységbe, de igyekeztem erőt venni magamon. Lent három férfi állt, valami gép körül. Mondtam, hogy olvastam a hirdetést, és jelentkeznék a munkára.

Egyikük egy üvegfallal elkerített helyiségre mutatott.

– Ott van a góré – mondta.

– Azt sem tudtam mi az a góré, de gondoltam, hogy az lehet a főnök.

Be is mentem hozzá, és megismételtem a mondókámat. A helyiség amolyan kis iroda volt. A góré hellyel kínált, és kérdezte, hogy milyen iskolám van. Csodálkoztam, hogy a redőnyfestéshez is iskola kell... Mondtam négy polgári, gyors és gépírás. Akkor megfogta a kezemet és azt mondta:

– És ezzel a szép kis kezével redőnyt akar festeni? Mondok én magának mást, én magából titkárnőt csinálok. Három üzletem van. Lesz állása, jó fizetése, és azon felül mindennel ellátom, tovább is képezheti magát, csak egyet kérek, legyen hozzám kedves.

– Hát persze, hogy kedves leszek – mondtam én naivan és örömmel – meg tetszik látni, milyen szorgalmas leszek.

Beszéltem a helyzetünkről, az édesanyámról és arról, hogy mennyire örülök az állásnak, hiszen eddig soha semmi se sikerült – és majdnem elsírtam magam.

Mire ő magához húzott és meg akart csókolni. Természetesen nem engedtem meg.

– De hiszen azt mondta, hogy kedves lesz...

Csak most értettem meg, mit ért egy férfi a kedvesség alatt, és nagyon elkedvetlenedtem. Annyira örültem az állásnak.

– Tudom, hogy hirtelen voltam – bocsásson meg, de ez a sudár termet, és a maga egyénisége elvette az eszemet. Én komolyan gondoltam az ál-

lást, de azért meg kell ismernünk egymást, tudja mit, holnap úgyis vasárnap van, maga szépen bejön, mondjuk délelőtt tízre. Tudja, hol az EMKE? Ott fogom várni a főbejáratnál. – Majd elővette a pénztárcáját, és átnyújtott egy százast.

– Fogja, ezt útiköltségre – majd mindent megbeszélünk, ne feledje tízre az EMKE előtt, és kezetsókolt.

Úgy mentem fel a lépcsőkhöz, mintha nem is én lettem volna az, aki lement.

Egész úton égett az arcom. Most mi lesz... hátha tényleg csak meg kell beszélünk az állással kapcsolatos dolgokat, és nem is akar mást. És ha mégis mást akar... legjobb lesz nem bemenni. De nálam a pénz. Most már be kell menni, bármi is lesz, mert elfogadtam a pénzt. ÚTIKÖLTSÉGRE! Jaj, most kinek mondjam el...

Éppen nálunk volt Erzsike. Így aztán nekibátorodva elmondtam, hogy s mint volt. Anyám rögtön kikelt magából.

– Abból semmi sem lesz, hogy te bemenj. Csak nem hiszed, hogy azért akar találkozni veled, hogy az állásról beszéljen?

– Mindenesetre gyanús, – mondta Erzsike. – Ha már felvett, és kijelölte a munkaköröd, akkor beszéljessen el veled.

– Na, látod? Erzsike is azt mondja, amit én. De ha mégis bemész, úgy menj be, hogy ide többé a lábad be nem teszed. Nehogy azzal áltasd magad, hogy azért tennéd meg, hogy énrajtam segíts...mert nekem akkor egy filléred sem kell, hát ehhez tartsd magad! – és elsírta magát.

– De, hogy adom vissza a pénzt? – kérdeztem csüggedten.

Erzsi elnevette magát.

– Sehogy, nehogy már azon törd a fejed, hogy visszaadd neki! Jól jön az most nektek.

Anyámra néztem, várva, hogy ő ugyan mit tanácsol a pénzt illetőleg. Kicsit tűnődött, aztán megvonta a vállát:

– Azért adta, mert rosszban sántikált. Minek adta, te nem kérted.

Ezzel el volt intézve. Csak én gyöttrődtem magamban, hogy talán mégse akart semmit, csak a munkáról lett volna szó... és anyám fölösleges aggályoskodása miatt – elmulasztottam egy lehetőséget. Mert rettenetesen bántott az állástalanság és az egyre kilátástalanabb helyzet.

Most már nagyon beszéltek, hogy az apácákat kivetkőztetik, de még mindig nem akartuk elhinni, hogy ez bekövetkezzon.

Kornél atyáról azt rebesgették, hogy lepaktált a kommunistákkal, és úgynevezett – békepap – lett. Voltak, akik mellette, voltak, akik ellene foglaltak állást.

Aztán híre ment, hogy beszédet tart a Munkásotthonban, a kommunis-
ták főhadiszállásán.

- Mit keres ő ott? - kérdezték.

Menteni akarja, ami menthető, mondták a józanabbak. A plébánia épü-
letet ott hagyta, és átköltözött a zárda épületébe, ahonnan a nővéreknek
most már tényleg menniük kellett. Ha nem költözik át a zárda nyugati
szárnyába, amely eddig az apácák otthona és klauzúrája volt - akkor ezt is
elvették volna a zárda keleti szárnyával, amelyben az iskolák voltak, a
hatalmas, jól felszerelt tornateremmel együtt.

A volt plébánia épületben levő lakását gyorsan kiadta, és az egyik he-
lyiségbe egy idős, sekrestyés nővért költöztetett be, akinek nem volt hova
mennie.

A Munkásotthonban elmondott beszédének lényege az volt, hogy
Krisztusnak sem volt vagyona, hogy történjen bármi, az a fő, hogy legyen
egy talpalatnyi hely, ahonnan hirdetni lehessen Krisztus evangéliumát, a
többi magától adatik. Minket bezárhatnak - harsogták a megafonok az
épületből kinnrekedteknek, csak a templomaink maradjanak nyitva. Ez a
megszámláltatás ideje, a megméretés ideje, a szétszórás ideje... a próba
ideje... - többen is sírtunk

- Ne legyen gyűlölködés a hívők és a nem hívők között, ne ítéletek,
hogy meg ne ítéltessetek, a hívők próbája ez. Hadd vesszen a vagyon. Ti
vagytok az egyház vagyona, tőkéje. Csak ti vagytok a fontosak és a béke.
Krisztus békéje és türelme töltsen be szívünket.

Voltak, akik azt mondták - megalkuvó, és amikor a vasárnapi nagymi-
sén prédikálni kezdett tüntetően kivonultak a templomból.

- Az egyháznak a mai időkben nem vértanúkra van szüksége, hanem,
TÚLÉLŐKRE túlélésre!... harsogta a kimenők után.

Később méla undorral konstatáltam, hogy a legtöbb köpönyegforgató,
júdás pontosan a kimenők soraiból verbuválódott. Vértett a szívem érte,
hiszen tudtam, hogy mennyire összetörte őt a cserkészlet szétbomlasztása,
az apácák és szerzetesrendek szélnek eresztése, a BÉ-listázott családfenn-
tartók helyzete, az ifjúságért való aggodalom - mind-mind görnyesztette a
vállát, és most még egyesek megvetése is. Édesanyja is betegeskedni kez-
dett.

Lementem Ceglédre, hogy elbúcsúzzam tisztelendő Lúciától, de már
nem találtam ott. Mancika mondta, hogy látta őt civilben, és valahogy nem
is bántam, hogy nem találkozhattunk, mert így legalább olyannak maradt
meg az emlékezetemben, amilyennek utoljára láttam - apácaruhában. A

Caritas konyha, amit ő szervezett, és működtetett bezárt, és elszomorító volt minden.

Meglátogattam Linuska nénit is, és néhány napot Mancikánál töltöttem. Ő tovább is szedte az önkéntesen felajánlott egyházadót, és a közeli kápolnában ellátta a sekrestyési teendőket.

Az élet ment tovább, mintha mi sem történt volna.

Apámhoz elég gyakran átjártam, kimostuk az ingeit, ki is vasaltuk. Ő mindig kritikusan megnézte, és mindig talált kifogásolnivalót anyám munkájában.

Ismét kért, hogy megjelenő írásaim alá nyugodtan írjam az ő nevét, ő bármikor hajlandó törvényesíteni, csak szóljak.

– Csak akkor, ha anyámmal is rendezi a rendezendőket... mondtam.

– Értsd meg kedves Hanna, hogy azt soha. Én szeretlek téged, de anyád nekem nem kell.

– Ha nem, hát nem Ne költözzenek össze, de legalább papíron kössön vele névházasságot, s akkor örömmel viselem édesapám nevét...

De ő erre sem volt hajlandó. Mindenhol dicsekedett velem, de annyit nem értem neki, hogy ennyit megtegyen.

Tudom, hogyha elzüllöttem volna, akkor boldog lett volna, mert igazolva látta volna azt, hogy anyám mellett csakis ez várhatott rám, mint azt évekkal ezelőtt megjósolta. Anyám iránti konok, és kitartó gyűlölete, viszsziariasztott tőle.

De azért mégis sajnáltam őt.

Anyagi jövedelme több volt, mint nekünk, a Központi Statisztika Hivatalból ment nyugdíjba, onnan minden hónapban megkapta a nyugdíját, képeit rendszeresen vásárolták különböző Múzeumok, sőt a Magyar Nemzeti Galéria is.

Nem is anyagiakra volt szüksége, hanem gondviselőre. De Irma néniéhez sem ment be. És anyám sem kellett néki. Többször mondogatta, minden álma, hogy egyszer hozzá költözöm. Az ilyen óhaját, persze nem vettem komolyan, s gondolom, ő is jobban ismert, mint, hogy feltételezte volna, hogy édesanyámat őmiatta elhagyom.

A községházára újból bementem, de teljesen fölöslegesen. Már 1949-et írtunk, és még mindig csak alkalmi munkáimból tengődtünk.

A Friss Újság szerkesztője behívatott, amikor a legutóbbi kéziratot leadtam a titkárnak.

– Hát kislány, el kell búcsúzzunk egymástól, sajnos megszűnik a lap. Maga nagyon megfeneklett itt nálunk, nem is próbálkozott máshol?

– A Magvetőnél jelent meg néhány versem.

- Azért nem kell elkeseredni, és főleg nem szabad feladni. Maga tud, maga tehetséges, magának tanulnia kell.

- Már 23-ik évemben vagyok - mondtam elkeseredve

- Ezt nem úgy kell mondani, hogy már, hanem úgy, hogy még csak, és már jó néhány színdarabot írtam a Friss Újságnak és verseket a Magvetőnek és tessék büszke lenni rá, a teremburáját magának! - Na, de azt akarom mondani, szereztem magának helyet egy népi kollégiumban. Remélem, van kedve tovább tanulni?

Csak néztem rá és alig tudtam felfogni, amit mond. Hát nincs késő? Van még lehetőség?

De aztán eszembe jutott édesanyám. Miből fog megélni? S ezt mondtam a szerkesztőnek is.

- Biztos az ő számára is akad a kollégiumban valami könnyű munka, krumplit pucolni csak tud? Elintézzük azt is, de magának szeptemberre be kell vonulni.

- Meg kell beszélnem édesanyámmal - mondtam bátortalanul

- Holnapra kérem a választ - mondta ő katonásan.

Szinte repültem haza, persze ez a repülés abból állt, hogy egy vonaljeggyel kimentem az ötvenes végállomásig, és onnan az országúton legyalogoltam a négy kilométert hazáig.

Vonattal is mehettem volna, vagy busszal, de így volt a legolcsóbb. A hosszú gyalogúton is lehetett ábrándozni és tervezgetni - meglenne az ellátásom, tanulhatnék, pár év múlva diploma lenne a kezemben, itt a nagy lehetőség. Az utolsó lehetőség... már így is késésben vagyok. Anyámon múlik minden. Ha csak néhány év kitartása lenne, mert ahhoz, hogy ő krumplit pucoljon egy Kolesz konyháján, ilyesmit ő nem fog vállalni. Milyen más lenne, ha együtt élnének apámmal. Anyám vezetné a háztartást, apám jövedelméből szépen kijönnének.

Álom... álom. Azt hiszem megint csak nekem kell lemondani.

Amikor elmondtam mindazt, amit a szerkesztő mondott, anyám rögtön a plafonig volt, pedig a krumpli pucolást még meg sem mertem említeni.

- Miért nem mondtad meg mindjárt, hogy nem mész, mit kell ezen gondolkodni, csak nem leszel kommunista? Mert ott előbb-utóbb azt csinálnak belőled. Meg kellene tagadnod az Istent, olyanok közé állnál, akik azt a drága Lúcia nővért és a többit kivetkőztették, akik így mernek elbánni egy bíborossal, meg azzal a pőcspetri pappal? Ha nem tartanának a néptől, máris bezárnák a templomokat! - és elsírta magát.

A teremburáját! Mondtam magamban a szerkesztőtől hallott szót, hát én mindig csak ezt nézzem, meg azt nézzem, hát engem ki néz? Nekem

semmi közöm az apákhoz, a bíborshoz meg a pócspetrihez. Nekem is van egy életem!

- Sajnos, hogy vannak ezek a dolgok, - mondtam dacosan anyámnak - de mi közöm hozzá, én még nem felejtettem el, hogy engem ártatlanul kicsaptak az iskolából, ha az nem történik, és idejében, még a front előtt végeztem volna, ma már taníthatnék valamelyik iskolában. Így meg senki vagyok és semmi, és nem is lesz belőlem semmi. Azt is elfelejti, hogy hányszor megalázták, hogy kizavarták a kápolnából, megverték és megverették, az rendben van, hogy anyám mindent felajánlott az Istennek, csak éppen engem nem kérdezt senki. Én csak kallódtam, és közben meghalt bennem a hit.

- Ha mindent megírnék, jó sztori lenne és éppen aktuális.

- Te... te, hogy mersz így beszélni? - és keserves sírásra fakadt.

Nem bírtam elviselni, ha sírni láttam, de tele voltam lázadással. Untam a napról-napra való vegetálást, hogy nekem nem telik egy új ruhára, hogy nálunk villany sincs, hogy azt sem tudom, hogy kellene felhúzni egy karórát... és én tanulni akarok... én költő akarok lenni, én író akarok lenni, és már 23 éves vagyok, és sehol semmi. És most itt az utolsó lehetőség.

Felszaladtam a telepre Kornél atyához, és elmondtam, mi a helyzet. Hogy igenis kollégista akarok lenni, nem törődöm senkivel, semmivel, csak a magam sorsával, magam életével, más úgysem törődik vele, és majdnem elbőgtem magam.

Ült velem szemben, és látszott rajta, hogy nagyon fáradt.

- Értelek, én ne értenélek? De ismerlek is, talán jobban, mint te saját magadat. Hányszor mondtam neked, hogy az ember társas lény, nem magányos bolygó. De te mindig magadban bolyongsz. Jellemző rád a magányra hangoltság, nem tehetsz róla. Nem szereted a kitaposott utakat, a magad útját járod. Ahogy nem tudod elfogadni az egyház dogmáit, nem fogod elfogadni az ő dogmáikat sem. Mert nekik is meg vannak a dogmáik. Én nem hiszem, hogy végig tudnád csinálni, s ha ott hagynád, akkor még nehezebbé válna az életed. Mint hallom, szabad szerelem is dívik ezekben a kollégiumokban. Nem neked való.

Kétségbeesetten néztem rá.

- De hát így mi lesz belőlem? Kilenc éves koromban írtam az első versemet, és azóta érzem, hogy egyetlen vágy éltet - hogy költő legyek.

- Te így is az vagy, és így legalább azt írsz, és arról írsz, amiről akarsz, és nem azt, amit mások akarnak, hogy írsz...

- Már 23 éves vagyok és nincs állásom, és nem tudok elhelyezkedni.

- Légy még egy kis türelemmel, nem marad ez így, változni fog hamarosan és az egyház hálás lesz neked azért, hogy nem profitáltál az egyházi személyek által ért szomorú élményeiből. Ezzel úgy meghatott, hogy sírva fakadtam.

- Gyere a templomba, imádkozzunk együtt, hogy legyen erőd legyőzni ezt a kísértést.

Másnap bementem a szerkesztőségbe és megálltam a szerkesztő úr előtt.

- Na, kislány mit szólt a mama?

Lesütött szemmel mondtam:

- Nem vállalja a krumpli pucolást.

- Ejnye, ejnye - mondta fejcsóválva - Nagyon sajnálom, segíteni akartam, de legalább egy jó tanácsot fogadjon el tőlem, - hogyha a szerkesztők százszor kidobják, maga százegyszer is visszamegy, ha az ajtón lökik ki, visszamegy az ablakon. Másképp nem fog boldogulni ezen a téren.

Jóindulata mélyen maghatott, kezet fogtunk és elbúcsúztunk egymástól. Kint megálltam a szerkesztőség előtt és majdnem elsírtam magam. Eszembe jutott az a téli nap, amikor gémberedett újjakkal átírtam a novellát, és szinte repültem fel ezeken a lépcsőkön, majd az öröme az első honorárium felvétele után. Azokra a vásárnapokra, amikor bent volt az írásom a lapban, milyen tartást adott, mennyire fölé emelt nyomorúságos mindennapjaimnak.

Hol vannak ma olyan szerkesztőségek, ahova csak úgy beszédül az ember, akinek neve sincs az írói berkekben, hóna alatt egy árva kézirat, és mindjárt fogadja a főszerkesztő, és még közlés előtt kifizetik a honoráriumot... ilyen szerkesztők és szerkesztőségek manapság, számítógépes korunkban - csak a mesékben vannak. De akkor volt egy ilyen lap, egy ilyen szerkesztőség, egy ilyen szerkesztő. Ma is megmelegsik a szívem tája, ha eszembe jut.

A kis kézimunkaüzletet, ahova kötögettem, szintén államosították, és most ez a kereseti lehetőség is megszűnt. Lúcia nővér - valahol Dunántúlon volt a hűgánál, és néha írt - Margit néni aláírással Úgy látszik, ott is belekezdett valamiféle karitatív tevékenységbe. Egyik levelében többek között ezt írta: „Vigyázz eddigi kristálytisza világnézetedre, semmiért oda ne add” és azt is írta: „Inkább koplalj, de tehetségedet ne váltsd aprópénzre”

Csak, hogy ez nem ment könnyen Ahogy az idő ment, egyre nőtt bennem a türelmetlenség, a kétségbeesés. Szinte mélabússá tett a kilátástalan jövő.

Közben megtudtam, hogy Cegléden az egyik egyfelvonásos színdarabomat nagy sikerrel előadták, és ezzel csaknem egy időben, az Andrásstelepi zárdában is.

Hogy ez, hogy történt, hogy ott ahol kisiskolás voltam, és ahol annyi megaláztatás és szégyen ért, ott most az én színdarabomat játszották.

Ez pedig úgy történt, hogy az új pap, aki anyámmal beszédes, jó viszonyba került – egyszerűen előadatta a Holdkóros című darabom, amit a Friss Újságból kiollózott.

Engem nem ismert, hiszen soha be nem tettem a lábam abba a zárdába, de anyám sok mindent elmesélt néki a régi eseményekből, az atya erre azt mondta – majd ő csinál egy kis meglepetést a hajdani hívőknek, akik közül még néhányan meg voltak. Csak előadás végén mondják majd be a szerző nevét, és örülne, ha legalább erre az alkalomra bemennék, tiszteletjegyet is küldött.

Nagy keservesen rászántam magam, hogy megnézzem a saját színdarabomat. Édesanyám előre ült, hogy jól lásson, mi pedig Erzsikével hátra ültünk. Gondoltam, hogy amikor bemondják a nevem – hátul meglépünk Erzsikével. Már éppen elhelyezkedtünk, amikor mozgolódásra lettünk figyelmesek.

Egy régi egyháztanácsstag ki akarta anyámat vezetni. Úgy éreztem megnyílik alattam a föld, és az ájulás kerülget. De rögtön megjelent a plébános és anyámat visszaültette a helyére, az illető férfit rendreutasította.

Ki akartam jönni, de Erzsik nem engedett. Aztán felgördült a függöny, és magam is szájtátva néztem az általam megálmodott alakokat, amint életre kelve jöttek, mentek, gesztikuláltak és beszélgettek a színpadon.

Falrengető taps után, az egyik főszereplő kiállt a függöny elé, és bemondta:

– Üdvözljük a szerzőt, F.H.-t, és köszönjük néki, hogy elszórakoztathattuk önöket ezen a délutánon.

A szereplők is mind előjöttek, és elkezdtek tapsolni. Az emberek is mind tapsoltak, és hátrafordultak, látni akartak. Én azután előrementem, és édesanyámmal együtt távoztam. Az incidenst azonban nem tudtam elfelejteni, és háborogtam magamban, hogy még mindig kísért a múlt?

És még meddig...

Anyám viszont boldog volt és büszke, és szeretettel beszélt a plébánosról, aki most alaposan megleckéztette a tisztelt gyülekezetet.

Nemsokára ismét történt valami, ami teljesen kiborított, méghozzá a Felsőtelepi templomnál történt, ahol anyámat még sohase bántotta senki.

Ekkor már 1950-et írtunk, és január volt. Anyám felvitte a kesztyűt, amit Kornél atya kötöttet velem egyik pártfogoltja részére. Ahogy édesanyám elmondta, becsöngetett a portán, kinyílt az ajtó és az a férfi lépett ki, aki mostanában jött haza orosz hadifogságból. Híre volt, hogy fogadalomból térden csúszta körbe a templomot, amiért megmenekült. Ez az ember valaha hajdú volt a községházán, és a prelátus úr utasítására, ez verte agyba-főbe anyámat. Most se szó, se beszéd – ahogy anyám elmondta, megmarkolta elől a kabátját, és hátralökte, aminek következtében anyám a lépcsőről hanyatt esett, és a betonban alaposan összetörte magát.

– Mit molesztálja Kornél atyát? – ordította, és bevágta a portaaajtót.

Amikor anyám hazavánszorgott, és elmondta a történeteket, egyszerre valami nagy-nagy keménységet éreztem a szívemben, ugyanakkor valami vészterhes nyugalmat. Mint, amikor a falióra ingája, ide-oda lengése közben egyszer csak megáll.

Elmentem a postára, és feladtam egy táviratot a Váci Püspökségnek címezve ezzel a néhány sorral: „Amennyiben ügyünket három napon belül nem vizsgálják ki, és nem orvosolják, a többit majd megtudják a Szabad Nép hasábjairól.”

Hazamentem és elmondtam anyámnak, hogy mit csináltam. Csak hűledezett és siránkozott, hogy ezt azért nem kellett volna.

– Arra nem gondoltál, hogy a kommunisták esetleg cenzúrázzák, és most ez is jól jön nekik?

– Nem, nem gondoltam, de nem is érdekel. Ha magának még nem volt elég, csak üttesse, veresse magát, ajánlja csak fel a Jóistennek, vagy a Lucifernek, de nekem ebből ELÉG VOLT! Érti? Elég volt!

– Majd Kornél atya ellátja ennek a pribéknek a baját, ha meg tudja mit csinált, majd ő elintézi. Minek írtad azt a táviratot? Van nekik most éppen elég bajuk...

– Hát csak legyen! – mondtam én ádázul. – Ha van Isten az égben, és nem érdemelték volna meg, mit gondol – miért mérte rájuk ezt a csapást?

És legújabb versemre gondoltam, amit éppen a napokban írtam:

MENE, TEKEL, UFARSZIN

*Megszámláltattál
tíz igazat sem találtam
hatalomban tobzódtatok
de én nem erre vágytam*

*Megmérettél, és
könnyűk voltak az érdemek
képmutatás, dölyf, hamisság
lehúzták a mérleget*

*Feloszlattál, mert
a szavamra minden szétdűl
csak azt tartom meg, akiből
sziklámra új bástya épül*

- Nem gondoltál Kornél atyára? Megállj, majd ad neked, ha meg tudja mit csináltál!

Elrohantam hazulról. Erzsike futottam, és elmondtam neki mindent.

- Jól tetted - mondta ő.- Szégyen-nyalázat, hogy az előadáson is mit merésztél az az ember, hát tudod, megvan a jó véleményem a katolikusokról. És én még azon gondolkoztam, hogy áttérek, veled jártam a litániákra és azok olyan szépek - Erzsike ugyanis református volt.

- Úgyse jönnek ki, nagyobb urak annál - legyintettem.

- De akkor remélem beteszéd az újságba, ne hagyd magad, hiszen tönkrement az egész fiatalságod, az életed, a jövőd...

- Hát nem is tudom...

- Legalább most legyen eszed már, egészen biztos felkarolnának, hogyha kitálalsz mindent.

- Az Isten verje meg őket! - sírtam el magam.

Február hatodika volt, hideg, de verőfényes délelőtt. Valahonnan éppen hazamentem, és szobánkba benyitva megtorpantam.

A szoba közepén egyetlen valamire való székünken, elegáns pap ült. Anyám egészen magánkívül volt a megtiszteltetéstől, és mielőtt beléptem, úgy véltem éppen engem mentegetett, mert azt mondta:

- El van szegény keseredve, mert hiába kilincsel, nem tud álláshoz jutni, nem kell komolyan venni, amit írt az újságot illetően.

A pap felállt, és most látszott, hogy milyen magas. Rokonszenves, intelligens arca volt. Kezet fogtunk, majd visszaült a székre.

- Engem a Püspök atya küldött Vácról, szeretné tudni, hogy mi történik itt. Lenne olyan kedves elmondani?

Zavarban voltam. Elmondani? Lehet ezt elmondani? Ezt átélni kellett. Mit érthet meg belőle ez a pap? És egyáltalán ki tehet arról, hogy az az

ember lelökte anyámat a lépcsőn, vagy, hogy az a másik ott az előadáson felállította a székről, hogy nem tudok álláshoz jutni..

Sebtében mondani kezdtem a régi dolgokat, az iskolából történt kicsapatásomat is – ami az anyám elleni aljas rágalom következménye volt, amiről be is bizonyosodott, hogy rágalom, és mégsem tettek vissza az iskolába, beszéltem a megaláztatásokról, az anyámat ért folyamatos atrocitásokról, hogy kitiltották a kápolnából, hogy nem áldoztatták meg, hogy a tébolyba kergették, hogy még ma is van aki kezét emel rá.

Beszéltem a lehetőségekről, amikről sorra lemondok, mert a hitemet megtagadni képtelen vagyok, és az egyházat sem akarom pellengérre állítani. De nem bírom elviselni, hogy az anyámat még most is bántják. Mert minden okozatnak meg van az oka, és ha annak idején P.B. és a Prelátus úr nem ad lovat a hívei alá – akkor nincsenek ezek a még most is megismétlődő atrocitások amelyek kiborítanak, hitetlenné tesznek, és elbizonytalanítanak, hogy valóban nem a kommunistáknak van e igazuk?

A tisztelendő nagyon együtt érzőnek látszott. Többek között azt mondta:

– Értesüléseink vannak arról, hogy hamarosan változik a helyzet, jóvá fogunk tenni mindent, és hálánkra számíthat, hogyha hallgat.

Püspök atya rám bízta, hogy mérlegeljem a helyzetet. Nem tudtuk, hogy anyagilag ennyire rosszul állnak, de addig is minden hónapban eljuttatunk önöknek 200 forintot. Jelenleg csak ennyi van nálam – és kitett egy százast az asztalra.

– De énnekem nem alamizsna kell! Nekem állás kell. Én dolgozni akarok.

– Sajnos, ebben egyelőre nem tudunk segíteni, ez most nem áll az egyház módjában. Kérem, fogadja el tőlünk ezt a csekélységet, addig is, amíg másképpen segíteni nem tudunk.

Felállt, és vállamra tette a kezét. A szívem megint megtelt melegséggel és bizalommal irántuk.

– Csak arra kérem, hogy a látogatásomról senkinek ne szóljanak, erről nem tudhat senki sem. Ez a Püspök atya ügye.

– A plébánosunk sem tudhat róla? – kérdezte anyám.

– Nem, nem. Senki! Püspök atya ezt teljesen magánügyének tekinti, és ő kéri a teljes titoktartást. Én majd minden hónap elején – mondjuk 5-6-ika között jelentkezem.

Még csak annyit kérek, – mondta nyájasan, és elővett egy papírt, amelyen néhány sor írás volt, – ezt legyen szíves aláírni.

Először azt hittem valamiféle nyugta, de amikor elolvastam, a megdöbbenéstől szóhoz sem jutottam.

Egy nyilatkozat volt, amely szerint kijelentem, hogy nekem nem a Prelátus úr az apám.

– De hát mi ez? – kérdeztem. – Ki mondta, hogy az apám? Az én apám Gammel, a festőművész. Miért írjam én ezt alá?

– Ez csak formáság, és a Püspök atya szeretné, ha aláírná.

Gyorsan aláakanyarítottam a nevem, de nem tudtam napirendre térni a fura iromány felett.

Ő aztán gondosan összehatogatta, és méltóságteljesen eltávozott, miután még egyszer kijelentette, hogy a következő hónap 5.-éig jelentkezik.

Nem tudom, honnan suhant át az agyamon Mikszáth: Különös házasság-a, a benne lévő undorító fondorlatokkal, de elhessegettem magamtól a gyanakvás ördögét.

– Na látod,– mondta anyám felajzva.– A Püspök atya majd jóvá tesz mindent, ugye érdemes volt hűségesnek maradni...milyen jó lenne elmondani Kornél atyának

– De nem szabad – mondtam én.

– Jó lenne a pénzt felváltani, de valahol messze, nem itt a környéken, mindjárt szemet szűrna, hogy honnan van ennyi pénzünk...

Gondoltam, valamelyik távolabbi üzletben felváltom. Úgyis kellett fonalat vennem, – az országút mentén van egy kis kézimunkabolt. Az elég messze is van, nem is ismer arra minket senki. Körülbelül egy óra múlva indultam el, és amikor kijöttem a kézimunkaboltból, éppen akkor jött a falu felől az autóbusz., arról, ahol a Prelátus úr parókiája volt.

Az autóbusz üres volt, csak egy álló alak volt benne fogantyúba kapaszkodva – a Püspök atya küldöttje.

Sóbálvánná válva néztem a busz után. Mit keresett ez a pap a prelátus úrnál? Még a verejték is kivert, de igyekeztem megnyugtatni magam. Az még nem biztos, hogy ott volt. A prelátus úr közelében van egy megálló.

Mindenesetre gyanús, mint ahogy az a papír is, amit aláíratott velem. Az is fura, hogyha Vácról jött, ezen az autóbuszon zötykölődik.

Anyámat nem akartam elkedvetleníteni, hiszen úszott a boldogságtól, hogy íme elégtételt kapunk. Ezt úgy képzelte, hogy majd engem felkarolnak és előbb utóbb álláshoz juttatnak.

Aztán eljött a március ötödike, el is múlt, de a váci küldött nem jelentkezett.

– Talán közbejött valami..– mondta anyám.

Akkor elmondtam, hogy mit láttam, és mi a gyanúm. Abban az időben egy egyszerű, de nagyon vallásos asszony járt hozzánk. Mindig együtt érzett velünk, most hát elmondtuk a titkot.

– El kéne menni Vácra, – mondta határozottan Sz.-néni.

Anyám aztán elmonda a plébánosunknak és Kornél atyának is. El voltak hűlve. Kérdezgették, hogy nézett ki az illető. Anyám monda, hogy magas, impozáns megjelenésű, homlokán kis forradás volt. Nem jöttek rá, ki lehetett.

Kornél atya aztán elkapott.

– Látod mit csináltál..? mielőtt azt a táviratot feladtad, miért nem kerestél fel engem. Itt előtted tettem volna helyre azt a... azt a...

– Csúszó-mászó szent fazekat?...fejeztem be helyette.

El kellett mesélnem a távirat tartalmát és a váci küldött látogatását.

– Hogy merted azt a táviratot elküldeni?– és acélszürke szemeit az égre emelte.

– Hogy merték az anyámat lelökni a lépcsőn a plébánia küszöbéről?

– Nem voltam otthon. De attól tartok, ennek még folytatása lesz...

– Menjünk el Vácra, mondta Sz.-né újra, meg újra. Néki vasutas a férje, ingyen utazik. Velem jön, hogy ne legyen egyedül. – Ennek végére kell járni – mondogatta.

Anyám teljesen összetört. Én is úgy éreztem magam, mintha csapdába estem volna. Egyre inkább éreztem, hogy lelkem nyugalma érdekében tisztázni kell ezt az ügyet.

Egyik kora reggel, felszálltunk Sz. nénivel a vonatra. Hideg volt a hajnal, és éppen hamvazó szerda volt. Elmentünk a Bazilikába, és részt vettünk a liturgián.

Csak utána mentünk a püspöki palotába.

Meglepetésemre az a pap fogadott minket, aki Cegléden át adta nekem a szobáját egy éjszakára. Nem tudtam, ő megismert-e, de nem is érdekelt.

Miután köszöntünk, mondtam, hogy a püspök atyával szeretnék beszélni. Végigmért. Megint Erzsi kopott bundája volt rajtam.

– Kit jelentsek be? – kérdezte kissé ironikusan.

Nyomtatott névjegyem nem lévén, már előre felírtam a nevem egy szellet papírra, és kértem, hogy ezt adja oda a Püspök atyának, ő már tudni fogja, hogy miről van szó.

A tisztelendő aztán betessékelt minket egy óriási terembe, amelyben farkasordító hideg volt.

Ott ültünk Sz. nénivel vagy 3 óra hosszát. Nagyon rossz érzés volt, annál is inkább, mert tudtam, hogy ezt direkt csinálják. Hadd főjünk a levünkben, hadd puhuljunk. Rossz előjel volt.

Aztán váratlanul kivágódott az ajtó. Köpcös kis pap gurult be, és nagyon arrogáns hangon kérdezte, hogy mit akarunk a Püspök atyától.

- Azt csak neki mondhatom meg.

- Ő küldött, mert nem ér rá - mondta gorombán.

Szóval így áll a bál...gondoltam, és rögtön tárgyra tértem.

- Február hatodikán volt nálunk egy pap, azt mondta, a püspök atya küldte, és adott 100 forintot - itt félbeszakított.

- Magánál február hatodikán nem volt senki, magához a püspök atya nem küldött senkit, magának a püspök atya nevében 100 forintot nem adott senki.- mennydörögte

Ekkora meglepetésre nem számítottam.

- Csak nem tetszik gondolni, hogy hazudik? - kérdezte Sz. néni.

- Maga kicsoda lelkem? - nézett végig szúrósan az egyszerű asszonyon.

- Ismerősük vagyok. Nagyon jól ismerem őket...

- Akkor mi köze hozzá, magát nem kérdezte senki, ne ártsa magát mások dolgába!

- Nos, - fordult felém,- mit akar még?

Felálltam és tetőtől talpig remegve mondtam:

- Az ég adta világon semmit, de ha innen kiteszem a lábam, innen és az egész katolikus világból, még a lábamról is leverem a port.

Erre ő kitárta előttünk az ajtót és azt mondta:

- Csak rajta! Hadd hulljon a férgese!

Rettenetes élmény volt. Nem tudtam uralkodni magamon és mielőtt kimentem - azt mondtam:

- Most legalább tudom, hogy milyenek a fehérített sírkövek, csak az a baj, hogy maguk miatt szenvednek az ártatlanok is...

- Kifelé! - üvöltötte.

Ott álltunk a palota előtt Sz. nénivel, mindketten rémülten és kiábrándultan.

- Hát én most innen egyenesen a pártközpontba megyek. Ezzel most betelt a pohár.

Szinte a végszóra - egy magas férfi állt meg mellettünk, zubbonyán pártjelvénnel.

- A pártközpontot keresik? - kérdezte. - Jöjjenek velem, éppen odatar-
tok.

Elindultam vele, de Sz. néni ráncigálni kezdett:

– Ne, ne, ne menjünk sehová, csak ki az állomásra.

Mivel az elvtárs látta, hogy milyen felindultan jövünk ki a palotából, jó kis sztorit szimatolt, és megfogta a karom, hogy csak menjek vele. Sz. néni a másik karomat ráncigálta. és egyre azt hajtogatta, hogy gondoljak az édesanyámra, Kornél atyára, ne hagyjam elvakítatni magamat a bosszútól.

Hazajöttem, de úgy éreztem nem tudok többé hinni, és képtelen leszek a jövőben átlépni a templom küszöbét.

Kornél atya hívatott, és el kellett mondanom mindent.

Kérdezte, hogy nézett ki, aki kidobott. Amikor leírtam, elnevette magát.

– Hát az egy inkvizítor. Mindnyájan rettegünk tőle, meg se merünk mukkanni előtte. Te meg miket mondtál neki? Hogy mondtad neki? Várjál, – és behívta Miháczit, aki a káplánja volt.

El kellett ismételnem. Mindketten nevettek.

– No ez most megkapta...de te milyen vakmerő vagy, téged egyből elégetnének ha a középkorban élnénk...

– Aztán meg szenté avatnának mint a druszámat, ugye?

Ezen is csak nevetett. De nem sokáig nevetett, lerendelték Vácra a prelátus úrral együtt. Nem tudom miért, és nem is tudtuk meg. De őszintén szólva már nem is érdekelt.

Egyik nap Cs. J. állított be hozzánk egy tehetségkutatóval. A tehetségkutató akkoriban kampányszerű jelleget öltött.

Cs. J. is vezető beosztásban működött a községházán, pedig a múltban P.B. kedvenc legényegyletistája volt. Mint mondta – ő hívta fel a tehetségkutató figyelmét rám, mondta néki, hogy már jelentek meg nyomtatásban írásaim, és biztos tudnék jó sztorikat írni egyről-másról.

Csak ámultam és bámultam ekkora köpönyegforgatáson. Cs. J. egyébként buzgón tevékenykedett a svábok kitelepítésénél is.

A tehetségkutató elvitt néhány kéziratot tőlem, majd néhány hét múlva ismét eljött, de most már egyedül.

– Írásaiból a hozzáértők megállapították, hogy kétségkívül tehetséges. Arra való tekintettel, hogy édesanyja eltartásáról is gondoskodnia kell, állást biztosítunk a maga számára, és amellet tovább is képezheti magát, vannak esti egyetemek is. Két munkahely közül választhat. Vagy a Rádióhoz visszük be, vagy a Szikra nyomdához. Kezdő fizetése havi 800 Ft.

Szívem a torkomban dobogott. Csak álltam ott döbbsenten, fel sem tudtam fogni, hogy milyen szerencse ért.

A tehetségkutató folytatta:

– Persze írásaiból azt is megállapították, hogy erősen klerikális befolyás alatt áll. Vallásos. De ezzel majd felhagy az új körülmények között.

Akkor megszólalt az anyám. Könyveink közül kiemelte Papini: Krisztus élete – c. kedvenc olvasmányát, és odamutatta a férfinak.

– Nem engedem, hogy Őt megtagadja,

– Asszonyom, most a lányának az érvényesüléséről van szó, ne akadályozza meg az ő boldogulását.

– Miféle boldogulás lehetséges Isten nélkül...? – kérdezte anyám. – Nem fogja megtagadni az Istent.

– Nézze asszonyom, az sem baj, ha nem tagadja meg, de ne is írjon róla.

– Szóval: „ Majd hamut hintek a bálvány elé, szívem maradhat az egy Istenén.” ezt akarod?– fordult felém.

A verset amelyből idézett – nagyon jól ismertem. Gyermekkoromban sokszor mondta el a többi csodálatosan szép és még a Szt. Margit intézetben tanult költeménnyel együtt. Ezt Mindszenty Gedeon írta. Egy anya és fia szívbemarkoló párbeszéde.

A fiúnak döntenie kell, vagy hamut szór, és ezzel áldozik a bálvány előtt, vagy kitart Isten mellett s akkor máglyahalált kell halnia, mint negyven bajtársának. A fiú tusakodik, az anya harcol a fia hitéért. Győz, és a végén azzal zárul a költemény:

*„Fiam, szerelmem, lelkem, mindenem
ah, így megáld már téged ősz anyád,
s boldognak mondom mindig magamat,
hogy a hitnek szültem egy szép pálmafát.
A máglya kész...jönnek értetek,
Te égni fogsz, az én szívem reped,
de jer, lásd, méltó hozzád e kebel
magam segítelek a máglyára fel...”*

Csak álltam ott ledöbbenve, és nem tudtam szólni.

– Ha azt tenném – nem volnék becsületes, és nem volna tisztességes a munkaadóimmal szemben. – mondtam nagy sokára.

– Pontosan ilyen emberekre volna szükségünk. Asszonyom, – mondta meghajolva anyám előtt – minden nagyrabecsülésem az öné – azzal elment.

Anyám átölelt és nyomorogtunk tovább.

Megint bementem a községházára, ott azt mondták, hogy nem vehetnek fel, mert a kinevezéseket most már a Monoron intézik. Önéletrajzomat, kérvénnyemmel együtt odaküldték. Monoron viszont azt mondták, hogy Ceglédre továbbították.

Akkor még nem voltam járatos a közigazgatásban, de azért annyit tudtam, hogy Vecsés a monori járáshoz tartozik, és el nem tudtam képzelni hogy lenne illetékes Cegléd az én kinevezésemhez.

Mivel pénzem nem volt útiköltségre, kimentem az országútra, és stoppal sikerült Ceglédre mennem. Az autóstop akkor még ismeretlen fogalom volt, talán csak én találtam fel akkor...

Mancika örömmel fogadott, nála aludtam, és másnap bementem a Városházára.

Nagy huzavona után, a pirospozsgás arcú elvtárs kikerestette papírjaimat az irattárból. Éppen most akartam visszaküldeni, fogalmam sincs, hogy miért küldték ide, ahol maga lakik Vecsés, ugye? – bólintottam.

– Vecsés a monori járáshoz tartozik, ott illetékesek a maga kinevezéséhez.

Majdnem elsírtam magam.

– Mindenesetre, én ezt most visszaküldöm Monornak.

Néhány hét múlva elmentem Monorra, ahol azt mondták, ők nem találják a papírokat, nincs meg se az önéletrajz, se a kérvény., majd amikor sírva fakadtam, azt tanácsolták, van még papír, írjam meg még egyszer.

Nem írtam újabb kérvényt, de írtam egy gúnyverset. – Ad akta.- címmel.

Ebben leírtam sorsunkat, az aktatologatást, az embertelenséget. Idéztam a divatos szlogent:

– „pedig az emberélet érték, hol itt a szociális érzék?“, leírtam

„a lány meg csak lótot, futott
stoppal ha másként nem tudott,
hol itt szalad, hol ott lohol,

a refrén: Cegléd, Pest, Monor...

végül Monor azzal fizeti –

az aktákat sehol nem leli.

Meghaltak két és félévet élén,

az önéletrajz és a kérvény.

Nyájas szavakkal vigasztalják szegényt,

amikor sírni hallják:

Van még papír, mit kesereg, rajta,

még egyszer írja meg.”

Anyám elvitte Kornél atyának megmutatni. Azt üzenté, gépeljem le a verset és vigyem el hozzá.

Tretán bácsinál legépeltem a verset, mely elég hosszú volt, és odaadtam Kornél atyának. Őt akkor már megválasztották megyei tanácsstagnak. És híre ment, hogy békepap.

Most azt mondta, hogy beviszi a verset a vármegye házára, és megpróbál valamit csinálni.

Néhány nap múlva hívatott.

– A versedet elolvasta Fekete Mihály Pest Megyei tanácselnök.

– Jaj nekem...

– Csak ne jajgass, miután elolvasta, jót nevetett, és ott a fülem hallatára felhívta a monori járási hivatal, most már úgy mondják, hogy tanács, és azt mondta:

– Hogyha F. H.-nak nem biztosítanak azonnal munkalehetőséget, akkor ez a vers, amely most az íróasztalomon van, a Szabad Nép hasábjain fog megjelenni, én magam fogom átküldeni a szerkesztőségnek.

Na már most, te nem tudsz erről amit most elmondtam. Biztos hamarosan hívni fognak Monorra. Ügyes légy, mert a többi már a te dolgod.

Valóban, hamarosan berendeltek Monorra.

Végigmentem a fekete-szürke kőlapokkal borított hosszú folyosón. A helyiségben, ahol meg kellett jelennem három férfi tartózkodott.

Merev, barátságtalan arccal fogadtak. Mivel tudtam, amit tudtam, nem is várhattam tőlük szívélyes fogadtatást.

Le sem ültettek, úgy vettek körül, mint szegény druszámat valaha az inkvizítorok. Én eddig sohasem hallottam káderezésről, ha hallottam volna is, biztos a kádár mesterséggel hoztam volna összefüggésbe.

Így azt sem tudtam, hogy most engem éppen kádereznek.

Miután személyi adataimat felvették, az egyikük megkérdezte:

– Miért akar maga mindenáron tanácsházán dolgozni?

– Amikor jelentkeztem, még községháza volt.

– De most már tanácsházát kell mondani, biztos azt sem tudja mikor alakultak meg a tanácsok?

– Azt tudom, hogy mostanában, pár hete talán...

Elmondtam nehéz körülményeim, és azt is, hogy házasságon kívül születtem, ezzel sohasem szoktam dicsekedni, de azt már tudtam, hogy ez most nem számít. Anyámat sem ítélik el érte, és nekem sem kell már megbélyegzettnek éreznem magam. Sőt, most az ilyeneket fel kell, hogy karolják.

- Na, de nekünk vigyázni kell, hogy a tanácsokhoz csakis megbízható elvtársak, elvtársnők kerüljenek. Maga nem párttag. Tudomásunk van róla, hogy klerikális beállítottságú.

Kezdtem kétségbeesni. Hiába volt a telefon?

- Tudomásunk van róla, hogy templomba jár, és biztos jobban ismeri a Bibliát, mint Marx és Engels műveit. - mondta a másik.

- Az elvtársainkat és elvtársnőinket nem tudjuk elhelyezni, és akkor magának adjunk helyet a tanácsnál?

- Én csak azt tudom, hogy az égardta világon semmi bűnöm nincs, csak az, hogy élek.

Csak azt tudom, hogy a gyerekkorom egy rémregény volt, és azt hittem, majd ha felnövök, dolgozhatom és eltarthatom magamat és az idős, beteg édesanyámat, és most csupán annyit tudnak felróni bűnömül, hogy templomba jártam, hogy mindenki csak belénk rúgott és megalázott minket, és akkor egy pap mellénk állt, hogy nemegyszer az éhhaláltól mentett meg bennünket - ettől én még becsületesen elvégezhetem a munkámat...Kérem, kérem vegyenek fel, én nagyon szorgalmas leszek - fakadtam sírva.

Akkor kiküldtek a folyosóra.

Rázott a hideg, vacogott a fogam valami belső idegláztól és a reménytelenségtől.

Nem, nem fognak felvenni. Hiába volt Kornél atya igyekezete, és a telefon.

Megint behívtak.

- Maga szokott írni - csapott le rám az egyik. - Tudomásunk van róla, hogy maga írt a demokrácia ellen egy verset, és azt a piactéren kiragasztotta.

- Azt kivizsgálták, írásszakértő is volt nálunk, meg állapították, hogy az nem az én kézírásom, ez még akkoriban tisztázódott- mondtam, és csodálkoztam, hogy ezek itt mindent tudnak...

- De mostanában megint csak írt valamit...

Áhá,- gondoltam - most biztos arra céloz, amire a megyei tanácselnök utalt a telefonban.

- Valóban írtam. Leírtam az egész kálváriajárást, amely több mint két éve tart, vagyis, mióta beadtam a felvételi kérelmet és az önéletrajzot. Ezeknek az útját és sorsát írtam le, és megkérdeztem benne" pedig az emberélet érték, hol van a szociális érzék" Vagy az az ember, aki nem párttag, az már nem is érték?

Csak néztek egymásra, és megint kiküldtek.

Most még tovább várakoztattak mint először. Már-már úgy éreztem fogom magam és elrohanok. Nincs itt mire várnom. Nincs bennük szív, sem érzés.

Megint behívtak.

Annyira vacogott a fogam, hogy az egyik észre is vette.

- Na most már nem kell izgulni, megkapja a kinevezést.

- De nem V..-re, - mondta az alacsony fekete kis ember, akiben volt valami Mefisztós - Ott ugyanis nincs most üresedés. Jelenleg csak Úriban van betöltetlen hely.

- Megfelel? Elvállalja? - kérdezte a harmadik.

Nyeltem egyet, de rögtön rábólintottam:

- Igen, elvállalom.

- Tudja, hogy hol van Úri?

- Nem, azt nem tudom- feleltem.

Összenéztek.

- Akkor azt sem tudja, hogyan kell megközelíteni...

- V..-ről elég körülményes.

- Majd megoldom - mondtam bátran és határozottan, pedig azt sem tudtam, hogyan.

- Hát akkor felesküszik, hogy a Magyar Nép érdekeit szolgálja, és a hivatalos titkokat betartja?

Nem láttam én ebben semmi rosszat, és utánuk mondtam a szöveget.

- Akkor 28-án jelentkezik Úriban a tanácsházán szolgálattételre, mint irodakezelő. A havi illetménye 400 Ft. lesz.

Azt hittem, ez nem lehet igaz. Hogy én szolgálattételre jelentkezhetem, hogy én irodakezelő leszek, hogy nekem fizetésem lesz...FIZETÉSEM! Havi 400 Ft.

Örömet nem tudták közönyösen nézni, és elkezdtek tanakodni, hogy tudom könnyebben elérni Úrit, Pest, vagy Monor felől.

Egyelőre nem is törődtem ezzel a problémával. Ujjongva estem be kicsiny szobánkba, és estem édesanyám nyakába. Állásom van! Öleltük, csókoztuk egymást, majd felrohantam Kornél atyához megköszönni a segítségét. Ő is velem együtt örült.

- Nemcsak annak örülök, hogy állást kaptál, hanem annak is, hogy elkerülsz V..-ről.

Jobb is, mintha itt kezdenél. Itt egy-kettőre elfűrészelnének. A 400 Ft. nem sok, pláne, ahogy ismerlek - anyádat is segíted belőle. De, ha már rendszeresen dolgozol, rendesen kell étkezned.

De a pártba nem akarok belépni.

- Ha nem akarsz vezető pozíciót betölteni, beéred azzal, hogy egyszerű kis beosztott legyél - akkor nem is kell. De dolgoznod kell, talán még mások helyett is. Talán még az írásra sem marad időd...mondom, ha nem lépsz be.

Hallgattam.

Mostanában nem látlak a templomban. Miért maradtál el?

Zavartan néztem a falon függő keresztre. Úgy érzem, hogy már nem tudok hinni. Hiába megyek a templomba, nem érzek semmit.

- Számtalanszor mondtam neked, hogy a hitet nem érezni kell, hanem akarni.

Hallgattam. Ezt meg én nem értettem.

- Vagy valami más oka van? - kérdezte ő. - Vácra gondoltam.

Az a pap azt mondta: „Hadd hulljon a férgese!” Becsaptak, nyilatkozatot íratnak alá velem, megaláztak, mindent letagadtak...

- Amikor lent voltunk a prelátus úrral, azt mondták, hogy ők nem küldtek senkit. Nem gondolod, hogy valamiféle pártember volt papi ruhában?

Mi is gondoltunk erre anyámmal.

Akkor nem olyan nyilatkozatot íratott volna alá velem, hanem éppen az ellenkezőjét.

- Ők mégis azt mondták, nem tudnak semmiről.

Már arra is gondoltam, talán mégis a püspök atya küldte azt a papot, és azt valami baj érte, és mást nem akart beavatni, hiszen az illető lelkünkre kötötte, hogy ez titok, de akkor is mi célja volt annak a furcsa nyilatkozatnak? Talán a prelátus úr műve volt az egész...? Hiszen az a pap is arról jött, láttam a buszban

- De, hogy került volna hozzá a te táviratod, amit a püspök atyának küldtél?

- Talán felszólították Vácról, hogy rendezze ezt a dolgot? És ő bérelte fel azt a papot - Furcsán és sokat tudóan nézett rám.

- Kitűnő a logikád, de hát ez mind csak feltevés.

Most már mindegy, és nem is érdekel, csak megfogadtam, hogy amíg ez nem tisztázódik, én többé nem megyek templomba. Egyszerűen üres lett bennem és körülöttem a világ. Nekem fáj a legjobban, hogy így van, én vesztettem el mindent.- mondtam elkeseredetten.

- Csak hadd hulljak!

- Nem hibáztatlak, nem tudlak hibáztatni. Te vagy az áldozata ennek az egésznek. Mégis arra kérlek, ne add fel magad, és ne hagyd el az Istent, neked igazán nagy szükséged van rá.

Isten nélkül nem is tudnék élni, de én Őt megtalálom a templomon kívül is,- és a Tisza parti élményre gondoltam, amikor olyan közel éreztem magamhoz, mint még soha.

- A templom nélkül nehezebb lesz megmaradnod Isten mellett, de te mindig a nehezebbjét vállalod. Annál is inkább nehezebb lesz, mert most majd bekerülsz egy olyan közegbe, ahol tagadják Isten létezését, és olyanokat fogsz hallani, amelyek megerősíteni látszanak a benned jelenleg kialakult egyházellenességet

- Nem féltelek, mert téged alaposan megedzett az élet. Mindig tudni fogod, hogy hol van a helyed. Légy továbbra is jó, segíts, ahol tudsz. Munkaköröd adta lehetőségeket is arra használd, hogy ha nem tudsz könnyíteni az emberek terhén, ne is nehezítsd azokat. Tudom, hogy így lesz, akkor is, ha nem tudod betenni a lábadat a templomba, de azért néha vonszold el magad oda, még ha nehezedre esik is. Áldjon meg az Isten, Johanna...

Kezét fejemre tette és megáldott, majd kikísért a portáig. Könnyezve, fejemet lehajtva jöttem el a templom előtt, lassan mentem végig a hársfasoron. Emlékek rajzoltak a szívemben.

Miután elbúcsúztam apámtól, aki nagyon örült, hogy sikerült elhelyezkednem, elmentem Erzsikéhez is elköszönni, ő közben MNDSZ tag lett, sokat szerepelt, új ismeretségeket kötött, én már talán nem is nagyon hiányoztam néki.

Közben nagy megkönnyebbülésemre, anyám azt mondta, hogy a szomszédban megkérték, vállalja el 5 éves kisfiúk felügyeletét. A szomszédok is bízottak, és anyám is, hogy csak menjek, és ne legyen gondom semmire, csak magamra.

1950. október 28-án, hajnalban felszálltam a vonatra. Szűcs néni is velem jött. Bementünk a Keletibe. A vonattal, amelyre ott átszálltunk, Sülysápig kellett mennünk. Mondták, hogyha ez a vonat egy kicsit késésben van, akkor már nem érjük el a buszt, amelyik Úriba megy.

Nem is értük el, és gyalog vágtunk neki az útnak.

Az út agyagos dombok között kanyargott. A hajnali köd még ott lapangott a tájon. Idegen volt a táj, még sohasem jártam erre. Közben mindenféléről beszélgettünk, csakhogy teljék az idő.

Csak akkor riadtam meg, amikor néhány kilométer után, a felszálló ködben megláttuk a falut. Mintegy álomból ocsúdva néztem előre.

- Szűcs néni drága, forduljunk meg, menjünk vissza !

- Ejnye, csak nem ijedt meg? - kérdezte derűsen.

De, de igen, mit fogok én itt csinálni teljesen idegen emberek között, pénz nélkül, szállás nélkül. A fizetést kéthetente adják, addig hol alszom, miből élek meg? Télikabátom sincs, csak ez a kis derékig érő, ami rajtam van, és már itt a november...– és egyszerre páni félelem lett úrrá rajtam.

Ha már idáig eljöttünk, legalább nézzük meg, milyen is Úriban a tanácsház, visszafordulni azután is ráérünk – mondta ő.

Álltam az országúton, néztem a faluszéli viskókat, olyan valószerűtlen volt minden, mint egy álom. Itt álltam az országúton rövid, béleletlen kis kabátban, kopott kézitáskával a kezemben, pénz nélkül, karcsún, 24 évesen, és minden nincstelenségem gondja eltörpült amellet a másik nincstelenség mellett, amely a lelkemben sírt.

Lent az árkon túl zöldelltek az őszi vetések, s a mezsgye szélén kőkereszt állt, a talapzatán valamiféle felirattal.

Leszaladtam az árkon keresztül, és azt mondtam – talán valamilyen üzenet lesz a számomra. Egy szó, egy mondat, amely csak nekem szól, amelyet csak én értek, s amelyet valaha azért véstek rá, hogy én most elolvassam.

Csak egyetlen mondat volt: „Imádd az Istent!”

VÉGE AZ ELSŐ KÖTETNEK

Második könyv

HOLDUDVAR

1.

A köd már teljesen felszállt, foszlányai fölött opálosan derengett az őszi égbolt és a fákról halk zizzenéssel pilinckáztak a sárguló levelek. Az ismeretlen falu szinte kihaltnak látszott, csendje békét, nyugalmat árasztott, mégis a rám váró munkahelyi bemutatkozás bénítólag hatott rám.

Képtelenségnek és lehetetlennek tűnt, hogy valóság az, ami történik velem, hogy itt ballagunk az őszi délelőttben, sohasem látott táj közepette, sohasem látott, számomra idegen emberek felé.

Hogyan is kerültem ide? mit keresek itt.? Hajlamos vagyok arra, hogy beleéljem magam különböző szituációkba, ábrándokba, de ha olykor az ábrándok kezdenek megvalósulni, a valóságtól mindig megrémülök és visszamenekülnék álmaim világába. Valaminek a beteljesülése helyett, a valamire várakozás csendjébe.

A makadám út, amelyen mentünk – végül is beletorkolt a falu egyetlen Fő útjába, amely keresztül húzódott egész Úrin.

Bőszoknyás, puttonyos asszonnyal találkoztunk, aki hangos dicsérteséssel köszönt ránk. Kérdésünkre, hogy merre van a tanácsház – készségesen útba igazított minket. Kíváncsian nézett ránk, azután tovább sietett.

A Tanácsház komoly, szürke emeletes épület volt a Fő útra néző, nap-szította zöld zsalugáteres ablakkal. Szívem a torkomba dobogott, amikor beléptünk az ajtón és felmentünk a lépcsőkön.

Hosszú folyosón találtuk magunkat, szürkére festett ajtók előtt. Kopogtunk az egyik ajtón, majd beléptünk. Tágas, világos helyiség volt, ahová benyitottunk. két íróasztalt láttunk. Az egyiknél nem ült senki, mint később meg tudtam az engem várt, a másiknál fiatal lány ült. Megmondtuk mi járatban vagyunk, mire ő örömmel üdvözölt, majd eltűnt egy ajtó mögött, amire az volt írva: VB. elnök.

Hamarosan kijött egy mokány, piros arcú paraszt bácsi, akinek a kezében rövidszárú pipa füstölgött, s afféle cseplin bajusza volt.

- Az új munkatárs? – kérdezte barátságosan. Kezet fogtunk.
- Aztán tud e géppel írni? mert itt nem tud egyikünk se, olyan bajban vagyunk, már alig vártuk, hogy küldjenek valakit aki tud, mondta.

Szűcs néni nyomban agyba-főbe dicsérte gyors és gépiró tudományomat, aminek az elnök láthatóan örült. Én pedig mintegy álomból ocsúdva néztem körül a napfényes helyiségben és olyan érzésem volt mintha színdarab játszódna körülöttem, hogy ez most csak egy epizód aminek egy-kettőre vége lesz és én megint otthon találok magamat Vecsésen, a félig bedeszakázott ablakú szobában, a szürke falak közt.

Közben kis táskagépet tettek elé az asztalra néhány ív géppapírral, úgylátszik ki akarták próbálni, hogy mit tudok.

Leültem és becsavartam a papírt. Elnök bácsi megállt a hátam mögött és figyelt. Emiatt olyan lámpalázam lett, hogy úgy éreztem egyetlen betűt sem tudok leütni. A gép is idegen volt, táskagépet eddig nem is láttam, csak a nagy Remingtont ismertem.

Rögtön el is ment minden önbizalmam, de azután arra gondoltam, hogy olyan mindegy megfelelek e vagy sem, mert úgysem maradok itt.

Hogy is maradhatnék? Most éreztem csak igazán, hogy milyen képtelenség volt ide beállítani fillér nélkül, mert, hogy a napi idejárást megoldani nem lehet – azt most már látom. Úgy látszik a Járási Tanácsnál éppen erre számítottak, a Megyei Tanácsnak majd azt jelentik, hogy a felajánlott állást nem fogadtam el.

De én azért is elfogadtam, persze nem tudhattam, hogy ennyire lehetetlenek a körülmények.

Mindegy – mondogattam magamban, úgysem maradhatok itt, és ez a nemtörődomség egyszerre bátorrá tett. Tíz ujjam elhelyeztem a billentyűkön és kérdeztem:

- Mit írok? -

Erre az elnök kézzel írott fogalmazványt tett elé. A gépelés nagy meglepetésemre a kis táskagépen sokkal könnyebb volt mint a nehézkes Remingtonon.

Az elnök csak állt a hátam mögött és hüledezett mikor látta, hogy tíz ujjal gépelek.

- Jaj de jó, hogy jöttél, éppen te kellesz nekünk – tegezett le nagy hirtelen.

Őszinte örömen meglepődtem és nagyon jól esett az elismerés, főként az, hogy kellek, hogy szükség van a munkámra, hogy nem hiába tanultam, gyakoroltam a Tretán bácsi műhelyében minden szabadidőmben – és fájni kezdett a szívem, hogy mégsem maradhatok, hogy mégis vissza kell mennem a nyomorúságos létbizonytalanságba, hogy hiába reménykedtem.

Mit szól majd Kornél atya, és a megyei Tanácselnök Fekete Mihály, hogy nem fogadtam el az állást. Azt hiszik majd, hogy válogatok?

Csak néztem magam elé kétségbeesve.

Szűcs néni akkor megszólalt:

- Szeretnék az elnök úrral négyszemközt beszélni.

Bevonultak az elnöki szobába, közben megtudtam hogy Kati a begyűjtéssel foglalkozik, hogy az elnök azelőtt a falu bírója volt, most hogy megalakultak a tanácsok VB. elnökké választották.

Röstelltem megkérdezni, hogy a VB. mit jelent, de gondoltam - nem is kell tudnom ha úgysem maradok itt.

Már elég sokáig bent voltak, kezdtem félni, hogy lekéssük a buszt, és akkor már csak késő délután indul a következő járat Süllysáp felé, onnan vonattal menni a Keletibe, villamossal Zuglóba, majd onnan megint vonatra szállva Vecsésre. Öreg este érnénk haza.

Végre kijöttek. Elnök bácsinak gyanúsán csillogott a szeme és kezében a rövidszárú kis pipával - rám meredt. Szűcs néni hozzám lépett és átölelt.

- A Jóisten áldja és segítse továbbra is .-

Gyorsan felkaptam a kabátomat és a táskámat.

- Megyek én is - mondtam elszántan.

Az elnök akkor vállamra tette a kezét és azt mondta:

- Bizony nem mégy te sehová, itt maradsz nálunk.

- De a pénz, a szállás, a kitartás?...- dadogtam.

- Ne törődj te semmivel - szívtá meg a pipáját - majd kitalálunk valamit.

Lekísértem Szűcs nénit a tanácsház előtti buszmegállóhoz, ott még egyszer megöleltük egymást. Sokáig és nehéz szívvel néztem a távolodó autóbusz után, majd visszamentem az irodába.

Délig az elnök leveleket íratott velem a Monori Járási Tanács felé, de nagyon lassan ment, ugyanis előszörre szó szerint leírtam amit az elnök diktált. Utána elolvastam, hogy mit is írtam és csak néztem és sehogyse akaródzott átnyújtani aláírásra.

- Mi van? - kérdezte, és látszott rajta, hogy mennyire élvezi azt, hogy diktálhat.

- „Okvetetlenül küldjenek nyomtatványt a vetésterülethez.”-

- Jól van az, úgy írtad ahogy mondtam -

- De az úgy nem jó, hogy „okvetetlenül” meg, hogy -”nyomtatvány” - mondtam félénken.

- Hanem hát hogy? -

- Okvetlenül, és nyomtatvány.

- De jól is jártam én teveled, majd én mindig lediktálom, te meg átfogalmazod úgy hogyan kell - mondta őszinte örömmel és megkönnyebbüléssel.

Jól esett a bizalma és már is felelősnek éreztem magam azért, hogy amit ő aláír az olyan legyen amilyennek lennie kell, formailag és tartalmilag egyaránt.

Az elnöknek nagyon tetszett, örömmel kanyarította alá a nevét és nyomta rá a pecsétet.

Megértettem ennek az egyszerű paraszt embernek a félelmeit és bizonytalanságát az írás és fogalmazás dolgaiban, mert vb. titkár még nem volt és most ő felelt mindenért.

Amikor a nagy falióra öblös hangján elütötte a delet, elnök bácsi megkérte Katit, hogy menjen fel egy bizonyos Mariska nénihez mert úgy tudja, hogy a tiszta szobája jelenleg üres, adja ki nekem kosztal együtt és majd utólag ki lesz fizetve. Kati a közelben lakott és mielőtt haza ment ebédelni, felkereste ezt a Mariska nénit. Elnök bácsi is vette a kabátját.

- Te mit ebédelsz? - kérdezte megállva az asztalom előtt.

- Még meg van a zsíros kenyér, amit édesanyám csomagolt az útra, most majd megeszem. -

- Eszed hát! vedd a kabátod és jössz hozzánk. -

Nagyon vékonyka asszony volt a felesége, szívesen, készségesen fogadott. Olyan kedvesen, jó szívvel kínálgattak s én úgy szégyelltem magam, hogy csak nyeldekelttem a könnyeimet befelé. Elnök bácsi nem is állhatta szó nélkül.

- Sohase szégyelld magad emiatt, mi is voltunk nagy nyomorúságban., cselédember voltam, azután bírónak választottak, most meg látod elnök lett belőlem.

- Meg is bánod te még ezt - mondta a felesége.

Visszaballagtunk az irodába, ahol Kati beszámolt a Mariska néninél tett látogatásáról. A szobafoglalásnak semmi akadály, estére várnak.

Már sötétedett, amikor vége lett a munkaidőnek. Kati felkísért a szállásra. Az utca a Fő útról nyílt, a tanácsházzal átellenes oldalon és dombnak fel - felé vezetett. A sarkon ahol befordultunk kis szatócsüzlet állt, utána nagy kert mögött a postahivatal, világos ablakokkal. Sokáig mentünk még a kaptatón - mire elértük Mariska néni házat.

Magas, sovány, fejkendős asszony fogadott dicsértessékkal. Harcsabajszú férje már ott ült a konyhaasztalnál, amit petróleumlámpa világított meg. A viaszkos vásznon három tányér, a tűzhelyen gőzölgő fazék. Ma-

riska néni megmutatta a szobát. Az öreg, faragványos bútorok pormentesen csillogtak a lámpafényben, az ágy előtt kecskebőr.

– Hidegnek hideg, mert hogy nincsen benne kályha, de a dunna tiszta pehely, nem fog fázni alatta a kisasszony.

Kati aztán elment, mi pedig leültünk vacsorázni. A konyha egyik zugában rokka állt, vacsora után Mariska néni leült mellé és volt alkalmam megcsodálni, hogy hogyan is lesz a birka gyapjából kötni való fonál.

Háziasszonyom havi száz forintot kért a szobáért és ugyanennyit a reggeli-vacsoráért. Úgy tudtam, hogy kezdő fizetésem havi négyszáz forint lesz, örültem mert úgy gondoltam, hogy a fennmaradó kétszáz forintból segíthetem édesanyámat havi száz, de talán százötven forinttal is. Persze cipőre, kabátra nem fog telni de idővel majd csak összespórolom az ezekre valót is.

Lassan kiismertem magam a falucskában. A járókelők eleinte igencsak megnéztek mert néhány idehelyezett pedagógusnőn, az óvónőn, párttitkáron és az orvoson kívül szinte mindenki falubeli volt.

Az irodából ahol dolgoztam két ajtó is nyílt, egyik az elnöki szobára a másik egy üveg fallal leválasztott helyiségre. Hatalmas pulpitusok között piros képű férfi ügyködött ott óriási, vaskos könyvek fölé hajolva, amikről megtudtam, hogy azok az adófőkönyvek. Ez az üveg fal mögötti rész volt az adóhivatal.

Nekem ekkor még ijesztő volt a számok és főkönyvek világa, ha valaki megjósolta volna, hogy életem javát közöttük fogom eltölteni, sőt, hogy szeretni is fogom ezt a világot – el nem hittem volna.

Kölcsönös bemutatkozás után meg tudtam, hogy az adóhivatalt egy személyben Ú.Pista, a begyűjtési hivatalt T. Kató vezeti, a vb. Elnöke Sz. Antal, én magam pedig mint irodakezelő és általános adminisztrátorként szintén egy személyben leszek felelős a reszortomért, amelynek sokféle ága-boga volt. Lakás ki és bejelentések, marhalevél kezelés, különböző igazolások, mezőéri nyilvántartások, iktatás, postázás. Még a fakitermeléshez is helyszíni szemlére volt szükség, Tilos volt kivágni egyetlen fát is kellő indok nélkül.

Az anyakönyvvezető a vb. titkár lett volna, ha lett volna vb. titkár. Úgy mondták ki lett már nevezve Nyáregyházáról egy férfi, de sehogyse akarja elfogadni Úrit, mondván, hogy mit csinál egy ilyen istenháta mögötti sárfészekben, a felesége meg pláne nem akar ide jönni.

Így azután, mivel az Országos Levéltár egyre sürgette az elmaradt anyakönyvi adatok másolatait, ezeket is meg kellett csinálnom szépen, olvasható kézírással, az előző vb. titkárnőnek ugyanis az olvashatatlan

macskakaparását visszaküldték és most ezt is nekem kellett újra körmölteni. Meglepődve hallgattam, hogy ezt a vb. titkárnőt, aki ilyen csúnya munkát végzett még ki is tüntették és jelenleg a megyei tanácsnál dolgozik.

A halotti anyakönyvben megdöbbenő sok volt a halál okaként bejegyzett „önakasztás” szó.

- Mi az, itt mindenki felakassza magát? - Kérdezem Katót, - mit jelent sen ez? De ő sem tudta, vagy csak nem akarta megmondani.

Alig voltam ott néhány hétig már is beiskoláztak és a munkám mellett be kellett járnom Monorra közigazgatási tanfolyamra.

Boldog voltam amikor napról-napra, hétről-hétre egyre jobban kibontakozott előttem reszortom összes tennivalója. Rájöttem az ízére annak, hogy milyen jó elintézni emberek ügyes-bajos dolgait, milyen jó érezni, hogy számítanak rám, hogy szeretnek, rámköszönnek, hogy befogadtak. Egyik nap azt mondta egy asszony az irodában

- Jaj kisasszony, úgy féltünk, hogy valamilyen rosszindulatú városi rüfkét küldenek a nyakunkra...

- Hát még én mennyire félttem - mondta elnök bácsi, nagyokat szíva a pipáján.

Közben fura dolgokra lettem figyelmes, ha az elnök szobájában csengett a telefon-a Kati mindig be lett hívva és többnyire ilyen párbeszédet hallottam:

- Sajnos nincs bent az elnök bácsi, nem tudom adni.--

- Határszemen van.

- De hát mit akarnak még? Úri száz százalékon felül teljesítette a beadási kötelezettségét.

Elnök bácsi ott állt Kati mellett és pipáját szortyogtatva bólogatott.

- Nem tudom mikor jön meg...

- Micsoda? hogy megint jönnek és házról-házra mennek? de hiszen le-söpörték a padlásokról már a fejadagot is, azt akarják, hogy vetőmag se maradjon? Jó, majd megmondom, ha visszajön.

Dühösen és elkeseredetten lecsapta a kagylót. Értetlenül és megdöbbenve néztem rájuk.

Ő tovább háborgott.

- A Járás le van maradva a tervvel hát majd behozzuk Úriból, hozzák be onnan ahol hátralék van, de mindig azt a lovat ütjük amelyik húz.

- Hogy a magasságos Úristen rogyassa rájuk az eget ! - káromkodott az öreg.

Jézusmáriám, hogy mert ez a csitri a járási tanács mindenható begyűjtési vezetőjével így beszélni? Őszintén szólva nagyon felnéztem erre a kis

parasztlányra, aki mindemellett MADISZ tag volt. Csak itt és most figyeltem fel hogy mit is jelent az a begyűjtés, beadás, mi az a fejadag , mi az a vetőmag, mért fontos a takarmány, csak most kezdtem nézegetni Kati kartotékjait amikre állandóan írt mázsákról, százalékokról, kötelezettségről és teljesítésről.

- Kivel beszéltél? - kérdezte Katit elnök bácsi.

- Magyar Jancsival - mondta ő.

- Ahá, az a te keresztapád - kacsintott rám az elnök.

- Nekem? - kérdeztem csodálkozva.

- Múltkoriban kérdezte hogy vagyunk megelégedve veled? még azt is mondta - észrevették, hogy jó íródeákom van...

Ez az ember egyike volt annak a háromnak akik lekáderoztak.

- Nem félsz? - kérdeztem Katit.

- Hamarosan meg lesz az esküvőm, elmegyek innen. Elegem van már ebből.

- Hát még nekem ! - mondta elnök bácsi, majd vette a kabátját és elment.

Na, kellett nekem tanácsház,...de ha nem volt más lehetőség, és ki tudta, hogy lesöprik a padlást, és kik azok akik lesöprik? És egyáltalán mi az a jóvátétel aminek címén elviszik a termés javát az országból? Ezekre a kérdésekre jó lenne valakitől választ, felvilágosítást kapni. Különben is, amikor a felvételi kérelmemet beadtam, akkor még a tanácsháza község-háza volt. Annak már két éve is van. Csak egy hónapja lett tanácsház.

Most kezdtem örülni a reszortomnak, hiszen amit csináltam azzal senkinek sem okoztam gondot, bánatot. Hogy is mondta Kornél atya? - segíts ahogy tudsz és légy az emberekhez kedves, készséges amennyire beosztásod lehetővé teszi.

Ha tettem szombatonként hazamentem Vecsésre és hétfőn hajnalok hajnalán bumliztam Úriba. Jó volt haza menni, de még jobb volt vissza menni a munkahelyemre, ahol vártak, ahol számítottak rám, ahol becsültek és szerettek.

Ahol voltam valaki.

Egy ilyen hazamenetelemkor anyám azzal az örömhírral fogadott, hogy keresztanyám több mint tízévi hallgatás után végre életjelt adott magáról. Levelében először is az érdekelte, hogyan vészeltük át a háborút, mi van velünk, majd leírta, hogy ők most az Odera melletti Frankfurtban élnek.

Ott kellett hagyniuk mindenüket Szmirnában, mivel német származású keresztapám , aki a szmirnai szőnyeggyár vegyész-mérnöke volt - nem vette fel a felajánlott török állampolgárságot így aztán távozniuk kellett

onnan még a háború kitörése előtt. Sajnos, az Odera melletti Frankfurt szovjet övezetbe került és most ők is elég szűkös körülmények között élnek, de ha szükségünk van ruhafélére azt tud küldeni, mert nyugaton vannak barátaik akiktől csomagokat kapnak, írjuk meg mire van szükségünk.

Anyám már válaszolt is és megírta, hogy én egy kis faluban dolgozom tanácsházán és csekély fizetésemből őt is eltartom s még télikabátom sincs. Örültem, hogy végre meg tört a jég és életjelt adott, de ugyanakkor el is szomorított, hogy ő aki mindig olyan bőkezű adakozó volt és értékes küldeményeivel szebbé és jobbá tette siralmas gyerekkoromat most ilyen helyzetbe került. Nemcsak minket, de Szmirnában élő szegény sorsú magyar családokat is segített annak idején.

Közben mégiscsak megjött Kátai I. a vb titkár Nyáregyházáról. Szorongva vártuk, de kellemesen csalódtunk. Jóindulatú, közvetlen, jóhumorú ember volt. A tanácsház emeletén lévő volt főjegyzői lakás volt fenntartva számára, de a felesége sehogyse akart ideköltözni a kisbabájával. Így aztán egyelőre busszal járt át Úriba.

Az elnökkel jól megértették egymást és ami számomra lényeges volt, ő is meg volt elégedve munkámmal és szorgalmammal.

Persze néhány bakit elkövettem eleinte, de mindig elnézőek voltak. Például adva volt a postázó zsák, a színére Monor volt beütve, a visszájára Uri.

Határidős munkát postáztam de elfelejtettem kifordítani a zsákot, elvittem este a postára és másnap reggel Monor helyett nekünk kézbesítették, a postamester jól mulatott, a vb. titkár szentségelt, én meg majd elsüllyedtem szégyenemben.

Más alkalommal az történt, hogy egy bajszos bácsi odajött az asztalomhoz és azt mondta:

- Aggyon egy bárcát a Sárinak -

Pironkodva mentem be az elnöki szobába, ahol akkor csak a vb. titkár volt bent, zavartan mondtam, hogy egy ember bárcát akar a lányának, de olyant még nem csináltam és nem is tudom, hogy hol vannak azok a nyomtatványok és hogy, hogy néznek ki. A titkárnak ráncba szökött a homloka és nyomban kijött velem.

- Mi van bátyám, mit akar maga? -

Az ember csodálkozva nézett mindkettőnkre

- Ejnye mán no, hát bárcát, legeltetési bilétát a tehenemnek.

Azt hittem menten elsüllyedek. Szerencsére a titkár nem világosította fel az atyafit tévedésemről, csak nevetve bement a szobájába és amikor elnök bácsi is előkerült ketten nevetgéltek rajtam.

- Hát te azt honnan tudod, hogy mi az a bárca? - kérdezte elnök bácsi kópésan.

Ezt pedig én onnan tudtam, hogy egy ízben amikor a magam festette képeslapjaimat árultam Pesten, betévedtem egy olyan házba a Magyar utcában, ahol egy tükrökkel teli elegáns szalonban helyes kis asztalkák mellett szebbnél szebb nők ültek kártyázva, kávézva, csevegve, és mivel minden lapomat megvették, sőt azt mondták vigyek nekik máskor is, kifele menet azt mondtam a portásnak aki felengedett hozzájuk árusítani, hogy micsoda finom, úri hölgyek ezek....

- Még hogy úri hölgyek? - nevetett a portás - az ám kislány, felejtse el azt is, hogy itt járt, hiszen ezek egytől egyig bárcás kurvák.

Mikor aztán hazamentem megkérdeztem anyámtól kik azok a bárcás kurvák?

Így tudtam meg, hogy azok hivatalos engedéllyel árulják magukat, és mint édesanyám mondta ez a legutolsó dolog a világon.

Közben felfedeztem, hogy a tanácsház épületén belül van egy lezárt helyiség és az egy nem működő könyvtár. Sokáig kerülgettem a lezárt helyiséget, vonzottak a bezárt könyvek és a bennük élő regényalakok. Kérésre elnök bácsi ideadta a kulcsot, hogy benézhessek. Rengeteg új könyv volt, a régiek is vadonatúj kötésben pompáztak, illetve szomorkodtak. Ugyanis mintha csak uniformizálták volna a külsejüket mindnek szürke és zöld, esetleg bordószínű borítólapja volt.

Elnök bácsi látta érdeklődésemet és rám bízta a könyvtárat. Ahhoz, hogy kölcsönözni lehessen fel kellett fektetnem a katalógust. Munkaidő után kedvenc időtöltésemmé vált az ezzel járó foglalatosság.

Ebben a könyvtárban ismerkedtem meg az új szovjet irodalommal. Tolsztojtól már régebben ismertem a Háború és békét, a Feltámadást, Dosztojevszkijtől a Bűn és bűnhődést. Ismertem az Anyegint, és nem egyszer rajtakaptam magam, hogy Puskin Ruszlán és Ludmillájának első sorai muzsikálnak bennem és ringatnak mesebeli hangulatba. - "Öböl partján vén tölgyfa törzse, tudós kandúr láncra kötve ott éjjel, nappal körbejár" -

De ez itt másfajta irodalom volt. Nehéz könyvek voltak ezek számomra, elég volt egyszer átrágni magam rajtuk. Ijesztőek, nyerseks, félelmetesek - a Csendes Don, a Volokalámszki országút, az Ifjú gárda, Makarenko költészete - távol álltak a szívemtől.

Én még Benedek Elek mese és monda világán , Grimm és Andersen meséin nőttem fel és most megdöbbenve láttam, hogy ebben a könyvtárban ezekből semmi sincs.

A gyerekek számára józan tanmesék íródtak. Hová lett Björn király, a Bátor muzsikusz, a Csodálatos Tűzszerész, az Állhatatos ónkaton?

Elvitte a kulturális forradalom...tele van a rádió azzal, hogy Kínában is javában zajlik. Sajnáltam a gyerekeket, úgy éreztem – valamit elvettek tőlük. Egy fiúcska azt énekelgette a rádióban –" Manapság az élet mond meséket, üres lett a mézeskalács ház, mégis kedvelik sokan mert már mozgósítva van..." stb.

Az iskola nyitott ablakán kihallatszott, ahogy szótagolva olvasták a kis elemisták -"Rá-ko-si a mi a-pánk" – és énekeltek a Szulikót , amit viszont úgy szerettem, hogy még meg is könnyeztem ahányszor csak hallottam.

Bele tudtam élni magam cseppet sem akarva, hanem akaratlanul mindenki szívfájdalmába. A Szulikót keresőébe is.

Nem tudom miért van az, hogy Gounod Áve Máriáját hallgatva éppen olyan sírhatnékom van, mint amikor az Internacionálét énekelik. Talán mert úgy érzem sajnos egyik sem több szép illúzió. Mindkettő emberi vágyakat fejez ki az egyik égbe emel, mennyországot ígér, a másik a földön szabadságot, egyenlőséget, testvériséget.

S hogy miért kell sírnom? mert úgy érzem olyan vágyak ezek amik örökre csak vágyak maradnak. Ábrándok, mint minden utópia.

Az elnöknek két fia volt, az egyik gyakran bejött a tanácsházára, valami baj volt a szemeivel , mindkét szemhéja le volt ereszkedve és ezért ha valakivel beszélt jellegzetes fejtartással nézett fel-felé.

Ő volt a MADISZ szervezet helyi titkára, most éppen egy színdarab előadására készültek de nem volt szöveggönyvük. Kaptak ugyan egyet kölcsön a süllyesztől rövid időre. Ez alatt az idő alatt képtelenek voltak a darabot betanulni.

Anti könyörgött, hogy gépeljem ki nekik az egész könyvet. Így aztán ez is munkaidőmön túli elfoglaltságot jelentett. Jól jött az a harminc forint is amit munkadíjként kaptam, nem is szólva arról, hogy a plusz gépelés gyakorlatnak is jó volt, most már igazán sebesen zongoráztam a billentyűkön. Kezdtém rájönni arra, hogy tulajdonképpen szerencsés típus vagyok mert minden rosszban találtam valamit , amiről felfedezem, hogy javamra válik.

Gyerekkorom óta még soha nem vártam úgy a karácsonyt mint most, hiszen ez volt az első karácsony, amit aránylag gondok nélkül, biztonság-érzettel ünnepelhettünk meg, mert az, hogy kéthetenként felvehettem a

kétszáz forintokat olyan csoda volt számomra, amivel képtelen voltam betelni.

- Téged úgyse engedünk el , majd állítunk egy karácsonyfát az asztalodra, minek mennél haza? itt a te hazád most már minálunk - ijesztgetett elnök bácsi.

De karácsony szombatján már korán reggel útnak bocsátott, lelkemre kötve, hogy Gomba felé menjek és ejtsem útba a Járási tanácsot, ott keressem meg az elnök elvtársat - mert kapok egy kis jutalmat szorgalmamért és jó munkámért. Tudtam, hogy ezt neki és a vb. Titkárnak köszönhetem és elérzékenyülve köszöntem el tőlük.

Ahányszor a Járási Tanács szürke lépcsőin felmentem, mindig szívdobogást kaptam, részben a káderezés emléke kísértett, részben - mert tudtam, hogy itt olyan emberek is vannak akiknek egy szavába kerül, hogy ismét állás nélkül maradjak.

A járási tanácselnöktől száz forintot és egy meleg kézfogást kaptam.

Tele volt a szívem örömmel és hálával, a sok megaláztatással teli év után végre én is embernek érezhettem magam.

Gyorsan elmentem a monori piacra, bevásároltam, hadd süssön , főzzön édesanyám kedvére. Karácsonyfánk is volt, alatta szép négerbarna téli kabát, méghozzá divatos maxi, hozzávaló muff és sapka az én drága jó keresztanyámtól.

Legnagyobb öröm azonban számomra az volt, hogy édesanyámra rá se lehetett ismerni. Nem volt ideges, nem volt egzaltált, nyugodt és kiegyensúlyozott lett és végtelenül büszke rám. Az ablakot is beüvegeztette.

Apámhoz is átmentem amikor tudtam, ő is örült, hogy állásom van és hogy megállok a helyemet. Ilyenkor elmondta a legújabb Móricka vicceket, ezeken ő nevetett a legjobban.

Nekem különösen a következő tetszett.

" Egy faluban élt egy pap és egy jegyző, mindkettőnek volt papagálya. Valaki a nyitott ablakon át hallotta, amint a jegyző Lórija azt hajtogatja - akasszátok fel Rákosi Mátyást. Az illető szaladt és feljelentette a jegyzőt, mert ugye a madár nem magától szajkózza, biztos a gazdájától hallotta. A jegyzőt beidézték. Előtte kicserélte a madarat a papéval , úgy ment be a bíróságra. A Lóri hallgatott. Hogy szóra bírják egyre mondogatták „ Akasszátok fel Rákosi Mátyást! -„ Végül a madár megunva a macerát, síri hangon megszólalt -" Uram irgalmazz !"

Jóízűen és szívből hahotázott. Csodáltam jó kedélyét és nem tudtam, hogy tudta ilyen körülmények között is megőrizni, és nem tudtam megér-

teni saját mélabúmat, s hogy ugyan melyiktől örököltem, hiszen anyám is tud jókat nevetni. Én miért nem tudok..?

Mintha csak szomorúságban és bánatban fogantam volna, talán mert nem várt gyerek voltam, sem apám sem anyám részéről nem kívánt, mintha a világ mely körülvesz teljesen idegen miliő lenne számomra mint ahogy én is idegen vagyok ennek a világnak a számára.

Csak teszem-veszem a dolgomat, de belül mintha halott lennék. Mintha minden valamiféle álomvilágban történe velem, mintha tévedés lenne a létezésem.

Mi az ami megválthatna ebből az állapotból? kérdeztem olykor magamat. Talán a szerelem? Ilyenkor még szomorúbb lettem, hiszen olyan reménytelen volt számomra ez is mint annyi más.

Azért a Móricka vicceket Úriban tovább adtam, mire aztán a Vb. Titkár még cifrábbakat tudott mondani. Például -" Móricka azt mondta az iskolában, hogy hét kiscicájuk lett, az egyik közöttük igazi vörös". A tanítónak tetszett ez és azt mondta Mórickának :

- Jövő héten jön a tanfelügyelő bácsi, majd meséld el neki is, így, ahogy most nekünk.

Eljött a nagy nap. A tanító noszogatta a fiúcskát:

- Hogy is volt azokkal a kiscicákkal -?

- Hát az úgy volt, hogy a cirmosnak hét kiscicája lett...- Pont.

De azt is mondtad, hogy az egyik vörös volt - buzgólkodott a tanító.

Na ja, de azóta kinyílt a szeme. - mondta Móricka.

2.

Tóth Kati tényleg férjhez ment. Az esküvői vacsorára engem is meghívott. Fehér ruhában, fátyolban esküdött. A lakodalmas házban jó hangulat uralkodott, elnök bácsi háromszor is dugott tíz- tíz forintokat a kezembe, hogy én is forgassam meg Katit.

Életemben ekkor láttam először menyasszony táncot. Az emberek ilyen alkalmakkor úgy látszik igyekeznek megfeledezni gondjaikról. Nagyon megható volt, amikor a meglett férfiak éjszaka kimentek az udvarra és a csillagos ég alatt teli torokkal elénekelték a Himnuszot.

A közeli dombtetőn sötéten magasodott a templomtorony sziluettje. A vendégseregéből hiányzott a pap és nem mertem megkérdezni, de azt hiszem nem volt templomi esküvő.

A tanácsház keletre néző ablakaiból az iskola nagy, szürke épületére lehetett látni lévén ez is az is sarokház. A tanácsház és az iskola között felmenve a kaptatón dombtetőn találta magát az ember, ott állt a templom a parókiával.

Egyszer hivatalos ügyben fel kellett mennem a plébánoshoz, a kerítésen keresztül tárgyalt velem.

Mikor a vb titkárnak megmondtam, káromkodott egy nagyot, pedig máskor sohasem szokott.

Néha belém sajdukt a vágy a templom csendje, a vallási liturgiák után, az Isten után, de csak kívülről vágyakoztam és elnéztem a fel-felé ballagó falubelieket.

Az idősebb asszonyok kezükre csavart olvasóval, régimódi kapcsos imakönyvvel, egy régen látott naiv festményre emlékeztettek amit valahol láttam. Nosztalgiámat és vágyakozásomat újból és újból elfojtották az emlékek, s ha Vácra gondoltam – legszívesebben letöröltem volna homlokomról a keresztség jelét.

Egyik nap arra lettem figyelmes, hogy a két hivatalsegéd nagy kondérokot cipel fel a pincéből. Behozták az irodába, tele voltak ezüst pénzérmékkel, pengősök, kétpengősök, ötpengősök, könyökig lehetett volna vágkálni bennük.

Most már nem értek semmit.

– Viszik a pénzverdébe, bezúzzák.– mondta elnök bácsi.

– Jaj, de kár, hogy-hogy nem lett elkölve amíg lehetett? – mondtam értetlenül.

– Ez mind perselypénz, a parókiáról hozták el, csak gyűlt, gyűlt – nem lett kiosztva, a nép meg csak dobálta egyre, ahelyett, hogy nekem adták volna... nevetett.

– Talán Úriban nincsenek szegények?– kérdeztem.

– Voltak is, vannak is, no meg lesznek is, – legyintett az elnök.

– Hát akkor, miért nem lett kiosztva, milyen pap az ilyen?– kérdeztem és a szívem ismét megtelt keserűséggel irántuk. Aztán arra gondoltam – bezzeg Kornél atyánál biztos nem maradt kiosztatlanul egy lyukas garas sem de az is biztos, hogy ő sose látott még ennyi perselypénzt.

– Milyen pap az ilyen? – kérdezem újfent.

– M.-nak hívták és már nagyon öreg volt, mindenki azt hitte szegény, mindig kopottas reverendába járt, a végén kiderült, hogy Budán a Tabánban házingatlanai voltak, egész utcasorok.

Belemarkoltam az értéktelenné vált kincsek garmadájaiba és arra gondoltam, hogy voltunk mi olyan nehéz sorban, hogy ebből egy-két maroknyi egy hónapi megélhetésünket fedezhette volna.

Csak néztem a csillogó érméket és fájt a szívem, hogy nem lettek felhasználva arra, amire szánták őket, és most zúzdába kerülnek. Ha a pénznek lelke volna most tele lenne sírással a kondér...és akkor a másik kondérban a pénzhalom tetején megláttam a keresztet.

Jókora, vasból való kereszt volt, aranyozott korpusszal. Nem tudom honnan vették le, nem is kérdeztem, valószínűleg a régi községháza falán függött, Úri lakossága nagyon vallásos, hívő katolikusokból állt.

Ahogy a kereszt ott feküdt az elértéktelenedett pénz garmadáján, abban volt valami disszonáns, mintha szimbolizált volna valamit. Megigézve néztem. Csak hever odadobva és várja, hogy zúzdába vigyék, mint minden mást ami értékét veszítette. Vajon hányan nézhetek fel rá áhítattal, imádkozva, segítséget kérve a falu nehéz napjaiban.

És arra a Szűzmária szoborra gondoltam amit , a volt szívgárda zászlósánya pincéjében láttam porosodni, arra a szoborra, amelyre elsőáldozós kislelemistaként felnéztem és úgy láttam mintha rámmosolyogna a gyöngyvirágok és fehér orgonák között. A szobrok ideje lejárt, modernizáltak a templomokban is. Mennyire fájt ott látnom a pince sötétjében. Minden összetörött, minden zúzdába került, akárcsak az én lelkemben.

Ne, a keresztet ne, mondtam magamban.

- Ne engedjük, hogy ezt is összetörjék - mondtam, és felemeltem a súlyos keresztet.

- Hát mit csináljunk vele? Nem kell az már, mondta szárazon.

- Hadd vigyem haza...- kis ideig töprengett, majd bólintott:

- Vidd, csak meg ne lássa senki, jól csomagold be, - elnevette magát és jól megszította a pipáját. Ezt olyankor szokta, amikor elérzékenyülését akarta leplezni.

- No, ha ezt" keresztapád" látná? majd adna az mindkettőnknek, - azzal kiment az irodából.

Most ezt miért csinálom? kérdeztem magamtól, miért fáj nekem az ha ezt a vasat összetörik hiszen ez csak anyag. Holt anyag, nem érez semmit, miért fáj hát nekem? Nehéz és kényelmetlen volt haza cipelni, utazni vele, de anyám örömmel fogadta . Mindjárt szöveget vert a falba és felakasztotta az ágy fölé.

Keserű ironiával mondtam, vigyázzon mert ha ez a súlyos kereszt ráesik akkor neki vége. Ő furcsán nézett rám.

Szemrehányást tett , ahelyett, hogy megköszönném Istennek, hogy ilyen csodálatos módon álláshoz juttatott, úgy hálálom meg, hogy ilyen megjegyzéseket teszek és még azokon a vasárnapokon se megyek templomba amikor itthon vagyok.

- Csak nem leszel te is kommunista, vagy már az is vagy? mert akkor nem kell tőled semmi.

Különös logika ez – gondoltam magamban., elvégre ezt a „csodálatos állást” amit szerinte Istennek köszönhetek mégiscsak kommunisták finanszírozzák, de jobbnak láttam nem vitatkozni.

Bármennyire is szeretett, képtelen lett volna megérteni kiábrándultságomat, a lelki sivárságot, amely szinte elviselhetetlenné tette számomra az életet, nem értette volna meg, hogy ahhoz, hogy ilyen állapotba kerüljek benne voltak az őt ért atrocitások is, amiket helyel- közzel ő maga is ki-provokált magának, az egész szégyenteljes, nyomorúságos múlt amit végig éltem vele.

Igazságtalannak és érthetetlennek tartottam azt, hogy én elvesztettem a hitemet, ő pedig csak annál inkább erősödött benne.

Csak legyintettem,- anyámmal jobb nem vitatkozni.

Azért néha egy-egy vasárnap elfogott valamiféle nosztalgia és elmentem a felsőtelepi templomba de mindannyiszor üres szívvel jöttem ki onnan.

Olyan idegen lett minden. Különben sem tartottam becsületes dolognak azt, hogy egy vallásellenes rendszer kenyerét elfogadva, lopva és titokban templomba menjek.

De, hogyha meg lett volna a régi hitem – tudom, hogy az esetleges következmények dacára is, mentem volna nyíltan, még akár Úriban is.

Húsvétra nem tudtam haza menni, mert a vetésterületi statisztika elkészítésének és benyújtásának határideje annyira rövid volt, hogy szinte éjjel-nappal dolgoznunk kellett rajta a V.B. titkárral. Ő sem tudott haza menni a családjához.

A nyomtatványok óriási, méretűek voltak, szinte az egész íróasztalt befedték. Amikor a rovatokat kitöltöttük, a számoszlopokat összeadtuk hosszában, keresztben is össze kellett adni mintegy próbaképpen. Ha valami nem stimmelt, újból végig kellett ellenőrizni, illetve keresni a differenciát rovatról-rovatra.

A négyszögöleket át kellett számítani holdakra, a holdakat négyszögölekre, külön kategorizálva.

Kert, szőlő, gyümölcsös.- Szántó, rét, legelő - Erdő - nádas - külön-külön aranykorona értékben, művelési áganként.

Az ünnep ott virradt ránk az irodában. Az egész paksamétát , mint futár vittem a járáshoz, mert különben túlléptük volna a határidőt, ez pedig talán szabotázsnek minősült volna. Utána haza mehettem egy napra, vagyis kivehettem az ünnepnapot.

Egyébként sem mehettem haza minden héten, vagy valamilyen határidős munka miatt, mert például, ha Kókán, vagy máshol a környéken állatvásár volt – és az vasárnapra esett – egész szombaton csinálhattam a passzusokat az irodában, vasárnap pedig a vásárokon az állatorvos mellett.

De megtörtént az is, hogy nem volt útiköltségre pénzem, ilyenkor rózsaszínű pénzesutalványon küldtem anyámnak a neki szánt pénzt.

Egy ilyen ténykedésem közepette – elnök bácsi megállt a hátam mögött és azt mondta :

– Csak nézem, nézem, hogy te mit csinálsz, mindent haza küldesz, és közben egyre soványabb leszel. Nem jól van ez így. Gyere velem, megmutatom, hogy mit találtam ki.

Felmentünk az emeletre, ahol a volt főjegyzői lakás még mindig üresen árválkodott. A hatalmas konyhából két mellékhelyiség nyílt. Az egyik tenyérnyi kis kamra volt. A fala tiszta, rózsaszínre meszelt, padlója barnára festett. Magasan még számomra is elérhetetlenül, keskeny szellőző ablakon jött be a fény.

Nézd, én arra gondoltam, hogyha neked is megfelelne ez a kis kamra, ami egyébként tiszta, meleg , száraz, és csak itt áll üresen – ott hagyhatnád Mariska nénit, fele fizetésed neki adod, a másik felének a felét meg anyádnak. Ez így nem fog menni. Egyre soványabb leszel, lassan már tűbe lehet fűzni. Nincs cipőd, ha esik elmerülsz ebben az agyagos dágványban. Ezért itt nem kellene fizetned semmit, és máris megspóroltál egy százast.

Felküldök egy dikót a kisbíró szobából, kapsz egy pokrócot is, egyebet hozzá! otthonról. Egy vödör szemet minden este felkészít majd az ajtód elé Feri bácsi, a villanyt meg úgyse égeted éccaka, de azért csak olvass, ha van kedved hozzá, tanulnod is kell valamikor, nappal úgyszincs rá időd.

– Elnök bácsi – sírtam el magam.

– Látod, biztos voltam benne, hogy ez így megfelel neked, és már be is állítottam ezt a kimustrált kályhát. Megbeszéltem ezt Kátaival is.

Te vagy az én jobb kezem – folytatta – megérdemled ezt a kis segítséget, és holnaptól átmegy a napközibe ebédelni, ezzel megspórolod a másik százast. A reggeli, vacsora a te gondod.

Csak néztem ezt az embert, ezt az urasági cselédből lett falusi bírót, bíróból lett tanácselnököt, és megtelt a szívem hálával iránta. Óriási segítség volt. Micsoda örömteljes izgalom volt beköltözni a parányi kamrácskába.

Mariska néni megajándékozott egy lavórral, a boltosék lánya – P. Ica meg egy hokedlival, erre tettem a lavórt, ez volt a mosdó. Az óvodában, amely a tanácsházzal szemben volt, az első napok félszége után megbarátkoztam a Klárika nevű óvónővel, aki szintén albérletben lakott valahol.

A gyerekek csakhamar megszerettek, mert új dalocskákra, versikékre tanítottam őket. Olyanokra, amik Klári tanrendjében sem szerepeltek.

Nem is gondoltam arra, hogy tilos ezeket a régi, még az én óvodáskoromban, az apáctól tanult versikéket és dalokat terjesztetni, illetve ezekkel „mételyezni” a kicsik tudatát. Nagy gyönyörűséggel fújtuk együtt többek között azt, hogy

– Csákváron volt egy kápolna s, hogy amellet volt egy zöld erdő s, hogy abban legelt egy kis csacsi...

Megtanítottam őket arra a versre is, hogy „– Ilyen nagy volt Magyarország, most meg ilyen kicsike lett, mert a rossz emberek elrabolták, Jaj Istenem de nagy kár! Szomorú most ez az ország, szegény csonka Magyarország. Adják vissza országunkat, drága nekünk szent pora. Ha nem adják – visszavesszük, országunkat nem engedjük – Nem! Nem! Soha! –”

Klári csak somolygott a bajuszkája alatt, mint panaszkolta – bárhogy irtja, kenceficézi csak előjön. Vigasztaltam, hogy hiszen – alig látszik.

Egy alkalommal együtt rajzoltam a gyerekekkel és Klári látva rajzolási készségemet felkért, hogy rajzoljak valamit nekik. Mindenféle mulatságos dolgokat rajzoltam plakátnyi papírokra, melyeket aztán feltűztek a falra.

Néha fiatal tanítónők is átjöttek Klárhoz, és Színházról, Operáról diskuráltak. Szégyelltem magam, ehhez nem tudtam hozzászólni, mert színházban, operában még sohasem voltam.

– Legutóbb Lammermoori Lúciát láttam, csodálatos volt az örülési jelenet, de kedvencem Csajkovszkij Diótörője... minden karácsonykor megnézem – mondta Klári.

Diótörő? de hát hogy lehet egy diótörőről operát írni? Még hozzá balettet, el nem tudtam képzelni. Úgy gondoltam, a diótörő az valamiféle kalapács. Elérhetetlen álomnak tűnt számomra, hogy valaha is megláthassam az Opera belsejét.

Barátnőt még mindig nem találtam, igaz, hogy nem is kerestem. Eddigi életemben is csak egy volt, Erzsike. De nem is hiányzott senki, én nem tudtam, hogy mi az unalom. Ha egyedül voltam, és már gyerekkoromban

is sokat voltam egyedül – mindig tele volt a fejem gondolatokkal, dallamokkal, rímekkel. Gyönyörködni tudtam a felhők járásában, színében, az eső kopogásában, és a napsütésben, a hajnalokban és az alkonyokban, csillogos égboltnban.

Mostanában ugyan rímek helyett paragrafusokkal volt tele a fejem. Rendeleteket tanultam, dolgoztam, igyekeztem megtartani az állást, a mindennapi kenyeret magamért, anyámért.

Aztán egyik nap délután berobbant az irodába Gréti. Furcsa szerzet volt. Már többször láttam az utcán, csizmában, bekecsben járt és nagyon kirítt a faluból. Ősz haját simán és rövidre vágva hordta, nagyon kék szemébe nézve, szinte megdermedt az ember, mert valami jeges hideget érzett. Markáns arcán állandóan szatirikus kifejezés ült, mintha fitymálná az egész körülötte lévő világot, és jól mulatna mindenkin és mindenben.

Olyasmit hallottam, hogy az MNDSZ -ben vezető és a falubeliek nem szeretik. Nekem sem volt szimpatikus. Akkor még nem.

Most hát nagy robajjal benyitott. Elnök bácsi is kijött szobájából a nagy ajtóbecsapásra.

Gréti megállt az íróasztalom előtt , és azt mondta:

– Hát te aztán megéred a pénzedet, mondhatom. Máshol kell megtudni, hogy ki is vagy valójában ... -

Azt hittem, elájulok. Ugyan mit tudhatott meg rólam ez a boszorkány?

Elnök bácsi máris felzárkózott mellettem.

– Képzeld csak el – fordult most az elnök felé – mint a helyi MNDSZ küldöttje részt vettem Pesten a megyei Békekonferencián, és mit gondol – kinek a versét szavalták ott a Vármegye házában, na kiét? EZÉT, ezét itt – s azzal átnyalábolt és össze-vissza csókolt.

Elnök bácsi csak szíta a pipáját, és hol Grétit nézte, hol meg engem.

A nagy ijedelem után végtelenül jól esett ez a szeretetkitörés, de még mindig értetlenül meredtem magam elé.

– Hogy lehet ez, és mi volt annak a versnek a címe? -

– A Béke Frontján – itt van, leírtam magamnak. Ezt majd alkalomadtán itt is elmondjuk, egy fiatal nő szavalta, üzente is, hogy csókját küldi Vécsestről

Igen, ez Erzsi, az exbarátnőm, Ő kérte el tőlem ezt a verset még tavaly.

– Közeleg május elseje, írdál nekünk egy verset addigra – mondta Gréti felajzva.

Puff neki ! – mondtam magamban. Elnök bácsi szeme is felcsillant.

– És te fogod elszavalni ! -

- Jaj, de hát én nem tudok szavalni, és olyan régen nem írtam verset, hogy talán már nem is tudnék... -

- Dehogy nem tudsz, tudsz te mindent, mikrofon is lesz. Írsz, és szavalsz.

Punktum !- szólt az elnöki ukáz.

- De hát miről írjak? kérdeztem, mert ha virágba borulásról, az orgonákról,

a szépségről, az örökös megújulásról kell írni - azt könnyen megírom, és szívből megírom, és vannak is tavaszi verseim de ez nem elég. Most, hogy látom mi történik itt falun és országszerte , tudom, hogy nem elég.. Miről írhatnék?

Padlássöprögetésről, arról, hogy a TÉESZCSÉBEN sorra pusztulnak éhen a bevitt lovak, a hókák, pisszrák, szárcsák... mert elvitték a takarmányt is? Hogy állhatnak oda ezek elé az emberek elé szavalni... és MIRŐL? Érdekli is őket a szépség, amikor azt sem tudják, hogy mi a jószág, amikor elviszik a fejadagjukat is?

És haragudtam Grétire, és haragudtam Erzsire, hogy ilyen kínos helyzetbe hoztak. Közben magam is megijedtem. Elnök bácsitól nem féltem, de Grétit nem ismerem...és ha feljelent? Hogy tudtam így kiborulni?

Nagy sebesen munkámba mélyedtem. Ajtócsukódást hallottam. Elnök bácsi bevonult a szobájába.

Amikor felnéztem, csak Gréti ült ott velem szemben. Jeges kék szemében több volt mint szeretet. Beszélni kezdett a talentumokról, s hogy nem lehet megfutamodni és elbújni annak, akinek van a birtokában ilyen.

- Kell, hogy találj mondanivalót, vigaszt és reményt, mert nem lesz minden évben - ahogyan mondtad : padlássöprögetés, írd meg és szavald el nekik. Rejtsd el, de úgy, hogy ők mégis megértsék a mondanivalódat - ez a művészet. A Béke frontjában is azt tetted és el merték szavalni a nagy nyilvánosság előtt.

Mert őszinte volt és szívből jövő, mentes minden frázistól és sallangtól és retorikától. Hallottad volna a tapsot...Olld meg ! Passzív vagy és kényelmes, itt lapítasz, és félsz, félsz az egész világtól - tudom, jó emberismerő vagyok hidd el. Orvosnak készültem és tanultam pszichológiát...

Örülnék, ha bármikor, amikor időd és kedved van, eljönnél hozzánk. A férjem is rajong a költészetért... Hozzál majd néhány verset.

Megcsókol és elment.

3.

Óriási sikerélmény volt számomra, hogy a több éve zárva tartó könyvtárat sikerült megnyitni.

Nem is tudom, hogy mertem belevágni tanulás és gyakorlat nélkül.

Kézbe vettem a dolgokat, és miután a könyveket katalogizáltam – hetenként egyszer az esti órákban megindult a kölcsönzés.

Egy ilyen esti órán nyitott be hozzám a szép arcú, parázsszemű cigányasszony azzal, hogy noha csak vendégségben vannak itt a rokonoknál, a kislánya, aki nagyon olvasós gyerek – betegen fekszik, adjak hát valami szép meséskönyvet. Amikor láttam, hogy három keresztet rajzol neve helyett a kis kartonlapra, rögtön felajánlottam, hogy megtanítom a betűkre, legalább a nevét le tudja írni.

Ezt ő nagyon komolyan vette és pontosan gyakorolta a nekiadott köcske füzetbe a feladott leckéket. Most belépett, visszahozta az éppen náluk lévő meséskönyvet és búcsút vett tőlem.

– Drága kisasszony, én nem tudom mivel meghálálni magának a velem való vesződését, de engedje meg, hogy jósoljak magának.

Nem akartam megsérteni azzal, hogy elnevetem magam, s azt mondom, köszönöm, de én ilyen babonás dolgokban nem hiszek. Ehelyett odahúztam egy széket az asztalhoz és azt mondtam :

– Nohát erre kíváncsi vagyok ! -

Ő pedig egy pakli kártyát vett elő valahonnan a szoknyája ráncai közül, és jósolni kezdett. Némi hallgatás után megszólalt.

– A kártya azt mondja, magának sok szomorúsága volt, és van egy nagy keresztje.

Csodálkozva néztem rá.

– Igen, igen... ez itt egy keresztet mutat. Maga talán nem is tud róla, de a kereszt az itt van s rámutatott egy lapra. Sokáig hallgatott, míg ismét átrendezte a lapokat, és megszólalt :

– A kártya mondja, magának volt vagy van egy nagy-nagy szerelme.

– Nem ! - mondtam erőtlenül.

– A kártya mondja – Sok sok szomorúság van itt, és ez is közöttük van.

Kezdttem megdöbbenni. Mondják, hogy a jók általános dolgokat mondanak, amik szinte minden ember életében előfordulhatnak, de ez itt már nem csupán általános, a sok sok szomorúság, a szép és szomorú szerelem... Hát mégis szerelem? Nem mertem bevallani önmagamnak sem.

De mit jelent a kereszt? Mi az a kereszt, ami rajtam nehezül, és én nem is tudom, hogy keresztet hordok? – meditáltam magamban.

Újból megkeverte a kártyát és újból kirakta.

– A kártya azt mondja, maga körül most minden változóban van, ez a változás hamarosan bekövetkezik. Egyenruhás férfit is látok, aki belép az életébe. Az egy nagyon nagy szerelem lesz.

Sokáig hallgatott.

– Drága, aranyos kisasszonyka...én úgy szeretnék, olyan nagyon szeretnék szépeket és jókat mondani magának, de az igazság az, hogy ez megint nem hozza meg a boldogságot., valaki, vagy valami – mutatott az egyik lapra, mindig és örökké maguk között fog állni.

Költözködést is mutat a kártya, maga hamarosan költözködni fog.

Csak néztem rá, és nem hittem sem egy újabb szerelemben, sem az egyenruhás férfin, sem a költözködésben.

Mindenesetre nagyon értékeltem az asszony igyekezetét és háládatosságát. Bár kissé furcsálltam, mert hogyha csak blabla az egész – talán hálából csupa jókat mondott volna. És hát azért van, amit telibe talált. Megköszöntem a jóslást és elbúcsúztunk. Sokáig néztem a becsukódó ajtóra, és aztán el is feledkeztem az egésztől.

Új barátnőmnél, aki koránál fogva anyám is lehetett volna – sikerültek az összejövetelek. Náluk ismerkedtem meg dr. Mayer Alfréddal és Annával, a házvezetőnőjével.

Megdöbbenve vettem tudomásul, hogy ez a nagyműveltségű orvos – idült alkoholista. Anna nemkülönben. Szabadszájúak és szabadelvűek voltak.

Verseimet Gréti propagálta és Frédiéknek is tetszettek.

Lajos bácsi a Gréti férje meg egyenesen rajongott értük. Nekem ezekben az időkben, amikor csak a fiókom mélyének írtam nagyon sokat adtak ezzel.

– Mondja kisaranyos, maga még szűz? – kérdezte dr. Mayer a zongora mellett ülve.

– Mi közöd hozzá, te hülye? – kérdezte Anna.

– No, hát csak ezt akarom mondani, szégyellje magát – hogyha még az.

– Már mért lenne az, ebben a mai világban...? – replikázott Anna.

– Mert látom, hogy még nincs felébresztve benne a Nő.

Azelőtt ilyenkor otthagytam volna a társaságot, de ez alatt az egy év alatt, mióta Vecsésről elszakadtam – sok mindenre rájöttem. Például arra, hogy minél jobban pironkodik egy lány – a férfiak annál kajánabban froc-

lizzák. Megtanultam „venni a lapot” és elképeszteni az ugratókat egy jó visszavágással. Most azt mondtam hetykén :

- Frédi bácsira vártam -

Lajos bácsi a térdét csapkodta.

- Na Frédi bácsi, ezt most megkaptad...

Grétin látszott, hogy büszke rám. Volt úgy, hogy Frédiéknél jöttünk össze. Ha Gréti jól játszott zongorán - a doktor valóságos virtuózként. Kedves darabja a román királyné nótája volt, a - Stii tu - Ez az érzelmes dal mindnyájunkat felkavart.

Gréti inkább kuplékat játszott és énekelt is hozzá. Ilyenkor külön élvezet volt számomra az arcjátékát figyelni, teljes odaadással átélte a kétértelmű csipkelődő dalocskákat és kaján fintoraival, arcimimikájával mindig megnevettetett.

Tőle tudtam meg, hogy a - Valahol a Volga mentén - valaha a Fehér Gárdisták dala volt. Megmutatta a kottát is az eredeti szöveggel.

Hogyha esténként Frédiéknél voltunk, Gréti és Lajos bácsi elkísértek a tanácsház bejáratáig, én pedig olykor egy - egy dalt dúdolván mentem fel az emeleten lévő kicsiny kamrácskámba.

Minden szép és jó lett volna, csak a terhek ne nyomták volna annyira a falut, a rádió ne csak a beadásról, ötéves tervről, kultúrforradalomról, Koreáról, szabotázsról és az egyéb riasztó dolgokról sugározott volna adást.

Egyik nap közismert, magyar népdalt énekelt egy férfi az irodában lévő EKA rádióban.

Egy mondata ragadott meg : „ Este van már, alkonyodik, Gulya, ménes takarodik...”

Egyszerűen elbőgtem magam. Azt a szót, hogy asszociálni, és, hogy ennek mi a jelentése csak sokkal később az ELTE előkészítő tanfolyamán tanultam meg. Én tehát, amikor azt hallottam, hogy „ Gulya, ménes takarodik” az egész ország gulyájára és ménesére gondoltam.

Számomra szörnyű látvány volt , amikor Budapesten a Nagycsarnokban a vaskampókon nem is lehetett mást látni, mint megnyúzott lovakat - egész ménesre valót.

Az ország állatállományára gondoltam és azokra a parasztemberekre, akiknek szemefényei voltak ezek a hasznos, húséges állatok, akiket sokszor csikókoruktól féltve és szeretettel neveltek.

Ha valaki megkérdezte volna, hogy miért ríkatott meg ez a dal...nem tudtam volna megmagyarázni. Bementem a WC-be és ott kisírtam magam.

Gréti többször kért, hogy meséljek magamról, végül rászántam magam.

Kellemes, holdfényes este volt. Felsétáltunk a templomhegyre. A bodzabokrok között szinte elrejtve fából eszkábált pad állt. Leültünk, és meséltem.

Semmit nem hallgattam el, semmit nem szépítettem, részben azért, mert megszerettem Grétit, és éreztem, hogy ő is szeret. Azt akartam, hogy úgy fogadjon el, amilyen vagyok, nyomorúságos múltammal, megalázottságommal, anyagi és lelki nincstelenségemmel.

Nem szakított meg kérdésekkel, némán és csendben hallgatott, majd amikor befejeztem, megszólalt:

- Amit elmondtál, abból úgy látom, hogy a te életed - Dickens tollára való.

Azt hiszem éppen ideje volt elszakadnod attól a környezettől, ahonnan semmi jót nem kaptál. -. Ami anyádat illeti - tudod, van egy közmondás - „ Akit a veszett kutya megmar, annak meg kell veszni „ Ha egy nő magányos és amellett szerencsétlen - az szabad préda, pláne faluhelyen.

- Anyád szerencsétlenségét még tetézte az, hogy hagyta magát vallásilag túlzottan befolyásolni, s az a pap, amikor látta, hogy anyád szó szerint vesz mindent, szentek életét, vezeklést... hiszen, amint mondod még téged is ott hagyott volna, ha felveszik a Magdolnák közé - közben ugye lábra kelt a féltékenység, a pletyka, ám azon sem csodálkoznék, ha lett volna alapja. Hiszen amint mondod, órákat töltöttek együtt- a végén a tisztelendő úr megijedt, és azzal rázta le anyádat, hogy nyilvánosan odadobta, mintegy prédául a bigott híveinek.

Ehhez ők nagyon jól értenek. - tette hozzá elgondolkozva.

Megdöbbenve néztem rá.

- Te ezt tudod? -

Fanyarul mosolygott, de mivel nem mondott semmit, én sem kérdeztem.

- Tudod, a másság az mindig szemet szúr, legyen az etnikai, faji, vallási, gondolkodási, legyen az egyéni. Az átlagemberek, pláne az előítéletekkel teli, úgynevezett tisztos nyárspolgárok allergiásak embertársaik másságára. Szeretnének mindenkit újrateremteni a saját képmásukra.

- Rém unalmas lenne a világ -, nevettem el magam. - De azokra, akik bármiben is mások mint a többség, azt mondják, nem normálisak.

- Édes fiam, ha csupa normálisakból állna a világ, nem lenne tudomány, költészet, művészet, sőt még vallás sem.

- Ezt, hogy érted? -

- Nézd, ha egy ember odaáll a festőállvány elé, kifeszít egy vásznat, és rá akarja vinni a felhőket, a tengert, vagy bármi mást – az szerinted normális?

- A zeneszerző, aki padlásszobában nyomorog, koplal, de a lelkében dallamok és melódiák zsongnak, míg a szomszédja vígan rágcsálja a libacombot – normális? Egy ember, aki a fazék felett táncoló fedőtől eljut a gőzmozdonyig... míg embermilliárdoknak eszébe sem jutna – az normális? Ezek mind mások voltak, eltértek az átlagtól, a normálistól, az ő másságuk nélkül hol tartana a világ?

- Mindenesetre nagyon elgondolkodtató, hogy két olyan mániákus embernek, mint a te szüleid, szinte végzettszerűen találkozniuk kellett, hogy te megszülethess. Mert, mint mondd – apád mániákus festő, megszállott, és azt mondd, a Parnasszuson képzele magát, vagy legalább is oda törekszik.

- Anyád tudatosan „ vezekel „ és életszentségre ácsingózik, miközben a környezete – kiröhögi.

- Mondd, hogy az istencsudájába tudtál te megmaradni ilyennek? Jó-zannak, és mégis költőnek.? Szerintem apád és anyád találkozása olyan konstelláció, ami nem mindennap adódik.

- Neked kell, hogy valami feladatod legyen....

- Mind a kettő erő, mind a kettő egyéniség, most itt vagy te megáldva, vagy megverve az ő génjeikkel, és ebben a mostani világban. nem tudsz kibontakozni – Pedig a régi talaj elveszett a lábad alól, az újra meg nem mersz rálépni.

A hold felettünk olyan volt, mint egy elmaszatolt akvarell, felnéztem rá , olyan misztikus volt, olyan sejtelmes és olyan távoli.

- Attól félek, hogy sohasem fogsz tudni kitörni abból a bűvkörből, ami gyerekkorodtól körülvesz. Félő, hogy ez a múlt meghatározza további sorsodat.

- Miféle bűvkör amiről beszélsz, amiből szerinted nem tudok kitörni?

- Holdudvar – mondta Gréti.

4.

Egyik nap ajánlott levelet hozott a postás, az irodában vettem át.

Csodálkozva néztem az idegen kézírást, majd a feladót.

B. írta, akivel dr. Mayeréknél ismerkedtem meg, ő Frédi barátja volt és elvitte magával néhány versemet.

Most azt írta, hogy három versemet megzenésítette, szeretné beküldeni valahova, s ezt jó lenne megbeszélni. Találkozhatnánk vasárnap Pesten a Rókus kápolnában a szent Antal szobornál déli tizenkét órakor.

Tanácsstalan voltam, de mi tagadás örültem is, hogy egyáltalán foglalkozik valaki a verseimmel. Magam is kíváncsi lettem a kottákra.

Mindennek dacára semmi kedvem nem volt B.-vel találkozni.

Este megmutattam a levelet Grétiéknek

– Remélem elmész?

– Semmi kedvem hozzá.

– Ezt a nőt meg kellene rázni, de alaposan – mondta Lajos bácsi.

– Olyan csúnyán beszél, – mondtam kifogást keresve.

– A művészek legtöbbje ilyen, ő egy nagyvilági ember, egészen más körökben forog ott Pesten, örülj neki, hogy foglalkozik veled, talán semmi hátsó gondolata nincs, csak értékeli a tehetségedet és segíteni akar, biztos vannak barátai irodalmi körökben. Nem hiszem, hogy azt akarja, amire te gondolsz...

– Na és ha azt akarja? előbb– utóbb úgyis az lesz a vége. Jobb előbb mint utóbb. Mire vár kiskegyed, talán a királyfira hófehér paripán? Hogy akar maga érvényesülni? Legyen már egy kicsit realista, és ne menjen el a lehetőségek mellett. Ez a húszadik század. Ébredjen már fel !

– Mit szólna ehhez? – kérdeztem ősz hajú barátnőmet.

– Lehet, hogy igaza van Lajosnak, ez egy lehetőség. Persze, nem kell mindjárt fejest ugrani semmibe, majd meglátod, hogyan alakul.

Szombat délben, ahogy szoktam – hazamentem Vecsésre és másnap vasárnap bementem Pestre.

Amikor beléptem a kápolnába, mindjárt megláttam a szobrot és megálltam előtte.

Illő lett volna elmondani egy fohászt, de csak bámészkodtam és olvasgattam a márványtáblácskákat a hálaadó szövegekkel, míg valaki megérintette a vállam. Kezet fogtunk és kiléptünk a futó záporba.

– Remélem, együtt ebédel velem? Farkaséhes vagyok, – mondta.

Beültünk az EMKÉ-be. Félszeg és zavart voltam, eddig még nem ebédeltem nyilvános helyen, pláne férfi társaságban.

Kedves volt és közvetlen. Beszélt Frédiről és gyalázatos dolognak tartotta, hogy tehetséges, klinikai főorvos létére tönkre tették a karrierjét azal, hogy levágták Úriba, abba a pocsék sárfészekbe.

- Én úgy tudom, hogy valami műhibát követett el – mondtam bátortalanul.

- Persze, valamivel kell, hogy indokolják...

- Na de alkoholista .Gréti mondta, hogy dellirium tremens állapotban is volt már nem is egyszer. ilyenek nem lehet operálni...

- Csak ott züllött le . Mi az, maga kommunista?

Csodálkoztam, hogy ezt most miért kérdezi és magamra is bosszús lettem, hogy mi a csudát hoztam fel ezeket. Nekem mindenkivel ellenkez-nem kell? Természetes, hogy védi, hiszen jó barátok. Különben nekem semmi bajom dr. Mayerral, csodálatosan zongorázik, amikor józan élvezet vele társalogni.

- Nézze, én az előzményeket nem tudom, csak azt tudom, amit látok. Különben nem vagyok párttag. -

Beszélt festményekkel teli, József körúti lakásáról, ahol kettesben él kamaszkorú fiával. Elmondta, hogy feleségétől régen elvált, az újból férjhez ment, ő pedig azóta kizárólag a művészetnek és a fiának él. Ismert és keresett portré festő, különböző Múzeumok restaurátora.

Mindez rokonszenves volt számomra, főleg azzal hatott rám, hogy művész.

Végül rátért a verseimre .

- A maga verseinek minden sora szinte muzsikál, könnyű volt megzenésíteni. Majd ha lejátszom magának, meghallja, hogy milyen szépek, hát még hogyha hangszerelve lesznek.

Ezt a szót, hogy hangszerelés – most hallottam először és azt sem tudtam mit kell érteni alatta, nem akartam, hogy ezt észrevegye, azért nem kérdeztem rá.

- Ha ideadja, majd Gréti lejátszsa -

- Sajnos otthon hagytam – mondta és úgy tett, mintha bosszankodna. – Nincs kedve beülni velem egy moziba?

Őszintén szólva csalódott voltam, alig vártam, hogy verseimet megzenésítve lássam, tulajdonképpen csak ezért mentem bele ebbe a randevúba.

- A következő vonattal jobb, hogyha haza megyek, mire kiérek Vecsésre este lesz, holnap hajnalban pedig vissza kell mennem Úriba. -

- Csak tudnám, mit keres maga abban a sárfészekben, és egyáltalán, hogy került oda? remélem, nem akar ottmaradni?-

Érdekes, eddig ezen nem is gondolkoztam . Nem is akartam. Örültem, hogy állásom van és szerettem Úrit.

Elsétáltunk a Nyugatiig. Beszélgetés közben többször is megdöbbsentett a járókelőre tett cinikus megjegyzéseivel, szabadszájával.

Egy terhes asszonyra aki szembejött velünk jó hangosan azt mondta – Ez aztán jól nekiment a kocsirúdnak – Nagyon kínos volt számomra , ilyenkor majd elsüllyedtem szégyenemben.

Mielőtt felszálltam a vonatra, vett nekem egy csokor virágot és megkérdezte, hogy mikor találkozhatnánk. Mondtam, hogy nem tudom.

– Minden héten haza jön Úriból, nem? -

– Nem mindig , és édesanyám is alig várja ezeket a vasárnapokat, hogy együtt lehessünk néhány órára. -

– De legalább mához két hétre bejön ugye? Ígérje meg... – Ebben maradtunk.

Tagadhatatlan, hogy kissé feldobott hangulatban voltam, kezdtem nőnek érezni magam, hogy van akit érdekel a személyem, a verseim, hogy valaki foglalkozik velem.

De a legjobban annak örültem, hogy nem hívott fel a lakására azzal az ürüggyel, hogy lejátssza a megzenésített verseket, pedig nagyon érdekelt. Érdekelt, hogy szinkronban vannak e azokkal a dallamokkal, amik bennem dudorásztak írás közben.

Anyámnak nem tudtam hazudni, s ő azt mondta – tudom, hogy tudsz vigyázni magadra, akkor is tudtál, amikor állásod sem volt. Ismerlek jól, büszkébb és okosabb vagy annál hogy házasság nélkül odadobd magad, na meg tudom, hogy bárhogy jár is a szád, a szíved mélyén ott él a hit és a bűntől való irtózás.

Alig vártam, hogy Grétinek beszámoljak.

Na látod? Kár volt félned, és kár lett volna nem bemenned, komoly, meglett ember ez már legalább tizenöt- húsz évvel idősebb nálad. Úgy látszik tetszel neki, talán még beléd is szeret.

Ugyan már, csak a kották miatt akart találkozni, közben azokat megint otthon felejtette. Két hét múlva megint találkozunk, remélem akkor nála lesz... -

Lajos bácsi a térdét csapkodta, úgy nevetett.

– Esküszöm, ez a nő nem normális...!

– De hát virágot is kaptál tőle, nem? – mondta Gréti.

– Na és, az még nem jelent semmit.

– Nem hát, ennek a nőnek semmi nem jelent semmit, ennek tej folyik az ereiben, nagyon ideje lenne már felrázni... Hallom, hogy a falu bikája is kerülgeti, ha az egyszer elkapná kiskegyedet...

Nem tudtam nevessek e vagy bosszankodjam.

– Azt sem tudom, hogy ki a falu bikája ...

Az egyszer csupa virtusból egymaga feldobta a szekerekre az egész falu búzáját, bizony ám.

- Olyan mint egy Herkules, magas, tüzesszemű, a felesége meg akár a cinege - mondta Gréti.

- Csak nem az a lókupec? - kaptam észbe.

- Az, az - nevetett Lajos bácsi.

- Nem tudom, honnan veszik, hogy töri a frász utánam?

- Hát csak onnan, hogy azt beszélik ott ögyeleg mindig a tanácsháza körül, gyakran látják az irodában, ahol ugye kiskegyed csinálgatja a paszszusokat a paciknak...és úgy nézi magácskát, hogy majd elnyeli a szemével.

Nem tudtam tréfál e vagy komolyan beszél, s így nem tudtam nevessek e vagy bosszankodjam. ő mindenesetre jól mulatott.

A vb. titkárra ráparancsoltak, nincs több haladék, le kell költöznie Úri-ba. Nem lehet a falu vb. titkár nélkül, bármikor jöhet sürgős távmondát - nem lehet egy falut napokra magára hagyni, az iskolázatlan tanácselnökre bízva, költöznie kell családotól.

Ez pedig azt jelentette, hogy nekem is ki kell költözni a kamrácskából.

Vissza kell mennem Mariska nénihez, vagy más albérlet után kell néznem.

Elnök bácsi megint előállt egy javaslattal, mégpedig azzal, hogy költözzünk le anyámmal együtt Úri-ba. Lakást is tud kiadót. Mégiscsak jobban kijöttök abból a kis fizetésből, mintha két háztartást tartanátok fent.

Valóban igaza volt. A napközibeli ebédeknek is vége lett, az iskolaigazgató feljelentette elnök bácsit, azért, mert a pedagógusoknak nem engedte meg, hogy a napköziben étkezzenek.

Az is szabálytalan volt, hogy én ott ebédelhettem. Amikor ezt megtudtam nem is mentem át többé, bár elnök bácsi bíztatott, és egyre azt mondogatta - egy tényérral kevesebbet visznek haza a dada meg a szakácsné a disznóiknak, de nem akartam, hogy miattam kellemetlensége legyen.

Nehezen tudtam beleélni magam abba a gondolatba, bárhogy megszerettem is Úrit, hogy ott végleg letelepedjek, de hiába, nem volt más választás, oda kellett költözni.

Anyám eleinte hallani sem akart róla, de a háztulajdonos aki Vácon lakott felmondott neki és a másik lakónak is, azzal az indokkal, hogy el akarja adni a házat.

Kilakoltatni ugyan ebben az időben senkit sem lehetett, lakást meg egyáltalán nem lehetett kapni sehol, a kellemetlenségek elkerülése végett

mégis – anyám is jobbnak látta a költözködést bár jól tudtam, hogy befelé véres könnyeket sír.

Közben teltek a hetek, már többször találkoztam B.-val, de a kottákat, mindig otthon felejtette.

Az ötödik találkozásunkkor egy vacsorán vettünk részt az egyik belvárosi étteremben. Öten ültük körül az asztalt. A férfiak egyike sem volt harmincon aluli.

Jólöltözöttek voltak és udvariasak. Nem tudom, mit gondoltak, hogy kije, mije vagyok a barátjuknak, de nem is érdekelt. Kölcsönös bemutatkozások után jobban szemügyre vettem őket.

A vacsorával egyiküket ünnepelték, pont azt, aki nekem a legszimpatikusabb volt. Megtudtam hogy művészettörténész és most azt ünnepelték, hogy a Nemzeti Galéria munkatársa lett. Magasabb volt nálam, nyúlánk, kreolbőrű, sötéthajú és csodálatos, szinte hódolatteljes tisztelettel csókolta meg a kezem.

Mesélt pápai diákéveiről, festményekről, világhírű festőművészekről és lelkesen beszélt arról, hogy a közeljövőben Gulácsyról fog tanulmányt és életrajzot írni, már gyűjti a forrásmunkákat.

Gulácsyról eddig nem is hallottam. Magam is meglepődtem, hogy ezek a témák mennyire érdekelnek. Szinte ittam a hallottakat.

A rokonszenves művészettörténészt – Szij Bélának hívták.

Elnök bácsi megmutatta a lakást, amit kinézett nekünk

Az épületre ráégette a nap a szürke vakolást, de a nagy szárnyas ablakok keretei fehérre voltak mázolva. A kerítésen belül virágágyás pompázott jellegzetes, falusi virágokkal, büdöskével taticával, piros, rózsaszínű, fehér muskátlikkal. A szoba háromszárnyas ablaka a Főútra nézett. Ezen az úton volt munkahelyem, a tanácsháza is. A lakás tágas szoba, konyha, speizből állt. Ottlétemkor a szoba napfényben fürdött, mert az ablak keletre nézett. Ez külön öröm volt számomra. Reméltem, hogy anyámnak is tetszeni fog.

Tudtam, hogy a B.-val való randizást be kell fejeznem.

Semmi értelmét nem láttam. Cinikus megjegyzései riasztottak, de a kottákat mégis szerettem volna megkapni. Egyik vasárnap aztán kirukkolt azzal a kívánsággal, hogy menjek fel a lakására és ott lejátssza nekem a három dalt, és megbeszéljük, mit lehetne velük csinálni. Riadtságomat látva – azt mondta:

– Ne legyen már olyan csacsi, úri ember vagyok, csak nem képzelem, hogyha maga nem akarja erőszakkal lefektetnem.

Meg voltam rémülve, bár tudhattam, hogy ez lesz a vége, de nem akartam falusi libának látszani és sikerült meggyőzni magamat, hogy tényleg, mi van abban ha felmegyek hozzá, meghallgatom a dalokat, amikre már nagyon kíváncsi voltam, megnézem a képeit – aztán elkísér a Nyugatiig, mint ahogyan szokta. Gondoltam majd ott megmondom, hogy nem találkozzunk többé, mert leköltözzünk Üriba – az elég messze van és elég körülményes onnan feljönni Pestre. – igent mondtam.

Lakása a József körúton pazar volt. Óriás szobák nyíltak egymásba a falakon igazi műremekek, és egy állványon restaurálás alatt álló, múlt századi festmény. Leült a zongorához és lejátszotta megzenésített költeményeimet.

Őszintén szólva nekem jobban tetszettek úgy, ahogy én magamban dudorásztam. . Feketét főzött, és célozgatni kezdett, hogy nőszülni ugyan nem akar, de úgy érzi, velem tartós kapcsolatot tudna létesíteni.

Hagyjam ott az állásomat és költözzek hozzá, olyan körökbe vinne, ahol segítséget kaphatnék tehetségem kibontakoztatásához, mert a tehetség önmagában nem elég, az olyan mint a drága kő természetes állapotban, kellő csiszolás után válik igazi értéké.

– Tanulnia kellene – mondta.

Szomorúan ismertem el magamban, hogy én is így érzem, és ezért is nincs önbizalmam és hiába tetszenek a verseim másoknak – én magam nem látok bennük semmi rendkívülit. Hogy mégis leírom? Leírom, mert le kell írnom, valamilyen belső kényszer hatása alatt. Spontán jönnek. Megragad egy kép, egy szín, egy hangulat, egy érzés – egyetlen szóvá, mondatná tömörül, el kezd dudorászni bennem és már is tollat, ceruzát kell ragadnom.

Arany János: Szép Ilonkája is, egyetlen mondatból született „Hervadása liliumhullás volt”

Van úgy, hogy éjszaka ugrok ki az ágyból, egy szál hálóingben és velem sebtiben papírra a gondolatokat amik máris rímekben rögzülnek. Sohasem számolom a szótagokat, mégis minden sorban minden versszakasban azonosak.

Mégis tudom, hogy mindez nem elég. Nekem nem elég. Tanulnom kellett volna, és elvágták a lehetőséget, még nem késő? Még lehetne? Ez volna a harmadik alkalom. Az első, amikor kicsaptak, második mikor felajánlották a NÉKOSZ -beli elhelyezésem.

Talán elismert költő, író lehetnék– ez volt gyerekkori álmom és csak egy tanácsi dolgozó lehettem..

A tanácsi dolgozóknak nem sok becsülete van. A legtöbbje káder, a legtöbbje párttag. A legtöbbjének még annyi iskolája sincs mint nekem.

– Szedett-vedett társaság, – mondta egyszer valaki.

Ezt is tudtam, de mégis képtelenségnek tartottam azt, hogy állásomat, amit olyan keserves nehezen szereztem meg – feladjam egy bizonytalan lehetőségért. Édesanyámat sem tudnám sorsára hagyni.

Amíg a kávéét kavargattuk, megszólalt az előszoba csengő. A szoba szárnyas ajtaja tárva volt, és a hallon át a bejárati ajtó katedrál üvegén egy nő sziluettje sötétlett. Kétségbeesetten nyomta a csengőt.

– Pszt ! – tette szájára ujját B. – Mi a fenét akar ez még itt? Sohasem tudom levakarni?

Éreztem, hogy valami keménység kúszik a szívemre. A csengő egyre szólt. Nagy sokára elhallgatott, és az árnyék is eltűnt a katedrál üvegről.

Vettem a kabátomat, táskámat és szó nélkül indultam a kijárat felé.

– Hová megy? – kérdezte értetlenül. Fogtam a kilincset és azt mondtam:

– Amíg a csengő szólt, rájöttem valamire. Nem nekem való az ilyen kapcsolat, akkor sem ha rövid, akkor sem ha tartós.

– Amíg az a nő nyomta a csengőt, arra gondoltam, hogy az ilyen kapcsolatoknak előbb-utóbb ez a vége. Én nem akarok kint állni egyszer a maga, vagy bárki más ajtaja előtt, megalázottan, eldobva, és nyomni a csengőt – mialatt odabent egy újabb nő kevergeti a feketét. – Azzal elfordítottam a kulcsot, és kiléptem a folyosóra.

Idegességemben gyalog loholtam a Nyugati felé, ő mindenhol nyomomban. Elmondott buta falusi libának, megjósolta, hogy ezzel az ostoba, maradi felfogással sohasem fogok érvényesülni, hogy hálátlan vagyok, mert ő csak jót akart nekem.

Untam már és nagyon örültem amikor észrevettem, hogy elmarad melőlem.

A kották ott maradtak a zongoráján, de cseppet se bántam. Egyszer és mindenkorra elment a kedvem az ilyen kalandoktól.

Mi jó volt benne? – kérdeztem magamtól. Az ég világon semmi, mondtam magamnak – hacsak az a kézcsók nem, amit Szíj Bélától kaptam.

5.

1952. augusztus első napjaiban költöztünk Úriba. Elnök bácsi kerített fuvarost, aki kétlovas szekérével már korán hajnalban elindult Vecsésre. Gombán és Monoron keresztül.

A költözködés szombati napra esett. Úgy beszéltek meg anyámmal, hogy Szűcs néni segítségével felpakolnak a kocsira. Szűcs néni jön a kocsival, anyám pedig vasárnap reggel vonattal érkezik.

Takarítottam a lakást, örömmel tártam ki az ablakot és engedtem be a kora őszi napfényt. Ismerkedtem, új háziasszonyunkkal.

Csak akkor kezdtem el arra gondolni, hogy jaj, mi is lesz, ha végig hozzák a falun szegényes cókémókunkat mindenki szemeláttára. Annyira tiszteltek és olyan nagyra tartottak, most majd biztos kiábrándultan lesajnálhatnak.

Elgondoltam, hogy mi is lesz a kocsin? Két felemás ágy, egyik vasból, a másik fából, mindkettő ütött-kopott. Egy szekrény, amire függönyt szoktunk tenni, mert nem volt ajtaja, egy kredencnek az alja, aminek egyik lábát téglával pótoltuk, egy fonott utazókosár a ruhákkal, néhány darab edény, néhány vízfestmény – szerény próbálkozásaim.

Kályhánk nem volt, de volt egy csikótűzhely, ami olyan nagyon rossz volt és úgy füstölt, hogy semmi értelme nem lett volna elhozni. Ezt elmondtam elnök bácsinak és mivel a vb. titkáréknak nem kellett a főjegyző lakásban lévő asztali tűzhely – ő elhozatta leendő lakásunkra, úgymond – kölcsön.

Elmúlt a dél, délutánra már meg kellett volna érkezni a kocsinak. Teltek, múltak az órák – a koci nem jött.

A koci ugyan nem jött, de jöttek az asszonyok, odagyűltek a ház elé, hogy majd segítenek lepakolni, és helyre rakni a bútorokat. Kétségbe voltam esve és egyre mondogattam, hogy köszönöm, de lesz segítség, fölösleges itt maradni, jön valaki a kocsival is, aki segít. De annyira segítőkészek voltak, meg talán kíváncsiak is – hogy nem tágitottak.

Már feljött a hold is, mire Gomba felől szekérsörgést hallottunk, és csakhamar be is fordultak a lovak a szélesre tárt kapun.

Szerettem volna föld alá süllyedni. Tudtam, hogy másnap tele lesz a falu hogy micsoda kódis kisasszonyuk van. A fuvaros nem szólt semmit. Segített lerámolni, s amikor fizetni akartam – azt mondta:

– Tessék csak hagyni, majd elintézzük máskor – aztán megsúgta, hogy csak azért húzta, halasztotta a jövetelt, hogy ne kelljen világos nappal vé-

gig jönni a falun ezzel a holmival. Elámultam ezen a tapintaton, és még jobban elfogott a szégyenkezés. Kezdttem bánni az ideköltözködést.

Amikor végre egyedül maradtunk Szűcs nénivel – sírva fakadtam.

– Isten bocsásson meg a hazugságomért, – mondta Szűcs néni – de azt mondtam a fuvarosnak, hogy a bombázások alatt mindenük odalett, maga is ezt mondja, és akkor nem fognak foglalkozni vele, hiszen tudott dolog, hogy Pesten és környékén sokan jártak úgy. -

Ez kissé megnyugtató. Igen ám, csak majd anyám az ő nagy igazmondásával el ne rontson mindent.

Másnap – vasárnap kora reggel elmentem Sülysápra, anyám elé, aki a nyolcórás vonattal érkezett. Szegény nagyon fáradt és testileg, lelkileg összetört volt. Felszálltunk az Úriba tartó buszra. Szűcs néni már várt minket új otthonunkban.

Anyám szétnézett a lakásban, láttam, hogy tetszik neki – majd mindhárman egymásra borultunk és sírtunk.

A kocsival, kevés tüzelőnket is elhozták és Szűcs néni reggelit is készített, s hogy anyámat megvigasztalja, azt ajánlotta, hogy vasárnap lévén, együtt menjenek el a 10 órás misére.

Én azalatt tettem – vettem, rendeztettem és elképzeltem – milyen más lesz a szoba, hogyha függöny kerül az ablakra, a padlóra valamiféle szőnyeg, és idővel egy-egy bútordarab, az sem baj ha használt, csak már lenne...

Amikor anyámék hazajöttek a templomból, lelkendezve újságolták, hogy lépten – nyomon megszólongatták őket és kérdezték: A kisasszony édesanyja tetszik lenni? – és azt ígérték többen is, hogy majd meglátogatnak, mert a kisasszonyt nagyon szeretik.

Láttam, hogy anyám erőt vesz a szomorúságán, s hogy mennyire jól esik néki ez a fogadtatás.

Azután jött a hétfő. Szűcs néni hazautazott, én meg dolgozni mentem. Anyám ott maradt egyedül a lakásban. Délben, amikor harangoztak – hazamentem. Az ebéd ott gőzölgött az asztalon.

– Nézz csak be a spájzba – mondta anyám.

– Jézus Mária! – mondtam csodálkozva.

– Hozták, és azt mondták, úgy örültek, amikor megláttak a templomban, mert azt hitték, hogy te talán pogány vagy, vagy zsidó, hogy sohase látnak a templomban. Látod, látod? Milyen jó lenne, ha legközelebb velem jönnél!

– Drága édesanyám, az talán előbb – utóbb az állásomba kerülne, de higgye el, ha a szívem vágyódna oda – nem tartana vissza senki és semmi.

Én lélekben belerokkantam abba, amin átmentem. Csak azért, hogy ott legyek és felálljak amikor felállnak, és letérdeljek, amikor letérdelnek és keresztet vessek, amikor keresztet vetnek, utána kijöjtek üresebben és koldusabban mint ahogy bementem – annak semmi értelme. -

- Nem értelek, sehogysen értelek. Bár ha valaki tudja, én tudom, hogy min mentél mellettem keresztül. Amit nem értek, az, hogy nem látod, hogy megsegített az Isten? és hányszor, de hányszor segített...Más elzúllott volna a helyedben, te felszínen maradtál. Mi ez ha nem segítség, mi ez ha nem isteni kegyelem?

Állásod van, nem is akármilyen, tanulod a közigazgatást, most itt ez a lakás is, szeretnek, becsülnék, mit akarsz még? Hálát kellene adnod az Istennek mindezekért. -

- Ne feledje el édesanyám, hogy aki munkát és kenyeret adott a kezembe, az pontosan ez az isten nélküli kommunista rezsim.

Emlékszik talán, hogy az Új Ember szerkesztőségében még takarítónőnek is ajánlkoztam, de még annak sem vettek fel. Hát akkor most kinek legyek hálás?

Anyám hallgatott. - De édesanyám csak menjen a templomba, nekem nem lesz jó pont, de nem érdekes. Örülök, hogy van egy hely, ahol jól érzi magát ebben az idegen faluban. - Elsírta magát, és megölelt.

Mindennap imádkozom érted – mondta csendesen.

Mint mondják – minden csoda három napig tart. A falu is napirendre tért fölöttünk.

Odaköltözésünk után néhány hét múlva egyre többször számolt be anyám a látogatóiról. A tejes Szabónét emlegette legtöbbször. A bennszülötteknek általában – ragadvány nevük is volt., ezeket hamar megtanulta és mulatságos volt tőle ezeket a neveket hallani. : kisbőgre Kovácsné, Piri Bakosné Zsé Szabóné. Közvetlen szomszédunk a Bori család volt. A Bori nénivel nagyon jól megértették egymást.

Anyámnak elpanaszolták az asszonyok a beadási sarcot, a padlások le-söpprését, a téeszcsét, és volt olyan is aki ott sírt a vállán.

Ilyenkor nem jó volt hazamenni. Kisírt szemmel faggatott, hogy hát mi is megy itt? Mi az, hogy kulák? Mi az, hogy téeszcsé, mi joga söprik le a padlásokat és viszik el az emberek jogos tulajdonát? Hogy létezik az, hogy nyolcvan éves öregasszonyt lecsuknak, börtönbe zárnak – mert nincs mit beadni a családnak... de a vagyon az öregasszony nevéen van – hát becsukják.

- Hova hoztál engem?- siránkozott.

Aztán elkezdett kérvényeket és beadványokat szerkeszteni. Nem tehettem ellene semmit. De rettegettem, mi lesz ha elveszítem az állásomat és itt ebben az idegen faluban távol Vecséstől, és Budapesttől mihez kezdek akkor?

Ilyenkor úgy éreztem – teljesen lehetetlenné tettem magam azzal, hogy ideköltöztünk, s hogy őt is idehoztam.

Hogy anyám mit írt, mit nem – azt sohasem tudhattam, hiszen az aszszonyok ahogy megírta – vitték a postára, de tény, hogy a nyolcvan éves öreg nénit kiengedték. Lehet, hogy a beadvány nélkül is kiengedték volna – nem tudhatom.

„Vannak egészen furcsa dolgok.”..játszotta Gréti esténként a zongoráján. Érdekes, hogy anyám mindenkivel megbarátkozott – csak Grétivel nem.

Gréti sem szimpatizált vele. Ő a falubeliekkel megtartotta a három lépés távolságot, zavarta őt anyám közvetlensége, na meg a vallásossága is.

Hallott a kérvényekről is, ő figyelmeztetett, és nem értette, hogy anyám mindenkivel törődik, csak az én egzisztenciámmal nem.

Hétköznapi is járt templomba és megismerkedett a plébánossal, és nem-sokára az is látogatást tett nálunk, míg én az irodában voltam.

Anyám mindenkinek elpanaszolta, hogy ő milyen vallásosan nevelt és, hogy én most már egyáltalán nem járok templomba.

De ettől függetlenül szerettek és becsültek engem.

Én is szerettem Úrit, szerettem a munkámat, a kis Olimpia táskagépet, a redőnyös íróasztalt, amivel elnök bácsi meglepett és jó volt érezni, hogy fontos a munkám – mégis mintha valamiféle álmvilágban éltem volna, mintha nem lettem volna azonos magammal, régi mivoltommal – amit talán valahol elhagytam, talán éppen azon a hamvazószerdán – Vácon.

Mintha minden csak színpadi díszlet lenne, a kis patak, amely itt csörgegedezett a Fő utat szegélyezve, a benne bukdácsoló, paráználkodó tarka récékkel, a magaslaton lévő és a patakban tükröződő, fehérre meszelt házzal.

Éreztem, hogy itt fogom hagyni, hogy ez az álom el fog múlni és ki tudja milyen és hol lesz az ébredés...

Esténként anyám korán lefeküdt, ilyenkor átmentem Grétiékhez. Vittem magammal a horgolást, mert nagyon szerettem volna függönyt az ablakunkra. Lajos bácsi egyszer kitépte a kezemből és földhöz vágta – mondván:

- Maga mindent csinál, mindennel foglalkozik, csak azzal nem, amihez tehetsége van. Horgolni mindenki tud, de verset írni nem. Mikor írt utoljára? -

Magam sem tudom...mintha meghalt volna a Múzsza, mintha meghalt volna bennem a lélek.

Tagadhatatlan, hogy belecsöppenve a dolgok közepébe, és meglátva az önakasztásba menekülő emberek lelkvilágát, a padlóssöprögetők handabandázását, a Téeszcsékbe kényszerített és éhen vesző állatokat és a rop-pant lelki és anyagi terheket cipelő ország állapotát, és benne a magam sehova se tartozását - meghasonlottam a környező világgal és önmagam-mal is. Lelkileg, szellemileg lebénultam.

De hát erről mélyen hallgattam, ki is érthette volna ezt, magam sem értettem mi játszódik le bennem legbelül.

Így jött el karácsony estéje. Anyám próbálta tartani magát, de csakhamar elálmosodott, én pedig átmentem Grétihez, aki már várt.

Átvettem tőle a fa feldíszítését, ő pedig kiment a konyhába halat sütni.

Minden elkészült mire Lajos bácsi megjött.

A hideg pirosra csípte az arcát, kabátjának felhajtott, fekete prémgallérján hópelyhek csillogtak.

Jó volt náluk lenni. Gréti a konyhától kipirult arccal terített a szobában.

Olyan jó volt ott ülni a terített asztalnál, olyan családias volt, ráéreztem - mennyi mindenben nem volt részem.

A karácsonyfán csillogtak a díszek, s ők ott álltak kéz a kézben, megfogva az én kezemet is.

Aztán Gréti leült a zongorához és karácsonyi dalokat énekeltünk, míg odakint hullt a hó. Éjfél körül hazakísérték.

A templom fent a dombtetőn kivilágított ablakaival hívogatón állt, az emberek, asszonyok párosan és csoportokban araszoltak fel-felé - éjféli misére.

Amikor kinéztem az iroda ablakán az egyik téli, alkonyba hajló délutánon, az égbolt rózsaszínű volt, az utat szegélyező bokrok hótól roskadozva álltak és fekete csókák repültek a templomtorony felé. Akár egy festmény... és rácsodálkoztam, mint mindenre, ami szép.

Olykor különös, szinte valószerűtlen volt itt minden. Nem egyszer éreztem úgy hogy minden ami itt körülvesz, csak valamiféle, elvarázsolt kulissza, színpad. Azt is éreztem, hogy mindez csak átmeneti, de fogalmam sem volt arról, hogy mi változtathatja meg ezt a helyzetet.

6.

Megjött a tavasz és eszembe jutottak a vecsési márciusok. A felső-telepi templomban tartott jácint és tömjénillatú misék végén mindig elmondták ilyenkor a Szent József litániát.

Amikor anyám elmondta annak idején Kornél atyának, hogy amikor aláaknázták a templomot – ő Szent József oltalmába ajánlotta a parókiával együtt. Kornél atya akkor előre vitette szent József szobrát a Mária oltár oldalára és minden március, szent József hónapja lett.

Fájó nosztalgiával gondoltam vissza ezekre az időkre. Ezek a misék aranyozták be nyomorúságos ifjúságomat. Néha amikor nagyon őszintén magamba néztem, feltettem magamnak a kérdést – vajon nem az tette széppé és ezáltal elviselhetővé számomra akkori sorsomat, hogy azokat a miséket Ő celebrálta?

Hogy akkor talán nem is a hit, nem is a vallás vonzott oda, csak az, hogy volt ott egy ember, akire felnézhettem, akiért rajonghattam, akiről álmodozhattam, akit őrizhettem a szívem mélyén mint arany talizmánt a sok értéktelen kacat között.

És ilyenkor még szomorúbb lettem. Nem is az egyoldalú érzelem hiábavalósága miatt, amelynek szépsége éppen abban rejlett, hogy beteljesülhetetlen – inkább azért, hogy én már akkor sem hittem igazán?

Legalább is nem úgy, ahogy kellett volna. Csak egyben voltam biztos, abban, hogy mióta eszemet tudom sóvárgom Isten létezését, hogy nélküle üres a világ és értelmetlenné válnak napjaink.

Néha – néha mintegy kirándulásként egy – egy vasárnap, hajnalok hajnalán felültem a buszra Gombán, Monoron és Üllőn keresztül utazva oda is értem a fél kilences misére.

Kerestem valamit, a régi hangulatot, áhítatot – magam sem tudom, hogy mit. Hallottam róla, hogy Kornél atya édesanyja, akit Teri mamának hívott mindenki – súlyos beteg.

A cukrot és a rizst jegyre adták, én mindig hozzájutottam néhány jegyhez és hamisítatlan falusi vajjal együtt örömmel adtam be mise után. Ő szabadkozva de látható örömmel fogadta.

Mondta, hogy az édesanyját egy Andrea nevű volt irgalmasrendi nővér ápolja és vezeti a háztartását is.

Kérdezte, reggeliztem e és bár nagyon határozottan állítottam, hogy igen, ő annál határozottabban terelt be a konyhába és adta ki az ukázt Andreának, hogy adjon nekem reggelit. Zavarban voltam és ezért hátat

fordítottam a konyhának és kinéztem az ablakon, régi kedves hársfáimon merengve.

Hátam mögött gyanússá vált a csend. Másodpercek, vagy percek teltek el, végül is meg kellett fordulnom.

Andrea a volt apáca, merev, elutasító arccal, farkasszemet nézett Kornél atyával és ebből arra a következtetésre jutottam, hogy ez a nő valami oknál fogva hatalmában tartja ezt a kemény, karakán embert – talán mert ki van szolgáltatva néki az édesanyja miatt, vagy valami másért?

Úgy tettem mintha nem vettem volna észre semmit és azt mondtam – most jut eszembe, hogy sietnem kell..

Kornél atya nem szólt semmit, kikísért. Kézfogással búcsúztunk, csak most mertem felnézni rá. Gyanúsan csillogott a szeme és nagyon piros volt az arca.

Álltam az országúton a buszra várva, ráláttam a templomtoronyra, néztem az enyhe szélben hullámozó fűszálakat és eleredt a könnyem.

Úgy sírtam, mint még soha tán. Jó, hogy nem volt ott senki és nem látta más, csak a vén diófák az útszélen.

Az élet ment tovább. Immár az utolsó kapocs is elszakadt, ami még Vecséshez kötött volna. Nem kívántam többé oda visszamenni semmiképpen. De mindvégig tudtam, hogy Úri nem lehet végleges otthonom.

A falu jellegzetes alakja egy bőrzekés ember, aki mellett mindig egy nagy bernáthegyi kutya csahol. Ez az ember G. F. a párttitkár. Magányosan élt, mint mondták zsidó, és a családja valahol Auschwitzban maradt. Nem sok vizet zavart, a tanácsházát mindig messzire elkerülte, úgy vettem észre elnök bácsi és ő – nem bírják egymást, nem is beszélve a vb. titkárról.

Úgy kezdődött az egész, hogy elhelyezték a párttitkárt és helyette egy falubelit jelöltek ki. Ez gyakran bejött az elnöki szobába és szinte minden alkalommal veszekedés, kiabálás hallatszott bentről. Fúrní kezdtek az elnököt és a vb. titkárt. Nem tudom mi volt a háttérben, de nem úgy mentek a dolgok mint annak előtte.

Olyasmit is hallottam, hogy az egyik fiatal hivatalsegéd elnök bácsi embere volt, aki hogyha a járás jelezte hogy jönnek rekvirálni, az elnök utasítására megsúgta a gazdának, hogy legyen idejük menteni, ami menthető. Olyasmit is hallottam, hogy ez a fiatalember besúgó lett. Valahogy kezdett zavarossá és bizonytalanná válni a helyzet.

Közben egyre több embert ismertem meg, akik a monori járási tanács pénzügyi osztályának munkatársai voltak.

Többször találtak az üvegkalickában, amint ott segitettem csekkeket kitölteni és mondogatták, – nyergeljek át a Pénzügyhöz, ott több a fizetés, s hellyel-közzel prémium is akad, de most, miután a közigazgatásból egyik vizsgát tettem le a másik után elképzelhetetlen volt számomra a változtatás. A behemót főkönyvektől is viszolyogtam.

Ők is csodálkoztak, hogy kerültem ide?

Az egyikük I.P. aki Gombáról járt Monorra és tanítónő volt a felesége, arra hívta fel a figyelmem, hogy csodás alakom van és nem mindegy, hogy mit és hogyan veszem fel. Azt mondta – ne legyen sok ruhád és olcsó holmid. Legyen egy, vagy kettő, de az elegáns és jól szabott legyen. A Járás adófelügyelői között akkoriban voltak még régi diplomás emberek. Csodálkoztam, hogy ez a gárda, hogy maradhatott bent a járásnál, de tudtak és nélkülözhetetlenek voltak még egyelőre.

Szerettem volna középük tartozni, érdekelte őket az irodalom és verseimet kézről – kézre adták. Ők sem értették, hogy kerültem Úriba. Egyik kiszállásukkor, I.P. kezembe nyomott egy brossurát, úgymond a felesége küldte, aki az iskolája révén jutott hozzá.

Megdobbant a szívem, amikor belelapoztam. Felsorolták benne, hogy mely gimnáziumok indítottak négyéves esti tagozatot és hol lehet jelentkezni és meddig.

Csak egy baj volt, ezek az iskolák mind Budapesten voltak.

– Hogy tudnám én innen megközelíteni az ilyen esti tagozatot?

– Innen bizony sehogy sem. – mondta . – Esetleg levelezőn, ha van olyan.

– Nem, nekem olyan nem kell , nem vagyok híve a gyorstalpalású dolgoknak.

– Most nagy divat az úgynevezett szakérettségi, egy év – és már érettségizhet is az aki párttag.

– De én nem vagyok az, és be sem érném vele.

– Helyes, ám mit lehetne tenni? Aprópó, ismered a személyzetist a Járásnál?

– Bodnárné? -

– Igen, azt a kontyost. Hogy állsz vele?

– Azt hiszem kedvel, megkérdezte, amikor meglátott, hogy – mi a fenét keresel itt? Amikor idekerültem ő még nem volt a járásnál. Nagyon megsidott, hogy nem a verseimmel akarok érvényesülni. Ő is ott volt a Megyei Békekonferencián, ahol a versemet szavalták. Egyébként ő is vecsési.

– Mit mondtál neki?

- Azt mondtam, zárt ajtókon dörömböltem, különben sem tudok úgynevezett „ vonalas „ verseket kiötlölni.

- Mire ő?

- Mire ő jól leszidott, hogy talán arra vársz, hogy helyedbejönnek és pajzsra emelnek, és elismernek...? Harcolnod kellett volna... és mi az, hogy vonalas? Te hiába rúgkapálsz, te a mi emberünk vagy.

- Nem lépsz be a pártba, a franc tudja miért? Sohasem volt ilyen lehetőség az érvényesülésre. Mondd meg őszintén, mi tart vissza? Tudod mit csinálsz? Olyanoknak adod át a helyed, akik csak színlelik, hogy közénk tartoznak, de a legelső alkalomkor belénk mártanak a kést, közben kikaparják maguknak a gesztenyét.

- Iszonyodom minden erőszaktól, a véres forradalmaktól, mindazoktól, akik a másik embert emberi méltóságában megalázzák, megkínózzák, megölik... legyenek azok keresztes lovagok, inkvizítorok, vagy bármilyen felekezethez vagy párthoz tartozók...

- Jézus ! Te ilyen bátor vagy? szisszent fel Pista.

-Tévedsz, én olyan gyáva vagyok mint a nyúl, de van amikor nem is tudom mi történik velem - kitörök.

-Nahát, légy szíves és törj ki innen. Kérd meg Bodnárnét, helyezzenek át olyan helyre ahonnan meg tudod közelíteni az esti előadásokat. Hivatkozz a továbbtanulási lehetőségre, ez most kampány , biztos, hogy döntő érv lesz.

Ettől fogva érlelődött bennem a terv. Egyelőre még csak bizonytalanul. Úgy éreztem hálátlanság Elnök bácsival szemben is, és rettegtem az újbóli költözködéstől, egy új környezettől. Itt már ismernek, szeretnek, bedolgoztam magam. Grétiben barátnőre leltem... Mégis, és mégis tudom, hogy ez itt csak átmenet. A továbbtanulás lehetősége egyre jobban csábított.

Végül is döntöttem. Levelet írtam Bodnárnénak.

Anyám a templomból jövet megismerkedett egy lánnyal, akiről áradozva beszélt, hogy az milyen vallásos, egy másik községben tanít, de a szülei itt laknak és amikor hazajön mindig elmegy a templomba.

- El hát, idáig nem lát az ottani párttitkár.- mondtam ironikusan.

- Azt mondta el fog jönni, szeretne téged megismerni, mondtam, hogy te nem jársz egyáltalán templomba, és hogy én mennyit sírok emiatt, olyan drága lélek, úgy vigasztalt. Látod, ilyen barátnő kellene neked - nem olyan mint az istentelen Gréti.

Telt- múlt az idő a személyzetistől még nem jött semmi válasz. Őszintén szólva nem is nagyon reménykedtem az áthelyezésben. Mindenesetre

addig amíg nem biztos nem is mondtam senkinek sem, hogy miben sántikálok.

Egyik este lámpagyújtás után beállított anyám liblingje – akit nap mint nap példaképnek állított elém – Margit.

Őszintén szólva, bár magam sem tudtam miért, számomra nem volt rokonszenves. Betegállományban volt és a szüleinél tartózkodott, így aztán többször eljött hozzánk. Egyik este elkísértem és akkor nagyon komolyan megkérdezte, tényleg, mondjam meg mi az ami visszatart attól, hogy legalább ünnepnapokon részt vegyek a szentmisén.

– Hogy tudsz így élni? Én elképzelni sem tudom vasárnapi szentmise nélkül az életet. –

– Mondd csak, a munkahelyeden is jársz templomba?

– Tudod, hogy nekünk nevelőknek nem megengedett, de amikor hazajövök az első hogy betérek a templomba.

Mert nektek nevelőknek nem megengedett, de a tanácsi dolgozóknak, gondolod, hogy igen?

– Felülhetnél vasárnap a buszra és átmehetnél Sülybe, vagy Gombára, ahol senki sem ismer.

– Te ezt becsületes dolognak tartod?–

Megütközve nézett rám.

– Nézd, neked vannak itt jómódú szüleid, ha állás nélkül maradnál volna kire támaszkodj, mégsem mersz a munkahelyeden templomba menni és nyíltan és mindent vállalva színt vallani, s engem akinek semmi anyagi támaszom nincs, aki felelős vagyok anyám eltartásáért is, ilyesmire bíztatsz? De különben sem ez tart vissza, bár ez is benne van.

– Édesanyád mondta, hogy azelőtt vallásos voltál, hova lett a hited? Azt mondja már azelőtt sem jártál templomba mielőtt idejöttetek. Azt is mondta, hogy sok mindenben mentél keresztül és meghasonlottál az egyházzal. Mondd el, mi az a tüske benned, mondd el mi az ami fáj?

– Régi dolgok ezek, és egy kívülálló számára talán teljesen érthetetlenek.

– Lelkiéletet élő ember vagyok, nem a kíváncsiság vezérel hidd el, Őszintén érdekel.

Nem éreztem, hogy barátság szövődhetne köztünk, inkább valamiféle dacos odamondogatás vezetett, amikor elmondtam az iskolai kirúgásomat, az anyám kálváriáját, a váci hamvazószerdát és a többi.

– Ez dráma. – mondta megindultan, lélekzuhanás. Őszintén szólva azt hittem, tudok majd segíteni kihúzni szívedből a tüskét. Képtelen vagyok

rá. Ide másvalaki kellene. Talán ha egy papnak elmondanád.... hidd el, van közöttük rendes.

- Ugyan, egyik holló nem vájja ki a másik szemét. - mondtam gúnyosan.

Elköszöntünk egymástól és reméltem, hogy nem jön többet felénk sem.

De jött. Aztán egyszer csak azt mondta, hogy neki van Óbudán egy pap ismerőse annak elmondta az én lelkiállapotomat, és az azt mondta - szeretne megismerni .

Nagyon rendes ember, a Regnum Marianumban is a lányok gyóntatója volt, szeretne segíteni. A lányok úgy hívták maguk között, hogy Szanta Cruz, tette hozzá kuncogva.

Felháborodva tiltakoztam. Nincs szükségem semmiféle segítségre. Én az Istent megtalálom templom nélkül is, papok nélkül is, én így is jól érzem magam. Hagyjanak engem békén.

Margit többször eljött, olyankor is amikor nem voltam otthon. Anyámmal sutyorogtak. Anyám is rákezdte, hogy milyen jó lenne, ha bemennék Margitkával Budára. Nap mint nap ez lett a téma.

Szívből kívántam, hogy ez a nő menne már vissza a munkahelyére mert kezdett idegeimre menni anyámmal együtt. Határozottan éreztem, hogy sohasem tudnék „ visszatérni” az egyház kebelébe.

Közben úgy néz ki - valami megindult a személyzetishez adott beadványomra, mert elnök bácsi nagyon furcsán nézegetett. Úgy látszik megtudta, hogy el akarok menni, az lesz csak a blamázs, ha mégsem helyeznek át. Őrlődtem magamban.

- Hallom, hogy Margit jár hozzátok, mit akar nálatok? Kérdezte Gréti.

Elmondtam, hogy miben mesterkednek anyámmal együtt.

- Úgy látszik anyádnak még nem volt elege? Remélem, nem hallgatsz arra a szentfazékra? Nem bírom azt a lányt, olyan lassú víz partot mos, majd elájul a szentségtől, közben egy pártaktivistával udvaroltat magának.

- Meg áll az eszem, - mondtam nevetve és álmélkodva, és alig vártam, hogy rákérdessz, hogy, hogy is tartja ezt összeegyeztethetőnek...?

Persze elmondtam anyámnak is, aki fel volt háborodva és azt mondta Gréti csak hazudik, majd ő beszél Margittal.

Beszélt is, és iránta való rajongása még nagyobb lett.

- Az a lány egy kis szent. Azt mondta meg akarja téríteni a fiút és csak akkor megy hozzá feleségül, hogyha az kilép a pártból, pedig nagyon szereti.

Mindketten tovább ostromoltak, hogy menjek Margittal Óbudára.

Végül, csakhogy már véget vessek a mindennapos macerának, beleegyeztem olyan feltétellel, hogy azt ne higgyék, hogy majd meggyónok és olyan hívő lélekke válok mint ők. Senki sem kívánja tőled, hogy gyónjál, csak mondd el mindazt amit nekem is elmondtál.

- De azt mondd meg, miért mondjam el? mi értelme van az egésznek...?

- Azt előre nem tudhatod. Mint ahogy én sem tudom. De nem hiszem, hogy véletlen, hogy pont a Regnum Marianum egy gyóntatója vár rád. Ne keményítsd meg a szívedet, adj lehetőséget arra, hogy valaki segítsen, hogy visszatalálj régi önmagadhoz -és a Jóistenhez.

Szinte meghatódtam, de ellenállásom, keserűségem semmit sem csökkent, sőt, minél közelebb jött utazásunk dátuma, annál keményebb lettem.

Az sem tetszett, hogy hajnalok hajnalán kellett felkelnem és szabadságom egy napját, ilyen kényszer utazással kellett töltenem. A Margit híd budai hídfőjénél megpróbáltam Margitot faképnél hagyni, ő felszállt a villamosra én meg úgy intéztem, hogy lemaradjak, de mielőtt a villamos elindult volna észrevette, hogy nem szálltam fel és leugrott. Felszálltunk a következő villamosra.

Még mindig kora reggel volt, amikor a Vörösvári útra értünk.

Földszintes épület hatalmas, kétszárnyú kapuján léptünk be egy macskaköves udvarra, az udvar pázsitos rózsakerttel folytatódott, e mögött pedig ott magasodott a templom sárga falú épülete. A macskaköves udvarban jobb kéz felől nyílt a parókia ajtaja, amelyen éppen akkor lépett ki a tisztelendő.

Magas volt, szemüveges, vékony és első látásra cseppet sem volt számomra sem szimpatikus, sem bizalomkeltő. Miután Margit bemutatott, kölcsönös kézfogás után az Atya azt mondta éppen most megy misézni, mi is menjünk be a templomban és utána vár minket.

Mit tehettem mást - bementem Margittal a templomba, de egész idő alatt azon tűnődtem, hogy is léphetnék le amúgy angolosan.

Méghogy Szanta Cruz?

Közben körbe nézegettem és semmi nosztalgiát nem éreztem régi vallásos érzületem iránt, és semmi áhítatot. A templom túl rideg volt és számomra túl modern, olyan üresnek éreztem - akár a szívemet.

Utolsó áldásnál kifordultam az ajtón, végigmentem a kis rózsakerten, át macskaköves udvaron és mivel idegen voltam ezen a tájon - csak úgy vak-tában megindultam bal felé.

Már közel jártam a Bécsi úthoz, amikor Margit utolért.

- Ne csináld ezt,- mondta szemrehányón.- Most mit gondol az Atya, nem gondod, hogy ez sértő? Különösen most, hogy már bemutatkoztatok egymásnak, gyere vissza. Vár. Mitől félsz?

- Magamtól félek. Ha elmondom neki azokat a dolgokat, amik bennem fájnak egész biztos, hogy pártját fogja a paptársainak, ami természetes is, mi mást lehet várni? És bennem még csak nagyobb lesz a kiábrándultság. Ne érts félre, nincs bennem sem harag, sem bosszú, ha az volna ma biztos, hogy nem Úriban körmölnék, hanem megírtam volna mindent, ez belépő lett volna az érvényesüléshez. Attól félek, hogy ez a Pap cinikus lesz, hasonló ahhoz a vácihoz és akkor eluralkodik bennem a harag, és elfoglalja az üresség helyét szívemben a bosszú.

Közben visszaértünk a macskaköves udvarba, az ajtóban ott állt Szanta Cruz

- Visszahoztam - mondta lihegve Margit.

Akkor Ő kezét nyújtott Margitnak és elköszöntek egymástól. Előtte pedig kinyitotta a szobájának ajtaját és betessékelt.

- El akart menni?

- Igen.

- Úgy érezte, nincs bizalma hozzám?

- Úgy...

- Köszönöm - hajolt meg tréfásan.

Gondoltam, most majd kidob, de ehelyett hellyel kínált egy ovális kis asztalka mellett, majd odahúzott egy széket és leült velem szemben. Levette a szemüvegét és megtörölte.

- Margit beszélt magáról, amit tőle tudok, azok nagyon szomorú dolgok, kérem, legyen hozzám bizalommal és mondjon el nekem mindent. Hátha tudok segíteni.

- Nagyon hosszú lenne, csak az idejét rabolnám...

- Most nem számít az idő.- Egy vekker óra ketyegett az asztalon, azt a fal felé fordította. A szemközti falon egy Jézusszíve kép függött, előtte imázsámoly.

- Hallgatom. - mondta nagyon komolyan.

Nehezen, fogtam hozzá, végül is azzal a bizonyos 1935. február 2.-i, éjszakával kezdtem.

Elmondtam anyám megaláztatását, meghurcolását, megszégyenítését a nyilvánosság előtt, a templomból, a miséről kiutasítását, a gyónás megtagadását, a szentség kiszolgáltatásának megtagadását, a szinte tébolyba kergetését, az én iskolából történt kicsapatásomat, a váci hamvazószerdát... elmondtam mindent ami fáj, vagyis már túl vagyok azon is, hogy fájjon de

ami mégis elszakított a vallástól és, hogy ez mind odavezetett ahol vagyok, vagyis képtelen lettem arra, hogy benyissak egy templomba.

Vártam, hogy majd ironikusan megpróbál helyre tenni, és pártolni a pályatársait. Ehelyett nagy meglepetésemre őszinte könnyeket láttam a szemében. Kezét az asztalkán nyugvó kezemre tette és azt mondta...

– Fájdalmak gyermeke.

Teljesen elfogulatlanul foglalt állást, és elismerte, hogy sajnós vannak ilyen papok is, és ez nagyon szomorú, nemcsak a hívőkre, hanem az egyházra nézve is, de higgyem el, vannak másmilyenek is.

Nem tartott szentbeszédet, azt sem mondta, hogy járjak a templomba, csak arra kért, hogy legyek hű a Jóistenhez, mert ő úgy látja a Jóisten is szeret engem.

Azután egy nyeles rézpikszisben török kávé főzött és megkínált, biztató, hogy meséljek jelenlegi helyzetünkről, édesanyámról, és, hogy hogyan kerültem Úriba. Minden érdekelte.

– Margit mutatott néhány verset, magától. Nagyon szép lírai versek, érdekelne a többi is.

Örültem a kritikájának, és annak, hogy érdeklik a verseim.

– Az a helyzet, hogy szanaszét vannak, különböző füzetekben.

– Nahát akkor tessék összeszedni, és legépelni mindet ami van. Kár lenne ha elkallódnának, szegényebb lenne velük a világirodalom. Nevetünk.

– Talán tudok segíteni ezen a téren, megmutatom egy-két költő barátomnak. Igaz, hogy ezek a Vigíliához és az Új Emberhez írnak,– kacintott rám.

– Akkor már is tárgyitalan, ugyanis nincsenek olyan istenes verseim, amik ezeknek a szerkesztőknek tetszenének... mondtam bosszúsan.

Jót nevetett rajtam és azt mondta, azoknak sem minden verse istenes. Adyé sem volt az. Aztán leemelt egy könyvet – klasszikus kínai költemények voltak benne.

– Tehát az lesz a feladat, hogy a verseit összeszedi, legépeli, ezeket a kínai költőket elolvassa és mondjuk – azzal belelapozott a határidős naptárába, jövő hónap harmadik vasárnapján megtisztel azzal, hogy behozza ide, délután háromkor várom.

Jó barátokként váltunk el.

No, de hát ez nem lehet, füstölögtem magamban.

Ellenséges érülettel néztem Kornél atyán kívül minden papra, hozzá sem volt bizalmam amikor megláttam. Kényszernek engedve, anyám és

Margit unszolására találkoztam vele ismeretlenül is viszolyogva és semmit se várva ettől a találkozástól.

Mivel vett le a lábamról? A részvételével? a megértésével, a kedvességével, az intelligenciájával...a verseim iránti érdeklődésével? Igen, a versekkel fogott meg, bólintottam magamban.

És ha ez csak valamiféle kelepce? És ha nem is őszinte az együttérzése?

De amit mondott, hogy a verseket szedjem össze és gépeljem le – az jó. És máris örültem a rám váró feladatnak, és hogy majd olvassa a verseimet

Nem tudtam hinni semmiben és senkiben, önmagamban sem, a tehetségemben sem de azt tudtam, hogy a versek tartanak felszínen, minden nyomorúság, megaláztatás, törvénytelen származásom dacára ezek a versek emeltek mindennek fölé.

Koldusként is hercegnőnek éreztem magam általuk. Színek, hangulatok, dallamok vibrálása kísért nyomorúságos otthonomban, magányos útaimon és mindenhol, ahol ezt a vibrálást nem zavarták meg disszonáns, goromba hangok, igazságtalanságok, sértések, és bántások, ám az is igaz, hogy utánuk újnál újabb versekkel vigasztalódtam.

Csak később jöttem rá, hogy amint a színésznek szüksége van a színpadra, tapsra és rivaldafényre – a költőnek, írónak is szüksége van olvasókra, elismerésre, elmarasztaló, vagy építő kritikára, de akkor ezt még nem tudtam, csak többször feltettem magamnak a kérdést, miért jó az nekem, miért öröm ha valaki olvassa a verseimet?

Erre csak Ady Endre soraival tudtam magamnak válaszolni :

„DE JAJ NEM LEHET ÍGY MARADNI, VÁGYOM MAGAMAT MEGMUTATNI, HOGY LÁTVA LÁSSANAK „

7.

Grétinek egyelőre nem mertem megmondani, hogy mégiscsak bementem Óbudára.

Anyám csalódott volt, azt hitte most majd legalább olykor-olykor elme-
gyek a templomba, de azért – mint mondta – reméli, tartani fogom az Atyával a kapcsolatot, mert az csak hasznomra válik és előbb vagy utóbb visszatérek majd az akolba. Margit elutazott a munkahelyére.

Szép és lelkesítő feladat volt összeszedni a szanaszét kallódó verseimet, hát még legépelve és összefűzve látni őket.

A kínai verseket csodálattal olvastam. Annyira finomak, líraiak voltak, rövidek és mindegyiknek a vége meglepő, szellemes csattanóval végződött. Ekkor ismertem meg a haiku versformát. Szerettem volna én is olyanokat írni, de úgy éreztem – soha a bűdös életben még csak hasonlókát sem fogok tudni.

De olyan voltam mint a szpongya – mindent magamba szívtam.

A személyzetis, kontyos asszonyságtól még mindig nem jött válasz, de egyik nap elnök bácsi megállt a székem mögött és vállamra tette a kezét.

– Tudom, hogy el akarsz minket hagyni, de hadd mondjak neked valamit. – nincs az az Úristen aki téged innen elvihetne, hogyha nem mennék én is.

Megdöbbenve kérdeztem:

– Elnök bácsi elmegy?

– Nemcsak én, a titkár is.

Nagy megkönnyebbülést éreztem, hiszen akkor én is nyugodt lélekkel mehetek innen, minden lelkiismeret furdalás nélkül. Mert mit is csinálnék az elnök bácsi nélkül. Ki tudja kik jönnek utánuk? úgyse lenne maradásom.

Mégis értetlenül néztem rá.

– De hát mi történt? hogy, hogy elmegy? miért, elnök bácsi? Miért?..-

Elhomályosult szemmel nézett rám, megszíta a pipáját, nem szólt semmit, bement a szobájába.

Anyámnak elmondtam, hogy változás előtt állunk Várom az áthelyezésemet Nagyon megörült

– Őszintén szólva – nagyon megszerettem az itteni embereket, de sohasem tudnék itt megszokni. Visszamegyünk Vecsésre? – kérdezte örömteli reménykedéssel.

– Hogy hová megyünk, azt még nem tudom. Mindenesetre olyan helyre, ahonnan meg tudom közelíteni Pestet, mert be akarok iratkozni valamelyik gimnázium esti tagozatára. Csakis ezért vették figyelembe áthelyezési kérelmemet. Persze félek az új körülményektől, új kollégáktól, a lakásproblémától, és megint egy hurcolkodástól... De hát itt úgyse lenne maradásom, elnök bácsi is elmegy és a vb. titkár is.

Gréti egyiküket sem szerette, mint mondta – annak, hogy félidőben leváltották őket, – okának kell lenni, biztosan valami disznóságot csináltak

– Hogy, hogy te nem tudsz semmit? ott dolgozol, mégis mit hallottál?

Igazán nem tudtam semmit, én voltam legjobban megdöbbenve.

Elmondtam Grétinek, hogy áthelyezésemet várom. Nagyon meglepődött.

- Jól meggondoltad? Itt már bedolgoztad magad, ismernek, szeretnek, úgy hallom vb. titkár is lehetnél ...

- Semmiképpen nem vállalnám.- mondtam .

- Pedig talán mégiscsak jobb egy ilyen kis faluban első embernek lenni, mint egy nagyobb helyen egyszerű kis beosztottnak - mondta Lajos bácsi.

Egyáltalán nem kívántam első ember lenni, hiszen rövid közigazgatási pályafutásom alatt meggyőződhettem arról, hogy az úgynevezett első emberek lába alatt igencsak inog manapság a talaj. Biztonságra vágytam, legyenek csak szürke kis beosztott, észre se vegyenek, csak dolgozni hagyjanak.

Nyugtalan voltam, megint bizonytalanná vált minden, jól döntöttem e, mit hoz a küszöbön álló változás?

De azért munkaidő után szorgalmasan gépeltem a verseket amik így legépelve egészen másképp mutattak, mint kézírásban és készültem az óbudai találkozóra.

Meleg szívéllyességgel fogadott, futólag átlapozta a gépelt lapokat és félre tette azzal, hogy majd elolvassa, és megmutatja valakinek.

Megint főzött kávé és kérdezte van e valami újság. Fehér garbó volt rajta és szürke felöltő. Reverendája az álló fogásra akasztva lógott.

A kis szoba, amelynek két vasrácsos ablaka a forgalmas Vörösvári útra nézett megtelt a kávé illatával és pipájának kékes füstjével.

Elmondtam, hogy most már több mint valószínű, hogy áthelyeznek és, hogy be akarok iratkozni esti gimnáziumba. Örült és helyeselte elhatározásomat. Bátorított és biztatott. Csak most éreztem, hogy erre mekkora szükségem van. Két- három óra hosszat beszélgettünk és az idő úgy elszaladt, hogy észre sem vettük.

Mennie kellett a templomába esti misét celebrálni.

Megegyeztünk, hogy minden hónap harmadik vasárnapján délután vár. Ezúttal Homérosz Iliászat adta kölcsön.

Csodálatosan szép kapcsolat alakult ki köztünk.

Ünneppé vált számomra a nála töltött idő. Mindig ellátott jó tanácsokkal és mindig új feladatot tűzött elé, és valamivel mindig megnevettetett.

Megint tudtam verset írni. Talán azért, mert volt kinek megmutatni, olyannak aki az asztal lapján lezongorázta a versmértéket, a szótagok számát, és azt mondta - ezeknek a verseknek zenéje van. Verlain zenéje.

Ez arra inspirált, hogy egy antikváriumban megvegyem Verlain verseskötetét...

Öröm volt a vele való találkozás. Lélekben mindig gazdagabban jöttem el Óbudáról. Néha azért aggódva gondoltam arra, nem volna e jobb abba-

hagyni ezt az új kapcsolatot, még mielőtt fájna a szakítás, mert hát mi értelmese is volna folytatni? Nem akarom, hogy nélkülözhetetlenné váljon számomra, saját érdekemben most kellene abbahagyni, de már nem tudtam elképzelni az életet nélküle és ezek nélkül a vasárnapok nélkül.

Most már tudtam, hogy az óbudai szobácska csak szolgálati lakás. Különben Budán a szüleinél van bejelentve, van egy húga, aki orvos és nem régen volt az esküvője egy özvegy emberrel, aki szintén orvos Balatonfüreden.

A nagyméretű esküvői fotó mely a fehérre meszelt falon függött azt ábrázolta. ahogy Ő díszes palásstal a vállán, stólával átköti a kezüket.

Már azt is tudtam, hogy lengyel származású és hogy a keresztnéve Imre, Boleszláv. Azt már látnom kellett, hogy általa sem tudok olyan értelemben hívővé válni, ahogy azt az egyház megkívánja. Ezt többször is kijelentettem előtte, nem akartam, hogy ez irányban hiábavaló reményeket tápláljon, hogy ezért foglalkozzon velem és végül csalódjon papi reményeiben és bennem.

Azt azonban, őt egyre jobban megismerve – kezdtem belátni, hogy valóban vannak jó papok, akik hivatásuknak élnek, de úgy gondoltam – az ilyenek a világban maradva, tehát reverenda nélkül is jóemberek lettek volna és nem azért jók, mert papok. A szobájával szemben volt egy terem, abban egy nagy ping-pong asztal és azokon vasárnap délutánokon vidáman pattogtak a labdák.

A körülmények közt és tőle telhetően azon volt, hogy összefogja a fiataliságot. Feje felett emiatt állandóan Damokles kardjaként lebegett a letartóztatás réme.

Mégis tudott szívből jövőn nevetni és másokat bátorítani.

Nekem is mindig azt mondta, hogyha el voltam kenődve és szidtam a sorsomat, hogy – igenis, mindennek ellenére – az élet szép.

Egyszerűen képtelen voltam szakítani vele, annyira egyedül voltam, annyira olyankor lépett az életembe, amikor égetően szükségem volt valakire és éppen rá, és annyira és annyi szeretettel tudott várni azokon a délutánokon, hogy tudtam – neki sem volna mindegy már ha elmaradnék.

Verseimet már több felé megmutatta és azt mondta majd bemutat Fekete Istvánnak, akinek Bogáncs című könyve akkoriban jelent meg.

Mindez örömmel, önbizalommal töltött el és hálával Szanta Cruz iránt.

Nem, nem tudtam szakítani Óbudával.

Közben dolgoztam és szakmai továbbképzésre jártam, az Államigazgatási eljárásokból kitűnő eredménnyel vizsgáztam. A munkahelyi légkör

idegesítővé vált. Egy falubeli kovács lett az új elnök, s egy Italboltvezető lett az új párttitkár.

Az ő kinevezésükkel egy időben én is megkaptam az áthelyezésemről szóló határozatot. 1953. június elsejével áthelyeztek Üllőre.

Be kellett mennem Monorra a Járási Tanácshoz a személyzetishez. Bodnárné elmondta, hogy már mindent megbeszéltek az üllői tanácselnökkel, lesz lakás is és áttesznek egy jobban dotált osztályra, még hozzá a pénzügyhöz, vagyis az adóhoz, mert tudják, hogy az édesanyám egyedüli eltartója vagyok. Megvannak elégedve a munkámmal és mivel tovább akarok tanulni hát ezzel is segítenek.

Nem is tudom, a személyzetis jóindulatát mivel érdemeltem ki. Vecsésen lakott, de a felvidékről telepítették át mint sokakat, akiknek itt a faluban juttattak házingatlanokat, amelyek üresen álltak mióta tulajdonosaikat a svábokat áttelepítették Németországba.

Bodnárné is furcsa akcentussal beszélt. A monori járáshoz tizennyolc község tartozott és ezek személyzeti ügyeit ő intézte.

Mint mondta – szeretett volna visszavinni Vecsésre, de egyelőre jobb lesz így. Minden félelmem és szorongásom ellenére most már kezdtem örülni az áthelyezésnek a megváltozott körülmények miatt is, de főleg a továbbtanulás lehetősége dobogtatta meg a szívemet.

Be kellett mutatkoznom Üllőn, a tanácsházán.

A tanácselnök nem volt éppen félelmetes, de első pillantásra láttam, hogy ő a feljebbvaló és én csak a beosztott szerepét fogom itt játszani. Kaptam egy kulcsot, mint mondták ez a Művelődési ház kulcsa, amely most üresen áll és egyelőre az irodának használt helyiségbe költözhetünk, amíg megfelelőbbet nem találnak, illetve amíg újból meg nem nyitják a Művelődési Házat.

Benéztem a hivatalba, ahol majd dolgozni fogok, úgy láttam négyen leszünk egy helyiségben. Kedvesek voltak, bizalomkeltők, de ez már nem az a családias atmoszféra volt, amihez Úriban hozzászoktam.

Ez valóban csak HIVATAL volt.

Megnéztem leendő otthonunkat is. A helyiség hatszor négyes lehetett, négy ablaka az utcára nézett a zöldellő akácfákra. Okkersárgára festett padlóján táncolt a napfény.

Ebben az egy helyiségben lesz tehát a szoba is meg a konyha is. Gyér bútorkészítéssel bőven elférünk benne. De ami fő, innen könnyen megközelíthető Budapest, ha itt felszállok a távolsági buszra egészen a Nagyvárad térig mehetek anélkül, hogy át kellene szállnom.

A brosrából kinéztem egy gimnázium címét, a Mester utcai mellett döntöttem. Ez közel esik a Nagyvárad térhez, mindössze két megálló vilámmal. Ezt az utat gyalog is megtehetem majd.

A gimnázium Fáy Andrásról van elnevezve. Vajon ki volt ő?

Elbúcsúztam elnök bácsiéktól a lakásukon, mindketten könnyeztünk.

– Örülök, hogy elmész. Nem leszel másnak a jobb keze, mert nekem az voltál...

– Köszönök mindent, és kívánom, hogy a Jóisten áldja meg drága elnök bácsi... mert nekem mindig az marad, az én Elnök bácsim...

Grétitől is nehéz szívvel búcsúztam. Mintha a szívemből egy darab ott maradt volna abban a kis házikóban, amely az ő otthonuk volt, ahol mindig olyan jó volt sütkérezni a szeretetükben.

Elköszöntem az ismerős falubéli asszonyoktól, akik megint eljöttek segíteni felpakolni a holminkat ugyanarra a kocsira, amelyik ide hozott minket nem is olyan régen Vecsésről.

Mi ketten anyámmal felültünk a buszra, a fuvaros pedig megindult az üllői címre.

8.

Itt nem ismert minket senki, az egész utca néptelen volt, amikor beköltöztünk új otthonunkba. Az épület óriás udvarban terpeszkedett, és a terem, amelyben egy színpad is állt le volt zárva.

Ablakain benézve – felborogatott székeket láttam, ping-pong asztalt, különböző kellékeket. A helyiség mely most otthonunk lett cseppet sem volt barátságos. Az utca párhuzamos volt a nagy forgalmú országúttal, vagyis a négyes számú főúttal, amely Üllőt összekötötte Budapesttel és Monorral.

A hosszú helyiség sivársága, új beosztásom a pénzügyi vonalon, s a változás miatti szorongásom ellenére sem bánhattam meg Úri otthagytását. Hiszen ott is megváltozott minden. Igyekeztem bátorságot önteni magamba azzal, hogy szeptembertől tanulhatok a Fáy András gimnázium esti tagozatán. Ezért vállalom mindent. A munkától nem félek, és azért Üllő mégiscsak más, mint Úri, ott egy vegyesbolt és egy italmérés volt.

Itt számtalan bolt, nagy Közért, hentes üzlet, divatruház, mozi, vasútállomás és autóbusz megálló, virágokkal beültetett park tették színvonalasabbá a környezetet. Közelebb kerültem Óbudához is.

Mintha egy zsákutcából szabadultam volna – fellélegeztem.

Azért új munkahelyemmel nehezen barátkoztam meg.. Sokáig úgy éreztem elveszett a talaj a lábam alól. Úriban szinte első embernek számítottam, itt újra kezddhettem mindent előlről.

Három asszonnyal kerültem egy szobába, mindegyik családos volt és kedvesen, anyáskodva fogadtak, én voltam köztük a legfiatalabb. Itt viszont láttam a hatalmas adófélkönyveket, amiktől mindig viszolyogtam Úriban, és ott ahányszor rájuk néztem mindig örültem, hogy nem kell velük foglalkoznom. Néhányszor csupa kíváncsiságból belelapoztam némelyikbe, de a rengeteg rovaton sehogy se tudtam eligazodni.

Hamarosan megjött az ukáz, hogy most már adóügyi megbízottként el kell sajátítanom az adóügyi alapismereteket és vizsgáznom is kell majd belőle.

Ez azt jelentette, hogy a gimnáziummal egyidejűleg szakmai továbbképzésen is részt kell vennem majd Monoron. Ez nagyon jó érzés volt, egyáltalán nem féltem a tanulástól. Annál inkább a munkaköri feladatoktól. Ez ugyanis abban az időben még abból állt, hogy több időt töltöttünk területen mint az irodában. Ez nekem teljesen szokatlan volt.

Legriasztóbb azonban az volt, amikor néhány nap múlva beállított a főnök, aki eddig szabadságon volt és Vecsésről járt át Üllőre, nem volt más, mint egy volt legényegyletista V.T., aki annak idején az apjával együtt részt vett az anyám elleni atrocitásokban. Most buzgó kommunista volt.

Amikor meglátott – úgy nézett rám mint valami tengeri herkentyűre. Ha tudtam volna, hogy ő itt a csoportvezető, semmiképpen nem mertem volna idejönni.

Aztán arra gondoltam – talán csak nem mer bántani a mostani körülmények között.

De azért megpróbált lehetetlenné tenni.

Olyan körzetet jelölt ki számomra, ahonnan nagyon nehéz volt pénzt behozni. Ugyanis az volt a feladatunk, hogy az adóhátralékosokhoz kellett kimennünk nyugtatómbbel és a helyszínen beszédni a tartozást.

Ha valaki nem fizetett, akkor zálogolni kellett, ezért a nyugtatómbön kívül magunkkal kellett vinni néhány üres zálogolási jegyzőkönyvet is. Meg volt szabva a napi penzum. V.T.-nek akit termete miatt csak Deltásnak hívtak a háta mögött, az volt a jelszava, hogy vagy pénz, vagy zálogolás.

Félőtig volt a munkaidő, négy órára be kellett mennünk, elszámolni, kitölteni a csekket és feladni a postán. A könyvelés a nyugtatómbök belégleji alapján történt Monoron, mivel minden centralizálva volt.

Mondanom sem kell, hogy a napi penzumot eleinte csak nagyon ritkán tudtam összeszedni, a zálogolást pedig teljesen mellőztem.

A Deltás nem is mulasztotta el jelenteni Monorra a Pénzügyosztály vezetőjének, hogy hasznavehetetlen vagyok, és kulákokkal szimpatizálok.

A körzetben ugyanis amit számomra kijelölt, valóban volt egy kulák házaspár. Nagy házuk volt, üresen kongó szobákkal, üres csúrral, istállóval, és hatalmas adóhátralékkal.

Az asszony elsírta, hogy mit művelt velük a Deltás.

- Drága kisasszony, nézze meg a szobáinkat, minden bútort elvittek a tartozásba, volt egy nagyon régi komód, még az édesanyám édesanyjáié volt, csak énnekem volt érték higgye el. Abban őriztem édesanyám esküvői ruháját, ami még a dédanyámé volt. Hiába sírtam, könnyögtem, hogy legalább azt ne vigyék el... azt is felrakatta a kocsira.

- Elvitték a tehenet. a lovat, a kiscsikót. A férjem annak a betege. Könyörgött a kiscsikóért... azt is elvitette. Mondtuk, hogy adjon egy kis időt, felszedtük a káposztát, hadd vigyük piacra hadd csináljunk pénzt belőle, abból tudnánk adót fizetni...Kijöttek kocsival a földekre, elvitette a feles káposztát, és minden terményünkkel ezt csinálta.

- Nem adott lehetőséget arra, hogy a termést értékesítsük. Teljesen tönkretett minket drága kisasszony...az uram aranykalászos gazda volt, első ember volt, tisztelték, becsülték - látná csak most - élő halott.

Hát ez nekem sok volt. Ökölboszorult a kezem.

- Most már én fogok idejárni, - nyugtatgattam, és majdhogynem vele sírtam.

Aztán megegyeztünk, hogy ő mindig megmondja, mikor mennek piacra, összeszedni egy kis pénzt a törlesztgetésre, és másnap mindig fizetnek valamennyit, amikor érte jövök. Amikor bementem, felütöttem azt a vas-kos adófőkönyvet és megkerestem a Gombárék számláját. Nagy vesződséggel sikerült a rengeteg rubrikán keresztülrágni magam. Kíváncsi voltam, hogy hova lett a termény és a jószág ára, amiket betranszferáltak. Évek óta elszednek tőlük mindent és mégis sohase csökken a hátralékuk..? Hogy csinálják?

És amit láttam, attól megint ökölboszorult a kezem.

Azt már tudtam, hogy amit zálogolnak, illetve transzferálnak annak a valódi értékének csak a negyedrészt lehet elszámolni - most hát azt láttam, hogy mindent kamatba és végrehajtási költségbe számoltak el idáig.

A tehenet, a lovat, a csikót, a bútort, a terményt, a földműveléshez használt munkaeszközöket...

Deltás számon kérte, hogy se pénzt, nem hoztam ,se nem zálogoltam a kulákoknál.

- Mit zálogoltam volna? elhozott onnan maga már mindent .- mondtam nagy merészen és az undortól ránézni sem bírtam.

- Maga rám bízta azt a körzetet és én garantálom, hogy még ebben az évben minden rendezve lesz....

- Majd talán maga mondja meg, hogy mikor lesz rendezve? Úgy látom a kulákokat pártolja?

Másnap amikor bementem, négy óra előtt, egy nagyon tekintélyes külsejű, szigorú kinézetű ember ült az egyik íróasztal mögött. Mindnyájunk nyugtatömbjét végignézte, Szabó Imre volt a monori járási tanács pénzügyosztályának félelmetes vezetője. Akkor láttam először.

Az én nyugtatömbömben volt a legkevesebb összeg. Jól végigmért majd azt mondta:

- Mi ez? alamizsna? ha én kiülnék a templom küszöbére biztos, hogy többet tarhálnék...

Deltás élvezte a helyzetet. Az osztályvezető elvette tőlem a főnök által kiírt jegyzéket, végigfutotta és rábökött egy névre.

- Na itt ez a nagy hátralékos, ez a Gombár, se pénz, se zálogolás?

Most már tudtam, hogy ez a Deltás műve. Az ilyen helyzetekben azonban mindig megjött a bátorságom. Én csodálkoztam ezen a legjobban.

- Úgy tudom, ezek az emberek már évek óta tartoznak. Én három hónap alatt ezt a számlát rendbe hozom, ha most már mindent a tőkére számolhatok el.

- Ez most már az én körzetem, és ígérem, hogy az egész körzetet rendbe hozom, anélkül, hogy zálogolni, vagy transzferálni kellene. Ha mindenhol csak zálogolnak és transzferálnak és a valós értéknek csak a negyedét számolják el, akkor persze, hogy sose telik le a hátralék. Az államnak pedig az az érdeke, hogy a pénz befolyjon, nemhogy elfolyjon...és én azt hiszem, hogy a demokrácia azért van, hogy az embereket felemelje, nem azért, hogy eltapossa.

- Kulák, vagy nem kulák, ha meg van benne a fizetési készség hagyni kell, hogy fizethessen. És meg kell adni a lehetőséget, hogy a terményét értékesíthesse, már régen nem tartoznának semmivel.

Deltás piros volt mint a paprika. Az osztályvezető úgy nézett rám, mint aki nem hisz a szemének. Aztán odanyújtotta hatalmas tenyerét.

– Kezet rá ! Nem tudom, hogy csinálja, de számon fogom kérni három hónap múlva. Hát úgy igyekezzon költőnő! – fenyegetett meg tréfásan.

Győztem. Kolléganőim egyre jobban megkedveltek, és lassan belejöttem a területi munkába. A noteszom megtelt fizetési ígérekkel és mindig pontosan megjelentem az adott dátumokon.

Az emberekben igenis megvolt a fizetési készség. Soha sehol nem erőszakoskodtam, mindig szépen és kedvesen elbeszélgettem velük, és így többre mentem mintha megjátszottam volna a mumust és a hatósági inkvizítort.

Emberi, családi sorsok tárultak fel előttem szomorúak, olykor tragikusak, olykor vidámak. Anyám néha felszállt a buszra és átment Vecsésre. Hiába, a szíve csak odahúzta. Olykor meg Szűcs néni jött át anyámhoz egy kis tere-ferére. Ő mesélte, hogy Kornél atya nagyon megváltozott, teljesen az Andrea nevű volt apáca uralja a zárdát. Azelőtt Kornél atya ajtaja mindenki előtt nyitva állt, most ez a volt apáca mindenkit elküld, már az egyháztanácsstagok is fel vannak háborodva.

Eszembe jutott az a bizonyos reggel, és most sem értettem semmit. Teri mama ugyan meghalt és nincs többé szükség ápolónőre, mit keres ott még mindig az Andrea?

Biztos ottmaradt házvezetőnőnek, az pedig elkel egy magányos pap mellett, aki mégiscsak férfi, akire főzni, mosni, takarítani kell.

De, hogy mer így viselkedni? Kornél atyát mindenki szerette, igaz, sokat vesztett népszerűségéből azzal, hogy úgynevezett békepap lett.

Vagy van köztük valami? Ez az Andrea nem is szép. Alacsony, zömök, durvaarcú nőszemély... Nem létezik, hogy Kornél atyának ilyen lenne a zsánere... mégis ő az úr a plébánián. Mindenkit elmar. Hogy lehet ez?

De hát én elszakadtam Vecséstől, attól a templomtól, Kornél atyától. Csak a szívemmel látom őt most is annak, akire azokban a rettenetes nehézségekben jó volt felnézni. Megtartó erő volt számomra. Ezen nem változtathat semmi.

És nem is fájhat, hiszen dolgozom, tanulok, céljaim vannak és van aki nek mindenről mesélhetek, mert minden érdekli ami velem történik, és feketével vár rám minden hónap harmadik vasárnapján Óbudán.

9.

Még meg sem szoktuk az új otthonunkat, ismét költöznünk kellett, mert a Művelődési Házat megnyitották, és szükség lett az irodahelyiségre.

Ezúttal egy üres hentesüzletet jelöltek ki számunkra, a Kossuth Lajos utcában. Ezen az úton volt a tanácsháza, a templom és ezen az úton lehetett eljutni a vasútállomásra is.

Az utca felőli szárnyas ajtót barnára festett spaletták zárták le, az udvar felőli bejáratot használtuk. A kirakatablakra függönyt tettünk és egész jól nézett ki mint lakás. Csak télen derült ki, hogy mennyire hideg és kifűthetetlen a helyiség.

Szeptembertől kedvezményes tanulóbérlettel hetenként négyszer bejártam a Mester utcai gimnáziumba a tanácsház előtti sarkon megálló Volán busszal.

Ez azt jelentette, hogy egy órával korábban fejezhettem be a munkát.

A tanítás este 6 órakor kezdődött és 10 órakor ért véget.

Hogy a 10 órás buszt a Nagyvárad téren elérjem, az utolsó óráról 15 perccel hamarabb el kellett jönnöm.

Minden alkalommal csodálatos érzés volt számomra bemenni a hatalmas épületbe, felmenni a patinásra koptatott lépcsőkön, benyitni a tante-rembe, elfoglalni helyemet a padban és nézni a katedrát, mögötte a felhúzhatós fekete táblát.

A tanárok még a régi rendszerből itt maradt nagy tudású, középkorú és idősebb férfiak voltak. Első osztályban még latint tanultunk, de ezt másodikban már felváltotta az orosz.

Furcsa volt számomra a bemutatkozás. Mindenkinek sorban fel kellett állni névsor szerint és meg kellett mondani, hogy milyen származású. Munkás, paraszt, értelmiség vagy egyéb. Mivel a kérdést úgy tette fel az osztályfőnök, aki egyúttal a gimnázium igazgatója volt, hogy - apja foglalkozása? -

Nagy zavaromban nem tudtam mit mondjak, végül - gondoltam legjobb az igazság, hiszen az irataimból úgyis látják, hogy nálam mi a helyzet.

- Nekem nincs apám - mondtam tárgyilagosan.

- Apja mindenkinek van - mondta a diり, az osztály derültsége közepette, és beírt az egyebek közé.

Deltás nem nézte jó szemmel, hogy egy órával hamarabb lelépek, de semmit nem tehetett ellene, erre rendelet volt, aki képezte magát, tanulni akart annak megadták ezt a kedvezményt.

Persze más volt a helyzet azoknál a párttagoknál, akiket valamilyen pozícióra jelöltek ki, ők egy év alatt megszerezhették az úgynevezett szakértiségit és mehettek marxista egyetemre. Olyan, aki önként vállalta a tanulás nehezebbik oldalát az egész járásban csak én voltam. Feletteseim a járási tanácsnál becsültek is érte.

Az adócsoport munkáját többször ellenőrizték a járási adófelügyelők, közöttük I. Pista is, akinek elmondtam a Deltással kapcsolatos félelmeimet.

- Neked nincs mitől félned, te úgy vagy beállítva a járásnál, hogy prima munkaerő vagy. Nem árthat neked senki, te csak végezd a munkádat és tanulj. Deltásnak nagyon rossz a minősítése, nem sokáig lesz a főnököd. Téged a Seriff is sokra tart .

- Az meg ki?

- Hát a nagyfőnök, a járási tanács pénzügyi osztályának a vezetője. A beosztottai mindenhol csak seriffnek hívják a háta mögött. Szóval nála is jó vagy. Csak vigyázz, mert nagy szoknyavadász, nevette el magát. Megkönnyebbülés volt számomra, hogy a Deltás nem intrikálhat ellenem, hogy a járásnál ismerik a munkámat, amit Úriban végeztem, hogy számon tartanak.

Hogy a seriff szoknyavadász, az egyáltalán nem ijesztett. Mint nő semmi önbizalmam nem volt, elképzelni sem tudtam, hogy bárki is az én szoknyámra vadásszon valaha is.

Nagy kő esett le a szívemről, amikor Gombáréknál kiállítottam a nyugtát az utolsó részletről. Hát még ők mennyire örültek. Csak az fájt, hogy a kiscsikót és a sublódót nem tudtam nekik visszaadni.

Nagyon kemény tél lett. Vásott talpú félcipőmben kapkodtam a lábam a fagytól megrepedezett földön. A mozaikköves hentesüzlet- lakásban is meglátszott a lehelet. A Deltás minderre nem volt tekintettel, egyeseket benntartott valamilyen munkára, de engem mindig kiküldött területre pénzt beszedni.

Egy ilyen csikorgó téli napon becsöngettem egy házba, adóért. Behívtak és miután tartozásukat kiegyenlítették, s erről kiállítottam a nyugtát, szörnyülködtek.

- Ilyen időben, amikor a kutyát sem veri ki az ember, ki az aki magát ki küldi házalni? Miféle szocializmus ez?- Háborgott a férfi. - Ilyesminek

nem szabadna lenni. Hogy tűrhet ilyesmit a mi pártunk? Ez embertelenség.

– Melegedjen aranyos, hiszen teljesen át van fagyva. – mondta az aszszony. Még télikabátja sincs.

Szó szót követett, eléggé kiborultam és nagyjából elmondtam helyzetünket, hogy anyámnak nincs nyugdíja, hogy tovább tanulok, hogy azelőtt írogattam a Friss újságba, hogy a fizetésemből nem futja meleg holmira, örülünk, hogy ki tudjuk fizetni a lakbért és valahogy tengődünk egyik fizetéstől a másikig.

– De hiszen a Párt biztos segítene, miért nem fordul hozzájuk.?

– Nem hiszem, hogy segítene, hiszen én nem vagyok párttag.

– Nem számít, maga dolgozik, tanul, tehetséges, fiatal, egész biztos segíteni fognak. Írjon nekik. Persze nem az itteniekre gondolok, hanem a Központra.

– Azt sem tudom hol van az?

– Hát azt én sem tudom, de címezze csak úgy, hogy Pártközpont, Budapest.

meg fogják találni. Mit veszíthet, húsz filléres bélyeget megreszkírozhat...

– Gondolom, maga párttag?

– Méghozzá egy kiábrándult párttag. – Bólogatott. Kikísért a kapuig és még egyszer lelkemre kötötte, hogy írjak a Központnak. Kézfogással búcsúztunk. Jól esett a segíteni akarása, hogy megmelegedhettem náluk. És jólesett egy kicsit elpanaszkodni.

Aztán rászántam magam és megírtam a levelet. Megcímeztem – Pártközpont, Budapest.

Bedobtam a postaládába és sorsára bízтам.

Nem hittem, hogy választ kapok rá, sőt a hiányos címezés miatt talán meg sem kapják, gondoltam. Nem is törődtem vele, egy két hét múlva el is felejtettem.

Egyik napon, amikor hazamentem ebédelni, nagyon jó illatok fogadtak és a mozaik kő frissen fel volt mosva.

Az asztalon három teríték. Ámuldozva néztem körül, anyám csak mosolygott.

Majd az ajtó mögül előkerült a terebélyes tejes Szabóné Úriból. Öleltük, csókoltuk egymást.

– Jaj de örülök, hogy látom a kisasszonyt. Levágtuk a cocát, mondom az uramnak hadd vigyek egy kis kóstolót az én aranyomnak...

– És hiába tiltakoztam, még a követ is felmosta, – pironkodott anyám.

Fognak e úgy szeretni máshol, mint ahogyan Úriban szerettek? és ismét fáj amit ott hagytam, de amit hiába mennék vissza többé nem talál-nék.

- Mindig azt kell szeretni ami van, nem visszanézegetni, mert az elvesztegetett idő – mondta Szanta Cruz Óbudán.

Milyen jó volt elmesélni az iskolai élményeket, megmutatni az új verseket, miközben szíta a pipáját, és főzte a kávé. Reverendája ilyenkor a fogason lógott, többnyire civil ruhában láttam, a fehér garbóval.

- Tudom, hogy a tanulással kapcsolatban felmerülnek kiadások, szeret-nék besegíteni.- mondta egy alkalommal. Jól esett az ajánlata, de úgy éreztem, nem fogadhatom el. Meg is mondtam.

Elmondtam, hogy írtam a Pártközpontba, valaki annyira felbízott, bár semmi reményem. Egyáltalán nem botránkozott meg rajta.

- Adhatnának valamit, nem szakadnának bele – mondta.

- Tényleg, nem is tudom, ki itt a plébános?

- Én volnék, mért mit gondolt ki?

- Látok itt néha egy másik papot is a névjegyét is látta – dr. Hámori, azt hittem ő.

- Kollégám, nemrég szabadult a börtönből. Itt szokott pihenni nálam. Idegileg tönkrement.

- Jézusom ! mért volt börtönbe?

- Na mit gondol? Feljelentették, hogy a szentbeszédbe beleszötte a politikát.

De maga nem bánná ha minden papot becsuknának igaz? – kérdezte nevetve, de kissé kesernyésen.

- Kivéve kettőt – mondtam én is nevetve.

- Az egyik biztosan én vagyok, de ki a másik?

- Na ki?

- Féltékeny leszek...ki ő?

- Kornél atya.

- Érdekes, megfigyeltem, nekem még egyszer sem mondta, hogy atya...

- Egy papnak sem tudom mondani, hogy – atya, Kornél atyának sem mondtam

- Hát, hogy szólította?

- Kerültem a megszólítást....

- Remélem énvelem ezt nem csinálja?...- mondta kópésan.- Mért olyan nehéz kimondani azt, hogy atya?

- De hát olyan furcsa hogyha például egy idős asszony, vagy férfi azt mondja egy huszonéves papnak, hogy – atya. Vagy egy huszonöt éves nő

azt mondja egy vele egykorú papnak, hogy – atya... ez olyan nonszensz, inkább azt mondom, hogy plébános úr...

Hátradőlt a székén és úgy nevetett, hogy majd kicsordult a könnye. Már megfigyeltem, hogy szívből tud jókat nevetni.

– Szóval inkább plébános úr? no nem... brr, hallani se jó Nem tud valami mást?

– Eminenciás megfelel?– Mindketten nevettünk, és olyan jó volt nevetni valakivel, sem a munkahelyemen, sem az otthonomban nem volt semmi nevetnivaló, és senki akivel együtt nevetettem volna.

Aztán elkomolyodott és azt kérdezte:

– De a nevemet csak ki tudja mondani?

Zavarba jöttem.

– Margit biztos megmondta, hogy hívtak a lányok a hátam mögött -. Hadd hallom ! – és kezét a füléhez tette mint a süketek.

– Szanta Cruz , mondtam és elnevettem magam, de miért nevezték el éppen Szanta Cruznak, úgy tudom lengyel neve van?

– Ja, méghozzá két keresztnévvel – úgymint Imre, és Boleszláv, édesapám lengyel, mint katonai attasé Spanyol országban dolgozott évekig. Gyerekkoromat én is ott töltöttem. Sokat meséltem a lányoknak egy ilyen nevű csodálatosan szép helyiségről, hát elneveztek a hátam mögött Szanta Cruznak, persze a szememben atyáztak, de mivel magának sehogy se megy az atyázás – szólítson csak a ragadványnevemen. Rendben?

Hazafelé a buszban ezt a nevet muzsikálták a kerekek.

10.

Egy késő téli estén, amikor az iskolából hazaértem anyám azzal fogadott, hogy hivatalos emberek jártak itt, egy nő és egy férfi.. Kérdezgették anyagi helyzetünkről, és, hogy ő kap e nyugdíjat, illetve nincs e más jövedelmünk – mint az amit én keresek.

A nő leült az asztalhoz és valamit írogatott.

A férfi innen a tanácstól volt, a nő meg Budapestről jött, mint mondta a pártközpontból.

– Mi dolgozol lehet neked a Pártközponttal, talán be akarsz lépni? Csak most mondtam meg, hogy írtam oda és a segítségüket kértem.

Anyám most nem szólt semmit, én pedig ránéztem az Úriban megmen-tett, falon függő hatalmas keresztre és feladtam a reményt, hogy ezt látva

foglalkoznak e velem ezután, sőt nem ártanak e a munkahelyemmel kapcsolatban.

Hamarosan levelet kaptam tőlük és ezer forintot télikabátra. De a legnagyobb segítség az volt, hogy édesanyám minden hónapban százötven forint segélyt kapott ettől fogva a Pest Megyei Tanács Szociális Osztályától

Úgy éreztem mintha csoda történt volna, és áldottam azt az embert, aki azon a kegyetlen, csikorgó, téli napon felbízott, hogy írjak bizalommal a Pártközpontba.

Anyám is felhagyott a megjegyzéseivel és egyre azt mondogatta :

– Pedig látták a keresztet a falon... -

Igazolva láttam azt, hogy minden az egyes emberek hozzáállásán múlik. És ilyen, vagy olyan a rendszer, amiben élünk, vannak ilyen meg olyan emberek is. Jöhetett volna olyan valaki, aki a keresztet meglátva a falon – még az állásomból is kirúgat.

Hamarosan újabb izgalom ért. Hivatalos írás jött Úriból az új tanácselnöktől. Nem tudtam elképzelni mit akarhat tőlem.

Szívdobogva mentem fel az ismerős lépcsőkön. Meglepődve konstatáltam, hogy a rövid néhány hónap alatt idegenné vált számomra az egész környezet, noha éreztem, hogy sohasem fogom tudni elfelejteni nem azt ami van, hanem ami volt.

Az új Elnök nagyon kedves volt, és azt szerette volna, hogyha visszamegyek Úriba, mint mondta – nagyon hiányzom.

Meghatott és jól esett a bizalma , de arra hivatkoztam, hogy Úriból nem tudom megközelíteni az iskolát és minden vágyam a továbbtanulás, csupán ezért helyeztettem át magam.

Csalódottnak látszott, de megértett.

Természetesen felkerestem Sz. A.-t, aki az én szívemben, amíg csak élek az én elnök bácsim marad. Kedvesen fogadtak, de valahogy olyan érthetetlennek, valószerűtlennek tűnt az a két év amit itt töltöttem, magam sem értettem valóság volt e vagy álom? Grétiék sem a régi nedves falu kis házában laktak a patak parton, hanem a domboldalon tágas, napfényes házban. Bútoraik amik ott lent zsúfolva nem sokat mutattak, itt szinte életre keltek, érvényesült a fekete zongora, a faragott polc a kottás füzetek garmadájaival, a virágállványok, a vitrinekben lévő nipppek vidáman csillogtak a napfényben. A hosszú, mozaiklappal burkolt nyitott tornác párkányain muskátlik virultak.

Kitörő örömmel, a régi szeretettel fogadtak, náluk ebédeltem és haza se akartak engedni.

Most Gréti vezette a könyvtárat, előadatta és betanította – A Holdkóros – című egyfelvonásos színdarabomat – mint mondta nagy sikerrel adták elő.

Mesélnem kellett az új környezetről, és mindenről ami velem történt mióta elmentem. Így került szóba Óbuda és Szanta Cruz.

Gréti nagyon megdöbbsent.

– Azok után, amiket elmondtál, amiket átéltél? Mi történt veled? hogy ismerted meg azt az embert?

– Margit mutatott be neki.

– Hát mégis rá tudtak venni, és te hagytad, hogy rávegyenek?

– Hidd el nehezen szántam rá magamat, végül is szabadulni akartam a nyomás alól ami rám nehezedett, a mindennapi unszolásuk miatt, és arra gondoltam – na jó, hát majd elmondok mindent és a végén jól beolvasok, és akkor úgyis ki fog rúgni.

– De nem rúgott ki, és ezek szerint be sem olvastál neki, igaz?

– Meghallgatott és elismerte, hogy sajnós vannak olyan papok is. Együttérző volt.

– És ezzel rögtön levett a lábadról. És most rendszeresen találkoztok... Gondolkoztál azon, hogy mi lesz ennek a vége? Mert nem fog így maradni, hogy csak az irodalomról beszélgettek és feketét főz neked...

– Ugyan Gréti, csak nem gondolsz olyasmire? Hidd el, nagyon rendes ember, és senki úgy nem ért meg mint ő, és senkit nem érdekel úgy az életem mint őt. Kell, hogy legyen valakim és ő legalább nem él vissza a helyzettel. Nagyon sokat tanulok tőle. Bátorít, biztat. Tudod milyen kevés önbizalmam van. Ő ért az irodalomhoz és költőnek tart..

– Jézusom! és te ezért máris beleszerettél...

Ezen nevetnem kellett, de ismervé barátnőm ironikus beállítottságát ezt a megállapítását is annak tulajdonítottam Kicsit azért felháborított.

– Én nem tudom miért kell mindjárt ilyesmire gondolni? Ez egy tiszta, szép, nem mindennapi kapcsolat, mondtam rajongva. Hálás vagyok érte Istennek vagy a sorsnak.

– Jusson eszedbe, hogy megmondtam előre, eljuttok oda amikor ez már nem lesz elég egyikőtöknek sem. Szállj ki ebből amíg nem késő, hogy úgy ne járj mint az anyád. Féltelek, te olyan sebezhető vagy. Most sem tűnsz valami boldognak.

– Nem találsz a környezetemben olyan férfit, olyan barátot, akitől megkapnád azt amit tőle, s talán még többet is?

– A környezetemben minden férfi nő. Csak azt akarnák, hogy lefeküdjek velük. Anyám mindig arra tanított, hogy a nősemler és a pap tabu

legyen a számomra. Azt mondta egy másik nőtől elvenni a férfit, és az oltártól elvenni a papot halálos bűn, és egyáltalán nem hoz szerencsét sem boldogságot, legfeljebb ideig-óráig.

– Mégis anyádat hurcolták meg. Úgy látszik elfeledted. Tudod most mi jutott eszembe? Andersen Nexótól: a Szürke fény....

Nem olvastam. De megszerzem.–

– Hát azt tudod e, hogy az a kis szentfazék mégiscsak hozzámert a pártfunkcionáriushoz?

– Anélkül, hogy megtért volna az illető? kérdeztem nevetve.

– Inkább feljebb ment a kommunista ranglétrán. Megmondhatod anyádnak.

– Hogy tudnak most a két ellentétes világnézetükkel megférni egymással?

– Talán olyasforma ez is mint a reverzális...– mondta Gréti.

– Hát nem, mert ott mindkét fél hiszi az Istent, de itt az egyik tagadja. Hogyha boldog házasságban akarnak élni, az egyiknek fel kell adni az elveit, az pedig biztos, hogy nem a pártfunkcionárius lesz.

Gréti aztán kikísért a buszmegállóhoz. Magamhoz vontam ősz fejét és könnyezve váltunk el egymástól. Akkor még nem tudtam, hogy utoljára látom.

Az úgynevezett területi munka, amit úgy is lehetett venni, mint az adózó polgárok zargatása, de úgy is, hogy adót fizetni mindenkor kellett és a hátralékokat az állam minden rendszerben szemmel tartotta és a notórius nemfizetőknél irgalmatlanul be is hajtotta – akkor nem találtam semmi kivetnivalót a munkámban.

Lassan megbarátkoztam az utcákon való bandukolással, szerettem benézni a virágos kertekbe, elgyönyörködni az árokszélén nyíló pipacsokban, margarétákban és a katángkóró égszínkék virágaiban. Az utcákon kutyagolva jött létre számos versem., amikor hazamentem, papírra vetettem.

Sok helyen még örültek is, hogy nem kellett bejönniük a tanácsházára és készségesen fizettek a lakásukon.

Volt néhány hely, ahol annyira megkedveltek, hogy ha megláttak arra menni behívtak egy kávéra, vagy üdítőre. Némelyik asszony elmondta bizalmas dolgait, családi problémáit. Volt aki szerelmi történeteivel traktált, volt aki vallási témákkal, és olyan is volt, akinek a férje a közelmúltban hunyt el és megrettenve mesélte, hogy azóta is minden éjjel nyílik a kapu és a férje lépteit hallja, ahogy jön, jön befelé végig a hosszú, mozaik lapokkal kirakott tornácon.

Magam is együtt borzongtam és együtt éreztem vele annál is inkább – mert rájöttünk, hogy annak idején átjárt a vecsési polgáriba és amíg engem ki nem csaptak, egy osztályban ültünk. Próbáltam meggyőzni, hogy képzelted, hallucinál vagy valaki ijesztgeti. Félttem, hogy beleőrül a fájdalomba, de hasztalan volt minden igyekezetem. Határozottan állította, hogy nem hallucinálás. Sem a gyerekei sem az édesanyja nem hallottak semmit csak ő.

Egy másik fiatalasszony mindig feketével várt. Pikáns dolgokat mesélt. Elmondta, hogy van egy fiúja, fiatalabb mint ő és az jár hozzá olyankor amikor a férje Pesten dolgozik

Elmondta, hogy majdnem megjárta a minap. Váratlanul hazajött a férje. Mialatt a férj végigjött a hosszú folyosón és belépett a lakás ajtaján – a fiú azalatt kiugrott a szoba utcára néző ablakán és elszelelt.

Ez az asszony iparművésznek tanult, de a férje nem engedte dolgozni.

Érdekes, hogy mindennek dacára nekem nagyon szimpatikus volt ez a nő. Homlokába nyírt sötét haja, mongolos kreol arca és a két első foga közötti rés valami kedves bájt kölcsönzött neki.

Túl voltam már azon, hogy megütközzem az élet dolgain.

Később évek múlva Bhokaccio Dekameronját olvasva – melynek kötetével éppen Szanta Cruz ajándékozott meg – mindig ez az üllői asszony jutott eszembe.

Humoros esetnek tartottam egyik kolléganőm élményét is. Kiment egy házhoz adóért, de nem fizettek mire ő foglalni akart, hogy ne menjen be üres kézzel mert ő is félt a Deltástól.

Mivel nem talált semmi foglalnivalót a ház körül – felment a padlásra egy hosszú létrán, ami csoda, hogy megbírta a súlyát, lévén nagyon molett és vagy kilencven kiló. Felmenni felment, de lejönni nem tudott, mert a háziak elvették a fal mellől a létrát és elhúzták a csíkot, bezárván maguk után még a kaput is.

Miután egy ideig kiabált a padlásajtóban, mégiscsak előkerültek és leengedték.

– Mi a fenét kerestél a padláson? kérdeztem nevetve, amikor elmesélte a történetet.

– Azt hittem van ott kukorica, amit lezálogolhatok, mondta bosszúsan.

– És nem volt?

– Ne röhögj már, csupa pókháló lettem, néhány kacaton kívül csak az egerek devernýáztak a lábam körül.

– De hát le is eshettél volna – és a cukorbeteg, vakulófélben lévő kislányára gondoltam

- Mit tehettem mást? nem akartak fizetni, mert ezek olyanok. Ismerem a fajtájukat - mondta dühösen.

Gondoltam inkább meg akarta mutatni, hogy ő egy hatósági közeg. Nekem nem voltak ilyen kínos élményeim, talán mert tudtam az emberek nyelvén szólni és mert a múltam megtanított a szerénységre. Mindenki bizalommal volt hozzám csak úgy mint Úriban. Egyszer ugyan volt egy kellemetlen epizódomból de abból is kimásztam.

A Deltás kiküldött egy tanyára lovas kocsival - azzal, hogy transzferáljam be a már lezálogolt terményt. Ültem a bakon a kocsis mellett, akit esetenként becsüsnek is szoktak alkalmazni és tört a frász, hogy most aztán mi lesz, hogy lesz? A kocsis egész úton riogatott, hogy az az ember, akihez most megyünk egy dúvad, aki nem ijed meg semmitől, senkitől. Többször volt dolga a hatóságokkal is. Nem is tudom hogy küldhették erre a munkára magácskát.

A hosszú utat végig cidriztem, ha egyedül vagyok - mondhattam volna, hogy nem találtam otthon senkit, de nem ismerem ezt az embert itt mellettem, biztos elárulna. Kiértünk a tanyára. Egy behemót, de idősecske férfi nagy buzgalommal vasvillázta a trágyát, ránk se hederített.

- Jónapot és jó munkát! - mondtam minden bátorságomat összeszedve.

Megtörölte a homlokát és ránk nézett. Úgy látszik a bakon ülő férfit ismerte, mert nagyon csúnyán meredt rá.

- Jöttünk a terményért, kiküldtek minket a hivatalból, tuggya már miről van szó ugye? - így a kocsis, becsüs.

- Nocsak vigyék ha tuggyák, ha letunnak száni a kocsirú, mer ezt a vasvellt hamarébb beledöföm magukba mint földet érne a lábuk, acsarogta marokra fogva az ijesztő szerszámot.

- Jaj hát, nem akarunk mi elvinni semmit, gondoltuk hátha összeszedt már egy kis pénzt, adjon valamennyit, hogy ne molesztálják már magát. - és megpróbáltam mosolyogni.

Meghökkenve nézett rám tüskés szemöldöke alól.

- Hát nem a búzáér gyüttek? Akkó meg mit pofáz ez a nyavalyás itten?

- Csak tréfáltam no...sandított a kocsis a vasvillára.

Közben két fene nagy komondor ugrálta körül a kocsit és idegesítette a két pej kót nagy fogcsattogtatással.

- Tetszik tudni ő olyan tréfás ember, de mondta, hogy maga milyen elsőrendű gazda és, hogy milyen bátor, nem fél senkitől, semmitől - szinte kíváncsi lettem magára. Nem szép, hogy így zargassák, de lássa be, hogy adót mindig kellett fizetni, nem kell egyszerre, csak ahogy tudja...

- Felajánltam én annak a pribéknek, de aszonta, vagy egyszerre mindet, vagy viszi a termést. Viszed ám az anyád bugyogóját....de magának kifizetem ha ad papírt róla. Mostan csak a felit tudom, majd az őszön a többit, oszt maga gyűjön érte . Nem akarom látni azt a mocskos tanácsházát meg azt a pribéket.

A kocsis - becsüs egész úton vihogott és hol a térdét, hol meg a lovait csapkodta.

-No, maga jól levette a lábáról, pedig eleinte ugyancsak hadonászott a vasvillával.

- Arról nem kell odabent szólni, nehogy bajba keverjük. - mondtam.

Egyetértett. Magam is megkönnyebbültem, hogy megúsztuk.

Most már csak attól tartottam, hogy mit szól majd Deltás az üres kocsi láttán és hogy beértem az adótartozás felével. Nagy meglepődésemre a számonkérés elmaradt, és asnap színét se láttam főnökömmnek.

Megtudtam, hogy délelőtt folyamán beállított a Seriff és amikor megtudta, hogy a főnök engem küldött transzferálni, úgy ordított vele, hogy összeszaladt a fél apparátus. Megkérdezte tőle, hogy férfi létére miért nem ő ment ki a tanyára és, hogy ez többé elő ne forduljon. Főnökömmnek észre kellett venni, hogy hiába mesterkedik ellenem, nem tud ártani.

Most már láttam, nagy szerencse, hogy átkerültem az adóhoz. A közigazgatás egyéb ágazatainak beosztottai ugyanis a helyi tanácsok vezetőitől függtek. Az adó, illetve a pénzügyi dolgozók viszont a járási tanács kötelékébe tartoztak.

Számtalan jelét adták, hogy meg vannak elégedve a munkámmal, éreztették velem, hogy becsülnék azért, mert tanulok, mert egyedül küszködöm az étellel és eltartója vagyok idős édesanyámnak. Nagyon jól esett, hogy biztonságban érezhettem magam a munkahelyemen. Kolléganőim között volt egy, akinek politikai tiszt volt a férje de hozzám ez a nő is jóindulattal volt. Azt beszélték róla, hogy amikor szült, egész idő alatt Sztálinnak az arcképére nézett, és hozzá fohászkodott. Állítólag halott torzszülötet hozott a világra. Mindig érdekelt, hogy az emberek tulajdonképpen miben hisznek? Érdekes, hogy nem tudtam kinevetni, mint ahogy kinevelték ezért a Sztálin imádatért a háta mögött, csak sajnáltam és próbáltam kitudni, hogy mégis mit gondol az Istenről, mert tudatosan vagy tudat alatt de állandóan az igazságra áhítoztam és szinte lépten - nyomon Isten után nyomoztam.

Meghallgattam rá vonatkozóan hívőket és hitetleneket, és elolvastam a kezembe kerülő rávonatkozó irodalmat. Szent Ágoston vallomásait, Aquinói szt. Tamást, Kantot, és Hegelt és Jézusra vonatkozóan Flaviust.

Kerestem egy Istent, azt aki VAN, aki kell, hogy legyen, akkor is ha ész-szel fel nem fogható.

Az egyház már nem jelentett számomra semmilyen bizonyosságot. Régen megrendült benne a hitem. A Bibliát is hiába olvastam, értékeltem mint irodalmat, de minden pontja után rögtön ellenpontok támadtak gondola-taimban és zúztak össze mindent.

- Igaz, hogy Sztálin képét nézted, amikor szültél?
- Ott lógott szemben az ágyammal. Mit nézhettem volna?
- De ugye az nem igaz, hogy tőle vártál segítséget?
- Hogy várhattam volna?
- Istenre nem gondoltál?

Kategorikusan kijelentette, hogy olyan nincs.

- Még csak eszedbe sem jut, hogy hátha van?

- Isten a természet, - mondta közönyösen és ez a közöny őszintének tűnt...

Őszintén irigyeltem a magabiztosságát, én nem tudtam nem hinni, de egyre inkább eltávolodtam attól az Istenképtől - amiben elvárták, hogy higgyek.

Nem tudtam, hogy ezt az image-t milyen más képpel lehetne helyettesí-teni és ezért szenvedtem.

Ha erről Szanta Cruzzal beszéltem, Ő mindig csak nevetett és azt mondta :

- Hiába kapálódzik kislány, magát már elkapta az Isten, és erősen fogja. Hogy fog az Isten, ezt jó volt hallani, De hát ebben sem tudtam hinni.

Amolyan papi szólásnak véltem, és azon tűnődtem, hogy nem akarja, vagy nem tudja elhinni mennyire komoly a lelki állapotom s a kétségeim, de nem volt kedvem a hiábavaló győzködéshez..

A munka a tanulás és a költészet kitöltötte napjaimat. Amikor munka után, bementem Pestre, leszálltam a Nagyvárad téren, benéztem az István kórház hatalmas fáira, és körül vett a városi millió, a villamosok, a forga-lom, üzletek és kirakatok - egyszerre más embernek éreztem magam.

Benyitva a tanterembe, mintha hazaértem volna.

Jó kis társaság volt. Mindenki dolgozott, volt aki gyárban, irodában, rendőrségen. De ezekben a padokban mindenki diákként izgult, szurkolt és fegyelmezetten figyelte az előadásokat.

Padtársam egy túlsúlyos nő volt, dupla tokával. Kincsesné, akit csak Kincsinek hívtunk. A matek-fizika tanárnőnk azt mondta - mindkettőjüket össze kellene gyúrni, aztán elfelezni, hogy fel ne billenjen a pad. Én ugyanis mint mondták - vészesen sovány voltam, olyan Twiggy típus.

Volt egy nagyon helyes lány Juli, velem egyidős. Valaha novícia volt, apácának készült, de mire felavatták volna – feloszlatták a zárdákat és az egyházi szervezeteket. Az utolsó tanév végére elszerette a történelemtanárt, aki pedig családos ember volt.

A szőke Piri nem egyszer sötétkék egyenruhába ült be a padba. Ő hadnagy volt a rendőrségen. Mindig mosolyogtam magamban, amikor a táblánál állt és a tanár odaszólt neki :

- " Írja hadnagy !"

Külön téma volt, hogy V. Tibor és a hadnagy Piri szerelmes egymásba. Még az érettségi előtt össze is házasodtak.

Kincsi közel lakott a gimnáziumhoz, néha vasárnap délután összejötünk náluk Julival a volt novíciával és tanultunk, matek példákat oldottunk meg.

Kincsi pénztáros volt a Nyugati Pályaudvaron a férje meg sekrestyés egy templomban.

Később Kincsiről is a Dekameron jutott eszembe, mert idővel elmesélte kalandjait és ahogy elnéztem egy nagy mafła volt a férje, bár termetre alacsony, aki úgy nézett fel gömböc feleségére mint egy istennőre, aki közben jobbra-balra csalta.

Kincsi többször is mondogatta, hogy miért nem fogok néhány pénzes pasit?

- Látod, én az egyiktől cipőt, a másiktól ruhát meg mindenfélét kapok. Ezt a láncot is mostanában kaptam, mutatott a nyakában lévő aranyláncra.

- Na, de a férjednek mit mondasz, honnan van?

- Hát azt, hogy prémiumból, túlóra pénzből...

- És elhiszi?

- El hát, még azt is mondja – jól tetted, hogy megvetted kisanyám.

Már nem ütköztem meg semmin, már ezen is csak nevetni tudtam.

Hallottam egy viccet és az jutott eszembe, abban az asszony mindenre azt mondta – nyerte a lottón.

Feltettem magamnak a kérdést. Normális vagyok én, hogy beérem a birományiban vett holmikkal? A hentesüzlet-lakással a petróleumlámpával?

Már 28 éves vagyok és nekem még sohasem volt aranyláncom, az osztályban és az irodában mindenkinek van karórája, én azt sem tudom hogy kell felhúzni. A lakásunkban nincs villany, és rádiónk sincs.

Úgy mint a Kincsinek – nekem is lehetne. Azt mondják – szoborszép alakom van. Apám is mondta aki festőművész, az adófelügyelők is, de még nőknek is ez a véleményük. Azt is mondták ezzel az alakkal manökennek is elmehetnék.

Mégis – elképzelni sem tudtam, hogy ilyesmire adjam a fejem.

Úgy éreztem csak szerelemből tudnám odaadni magamat, de ahhoz, hogy valakibe szerelmes legyek annak a másiknak nagyon kellene engem szeretni.

Nagyon vágyódtam a szeretetre, hogy valakihez tartozzam. Nem hittem a " meglátni, megszeretni pillanat műve " szituációban. Nálam mindig a belső érték számított. Lehetne púpos, vagy sánta, csak szeretne. Legáltalább is így éreztem. Őszintén szólva nem foglalkoztam ezzel a témával. A Szanta Cruzzal való találkozások teljesen kielégítettek. Nem vágytam többre. Szép és rendhagyó volt ez a kapcsolat, tiszta és költői, féltve őrzött titkom.

Nagyon megszerettem magyar – irodalom tanárunkat Végh Jánost. Annyi lelkesedéssel, átéléssel idézte a költőket, hogy kíváncsi lettem mi lenne a véleménye azokról, a versekről amiket én követek el.

Meglepődve vette át..

Múltak a hetek, nem mertem sürgetni, gondoltam talán még nem is volt ráérő ideje, hogy átolvassa a gépelt füzetet.

Aztán egy napon behívott a tanáriba. Ott volt a tanárnő is, Vancsóné, aki matematikát és fizikát tanított. Vas szigoráról volt ismeretes. Én különösen tartottam tőle, mert matekból elég gyenge voltam, a fizika sem érdekelt túlságosan, néhányszor ezt szóvá is tettem.

Most hozzám lépett és azt mondta – gratulálok.

– Utólagos engedelmeivel megmutattam verseit a tanárnőnek is – mondta Végh tanár úr. – Nem csak szépek, de jók is.

– Én is gratulálok. – Hazavittem, megmutattam a férjemnek, ő is ír verseket, és nagyon szereti a költészetet, szeretné megismerni magát. Hogyha vasárnap délután feltud jönni hozzánk, szeretettel várjuk.

Attól fogva még örömtelibbek voltak a magyar órák, éreztem, hogy Végh tanár úr is még lelkesebben, szívesebben analizálja a költők verseit.

A tanárnő sem nyársalt többé fel a szemével, hanem szeretettel segített és külön is foglalkozott velem. A férje bűbájos ember volt, de mindig elfogódottan mentem fel Ferenc körúti lakásukba, amelynek milliója kicsit kopottas, de nagyon úri nagyon disztिंगvált és kellemes atmoszférájú volt.

A tanárnő már nem volt éppen fiatal, mégis öt éves ikerkislányai voltak, de volt egy nagyobbacska is. Külön szobában idős hölgy tartózkodott, körülvéve a legnagyobb kényelemmel és szeretettel, ő a férj édesanyja volt. Olyan más világ volt ez. Munkatársaim éltek egyhangú életüket és talán el sem tudták képzelni azt a kispolgári miliőt, amelybe egyre több-

szőr nyerhettem bepillantást, amelyben olyan jól éreztem magam és olyan embereket ismerhettem meg akik otthon voltak a költészet világában, akikkel lehetett beszélni, akiktől tanulhattam a világirodalom nagyjairól.

Nagy örömkökre végre elhelyezték Deltást. De nemcsak áthelyezték, a monori járás területéről is mennie kellett.

1954. októberében engem is áthelyeztek Vecsésre.

11.

Az áthelyezésemnek anyám jobban örült mint én. Nem mintha ragaszkodtam volna Üllőhöz, de féltem az új, ellenséges környezettől, a lakás problémától, a költözködéstől, az ismeretlen kollektívába való beilleszkedéstől.

Most örültem csak igazán, hogy átkerültem a pénzügyhöz, mert nem függtem a helyi vezetőségtől, elnöktől vb. titkártól, nem árthattak nekem mert az én főnököm a járási tanács pénzügyi osztályának a vezetője volt, s hogyha munkámat jól végeztem – hiába is áskálódtak volna ellenem.

Körülményessé vált az iskolába járás is. Reggelente a 7 órás busszal átmentem Vecsésre a munkahelyemre. Ebéd nélkül dolgoztam délután 4 óráig, akkor a távolsági busszal bementem az iskolába Budapestre s onnan a késő esti busszal, amely 10 órakor indult a Nagyvárad térről indultam haza Üllőre.

Hogy ilyenkor mit hallgattam anyámtól, mondanom sem kell.

– Hagyd abba az iskolát, ezt nem fogod bírni és én sem állom ki az izgalmakat, hogy éjszaka jársz haza, vagy pedig szerezz lakást Vecsésen. Hamarosan rá kellett jönnöm, hogy a vecsési tanácsház emeletén a közígyatásban három nő kezében van a hatalom.

Egyikük a lakás kiutalásokat intézte. Az én számomra nem volt lakás. Hiába szóltak érdekemben a járási vezetők, olyanok kaptak lakást, akik rá sem voltak utalva. Például, volt aki saját házában lakott de nem jött ki a sógorával, akivel közös volt az udvara – annak kiutaltak magányos házat. Mint később megtudtam az illető pártfunkcionárius volt.

Aztán Zsófi kolléganőm megszűgta, hogy most adtak le egy lakáskulcsot az emeleten, mert meghalt egy magányos öreg néni valahol a Petőfi utcában.

Rögtön felmentem és kértem a kulcsot, illetve a lakás kiutalását.

Mindenféle kifogást találtak, végül azt mondták:

- Nem neked való, az csak egy mosókonyha volt valamikor, szutykos, piszkos, nem lakásnak való.

- Azért szeretném megnézni. - mondtam mindenre elszántan.

Nagy huzavona után végre kezemben volt a kulcs.

A címen egy nagy 6 ablakos házat találtam. Az utcafronton két család lakott. A megüresedett építmény hátul az udvarban állt. A lakók készségesen elmondták, hogy nagyon el van a helyiség hanyagolva de az Ágnes néni már 80 éves volt és már szinte magatehetetlen.

- Ágnes néni? - Istenem, mennyire pedáns, tiszta asszony volt amikor még én ismertem. Jó családból származott. Önérzetes volt, senkitől nem fogadta el a segítséget, elmondta, hogy egy alkalommal gyónt Kornél atyánál és amikor befejezte, az a rácson keresztül összecsavart papírtekercset nyújtott át neki.

Ő azt hitte valamilyen imádság, csak amikor otthon kibontotta látta, hogy papírpénzzel van kibélelve a tekercs.

Ez a sztori jutott eszembe, amikor az elhagyott és elhanyagolt kis lakásba beléptem. A kis melléképület két egymásba nyíló helyiségből állt. Mindkét helyiség padlós volt. A konyhából parányi kis kamra is nyílt. A konyhában és a szobában egy - egy ablak. A szobai ablakon kívülről még ráccsal ellátott virágtartó párkány is volt. Ez rögtön megnyerte a tetszésem. Már látni véltem a kirakott virágcserepeket.

Az ablakok délre néztek, tehát délutánonként napfényes lesz a szoba és a konyha is. Mivel az ablakok nem nagyméretűek könnyen akad rájuk függöny.

Lehet, hogy más legyintett volna és visszaadja a kulcsokat.

De összehasonlítva a hideg és rideg hentes-üzlethelyiséggel amelyben most laktunk, úgy éreztem ez mégis otthonosabb lesz és kifűthetőbb.

Persze, meszelni, súrolni kell, de nagyon gyorsan mielőtt a hidegek beállnak, hogy be tudjunk költözni.

Amikor a házbeliék megtudták, hogy a tanácsnál dolgozom és édesanyámmal költöznénk ide - nagyon megörültek és felajánlották, hogy egy hét alatt rendbe hozzák a lakást. Meg is egyeztünk a munkabérben.

Áadtam nekik a kulcsokat és megkönnyebbült szívvel elrohantam a templom felé, amely közel volt a Petőfi utcához. Érdekes, hogy bár nem jártam templomba és segítségért sem tudtam Istenhez fohászkodni, de hogyha öröm ért a szívem megtelt valamiféle hálával és bármelyik útba eső templomba beugrottam túláradó, de néma szívvel.

Most is ezt akartam.

Nagy megdöbbenésemre a templom előtt egy hatalmas bútorszállító kocsi állt, a zárda ajtó tárva- nyitva és előtte ott állt Kornél atya.

Olyan váratlan volt ez a találkozás, hogy szinte egymásra meredtünk.

Sohasem láttam még ilyen magából kikeltnek, ilyen feldúltnak.

– Elmegyek, látja? elmegyek !

Megrendülve és értetlenül nézem rá.

– Tizenegy évig éltem itt, itt halt meg az apám és az anyám itt is vannak eltemetve. Itt éltem át a frontot, ott segítetttem, ahol tudtam. A szívem és a zsebem mindenkié volt.

– Én tudom...

– Átjáró ház volt a szívem és mindenki belekarcolt...

– Én is?

A szemünk egymásba mélyedt. Elsírtam magam.

– A lelkemben örökre bent marad ez a tizenegy év, és ez a templom a szívem közepén fog állni és fájni – mondta csendesen.

– Hová megy?

– Ahová megyek az egy szemétdomb – mondta elkeseredetten.

– A szemétdombból is lehet virágoskertet csinálni – és minden bátorságom összeszedve karjára tettem a kezem.

Láttam rajta, hogy elérzékenyül. Kezét a kezemre tette és csendesen azt mondta:

– Köszönöm Johanna.

Ki gondolta volna akkor, hogy egyszer, ugyanilyen váratlanul de sokkal megrendítőbb körülmények között búcsúzunk el egymástól örökre.

Könnyeim végigperegtek az arcomon, ahogy elsiettem kedves hársfáim alatt. Eszembe jutott sok minden. Amikor tankönyvekkel a hónom alatt loholtam mellette 16 évesen, azok a szép misék, amiket Ő celebrált, a litániák a tömjénfüst, a jácintok illata, a tábortűz, daliás alakja a cserkészparancsnoki ruhában árvalányhajás kalappal a fején.

A bombázások alatti hősiessége, a templom megmentése, és most keserű kiábrándultsággal, hívei többségétől mellőzve, szívében keserőséggel kell, hogy távozzon. Most sem volt körülötte senki.

Eszembe jutottak a mendemondák, hogy az egyháztanácsstagok is ellene vannak és a püspökségre szaladgálnak mindenféle panasszal.

Érdekes, hogy én visszajöttem, ő meg elment. Különös, hogy arra kellett mennem éppen most, véletlen? Az én utam tele van véletlenekkel.

12.

A 3 Párka kérte volna vissza a kulcsokat, ugyanis azt hitték igényeimnek úgysem felel meg az udvari kis melléképület – de nem adtam vissza.

Így aztán kénytelen-kelletlen megkaptam az írásos kiutalást.

Hamarosan be is költöztünk. Kevés bútorkészletünk lévén, egész jól elfértünk és a tél folyamán kiderült, dacára, a 14 centis falaknak – jól kifűthető.

A főépületben volt még egy lezárt lakrész, ez a háztulajdonosé volt, aki Pesten élt.

Az utcafronton hétgyerekes család lakott. A gyerekek a földön pokrócokon aludtak és kabátokkal takarózkodtak. Azt mondták rájuk, hogy lumpenproletárok. Az ember szabó volt, de a vasúti kocsikban szolgált fel ételt-italt. Erősen alkoholistá volt, felesége szintén. A másik lakó egy középkorú házaspár volt, a férfi szinte nyomorék a közszevénytől.

Örültek, hogy mi mentünk oda lakni, féltek, hogy még több gyerekek lesz tele az udvar.

A jobb kéz felőli szomszédunkban Adventista imaház működött. Az átlátszó drótkerítésen keresztül láthattuk, hogy minden szombaton ünneplőbe öltözött emberek és gyerekek gyülekeznek ott és énekelnek, zenélnek, imádkoznak. A prédikátoruk ott lakott szolgálati lakásban a feleségével és két gyerekével. Balkéz felől vasutas házaspár lakott két kislánnyal. Mint hallottam – beszélgették, csodálkoznak rajta, hogy egy tanácsi tisztviselő csak ilyen lakást kapott.

Hamar megszoktam a környezetet, munkahelyemtől való félelmeim is alaptalannak bizonyultak. Örültem annak is, hogy nem az Andrássy telepen kaptuk a lakást, hanem itt a Felsőtelepen. Még mindig viszolyogtam attól a helytől, ahol gyerekkoromban annyi megaláztatás és keserűség ért.

A Batthyány utcában anyám felfedezett egy családot, akik régi ismerősei voltak. Engem is gyerekkoromtól ismertek és szerettek még nyomorúságunk idején és nagyra becsülnék most hogy ilyen hivatalos töltök be.

Így hát anyám sem volt többé magányos. Jóba lett a második szomszéd házaspárral, is akiket valahol, ahonnan jöttek – kulákszámba vettek és vagyonukból csak annyit tudtak megmenteni, hogy megvehették azt a házat, amiben most éltek. Az idős ember portásként dolgozott valamelyik pesti üzemben, hogy meg tudjanak élni.

Hozzám fordultak ügyes-bajos dolgaikban, amit tudtam elintéztem nekik.

Velünk szemben egy cipész lakott népes családjával, akinek a feleségét Rózsikát, anyám különösképpen megszerette, ők is nagyon szegények voltak, és az a vézna kis asszony emberfeletti küzdelemmel, helytállással nevelte becsületre és tisztességre gyermekeit. Az egyik szobájukban albérliként egy Recsket megjáró hölgy húzta meg magát Dalma nevű lányával, magas rangú katonatiszt volt a férje, akiről semmit sem tudtak.

Mivel a templom is közel volt – anyám megint templomjáró lett. Csakhamar Kornél atya utódjával is beszédes viszonyba került. Szűcs néni is gyakran meglátogatta. Örültem, hogy édesanyám megnyugodott. Régi naplóját becsomagolva egy dobozban eltette. Azt mondogatta, hogyha meghal – ezt a naplót volt lelki atyjára hagyja.

Érdekes, még most sem voltam kíváncsi a tartalmára, mert úgy gondoltam – zavaros, kusza dolgok lehetnek. Mit is irkálhatott össze azokban az időkben, amikor a viselkedése is zavarodott volt? Úgy éreztem, kínos érzés fogna el, hogyha elolvasnám. Talán őt magát is. Nem csak az ő naplójára nem voltam kíváncsi, sok minden más sem érdekelt.

Nem értettem mi van abban izgalmas, hogy színészek és színésznők magánéletét, anyagi körülményeit fürkésszem, illetve olvassam. Nem érdekelt, hogy X.Y. -nak kivel van viszonya. Ha bárkiről, bármit is mondtak – miért érdekelt volna engem?

Ha volt valamilyen rendezvény a munkahelyemen, bár magányos voltam – nem éreztem jól magam a társaságban. Ha bármilyen buli volt, nőnap, névnap, mindig én voltam az, aki leghamarabb elment. Ezért aztán különcknek tartottak.

Szanta Cruz örült az áthelyezésnek, mellettem állt, biztatott, bátorított, és most, hogy még közelebb kerültem Pesthez még több alkalmunk volt arra, hogy ne csak minden hónap harmadik vasárnapján de közben is találkozgassunk. Neki minden héten volt egy szabadnapja, amit lévén vasárnap elfoglalt, ezt kivehette magának és ilyenkor azt csinált, amit akart. Megegyeztünk, hogy én is úgy időzitem a szabadságomat, hogy olyan napokon veszek ki egy – egy napot amikor ő is szabad. Ilyenkor találkoztunk, többnyire a Felszabadulás téren, az aluljáróban és hol Múzeumba mentünk, hol moziba hol nagyokat sétáltunk a hegyekben, utána megittunk valahol egy kávét, legtöbbször a Zserbóban. Utána hogyha ideje engedte – elkísért a buszhoz és egy baráti kézfogással elváltunk.

Ezek voltak az én ünnepnapjaim.

Nagyon sokat tanultam tőle. A múzeumokat látogatva – megtanított különbséget tenni az igazi művészet és a giccs között. Előfizette számomra a legnívósabb szépirodalmi folyóiratot, a Nagyvilág-ot. Ez műfordításo-

kat, Nobel díjas külföldi írók, költők műveit tartalmazta. Mintha ablak nyílt volna arra a másik világra, amelyik a "vasfüggönyön" kívül volt. Ez nem csak szocreál irodalom, ez maga az IRODALOM volt.

Minden találkozáskor be kellett számolnom a munkahelyi, és az iskolai eseményekről, de ami leginkább érdekelt – hogy van-e új vers?

Már el sem tudtam képzelni nélküle az életet. Néha feltettem magamnak a kérdést, ezért kellett nekem Úriba kerülnöm, hogy Őt megismerjem Óbudán? Ez megint csak véletlen?

A munkahelyemen megközelíthetetlennek tartottak, nekem ez a kapcsolat erőt és tartást adott, nem volt helye a szívemben másnak. Nekem nem lehetett szépeket mondani, nem dőltem be a közhelyeknek, bókoknak. Ha például valaki azt mondta – Hogy magának milyen szép keze van..., rögtön felhívtam a figyelmét a lábamra, azzal, hogy de nézzen a lábamra, mekkora, pont harminckilences.

Komolyan vettem az életet, nem az a típus voltam akivel játszani lehet, mert én se játszottam mások érzelmeivel. Nem tudtam megérteni a lazaságot, sem az erkölcsit, sem a munkahelyit. Úgy gondoltam, de tapasztaltam is, hogy önfegyelemmel sok mindenben úrrá lehet az ember, az érzelmein is. Ez különbözteti meg az állattól. Szanta Cruz sokszor mondta, szeretne lerángatni a fellegekből, mert én nem a földön járok.

De én jól éreztem magam a fellegekben.

Mulatságos volt, amikor egy vasárnap délután mondván, hogy ő tud jóslni a török kávé zaccából, kiborította a csészealjra a kávé üledékét és soká mustrálta.

– Mit lát benne, mondja már...? kérdeztem kuncogva.

– Egy feketeszemű fehér macskát. – mondta nagy komolyan.

– Hol van? Én nem látom sehol... nézelődtem.

– Itt ül velem szemben.

– Hol, a zaccban? – Nevettünk mindketten.

– Na és a jóslás? – megint nézegette a zaccot.

– Azt látom benne, hogy mindjárt elkísér engem oda, ahová megyek.

Kavargó hóesésben egymás mellett bandukoltunk és kihalt behavazott mezőkön át caplattunk a Római úton lévő kis kápolnába. Mint mondta, felkérték, hogy helyettesítse az orgonistát. Már szürkült mire odaértünk. Mellette lépegetve elképzeltem, hogy a városban zajlik a karnevál, báloznak, mulatnak az emberek, farsangvasárnap van, és mi ketten a kavargó hóesésben egy gyertyafényes kis kápolna felé tartunk.

Ez most megint olyan valóságos. Ébren vagyok, vagy álmodom?

Ő felment a kórusra , én lent maradtam , bámultam a kivilágított oltárt és azon tűnődtem, mit keresek itt? El kellett ismernem, hogy Ő igazán a hivatásának él. Talán mégis neki van igaza, lehetnek rossz papok de amit tanítanak attól az a tan még igaz lehet.

Nem lehet, hogy csak egy hipotézisre tette fel az életét Ő és még sokan mások. De hát hipotézis e? Mi bizonyítja ha mégsem az..?

Szerintük a Biblia. Más bizonyíték nincs.

De mi a Biblia? Könyvek gyűjteménye. Ószövetség, Újszövetség.

Mi bizonyítja a hitelességüket? Sugalmazások, kinyilatkoztatások, próféciák...majd az Újszövetség Krisztusa , aki megváltotta a világot, de ez a megváltás sehol sem látható. Ahhoz, hogy tapasztalatilag megtudjuk meg kell halnunk. De a halál után ki tudja lesz e tudatunk? Megint kínlódtam és fájt, hogy nem tudok úgy hinni, mint ő, és sírt a lelkem a gyertyafényes oltár előtt.

A visszafele úton elmondtam néki ezeket a gondolatokat.

– Maga elfilozofálgatja az életét.

– Megátalkodott kétkedő vagyok. Hiába akarok, nem tudok hinni, nem és nem.

– Hannám, már elég régen figyelem magát, magában olthatatlan vágy ég az Isten után , maga hinni akar, de NEM MER...

Ez telitalálat volt. Rádöbbsentem, hogy igaza van.

A megváltás, a gondviselés, az örökélet annyira szép dolgok, hogy nem merek hinni bennük. Bár tudnék. Könnyebbé válna az élet. De ez nem akarat dolga. És Reményik: -Kegyelem – című versére gondoltam.

– Hannám, hiába rúgkapál, az Isten erősen fogja magát.

Szomorú lettem, mert jó lett volna hinni abban amit mond, de bántott, hogy nem hiszi el mennyire eltávolodtam ha nem is az Istentől, de igenis az egyháztól, a klérustól amelynek Ő mégiscsak az egyik képviselője, s hogy mégis épp hozzá béklyóz a szeretet.

A Nagyvárad téren már bent állt a távolsági busz, Ő is felszállt velem és az indulásig még beszélgettünk.

Mindig találtunk témát, soha nem fogytunk ki a mondanivalóból, és közben úgy elfutott az idő hogy észre sem vettük.

13.

Új munkahelyemet, csoportvezető hiányában átmenetileg kaotikus állapot jellemezte.

A bélyegző Zsófikánál volt, aki csak négy elemiit végzett, a férjéről megtudtam, hogy munkásőr, csak később azt, hogy pufajkás. Akkor még azt sem tudtam, hogy ez mit jelent. A munkásőr szót is ekkor hallottam először.

A munkásőrök időközönként összegyűltek a tanácsház előtt és nagy teherautóval mentek valahová hangos énekszóval. Volt egy nótájuk amit nagyon szerettem hallgatni. Az irodát takarító férje szintén munkásőr volt, megkértem, írassa le vele ennek a nótának a szövegét. Az is benne volt, hogy –

"Ég veled anyám te drága, vedd fel csipkés kendődet ha fúj a szél..."

Szerettem ezt a dalt, akárcsak a Szulikót. Volt bennük érzés, hangulat, és líra.

Zsófiika párttag volt, méghozzá mint később rájöttem olyan, aki sokaknak ártott. Egyszer bejött az irodába egy falábú ember, a nevét is megjegyeztem, ez rá akarta borítani Zsófiira az íróasztalt és azt ordította – neki köszönheti, hogy börtönben volt.

Attól fogva nagyon ügyeltem, hogy mit mondok előtte, ami nehezen ment mert meg volt az a rossz szokásom, hogy időnként nem bírtam magamba fojtani a véleményemet.

Az adó könyvelése a Monori Járási Tanács Pénzügyi Osztályán történt, és a járási adófelügyelők állandóan járták a községi adóhivatalokat, sőt a Pest megyei tanács Pénzügyi Osztályától is ki jöttek segíteni pénzügyi szakemberek.

Az iparosok, és szabad foglalkozásúak éves adókimutatása úgy történt, hogy a felügyelők brigádot alakítottak ki maguk között és négyen-öten kiszálltak, szétdobták maguk között a bevételeket és kimutatták az adót.

Akkor nem volt több ilyen tétel, csak 157.

Nagyon viszolyogtam ettől a munkától de azért odafigyeltem, hogy mit szentségszólnak olykor – olykor, ha nem tartották elfogadhatónak a bevallást – ilyenkor becsléssel állapították meg a fizetendő adót.

A hajam is égnek állt és úgy éreztem sohase fogom megérteni a sok abrakadabrárt és főleg a felelősségtől rettegettem. De egyelőre ez még az ő feladatuk volt.

A brigád tagjai – a múlt rendszerben is számottevő pénzügyi szakemberek voltak, sokat tanultam tőlük.

A Seriff helyettese K. E. az aktatáskájában állandóan magával hurcolta az adózással kapcsolatos közlönyöket, de nagyon sok rendeletet fejből is ismert.

Ő a régi rendszerben főjegyző volt valahol

Ez a kb.157 tétel és a falubéli svábok káposzta után fizetendő adója képezte a község fő adóbevételi forrását.

A Felügyelők, mindnyájan kedveltek. K. E. különösen figyelt rám.

Egy új rendelet szerint ismét ki kellett vetni a házingatlanok adóját, ezt ugyanis a forint után még nem tudták kivetni, mivel a forint előtt pengőben volt megállapítva a házadó, a pengő értéket most valorizálni kellett forintértékre. Most hallottam először valorizációs kulcsról.

A Seriff helyettes engem szemelt ki, erre a munkára. Már előzőleg a lakosság fel lett szólítva házadóbevallásra. Hány szobás az ingatlan, milyen helyiségekből áll, hány négyzetméter, stb.

Ezeket az új bevallásokat szereltük a régi bevallásokhoz.

Persze a háborús időkben rengeteg változás történt, úgy a tulajdonban, mint a tulajdonosba. Most hát majd frászt kaptam a megtisztelő feladattól, de tagadhatatlan, hogy végül is jól esett a belém helyezett bizalom.

Miután elmagyarázta, hogy mi is az a valorizálás és, hogyan kell átszámítani, a pengőt forintra természetesen a szobák számától függően – megcsináltunk néhány tételt közösen.

– Fog ez menni – biztatott a helyettes seriff. Határidős. Mához egy hétre meg kell, hogy legyen.

– Van vagy 3000 házingatlan – Mondtam bátortalanul.

– No, de kb. a fele beleesik a 25 éves mentességbe, azokkal nincs tenni-való.

Maga semmi mással nem foglalkozik csak a valorizálással. megmondom a többieknek is, hogy ne zavarják magát. Ma péntek van, jövő héten kijövök segíteni. – Mondta biztatóan.

Féltem, de ugyanakkor izgalmas volt az új feladat. Szerettem megismerni mindent ami reszortomba tartozott, és általában a közigazgatás minden ága-bogát.

Szombat reggel ráálltam a munkára. Kezdtem azzal, hogy egy üres helyiségbe behordattam a folyosón lévő padokat. Az iratszekrényből kiemeltem és a padokon élire rakva felsorakoztattam a bevallásokat, amik utcaábécé szerint voltak összerakva, és elkezdtem az A-betűs utcákkal.

Szombaton egy óráig dolgoztunk. Egy órákor mindenki hazament, én is hazaszaladtam ebédelni és anyám nagy megrökönyödésére ismét visszamentem az irodába.

A tanácsházán a takarítónők jártak szobáról szobára, aztán ők is elmentek, csak a portán maradt ügyeletes a telefonnál. Belemerültem a munkába. Észre sem vettem, hogy beesteledett. Öröm mámorban láttam, hogy mennyit haladtam.

Elhatároztam, hogy másnap, vasárnap is bejövök és legalább délig csinálom.

De másnap is annyira belefeledkeztem, és délre már az M betűs utcánál tartottam, hogy azt mondtam most már kár lenne abbahagyni hiszen nemsokára kész is leszek. Ebédelni sem mentem haza.

Megint este lett, a szemem káprázott, a nyakcsigolyám fáj, de az utolsó Z betűs utcát is befejeztem. Sötét este volt mire otthon beestem az ajtón. Anyám már teljesen kiborult.

Másnap jóleső érzéssel mentem be az irodába, de aztán elkezdtem kételkedni magamban, hátha mégse jól csináltam?

Nagy meglepetésemre a kilences busszal beállított a helyettes Seriff.

– Na látja, itt vagyok-. mondta kedvesen. – Előkészítette az anyagot?

– Kész is vagyok vele.

– Derék, akkor fogjunk hozzá.

– Mihez?

– A kivetéshez.

– Mondom, hogy kész.

– Micsoda? és fehér lett mint a fal. – Nem létezik ! Mit csinált?

Nekiesett a bevallásoknak és szűrőpróba szerint nézegette.

– Jaj, ha mégse jól csináltam?

Nagy sokára felnézett.

– De jól csinálta. Csak azt tudnám hogyan? Ez két három embernek is legalább egyheti munka és azelőtt ilyent nem is csinált még, külön szakemberek foglalkoznak a valorizálással... hogy tudta az átszámításokat...?

– De hát megmutatta, nem?

Eddig is nagyon jóindulattal volt hozzám, értékelte és figyelte munkámat, sőt, iskolai eredményeimet is, de most láttam, hogy nagyon sokat nőttem a szemében. Én is a magaméban.

Ennek az esetnek nemcsak a járási tanácsnál de még a megyei tanács pénzügyi osztályánál is híre ment. Persze közvetlen környezetemben akadtak olyanok is akik nem jó szemmel nézték ezt a nagy igyekezetet és könnyen megkaptam:

- Mi az Sztahanovista vagy?– Azelőtt esetleg úgy mondták volna, hogy – stréber. Távol állt tőlem egyik is másik is. Talán az örökös kisebbségi érzésem késztetett arra hogy bizonyítsak, hogy elismerjenek és ezáltal némi önbizalomra tegyek szert.

Bármilyen rázós és gyors munka adódott én elém rakták le, engem bíztak meg vele.

14.

1955 év folyamán beindult a decentralizálás. Az adófőkönyvek eddig is nálunk voltak, havonta egyszer kellett Monorra szállítatni, ahol a nyugtatómbök belégjei alapján könyveltek és utána vissza szállították a főkönyveket.

Most hát helyben történt a könyvelés.. A főkönyvekkel együtt leadták a könyvelőt is, akit egyúttal kineveztek csoportvezetőnek.

Kedves, barátságos nagydarab nő volt. Jártas és gyakorlott a pénzügyi dolgokban. Régebben bankhivatalnok volt. Iskolázott és jóindulatú, különösen engem kedvelt meg, és csakhamar én lettem a jobb keze, ahogy mondani szokták.

Gizi néninek hívtuk. Örült, hogy nem kell mindennap utazgatnia Monorra és vissza. Szép és jól karbantartott villája volt a közelben. A nyugdíjkorhatártól már nem sok választotta el.

Nagy tervekkel jött, szeretett volna tánccsoportot alakítani a fiatalabb tisztviselőkől, tele volt ambícióval, sajnos mindenhol falakba ütközött.

Párttag volt, de nem ártott senkinek.

Vele egyidejűleg feltűnt egy jópofa férfi, akinek az apja a seriff helyettes K. E. barátja volt, aki a múlt rendszerben szintén jegyző volt valahol.

A fia – D. Tibor a Piaristáknál érettségizett, nem volt párttag.

Nyakában aranyláncon Mária érem fityegett. és egész nyíltan viselte. Ha az ingét kigombolta – mindenki láthatta még a párttitkár is.

Ha most valaki azt hiszi, hogy ez mind egy szolid, netán vallásos úriembert jellemez – hát nagyon téved. A Dorosics – csak így hívtuk – minden volt csak nem egy szolid úriember. Felesége Pesten a Főpostán dolgozott és három búbajos kislányuk volt. Kispestről járt ki. Állandó nőügyei voltak és nyomdafestéket nem tűrő szavakat használt. Eleinte bosszantott, de később már csak nevettem rajta mert rájöttem hogy cinikus magatartása aranyszívet takar.

Engem hol művésznőnek, hol Ludmillának hívott.

Férfi kollégáit hol Cicmareknek hol meg Safraneknek szólította. Senkise tudott haragudni rá. Nagyon jó megjelenése volt, magas, barnahajú, aranykeretes szemüveggel.

Egyszer engem is megréfált, megkért, hogy menjek el a patikába mert nagyon rosszul van és hozzak neki Canis mergát. Fel is írta egy papírra.

Amikor odaadtam a patikusnak, és elolvasta – gyanúsán mosolygott, majd kis időre eltűnt és egy jókora gyógyszeres dobozzal jött vissza.

Mondanom sem kell, hogy az egész csoport rajtam röhögött, akkor tudtam meg, hogy mi az a canis merga, nem más mint kutyaszar. A patikus is haverja volt.

Nem lehetett haragudni rá, én legalább is nem tudtam. Sajnos ez a csibész csak a töményt kedvelte, de úgy látszik nem ártott meg neki, még pityókosan sem lehetett látni soha. Hozzánk került még egy magas, szőke férfi, aki mint mondták azelőtt a begyűjtési csoport vezetője volt. Gyerekkorától tébécés.

Heroikus munkát végzett a község ivóvízhálózatának létesítéséért, Ő volt ezeknek a munkálatoknak a motorja, szervezője.

A községnek ugyanis az egészségre ártalmas ivóvize volt, a kutakból nyert víztől sokan kaptak golyvát és egyéb nyavalyákat.

Óriási dolog volt, amikor felmagasodott a tanács melletti téren a hydroglobus és az utcákon artézi kutakból csobogott a víz.

Baranyai László volt, akit én csak Rómeónak hívtam, ami neki szemmel láthatóan nagyon tetszett. Jegyben járt egy fiatalon özvegyen maradt tanítónővel.. Párttag volt, és egyúttal szakszervezeti bizalmi.

Ha szükséges volt tudott harcolni és tűzbe menni munkatársaiért a vezetőkkel szemben is.

K.P. is a begyűjtéstől került át. Az egyik lábát elvesztette a fronton, műlába volt. A csoport egy ősrégi számológéppel rendelkezett, ami kurbival működött és egyedül ő tudott boldogulni vele. Jó feje volt de sajnos nagyon sokat és rendszeresen ivott. Nem volt párttag.

Most hát hatan voltunk az adónál.

Jól éreztem magam ebben a kollektívában. Mindenki szeretett, becsült. A Seriff helyettes többször úgy szólított -" a mi lányunk". -

Csak a helyi vezetőktől, különösen a három Párkától tartottam. Aggályaimat egyszer elmondtam Dorosicsnak – aki megnyugtatóan mondván:

- Merjen valaki téged bántani, úgy rúgom s.....be, hogy elszáll a feje. Nem árthatnak neked, a járásnál elismerik, hogy kiváló munkaerő vagy.

A Párkákra pedig azért gyanakodtam, mert tettek róla, hogy a megyénél beszüntessék azt a havi 150 forint segélyt, amit édesanyám a szociális alapból kapott.

Elég megszégyenítő volt számomra, amikor behívtak a megyéhez és az a hölgy aki a kiutalásokat mindig aláírta megdorgált, hogy nem közöltem velük, hogy anyagi helyzetünk változott azzal, hogy áthelyeztek az adóhoz és fizetésem s az egyéb jutalmazások már nem tesznek rászorulttá a segélyre.

Pedig az még így is bőven ránk fért volna.

Továbbá hiába kértem rendesebb lakást, hiszen amiben laktunk csak szükséglakás volt és a falai aggasztóan repedeztek, de mindig másnak utalták ki, pártfunkcionáriusoknak, sógornak, komának.

Nem természetem a könyökölés és különben sem ugrálhattam mint pártonkívüli.

Negyedéves ütemtervek voltak, de sohasem volt különösebb probléma, nem tudok róla, hogy végrehajtást kellett volna bárhol is alkalmazni.

Illetményeletiltások akadtak, mert mindig voltak nemtörődöm, notórius nem fizetők többnyire gyári munkások, a gazdálkodók, illetve a svábok és az iparosok egy- két kivétellel rendszeren fizettek.

Az elnök is tudta, a járási főnökeimtől, hogy elégedettek velem és úgy láttam ő is értékeli munkámat.

Néha meglepődve konstatáltam, hogy már öt éve múlt, hogy állásban vagyok és ez alatt az öt év alatt mennyi minden történt

Környezet és lakásváltoztatások, ismeretségek, Elnökbácsi, Gréti, , Uri, Üllő, szakmai tanfolyamok, gimnázium, Szanta Cruz...Vecsés, Óbuda, a Kollektíva...

Kénytelen voltam kicsit döbbenten a cigányasszony kártyáira gondolni. Csak az egyenruhás férfi késik – gondoltam. Pedig már ott volt.

1956-ot írunk, már ősszel a negyedik évemet taposom a Mester utcai gimnázium falai között, jövőre érettségi... ha sikerül. És Imrével, azaz Szanta Cruzzal egyre mélyül és egyre szorosabbra válik a kapcsolat.

Egyre nélkülözhetetlenebbé válik számomra, mi lesz ennek a vége? döbönt belém olykor.

Micsoda végzet sodor felé, micsoda csapdába estem? Olyan vagyok mint a gazdátlan kutya, nyomába szegődöm akárkinek, aki egy kicsit is jó hozzám, aki foglalkozik velem és nem kíván érte semmit. Rajongásig szerettem Kornél atyát – mert jó volt hozzám, megértett, sajnált és szeretett.

Amit iránta éreztem csupán csak rajongás volt és nem több annál?–vontam kérdőre magamat.

Nem ábrándoztam e arról, hogy mi lenne ha megcsókolna? Úgy képzeltem abban a percben meghalnék a boldogságtól az ő karjában. Csak eddig merészkedtem ábrándjaimban és ezt is csak néha-néha és tele bűnbánattal és megvetéssel önmagam iránt. Kislányos ábrándok voltak.

Ő mondta egyszer anyámnak

- Féltem Johannát, annyira éhes a szeretetre, hogyha valaki visszaél a helyzettel, ő mindenre képes lesz.

- Nem létezik - mondta anyám. Vallásosan neveltem. Tűzbe teszem érte a kezem.

- Szeretetért keresztül fog lépni minden - mondta ő.

Anyám ezt később elmondta nekem, mondván, - én jobban ismerlek mint a lelki atyád.

Én pedig tudtam, hogy fordítva van. Pláne, hogy már a vallás sem jelent számomra semmit.

És most itt van Szanta Cruz. Néha, amikor szabad estéje volt - ott várt az iskola előtt és együtt rohantunk a Nagyvárad térig, hogy még elérhessem a buszt. Útközben beszéltünk, és néha futás közben megfogta a kezem.

Csodálatosan szép és tiszta volt ez a kapcsolat, ez maga volt a költészet.

Sokáig eszembe sem jutott úgy gondolni rá, mint férfira, s annyira naiv voltam, és annyira nem volt önbizalmam talán a múltbeli megaláztatások miatt, hogy el sem tudtam képzelni, hogy Ő esetleg belém szerethet, hogy bárki is belém szerethet.

Annak ellenére, hogy szerény fizetéséből nem igen telt új ruhára, hogy anyagi és lakásgondok között éltünk idős és beteg édesanyámmal, hogy verseimet csak a fióknak írhattam, mert abban a materialista világban nem kellett a líra, és azt kellett látnom, hogy amiről én álmodom - az mások számára válik valóvá. Annak ellenére, hogy otthonunk, a valaha mosó és nyári konyha volt -még mindig nem volt villanyunk, rádiónk, még mindig nem volt karórám - mégis ezek voltak életem legszebb, legboldogabb évei, mert benne volt Szanta Cruz.

Ha valahová elutazott - csodálatos és hosszú leveleket írt. Nem cseréltem volna senkivel határtalan örömömben, amikor egyik levelében először szólított úgy - „Liebchen” -

Közben furcsa dolgok történtek, a pesti házak falain plakátok és falragaszok jelentek meg bekeretezett férfiarccal, Rajk László, Losonczi és a többiek néztek a járókelőkre, férfiak akiket felakasztottak, kivégeztek és most egyszerre rehabilitálták őket.

Hát ez így megy? gondoltam döbbenten . És ez csak ennyi?

Véletlenül kezembe került egy újság és megakadt a szemem egy cikken, amelynek a címe azt kérdezte – " Miért éppen Paulai Máriát? " A cikk azt taglalta, miért éppen őt bocsátották el az állásából, aki kiváló munkaerő volt, becsületes, szorgalmas szinte pótolhatatlan, talán azért mert temp-lomba járt?

Mintha valami szél kezdene fújdogni, tűnődtem magamban, a rendszer, amely belénk sulykolta, hogy tévedhetetlen – amely árulóknak kiáltotta ki embereknek talán a legjobbjait és gyalázatosan kivégezte... most rehabilitál.

Sokra megy vele. A kivégzettek életét már nem adhatják vissza. Az emberek utcákon, boltokban, járműveken mind bátrabban kezdtek véleményt mondani.

Nyíltan tárgyalták a napi eseményeket, az ÁVÓ rémtetteit.. Párttagok rendültek meg hitükben. Én nem tartoztam se ide se oda ezért elfogultság nélkül foglalhattam állást és éppen ezért ezzel párhuzamosan eszembe jutott a "Szent Inkvizíció" druszám az Orleánsi Szűz máglyán való elégetése, majd rehabilitálása...

Eszembe jutott Németország nagy bűne, a holocaust, a füstöt okádó gázkamrák, és most a mea culpa.. rehabilitálás?

Lehet ezt így elintézni? lehet valaha is megbocsátani?.

Ó jaj ! hogy is mondta Vörösmarty? " Mi az ember? Sárkányfog vetemény, nincsen remény!" – Nincsen remény?

Ezt kérdeztem a matektanárnő férjétől is, amikor legközelebb felmentem hozzájuk, mert természetes, hogy a napi hírek mindenhová begyűrűztek.

– Hol vannak azok az emberek, akiket nem vakít el semmiféle eszme, akiket nem lehet manipulálni sem a vörös csillaggal, sem a betlehemivel?

Akiknek nincs szükségük jelvényekre és jelképekre de emberek az embertelenségben. Hol vannak?

– A Fiumei úti temetőben,– mondta dr. Vancsó.

– Mert ugye, a Társadalmi Szerződés és, a Szabadság, Egyenlőség, Testvériség gyönyörű eszmék, de mi lett belőlük a gyakorlatban? Diktatúrák, forradalmak, visszaélések és tömegek manipulálása. És hova vezetett a betlehemi csillag? Keresztes háborúkhöz, Torkquemada kazamatáihoz ártatlan emberek megkínzásához, máglyákhoz és egyebekhez.

– Nagyon józanul és világosan látja a dolgokat. Magának érettségi után be kellene iratkozni az ELTERE filozófia szakra – mondta dr. Vancsó

- Igen ám, - mondta a tanárnő - csakhogya embernek kell valami amibe belekapaszkodhat, az emberek zömét a hit élteti, nem lehet mindent eldobni.

- Talán mindegy is, hogy miben hiszünk de valamiben hinni kell. Maga semmiben sem hisz? Azok a szép versek másról tanúskodnak.

Eszembe jutott sok minden, láttam magamat a front után dideregve, kölcsönkabátban Vácott a püspöki palota folyosóján amely visszhangzott a püspöki helynök dörgedelmétől.

- „Hadd hulljon a férgese!” - Azóta béna csend van a szívemben.

- Akarok hinni, magam is tudom, hogy így értelmetlen és céltalan az élet és roppant ijesztő, de be kell vallanom teljesen üres a szívem, ám az is igaz, hogy nagyon fáj ez az üresség. Igyekszem nem "lelkizni" és együtt élni ezzel az ürességgel úgy mint egy betegséggel, belenyugodva, hogy nem gyógyítható.

15.

Szanta Cruz bemutatott N.-né Paleta Évának, akinek rendszeresen jelentek meg írásai és versei a Vigíliában és az Újemberben.

Férjének doktorátusa volt, de mivel a Rákosi érában értelmiségiként nem működhetett, átképezte magát villanyszerelőnek. Hét gyermekük eltartásáról gondoskodott. mert hiszen Éva nem tudott munkát vállalni a kicsinyek miatt, csupán írásai honoráriumával pótolhatta a háztartás költségeit, amit a katolikus lap, illetve folyóirat szerkesztőségétől kapott.

Nagyon szép kertes villájuk volt Budán a Toronya utcában, amely elég közel esett Szanta Cruz Vörösvári úti plébániájához.

A gyerekek szobája meghatóan hasonlított egy kórteremhez. Hét fehérre festett vaságy sorakozott benne, de az ablakokon vidám, hímzett függönyök szűrték át a fényt és a kerti fák lombjainak évszakok szerint változó színeit.

- Tudod, hogyha néha tudok nekik venni narancsot, persze csak egyet imádkozom, hogy csak legyen benne hét gerezd, hogy mindegyiknek jusson belőle egy.

Most tudtam meg, hogy Szanta Cruz a kereszta pja két kisfiúnak és egy kislánynak.

- Ó egy szent ember,- rajongott Éva, és inkább kiterítve lássam, sem hogy valaha is csalódjam benne.

Kezdttem én is szentnek látni őt. Úgy éreztem, Ő az egyetlen kapocs, ami még Istenhez fűz, illetve ahhoz az imázshoz, amiben gyerekkoromtól kötelezetten hinni tanítottak, amiben neveltek

Labilissá vált hitem, kétségeim lassan elbizonytalanodtak, rajta keresztül elhomályosodni láttam a múltbeli sérelmeket, hiszen az Egyházhoz olyanok is tartoznak mint Ő, mint Kornél atya, mint Radványi esperes úr – monologizáltam magamban.

– A múltkoriban ideadta nekem néhány versedet, és miután elolvastam, mondtam, szeretnélek megismerni. Verseid általában tetszenek, de van köztük olyan, amit jobb lett volna nem megírnod. Ilyen – „Az Isten előtt” – című, és olvasni kezdte

*Az Isten előtt is megállok majd,
de mért roskadnék térdre én, mikor,
nem zsarnok úr Ő és nem is kevély
bár annak mondja minden szolgakor*

*megállok némán, nem mint lázadó
de rá nézek és nem imádom úgy
mint annyi sok képmutató, hazug
s nem rejtegetem sok balgaságom*

*csak megkérdem halkán, csendes szavakkal
mért áldott meg ily dőre szívvel, aggyal
mely művét meg nem képes érteni –*

*a földet bölcsővel és ravatallal
s mi közöttük van – a tengernyi jajjal
miért is kellett megteremteni?*

– Nahát tudod, ez abszurdum.! Hogy merészselsz megállni Előtte, te nyavalyás kis senki? Lázadsz mint Lucifer, nem fogadod el a sorsod és kérdőre mered vonni Őt, a VILÁGMINDENSÉG Urát és Teremtőjét?!

Amikor elolvastam szerettelek volna elkapni és jól megrázní, de aztán az Atya sok mindent elmondott rólad a mentségedre. Próbálj meg visszatérni a helyes útra, hiszen te olyan egyedül vagy . Ha valakinek hát neked aztán igazán szükséged van a hitre. Isten ott áll mögötted, mivé lettél volna nélküle? -

Na kellett ez nekem? – füstölögtem magamban.

Persze, hogyha nekem volna egy diplomás férjem, és egy pazar budai villám, és az angolkisasszonyoknál tanulhattam volna mint Éva, – hogy most nehezebbé vált az életük, annál, ami volt – szomorú, de őt nem csapták ki az egyházi iskolából, ő nem tudja mi a hajléktalanság, a megaláztatás, és nem vágták a képébe hogy – " Hadd hulljon a férgese.."

De hát itt van Szanta Cruz, ő elfogad ilyennek, amilyen vagyok, megért, kulcsa van a szívemhez, és nem próbálkozik azzal, hogy térítgessen.

Még eleinte elmeséltem néki, hogy amikor a sajátfestésű képeslapokat árultam, bevetődtem a Terézvárosi plébániára is.

Az irodahelyiségben 5-6 reverendás pap állt körül egy hatalmas íróasztalt. Nagy zavarban voltam és eldadogtam a mondókámat, hogy nem tudok elhelyezkedni és saját festésű képeslapjaimat árulom, kérem szíveskedjenek venni. Elvették tőlem a tucatnyi lapot és kézről – kézre adták, gunyoros, lekicsinylő mosollyal.

Na persze, látszott, hogy nem az Akadémián tanultam a képzőművészetet. Nagykegyesen kiválasztottak egyet és adtak 1 forintot. Mikor kezembe volt a forint az egyik tisztelendő megjegyezte:

– De vajon tudja e a miatyánkot? mondja csak el, hadd halljuk, vihogott.

Annyira meglepődtem, hogy csak álltam ott mint a sóbálvány. Fiatal lány voltam szégyelltem magam annyi férfiember előtt és szégyelltem magam helyettük is.

– Na és persze a hiszekegyet is, mondta egy másik s összenéztek.

Odavágtam a forintot eléjük, csak úgy koppant az íróasztalon, és bevágtam magam mögött az ajtót.

Amikor elmondtam, Szanta Cruz ezen is csak nevetett, de úgy, hogy majd lefordult a székről és azt mondta::

– Én a maga helyében nem az asztalhoz, hanem a fejükhöz vágtam volna...

Hát, hogyne szerettem volna őt, amikor olyan más volt amazoknál.

16.

A prelátus úr, aki kicsapatott a polgáriból már nem volt az a teljhatalmú despota, aki volt hajdanán

A palotának is beillő parókiára, mint hallottam, társbérllőket telepítettek be, akikkel állandó konfliktusai adódtak. El is költözött onnan a Vörös-

marty utcába, ahol a házvezetőnője nevére vásárolt házat még a jobb időkben.

Anna néni is megöregedett, de hűségesen gondját viselte annak az embernek, aki mellett leélte az életét. A prelátus úr mindig is körgallérban járt, mert annyira testes volt, hogy nem tudtak rá kabátot szabni.

Egyik nap beállított az irodánkban, még mindig délcegen, de botra támaszkodva. Zsófiika igyekezett nem észrevenni, másokkal foglalkozott és ugyancsak megvárakoztatta az öregurat, aki még hozzá a botját is elejtette.

Senkise vette fel neki, ő pedig nagy pocakja miatt nem tudott lehajolni érte. Nem bírtam elnézni, kiléptem a pulpitus mögül, lehajoltam és kezébe adtam, közben a tekintetünk találkozott. Láttam, hogy felismer. Szívemre tett kézzel állíthatom – sajnáltam őt. Nemcsak a körülmények tették szánmasszá hanem az idő is eljárt felette.

Mindig is hiányzott belőlem mindenfajta káröröm és soha, semmilyen körülmények között senkin sem tudtam volna bosszút állni. Több ingatlan tulajdonos házat államosították, szobák számától függően.

Azok, akiknek csak egy szobával volt több a megengedettnél, megtalálták a kiskaput, a többlétszobát egybenyitották a másikkal, ajtó nélküli alkóvszerű helyiséget hoztak létre, és így megmenekültek egy csomó kellemetlenségtől, és a nem kívánt társbérlektől. Ahova viszont társbérlelőket telepítettek be ott sokszor embertelen körülmények jöttek létre.

A régi Községháza a Fő úton volt egészen lent a faluban, de még a front alatt a németek felrobbantották a kultúrházzal és a templommal együtt. Az új községháza illetve most már Tanácsháza a Telepi úton épült fel, központi helyen, közel a posta épületéhez.

Az Andrassy-telepen kevesebb változást észleltem. Egyik nap környezettanulmányt kellett felvennem a Zrínyi utcában. Hogy odajussak, át kellett mennem a szürkére festett vashídon és a volt Rudolf utcán, ami most Achim András utca lett végigmenve, pontosan szembetaláltam magamat azzal a Zrínyi utcai házzal, ahol kis elemista koromban laktunk, Simorékkal együtt, akiket akkor még Slosszeréknak hívtak

A ház előtt még álltak a hatalmas vadgesztenyefák, alattuk hasalva építettem homokvárat a kaucsukbabám részére és gyönyörködtem az árokszéli portulácskák csodálatos színeiben. Órákig eltudtam nézni a lombok között rezgő fényeket, s a fa törzsön araszoló hernyókat.

Az udvarban együtt játszottunk a két Slosszer, illetve Simor fiú meg én, A harmadik fiú a Feri már nem játszott velünk, az már fiatalembernek számított és a szomszédba járt udvarolni

Kucserka Terinek.

Ezt a velem egykorú Ottó mondta nekem, akiből azóta befutott színész lett a debreceni színházban ő a Simor Ottó. Ottóval együtt jártuk a négy elemi az Erzsébeti apácánál. Ottónak csodálatos szép, csengő hangja volt már akkor. Emlékszem ahogy fújta:

– *A Kucserkák háza ki van festve.*

odajár a Ferkó minden este,

Félrecsapja kalapját,

megcsókolja Teruskát

minden este...

Öccse az Anti vele együtt danázva bosszantotta Ferkót.

Emlékszem, egyszer összebeszéltünk karácsony előtt, hogy már pedig meglessük az angyalt aki hozza a karácsonyfát. Bár Ottó azt mondogatta, hogy a karácsonyfát nem is a Jézuska hozza, de még csak nem is valamiféle angyal, hanem a felnőttek vásárolják. Megveszik a fenyőt, aztán feldíszítik.

Rettenetesen felháborodtam, és ragaszkodtam ahhoz, hogy legalább ami rajta csillog és lóg, legalább azt az angyalok hozzák. Ottó csak nevetett és azt mondta, nem láttad, hogy a boltokban már árulják a szaloncukrot?

Anti is elszontyolodott.

– Tudjátok mit? lessük meg, meglátjátok, hogy nem jön az angyal – mondta Ottó, de talán még ő is reménykedett valamiben. Nagy titokban elbújtunk a konyhaasztal alá, ahonnan fel-felnézve az ablakon át kiláttunk a sötétedő égre.

Hogy elbújjunk arra azért volt szükség, mert a felnőttek azt mondták, hogy az angyalt nem láthatja senki amikor jön, ha észreveszi – mert észreveszi, ha lessük, akkor nem hozza a fát, meg az egyéb ajándéknak is lőttek. Ott kuporodtunk hát egész délután, térdünk, nyakunk megmerevedett de egy fia angyalt se láttunk a ház felé repülni, pedig már a csillagok is rajtunk nevettek.

Oda voltunk a csalódástól és sehogyse értettük, hogy lehet az, hogy mégis szól a csengő és a szobában ott áll a plafonig érő, csodálatos karácsonyfa.

Édesanyám is bejött értem, hogy hozzánk is megjött a Jézuska.

– Hogy lehet az, hogy nem láttuk, mikor egész délutántól lestük az eget a konyhaablakon át.? kérdeztem egyre.

– Persze, hogy nem láttátok, mert a szobaablakon repült be az utca felől és különben sem szabad az angyalokra lesni. Micsoda dolog ez?

Néztem a csillogó fát, ami jóval kisebb volt mint az Ottóéké. De nem ez számított. Létezik, hogy a felnőttek hazudnak? Sírva fakadtam a csalódástól, de nem mertem bevallani hogy ezen a szép estén miért sírok és könnyeimen át anyámra nevettem. Ottóék aztán elköltöztek az új házukba, mi is elköltöztünk két házzal odébb.

Új lakásunk szoba- konyha, speizből állt. Ellőtte vadszőlővel befuttatott verandával. A hatalmas kert végéből a szabad mezőkre lehetett látni. Tavasszal aranylott a messzeség, ami titokzatos mesevilágnak tűnt. Sohasem mehettem oda és el nem tudtam képzelni miféle aranymező lehet az, de képzeletem benépesítette mesebeli lényekkel. Órákig álltam a kert végében és sóvárogtam oda arra a titokzatos rétre.

Csak később tudtam meg, hogy mocsári gólyahír sárgállt ott, ahol mint hittem – véget ér a világ.

Az udvaron deszkalappal lefedett régi, használaton kívüli kút állt.

Ezt a lapot olykor félretoltam, és felfedeztem a belső kútgyűrű párkányán üldögélő unkákat. Volt közöttük hatalmas, jól kifejtett példány is. Azt lestem nincs e valamelyiknek koronája, nincs e közöttük elvarázsolt királyfi? Néha kavicsot dobtam a kút mélyén tükröződő fekete vízbe, ilyenkor mélyen fölé hajolva figyeltem a vízen fodrozódó köröket, amik lassan furcsa alakokká rendeződtek, mintha fotbalisták fehér mezben, egymásba fonódva körbe – körbe, labdát rugdosva táncoltak volna.

Most elmentem ez előtt a ház előtt is.

Még mindig úgy állt, ahogy akkor. Hányszor közlekedtem ezen a kapun iskolába jövet- menet. Hányszor néztem ki ezen az ablakon. És mennyi szomorú emléket idéz ez a ház. Itt laktunk, amikor számomra véget ért a gyerekkor, pedig kilenc éves sem voltam még.

Ez előtt a kapu előtt állt anyám engem lesve, nekem integetve, amikor el voltam tiltva tőle. Még most is elszorul a szívem ha rá gondolok, hogy nem mehettem oda hozzá.

Most az egész környéken senki sem ismert már. Én se látok sehol egyetlen ismerős arcot sem.

Innen még tízéves koromban elkerültem, azóta sem jártam erre. Hogy is ismerne fel bárki is. De én felismertem minden házat, minden kertet és minden útszéli fát. Név szerint tudtam melyik házban ki lakott abban az időben.

Mennyi minden történt azóta.

Sokáig itt volt a front, egyik nap az ostromló szovjetek kezén volt a Zrínyi utca, másik nap visszaverték őket a német, magyar katonák, és így ment napokon keresztül.

Az egész község szorongva figyelte akkor a Zrínyi utca ostromát.

Hányan váltak akkor földönfutókká, hányan sebesültek meg, hányan haltak meg itt azokban a véres napokban. Látok romos házakat, s olyanokat amik belövések sebeit viselik, de új épületek is vannak s ezek megváltoztatják, idegenné teszik a régi utca szívemben őrzött kedves arculatát.

17.

Már három napja vagyok itt a szépséges Dunakanyarban, Zebegényben. Most kaptam először szakszervezeti beutalót.

Milyen jó távol lenni a megszokott környezettől, a mindennapi gondoktól, a munkahelyi és otthoni problémáktól, magam lenni magammal. Különben tótágast áll bennem minden, furcsa eufóriában élek már napok óta.

Csak bolyongok dombra fel, dombról le, és fel – alá a Duna-parton, miközben egy buta kis dalt dúdolgat a szívem.

Mintha nem is a földön járnék.

Úgy érzem egész eddigi életem hiábavaló volt, hogy most kezdek csak élni.

Ideutazásom előtt Szanta Cruz bevallotta, hogy szeret. Szeret és kíván már évek óta, amióta meglátott és megismert, Őrlődik és viaskodik magával azóta is és tudja, hogy én is ugyanúgy kínlódom, bár magam előtt is titkolom.

– Azt hittem, hogy csak a lelkemet szereti – mondtam én.

– Az csak a Curts Maller regényekben van kislány – mondta Ő.

Egy világ omlott össze bennem.

– Tudom, az lenne a legtisztességesebb, hogyha kilépnék és összeköt-nénk az életünket.

– És a hivatása, az elvei?

– Szép elvek, örök elvek, de én is csak ember vagyok és szeretem magát. Szeretem első perctől fogva testestől – lelkestől.

Bárhogy is meg voltam döbbenve, mégis a szívem megtelt örömmel, hogy szeret, hogy valaki engem is szeret és éppen Ő.

– Ha vissza jön, majd megbeszéljük, hogy hogyan tovább. – mondta.

Magához szorított és megcsókolt ott a peronon a vonat indulása előtt. Szinte önkívületben szálltam fel a vonatra.

Most hát döntenem kell, és ez egyáltalán nem könnyű.

Vagy el kell búcsúznom Óbudától és tőle, vagy vállalnom egy házasságon kívüli kapcsolat minden következményét.

Szeretem e őt annyira, hogy merjem vállalni a bujkálást, a lemondással teli éveket az önmagam feladását, a „mellékutcat”? Nem tudtam rá magamnak se igennel se nemmel felelni.

De azt határozottan tudtam, hogy semmiféle áldozatot nem volnék képes elfogadni tőle. Úgy éreztem nem is érnék annyit. Ahogy őt négy év alatt megismertem, meggyőződtem arról, hogy igazán szereti a hivatását és nem bírnám elviselni ha visszasírná mellettem az oltárt.

Rivalizálni sem kívántam azzal az Istennel, akiben ő hitt, akkor sem hogyha én nem tudtam elfogadni az ő Istenét olyannak, amilyennek ő hiszi.

Órákig bolyongtam a Duna partján, a dombokon és a faluban, magammal és az ő Istenével vitázva. Még a templomba is betérdeltem és szerettem volna valamiféle jelet, vagy választ kicsikarni nyugalanságomra, de csak a kék freskókat bámultam és mélyről jövő fohászom megint visszhang nélkül maradt.

Körülöttem zajlott az élet, a szabad szerelem.

Szobatársnőim akikkel harmadmagammal voltam egy szobában, naponta ötször is átöltöztek, volt aki éjjelre is kimaradt újdonsült alkalmi lovagjával.

Normális vagyok én? tettem fel többször is magamnak a kérdést.

Ők éltek az életet alkalmi partnereikkel én meg ekkora problémát csinállok belőle négy évi gyönyörű kapcsolat után. Vissza gondolva a négy évre, úgy éreztem igenis szerettem őt. Igenis ragaszkodom hozzá, mert rajta kívül senkim sincsen, aki szeretne, s akit szeretni tudnék, akit érdekelne a sorsom, az örömöm a bánatom, és nem tudom már elképzelni az életemet nélküle.

Mi már régóta egymáshoz tartozunk.

Most mégis mi bizonytalaníthatna el, mi tarthatna vissza?

A vallás nem, s így büntudat sem. Az, hogy pap?

Talán inkább valamiféle féltés, féltettem a mögöttünk lévő csodálatosan szép négy évnyi barátságot, hogy valami összetörik ami egész volt, ami rendhagyó volt és éterien tiszta ebben a materialista világban. Én mindig külön utakon jártam, mindig magasra állítva a mércét önmagamnak és felnézni csak arra tudtam, akinél ez a mérce még magasabb, de legalább az enyémmel azonos.

Már régen kiszakadtam az anyám bűvköréből, a vallásomból rég kiábándultam és most kezdtem magam ezzel a magamállította mércével –

abnormálisnak érezni, hiszen bármerre néztem az emberek éltek az életüket, dolgoztak, ügyeskedtek, alkudtak és megalkudtak, szeretkeztek családon belül és kívül, én pedig egy helyben állok, az évek meg csak jönnek és mennek – én meg csak azt érzem, hogy minden mulandó és leginkább az érdekel, hogy mi célja van az életemnek, az életünknek és, hogy érdemes e végig csinálni?

Be kellett látnom, hogy azzal a neveléssel, amit anyámtól kaptam – a mai világban képtelenség élni.

Modern világban élünk, a régi konvenciók átértékelődtek.

Szeretem őt, vagy csak a papot szeretem benne? a misztikumot, a máságot ami az átlag fölé emeli?

Végül szemrehányást tettem magamnak ezekért a gondolatokért és úgy döntöttem rábízom magamat.

Ahogy ezt elhatároztam, egyszerre felszabadult bennem valami. Más szemmel nézegettem a körülöttem zajló hiúság vásárát, a lányok versengését, hogy ne maradjanak egy napra sem szégyenszemre partner nélkül.

Csak én bolyongtam egyedül, a szívemben zsongó új versek és érzelmek szédületében, fokról-fokra átadva magam a félelem, de ugyanakkor örömteli várakozásnak.

1956 augusztus másodika volt, verőfényes reggel.

Az üdülő magaslaton volt, a távolban ezüst szalagként fénylett a folyó, körös-körül a dombok lejtőin az árnyak és fények váltakoztak egymással, közöttük a falu terpeszkedett múzeumával, templomaival, girbe- görbe macskaköves utcáival. Szőnyi vásznára kívánczozó színeivel.

Ültem a magaslati teraszon, feketémet kevergetve, a kilátásban gyönyörködve. Lépteket hallottam, valaki megállt a hátam mögött. Felnéztem és megdobbant a szívem.

Szürke felöltőben, fehér garbóban ott állt Szanta Cruz.

Ott állt szökén, magasan ,karcsún , mosolyogva, és magabiztosan.

– Üdvözlöm –, mondta kezét nyújtva.

– Nahát !

– Nem is örül?

– Csak nem akarok hinni a szememnek, mivel jött?

– Jöjjön le, megmutatom.

El nem tudtam képzelni mit akar megmutatni. Az egyik fa alatt viharvert, oldalkocsis motorkerékpár volt leparkolva.

– Ő a Mucus – mutatta be nagy büszkén.

– Elég öreg Önagysága–, nevettem el magam.

– Csitt, még megsértődik. Sajnos nem telt egyébre. De jól fut.

- Akkor jó. És hova akar vele furikázni?
- Majd együtt fogunk furikázni, olyan tájakon, amerre még nem járt a költőnő. Nincs kedve kipróbálni?
- Hogy kell ebbe a Noé bárkájába betelepедni?
- Hé, ne sérteгesse.- mondta nagy komolyan..
- És most hová? - kérdeztem.
- Lemegyünk a folyóhoz.
- Talán megkérdezné, hogy hová parancsolja?
- Hová parancsolja?
- A folyóhoz.

- Hoztam fényképezőgépet, majd csinálunk néhány felvételt -
Kéz a kézben sétáltunk a parton, néztem a nyargaló hullámokat és nem tudtam elhinni, hogy itt van velem. Mindketten zavarban voltunk. Mindenről beszéltünk csak arról nem, ami a peronon történt. Vártam, hogy folytatja, de ugyanakkor abban is reménykedtem, hogy hátha erőt vett magán és marad minden a régi.

Sokáig csavarogtunk, jó volt letelepedni egy árnyas fa tövébe, én nem is tudom miért, igazán nem szándékosan tőle távolabb ültem le, közöttünk egy kis vadrózsa bokor érlelte piros bogyóit.

- Sah ein Knab ein röslein rot, röslein auf der Haiden -motyogta Santa Cruz.

- Wahr so jung und morgenschön ... folytattam én.
- Maga jól megcsinálta... mondta tréfás szemrehányással
- Mit? kérdeztem csodálkozva.
- Közénk állította a Rösleint...

Megfogta a kezem és szorongatta, az arcán láttam, hogy küszködik magával. Talán segítenem kellett volna, de képtelen voltam rá. Talán mert semmi gyakorlatom nem volt ilyesmiben, talán túl büszke voltam ahhoz, hogy én kezdeményezzek. De inkább az volt, hogy semmire sem gondoltam, mintha megállt volna felettünk az idő. Körülöttünk csend volt, néha egy lepke libbent a magasba. Sokáig ültünk hallgatagon, csak a Duna hullámai locsogtak.

Egy idő múlva felállt és tréfásan felém dobta a fényképezőgép szíját, hogy kapaszkodjak belé és majd felhúz. Belementem a játékba.

A szíj azonban vásott és kopott volt és feleútnál elszakadt, hanyatt estem a fűben. Mielőtt ezen meglepődtem és nevettem volna, Szanta Cruz rám borult és amikor megcsókolta a számát, úgy éreztem elsüllyed körülöttem a világ.

18.

Megjött a szeptember és megkezdtem a gimnázium utolsó évét.

Budapesten a falragaszok és tacepaók megsokasodtak. Az osztályban kézről – kézre adták a Magyar Írók Szövetsége kiadmányát a „Gond és Hitvallás”-t. Titokban kézről – kézre járt Illyés Gyula verse is – " Egy mondat a zsarnokságról "

Csodálatos vers volt.

Magyar tanárunk egyre többször idézte Petőfi sorait : " Vigyázó szemetek Párizsra vessétek.." és „ Még kér a NÉP, most adjatok neki „

De még senki sem számított semmilyen fordulatra, legalább is az én környezetemben nem, hiszen a Szovjetunió erősnek és megdönthetetlennek tűnt. A laktanyák tele voltak szovjet katonasággal.

Mindezek ellenére nőttön nőtt az elégedetlenség és ennek megnyilvánulása. Különösen a beszolgáltatásokkal lehetetlenítették el a parasztságot. A fizikai dolgozók is zúgolódtak, az értelmiségiek gyerekeit pedig fel sem vették az egyetemekre, főiskolákba.

Ezek a helyeken előny volt a munkás, paraszt származás. Mégis éppen ezek a munkás- paraszt származású egyetemisták robbantották ki októberben a forradalmat.

Ebben az évben csodálatosan enyhe volt az október. Eltekintve az imitt- amott hullongó tarka levelektől, szinte nyári meleg volt 23- án is. Az iskolában kezdés előtt mindig akadt egy fél vagy negyedóra időm, hogy még átvehessem az aznapi feladatokat, többedmagammal rázós matematikákat oldjunk meg és a számomra roppant ellenszenves tangens és kotangensekkel és mindenfajta diszkriminánsokkal múlassuk az időt.

23.-án kicsit késtem, és amikor benyitottam az osztályba, meglepődve konstatáltam, hogy a tanterem üres. A táblára krétával fel volt írva, gondoltam a későn jövők számára : -"KIVONULTUNK !"

Ugyan hová? tűnődtem magamban – talán vadgesztenyelevelet szedni mint a kisiskolások?

Végigmentem a folyosón és minden tanterembe benyitottam. Sehol senki.

Végül bekopogtam a tanáriba. Sápadt és riadt arcokat láttam

– Tessék mondani, hová vonult ki az osztály?

– Maga nem tudja?

– Mit? kérdeztem báván.

- Tüntetések vannak. Persze, maga vidékről jár be azért nem tudja, ajánlom, üljön fel a következő buszra vagy vonatra és menjen haza, - mondta jóindulatúan magyar irodalom szakos tanárom.

Elköszöntem tőlük és az utcán megkérdeztem a járőkelőket, hogy milyen tüntetés van és hol?

- Menjen csak ki a Ferenc kőrútra, majd meglátja. Gondoltam ki is megyek és csatlakozom az osztályhoz.

Még a Mester utca közepén sem jártam, már hallottam a morajt. Kiérve a kőrútra, azt sem tudtam álmom e vagy valóság amit látok. Emberáradat hömpölygött a Boráros tér felől a Nyugati felé.

Ezrek és ezrek skandálták

- " Magyar haza legyen szabad, menjen ki a szovjet csapat " és - " Kossuth címert akarunk, Kossuth címert akarunk ! " -

Csepel felől hatalmas teherautók dübörögtek, persze csak lépésben tudtak haladni a hatalmas tömeg közepette. Munkás overallban markánsarcú férfiak álltak a magas platókon, felfegyverkezve, lukas nemzeti lobogókkal.

- Itt a Vörös Csepel, velünk vannak ők is - ujjongtak az emberek.

- Honnan szerezték a fegyvert? - kérdezgették többen.

- Lerohanták a fegyvergyárat.

- Most velünk vannak, vagy ellenünk? kérdezgették.

A válasz ott volt a kezükben, csak most fedeztem fel, hogy a nemzeti színű zászlók közepe lukas. További percekbe került, mire rájöttem, kivágták a címet.

- Kossuth címert akarunk!. - Most már mindent értettem.

Annyira meg voltam döbbenve, hogy eszembe sem jutott azon gondolkodni, hogy milyen következményekkel járhat a fegyver a nép kezében.

- Kossuth címert akarunk ! -

Senki nem félt semmitől , senkitől, csak felszabadultan és teli torokkal harsogták a rögtönzött mondókákat és az egyetemisták által megfogalmazott követeléseket.

Az Andrási útnál ketté vált a tömeg, amelyikkel én sodortattam magam, az a városliget felé tartott. Amikor a hírhedt Andrási út 60 elé értünk a tömeg kifütyülte az ávosokat

Ez maga akkora merészség volt, hogy ámulattal és csodálattal telt meg a szívem ekkora merészség láttán. Már erősen alkonyodott amikor végre célhoz értünk. Ekkor láttam, hogy egy hatalmas szobor magasodik előttünk Mögötte a liget fái döbbenten álltak sorfalat. Rozsdás és tarka levele-

iket, amik még nem hullottak le megvilágították a neonfényes lámpák és az alkonyi égbolt meggypiros és óarany színei.

Ekkor derült ki, hogy a cél – ledönteni Sztálin szobrát mint a zsarnokság jelképét. Megrázó élmény volt, ahogy ott az alkonyi ég alatt az emberek megfogták egymás kezét és szívből jövőn elénekelték a Himnuszt anynyi érzelemmel és átéléssel, ahogyan azt valaha Kölcsey a költő érezhette, amikor papírra vetette a szöveget.

Majd ég felé szárnyalt a betiltott Szózat,

– „Hazádnak rendületlenül légy híve ó magyar” – Sokan elsírták magukat.

A szobor ledöntését sokféleképpen megpróbálták.

Egy akrobata feltornázta magát a monstnum nyakába, drótkötelet hurkolt rá, majd annak a végét valami dömpér féléhez kötözték, de az bárhogy erőlködött nem bírta elmozdítani.

Közben a SZOT homlokzatán a piros neonfényben izzó csillagot, tördelték lefelé. Figyeltem ezt a csillaghullást, és megint a költő jutott eszembe, ezúttal Ady Endre: – A Csillagok csillaga című költeményének két utolsó szakasza.

*„Hulló csillag, hullj hullj, rogyásig
Ezer eséssel, ezer jajjal :
Egy csillagból is jöhet hajnal.*

*Vörös csillag, ragyogj, és trónolj,
Mióta ember néz az égre,
Vörös csillag volt a reménye.”*

Hogy is van ez? Ady ezt még a vörös forradalmak előtt írta akkor, amikor elege volt a " disznófejű nagyurakból " az ezerévig tobzódásukból, és fájt néki a nép nyomora, a nép gondolja, amivel senki sem törődött akkor sem, de most miután ragyogott és trónolt a vörös csillag és mégis ilyen állapotok vannak szerte ezen a szerencsétlen magyar ugaron – ugyan mit írna?

Valaki megint felolvasta a követeléseket.

– „Még kér a nép, most adjatok neki...” idéztem magamban Végh tanár urat, amint egyre többször recitálta Petőfi forradalmi verseit.

Vajon most mit írna a költő ha például édesanyjának gondolai lennének a beszolgáltatással? Aztán arra gondoltam, hogy én egyénileg mit is akarok, hiszen abban a régi rendszerben, amikor még gyerek voltam, csak nyomorban volt részem.

Az iskolából kirúgtak, éreztették velem a származásom, nincstelenek voltunk és nem egyszer hajléktalanok... ez a rendszer pedig, dacára, hogy nem vagyok párttag, mégis adott egy íróasztalt, és adott lehetőséget a továbbtanulásra...

Most mégis itt vagyok. Mit keresek itt? Hát hova tartozom?

A régi rendszert akarnám vissza? a „disznófejű nagyurakét”? Nem, nem, nem ! És mégis itt vagyok a tüntetők között . Mert valamit elhibáztak valakik, ez nem a Társadalmi Szerződés, ez nem a Szabadság, Egyenlőség, Testvériség eszméjének megvalósítása.

Vagy minden ami szép és jó csupán utópia? mert mindig minden elromlik valahol. Miért? és kik rontják el? Egyszer a „disznófejű nagyurak” másszor a „disznófejű elvtársak”?

Csak álltam ott és fájtam magamnak.

Arra ocsúdtam, hogy késő van már és ha az utolsó buszt el akarom érni a Nagyvárad téren, akkor ki kell kecmeregнем a tömegből.

Sztálin szobra még makacsul tartotta magát.

Nekivágtam gyalog mert már sehol egy villamos sem volt látható, biztos bementették őket a remízbe.

A Bajcsy Zsilinszky úton a Magyar Nemzet szerkesztősége előtt egy őszes hajú férfi állt, ballonkabátjának gallérja felhajtva, már elég hűvös volt. Talán valamelyik szerkesztő vagy újságíró lehetett. Nem bírtam megállni és megszólítottam :

- Ugye ilyen lehetett az a nap is akkor régen, március idusán? - kérdeztem lelkesen.

Rám nézett, és valami józan kiábrándultságot olvastam ki a tekintetéből.

- Úgy indult, de sajnos már nem olyan - mondta szomorúan.

Ezt akkor még nem tudtam, hogy érti, nem is kérdeztem csak siettem tovább.

Valahol egy felborított autóbusz lángolt de még lövés nem dördült .

Kisebb, nagyobb csoportosulások voltak láthatók, izgatott, felajzott hangulat uralkodott Pest utcáin.

A Kilián laktanya előtt sápadt arcú, fiatal katona állt fegyverben és farkasszemet nézett a csoporttal amely körülvette.

- Csak nem fogtok ellenünk fegyvert? Csak nem lőtök a népre?

A kiskatona arca a neonfényben krétafehér volt és én úgy láttam, hogy a foga is vacog,

Hiába érdekelték volna a továbbiak, sietnem kellett hogy elérjem az utolsó távolsági buszt.

Útközben hangszórókból hallottam, hogy Gerő beszél és a szovjetektől kér segítséget. Mire a Nagyvárad térre értem, valahol eldördült az első lövés is.

Szinte utolsó percben lihegtem fel a buszra.

Alig vártam, hogy anyámnak elmondjam, hogy mi történik Pesten, de mivel már aludt, csak másnap reggel meséltem el néki.

– Mért nem jöttél azonnal haza? hogy mertél belekeveredni, ha bajod esett volna?

Érdekes, én erre nem is gondoltam. Közben a szomszédok, akiknek volt rádiójuk, szörnyülködve mondták, hogy Pesten kitört a forradalom.

Ez hát a forradalom?

Anyám nem vette komolyan, csak mondogatta, hogy ő már megélte a 19 – es forradalmat, megélt két világháborút, neki már elege van mindenkiből.

Az irodában persze nem dicsekedtem el vele, hogy ott voltam a tüntetők között, csak azt, hogy láttam a tüntetést.

A közlekedés leállt, de a posta még másnap működött. Átmentem és feladtam a még befolyt pénzeket az adóbeszedési csekkszámmlára.

A postáskisasszony a feladószelvény visszaadásakor rám mosolygott és a szelvényvel takarva nemzetiszínű kis kokárdát csúsztatott a kezembe.

Meggondolatlanul rögtön kitűztem.

Zsófi furcsán nézett rám, de nem is gondoltam rá, hogy mi különös van abban, hogy kitűztem a kokárdát

– Hát azt meg hol szerezted?

Nem tudtam őszinte lenni hozzá, Ösztönszerűen félteni kezdtem a postáskisasszonyt.

– Az utcán találtam.

– Jobb lenne ha levennéd.

Ártatlanul néztem rá és nem vettem le.

Akkor már sejteni kezdtem, hogy a kis nemzetiszínű kokárda valamiféle jelzés – szimpátia a tüntetőkkel.

A rádió, amely az irodában volt egész nap ontotta a híreket, és a műsoridőt zenével töltötték ki.

Mindennap új izgalmakat hozott.

Úgy látszott Pesten elszabadult a pokol.

Szepesi kétségbeesetten ordította a rádióban

– „Vér folyik Budapest utcáin, elvtársnők maradjatok otthon, ne menjenek ki az utcára!” -

Felröppent a hír – Kállai Éva párt aktivista menekülés közben leugrott az emeletről.

A Köztársaság-téren felakasztottak egy ávóst.

– „Ítélni fog, s ezerszer jaj a bűnösöknek.”

De bűnös volt-e Kállai Éva?

Ilyen a forradalom?

19.

A földszinti irodákban már csak mi ketten maradtunk, Zsófi és én. Zsófi most már nagyon félt.

Az emeleten markánsarcú férfiak telepedtek be az elnöki szobába.

Az ajtót magunkra zártuk. Volt egy nap amikor hallottuk a lármát a folyosóról és az irodák ajtajáról letépték az ügyintézők névjegyeit és földre taposták.

Rázták az irodák kilincseit is, tapasztalták, hogy sehol sincs senki, és felmentek az emeletre.

Mint később megtudtuk a Forradalmi Tanács emberei szép szóval leszerelték őket és így meg akadályozták, hogy felgyűjtsák az anyakönyveket és egyéb iratokat – mint később meg tudtuk, több helyen is előfordultak ilyen gyűjtogatások.

A tanácselnököt Neumann Mihályt a falusiak pincékben rejtegették.

A tanácsház falán és egyéb helyeken megjelentek a „Felszállott a páva a tanácsházára.”

Ezek K. Károlynéra vonatkoztak, az akkori vb. titkárnőre.

Egyik nap arra lettem figyelmes, hogy Zsófi kirángatja íróasztala legalsó fiókját és iratokat gyömöszöl a hatalmas szénfűtéses vaskályhába.

– Nincs gyufád?

– Tudod, hogy nem dohányzom. -

Elment gyufát szerezni.

Kíváncsi lettem miket akar elégetni? ezért kihúztam néhány papírt a kályhából, tele voltak feljegyzésekkel. Neveket olvastam :

X.Y. részt vett a körmeneten.

X.Y. demokráciaellenes kijelentéseket tett.

X.Y. azt mondta fel kellene robbantani a tanácsházát stb.

Gyorsan visszagyömöszöltem a papírokat és rémülten meredtem magam elé. Lehetséges ez? Egy spion mellett dolgozom nap mint nap.

Hiszen mindenkire mosolyog, az ügyfelek szeretik mert kedves és közvetlen. Ha valaki panaszkodik még a szeme is könnybe lábad a nagy együttérzéstől.

Milyen jó, hogy nem voltam bizalmas vele, és Szanta Cruzra gondoltam.

Mi lenne velem, hogyha kiderülne a kapcsolatunk? Rá gondolva elfogott az aggodalom. Csak nem keveredik bele valamibe? Annyi egyetemista és diák jár hozzá.

De nem az a típus, aki részt venne bármilyen megmozdulásban, és egyáltalán nem egy politikus alkat.

Megbeszéltük, hogy innen a munkahelyemről nem telefonálok neki és ő sem hív fel, ha megtudnák, hogy "klerikális" kapcsolatam van, biztos, hogy előbb utóbb kirúgnának.

Most, hogy nem járok be, nem tudom, hogy tudnánk érintkezésbe lépni egymással. A Posta sem működik. Az persze eszembe sem jutott, hogyha megváltozik a rendszer az is elég ok lesz a kirúgásra, hogy itt dolgoztam a tanácsházán.

Zsófi mindent elégetett, még a párttagsági igazolványát is. A falról leszedte Sztálin és Lenin képeit.

Mintha csak megéreztem volna a jövőt, rászóltam a párttagra én a párttonkívuili :

– A Lenint hagyjad .

Az élelmiszerboltok zárva tartottak, nem volt kenyér, se liszt és nekünk semmiből sem volt tartalékunk, hiszen egyik fizetésből a másikig éltünk, a Tüzép is zárva volt. Az idő hidegre fordult és anyám fagyoskodott mert nem volt se szénünk se tűzifánk.

Zsófi arra bízott, hogy vigyek a pincéből szén, így aztán lopkodtam is, sajnos az aktatáskámba nem fért több 2-3 nagyobb darabnál.

Később pont ő árulta el a vezetőknek, hogy lejártam a szén pincébe.

Mikor kérdőre vontak, azt is megkérdezték mibe vittem, s amikor megmutattam az aktatáskát mint bűnjelet – nevettek és azt mondták miért nem vittem egy szatyrot? Vagy kosarat?

A Forradalmi Tanács emberei végül is felfedeztek minket. Egyik nap bekopogott hozzánk az egyikük. Örömmel ismertem fel benne B. Lászlót Kornél atya egykori cserkészparancsnok helyettesét.

Mindjárt intézkedett, hogy kapjunk egy kis tüzelőt, haza is küldette a lakásunkra.

Ez a forradalmi tanács 4 – 5 férfiből állt, és csak az a szépséghibája volt, hogy egyszer csak megjelent köztük a Deltás is, aki jelenleg büntetésből,

egy másik járás területén dolgozott. Azt hittem megüt a guta amikor láttam amint pöffeszkedve, aktatáskával a kezében nagy garral csörtet fel az emeletre.

Ez mindennek a teteje. Hát az ilyen kétkulacos emberek mindenhol ott nyüzsögnek? Dühöngtem magamban.

Többször betelefonáltam az iskolába, de azt mondták, majd értesítenek, hogy mikor kezdődik, illetve folytatódik a tanítás.

De mi lehet Szanta Cruzzal?

Amikor aznap hazafelé mentem, ott várt rám a tanácsház előtt viharvert motorjával.

- Már aggódtam, hogy mi lehet magával?

- Én is mindennap gondoltam magára.

- Nincs semmi baj?

- Még eddig nincs...

- Nem is lesz. Magának nincs miért félni. - ezt olyan határozottan mondta mint ahogy annyiszor máskor, például amikor azt mondtam, hogy mikor hazajövök az esti busszal és végig jövök egy sötét utcán egyedül - olykor elfog a félelem.

Akkor is határozottan mondta, ne féljek, velem nem történhet semmi rossz.

És én akkor is megnyugodtam és többé nem féltem.

- Mégis, mi van odabent?

- Lövöldözés, kijárási tilalom. Féltém a fiúkat, a gyerekeket. Ketten ott voltak a Royalnál, az egyiket eltalálta egy golyó.

- Meghalt?

- Súlyos az állapota, az anyja majd bele örül, egyetlen gyerek.

- De ugye maga nem volt ott?

- Próbáltam kihozni őket...

- Mi lesz ennek a vége?

- Semmi jó. - legyintett. - Magát is az érzelmek és hangulatok vezérlik, költő, akire hatással vannak a történetek hatványozottabban mint másra, azért jöttem, hogy figyelmeztessem, legyen óvatos. És már megyek is.

- Nem jön be hozzánk?

- Majd arra is sor kerül és félhétre otthon kell lennem.

Már alkonyodott és nem járt senki a környéken. Átölelt és megcsókoltuk egymást. Nagyon jó érzés volt, hogy valaki törődik velem, és aggódik értem.

Felült a motorra és elrobogott. Néztam utána és féltettem őt. De nagyon.

Az égen már feltűnedezték a csillagok, felnéztem rájuk.

Olyan bizonytalan volt minden, ám ennek dacára boldogan tértem haza lámpafényes, szerény kis otthonunkba.

Zsófi fenyegető levelet talált a postaládájukban. Mivel a férje pufajkás volt – gondolom mindketten féltek.

Egy reggel már be sem jött, én sem tudtam mit kezdeni és én sem mentem be, hiszen nem is volt mit csinálni.

Benéztem Gizi nénihez a csoportvezetőnőnkhez, ő annyira rettegett, hogy még a kertbe sem mert kimenni, hátha eltalálja valami eltévedt golyó.

Úgy vettem ki a beszédéből, hogy nem bánja akármi lesz is, csak már ne lőjenek.

A parasztság élelmiszerszállítmányokkal segítette a forradalmat, vagonszámra küldték a burgonyát, teherautókon az egyéb terményeket, tonnaszám a lisztet, almát, húst.

Talán a parasztság és munkásosztály soha még így nem forrt eggyé.

Győzni akartak mindenáron, lerázni a zsarnokságot amely rátelepedett az országra, ott volt a munkahelyeken, az otthonokban, mindent uniformizált, magába szippantott és diktatórikusan elfojtott minden egyéni megnyilvánulást.

A reménykedésük nem sokáig tartott. Mindössze 12 napig.

November 4-én reggel a ház utcafrontján lakó, sokgyerekes asszony bekopogott hozzánk és sápadtan közölte, amit a rádió bemondott.

Záhonynál özönlik a szovjet hadsereg Budapest felé.

Nem tudom mi történt velem, anyám azt hitte az irodába megyek, de én kimentem az országútra és megindultam Pest felé.

Magam sem tudtam mit akarok, végül arra gondoltam találok valahol Lőrinc felé egy telefonfülkét, ahonnan felhívhatom Szanta Cruzt, hogy most mi lesz? Jönnek az oroszok.

Találtam is egy fülkét de tönkre volt téve, nem lehetett használni. Tovább mentem.

Végül eljutottam a lőrinci iparvágányig.

Döbbenet láttam, hogy a keskeny vágányon, amely a 4-es utat keresztezi szénnel telt vagonok állnak mintegy barikádként, elzárva az utat Pest felé, a két csukott sorompó között.

Aztán megfordultam valami ocsmány dübörgésre és azt hittem menten elájulok.

Csak álltam ott lebénulva, szembenézve a tankokkal.

Látták az akadályt és megállt az egész oszlop. Akkor az egyik tank kigurult a sorból és nekiment a sorompónak , a vagonoknak, és pillanatok alatt szabaddá vált előttük az út.

Ezt látva nem bírtam uralkodni magamon és szinte sírógörcsöt kaptam ott a katonák szemeláttára.

Valaki megfogta a karom és behúzott a mellékutcába. Egy férfi volt, a szeme könnyes.

- Csitt, ne ő előttük., még leadnak egy sorozatot.- mondta jóindulatúan.

Akkor ott a mellékutcában, a kerítésre borulva szívszakadva sírtam.

Amikor az utolsó tank is elvonult - visszafordultam és eszembe jutott, hogy Kornél atya itt van valahol a lőrinci plébánián.

Betámolyogtam hozzá, Sápadt és feldúlt volt.

- Johanna, mit keres maga itt ilyenkor? - és összecsapta a kezét

Csak néztem rá és azt sem tudtam mit mondjak, hogy hát mit is keresek itt ilyenkor?

- Itt vannak az oroszok. Szétlökték a sorompót.

- Honnan tudja?

- Most láttam

- De, hogy került ide?

- Csak telefonálni akartam. Vecsésről nem tudtam, gondoltam majd Lőrincen egy nyilvános fürkéből. De rossz volt.

- Tessék, itt a telefon, és utána szedi a lábát és hazáig meg sem áll.

Na most aztán jól nézek ki. Zavarba jöttem. Kornél atya úgy tett, mint-ha valami dolga lenne, a papírai között matatott, de láttam, hogy fülel.

A telefon kicsengett, de nem vette fel senki .Hála Isten - mondtam magamban.

- Ezért aztán érdemes volt ilyen veszélyes időben útnak eredni. Az édesanyja biztosan nem is tudja. El találtam?

- El.

- Nagyon fontos lehetett az a telefon... Egyébként mi van maguknál?

- B. Laci ott van a Forradalmi Tanácsban.

- Az Isten legyen hozzá irgalmas ! - tört ki keserűen, és összecsapta a kezét.

Nem tudtam, hogy ezt miért mondja , akkor még nem tudhattam.

- De most siessen haza és ne az országúton, hanem mellékutakon a szántóföldeken át - Johanna, vigyázzon magára, gondoljon az édesanyjára!

Elköszöntem és nekiódultam a visszaútnak, úgy ahogy ő tanácsolta.

Egész úton kísértett a látvány, ahogy kigördül, majd előremegy az a tank, és szétlöki a vagonokat, amiket magyar vasutasok állíthattak keresztbe.

Eddig már biztosan bent vannak a városban. Mi lesz most?

Mint később megtudtuk – véres harcok a Kiliánnál, a Corvin közben, Széna téren és egyebütt.

Felröppent többek között egy markánsarcú katonatiszt Maléter Pál neve aki katonáival együtt elébe állt a túlerőnek.

Gyerekek feküdtek benzines palackokkal, gránátokkal a szovjet tankok elé, halottak, sebesültek, száguldó mentőautók. Golyószórók, gépfegyverek kelepelése, ez lett.

Mert Budapest ellenállt Katonaság, polgárság, diákok, gyerekek harcoltak a barikádokon szemben a túlerővel.

Ausztria felé még nyitva állt a határ, újságírók, tudósítók, vöröskeresztes külföldi kocsik járták a várost.

Ekkor már kezdett reménytelenné válni a helyzet és a Nyugat tétlenül nézte ezt az élet – halál harcot, miközben a Szabadeurópa drámai hangon közölte a nálunk történeteket az egész világgal és érzelemtől túlfűtött hangon, felelőtlenül ígérgette a közeli segítséget.

Az égbolton megjelent három hatalmas betű "U. S. A," de senki sem jött segíteni. A községen is keresztül dübörgött jó néhány tehergépkocsi, meg rakodva gépfegyveres szovjet katonákkal, akik fegyvereiket az utca járókelőire irányították. Elég lett volna egy gyanús mozdulat és elszabadul a pokol.

A tanácsház hangosbeszélőjén B. László a Forradalmi Tanács elnöke könyörgött a vecsési édesanyákhoz:

– Asszonyok, magyar édesanyák fogjátok le fiaitok kezét, a gyerekeitek kezét, mert a megtorlás iszonyú lenne és vérfürdőt zúdítana a lakosságra..

A gépkocsik minden incidens nélkül mentek keresztül Vecsésen.

20.

Aztán mindennek vége lett. A fegyverek elhallgattak, a Forradalmi Tanács emberei eltűntek. Csak később tudtuk meg mi lett velük.

Eljött a megtorlások ideje.

B. Lacit, és társait a karhatalmisták úgy összeverték, hogy hónapokig gipszbe feküdtek, sokáig börtönben is voltak.

A Forradalmi Tanács többi tagjaira is hasonló sors várt, kivéve a Deltást. Annak semmi baja nem lett.

Csak Janovicsné, Szászik Erzsikével, aki az emeleti irodában a közigazgatásban dolgozott – mertem suttogni, és megmutattam néki Maléter Pálról írt versemet.

– Vigyázz, – mondta nagy baj lenne, ha Zsófi megtalálná nálad.

– Mit gondolsz, mi lehet Maléterrel...?

– Talán bujdosik valahol, vagy már nem is él – mondta Erzsike és mindketten elszomorodtunk.

Az eszembe sem jutott., hogyha megfordul a helyzet ki is rúghatnak az állásomból, annyira bíztam, és hittem az olyan emberekben mint B. Laciék, bár megfordult a fejemben az is, hogyha az ilyen Deltás féle köpönyegforgatók is hatalomra jutnak – megnézhetem magam.

Végül ha nem is értettem egyet sok mindennel, de már körülményeim is és nyomorúságos gyerekkorom, az átélt megaláztatások és igazságtalanságok ha nem is a kommunista de igenis a szocialista eszmékkel tettek szimpatizánssá.

Valahogy úgy gondoltam, hogy ha fordul a helyzet – és győz az ellenforradalom az már soha nem jöhet vissza, ami valamikor volt.

Úgy gondoltam, a szocialista demokrácia fog folytatódni, ahol nem lesz helye törvénytírásnak, zsarnokságnak de a Deltás – féle ügyeskedő embereknek sem.

Bíztam abban, hogy elvetik ami rossz, megtartják, ami jó, minden salaktól és torzulástól mentes demokratikus kormányzás lesz.

Különben egyáltalán nem érdekelt a politika, de ezekben a napokban elő-elővettem nemzetközi jogász nagybátyám – dr. Ferenczy Árpád : "A semlegesség elmélete " című könyvét. Miért nem lehetünk mi is semlegesek?

A tanácsház homlokzatáról lekerült a régi címer, F. J. aki a helyi zenekar trombitása volt és mint portás – a sötét fülkében a kottáival is foglalkozott, mellesleg minden ünnepnapon a templomba járt családjával együtt az ő feleségét vitték el terhesen málenkij robotra, évek múlva került haza Baskériában született kisfiával együtt most ott állt a létra tetején és nagy örömmel dobta le, a régi címert s még nagyobb örömmel rögzítette fel a Kossuth címet..

A beszolgáltatás megszűnt De aminek legjobban örülni tudtunk, hogy a Rákosi érának vége lett.

Megalakult a Kádár Kormány.

Működése mindjárt azzal kezdődött, hogy a forradalom alatt megalakult Munkás Tanácsokat szétverték, és a Karhatalmisták kézre kerítették azokat, akik részt vettek bármiben is. Megdöbbenéssel olvastuk és hallgattuk a rádióban, hogy az egész ellenforradalmat nyugati imperialisták szították.

De ezt a nép nem hitte el és én is a két szememmel láttam a csepeli munkások tépett zászlaját és azt, ahogy emberek ezrei spontán csatlakoztak a tüntetéshez.

Rengetegen disszidáltak, félve a megtorlástól, vagy éppen éltek az alkalmal, hogy a nyitott osztrák határ felé el hagyhatják ezt a szerencsétlen hazát. Nekem is adódott erre alkalom.

Egyik nap amikor gyalog nekivágtam Pestnek autóstoppal, külföldi kocsit vett fel, felajánlották, hogy ki visznek Bécsbe.

De idekötött az édesanyám iránt érzett felelősség,, Szanta Cruz, és a munkám, amit szerettem

Főleg, azok mentek ki akik származásuk miatt nem tanulhattak, nem szerezhettek diplomát vagy részt vettek valamiben.

Azoknak az egyetemistáknak is jaj lett akik elsőként vonultak ki Pest utcáira. Nemcsak úgynevezett" reakciós, felforgató elemeket" de válogatás nélkül

KISZ. fiatalokat is vittek be az Andrási út 60-ba és nyomorékká verték őket amazokkal együtt.

De mindezekről csak fél füllel lehetett hallani és az ember nem tudhatta igaz e vagy csak mendemonda.

Csak évekkel később, amikor kis időre egy sánta férfi került hozzánk személyzetisnek – mesélte el, hogy kizes egyetemista volt ő is és begyűjtötték a többivel együtt, az Andrási út 60-ba, ahol a talpát addig verték, amíg az eszméletét nem vesztette, de azért jelenleg is párttag vagyok... mondta kesernyés mosollyal.

Ismét együtt volt a teljes apparátus. Folytattuk a munkánkat.

A tanítás is megkezdődött .A gimnázium mosolygó szemű latin tudású igazgatóját nem láttuk többé, új ember jött a helyébe, néhány tanár is eltűnt.

A Maléter Pál hősiességét dicsőítő versem odaadtam Végh tanár úrnak elolvasásra.

Egyik nap kihívott a folyosóra és elmondta, hogy a karhatalmisták házkutatást tartottak a gimnáziumban és nem engedték be sem a tanárokat sem a diákokat, amíg a kutatást el nem végezték.

– Képzelve mit álltam ki, hiszen a maga verse a fiókomban volt. Kivették volna belőlem a szerzője nevét. Szerencsénkre nem találták meg. Csoháldozom is rajta.

– Vagy csak nem akarta megtalálni, az aki ott kutatott...

Ezt a versemet november végén írtam, amikor már véget értek a harcok.

– Most jöjjön velem a tanáriba és a szemem előtt bedobja a kályhába.-

Amíg ellobbant a papírlap, ott álltunk a kályha előtt, s mikor látta, hogy kihullik a könny a szememből, vállamra tette a kezét.

NOVEMBER VÉGÉN
/1956/

*Mi lobog a szélben
éjfél idejében
baljóslatú ködben
lélekölő csöndben
– mi lobog a szélben?*

*Maléter Pál tartja
konok, magyar fajta
zászlónkat az éjben
ostrom gyűrűjében
Maléter Pál tartja.*

*Tankok dübörögnek
barikádok nyögnek
parázslík a hajnal
szemben a magyarral
– tankok dübörögnek.*

*Balsorsverte nemzet
ki mindig csak veszthet
határt, szabadságot
lelket is meg álmot
– balsorsverte nemzet*

*Tűnnek a remények
idegen, zord lények*

*taposnak a földön
piros fehér zöldön
s tűnnek a remények.*

Csak most, hogy a tanítás megkezdődött és megint bejártam Pestre gondoltam jobban át a Zebegényben történeteket, és kezdtem ismét foglalkozni a magam, illetve kettőnk sorsával, s hogy most aztán hogyan is lesz tovább?

Meglepődve észleltem, hogy semmiféle lelkiismeret furdalást nem érzek, nem voltak vallási skrupulusaim, rájöttem, hogy modern, független nő vagyok, kenyérkereső, és mindenekfelett költő.

Tanáraim szerint akkor is költő, hogyha csak a fióknak írok.

Nekem is jogom van az élethez, a szerelemhez. Senkitől nem vettem el senkit, és Edit Piaf sanzonját dűnnyögtem magamban - „...nem bánok semmit sem”.

Bár az én szívem nyugodt volt, észre kellett vennem, hogy Szanta Cruzt lelkiismeret furdalás gyötri.

- Ki kellene lépnem - mondogatta, miközben csókolt.

Az ilyen kijelentéseinek azonban nem éreztem meggyőző erejét, és így elengedtem a fülem mellett.

De megdöbrentett az, hogy én tudom milyen nagy lépés volt tőlem igent mondani arra, amire kért és most mégis ő siránkozik és szaladgál a gyóntatójához.

Nem tudtam elképzelni, hogy tudja kimondani :- " Fogadom, hogy többé nem vétkezem, és a bűnre vezető alkalmat elkerülöm " - csak azért, hogy megkapja a feloldozást. Megígéri , mert neki szüksége van feloldozásra. Aztán újra elköveti ugyanazt, amiről úgy érzi, hogy bűn, méghozzá „ halálos”.

Nekem nincs szükségem arra, ami nélkül ő nem tud élni. És ebben nem tudom megérteni őt, bárhog is szeretném. Miféle gyónás az, amikor valaki megfogadja, hogy többé nem vétkezik és azután ott folytatja, ahol abbahagyta.

Hogyha őszintén fogadná, akkor szakítania kellene velem.

Ez pedig a gyönyörű négy év után és az után ami történt köztünk - számomra tragédia lenne.

Elképzelni sem tudtuk az egymástól való elszakadást.

Szerettem és elfogadtam őt mindezek dacára, csak éppen az utolsó cénaszál is elszakadt, ami még ahhoz a régi istenképhez fűzött, amiben ő mindennek dacára is hitt.

De mindenben alkalmazkodtam hozzá és felnéztem rá, továbbra is.

Sokszor még a lelkiismeret furdalásaiért is becsültem, hiszen körülöttem oly sokan voltak a gátlástalanok, csak bántott, hogy kínládásainak én vagyok akaratlanul is az okozója, és ez megkeserítette együttlétünket, számomra is örömmé vált az, aminek örömet kellett volna, hogy adjon.

1957. júniusában leérettségiztem.

Nem is gondoltam, hogy a felnőtt diákok ballagása is ilyen megható élmény. Dr. Kaiser biológus tanárunk az Opera-ház zenekarának tagja és hegedűse harmónium mellett betanította erre az alkalomra a Gaudeámus Iqvitur, mert a hagyományos Ballag már a vén diákot nem volt szabad énekelni.

Meghatódva vonultunk le a lépcsőkön emeletről emeletre és búcsúztunk a tantermektől, tanárainktól, osztálytársainktól. Majd miután elénekeltük a betanult Gaudeámust – valamelyikünk mégiscsak elkezdte a Ballag már a vén diákot...

A harmadikosok búcsúztattak minket, kis tarisznyával, benne lyukas kétfilléressel és aprócska pogácsával..

Ő ott várt az iskola előtt és a jutalmam az volt, hogy végigsétáltunk a Váci utcán és beültünk a Zserbóba. Az érettségi tablót a Váci utcában csináltattuk Angelo Fotó Stúdiójában.

Sötét kosztüm volt rajtunk, fehér blúzzal. Akinek nem volt megfelelő blúza az egyik a másikának adta kölcsön, nekem a hadnagy Piri kölcsönözte oda a blúzat, és így mindnyájan egyformában vagyunk a tablón..

Szanta Cruz velem együtt örült, és biztatott, hogy némi pihenés után iratkozzam be az ELTE esti tagozatán a Bölcsész karra.

Számomra továbbra is ünnep volt a vele való minden találkozás, akár a városban kószáltunk, hangversenyre, múzeumokba mentünk, vagy kirándulni a Mucussal.

De a verseim amiket ebben az időben írtam inkább szomorúságról, mint boldogságról tanúskodtak. Mégis ezek voltak életem legszebb napjai.

Szerény voltam és elégedett és megköszöntem Istennek, vagy a Sorsnak Őt. Életemnek erről a másik dimenziójáról senki nem tudott semmit.

21.

*„Oly távol messze van hazám
Csak még az egyszer láthatnám”*

Ebben az időben nap mint nap ezt a szívfájdító amerikai songot sugározta a rádió. Ezt a honvággyal telít ezt a disszidenseket hazaívogatót.

*„Holdfényes májusok
muskátlis ablakok
hozzátok száll
minden álmom...”*

Ezt hallgattuk az irodában is munka közben. Volt min gondolkodni. Mihez kezdenek odakint a nagyvilágban magyar honfitársaink? Lesznek e akik haza mernek jönni?

*„Ott ahol él anyám
ott van az én hazám
ott lennék boldog csupán...”*

Örültem, hogy nem mentem ki, amikor mehettem volna. Vajon mi sors várt volna rám? Talán jobb, talán rosszabb? De nekem így jó, ahogy van, mondogattam magamban, vagy csak gyávaság és az is benne van, hogy nem merek kockáztatni?

A beadások megszűnésével sok minden megváltozott és könnyebbé vált a lakosság számára az élet. Az apparátusban is voltak személyi cserék. Egyre több reszortot láttam el és egyre jobban megismertek és egyre inkább elismerték a munkámat.

Szanta Cruz segítségével bevezettettem a villanyt és ünnep volt számunkra, amikor egyik este először kapcsoltuk fel a világítást. Zsófi azt állította, hogy Gizi néni a forradalom alatt azt a kijelentést tette, hogy most aztán ki lesz söpörve a sok szemét a tanácsházából.

Rómeónak jól jött ez, mert Gizi néni nyugdíjba menetele után ő lett volna esélyes a vezetői posztra és már csak egy év volt hátra ahhoz, hogy Gizi néni nyugdíjba menjen. Most hát ügyet csináltak a dologból és összehívták az apparátust, tanácselnököket és a párttitkárt. Mindenkinek jelen kellett lenni.

Csak akkor tudtam meg miről van szó és Gizi néni is csak akkor tudta meg mivel vádolják, amikor Zsófi felállt és szemébe mondta a vádat.

Gizi néni olyan piros lett, hogy félfő volt mindjárt agyvérzést kap, majd ráborult az íróasztalra és keservesen sírt.

– Gyerekek, egész életemben keményen és becsületesen dolgoztam, ne vegyétek el még a nyugdíjamat is. Én ilyen nem mondtam, hiszen én is itt dolgozom.

Zsófi könnyörtelenül folytatta:

- De igenis mondtad.
- Mikor mondtam volna, egész idő alatt itt sem voltam.
- Akkor mondtad, amikor sorba álltál tejért.

Rettenetes volt nézni a kétségbeesetten zokogó csoportvezetőnőt. Eszembe jutottak Zsófi feljegyzései amiket elégetett azokban a napokban és így most már tudtam, hogy spicli – felháborodtam és felálltam.

- Zsófi, te is ott álltál a sorban és hallottad ezt a kijelentést? Te a másik telepen laksz – nem hiszem, hogy itt álltál sort a tejért .

- Én nem de olyan mondta, aki hallotta.

- Akkor be kellene hívni azt, aki neked azt mondta, hogy hallotta és szembesíteni kellene Gizi nénivel. Nekem ugyanis pont az ellenkezőjét mondta akkor, amikor Pesten annyira lövöldöztek. Azt mondta - " Mikor hagyják már abba, még a kertbe sem merek kimenni hátha egy eltévedt golyó eltalál "

A Párttitkár akkor felállt, nem szólt egy szót se csak kiment és bevágta maga mögött az ajtót.

Dorosics vigyorgott. Zsófi piros volt mint a paprika. Rómeó meg elkapott a folyosón és azt mondta:

- Beleköptél a levesbe.

Nekem csak most esett le a tantusz és elszomorodtam, mert ezt a kollégámat különbnnek és korrektebbnek tartottam a többinél. Szinte fájt, hogy csalódtam benne.

Mivel a csoport tudta, hogy Rómeó lesz a vezető, hogy kedvébe járjanak bojkottálták Gizi nénit, csak Dorosics maradt semleges.

Azelőtt Gizella napkor óriási traktákat csinált az ünnepelt, most senki még csak azt sem merte néki mondani, hogy – Isten éltesse.

Hazafelé menet nem tudtam megállni és az utca sarkon mielőtt ott elváltunk megcsókoltam és felköszöntöttem.

- Milyen rendes vagy, képzel a Zsófi tegnap este felkeresett a lakáson egy cserép virággal és felköszöntött.

Mondanom se kell, hogy szóhoz sem jutottam.

Csak most jutott eszembe, hogy nekem meg sem köszönte, hogy kiálltam mellette és ezzel ellenségeket szerezhettem magamnak. De hiába – képtelen voltam uralkodni magamon ha igazságtalanságot láttam.

Idővel nagy meglepetéssel tapasztaltam, hogy Rómeóból a legjobb akaróm, tisztelóm, legjobb kollégám lett, s amikor ő lett a vezető – engem jelölt helyettesének.

Boldog voltam, amikor 58 karácsonyán Szanta Cruz meglepett egy rádióval, mivel ő újat vett – a régit nekem adta, egy négylámpás Philipst.

Öröm volt nézni, ahogy édesanyám odaült mellé. Kedvence a Melodi da mur volt a madárcsicsergéssel, és milyen öröm volt meghallgatni a szilveszteri műsort és a déli harangszót.

Egyik nap felhívatott az emeletre a tanácselnök és azt mondta –

– Meg vagyunk elégedve a munkájával, maga nagyon lelkiismeretes és mindemellett tehetséges is. Az érettségije is meg van. Szeretnénk kiemelni magát, tudjuk, hogy jószemű, jó tollú író válna magából. Lépjen be a Pártba. Másképp nem megy.

Megdöbbszent hallgatásomat látva, egy kis könyvecskét nyújtott át.

– Ezek az alapszabályok, olvassa át és , mondjuk három nap múlva várom a választ.

Azt sem tudom hogy keveredtem le a földszintre. Hogy belépjek bármiféle pártba meg sem fordult a fejemben, csak az, hogy most aztán mi lesz?

Tudtam, hogy az ajánlattal nem fogok élni de ezt mivel fogom indokolni?

Ki fognak rúgni, elveszítem az állásomat.

Alig vártam, hogy Szanta Cruzzal beszéljek. Miután meghallgatott nagyon komolyan azt mondta :

– Hannám, 56 előtt a Pártba belépni bocsánatos bűnnek számított, so-
kan megtették a nagyobb darab kenyérért, családért, ezért – azért, de 56
után belépni – hazaárulás.

– És akik 56 előtt beléptek és 56 után is bent maradtak, azok mik? –
kérdeztem dühösen.

– Na mik? – nevette el magát.

– És ha kirúgnak?

– Nem fogják. – mondta úgy , mint egy kinyilatkoztatást.

– Miért olyan biztos benne?

– Mert értékelik a munkáját, és mert igazságtalanság lenne.

– De mit fogok mondani ha letelik a három nap?

Erre ő sem tudott mit mondani. Magam sem tudtam, még akkor sem amikor lenyomtam az elnöki szoba kilincsét

Megálltam az íróasztal előtt, átnyújtottam a könyvecskét és az elnök jóindulatú, mosolygós arcába néztem.

– Áttanulmányozta? – és akkor egyszerre megjött a hangom.

– Igen, de éppen azért mert jó a szemem és meglátok olyan dolgokat amiket nem volna szabad meglátnom, előbb-utóbb kirúgnának a pártból, és akkor már inkább csak maradjak egyszerű, de megbecsült pártonkívüli,

mint egy kirúgott párttag. Arra gondoltam, mint párttag egész biztos nekimennék az olyan párttagoknak mint Zsófi és a Deltás.

Csak nézett rám, kezében a könyvecskével, majd azt mondta :

- Nagyon sajnálom, pontosan ilyen emberekre volna szükségünk. -

Ismerős volt ez a mondat, már néhányszor mondták ezt nekem, nem is tudtam komolyan venni. Még egy ideig nyugtalankodtam, hogy majd ilyen - olyan ürüggyel kapok egy felmondó levelet, de telt-múlt az idő és nem történt semmi.

59 karácsonyán megint öröm ért. Hosszú hallgatás után megjelent Pasztell című versem a Pest Megyei Hírlap karácsonyi számában. Ennek a lapnak volt mutációja a Monor és Vidéke.

A lapot szinte kötelesek voltunk előfizetni, és csak úgy próba - szerencse beküldtem a verset a Blaha Lujza téri szerkesztőségbe.

Ez egyik legszebb karácsony volt az életembe. A vers karácsonyi illusztrációkkal volt keretezve.

Ünnepek után jött a postás és hozta a honoráriumot. Nem volt ez nagy összeg, nekünk mégis jól jött, nem beszélve a vele járó lelki örömről.

Hamarosan levelet kaptam a Monor és Vidéke akkori szerkesztőjétől Radványi Barnától.

Közölte, hogy igényt tart verseimre, karcolataimra, helyi témákkal foglalkozó riportokra, tudósításokra is felkér. Ez a felkérés szárnyakat adott, hetenként többször is jelentek meg írásaim és egyre többen figyeltek fel rám. Én is egyre jobban odafigyeltem a környezetem problémáira és most már nemcsak lírai versek, de közérdekű témák, derűs karcolatok, üzemi riportok jelentek meg tőlem a lapban.

A szerkesztő havonta értekezletet tartott Monoron, az első értekezleten ismertem meg személyesen Radványi Barnát. Alacsony, szemüveges, jó humorú ember volt, a szemével is tudott mosolyogni. Ezeken az értekezleteken megismerkedtem a lap néhány külső munkatársával is, közöttük F. J. református lelkésszel, aki oda ült mellém és gratulált a verseimhez. Ezeken az értekezleteken feladatokat , névre szóló, havi ütemtervet kaptunk. Így lettem kijelölve arra, hogy Bálint Ágnessel az országos hírű meseíróval riportot készítek.

Az író nő egy romantikus, fákkal, cserjékkel teli óriási park közepén álló kastélyban lakott két lányával, férjével, számos kutyával és macskával. A park, illetve liget visszhangos volt a rigók füttyétől, madarak csivitelésétől.

Az egyik fa alatt asztalka állt, rajta táskagép. Ideális hely a meseíráshoz.

Kedvesen fogadott, és mindjárt összetegeződünk. Kiderült, hogy az író minden megjelent versemet elolvasta és szereti. Arra bízott próbálgatni mesét is írni és ő bevinné a TV-hoz, ha jó. Baráti kapcsolat alakult ki köztünk, és férjének is bemutatott, aki végtelenül finom, bűbájos ember volt.

Meg is írtam, első mesémet és ő be is vitte.

Ismerőseim körében nagy szenzáció volt amikor a képernyőn is megjelent a nevem és Kovács P. József felolvasta esti meséimet, amiket később átvett a Rádió is.

A „Gombavár” címűre szerződést is kötött velem a TV és meg is filmesítette. Szanta Cruz bízott, csak nem megállni, tartani és építeni a kapcsolatokat és beiratkozni az egyetemre.

Ehelyett beiratkoztam az I. Istvánba, hogy mérlegképes könyvelést tanuljak.

Ez a főiskola a Mester utcában volt közvetlenül a Fáy András gimnázium szomszédságában. Már akkor izgatta a fantáziámat amikor a gimnáziumba jártam.

Méla undorral rajzolgattam az akasztófákat és hallgattam Szanta Cruz dorgálását, hogy egy ilyen prózai tárgyra fecsérelem az időt, ahelyett hogy azzal foglalkoznék amihez tehetségem van, az pedig az irodalom és filozófia lenne.

Hogy miért ajánl ő is csakúgy mint Végh tanár úr és dr. Vancsó filozófiát nekem mintha csak összebeszéltek volna – erről fogalmam sem volt.

A munkahelyem viszont ezt nem javasolta, mondván – hogy a pénzügynél nincs szükség sem filozófiára, sem irodalomra. Nem írták alá a jelentkezési lapomat, de én mégis nekivágtam az előkészítőnek.

Talán ha a jogot választom, azt aláírták volna. De lehet, hogy azt sem.

Jogi tanulmányokra olyan embereket javasoltak, akiknek valamiféle pártfunkciójuk volt vagy arra lettek kijelölve.

Anyám nem tudta elviselni, hogy munkaidő után sem vele foglalkozom, hanem a tanulással.

– Nem tudom mit akarsz még? meg van a szép állásod, szakvizsgáid, érettségid, újságírói igazolványod. Meddig akarod még ezt csinálni?

Magam sem tudtam erre felelni. Talán csak a kisebbségi érzés, az önbi-zalom hiánya amit belém sulykolt a múlt, a származásom, a gyerekkorom és kora ifjúságom idején átélt mellőzések és megaláztatások miatti bizonyítás kényszere hajtott ám tagadhatatlan az a tény, hogy mindenáron elismert költő akartam lenni és úgy éreztem a jelenlegi iskolázottságom ehhez nem elég.

De ezek a gondolatok csak jóval később tudatosultak bennem.

Nekem minden kevés volt amit elértem, kritikus szemmel olvastam saját verseimet is és azokkal sem voltam elégedett. Én csodálkoztam legjobban, hogyha irodalomhoz értő emberektől elismerést kaptam.

Keresztanyám meghívott Németországba, töltsen náluk a szabadságomat. Útlevelekérelmemet elutasították, hiába volt Ost és nem West, ahová menni akartam.

Szívdobogató élmény volt számomra a Fekete Istvánnal történt találkozás. Szanta Cruz ugyanis megmutatta néki a verseimet, s ő ezek után meg akart ismerni.

Barátságosan fogadott Budán, Tárogató úti lakásán. Magas, kreolbőrű, nem mindennapi megjelenés volt. Kávéval és aprósüteménnyel kínált, amit a felesége szervírozott, majd magunkra hagyott minket. Az Író szemben ült velem, fekete pulikutyája térdére fektetett fejfelül fülelt beszélgetésünkre.

- Talán ő a Bogáncs?

- Az ő nevét adtam a könyvbeli főhősnek.

A kutya, nevének hallatán elvakkantotta magát a szemébe lógó csimbókok mögül rám ragyogtatta okos szemeit, és piros nyelve fehér rizskása fogai közül előbukkant, mintha csak nevetett volna.

Ő boldog Bogáncs, gondoltam - milyen jó is lehet ilyen melegsívvű ember tulajdonának lenni.

Akkor már olvastam tőle a Lutrát, a Hu-t, láttam a megfilmesített Tüskevárt és örültem, sőt büszke voltam rá hogy személyesen megismerhettem. De ami legnagyobb öröm volt számomra, a verseimre mondott véleménye volt. Azt mondta, hogy az én lírámm Vajda János lírájához hasonló, és, hogy Ady Endre azt mondja valamelyik költeményében :

- „Áldott az asszonyok között, aki verset tud írni” -

- És én tudok? kérdeztem szívdobogva.

- Maga tud.

Megígérte, hogy megpróbál szerkesztő barátainál közbejárni, hogy lapjukban, illetve rovatukban közöljenek tőlem verset.

Említettem nagybátyámat, aki nemzetközi jogász volt, de szép irodalommal is foglalkozott és Indiában Ceylon szigetén a Buddhista kánonjog tanulmányozása közben halt meg ötvenegy évesen. Mondta, hogy hallott róla, és ha van birtokomban tőle bármilyen

könyv hozzam be, vagy küldjem el neki , szeretné elolvasni. Főleg az okkultizmus érdekelte volna, de nagybátyám ezzel nem foglalkozott.

Így alakult ki kapcsolatom kedvenc írómmal Fekete Istvánnal.

Néhány versemet sikerült is elhelyeznie egy – két lapnál. Sajnos azok a szerkesztők, akikkel összehozott nem sokáig tudtak segíteni, mert valamilyen oknál fogva sorra eltűntek a lapok rovataiból.

Szanta Cruz ütötte a vasat és állandóan biztatott, hogy ne adjam fel, tartsam és keressem a kapcsolatokat mert csak így lehet manapság írásokat elhelyezni.

Jó volt vele kéz a kézben barangolni a hegyek között, amikor eső után fodros felhők szálltak az égen és az erdei utakon a tócsákban visszatükrözödték.

Jó volt vele nyáron, amikor zöldelltek a fák és a fűben mindenfelé vadvirágok tarkáltak.

Jó volt vele ősszel, amikor fűrtökben lógtak a fenyőkön a tobozok és szétszálltak a pitypang bolyhai és jó volt vele róni a fenyvesek között kanyargó ösvényeket, akkor is amikor a jég kristálysípokén csüngött a gallyakról és lábunk alatt ropogott a hó.

Több volt ez mint testi szerelem. Ez lelki szerelem volt.

Találkozásaink többnyire az ilyen sétákból álltak és talán jobban kielégített azzal, hogy megfogta a kezem, mintha lefeküdtünk volna. Minket nem az érzékiség hajtott egymás karjaiba, mi lélekben találunk egymásra.

Számunkra az is öröm volt, ha csak beszélgettünk akár telefonon, akár amúgy és mindig volt mondanivalónk. Volt úgy, hogy mivel tudta, hogy a német nyelvtan szabályait ismerem és kicsit beszélem is, egy – egy sétánkon megszabta, hogy csak németül fogunk beszélni és csak akkor méltat válaszra, ha németül szólok hozzá.

Ilyenkor kénytelen voltam otthon nekiesni a szótárnak és gyakorolni, hogy szót érthessek vele.

Nagyokat nevettünk baklövéseimen.

Volt úgy, hogy a levelet is németül írta az utolsó szóig, a megszólítás – Liebchen volt. Ilyenkor nekiestem a szótárnak és lefordítottam.

tam s amikor megfejtettem azt, hogy-e akkor vagy akkor , itt vagy ott vár, külön öröm volt számomra.

Most vettem hasznát annak, hogy amikor német nyelvből vizsgázni készültem a polgári iskola anyagából, a tankönyvben talált költeményeket sorban lefordítottam.

A gimnáziumban is sikeresen lefordítottam Lermontov egy költeményét orosz tanárunk nagy örömére.

Szanta Cruz csakhamar meglepett egy francia tankönyvvel és most már azzal is elkezdett macerálni.

Meglepett egy fényképezőgéppel is és megtanított fotózni, és diázni.

Kimentünk a Múzeum kertbe és ott kaptam először lencsevégre a járókelőket.

22.

Férfi kollégáim talán észrevették, hogy megváltoztam. Jobban adtam magamra. Öntudatosabb lettem, hiszen most már tartoztam valakihez.

Elkezdtem rendszeresen fodráshoz járni, a munkaköpenyt levettem és mindig csinosan öltöztem.

Jobbra – balra kaptam az ajánlatokat nős kollégáimtól, a járási adófelügyelőktől és legnagyobb rémületemre a Seriff is felfigyelt rám. Nagyon kedvesen tértem ki előlük, megjátszottam, hogy nem veszem komolyan ajánlataikat, elengedtem a fülem mellett, vagy úgy tettem mintha viccnek venném. Titkomat senkinek ki nem adtam, inkább meghagytam őket abban a hitben, hogy szűz vagyok., és vállaltam csipkelődéseiket, hogy:

– Te nem tudod mi az élet, nem tudod mit veszítesz

– Mire vársz? el akarod vinni a sírba?

– Ha rászánod magad, nekem szólj, csak nős emberrel kezdj, mert az nem fog kibeszélni.

De azért megmaradtak jó havernak.

Persze volt olyan tapasztalatom ezen a téren is, hogy a férfiak nagyon komiszak tudnak lenni.

Volt egy kolléganőm, elvált asszony, aki feljelentette az egyik adófelügyelőt, hogy az zaklatta őt. Az viszont letagadta, sőt még azt is mondta –

csak nem képzelik, hogy egy ilyen trampli őt érdekelné. A nőnek az a baja, hogy neki nem kellett.

Őszintén szólva a kolléganőnek hittem, ám azt is tudtam, hogy eléggé kikapós és ebből ő maga sem csinált titkot.

Én igyekeztem diplomatikusan leszerelni férfikollegáimat és bár ez olykor számomra nagy idegjáték volt, de mindig sikerült anélkül, hogy ellenséget szereztem volna magamnak.

Senki sem sejtette, hogy ott áll mellettem valaki, aki tartást ad, aki fogja a kezem s akit nem cseréltem volna el egyikőjükkel sem. Magatartásomat a környezetemben lévők érthetetlennek tartották, de elfogadtak olyannak, amilyen voltam.

Az adócsoporttal szomszédságában levő gazdálkodási csoport élére ki-nevezték S. Lajost, aki igazi muzsikos lélek, front előtt egészen fiatalemberként a felső-telepi templom orgonistájaként is működött.

Az az ötlete támadt, hogy megpróbálhatnánk ketten három felvonásos operettet írni. Én írnám a szöveget ő meg a zenéjét.

Kiötöltem a témát, a cselekmény egy balatoni üdülőben játszódott, rengeteg félreértés közepette találtak egymásra a párok.

Az áriák szövegének írása közben teljesen feldobott és mámoros hangulatban voltam, de amikor a készülő "művet " alkalmakként felolvastam Szanta Cruznak, ő mindig letört azzal, hogy – de ha nem sikerül, le ne törjek, de én ilyenkor mindig letörtem annyira, hogy nem egyszer szét akartam tépni a szöveget.

Én, aki a nyolcórás munkaidőt maximálisan kihasználtam, most azon kaptam magam, hogy az adófőkönyvek fölött azon mélázom, hogy teszem azt, a második felvonás belépője miként fog megtörténni.

Dallamok zsongtak bennem és magam előtt láttam a jeleneteket

Az egyik dalbetét így muzsikált a szívemben:

*– Hold ezüstje hull a tájra
és az alvó violákra
csókot ejt az esti szél,
itt állok magam feledve
holdsugárban, elmerengve
szívem csak rólad mesél..
minden percben azt meséli
azt dobogja, azt reméli
nem csak álmodás*

ez a találkozás...

Ilyenkor gyorsan le kellett skiccelnem valami közelben lévő cetlire, vagy csekk hátuljára és ha valaki bejött gyorsan elrejtteni, a fiókba, iratok közé. Ezzel a szöveggel csak addig jutottam, hogy – „szívem csak rólad mesél” –, amikor nyílt az ajtó és ott tornyosult, cseplin bajuszával, homlokán két szigorú függőleges ráncsal a Seriff.

Gyorsan összecsuksztam a főkönyvet a cetlivel. Zavarom és a gyors mozdulat úgy látszik gyanússá tett előtte.

Leült velem szemben az íróasztalhoz, és maga elé húzta a vaskos főkönyvet.

Jaj! – mondtam magamban.

– Na, hadd nézzem, hány notórius nem fizetőt találok ebben a könyvben?

Valamilyen ürüggyel nagyon gyorsan átmentem a másik szobába.

Mi lesz most? Nagyon szégyelltem magamat, most azt fogja a nagyfőnök hinni, hogy munkaidő alatt írom a verseket, azokat is amik az újságban sorra megjelennek. Pedig nem szoktam csak most, mert ez az operett, meg ezek a dalocskák nem hagynak békén. De hát ki érti ezt meg?

Zsófi bement valamiért a Seriffhez. Hallottam, hogy beszélgetnek, és reménykedtem, hogy talán nem is nyitja ki ott a könyvet, ahol az a papír van.

Zsófi kijött. – A Seriff hív – mondta. Bementem és leültem a helyemre. Ott volt előtte a papír.

– Mi ez? – reccsent rám komoran.

– Ez egy izé ... egy dalszöveg, – és úgy néztem rá a papírra, mintha sohasem láttam volna.

– Micsoda? majd adok én magának dalszöveget! Maga azért kapja a fizetését, hogy könyveljen, nem azért, hogy dalszövegeket írjon. – Éreztem, hogy igaza van és szégyenemben sírva fakadtam.

– Na tessék, most még ő sír, holott nekem volna okom a sírásra, legalább azt árulja el ki az, akiről a szíve mesél? Szerelmes a költő – mondta most már derűsebben.

Értetlenül néztem rá, és láttam, hogy a szemében mosoly bujkál.

– De hát ez egy operett lesz, én írom a szöveget, Lajos a zenéjét...

Operett? – Hátradőlt a székén és csak nevetett, nevetett.

Meg vagyok én áldva mind a kettővel. Az egyik szíve szerint orgonista és muzsikos, a másik meg költő. Csak azt szeretném tudni, hogy mit ke-

resnek maguk a pénzügynél, az adónál? De Isten irgalmazzon maguknak, ha ez a nyavalyás Vecsés nem teljesíti az adóbevételi tervét. Tudja mi lesz akkor?

Kérdőn néztem rá.

– Akkor lefoglaljuk a szerzői jogdíjat, amit az operettért kapnak. – azzal nevetve elviharzott.

Amikor legközelebb értekezlet volt Monoron a Járási Tanácsnál – prémium osztással egybekötve – gondoltam biztos kihagy belőle, jó ha nem szégyenít meg mindenki előtt.

De engem is szólítottak. Kimentem az asztalhoz, ő pedig rámkacsintva nyújtotta felém a borítékot, mondván:

– Ez is operett, – és nevetett.

De akárhogy is nevetett, a három felvonásos operett elkészült " Balatoni nyár " címmel.

Csak az apparátus tudott róla és égtek a kíváncsiságtól, hogy megismerjék a tartalmát és a zenéjét.

Ezért Lajos meghívta az érdeklődőket a lakására ahol a felesége üdítővel várta a társaságot, Lajos pedig leült a pianínója mellé.

Csókolgattak jobbról, balról és gratuláltak mindkettőnknek.

Tervbe vették, hogy a szabadtéri Jókai színpadon előadják, de ehhez a szerzői jogvédő engedélye kellett, mivel három felvonásos volt.

Nem tudtuk, hogy is fogjunk hozzá. Be kellene küldeni talán a nagy operettkirálynak, Rátonyinak.

Én előre féltem a kudarctól. Azt el tudtam képzelni, hogy itt a szabadtérin előadják, a vecsési, nagyon tehetséges műkedvelőkkel, de, hogy hivatalos úton engedély után kilincseljünk ahhoz egyikünknek sem volt ambíciója.

Lajos rám bízta az egész ügyintézését.

Csak annyira futotta tőlem, hogy elküldtem Rátonyi Róbertnek és kéretem olvassa el és közölje, hogy milyennek találja? mert szeretnénk itt helyben előadni.

Pár hónap múlva, amikor már nem is számítottam rá, levelet kaptam tőle. Visszaküldte a partitúrát, nagyon kedves biztató sorokkal és elküldött Hajdú Júliához, azzal, hogy ő majd segíteni fog a zenésítéssel, hivatkozom rá.

Ebből arra következtettem, hogy újból kell zenésíteni.

Úgy éreztem, hogy ez nem volna fair dolog, hiszen Lajos mennyit dolgozott vele.

Így aztán abba maradt minden. Meg sem említettem néki Hajdú Júliát.

Talán becsvágyóbbnak kellett volna lennem, harcolnom azért, hogy ki-
törjek az ismeretlenségből, és nem törődni mással. De elégedett voltam a
helyi sikereimmel, a Pest megyei Hírlap olvasói az egész monori járás 18
községében ismerték a nevemet, riportjaimat, verseimet, novelláimat.

Sőt, most már nemcsak a mutáció lapján, hanem a főlapban is közölték
verseimet és az pedig az egész megyében terjedt. Néha olyan laptól kap-
tam honoráriumot, ahová be sem küldtem verset, hanem átvették a Hír-
laptól.

A Nők Lapja gyermekrovatában is közölték meséimet és gyerekek ré-
szére írt verseimet. Beértem ezekkel a sikerekkel, ennél többre nem érté-
keltem sem magamat, sem a tehetségemet.

23.

Keresztanyám minden levelében írta, hogy mennyire örülnének kereszt-
apámmal együtt, hogyha ki tudnék menni hozzájuk. Útlevel kérelmemet
háromszor is elutasították. Hiába voltam tanácsí dolgozó, úgy látszik,
hogy mégsem bíztak bennem.

Végül valaki azt mondta, miért nem próbálkozom Marosán elvtárrsal, ő
mielőtt miniszter lett itt dolgozott Vecsésen a Wochauer pékségben. Egy
vecsési dolgozónak hátha segít.

Írtam is egy szívhez szóló levelet, amelyben tudtára adtam, hogy
semmiképpen nincs szándékom kint maradni, hiszen idős, beteg édes-
anyám senkire nem támaszkodhat, egyedüli eltartója én vagyok.

Megkaptam az útlevelet. Örültem és készültem az utazásra.

Várni foglak a frankfurti pályaudvaron – írta Keresztanyám, hogy meg-
ismerjelek, tűzz ki a kabátodra egy kis nemzetiszínű szalagot.

A vonat a Nyugatiból indult délelőtt 9 órakor.

Szanta Cruz kijött az induláshoz, velem együtt izgult és bárcsak két
hétről volt szó, felírta keresztanyámék címét és megígérte, hogy írni fog,
még hozzá repülőpostán, hogy még ottlétem alatt megkapjam. Jól esett,
hogy ott van és még az is érdekli, hogy jó helyen foglaltam e helyet. Ami-
kor a vonat elindult integettünk egymásnak az ablakon át.

Havas, latyakos januári nap, minden szürke volt. Csak a robogó vo-
natban szeppentem meg, hogy csekély német tudásommal, hogy fogok
boldogulni. Azt tudtam, hogy a vonat Berlinig megy, és ott át kell száll-
nom a frankfurti vonatra.

Lengyelországon át mentünk, de nem sokat láttam belőle, hamar le-
szállt a téli este, a ködös éjszakában az elsuhanó helyiségek fényei is alig
derengtek át. Amikor elértük az NDK. határát már jól benne voltunk az
éjszakában. A szakasz, ahol én ültem teljesen kiürült. Félelmetes volt ez a
magány. Gondoltam átmegyek a másik szakaszba, hátha ott találok utaso-
kat. Mentem egyik szakaszból a másikba, bőröndömet cipelve. Hiába. Úgy
éreztem egyedül vagyok az egész vonaton, csak a mozdonyvezető létezik,
aki isten tudja hová visz. Kalauzt se láttam sehol.

Azt hiszem ekkor fogant meg bennem – Különös utazás – című versem.

Álltam az egyik peronon és hallgatóztam. A síneken gördülő kerek-
ek olyan furcsán, ijesztően csikorogtak. Mintha a vas sikoltozott volna. Áll-
tam a nyitott peronon és néztem a szürke felhőrongyok között didergő
holdat

Borzongva gondoltam arra, hogy talán ugyanígy hallották a marhava-
gonokba zsúfolt emberek ezt a baljós hangot akiket erre vittek a haláltá-
borokba.

Nehéz lett a szívem és szomorú.

Világos reggel lett, mire befutottunk a berlini pályaudvarra.

Elveszettnek éreztem magam a hatalmas csarnokban, a rengeteg sín-
pár és a fel-alá hullámozó tömeg közepette. Valakit meg kell kérdeznem, hogy
hol áll a frankfurti vonat. Keresztanyám azt írta, hogyha valami probléma
adódna, keressem fel a Pályaudvaron működő Vörös Keresztet, ott majd
segítségemre lesznek.

Inkább megszólítottam egy járókelőt, aki férfi volt. Mondtam németül,
hogy magyar vagyok és Frankfurtba szeretnék menni. Nagy meglepeté-
semre, az illető gyűlölködve végignézett és kiköpött előttem.

Nem jó itt magyarnak lenni, gondoltam, és eszembe jutott, hogy a né-
metek közül sokan azt beszélnek, hogy mi árulók voltunk a harcok idején.
Holott ők rángattak minket bele a szovjet elleni háborúba és most nyöghe-
ti a mi népünk a padlássöprögetést, a jóvátétel címen kirótt sarcot, a szov-
jet megszállást.

Kis idő múlva összeszedve minden bátorságomat újabb járókelőt szólí-
tottam meg. Idősebb úriembernek néztem és nem is csalódtam benne.
Készségesen szóba állt velem. Megértettem, hogy innen közvetlenül nem
kapok Frankfurtba vonatot, megmutatta, hogy melyik vonatra szálljak,
azzal menjek Erkner-ig. Onnan megy csak vonat Frankfurtba. Még meg-
kérdeztem, hogy hányadik megálló az az Erkner? Kicsit gondolkodott,
aztán mondta, hogy a hetedik.

Érdekes, hogy amikor megérkeztem Berlinbe, olyan fáradt és álmos voltam, hogy azt hittem, hogy keresztanyáméknál rögtön beesek az ágyba, most, hogy már a frankfurti vonatban ültem, nyoma sem volt ennek, teljesen friss és éber voltam, gyönyörködtem az elsuhanó fenyvesekben, és a tájban.

Dél volt mire célhoz értem. Zsebemből előszedtem a kis nemzetiszínű szalagdarabot és kabátomra tűztem.

De mint kiderült, erre nem is volt szükség. Rögtön egymás karjába esünk.

A Pályaudvarról egy hosszú tunnelen mentünk át és onnan kijutva kitértünk a város szürke, rideg arcúlatára.

Keresztanyámék egy barnatégla ház első emeletén laktak. Keresztapám is megöregedett, de a jószág és az intelligencia most is sugárzott a szeméből és a mosolyából. Mindketten szívből örültek nekem és vége – hossza nem volt a mesélgetésnek.

Kint ugyan megint szálingózni kezdett a hó, de a cserépkályhában patogott a tűz és a frissen főzött kávé illata betöltötte a lakást.

Másnap egész nap szólt az előszoba csengője. Jöttek a szomszédok és köztük a háztulajdonosnő lánya Ilze. Ottlétem alatt ő volt a leggyakoribb vendég, és soha sem jött üres kézzel.

Életem első karóráját ekkor kaptam Keresztapámtól.

Keresztanyámmal bejártuk a belvárost, cukrászdákba, kávéházakba ültünk be, ahol már asztalt foglalva vártak a barátnői. Csodálkoztak azon, hogy én ismerem Goethe, Siller, Heine költészetét.

Amikor németül elmondtam az Erlköniget, és a Loreley-t, öleltek és csókoltak és kellemesen meg voltak lepve, hogy a magyar iskolában német irodalmat is tanítanak.

Minden nap volt valami program. Szinte kézzől – kézre adtak és elhalmoztak elegáns, szép ruhadarabokkal.

Keresztanyám arany nyakláncot adott, csodálatos függővel, ami drága ötvös munka volt. Ez volt életem első nyaklánc. Egyik délután, amikor a hólepte város felett rőzsállott az alkonyég, kocsiba ültünk és csak úgy elmentünk egy ó-német falucskába. Ott kiszálltunk.

Olyanok voltak a kis házak világos ablakaikkal és a hó alatt roskadozó bokrokkal szegett macskaköves utcák, mint egy mesebeli illusztráció. Sétálgattunk és gyönyörökdünk, és tudtam, hogy ebből is vers lesz.

Majd visszamentünk a városba.

Ilze mindenáron meg akarta mutatni nekem Berlint, de nem a szürke Kelet Berlint, hanem mint mondta a csillogó nyugatit.

Erre rászántunk egy napot. Mint keresztanyám mondta ez elég veszélyes, de azért megoldható.

Kocsival felmentünk Berlinbe, majd az Alexander Strasszén villamosra ültünk.

– A világért meg ne szólalj, rögtön gyanússá válnál és elkapnának, azt híve, hogy disszidálni akarsz.

Hallgattam mint a sír.

– Ilzét nagyon bántja, hogy csak ezt a szutykos Kelet Berlint látod, és arról ítéled meg Németországot. Azt akarja, hogy lásd milyen volt háború előtt. ez a rész is. Nyugat Berlin valóban olyan volt mint egy csillogó kirakat, éles volt a kontraszt a város egyik és a másik fele között.

Amikor leszálltunk a villamosról egy kiégett templomot láttunk, romjával ugyancsak kirítt a fényes környezetből.

– Ezt direkt így hagyták, mementónak a borzalmas időkre. Láttad azt a magas szürke falat, ami kettészeli a várost? egy éjszaka alatt emelték az NDK oldalán.

Most bemegyünk ebbe az áruházba, Ilze venni akar neked valamit. Én is vennék, de tudod Keresztapa nem kap nyugdíjat, hiszen nem itt volt aktív dolgozó, hanem Törökországban. Mindenünk ott maradt Szmirnában.

Ottani barátaink utalnak át rendszeresen csekély összegeket a náluk létben hagyott értékeink, rájuk íratott ingatlanaink ellenértékeként. Meg egy kis havi járadékot kapunk itt.

Nem akartam firtatni, hogy Keresztapa mi a fenének jött haza Hitler hívására, vette volna fel a felkínált török állampolgárságot, és maradtak volna ott. Most semmi gondjuk sem lenne. De hát keresztapám nagy német hazafi volt.

Miután visszamentünk a keleti zónába, még végig sétáltunk az Unter den Linden impozáns útján, és egész közeliről megcsodálhattam a Brandenburgi Kaput, sőt a Humboldt Egyetemet is kívülről..

Ilze boldog volt és büszke, látva elragadtatásomat Nyugat Berlinben.

Mikor hazaértünk Frankfurtba, keresztapám rejtélyes mosollyal nyújtotta át a halványkék, csíkos szélű borítékot ami a repülőposta jellemzője volt – Szanta Cruz levelét.

Most aztán mesélnem kellett róla is. Keresztanyámnak lehetett. Nem volt túlságosan elragadtatva, de megbotránkozva sem.

– Jobban örülnék, hogyha civil emberrel jöttél volna össze. Mit várhatsz ettől a kapcsolattól? Még ha kilépne és elvenne. Erről nem beszéltetek?

- Én soha, de ő többször mondta, hogy össze kellene kötni az életünket, mert én többet érdelek ennél, és őt is állandóan lelkiismeret furdalás gyötri.

- De azért nem lép ki. Mióta tart?

- Négy évig csak barátság volt, azzal együtt kilenc éve.

- Nagy idő ez egy ember életében. Úgy látszik fiam ez tényleg komoly dolog.

Ha te nagyon akarnád, biztos kilépne. Mert úgy néz ki tényleg szeret.

- A hivatását talán még nálamnál is jobban szereti. Nem merném vállalni, hogy én értem feladja az esküjét. Ahányszor szomorúnak, vagy idegesnek látnám mindjárt arra kellene gondolnom, hogy a szíve mélyén visszasírja az oltárt. Nem tudnék boldog lenni. Úgy érezném mintha Valaki mindig közöttünk állna. Nem beszélve arról, hogy nálunk 1956-ig. tartott a Rákosi éra. Mint kilépett pap csak fizikai munkát kaphatott volna. Ezt sem fogadhattam volna el. És akkor még nem szóltam anyámról és az ő anyjáról. Ő mondta el, hogy amikor felszentelték és ő ott feküdt az oltár lábánál, az anyja - mint később néki elmondta, azon imádkozott, hogy ha nem jó pap lesz belőle - ne tudjon felállni, maradjon ott halva.

- Jaj, - sírta el magát keresztanyám - hát ezt még hallgatni is borzasztó. Akkor az ő anyja is olyan mániákus bolond mint a te anyád. Ti aztán jól összetalálkoztatok. Hogy neked pont ezzel az emberrel kellett összejönnöd. De ez is anyád bűne. Úgy nőttél fel az ő bűvkörében, hogy csak a vallás, az Isten és a papok voltak a téma. Te jó Isten ! Ha anyád tudná, hogy mi van köztetek? - És ekkor elnevette magát.

- És mondd, te is állandó lelkiismeret furdalás között élsz mint ő?

- Ez a legkülönösebb, egyáltalán nem érzem, hogy bűnt követnénk el.

- Hála Isten, akkor mégis sikerült kitörnöd abból a bűvkörből. De azért így leélni a legszebb éveidet. Tiltott és titkos randevúk, amikor más szórakozik vagy társaságba megy te otthon olvasol, tanulsz vagy dolgozol mert őneki misézni, litániázni, temetni, vagy esketni kell. Egyre jobban csodálak. A ti szerelmek mindkét részről csupa lemondás. A fene enne meg, hogy nem engedik nősülni ezeket a papokat.

Ebben maradtunk. Aztán hirtelen felkiáltott :

- Arra nem gondoltatok, hogy gyerek is lehet, mondd akkor mit csinálnál?

- Az egy tragédia lenne, de ha ég és föld rám szakadna akkor is világra hoznám.

- Vállalnál mindent ami ezzel jár?

- Talán éppen egy születendő élet, ami csak az enyém - váltana meg attól a mélységes szomorúságtól ami eszmélésem óta bennem lappang és elkísér mindenhová.

- Tudod ez miért van? Nem tudom tudsz e arról, hogy téged az anyád nem akart, orvoshoz szaladgált, el akart vetetni, későn ment, nem sikerült.

Nem akart, és az apád a festő sem. Orvosilag meg van állapítva, hogy a nem várt és nem kívánt gyerek megérzi az anyja méhében, hogy felesleges megszületnie, mert nem akarják, hogy megszülessen, mert nem várják szeretettel. Az ilyen kis lényekből lesznek azután a szeretetre éhes, és minden körülmények között szomorú emberek. Amikor a Pályaudvaron megláttalak azt a bánatot láttam a szemedben viszont, ami kislánykorodban is megfogott.

Istenem, mennyire szerettem volna ha az enyém vagy. De anyád nem adott. Akkor már szeretett téged. Én meg gyerek nélkül maradtam. Ha gyerekünk lett volna, biztos, hogy Szmirnában maradunk, és boldogan élnénk szép családi körben.

Most hát ezt is megtudtam, anyám erről sohasem beszélt, de természetesen tartottam, hogy egy házasságon kívüli jövevény csak istencsapása lehetett abban az időben. Említett olyasmit, hogy kétségbe volt esve amikor megtudta, hogy úgy van, de amikor megszülettem és mint mondta - olyan gyönyörű voltam mint egy kis hajas baba - rögtön szívébe zárt és a világ minden kincséért sem vált volna meg tőlem.

Amikor Keresztanyáméktól eljöttem, megígérttem, hogy egy év múlva, ha útlevelet kapok, megint kimegyek hozzájuk.

Amikor a Nyugatiba befutott a vonat, esett az eső, de Szanta Cruz várt rám és mielőtt átszálltam volna a vecsési vonatra beültünk a Pályaudvar melletti étterembe ebédelni és vége - hossza nem volt a mesélésnek.

Közben nagyokat neveltünk, és amikor megkérdeztem, hogy mit bámul rajtam, talán megváltoztam? Azt mondta :

- Igen, ez a külföldi út jót tett magának. Még önállóbb lett, még magabiztosabb, végre mintha elfogadná önmagát és bízni kezdene saját magában. Hja, aki nő létére egyedül neki vág a világnak és most úgy felvág mint egy hercegnő...

- Micsoda? - nevettem el magam.

- Mint egy loncsos, elázott hercegnő - mondta Szanta Cruz.

24.

Volt mit mesélnem anyámnak, aki nagyon örült a szép gyapjú ruhának, amit a húga küldött számára. Az irodában is nagy ovációval fogadtak. Jól esett ismét az íróasztalhoz ülni és nekiesni a restanciának.

Úgy vettem észre, hogy még a tekintélyem is nőtt azzal, hogy külföldön jártam. Magas voltam és karcsú, a szép és finom holmik jól mutattak rajtam. Örültem a karórámnak és a nyakláncomnak és mindennek, amit kaptam.

Csak az kezdett aggasztani, hogy szobánkban a 14 centis fal egész hosszában elkezdett vészjósolóan repedni. Gondolni sem akartam rá, mi lesz, hogyha lakhatatlanná válik a kis lakás, hová, kihez fordulhatnék akkor segítségért. A házat az államosításból feloldották és visszaadták a tulajdonosnak aki Pesten lakott, nagyon szerettek minket, és mielőtt eladták a házat néhány szép holmival megajándékoztak. Ismerőseink voltak még a régi időkből, amikor még itt laktak.

Most már nem az államnak, hanem az új tulajdonosnak fizettük a lakbért, de arra, hogy a tulajdonos javítson a lakás állagán, arra nem lehetett kötelezni.

A repedés évről évre riasztóan nőtt és szélesedett.

De hiába jeleztem a munkahelyemen, a mi számunkra nem volt lakás, pedig akkor már jó munkámért Kormánykitüntetést is kaptam., sőt – A Tanács kiváló dolgozója – oklevelet is magaménak mondhattam.

A Monor és Vidéke szerkesztőségében továbbra is minden hónapban értekezletet tartott a szerkesztő Radványi Barna. Az ilyen értekezleteken mindenkivel elbeszélgetett. Egy ilyen alkalommal került szóba az én lakásproblémám.

A szerkesztő egyik munkatársával kimotorozott hozzánk és megdöbbenve konstataálta körülményeinket.

Rövid, de szívhez szóló riportban tárta fel lakáshelyzetünket.

Leírta, hogy alacsony tisztviselői fizetéséből lehetetlen lakást vásárolni, hogy beteg és idős édesanyámat tartom, és ilyen körülmények között írom azokat a szép lírai költeményeket, amiket a Pest Megyei Hírlap és a Monor és Vidéke már évek óta rendszeresen közöl.

„ Itt írta – Virágoskert című – költeményét is, ahol csak egy kocsikerék nagyságú, tenyérnyi virágágyása van. Önkéntelenül is Madách Tragédiájának falanszter jelenetéből, Plató jut eszembe, aki azt mondta miután büntetésből borsóra térdelgették „– Még a borsón is szépet álmodom –, Azt

is leírta, hogy járt a vecsési tanácselnöknél, mint főnökömnél, aki azt mondta.

- „Szeretjük, becsüljük, kitüntetett és kiváló dolgozónk, de lakást adni nem tudunk, mert nincs üres tanácsi lakás.”

Azt persze mégsem lehetett publikálni, hogy egyesek számára mégis volt lakás, akiknek máshol is volt ingatlanuk sőt nyaralójuk is, de úgy látszik valamilyen oknál fogva mégis jobban megérdemelték mint én. Olyanok számára is volt, akik tanácsi kiutalás nélkül jutottak tanácsi lakáshoz, mert meg tudták venni feketén a benne lakóktól, akik viszont kiutalással kapták meg, csak éppen nem voltak rászorulva.

Reménytelennek, kilátástalannak látszott minden.

Nem is tudom, hogy bírtam volna elviselni az életet, ha nincs mellettem Szanta Cruz .

Ez a titkos kapcsolat tartást és erőt adott mindennek elviselésére.

Valamelyik éjjel különös álmom volt. Egy vasútállomáson voltunk, mindketten utazásra készen, a vonat már bent állt. Egyik percben még szorosan fogtuk egymás kezét – aztán egyszer csak ő fent volt a vonaton , amely megindult vele. Kétségbeesetten, értetlenül néztem utána. Éreztem, tudtam, hogy örökre távozik az életemből, hogy most végérvényesen elszakadunk egymástól.

Rohanni kezdtem a sínek között a vonat után , de az egyre messzebb robogott , végül eltűnt a távolban. Tovább rohantam – gondoltam a sínek majd csak elvezetnek hozzám, de rémülten láttam, hogy a sínek is eltűnnek.

Valamiféle kásás, piszkos hó lepett be mindent. Letérdeltem és a tíz körmömmel kezdtem kaparni a havat magam körül. – míg előbukkantak a sínek hidegen fémesen, szürkén.

Egyszer csak utolértem a vonatot, futottam mellette lihegve, elszoruló szívvel.

A vonat utolsó peronján ott állt ő. Tudtam, hogy észrevett, de keresztülnézett rajtam hidegen és közömbösen, mint egy idegen.

Máskor oly érzelemteli arca most olyan volt, mint mikor a lámpásban lecsavarják a kanócot, és kialszik benne a fény.

Verejtékben úszva ébredtem.

Legközelebbi találkozásunkkor elmondtam néki, mire könnyekig meghatódva magához ölelt és azt mondta:

- Az én vonatomról maga már sohasem maradhat le. Éreznie kell, hogy egymáshoz tartozunk. Hannám, hát semmiben sem tud hinni? Magam sem tudom mi lesz ennek a vége, csak azt tudom, hogy én sohasem fogom elengedni a kezét. Hacsak maga nem engedi el az enyémet.

- Nem hiszem, hogy én valaha is elengedem

- És ha jön valaki, aki többet tud nyújtani mint én? házasságot? családot? Sokszor érzem úgy, hogy nagyon sokat kapok magától, én viszont mit adhatok cserébe? Csak titokban szerethetjük egymást. Bujkálnunk kell, mintha bűnözők lennénk. Nem mehetünk együtt sehová mert állandóan félni kell, kivel futunk össze. Én csak ezt tudom adni magának - Ölébe vont és homlokunk összeért.

Csak ültünk csendben, hallgatva egymás szívdobogását, majd megszólalt.

- Maga elmondta az álmát, most hadd mondjak el én valamit, ami sajnos nem álom. Jól nézze meg ezt a kis szobácskát, mert utoljára látja.

Elállt a szívverésem. Riadtan, értetlenül néztem rá, és rögtön az álom jutott eszembe, amiből verejtékben úszva ébredtem.

- Elhelyeztek vidékre. - mondta. Csak most vettem észre, hogy mennyire sápadt és gondterhelt. Teljesen letörtem, nem kérdeztem miért kell elmennie Óbudáról, úgy sem mondta volna meg,

Hivatalos, egyházi dolgairól sohasem beszélt De tudtam, hogy ez valamiféle büntetés, ami később be is igazolódott.

Nem titkolta, hogy el van keseredve, mindig városlakó volt, sohasem élt vidéken, pláne nem egy olyan isten háta mögötti faluban mint Varsány.

Vagy politikailag vétett valamit és az Egyházügyi Hivatal jobbnak látta kivonni őt a fővárosi forgalomból, mielőtt becsuknák, vagy megtudtak valamit a kettőnk kapcsolatáról.

Amikor elment azt mondta, minden hónapban feljön motorral Budára a szüleihez és akkor vagy ő jön ki hozzánk, vagy én megyek be és közben írunk egymásnak.

Már volt néhányszor nálunk, amikor először jött - anyám kezet akart neki csókolni, mert még mindig hitt abban, hogy vallásilag jó hatással van rám és bízott benne, hogy előbb vagy utóbb visszavezet a hit világához. Ő elvörösödött és elkapta a kezét, később elmondta, hogy nem tud anyám szemébe nézni. Mindketten becsapjuk szegényt.

Anyám rajongott érte és azt mondogatta -

- Meglátszik rajta, hogy igazi úriember, ha nem volna pap őt tudnám elképzelni férjednek.

Ilyenkor persze hallgattam, mit is mondhattam volna. Csak egyszer suhant át rajta valamiféle gyanakvás, akkor amikor egy vasárnap éjfél után mentem haza, és tudta, hogy délután Óbudán voltam. Színházba mentünk és lekéstük az utolsó vonatot. Motorral hozott haza és Kispestnél még egy rendőri igazoltatáson is átestünk. Nem tudom mit gondoltak a rendőr elv-

társak amikor a személyinkben azt látták, hogy az egyik kat. pap. a másik meg tanácsi tisztviselő. De semmi megjegyzést nem tettek.

Mondtam, hogy az utcánk sarkán tegyen le, ne hallják a motorzúgást a kapunk előtt. Abban reménykedtem, hogy anyám már alszik és nem veszi észre, hogy olyan későn megyek haza. Nagy megdöbbenéssel és szégyenkezve láttam, hogy édesanyám szegény fogvacogva és reszketve áll a kapuban.

Csak akkor esett nekem amikor már a szobában voltunk.

- Tudom, hogy vele voltál. Csak nincs köztetek valami, és elsírta magát.

- De hát honnan veszi anyu, hogy van köztünk valami?

- Vele találkoztál délután vagy sem?

- Persze, hogy vele.

- És akkor mit csináltatok mostanáig? Bízta benne is meg benned is.

Miféle pap az aki éjszakázik egy lánnyal?

Tagadnom kellett, méghozzá szemrebbenés nélkül, nem törhetem össze a szívét.

- Színházban voltunk és lekéstem a vonatot.- Ez igaz is volt.

- Miféle pap az aki színházba jár? Színházzal akar téged megtéríteni? színházba visz ahelyett, hogy a templomba vinne, és kitudja milyen frivol darabra.?

- A Szent Johannát néztük meg. - mondtam egy hirtelenjött ötlettel.

Anyám egyszerre lehiggadt. Kedvenc olvasmánya volt a Szent Johanna színdarabra írva.

- Már nem tudtam mit gondoljak. Ne engeddd, hogy csalódjak benned - sírta el magát a vállamon. - És benne se.

Majdnem elbögtem magam.

- Esküdj meg, hogy nincs köztetek semmi.

Mondhattam volna, hogy felnőtt vagyok, kenyérkereső vagyok, hogy jogom van a magánéletemhez, de erre képtelen voltam, inkább magamhoz öleltem.

- Esküszöm anyukám, csak nyugodjon meg. Hát úgy ismer engem? És őt?

Örültem, hogy sikerült meggyőzőnöm, hogy az esküm hamis volt, az eszembe sem jutott. Az ő világát, hitét féltettem és óvtam minden áron.

Most, hogy Szanta Cruz eltűnt a városból - egyszerre üres lett számomra a világ. Rászántam magam arra, hogy jelentkezzem az ELTE esti tagozatán a Bölcsész Karra. Hogy felvételi vizsgát tehessek, féléves előkészítő tanfolyamra kellett bejárnom az egyetemre.

Anyám nagy bánatára megint nekiestem a tanulásnak.

Az operett el lett felejtve, Lajosnál is volt egy példány, én a magamét úgy eltettem, hogy csak évek múlva akadt a kezembe.

Lajos rövidesen elkerült a tanácstól, ő lett a Művelődési Ház igazgatója.

Új tanácselnök jött, Sz. L., ő már régóta Rómeó legjobb barátja volt. Rómeó bevonult Budára tbc szanatóriumba. A helyettesítést nem akartam vállalni már így is két reszortot láttam el. Az egyik kismama három évre otthon maradt nekem adták le az ő munkakörét is. Emellett a felvételire is készülnöm kellett. Az elnök személyesen kért fel, hogy vállaljam a helyettesítést

Azt ígérték a csoportvető és az én fizetésem közötti különbözetet meg fogom kapni. Előreláthatóan hat hónapról volt szó , természetesen jól jött volna a pénz, de hiába végeztem a munkámat kiváló elismerő oklevéllel, minden negyedéves tervet teljesítve – egy fillért se kaptam.

25.

Amikor a Váci utcáról befordultam a Pesti Barnabásra és először mentem fel az Egyetem lépcsőin, megint úgy éreztem, hogy ez nem én velem történik.

Elfogódott és bátortalan voltam, de konok elszántsággal nyitottam be az előadói terembe. Magyar irodalomból, nyelvtanból és történelemből kellett felvételizni.

A tanfolyam féléves volt. Hetenként egyszer kellett bemenni a délutáni, illetve esti órákban.

Padtársnőm, aki tanári pályára készült nehezen követte az előadó tanárt és többnyire lemaradt a jegyzeteléssel. Én gyorsírással jegyzeteltem és segítettem neki ha lemaradt.

A filológus dr. Mikesi Sándor, aki egyúttal az egyetem könyvtárosa is , bűbajos, igazi úriember volt, mindig bizalmat éreztem iránta. Sajnos az irodalom szakos nem ő hanem Bóta László volt.

Egy – két hónap múlva összeszedve minden bátorságomat megkértem Bóta tanár urat, hogy olvasson el néhány versemet és mondana róluk véleményyt.

Elutasított és meg is mondta, hogy miért.

– Valaki megkért ugyanúgy mint maga. Elolvastam az illető verseit és megmondtam, őszintén, hogy nem jók. Erre mi történt? Mégis befutott,

megjelent a kötete. Azóta úgy megy el mellettem a folyosón, hogy felülről néz rám.

Tudomásul vettem, és megértettem őt.

Aztán a filológus tanárnál próbálkoztam. Szomjas voltam olyan emberek véleményére akiktől tudtam, hogy értenek a költészethez. Bizonyságot akartam, mert az önbizalom végig hiányzott belőlem.

Mikesi tanár úr készségesen vállalkozott a versek elolvasására. Alig vártam, hogy véleményt mondjon, bár féltem is a kritikától.

Pár hét után előadás közben kinyílt az ajtó, valaki benyitott, mindenki hátra fordult. Mikesi tanár úr intett nekem, hogy menjek ki.

Madárcsontú, aranykeretes szemüveges csupa ideg és csupa lélek kinézetű férfi nyújtotta felém a kezét.

- Balassa László vagyok, magyar - francia irodalom szakos. Mikesi tanár úr megmutatta a maga verseit. Jöjjön fel velem a tanáriba.

A szívem a torkomban dobogott. Most, most igazán meg fogom tudni tényleg jók e a verseim? Ők egyetemi szinten már csak tudják...

És ha azt mondják nem ütik meg a mértéket? Lesz e erőm abbahagyni az írást? De abba lehet e hagyni egyáltalán? Bennem él a költészet és én benne élek mivé lennék nélküle?

A tanáriban többen is voltak, ott volt közöttük Bóta László tanár úr is.

Nagy meglepetésemre most felállt és kezét nyújtva felém s azt mondta:

- Engedje meg, hogy gratuláljak. - és sorban gratuláltak.

Azután Balassa tanár úr elbeszélgetett velem.

- A maga verseinek nemcsak őszinte lírája megkapó, de olyasmi található bennük ami a mai irodalmunkban nem igen lelhető fel : egyéniség és gondolatok.

Például az „Ermenonville”- , és még elemezte néhány versemet

- Mégsem tudok „Dévénynél” betörni - mondtam rezignáltan Adyt idézve.

- Fel a fejjel! Maga akkor is költő ha most csak a fióknak ír, és semmiképpen ne adja fel.

Boldogan mentem le az előadói terembe. Előadás után megköszöntem Mikesi tanár úrnak ezt a boldogságot.

- Ismeri a Piarista Rendfőnököt, Jelenits István tanár urat?

- Nem, - és meglepődtem, hogy nekem „minden út Rómába vezet”?

- Utólagos engedelmével neki is elküldtem a verseit. Íme itt a válasza, amit nekem írt, de én magának adom, hogyha kétségei vannak, vegye elő és olvassa el újra meg újra.

Mérvadó amit ő mond, mert ő az irodalom berkeiben elismert esztéta.

A levélben többek között ez állt:

„Az Ermenonville nagyon jó vers, de nem igen örülne neki a Vigília.

A Novembert, a Virágoskertet, és az Egy napló margójára címűt azonban – azt hiszem szívesen leközoelnék. Nem is kellene szégyenkezniük miatta, bármelyik folyóirat büszke lehetne rájuk.

Alkalomadtán megismerkedhetne ez a lány Pilinszkyvel, Rónayval. Ha többször megfordulnék Pesten, én is szívesen kapcsolatot keresnék vele.”

A levél Kecskeméten lett dátumozva.

Ezekben a napokban ért az az öröm is, hogy a TELEVÍZIÓ sugározta Gombavár című mesejátékom.

Volt már egy használt készülékem, tehát megnézhettem volna, az adást, de akkor előadást kellett volna mulasztanom az egyetemen.

Ott ülve a többi hallgató között, fájó szívvel gondoltam haza, tudtam, hogy a házbeliék mind nálunk ülnek és anyámmal együtt nézik az én mesémet. Egy más alkalommal mégis sikerült látnom, amikor ismétlésre került. Szájtátva bámultam a bájos rajzfilmet és néztem gyöngyvirágos keret között nagy betűkel írt nevemet a képernyőn.

Az ismerősök jobbról-balról gratuláltak, a munkahelyemen még jobban becsültek.

Szanta Cruz keményen biztatott, Egy levelében két oldalt teleírt egyetlen szóval, „Írni! Írni! írni!” De ez nem ment olyan könnyen. Filléres gondjaim voltak.

Anyám egyik délben kisírt szemmel fogadott, és egy szórólapot tett elé, mint mondta a templomban osztogatták.

A papíron arról tudósították a híveket, hogy Tószegen hosszas szenvedés után meghalt egy szentéletű pap, P. B. esperes plébános.

P.B. volt valaha anyám lelkiatyja, aki miatt gyerekkoromban annyi szomorúság ért és amiben most így elfogulatlanul visszanézve, úgy látom – akarva – akaratlanul anyám is ludas volt.

Mint kiderült, most nemcsak ennek az embernek a halálát siratta.

- Mi lesz most a „kegyelmi” iratokkal? Őrá akartam hagyni halálom után. Az éltetett, hogy egyszer, amikor már nem leszek majd el fogja olvasni és akkor fogja megtudni és megérteni, hogy mindennek ami közöttünk történt miért kellett megtörténnie.

Meg voltam döbbenve. Anyám már sohase beszélt akkori írásairól, soha nem láttam a kezében azokat a füzeteket, azt hittem el is feledkezett róluk. Most újabb csalódás érte. Úgy szerettem volna minden csalódástól megóvni. Én tudom, mennyit szenvedett.

– Most mi lesz azokkal az iratokkal? El nem égethetem, azt egy lelkiélet élő katolikus papnak kell elolvasni, csak az tudná megérteni.

– Anyukám, miért kell, hogy egyáltalán bárki is elolvassa, miért kell, hogy bárki is megértse, talán mégis jobb lenne elégetni...

– Nem, azt nem tehetem. Nem azért adta Isten. Ha ezek az iratok nincsenek nem éltem volna túl azokat a rettenetes éveket ezt egy lelkiéletet élő papnak el kell olvasni.

Lelkiéletet élő pap? Hol van olyan? Kérdeztem magamban keserűen.

– Talán Kornél atya? ő biztos megértené, nála jó kezekben lenne – mondta és tovább sírdogált.

Gyorsan levelet írtam Kornél atyának, aki akkor már Rákosszentmihályon volt plébános, leírtam anyám problémáját és megkértem, hogy ha anyám felkéri, vállalja el az iratokat ha csak látszólagosan is az ő megnyugtatóra. Amikor anyám megkérte, hogy halála után vegye magához az iratokat, Kornél atya gyönyörű levelet írt és kérte, hogy nyugodjon meg, természetesen vállalja az írásait. Az írásokról ezután megint nem esett több szó, és én még most sem voltam kíváncsi ezekre az irományokra.

Szanta Cruz nehezen viselte a száműzetést. Hosszú leveleket írt, ha fent járt Pesten, mindig jelentkezett és ilyenkor többnyire a Margit szigeten találkoztunk. Csak ültünk a fák alatt, hallgattuk a Duna locsogását és meséltünk, megfogta a kezem és minden érdekelte ami odahaza és a munkahelyemen történik. Utána beültünk valamelyik belvárosi presszóba, megittunk egy kávét és egyikünk ment jobbra, másikunk balra. És mégis feltöltődtem általa örömmel, energiával.

Az egyik levelében arra, kért, hogy egy hét végét töltsék nála Varsányban, ő ugyanis most nem tud feljönni Pestre. Először örültem, és érdekelt is, hogy milyen körülmények közé csöppent, milyen az a táj, az a falu, az a parókia ahol most napjait tölti. Azután arra gondoltam, hogy én eljövök, ő meg ott marad és a falu egyből a szájára veszi. Anyámnak is hazudni kellene valamit, hogy mégis, hol töltöm a vasárnapot? Hosszú vívódás és gondolkodás után úgy határoztam, mégiscsak jobb ha az ő érdekében nem megyek. Mivel utolsó percre halogattam a döntést, már nem volt lehetőség, arra, hogy erről értesítsem. Ő azután elmondta, hogy mennyire várt, hogy a prédikáció alatt mindig azt nézte, hogy a nyitott templomajtón

belépek. Mise után motorra ült és végigpásztázta az országot, hátha lekéstem az állomásról bejövő buszt. Mondtam, hogy milyen aggályok tartottak vissza, erre megcsókolta a kezemet.

Egyre inkább éreztem, hogy különös kapcsolat a miénk és olykor eltűnődtem rajta, mi az ami ennyire eltéphetetlen bilinccsel fűz hozzá. A magányosságom, a szeretetéttségem, a valakihez tartozniakarásom?

Csak azt tudtam, hogy elképzelni sem tudom nélküle az életem, hogy bár helyileg kilométerek választanak el minket egymástól, mégis állandóan magam mellett érzem és tudom.

Néha azon kaptam magam, hogy dúdolgatom a divatos slágert: – Nincs nálam boldogabb a nagyvilágon, mint legszebb drágakőre úgy vigyázok Rád. –

26.

Felvételim az Eltén nem sikerült. Mondhatnám, hogy ezért meg azért. Mert hivatkozhatnék arra is, hogy volt ugye egy jelentkezési űrlap, olyan rovatokkal, hogy KISZ tag-e, vagy párttag-e, milyen társadalmi munkát végez? Hát az apja? Hát az anyja? Munkahelyi ajánlás? stb.

Ezek a rovatok nálam mind üresen maradtak.

De őszintén szólva három ponttal kevesebbet értem el a kelleténél. Feltehetőleg volna, de erre már nem volt energiám. Valószínű, hogy a munkahelyi túlterhelés a tanulási és az egyéb idegfejtő gondok miatt olyan mellkasi fájdalomaim voltak, hogy mozdulni sem tudtam, két hétig betegállományban kellett lennem.

Amikor Mikesi tanár úrtól elköszöntem, azt mondta:

– Minden rosszban van valami jó. Maga úgy sem akart tanár lenni, igaz?

– Igaz. – mondtam őszintén.

– Akkor miért vágott bele?

– Hogy elismert költő, író váljak belőlem.

– A világirodalomban hányan de hányan vannak, akiknek annyi iskolájuk sincs, mint amennyi magának van. Autodidaktaként is képezheti magát. Olvassa a nagy írókat, költőket, járjon színházba és írjon, írjon. Mindent amit meglát, amiről véleménye van, amiről úgy érzi tollat kell ragadnia. Egyszer majd előkerül a fiókból és publikálva lesz. Majd meglátja. Leszek én még büszke magára.

- Tanár úr azt mondta, minden rosszban van valami jó. Most nekem ebben mi a jó?

- Az, hogy nem tömik tele a fejét politikával, nem szabják meg, hogy miről írjon, miről ne. Megmaradhat szabadnak, egyéninek. Csak fel ne adja a mostani stílusát, érzékeny líráját, a rímeit... és keresse fel Jelenits tanár urat. A Mikszáth tér 1- ben megtalálja. Hivatkozzon rám.

Úgy éreztem, ez nem volna tisztességes, hiszen nem gyakorlom a vallásomat és emellett szoros kapcsolat fűz egy paptársához. Nem is tudom, Szanta Cruz mit szólna hozzá.

Amikor elmondtam neki, az ő biztatására mégis elmentem a Mikszáth tér 1-be. Ott aztán a portán nagyon meglepődtem amikor azt mondták, hogy ilyen nevű tanár urat nem ismernek.

Gondoltam, talán jobb is. Azt hiszem nem tudott volna velem mit kezdeni.

De azért bosszantott, hogy letagadják.

Nem tudom miért mondták, hogy nem ismerik, hiszen. Cruz is ismerte, Mikesi tanár úr is ismerte, kezemben a levele, aláírva, nem firtattam, csak levontam a konzekvenciát. Talán megtudta, hogy mégsem lettem egyetemi polgár és most már nem tart érdemesnek rá, hogy verseimmel foglalkozzon.

Hát ezek ők, mondtam magamban, de a Mikesi tanár úrhoz írt levelét ma is őrzöm.

Ami azonban legjobban kétségbe ejtett, az az volt, hogy már harmadik hónapja nem jött meg az , aminek minden hónapban meg kellett volna jönni.

Páni félelem fogott el. Terhes vagyok?

Most mi lesz? kihez forduljak? valahol a szívem mélyén mégis szétáradt valami sohase érzett öröm.

Magamnak sem mertem bevallani ezt a furcsa felemás állapotot. Voltak percek amikor minden aggályt félresöpörtem, a közvéleményt, az anyámat a kollégák reagálását, és tudtam, hogy vállalni fogom az anyaságot, minden körülmények között, mert képtelen lennék egy sarjadó életre kezdet emeltetni.

Vagy végzek önmagammal is.

Tudomására kell hoznom Szanta Cruznak, nem odázhatom tovább.

Nem volt senkim, akihez bizalmas lehettem volna, keresztanyám külföldön, Gréti, kedves, megértő barátnőm Úriban meghalt. Milyen igaza volt.

Teljesen tanácstalan és tapasztalatlan voltam ezen a téren.

Attól is viszolyogtam, hogy orvoshoz menjek. Életemben még egyszer sem voltam nőgyógyásznál. Gondoltam, senki sem ismeri úgy a lelkivilágot, az anyámat a múltbeli kálváriánkat, mint Kornél atya.

Felkerestem Rákosszentmihályon. Ő jött kapuhoz, kulcsait csörgetve tárta ki előttem.

- Hogy maga milyen elegáns...mondta örömmel végignézve rajtam.

Bementünk az egyik kellemesen hűvös, értékes régiségekkel, festményekkel teli szobájába. Tudtam, hogy szenvedélyes műgyűjtő.

- Megkaptam a levelét Johanna, és a mamáét is. Megnyugtattam őt az íásait illetően.

Tudom, és hálásan köszönöm, de nem azért jöttem.

- Valami baj van? - komolyodott el.

Zavartan hallgattam. Egyszerre képtelenségnek tartottam, hogy problémámmal, méghozzá egy ilyenrel terheljem.

- Na, ki vele, hadd halljam! - mondta a régi katonás, cserkészparancsnoki stílusában, és kényelmesen hátradőlt a fotelban.

- Van valakim, - kezdtem és elakadtam

Kezével eltakarta az arcát és csendesen szólt.

- Hallgatom Johanna.

Igyekeztem rövid lenni, elmondtam, hogy ismertem meg valakit, aki mint ő, szintén katolikus pap. Akitől annyi szeretetet kaptam, amennyit életemben soha senkitől. Felajánlotta, hogy kilép de nem tudtam volna ekkora áldozatot elfogadni tőle, és a felelősséget sem mertem vállalni, tudom, hogy visszasírná az oltárt, a hivatását, és még talán meg is gyűlölné idővel. Vállaltam ezt a kapcsolatot, így, ahogyan van.

Ő megígérte, hogy sohase engedi el a kezem, hogy mindig, mindenben mellettem fog állni. Ez nekem elég volt. Hiszen nekem senkim sincs, aki a lelkemért szeretne, gyerekkoromtól arra vágytam, hogy valakihez tartozzam. Egy álmvilágot álmodtam magamnak, csak így bírtam elviselni a sorsom, és ebben az álmvilágban vártam valakit olykor reménytelenül de mégis bizakodva, és ő lépett be az életembe. De most bajban vagyok és gondban.

Nem tudom mi lesz.. Most sem akarom felborítani az életét, egyedül kell vállalnom a következményeket. .

Hosszas csend után megkérdezte:

- Ő már tudja?

- Még nem. Már egy éve elhelyezték vidékre, meg kell várnom míg feljön Pestre nem levéltéma ez, bárkinek kezébe kerülhet. Nem szeretnék ártani néki.

De mielőtt tudtára adom szeretném Kornél atya véleményét, tanácsát hallani. -

Nagy meglepődésemre felugrott és kiment a szobából, anélkül, hogy bármit is mondott volna.

Hosszú idő eltelt mire visszajött.

- Most az az első, hogy vele beszéljen. Vagy kilép, elveszi magát és akkor jöhet a gyerek, de anélkül nem. Johanna, az Isten szerelmére gondoljon arra, hogy mit élt át az édesanyja mert világra hozta magát házasságon kívül.

- Gondoljon arra, hogy mit élt át maga mellette. Most tisztelik, becsülik, szeretik magát, de mi lenne akkor? Elveszítene mindent amit idáig elért. Ha megtudnák, hogy pap a gyerek apja, abból a mai világban óriási botrány lenne, még az állását is elveszíthetné... -

Minden reményem az volt, hogy ő majd megerősít elhatározásomban, most szinte értetlenül néztem rá.

- Abortusz? - néztem rá rémulten.

- Tudom, megbotráncozik, hogy pap létemre ezt mondom. És itt van az, amikor számtalan olyan helyzetet produkál az élet, amikor szembe kerülünk az általunk hozott törvényekkel, szabályokkal, erkölccsel, tilalommal, katolikus normákkal.

De hát ez akkor is gyilkosság, sírtam befelé.

- Mondja meg ki ez az ember? és hol működik?

- Megfogadtam, hogy senkinek nem adom ki őt..

- De ha beszélt vele, ugye értesít a fejleményekről? Véres könnyeket sírunk, ha egy paptársunk kilép, paphiány van. De ilyen esetben ez lenne az egyetlen korrekt megoldás.

Vállamra téve kezét kísért ki a kapuig és ott a régi cserkész mondással búcsúzott tőlem :

- Fel a fejjel !

Volt min gondolkodnom. Bűn az abortusz vagy nem bűn.? Anyám úgy nevelt, hogy a kétszer kettő mindig négy.

Hogy adhatott ilyen tanácsot? Valóban engem félt a következményektől? Vagy az egyházat egy manapság nem kíváncsú botránytól?

Mindegy, mióta csak ismerem őt, mindig több volt benne az emberi, mint a papi vonás. Épp ezért tudtam és tudok felnézni rá.

27.

Szanta Cruz húga Balatonfüreden praktizált, oda ment férjhez is. Szülei gyakran mentek le hozzá.. Ilyenkor budai lakásukban találkoztunk. Szerettem azt a miliót, ami ott körülvelt minket.

A ház Farkasréten volt, közel a temetőhöz. Saját tulajdonuk volt egy-szintes épület persze államosított. A földszinten orvosi rendelő működött, de az emeleti részt meghagyták Santa Cruz szüleinek, és ő is oda volt állandóra bejelentve. A földszinti rendelő eredetileg a húgáé volt, amíg férjhez nem ment és el nem költözött Füredre.

Szanta Cruz szobájából a hegyekre néző erkélyre is nyílt ajtó, de a hátsó fronton amely óriási gyümölcsöskertjükre nézett mindenféle dísznövényekkel teli üvegház pompázott. Nagy élvezettel öntözgettem és gondoztam ezeket ha ott voltam, amiért aztán mindig Santa Cruzt dicsérték meg, nem is sejtve, hogy mi történik távollétük alatt. Csodás, meghitt órákat töltöttünk ott egymással, sajnos kevés ilyen alkalom adódott.

Ő megint örömmel főzte az elmaradhatatlan rézpikszisben a török kávé, verseket olvastunk, játszott a zongorán és arról is beszélt mennyire szeretne mindig maga mellett tudni. Milyen jó így együtt mondogatta. De állandó lelkiismeret furdalást érez, mert azért nem jól van ez így, és ezért ő felelni fog az Isten előtt. Volt mikor arra kért, segítsék neki és ezután csak nyilvános helyeken találkozzunk, mert a gyóntatójának megfogadta, hogy ezt a kettőseletet nem folytatja, csak így kaphatott feloldozást. Én mindenben alkalmazkodtam hozzá. Volt úgy, hogy hónapokig csak szokásos találkahelyünkön a Puskin mozi előtt randiztunk és végig sétálva a Váci utcán beültünk a Zserbóba, ahol míg a kávéra vártunk – legújabb versemet olvasva , lezongorázta a márványlapos asztalkán, és örömmel hallgattam amikor azt mondta – Simán gördül, sehol egy zökkenő – Otthoni és munkahelyi problémáimról beszélgettünk, s az ő problémáiról.

Aztán nem bírta tovább. Volt úgy, hogy sírva borult a kezemre.

Mindig ő kezdeményezett és én soha nem tudtam nemet mondani. Ha mégis – féltve őt az önmarcangolástól és magamat is az emiatt érzett rossz érzéstől, próbáltam ellenállni és eszébe juttatni, hogy mire kért – azt mondta:

- Elvégre emberek vagyunk, nem angyalok. -

Volt amikor azt mondta – bántja őt az én hitetlenségem. Úgy érzi ezért ő is felelős, nemcsak a múltbeli élményeim. Hogy ahelyett, hogy közelebb vitt volna az Istenhez még inkább elszakított tőle. Próbáljak mégis néha

elmenni egy templomba legalább nagy ünnepeken, ő mindennek dacára rendületlenül hisz. Ezt én nem értettem, valahogy úgy éreztem lesülne a bőr az arcomról ha én így képmutató módon ájtatoskodnék.

Nem tudtam elképzelni sem, hogy ezt ő, hogy csinálja, hogy egyeztetni össze a kettőt, A papot és az embert. Ezt olykor-olykor meg is kérdeztem tőle.

- Ezért van a bűnbánat szentsége. - mondta.

- Tehát ez azt jelenti, hogy elkövetjük aztán megbánjuk, aztán feloldoznak és ez ismétlődik a végtelenségig. Tudja mit? Randa dolog ez.- mondtam ironikusan és indulatosan.

- Nem mindenki olyan kemény ám mint maga, általában gyenge az ember és ezt a gyengeséget egyáltalán nem kell szégyellnünk. Maga viszont gőgös és büszke és nem tudja kimondani alázatos szívvel, hogy " mea culpa " .

- Ismerte az Úr Jézus a mi gyengeségünket azért rendelte el a szent gyónás szentségét, ahol megtisztulunk és bocsánatot nyerünk gyengeségeinkért. Ha olvasta a bibliát, láthatja, hogy még a házasságtörő asszonynak is megbocsátott...

- Aha, és mivel bocsátotta útra? "Menj, és többé ne vétkezz" . Nézze Cruz, hagyjuk ezt a témát, mert vagy a maga Istene nem az én Istenem, vagy az én Istenem nem a magáé vagy van egy harmadik verzió, hogy az az Isten akire mi külön- külön hivatkozunk - egészen más lényeg.

- Nem tudom Cruz, hogy mit hoz a jövő de, hogyha én valaha betérdelek egy gyóntatószékbe és ki mondom azt a szót, hogy „mea culpa” - akkor elmegyek és utána többé nem vétkezem. De nem érzem magam bűnösnek, és képmutatás lenne kimondanom valamit ami nem volna több pusztá formulánál.

Ilyenkor mélyen hallgatott.

Most megint magunk voltunk a szép budai lakásban, már a kávé is megittuk, elmosogattam a két csészikét a konyhában. Végig mentem az üvegház virágai között , ahol kellett ott vizet adtam a növényeknek. Majd ültünk egymással szemben az alkonyatban, az ő barátságos kis szobájában.

Nem odázhattam tovább a közlendőmet.

- Cruz, nekem gyerekelem lesz.

Kivette szájából a rövid kis pipát, csendesen letette az asztalra, és csak nézett rám.

- Ez biztos?

- Három hónapja nem jött meg.

- És ezt csak most mondja? -

Felugrott és elkezdett a szobában fel - alá rohangálni. A félhomályban is láttam, hogy egészen elvörösödött. Hosszú hallgatás után megszólalt.

- Össze kell kötnünk a sorsunkat, most hát eldőlt. Ki kell lépnem. Nincs más megoldás. - Látszott rajta, hogy nagyon ideges és máris tudtam, hogy nem fog kilépni.

- Ezt nem úgy mondja Cruz, mintha örülne.

- Olyan hirtelen jött az egész. Hamarosan visszahelyeznek Budára. A Bíboros mellett is dolgozhatnék Esztergomban. Az életemet tettem rá a papi pályára. Bedolgoztam magam és számítanak rám. És akkor még nem is szóltam az anyámról, akit elvinne a csalódás. -

Leroskadtt és kezébe temette az arcát.

- És az én anyám? Nézze Cruz, én sohasem kívántam, hogy miattam feladja a hivatását, tudom, hogy szívből, és minden gyengesége mellett is az oltár rabja. Én vállalom mindent egyedül, a gyereket is.

„Ahogy lesz, úgy lesz” - idéztem magamban az akkoriban divatos sláger refrénjét.

Hosszú és kínos csend után megszólalt.

- Maga nem tudja mit vállal. Azt nem engedhetem meg. Akkor inkább kilépek, hogy hol fogok elhelyezkedni a teológiai végzettségemmel - nem tudom. De lenne egy harmadik megoldás is... - zavartan elhallgatott.

- Igen, és pedig? - és már sejtettem, hogy mit fog mondani, de szerettem volna befogni a fülem, hogy ne halljam.

- Tudom, hogy amit most mondani fogok szörnyűség, olyasminek az elkövetésére kell kérnem, amiről mi azt tanítjuk, hogy halálos bűn. Ami ellenkezik az elveimmel, az egyház elveivel. De időnként rá kell jönnünk ha sírva is hogy más az elv és más a valóság, - és fel alá futkosott a szobában.

- Egyet elfelejtett megemlíteni az elvek mellett, a tízparancsolat ötödik pontját - mondtam csendesen.

- Jaj maga mennyivel különb nálam, mennyivel tisztább. Mindig is csak felnézni tudtam magára. Egyre azt mondogatja, hogy nem hisz, holott jobban ragaszkodik az Isten törvényeihez, mint azok akik tanítják, nem egyszer ugyan csak feladta már nekem a leckét. De mégis és mindennek dacára gondolnunk kell a realitásokra, egyedül nem vállalhatja a gyereket. Mit szólna az édesanyja, a munkahelyi vezetőség, az egész Vecsés, hiszen maga közismert.

- Maga nem bírná elviselni a megvetést, a magára való mutogatást. Én sem bírnám elviselni ha magát megalázva, sírva látnám és előbb - utóbb csak maga mellé állnék. Nincs más hátra, orvoshoz kell menni.

- Én meg majd vállalom a penitenciát. Holnap megyek vissza Varsányba, küldök pénzt, hogy egy jó privátortvist keressen meg. Mégcsak az kellene, hogy valami baja legyen...

Útban hazafelé. úgy éreztem, most már aztán papolhatnak nekem bármit. Könnyű a szószékről mennydörögni és a gyóntatószékben olyan nőknek akik rákényszerülnek arra, hogy elvetessék a magzatot, megtiltani, mert ez gyilkosság és ha mégis ez a szándékuk - élnek a lelki terrorral és nem oldozzák fel őket.

De, hogyha a saját problémájukról van szó, akkor nem sokat teketóriáznak.

Még hogy penitencia? Talán egy miatyánk, üdvözlégy, hiszekegy? Ennyi? Egyáltalán szeret engem Cruz? Ha szeretne azt is szeretné aki még meg sem született. Mintha ez a kis élet teljesen hidegen hagyná.

Vagy mégis neki van igaza? Eszembe jutott, hogy az apám is, azt fogja mondani - na ugye, az anyja lánya... Hát igen, nem mindegy...

Csak őrlődtem magamban és úgy gondoltam meg sem várom a pénz-küldeményt, hadd essek túl amin túl kell esnem, mert nem bírom idegekkkel.

Döntenem kell és ezzel megint egyedül, magamnak a saját lelkiismeretem szerint kell vállalni, hogy így, vagy úgy. Életem eddigi folyamán soha senkim sem volt, akire nehéz helyzetekben számíthattam volna. Az abortusz ellen azonban testem, lelkem tiltakozott.

Kezdtém kétségbeesni. Ezért másnap minden bátorságomat összeszedve bementem a pestlőrinci SZTK-ba.

De eszem ágában sem volt bármiféle műtétnek alávetni magam.

Valamilyen béka tesztet csináltak és délután vissza kellett mennem a letért. Megállapították, hogy nem vagyok terhes, a kimaradásokat hormonzavar, vagy idegeskedés okozhatja.

Mintha kő esett volna le a szívemről. Nem győztem magamat korholni butaságomért. Előbb kellett volna orvosi vizsgálatra mennem. Minden csak vaklárma volt, szégyenkezhetek majd miatta.

A következő nap megjött a pénz Varsányból. 800 Ft. Nem kis pénz volt, abban az időben a havi fizetésem is annyi volt. A munkahelyemre küldte, hiszen anyám nem tudhatta meg, miféle pénz ez?

Amikor otthon egyedül voltam a szobában elővettem a nyolc darab százast legyezőként tartottam a kezemben és azt mondtam magamban -

ez olyan mintha vérdíj lenne. – szinte égette a kezem és alig vártam, hogy visszaadjam Szanta Cruznak.

Néhány nap múlva levél jött tőle, amiben többek között azt írta, reméli, hogy túl vagyok a bevásárláson, hamarosan jön és addig is vigyázzak magamra.

Ami legjobban megdöbbentett, úgy írta alá : Ilonka néni.

28.

Amikor vissza akartam adni Cruznak a pénzt, nem fogadta el, de látszott rajta, hogy az ő szívére is nehéz kő esett le. Ismét megfogadta, hogy ezután jók leszünk és szigorúan csak nyilvános helyeken találkozunk.

Megkérdeztem, miért úgy írta alá a levelet, hogy „Ilonka néni”?

Azt mondta, nem akarta, hogy esetleg valaki elolvassa és abból kikövetkeztesse,, hogy tulajdonképpen miről is van szó és ezáltal kellemetlen helyzetbe hozzon.

Mindenesetre engem ez az egész rádöbbentett valamire. Szanta Cruz nem egészen az, akinek gondoltam. Nem mertem bevallani magamnak sem, hogy csalódtam benne és azt sem tudtam megfogalmazni, hogy ezt a csalódást konkrétan mi okozta.

Nemsokára örömmel közölte, hogy visszahelyezték Budára, illetve a zugligeti plébániára . Mehetett volna Esztergomba a Bíboros udvartartásába, de mint mondta – viszolyog a hajbókolástól, talpnyalástól.

Minden energiámat a munkámba adtam bele. Két kismama helyett is dolgoztam az egyik 3 gyereket szült, a másik kettőt. Ez azt jelentette, hogy az egyiknél 9 évig, a másikinál 6 évig nem lehetett betölteni az állást, amíg gyesen voltak. Emellett elláttam a saját munkakörömet a könyvelést és a csoportvezető helyettesítését is, aki egyre többször és egyre huzamosabb időt töltött a tudószanatóriumban.

Anyám is betegeskedett, a lakásunk állaga szemlátomást napról – napra romlott. Külön idegjáték volt leszerelni férfikollegáimat, úgy, hogy visszautasításom ne legyen sértő, és állandóan kitérni a Seriff zaklatásai elől is. Volt barátnőmmel Erzsikével, megpróbáltuk felújítani a régi kapcsolatot, neki időközben született ötszöri elvetélés után, végig klinikai bennfekvéssel egy tündéri kislánya. Mondogatta, hogy kicsit akarnak venni és akkor majd visznek engem is mindenfelé.

Sajnos a tervezgetésekből nem lett semmi, elvitte őt egy agydaganat 38 évesen.

Eddigi életemben csak két igazi barátnőm volt, Erzsi és Úriban Gréti. Mostanában kialakult a harmadik barátnői kapcsolatom Lilivel. Ő egy fogtechnikus felesége volt, férjének a laboratóriuma, rendelője Pesten volt a Tököli úton. Lili szőke volt és molett, szeszélyes és elkényeztetett olyan operettbe illő kis figura .

Adóügyi munkáim során ismertem meg, és a végén már rendszeresen jártam hozzájuk. Ő tudva nyomorúságos lakáshelyzetünket egyszer se jött hozzánk.

Nekem az ő otthona valamiféle oázist jelentett. Házuk üveges teraszára nyáron égőpiros futórózsák borultak. Négy szobás összkomfortos lakásuk ketté lett választva, mert társbérelőket telepítettek be hozzájuk, de nem zavarták Liliéket mert teljesen el voltak szeparálva, külön bejáratral.

Lili lakása pazar volt. Csupa csillogó kristály, értékes szőnyegek, fekete zongora, tévé, rádió és lemezjátszó. A vitrinben értékes porcelánfigurák.

Volt néhány macskája és egy Berci nevű spicc kutyája. Gyerekük nem volt.

Balatonkenesén csodálatos kert közepén egyszintes, erkélyes nyaralójuk volt. Néha hét végére engem is magukkal vittek. Jól éreztem magam velük. Anyám látatlanban sem bírta, ki nem állhatta Lilit. Ő Grétit se bírta. Egyedül Erzsikét szerette. Azt hiszem féltékeny volt a barátnőimre és felpanaszolt minden kis időt, amit nem otthon, hanem náluk töltöttem.

Lili is sokat volt egyedül, a férje reggel elment és este 10 óra körül tért haza.

Amikor bizalmasabbak lettünk egymáshoz, elpanaszolta, hogy azért jár az ura későn haza, mert van valakije.

– Talán csak képzeled?

– Egyszer bementem váratlanul, és ott henteregtek a rendelő kanapéján. A pénzt is kiszámítva teszi az asztalra. Azért maradtam el a félévi adóval is. Akkor aztán már kikeltem magamból, amikor a kollegáid lefoglalták a zongorát, amit a szüleim házából hoztam. Az ő adótartozása miatt az én zongorámat.

– Úgyse vitték volna el. – nyugtatgattam.

– Lehet, hogy nem vitték volna el, de velem akartak randevúzni. Szerencse, hogy téged megismertelek. Kérlek intézd el, hogy ez a két lóköő ne jöjjön ide többé.

A két „lóköő” Dorosics volt és Rómeó.

Amikor kérdőre vontam őket összenéztek és röhögtek. Kedvem lett volna jól fejbe vágni őket.

- Látod, minden rosszban van valami jó is. Most legalább asztalra csaptál és azóta odaadja a férjed a rávalót. Most már én is megnyíltam és meséltem Santa Cruzról. és a kapcsolatról ami hozzá fűz. Nem kértem, hogy ne mondja el senkinek, mert megbízhatónak ismertem meg. Nem egy pletykás típus volt.

- És nem is ismertél rajta kívül mást?

- Nem is akarok, nincs olyan másik férfi aki engem érdekelne.

- Mióta tart?

- 15 éve. De ebből 4 évig csak tiszta barátság volt.

- Hát ez komoly. Örülj neki Mókus hogy összeakadtál vele. Te nem is tudod, hogy milyen komiszak a férfiak.

- Na és a papok? Hallottam olyant is, aki úgy váltogatta a nőit mint más a fehéreneműjét.

- Persze, hogy olyanok is vannak, ők is csak férfiak, de általában sokkal rendesebbek mint a civil férfiak. Biztosan művelt, és lelki ember, csak tanulhatsz tőle. Te is csupa lélek vagy, csupa szív. Örülj fiam, hogy egymásra találtatok.

Még mindig nem tudtam elképzelni más férfit Szanta Cruzon kívül.

Amíg valamilyen iskolán, vagy továbbképzésen vettem részt fel voltam mentve a két hetente tartott szemináriumon való részvétel alól, amit a községi Párttitkár vezetett. Most azon is részt kellett vennem.

Minden iránt nyitott voltam, és érdekelt az itt hallottak. Érdekeltek a közgazdasági témák is. Mi a nominál bér, mi a profit, és hogy jön létre az extraprofit, mi a kapitalizmus és hogy és mint történik a dolgozók kiszákmányolása például az USA-ban. Persze azt hittük, hogy nagyjából mindez csak propaganda.

De különösen érdekelt a marxista filozófia. Nagy gondolkodókra, filozófusokra történtek utalások hangzottak el idézetek.

Például: - Mi a tudat? Illetve lélek? - "A tudat az objektív valóság viszsztatükrözése az agyban "

Amikor ezt Cruznak elmondtam, füle mögé tette a kezét mint aki nagyot hall és azt mondta :

- Tessék? - és elkezdett nevetni. - de hiszen az agy csak egy szürke tömeg,, anyag,, hogy lenne képes bármit is visszatükrözni?

- Elképzelem, hogy egy csecsemőt sötét szobában tartanak és ott nevelik fel. Nem tudja, mi a napfény, a külvilág , csak azzal érintkezik aki táplálja. Milyen lesz annak a tudata? Semmilyen. Számára az objektív valóság

csak az ennivaló, és az a személy, aki foglalkozik vele. Ez határozná meg a tudatát mert fogalma sem lenne arról, hogy más is létezik. Nem ismerné meg soha a napfényt a külvilágot, az Isten fogalmát. Hiányozna az objektív valóság, tehát mégiscsak igaz, hogy a tudat, az objektív valóság visszatükrözése az agyban. Milyen lenne az ilyennek a lelkivilága, mit gondol?

- Nem kell mindent kisarkítani. - mondta Cruz.

- Az igazságot mindig ki lehet sarkítani, amit nem lehet, ott valami nem stimmel.

- Ez kellett magának, ez a marxista szeminárium. És amit ott hall, azt elhiszi?

- Sajnos semmit sem tudok elhinni, mert semmiről sem vagyok meggyőződve, de ez is egy hipotézis. Legalább annyira elfogadható, mint a maguké. Nézze, végig rágtam magam az idealista és a materialista filozófusokon Végső soron az egyik nem tudja bizonyítani Isten létezését, a másik nem tudja bizonyítani a nemlétezését.

- Az Egyház mindig halad a korrall, azelőtt ha valaki evett, aznap nem áldozhatott mert ha ezt megszegte - szentségtörést követett el, ma már amint hallom elég ha egy órával áldozás előtt nem vesz magához semmit.

- Azelőtt el sem tudtuk másképp elképzelni Istent, mint jóságos menygyei atyát, szakállas aggastyánként. Manapság - a tudomány előre haladtával az Egyház által is elfogadott tény, hogy Istent nem emberhez hasonló arculattal kell elképzelni. Valamiféle Világszellem?

- Perpetuum Mobile.? De akkor mondván lett e egyáltalán, hogy „Alkossunk embert képünkre és hasonlatosságunkra” kire, vagy mire hasonlítunk? És mi az, hogy többes szám - „alkossunk” - hát kik voltak még ott rajtakívül?

- Mindig elszomorít, amikor azt kell látnom, hogy mindketten más malomban őrlünk. - mondta leverten Cruz.

- Mégis, mi változna, ha egy malomban őrlőnénk?

- Nyugodtabb lennék. Magának is könnyebb lenne az élet elviselése. Olyan egyedül van, és ezért is én vagyok felelős.

- Tudom, hogy könnyebb lenne, tudom, hogy nekem is jobb lenne, de csak azért, hogy könnyebb legyen? Különben is mint mondják a hit Istentől kapott kegyelem. Úgy látszik én erre az adományra nem vagyok méltó.

- Mert maga konokabb és büszkébb annál, hogysem a kitaposott utakon járjon, maga a maga útján botorkál, és közben kínlódva keresi a Bölcsék Kövét. Már régen figyelem magát. Maga nem az Istennel hadakozik

liebchen, maga velünk hadakozik. Az én karjaimban is Őt keresi. Sokszor feladja nekem a leckét, és csak szégyenkezni tudok önmagam előtt is. -

Majdnem minden találkozásunk hitvitákba torkollt. Valaki, vagy valami köztünk állt. Nem akartam tudomásul venni, de mégis éreztem, éreztük, hogy ott van.

Eszembe jutott Úri, a cigányasszony jóslata, és bár a jóslatokban sem hittem, mégis rá kellett döbbernem a valóságra.

" Jön majd valaki, egyenruhás, de nála sem találja meg a boldogságot, mert valaki mindig maguk közt fog állni "

Szanta Cruzt nem sokára szomorúság érte, meghalt az édesapja infarktusban. Mint mondta ez náluk családi betegség. Orvos húga intésére, hagyta abba ő is előbb a dohányzást, majd a motorozást.

Édesanyja leköltözött Füredre a lányához és Cruz egyedül maradt a farkasréti lakásban. Ezt követően a tanács hamarosan felszólította Cruzt, hogy a jelenlegi emeleti lakás túl nagy egy személy részére. A földszinten lévő rendelőt átalakítják lakásnak és költözzön le az emeletről, mert azt gyermekes házaspárnak adják ki. Így aztán a földszinten nagy volt a rumli. A rendelőből és váróhelyiségből egybenyíló alkóvos két szobát csináltak Cruznak, volt egy kis előszoba, fürdőszoba, kamra is hozzá.

Amikor kérdeztem őt, hogy nem sajnálja ezt a szép nagy házat, kertet amiért államosítva lett, vagyis elvették tőlük és most még a megszokott lakásból is kiakolbólintották – azt mondta :

- Hogy elvették, azért bánt mert a szüleim lelkileg belerokkantak. Hogy most lakást kellett cserélnem, az nem bánt. Igazuk van. Annak a családnak nagyobb szüksége van több szobára, mint nekem. Hát ilyen volt Cruz. Nem tudtam nem szeretni.

Más változás is történt. Áthelyezték Zugligetről a Tabáni plébániára.

Frankfurtból szomorú hír jött. Meghalt a Keresztapám, és Keresztanyám szerette volna, hogyha mielőbb kiutazom hozzá. Ez abban az évben nem volt lehetséges, mert szabadságom már nem volt, anyámat is agyvérzés kerülgette, nem hagyhattam magára.

Lakásunk falán a repedések már olyan méretűekké váltak, hogy a résen keresztül egy lapos papírvágó kést át tudtam csúsztatni a szomszéd kertjébe.

Tele voltam gonddal, bajjal.

Egyik szombati napon aztán megdöbbenő hírt hallottam. Gizi néni, a volt csoportvezetőnőnk ült be hozzám az irodába. Egyebek között halálesetekről beszélt, hogy ez is meghalt, az is meghalt.

- Hát azt tudod, hogy a Kornél atya is meghalt?

Életemben olyan megrendülést mint akkor – el sem tudtam képzelni. Talán még a szívverésem is megállt.

– Nem igaz.! Ez nem igaz, nem létezik – és le kellett tennem a tollat, annyira remegett a kezem.

– Olyan mondta, aki mellette feküdt a kórházban.

Szombaton egy óráig tartott a munkaidő. Hazafelé menet egy kis kitérővel becsöngettem F. A. tanárnőhöz. Ha valaki biztosat tud mondani ő az.

Idős, magányos nő volt, roppant energikus és több évtizedes barátság, és rajongás fűzte Kornél atyához, karitatív munkákban is együtt működtek.

Most hát becsöngettem hozzá. Már arról láttam, hogy baj van, amikor kinézett az ablakon, szeméreszorított zsebkendővel. Amikor meglátott, kijött a kapuhoz.

– Anna néni, ugye nem igaz, hogy meghalt..?

– Még nem – mondta szemét törölgetve.

Egyszerre megkönnyebbültem, az után, amit Gizi néni mondott, hogy meghalt, most kiderül, hogy érzésem nem csalt, nem halt meg. Él.

– Még nem, de nem sok van neki hátra. – és elsírta magát.

– Melyik kórházban van, bemegyek hozzá.

– Menj be édes, a Széher úton fekszik, én nem tudok bemenni. És gyere megmondani hogy van, ha még egyáltalán életben találsz.

Rohantam haza. Anyám borogatással a homlokán feküdt, mint mondta olyan nehéz a feje mintha téglá lenne rajta. Elmondtam, hogy Kornél atya is kórházban van, azt nem mondtam, hogy milyen súlyos, csak azt, hogy másnap vasárnap szeretnék bemenni hozzá.

– Csak menj, menj. Mi baja lehet? Imádkozom érte, hogy mielőbb meggyógyuljon.

Vasárnap délelőtt bementem Budára, sohase jártam még a Széher út környékén, de mégis odataláltam. A kórház portáján senki sem volt, kihalt volt minden és csendes. Egy táblát láttam nevekkal, hogy ki hol található.

Kornél atya az emeleten volt. Felloholtam és torkomban dobogó szívvel benyitottam a kórterembe, de mindjárt vissza is léptem. Ő nem láthatott meg, mert hanyatt feküdt és éppen egy borbély nyírta a haját.

Leültem a folyosón és szívemen engedett a nyomás. Nem lehet olyan nagy a baj, sóhajtottam megkönnyebbülten, akkor nem volna itt a borbély. Vártam türelmesen. Amikor kilépett az ajtón kis szerszámos táskájával, lehajtott fejjel, intelligens arcán mély szomorúsággal, meg sem mertem kérdezni, hogy talán mégiscsak baj van?

De nem akartam semmi rosszat hallani. Felálltam és félénk kopogtatás után benyitottam a kórterembe. Mintha megérezte volna az előbbi ajtónyitásnál, hogy őhozzá jött valaki, már az ajtó felé fordulva találtam..

Úgy nézett rám, mintha nem hinne a szemének, minden lépésemnél ami közelebb vitt hozzá, mintha nőttön-nőtt volna a csodálkozása. Megálltam az ágya mellett és néztem sápadt, lesóványodott arcát, és megtelt a szívem örömmel. Csak azt láttam, hogy életben van és azután az álhír után, mely szerint meghalt – úgy éreztem hogy igenis jobban van. Borbély volt nála, frissen borotválva, hullámos sötét haja rendben –

– Ugye jobban van? ugye most már hamarosan meggyógyul?

Csak nézett rám szótlantul. Szemben vele kis asztalka volt, fehér csipke-terítővel letakarva és azon felé fordított, kisméretű Jézus szíve szobor.

Odakint gyöngyházszürke volt a tavaszi, áprilisi ég, és Ő csak nézett szótlantul. Némaságától és tekintetétől zavarba jöttem, nehezen találtam szavakat.

– Ott kint most tavasz van. Nyílnak az orgonák és a nárciszok... és mindenki imádkozik, hogy mielőbb haza mehessen...

Csak most vettem észre, hogy szorongatom azt a csokor nárciszt, amit a kórház bejárata előtt vettem neki.

Végigszórtam a takaróján s ő hol a virágokat nézte, hol megint a szemembe kapcsolódott a tekintete. Csak nézett rám szótlantul és egyszerre megéreztem, hogy búcsúzik. Nem tudom mi történt velem, soha életemben nem éreztem azt a megrendülést amit akkor ott az ő halálos ágya mellett éreztem.

Térdre estem és arcomat a takarójára ejtve rázott a zokogás. Aztán egy erőtlen kezét éreztem a fejemen, ami lassan lecsúszott a tarkómra és ott megpihent.

Állj meg te perc...mondta a szívem és jó lett volna úgy maradni örökön örökké. Sokára mertem csak felnézni és egy könnyet láttam legördülni az arcán. Áldás volt ez a kézrámtétel, vagy vigasztalásnak szánta, ma sem tudom.

Amikor felálltam megcsókoltam azt a kezét, és kisimítottam homlokába hullt haját. Már nem tudtam mondani semmit. Fárasztani sem akartam tovább.

– Most elmegyek, de szerdán bejövök.– Szerettem volna megcsókolni a homlokát, és nem mertem.

De nem engedett elmenni. Erőtlen kezével intett, hogy maradjak. Háromszor is visszahívott és csak nézett. Talán mondani akart valamit, talán nem tudott beszélni

Végül is kihátráltam a teremből, mert utolsó percig látni akartam. Amikor az ajtóhoz értem, két kezét kifordítva, összekulcsolva emelte felém. Azt hiszem ez cserkészköszönés volt, vagy talán imát kért? Ma sem tudom.

Hazafelé menet azzal áltattam magam, hogy talán mégis van remény a gyógyulásra. Anyám már türelmetlenül várt. Mivel ő is rosszul volt nem akartam felizgatni és nem mondtam meg, hogy mennyire súlyos Kornél atya állapota.

- Meg fog gyógyulni. Imádkozom érte. Mikor lesz be megint?

- Szerdán van látogatási idő - mondtam, és bíztam benne, hogy anyám imáját meghallgatja az ég.

Keddre virradóra különös álmom volt. Egy óriási nagy termet láttam, hatalmas üvegablakokkal, minden vakító fehér volt és az ablakokon föld-ígérő, átlátszó függönyök lobogtak, mintha láthatatlan szél hozta volna mozgásba valamennyit. A függönyök mögött odakint állandóan villámok cikáztak. Furcsa érzésem volt, de elhessegettem magamtól és készültem a másnapi bemenetelre.

Mivel sokat túlóráztam rengeteg óra gyűlt össze, amit csúsztatásként alkalmanként kivehettem. Ezen a szerdán is korábban elmentem. Nem tudtam mit vihetnék neki. Lilitől házilag főzött málnaszörpöt kaptam, gondoltam azt talán ihat és talán jól fog esni neki.

Amikor a kórterembe benyitottam csak azt láttam, hogy üres az ágya.

Álltam ott a nyitott ajtóban mintha lebénultam volna, míg valaki megfogta a vállam. Idős, magas pap volt. Kedvesen lenyomott egy székre a folyosón egy kis asztalkához és ő is odaült mellém.

- Ő már elment. Már a Jóistennél van. Tegnap hajnalban, Isten akarátával megbékélve, a szentségek áhítatos felvétele után visszaadta lelkét Teremtőjének. És még az is megadatott néki, hogy maga a halálos ágyon elhalmozza a szeretetével. Bizony a mi szemünk sem maradt szárazon. A Jóisten áldja meg magát ezért.

Megpróbáltam összeszedni magam, úgy éreztem valamiféle magyarázattal tartozom.

- Édesanyám apa nélkül nevelt, a legnagyobb nyomorúságban tengettük napjainkat. Egyedül Kornél atya állt ki mellettünk, részben neki köszönhetem azt, hogy tanulhattam, neki köszönhetem az állásomat, neki köszönhetem azt, hogy ember lett belőlem. Ő volt nekem az ideál, a jellem, a karakter, akire felnézhettem, akihez hasonlítani akartam, akinek a jószágára méltó akartam lenni.

Akiért rajongtam. Ennek már sok-sok éve, de most olyan lett minden, mintha visszazökkent volna az idő.

Az idős pap, akiről megtudtam, hogy Sz. X. meghatódva hallgatott, majd keresztet rajzolt a homlokomra. A Kornél atyának szánt málnát neki adtam és megrendülve indultam hazafelé.

Mit mondok majd az anyámnak. Napok óta az agyvérzés kerülgeti. Gyógyszert nem szed, orvost hívni nem enged. Ő mint mondja Istenben bízunk és nem az orvosságban. Ha most megtudná ezt a halálhírt, az végzetes lenne számára.

A járműveken hazafelé tartva, meghajtottam fejem az Isten előtt és erősen hinni akartam abban, hogy ő a halálával nem szűnt meg létezni, hogy van egy szellem világ és ő most is tud segíteni, talán még jobban, mint ebben a dimenzióban... Éppen a hídon ment át a villamos, amikor felszakadt bennem a fohász. – El ne vidd az édesanyámat... – Ugyanis eszembe jutott, hogy egyszer azt mondta – imádkozik, hogy adjon nekem az Isten lelkierőt, ahhoz, hogy tovább is türelemmel viseljem a keresztet. Csodálkozva kérdeztem akkor: – mi hát az én keresztet? – Az édesanyja. – mondta ő.

Sötét este lett, mire hazaértem.. A lakásban is sötét volt minden. Úgy látszik anyám már elaludt.

Jobb is, nem látja a kisírt szememet. Csendben levetkőztem és már éppen lefeküdni készültem, amikor nyöszörgést hallottam anyám ágya felől. Rögtön villanyt gyújtottam és odaléptem hozzá. Ijesztő volt amit láttam. Anyám arca szederjes volt és duzzadt. Elkezdtem magamra kapkodni a ruhát.

– Anya, mi történt. Rohanok orvosért.

– Nem, nem – mondta kissé hebegve. – Már jobban vagyok. Hogy van Kornél Atya? – Tele aggódással hajoltam föléje.

– Jobban van anya. Valamivel jobban...

– Hála annak a drága jó Istennek. Tudtam, hogy meghallgatja az imámat. Látod engem is megsegített. Délután olyan rosszullét jött rám, hogy elvesztettem az eszméletem és itt fekuđtem a padlón. Amikor feleszméltem az volt az első gondolatom, hogy kinyitom az ajtót, hogy be tudj jönni – te mondtad, hogy zárjam be ha egyedül vagyok . Azután idetámolyogtam és lerogytam az ágyra, csakhamar el is aludtam.

– Mégiscsak orvost kellene hívni.

De anyám határozottan tiltakozott.

– Most már nem lesz semmi baj. Az a nyomás ami a fejemen volt elmúlt.

Meg voltam döbbenve Véletlen, vagy mégis volna segítség odaátrol? Úgy szerettem volna hinni az odaátban.

Vasárnap megkérdezte anyám.

- Melyik vonattal mész be?

- Hová?

- Kornél atyához.

- Már nincs a kórházban. Mivel jobban van, most már valamelyik szanatóriumban van.

- Jaj de örülök. - lelken dezett anyám, én pedig csak nyeltem a könnyeimet befelé, mert már azt is tudtam, hogy mikor lesz a temetése itt a vecsési temetőben, ahol a szülei is nyugszanak.

Azt is tudtam, hogy előtte még felravatalozzák az ő kedves vecsési templomában, ahol a régi hívei még elbúcsú zhatnak tőle.

A temetésre virradó nap, anyám el kezdte mondani, hogy ő mit álmodott.

Megdöbbenve hallgattam

- Képzeld azt álmodtam, hogy bementem a templomba és az oltárnál szemben a bejáratnál ott állt Kornél atya. Aranyos palást volt rajta, tudod amilyenben a vasárnapi litániákat szokta mondani. Én pedig kitörő örömmel mentem végig a templomon, mentem felé és hangosan, semmi vel, senkivel nem törődve kiáltoztam, - hát visszajött? hát meggyógyult? ugye most már semmi baj? ugye most már mindig itt marad...? - Olyan boldog voltam, még most is a hatása alatt vagyok ennek az álomnak.

Kimentem a konyhába, és elbő gtem magam. Mik ezek az álmok? Én halála reggelén a lobogó függönyökkel, anyám a temetésre virradóan arról, hogy itt van a templomában, mint ahogy itt is van , csak halva.

A templomba nem tudtam elmenni, mint hallottam a koporsó már le volt zárva.

De a temetésen ott voltam. Rómeónak mondtam, hova megyek és ő bíz tatott, hogy csak menjek. Azt hiszem legszívesebben ő is jött volna. Nem törődtem vele, hogy Zsófi majd jelenti, azzal sem ha a párttitkár megtudja, hogy tanácsi dolgozóként ott voltam a temetésen.

Már amikor a temetőbemenet az országúthoz értem azt kellett látnom, hogy egymás után álltak be a külön buszjáratok, és ontották magukból a gyászolók tömegét. Jöttek volt hívei Fülöpszállásról, Tóalmásról, Pestlőrincről, Rákosszentmihályról. Csak ámultam és bámultam. Istenem, mennyien és mennyire szerették. Ott voltak meglett emberekként a régi cserkészei. Vitték vállukon a koporsót. A sírt kibélelték árvalányhajjal, nefelejccsel. Elénekeltek trombita kísérettel kedves dalait, közöttük a " Kis lak

áll a nagy Duna mentében "-t, a " Magas halmon a Golgota ormán "-t és végül a trombita szólót.

Bealkonyult, lassan elszéledt a tömeg, csak én maradtam vele egyedül. Megint elfogott a szentiment de vide, a sivatag magánya és az az érzés, hogy ez most megint csak álom.

De ott állt a frissen hantolt sír a virágkoszorúk halma alatt, és végül is haza kellett mennem mert már eljött az ideje a temetőkapu bezárásának.

Egyedül róttam a hazafele utat, csak a hold kísért.

Minden erőmet össze kellett szednem, hogy anyám észre ne vegye, hogy egyenesen a temetőből jövök, egyenesen Kornél atya sírjától.

Aztán furcsa dolgot észleltem. Egyik éjjel hármaskopogtatásra riadtam fel. Talán az álom és ébrenlét határán vagyok – gondoltam és visszaaludtam magam. A következő éjjel megismétlődött a hármaskopogás. Úgy hangzott mintha fát kopogtattak volna. Felkeltem, a külső ajtó teli fából volt, kinyitottam de egy lelket sem láttam, csak a hold járt a kert felett.

Mivel éjszakáról éjszakára ismétlődött, rá kellett döbbernem, hogy nem e világi hangok ezek. Soha azelőtt ilyen nem volt. Most van, mióta Kornél atya meghalt. Mégiscsak van lélek, mégis csak van másvilág? De hiszen ez bizonyoság ! és felém emelt összekulcsolt kezére gondoltam. Talán imát kér.

És most döbbsentem rá, hogy nem tudok imádkozni. Még magamért sem.

– Miért nem tudok imádkozni? Mert nem tudok hinni abban, hogy valaki meghallgatja az imánkat, és alig mertem kimondani még gondolatban is – mert nincs Isten, aki meghallhatna bármit is..

Belesírtam a párnámba.

Vagy csak azért nem tudok bármit is kérni tőle, mert az egyház tanítása szerint halálos bűnben élek és arcátlanságnak tartanám bármiért is hozzá folyamodni.

Ha nekem halálos bűn, – Santa Cruznak még inkább az, Ő mégis miséz, gyóntat és gyónik, és áldozik... én meg imádkozni sem tudok...

Mert őbenne van bűnbánat? Én bennem mi az ami hiányzik? Hogy lenne bűnbánatom, ha büntudatom sincs...?

Akárhogy akarok, nem tudok hinni az egyház Istenében a meakulpázók, a farizeusok és képmutatók a gyöngék Istenében de tudok hinni egy olyan Istenben aki a vallásokon kívül és felül áll. Egy olyan ERŐBEN amely létrehozta ezt a roppant Univerzumot, és akkor is leborulok előtte, ha csak teremtető és nem gondviselő, akkor is ha nincs halálontúli üdvösség..

De most itt vannak ezek a hármás kopogtatások és összezavarodtam, mert bizonyosság volt ez nekem arra, hogy mégiscsak van valami, hogy van egy odaát. és mi mást jelenthet, mint azt, hogy imát kér tőlem.... és elkezdtem szólni az Istenhez.

Nem kell, hogy megmutassam mi van a szívemben, a lelkemben, ha vagy TE, úgy is látod, és azt is tudod mennyit kerestelek, azt is tudnod kell, hogy szenvedek a lelkem üressége miatt, a kétségeim miatt, HOGY, MENNYIRE AKARLAK és mennyire hiányzol. Tudnod kell. A magam számára nem mernék kérni semmit, de Ő kér arra, hogy imádkozzam érte, kérlek hallgass meg, hogy ő minél előbb színről-színre láthasson Téged, mert ember volt az embertelenségben és mindenkit szeretett.

És ezután ahányszor csak felriadtam a jelre, elkezdtem imádkozni érte. Érdekes, hogy ezek a kopogtatások sohasem keltettek félelmet bennem, inkább valamiféle megnyugvást és örömet, hogy mégiscsak van a síron túl is egy dimenzió.

29.

Május vége volt, ültünk Santa Cruzzal egy padon a Gellért hegy oldalában. Körülöttünk virágba borult fák, bokrok pompáztak, az utakon szerelmes párok kószáltak, alattunk nyüzsgött a város.

- A tabáni plébánián hallottam a szomorú hírt és mindjárt magára gondoltam. Tudom, hogy mit jelentett magának Ő.

- Elment. Magam sem értem mi történt velem ott a halálos ágyánál.

Megdöbbenve nézett rám.

- Maga ott volt?

Elmondtam neki mindent

Nem szólt semmit, csak megfogta a kezem. Jó volt így egymás mellett ülni, és szívem bánatával s az Ő együttérzésével belehallgatni a tavaszi zsongásba.

- Liebchen, az én elmenetelem is ennyire megrendítené?

Nem tudtam mit mondjak, elképzelni sem tudtam, hogy elveszítsem őt.

Néhány hét elteltével, egyik nap, amikor hazamentem ebédelni, anyám terített asztallal várt csak úgy mint máskor, de az arca olyan piros volt, mint olyankor szokott lenni, amikor erős izgalom éri. A szeme is piros volt, mintha sírt volna. Mivel nyugodtan tett vett, azt hittem, hogy csak a főzéstől hevült fel.

Amikor az utolsó falatot is lenyeltem, megállt velem szemben és azt kérdezte :

– Mondd csak kisanyám, melyik szanatóriumban van a Kornél atya?

Láttam, hogy mindent tud, és elsírtam magam. Akkor magához szorított és azt mondta:

– Hogy bírtad ezt végig csinálni? Most már elhiszem, hogy szeretsz, tudod sokszor úgy éreztem, hogy csak terhedre vagyok és most irántam való kíméletből, szeretetből eltitkoltad előttem a halálát.

– Micsoda erő, önuralom kellett ehhez. Már gyerekkorodban is sokszor elnéztelek és kérdezgettem magamtól – honnan is vettelek én téged? Valahogy nem illesz bele a mi familiánkba.

– Talán az apáméba?

– Apád bohém és felelőtlen ember, de most nem tudok másra gondolni, mint arra, hogy ez a drága Kornél atya nincs többé. Képtelen vagyok napirendre térni felette.

Most aztán elmeséltem, hogy búcsúztunk el a Széher úti kórházban, milyen volt a temetés, és elmondtam azt amit Cruznak sem tudtam elmondani a hármaskörnek.

Anyám, aki a misztikus dolgok híve volt – rögtön azt mondta :

– Imát kér tőled...

Dolgoztam tovább teljes erőbedobással. Kitüntetések kaptam. Most már újságírói igazolványom is volt mint a Pest Megyei Hírlap külső munkatársának.

Csak éppen a lakásunk vált életveszélyessé. Minden reménytelennek látszott. Mégsem tudtam Istenhez fordulni és könyörgéssel ostromolva segítségét kérni.

Magamért, magunkért nem . Csak ő érte tudtam imádkozni. Nehezen ment, mert állandóan összekevertem az olvasó titkait, és az ujjamon számoltam a tizedeket.

Aztán egyszerre megindultak a dolgok.

Mint megtudtam, Radványi Barna a lap szerkesztője elmondta helyzetünket a monori járási tanács vb. elnökének Szijjártó Lajosnak, aki mint később megtudtam szerette a verseimet és egyéb írásaimat és felháborodott azon, hogy idős, beteg édesanyámmal omladozó, emberhez nem méltó lakáskörülmények között hagynak tengődni. Felszólította az akkori vecsési tanácselnököt Sz. Lászlót, hogy soron kívül juttasson lakáshoz.

Ő megint csak azt nyilatkozta, szeretnek, becsülnék, de kiutalható lakás nincs.

– Akkor építsenek! hangzott a járási ukáz.

- Sajnos nincs keretünk, elfogyott a pénzünk.
- Akkor majd megszavaztatok egy pótkeretet, de annak a lánynak akkor is lakást kell adni.

A pótkeret 50.000 forint, hamarosan jóváírást nyert a folyószámlán.

Most aztán azért szaladgált a községgazda, hogy hol találnak állami telket, ahova építhetnek nekünk egy kis tanácsi lakást.

Ő egyike volt azoknak, akik annak idején Monoron lekádereztek.

Nem tudhattam hol lesz az a telek és hol lesz az a lakás, és milyen környezetben, de bárhol is jelölték volna ki nem válogathattam volna.

Végül is bejött az irodámba és mondta, hogy talált helyet, ahova már ki is vitték az építési anyagot.

- Tudja hol az a P. udvar?

- Az, ahol azelőtt fakereskedés volt.?

- Az udvar oldalában van egy hosszú sufni sor, mi építettük, mert ott van a balfelőli épületben egy fodrászat, meg egy suszteráj. Ide szaladgáltak a nyakunkra, hogy szükségük van raktárhelyiségekre, felépítettük és most ott áll mind üresen. Ebből lebontunk nyolc méternyi és a helyébe felhúzzák a lakást.

Örültem, hogy végre megoldódik a lakásproblémánk és annak is örültem volna, hogy központi helyen, szinte főútvonalon fogunk lakni és nem valami faluszéli környezetben, de nyugtalanított amit a községgazda leendő környezetünkről elmondott.

A hatalmas udvar, amely valaha tűzifa, szén és építőanyag lerakat volt két épület között terült el. A balfelőlben volt a fodrászat és suszteráj, valamint a volt tulajdonos lakása, az egész építményt már régen államosították. A tulajdonosnak kovács műhelye is volt, ahhoz építtette a tanács azt a hosszú sufnisort amiből lakásunkat kialakították.

Jobboldalon egyszintes emeletes épületben lakott a volt fatelep régi tulajdonosa a volt fakereskedő feleségével, lányával és vejével.

Az udvart az emeletes háztól kerítés választotta el. A másik oldalon a kovácsműhely, néhány megmaradt sufni és az üzletház épületének fala zárta le.

A két építmény közötti telekrésznek teljesen külön bejárata, külön kapuja volt, később, amikor lakásunkat bekerítettem, kialakult egy szolgalmi út, mivel az udvar felső végében is volt két tanácsi lakás.

Ezek az egykori TÜZÉP- hez tartozó melléképítményekből lettek tanácsi lakássá kialakítva. Mint később megtudtam egyikük sem tanácsi kiutalással jutott lakáshoz, hanem feketén. Ez úgy ment, hogy a jogosult lakástulajdonos aki a kiutalást megkapta, úgy látszik mégsem volt annyira rá-

szorulva, hogy meg is tartotta volna, hanem jó pénzért eladta, amihez ő ingyen jutott hozzá " szociális " körülményei miatt.

Hiába, ügyeskedő emberek mindig voltak, és lesznek is. De éppen ezek az emberek ugráltak odaköltözésünk miatt, holott én kaptam egyedül törvényesen és tanácsi kiutalással és valóban szociális körülményeim miatt a lakást. De ezek csak azt látták, hogy persze mert tanácsi dolgozó.

Jóval később még azt is megkaptam méghozzá az emeletes ház lakóitól, hogy én ide csak betolakodtam.

A községgazda elmondta, hogy nem tudják másképp megoldani az építést csak úgy, hogy lakásunknak kb. egyharmad része átcsúszik a kovács udvar területére.

- Nem lesz ebből probléma?

- Nézze, azok az ingatlanok ott mind állami tulajdonban vannak. Az állam ezen a területen belül oda épít, ahová akar. De azért bementem a kovács feleségéhez és megkérdeztem csak úgy proform, hogy jobb képpel nézzenek magára ha odaköltözik, hogy nem zavarja e majd, ha az új lakás ajtaja arra az udvarra nyílik.

- Nahát, hallotta volna, hogy kiabált. Utána átmentem az emeletes házba és ott is megkérdeztem - nem lesz e baj, ha arrafelé nyílik az ajtó, hát nem valami szívesen " egyeztek " bele, holott a maga lakása jóval hátrább esik az ő ingatlanuktól és még kerítés is van közte.

- Na látja, milyenek. Maga viszolyog az erőszaktól, de mit csináltunk volna háború után a rengeteg kibombázott, hajléktalanná vált emberrel. Hagytuk volna, hogy egyesek 5-6 szobában terpeszkedjenek, míg a többségnek nincs fedél a feje felett?

Őszintén szólva, a hallottak után nem sok jót vártam leendő környezetemtől. De egyelőre örültem, mert már úgy mentem el munkahelyemre, hogy nem tudhattam közben nem szakad e anyámra a plafon.

Az építési szakember szerint életveszélyessé vált az ott tartózkodás.

Az építkezést augusztusban megkezdték és december 1-vel beköltöztünk az új lakásba.

Sose felejttem el, hogy az építkezés alatt Rómeó, papírra lerajzolta nekem :

- Nézd ez lesz a lakás 8 szor 4 méter. Ezen belül úgy lesz kialakítva ahogy akarod.

- Úgy gondoltam, a szoba legyen négyszer négyes, a konyha is négyszer négyes, lefalazva belőle egy kis speiz és egy mosdófülke, amit idővel, ha pénzem lesz rá, kialakíthatok fürdőszobának.

– Most még azt dönts el, merre nézzen az ablak. A bejárat a P. udvarról, jobb mert a másik a kovács udvar zűrösebb. De az ablak talán jobb lenne ha keletre, vagyis a kovácsudvar felé nézne, akkor szép napfényes lenne a szobátok.

Örültem jó tanácsainak, hát még annak amivel meglepett.

Vízért ugyanis az utcán lévő artézi kútra kellett volna járnom. De Rómeó volt a vízügynél a nagyfőnök.

– Na gyere, nézzük meg már hogy áll az építkezés? mondta egyik nap.

Amikor beléptünk a frissen vakolt konyhába rögtön megláttam a vízcsapot a falon.

– Rómeó ! – ugrottam a nyakába, de mibe fog ez nekem kerülni?

– Majd benyújtom a számlát – mondta.

Be is nyújtotta még aznap. Elém tette a vízcsap számláját, ami csak pár forintot tett ki.

Már beálltak a hidegek, amikor anélkül, hogy új otthonunk kiszáradhatott volna költöznünk kellett. Az utolsó éjszakákat a szomszédoknál kellett töltenünk, annyira dülőfélbe volt szegényes kis otthonunk, amelyben 11 évet töltöttünk.

Mégis talán életem legboldogabb ideje volt az a 11 esztendő, 28 éves voltam amikor oda beköltöztünk és immár 39 éves lettem. Riadtan ocsúdтам rá, hogy elszálltak az évek.

Marika a háziasszonyunk mentegette magát, hogy nem tudták a rogyadozó melléképületet helyreállítani. De a férje rendőr, ő pedig Pestre jár takarítani, két gyereket nevelnek és taníttatnak. Én sem tudtam költeni rá, mert teljes újraépítéssel lehetett volna csak megmenteni az építményt. Az én havi 800 ftos fizetésemből kettőnknek épp elég művészet volt egyik fizetéstől a másikig kijönni. Barátsággal váltunk el.

30.

December elején költöztünk új otthonunkba. Rá két hétre összedőlt a Petőfi utcai lakás.

Az első hónapok nem voltak örömteljesek. A nyers falakról csorgott a víz, a párától gőztől megvetemedtek az ajtók, ablakok, dacára, hogy mindig nyitva volt valami, hideg és fojtó volt a levegő. Asztmás tünetek mutatkoztak mindkettőnkön.

Karácsonyra bekötötték a villanyt. Minden kellemetlen körülmény mellett is örültünk, mert a szoba háromszárnyas ablaka keletre nézett és, ha nem volt borús az ég, a napfény beragyogott rajta és szinte életre keltek a bútorok. Különösen a nagy mahagóni, antik könyvszekrény diadalmaskodott, szecessziós faragványával. Csak azért nem foglalt el nagy helyet, mert a háta ék alakú volt és így sarokba állítható. Ezt a szép darabot még a Petőfi utcai lakásban sikerült megvennem egy tanár özvegyétől, aki viszont mint mondta – felvidéki polgármester rokonától örökölte.

Kétszárnyas ajtaja volt csiszolt üveggel. Ez a szekrény annyiba került, mint egyhavi fizetésem. De épp akkor kaptam a Televíziótól " Gombavár " című mesémért annyi honoráriumot, hogy megtudtam venni.

A tanár özvegyének neheze esett megválni tőle, de olyan helyre ment ahová nem vihettem. Mint mondta, örül, hogy énhozzám kerül kedves darabja, mert tudja, hogy szeretni fogom és értékelem is.

Eleinte nem volt annyi könyvem, hogy az üveg mögött lévő négy polcot könyvekkel népesítem be, ruhásszekrénynek használtam, de tudtam, hogy előbb-utóbb megtelik könyvekkel.

Ezen kívül csináltattam egy kisméretű dohányzó asztalt két székkal, egy Televízió állványt , egy fotelágyat, egy rekamiét és kisméretű dinert, amibe kis figurákat raktam tenyérnyi horgolt terítőcskékre..

Ezek a bútorok ebben a szobában egészen másképp mutattak. Izgalmas volt mindennek a helyét megtalálni.

A konyhába asztali tűzhely került, egy fehérre festett ruhásszekrény, fehér konyhaasztal, két székkal. Egy keskeny szekrényke az edényeknek.

A speizba fehérre festett polc, ezt a régi ajtónélküli ruhásszekrényből alakítottam.

A mosdófülkébe lavór, hokedli és a mosógép jutott.

V. a községgazda beült hozzám az irodába.

– Azon gondolkoztam, hogy járna jobban Hanna. Ha szolgálati lakásként utalnánk ki, akkor nem kell lakbért fizetni. Ha mint bérleményt akkor igen. Melyiket válassza?

– Ha már választhatok, inkább bérleménynek kérem. A szolgálatiból bármikor kitehetnek.

– Én is így gondoltam. A havi lakbére 22 Ft. Jó lesz így? Bár tudtam, hogy a hátsó fronton lakók 18 Ft-ot fizetnek, én még a huszonkettőt is kevésnek találtam.

– Hadd fizessenek egyvenet...

Láttam, hogy meglepődik, sőt mintha meg is hatódott volna. Szó nélkül beírta a bérleti szerződésbe a havi 40 forintot.

– Mert te hülye vagy, saját magadnak felemelted a lakbért? Mi a fenéért csinálsz ilyet pont te, olyan jól álltok? – kérdezte Rómeó.

– Olyan hálás vagyok ezért a lakásért, nekem ennél még többet is megérne. Mondd felmenjek az elnökhöz megköszönni hogy végre életemben először normális fedél van a fejünk felett?

– Tudod, hogy legjobb haverom az elnök, de őszintén szólva nem tartozol neki köszönettel, ő semmit sem tett érte. De azért menj fel hozzá és köszönd meg neki, nem ártasz vele magadnak.

Tudtam, hogy igazán köszönettel a Szerkesztőmnak Radványi Barnának és a járási tanács Elnökének tartozom és levélben meg is köszöntem a segítségét.

Válaszolt is, hogy használjuk jó egészségben édesanyámmal együtt. Levelét ma is őrzöm.

Tavasszal megtartottuk a házavatást. Az egész tanácsi apparátus bevonult hozzánk élükön a tanácselnökkel. Lilivel főztük a kávé és készítettük a szendvicseket .

Az elnök kezét csókolt anyámnak, aki megköszönte a lakást.

– Nagyon megérdemelték már maguk ezt – mondta meghatódva az elnök.

Anyám aztán még sokáig emlegette, hogy neki az elnök kezét csókolt, az ő öröme külön öröm volt számomra.

Állapota sajnos egyre rosszabbodott. Nyolcvanadik évében volt, látása, hallása napról- napra romlott.

– Azt kérem az Istentől, hogy még néhány évig élvezhessem ezt a kis lakást.– mondogatta.

Sajnos nem volt teljes a nyugalunk. Éveken keresztül sokat szenvedtünk új környezetünkől.

A tanácstól kaptam néhány bontásból maradt betonoszlopot, a kerítésnek való drótot és a munkadíjat én fizettem, azt hittem ezzel megkímélem magunkat sok mindentől.

A villanyóra szekrényére lakatot tettem, a padlásajtóra is. A bekerített területünk olyan ugart képezett, amit a két kezemmel törtem fel vasárnaponként. Az ásóm hatalmas megkövesedett mésZRögeket , tégladarabokat hozott felszínre.

Amikor már úgy, ahogy megszabadultam a göröngyöktől – kimentem az árok szélére és gyeptéglákat vágtam ki vittem be és füvesítettem keskeny kis kertünket. Bűdöske magot is szórtam, és nyárra már virágzott is.

A kovács udvarról még nyugalom volt. Az öreg kovács csak alkalmaként gyűjtött be szurtos műhelyébe, ilyenkor a frissen mosott és kiterege-

tett ruhákat gyorsan lekapkodtam, de ha nem voltam otthon bizony a füstöt okádó kémény miatt szürke lett minden.

A fodrászat és suszteráj nem sok vizet zavart, szombat déltől hétfő reggelig zárva volt náluk minden.

Csendes volt az a rész. Kikönyökölhettem olykor az ablakon, előtte egy kis vadrózsabokor nyújtogatta ágait. A kovács hol egy csokor petrezselymet, hol egy fürt szőlőt tett az ablakpárkányra.

Egyébként durva, brutális ember volt. A kutyájával is nagyon kegyetlenül bánt. Feleségét is többször megverte. Igyekeztem ettől a környezettől távol tartani magam.

Hátul a másik lakó egy idős házaspár volt, akik szintén mint annyi sokan feketén jutottak a tanácsi lakáshoz. Az ember mint megtudtam szintén kovács volt maszek alapon. Mint mondták jól keresett a faluban, de a ház ára lement a torkán. Az emeletes házban sem néztek jó szemmel minket. Bár hallottam, hogy mondogatták, örülnek, hogy mi kerültünk ide és nem valami lumpen bagázs. Idővel sikerült megvennem részletre a Világirodalom Jelesei sorozatot, és a könyvszekrény lassan megtelt a narancsszínű, drapp, szürke és zöld kötésű remekművekkel.

Szanta Cruz is kijött megnézni az új lakást, egyúttal szomorúan közölte, hogy Füreden meghalt az édesanyja.

– Már csak a húgom maradt a családból – mondta.

Keményen, könnytelenül viselte el veszteségeit, legalább is kifelé nem mutatta. Azt sem vettem észre, hogy hiányozna néki bárki is, vagy az, hogy igényelné, vagy jól esne néki a vigasztalás. Anyám próbálta vigasztalni és mondta, szomorú dolog bárkit is elveszíteni, de talán legfájóbb ha az édesanya megy el.

– Volt, nincs – mondta ő anyám nagy megbotránkozására.

– Hogy lehet ilyet mondani? – te is ezt fogod mondani, hogyha én meghalok? – kérdezgette tőlem.

Sehogy se tudott napirendre térni a kijelentés felett.

– Nem gondolod, hogy ez egy cinikus ember?

– Nem úgy gondolta. Az ember önkéntelenül is rádöbben, ha valaki meghal, hogy itt volt, itt élt közöttünk és egyszerre csak nincs többé. Egyáltalán valóban itt volt? Volt, nincs. Ez nem cinikusság, ez érthetlenség, a legnagyobb megdöbbenés tömény kifejezése. De anyám kegyetlennek tartotta Cruz kijelentését, amúgy is kezdett kiábrándulni belőle. Engem is szíven ütött néhány megnyilatkozása. Fáj, amikor szeptember hónapokban lelkendezve újságolta:

- Hogy megnőttek a fiaim ezen a nyáron. Öröm látni a napsütött arcukat, s ahogy lassan kamaszokká válnak. Amikor először mondta, hirtelen nem tudtam milyen fiairól beszél. Aztán kiderült, hogy azokról a fiúkról van szó, akiket hittanra tanít.

Az ő fiai...?

Milyen másképp lenne, hogyha a „mi” fiainknak örvendezhetne.

31.

Anyám egyre gyöngébb lett. Templomba már régen nem tudott elmenni, de ahhoz ragaszkodott, hogy minden első pénteken győnjön, áldozzon. Így aztán havonta egyszer eljött hozzá a felsőtelepi plébániáról, dr. N. J. kamarás úr.

Én sohase találkoztam vele, mert amikor ő jött reggel nyolc óra után, én már rég az irodában voltam. Így csak hallomásból tudtam, hogy igen nagyműveltségű ember, akinek a testvére Rómában van és monsignore.

Anyám mondta, hogy az Atya mindig nézegeti a könyvszekrényemben lévő irodalmat, és örültem, hogy nem kell szégyenkezni a könyveim miatt.

Anyám a katolikus kiadványhoz is ragaszkodott, így az Újembert is előfizettem számára. Pedig lett volna helye annak a pénznek is. Tudtam, hogy nekem ezek a dolgok ha a munkahelyem tudomására jutnak, nem számítanak jó pontnak, de anyáért mindenre képes voltam.

Sajnos már csak nagytitkárral tudta kisilabizálni a betűket. Amíg olvasni tudott, nem volt semmi baj. A rádiót nem tudta hallgatni, a Tévét nem érdekelte. A háztartás vezetése már fárasztotta. Egész nap egyedül volt, Őrjítette a magány.

Az ebédet már úgy hozattuk, csak vasárnap főztem. Ebédelni hazaszaladtam félórára. Sokszor előfordult, hogy túlóráznom kellett és csak késő este jutottam haza. Ilyenkor féltem hazamenni, mert anyám sírt és szemrehányással halmozott el, amiért egész napra magára hagyom.

- Hagyd ott a tanácsot és maradj itthon.

- És akkor miből élünk?

- Majd csak lesz valami. Megőrülök a magánytól. Hogy lehetsz ilyen szívtelen? Nem félsz, hogy kimegyek a vonat alá?

Tudtam, hogy beteg, érzelmeszedése van, de gyógyszert nem szedett. Mint mondta a fejében mintha valami dübörögne. Az orvosra nem hallga-

tott, kórházba sem akart menni, én meg nem tudtam segíteni rajta, csak őrlődtem és idegileg én is kikészültem, holott minden erőmre és energiámra, tudásomra szükségem volt, mert most már három, négy ember feladat körét láttam el.

A fizetésem havi 1500 Ft. volt. Kénytelen voltam egy idős nénit fogadni mellé, legalább a délutáni órákra havi 300 Ft-ért. A néni kettőtől ötig üldögélt anyám mellett, de volt úgy, hogy nem tudtam hazamenni ötre a határ-idős munkák miatt. A néni viszont pontosan 5 órakor hazament.

Kolléganőim siettek haza a családjukhoz, mint mondták – várja őket a második műszak. Férj, gyerek, háztartás. Engem is várt a beteg édesanyám, a háztartás, de ezzel senkise törődött. Természetesnek vették, hogy én csináljak mindent, mert nekem nincs családom.

Csak Szanta Cruz aggódott értem, hogy meddig fogom ezt bírni, és, hogy lehet az, hogy a csoportvezetői és az én fizetésem közötti különbséget nem képesek kifizetni. Ugyanis megint már több mint egy éve helyettesítettem szegény Rómeót, és erősen úgy nézett ki, hogy aligha jön vissza a tudószanatóriumából. Máris megindult a harc a vezetői posztért. Mindenki engem tartott esélyesnek, hiszen mindig is én voltam a csoportvezető-helyettes. Őszintén szólva nem vágyódtam soha vezető posztra. A több pénz jól jött volna, de azonkívül, hogy a munkámat igyekeztem jól elvégezni, csakúgy mint máskor – nem tettem semmit.

Annál többet tett az egyik kolleganőm. M. aki maszek vállalkozónak a felesége volt és amellet a vb. Titkárnő kebelbarátnője. Nyaranta együtt jártak nyaralni, varrónőjük is azonos volt. Kivettem egy hét szabadságot és a pecsétet erre az időre M.-re bízta. Ő aztán a hét leteltével nem adta vissza.

Mint megtudtam itt járt a Seriff és felmentek M.-el a vb. titkárnőhöz, és úgy határoztak, hogy ezután M. lesz a helyettes. Ma sem tudom, honnan volt lelkierőm ezt is elviselni.

A munka természetesén ezután is az enyém volt. M. csak aláírt és pecsételt. Univerzálisan nem értett a dolgokhoz, csupán egyetlen egy reszortja volt. Nem látta az összefüggéseket, és amit nem tudott megoldani azt mind elém dobta.

Ami a legelviselhetlenebb volt, a munkafegyelmet megbomlasztotta. Maga mellé állította a csoport tagjait azt ígérve, hogy mindenki akkor marad otthon, amikor dolga van odahaza. Az én szobámban hívta össze a röpgyűlést és egy notesszal a kezében kérdezgette:

– Te mikor akarsz otthon maradni? azért kellene tudni, hogy a jelenléti-be beírjalak. – Utoljára engem kérdezett.

- És te mikor akarsz otthon maradni?

- Majd amikor a személyzetisnél bejelentem, hogy mikortól meddig veszem ki a jogos szabadságomat.

- Látjátok? majd be fog bennünket árulni...

Ilyen és hasonló trükkökkel manipulált.

Pokollá változott számomra szeretett munkahelyem. Ő pedig cicomásan, tetőtől- talpig bársony ruhákban libegett be mindennap. holott eddig egyszerű munkaköpenybe járt és soha semmi bajunk nem volt egymással.

Egy helyiségben dolgoztunk, íróasztalunk szembeállt egymással. Nap mint nap látnom kellett arroganciáját, túrnöm piszkálódását.

Egy ízben azt mondtam :

- Holnapután kivennék egy napot a rendes szabadságomból. Neked is szólok mielőtt felmennék a személyzetishez.

- Ne menj sehova, mert még gondolkodom rajta mehetsz e vagy sem.

Vágta oda szemtelenül.

Az ebédidő 12- 13 óráig tartott. M. meg merte engedni magának, hogy nap mint nap 14 óra után libegett be.

A férje párttag volt és különböző funkciókat látott el. Barátja volt az elnöknek, vb. titkárnőnek, párttitkárnak.

Semmi esélyem nem volt velük szemben.

A Seriff talán most torolta meg, hogy zaklatásainak ellenálltam, így aztán senkim sem volt akinek panaszkodhattam volna.

Egyik nap Margó, Rómeó felesége nyitott be.

- Hanna, látogasd meg Lacit, szeretne beszélni veled.

- Én is megyek , már úgylis akartam bemenni hozzá - mondta M.

Amikor megláttam Lacit az az Rómeót ágyban fekvé, vigyáznom kellett, hogy el ne áruljam megdöbbenésemet. Csak árnyéka volt a régi Rómeónak. Intett, hogy üljünk le, M. az ágy egyik oldalán én a másik oldalán ültem le.

Sok mindenről beszélgettünk és könnyekig meghatott, amikor elmondta, hogy minden este lámpaoltás után valahol megszólal a trombitaszóló a Szilencium.

- Olyankor mindig sírnom kell, mert arra gondolok, hogy itt kell hagynom Margót és Ildit a kislányomat. - mondta szomorúan.

Eszembe jutott, mennyire örült, amikor a kislányuk született. Sokszor hallottam akkoriban azt dúdolgatni - Valaki vár, ha hazamész és átölel két puha kéz... Egyszer vállamra tette a kezét és azt mondta .

- Szegénykém Te ebből is kimaradtál...

Most azt mondta:

– Én már nem megyek vissza Hannikám, neked adtam a kulcsokat és a pecsétet. Te ismered ott ki magadat mindenben. Sokat dolgoztál helyettem is, téged illet a pecsét.

Majdnem elsírtam magam, de nem akartam a halálos ágyán szomorítani és megmondani, hogy már nincs nálam a pecsét. De nagyon jól esett amit mondott. M. zavartan hallgatott. De Rómeó mégis tudhatott valamit, mert megfogta M. kezét és a kezembe tette.

Ekkor láttam őt utoljára. Később Margótól hallottuk, hogy nagyon nehéz volt a haláltusája, és akkor eszembe jutott hogy Gizi néni, amikor Laci a helyére pályázott és olyan csúnyán bánt vele – megátkozta és azt mondta:– Legalább 10 évet elvett az életemből, kívánom, hogy ne tudjon meghalni, szenvedjen úgy, ahogy én szenvedtem miatta, Tudom, hogy ez babonáság, mégis többször is tapasztaltam, hogy mindenért fizetni kell.

Egyszer beszélünk erről Szanta Cruzzal, de ő azt mondta – ilyen nincs. És ha engem is bármi betegség vagy baleset érne, soha ne gondoljak olyasmire, hogy ez Isten büntetése ezért vagy azért.

Lehetséges, hogyha Gizi néni nem átkozza meg Lacit, akkor is nehéz lett volna a halála. De amennyire elfogadható ez a hipotézis, miért ne lehetne elfogadható az is, hogy büntetés, karma, vagy kizsmet ami előbb vagy később utoléri az embert. A keleti vallások a lélekvándorlásban hisznek és a karmában. Szerintem ez is elfogadható.

Nekem a Nirvána is szimpatikusabb mint a Mennyország fogalma. Aki már megtisztultan éli le az életét, az már nem születik még egyszer erre a világra. Ezt csak az tudja értékelni, aki már nem ragaszkodik semmihez, ami földi, mert rájön arra, hogy itt minden csak látszat, illúzió

Azt hiszem az ember legnagyobb tragédiája, hogy ragaszkodik az éntudatához. Képtelen elfogadni az elmúlás gondolatát. Én sem voltam ez alól kivétel. Nagyon megszenvedtem, amíg idáig jutottam, de eljutottam idáig. És a Cruz ebből semmit sem vett észre, vagy csak nem akart észrevenni.

Ő jó volt és megfelelt a vallási normáknak mert hitt, én eretnek voltam, mert nem tudtam hinni. Legalább is nem úgy, ahogy elvárták volna tőlem. Mindketten kerültük ezt a témát, mindaddig amíg be nem következett anyám halála. Előtte elment Rómeó is 39 évesen, és legnagyobb rémülettemre a Deltás lett a csoportvezető.

A Seriff szobára hívott és azt mondta, úgy elmérgesedett maguknál a munkaköri légkör, hogy maga nem sokáig lenne csoportvezető, mert kiképzítenék.

- Mi van maguknál? ez egy darázsfészek. Összehívtam őket és megmondtam, hogyha magának egy hajszála is görbül szétszórom az egész bandát, elég nagy a járás. Nem azért épített magának a Tanács lakást, hogy maga most nekem világgá menjen.

- Maga nem tud az asztalra csapni, maga csak dolgozni tud helyettük is. Nem örülök, hogy ez az ember visszakerül, de a tanácselnök őt javasolta. Jelenleg nincs emberem, akit ideküldhetnék Maga lesz a helyettes, hamarosan lesz egy új státus, és akkor maga lesz itt a főelőadó.

Ezúttal több mint két évig dolgoztam csoportvezetőként, és meg voltam győződve, hogy végül a maszek felesége miatt történt így, ahogy történt.

Igazságtalan eljárás volt, mert sem a tudása, sem a munkához való hozzáállása nem tette alkalmassá a vezetőpozíció betöltésére.

Nem beszélve arról, hogy anyagi körülményeit sem lehetett az enyémmel összevetni. Már is felmondással fenyegetődött, amiért nem ő lett a vezető. Ezt én egyáltalán nem fájlaltam, csak féltem a Deltástól. De most, látva, hogy mennyire szeretnek és becsülnek és még lakást is építettek a számomra - ő is másképp viselkedett velem szemben, pláne amikor azt is meglátta, hogy tulajdonképpen az ő munkáját is rutinnal és közmegelégedéssel én végzem el.

Ő csak a szigorú hatósági közeget, mondhatni a teljhatalmú despotát játszotta és elég sokat töltötte az idejét irodán kívül. Hogyha kemény és határidős munkák jöttek, hónapokra is otthon maradt betegállományban.

Disznóvágásokkor, szüretkor, búcsúnapok és ünnepnapok után kijárt területre és meghívás nélkül egyszerűen beállított a tehetősebb gazdákhöz.

Próbáltam elfogadni olyannak, amilyen. Nem is tehettem mást. Mégis javult a munkaköri helyzet, mert amit M. csinált azt már nem lehetett idegekkel bírni. Most mintha mi sem történt volna megint olyan mézes-mázos lett mint volt annak előtte. Egyéb változások is voltak. Dorosics aki Kispestről járt ki már régebben, még jóval Rómeó halála előtt átkerült a Kispesti Városi Tanácshoz. Sz.. P.-t, akit csak Péti bácsinak hívtunk és még a Horthy rendszerben a községházán, sötétkék hajdú ruhában feszített, betegsége miatt leszázalékolták Szép kézírása volt és bármilyen manuális munkát rá lehetett bízni.

Engem mindig Anikónak hívtak és soha nem világosítottam fel, hogy én nem Anna vagyok, mert tetszett nekem a kedves elnevezés, és a szeretet, ahogy mondta.

K. Pistánál, aki fél lábbal jött meg a frontról, szomorú, családi tragédiák történtek. Egyetlen kamasz fia öngyilkos lett, utána ment a felesége is, majd a Pista is. Rómeó halálakor már egyetlen férfi sem volt a csoportban.

Sajnos, jobb volt a munkahelyi légkör, amikor férfiak is tagjai voltak az apparátusnak. Víg kedélyű, tréfás fickók voltak, mindegyik rendes családi életet élt, kivéve a szabad szájú Dorosicsot, akinek voltak ugyan nőügyei de munkahelyen kívül. Különösen egy férjes asszony járt utána valahonnan Mendéről. Ettől függetlenül a léha Dorosics imádta a családját. Volt alkalmam látni, hogy mire képes a szenvedély, és, hogy egy nő mire képes ha szerelmes. Nemegyszer órákig várt a tanácsház előtt korzózva, holott úgy nézett ki, hogy kollégámnak már elege volt belőle, mert többször is letagadtatta magát.

Úgy éreztem, én sohase lennék erre képes, nagyon megalázó szituáció lehet az – erőltetni valamit, aminek már vége.

De hát nem vagyunk egyformák

Viszont mindebből leszűrtem magamnak a tanulságot és hálát adtam a sorsnak, hogy ilyen és hasonló megaláztatás engem nem érhet.

Annyira bíztam Cruzban mint magamban, így azt sem tudtam, hogy mi a féltékenység. Számomra a nős ember mindig tabu volt, nem vettem el senkitől senkit, a lelkiismeretem efelől nyugodt volt.

32.

Édesanyám nem egészen négy évig élvezhette az új lakást. Már ahogy ő az ő korában és egészségi állapotában élvezni tudta. Későn jött öröm volt ez a számára. Csak az vigasztalta, hogy azzal a tudattal hal meg, hogy nekem rendes fedél van a fejem felett.

Voltak nehéz napjai is, amikor úgy éreztem felelőtlenség magára hagyni.

Az orvosra nem hallgatott, gyógyszert nem szedett. A kórházban nem tudtak mit kezdeni vele.

Egy augusztusi hajnalon elaludt örökre 84-ik évében.

Egyedül bonyolítottam le a temetést, és annyi év után először csöngettem be a zárda ajtaján, hogy lerendezzem az egyházi temetést és befizessem a gyászmisét.

Ekkor találkoztam először a Kamarás úrral. Kedves és udvarias volt, én pedig azt kérdeztem tőle.

- Ugye ez az egész csak egy kulturális szükséglet? - Megdöbbenve, de mosolyogva nézett rám és ujját feltartva mondta:

- De valós szükséglet.- amikor eljöttem kereszttel megjelölte a homlokomat.

Enyhe szivarillata volt. Piros szegélyű gomblyukait nézve a hajdani Prelátus úr jutott eszembe

Anyám ravatalánál csodálatosan szép beszédet mondott. Különösen megragadott egy mondata:

„Sajnos, hogy az ilyen archaikus lelki műveltségű hívőkből egyre kevesebben lesznek.”

Csak mentem a koporsó után és csak néztem azt a koporsót, amit nem-sokára leengednek a mélybe és örökre eltűnik anyámmal együtt.

Valamilyen földöntúli erő szállt belém. Amikor a koporsót kezdték leengedni a sírba, felnéztem az égre, nem akartam látni, ahogy eltűnik a szemem elől de nem tudtam sírni. Csak később konstatáltam, hogy Monorról a Járási Tanács Pénzügy Osztályától a Seriff utódja L. J. is ott volt. Jól esett. Furcsa volt hogy M. odajött és belém karolt amikor egyedül mentem a koporsó után Nem tudtam örülni ennek a gesztusnak, sőt. De akkor és ott nem éreztem semmit.

Szücs néni is ott volt, és temetés után bejött hozzám.

Felidéztük a régmúlt dolgokat. Talán senki úgy nem értette meg anyámat mint ő. Temetés közben szemerkélt az eső, de nyomban el is állt.

Most kinéztem az ablakon, mert valami különös zöld derengésbe bozult a szoba. Csodálatos természeti tűneményben volt részünk. Minden szín megváltozott, a piros muskátlik szinte lángoltak és az egész égboltra halványzöld visszfény vetült. Szivárvány sehol sem volt látható

Pár percig tartott az egész, aztán fokozatosan visszaálltak az eredeti színek. Kikísértem Szücs nénit és bejöttem immár magányos otthonomba. És még most sem tudtam sírni.

Pár nap múlva felhívatott J.-né Erzsike a VB. Titkárnő.

- Arra gondoltunk, hogy téged küldünk Aszódra három hónapos bentlakásos iskolára. Ne maradj most egyedül a négy fal között.

- Úgy hallottam, hogy az valamilyen pártiskola.

- Hát lehet tanulni polgazdaságtant, meg ilyeneket. Az a fő, hogy most ne maradj otthon, és ha elvégzed, ez fizetésemeléssel is jár.

Irtóztam a komorrá vált, szomorú lakástól és igent mondtam.

Aszódon belecsöppentem a társaságba. Érdekeltek az előadások és az előadók. Az előadók között volt a Javító Intézet igazgatója is, még az intézetet is megmutatta belülről.. Megmutogatta, hogy milyen katonás rend

van a fiúk szekrényeiben. Engem megfogott a látványa annak a szekrénynek, amelyiknek a belső ajtaján a fiú szüleinek a fényképe volt látható. Vajon mit csinálhatott a szerencsétlen?

Előadást tartott dr. Békesi László is, akiből később pénzügyminiszter lett.

Magas, elegáns alakját, szigorú arcát látva és hatalmas pénzügyi szakértelemről tanúskodó előadását hallgatva és jegyzetelve, nem bántam, hogy én is ott ülhetek az előadói teremben. Minden órán buzgón jegyzeteltem, szabadidőnkben nagyokat sétáltam. Felfedeztem egy elhagyott héber temetőt, különös hangulata volt, verset is írtam róla.

Csodálatosan szép, értékes márványoszlopok, síremlékek verték vissza az őszi verőfényt. Az avarral lepett keskeny ösvényeket bejárva volt min gondolkodni és meditálni. Mentem a piros és fehér bogyójú sűrűn nőtt, sárguló levelű cserjék közt és egy mindennek között kimagasló márvány oszlophoz jutottam, amely tele volt vésve nevekkal, az oszlop nem őrzött hamvakat, a nevek tulajdonosai füstté váltak valahol értelmetlenül, igazságtalanul, megbocsáthatatlanul.

A D. nevű iskolaigazgató bemutatta a hallgatókat egymásnak és nagy meglepetésemre engem így mutatott be:

– Ezen a kurzuson egy értékes embert is üdvözölhetünk magunk között.

Bizonyára olvassák a Pest Megyei Hírlapban az írásait, verseit. Itt van közöttünk Ferenczy Hanna.

Bár zavart minden nyilvános szereplés, tagadhatatlan, hogy nagyon jól esett. Az is jól esett, hogy amikor lementünk a konyhába kávézni és a sokféle színű csészikék közül én pirosszínűben kaptam a feketét és efeletti örömet kifejeztem, – nekem minden nap a félretett piros csészikében, és mosoly kíséretében adták a kávé.

De valahogy magam is éreztem, hogy kilógok a társaságból. Részben, magam is tudtam magamról, hogy magányra hangolt, befelé forduló alkat vagyok, részben a gyász ami még egészen friss volt késztetett arra, hogy egyedül bolyongjak. Ilyen bolyongásaim során fedeztem fel, a hegyoldalba vájt furcsa üregeket, földbevált barlangokat amikben emberek éltek, tengették nyomorúságos napjaikat.

Az egyik bejárat előtt bizalomkeltő, javakorabeli asszony állt. Szóba elegyedtünk és, kedvesen beinvitált. Az odúban sötét volt, gyertyák égtek egy rozoga asztalon, a priccsen vásott pokróc. Lehet itt élni? Hogy milyen egy földbeásott kunyhó belseje azt tudtam mert gyerekkoromban néhány

kis osztálytársnőm abban lakott. Akkoriban még a Halmy – telepen több kunyhót is lehetett látni. De azok különbek voltak ezeknél az üregeknél.

Amikor visszamentem az intézetbe, rögtön szóvá tettem a látottakat az igazgatónak, megemlítve, hogy cikket írok ezeknek az embereknek a körülményeiről.

Ő tudott erről de nyomatékosan lebeszélte arról, hogy egy ilyen cikk bárhol is megjelenjen.

Mint mondta télire úgysem hagyják ott őket.

Nem bírtam volna ki ezt a három hónapot, ha nem megyek haza minden szombaton. Szombat délelőtt is volt előadás, ebéd után vonatra ültem, és késő délután már otthon voltam.

Vasárnaponként kimentem a temetőbe. Telefonom még nem volt, így Cruzzal sem igen tudtam értekezni. Megbeszéltük, hogy oda az intézetbe nem fog írni, ide se jöhetett posta, mert észrevettem, hogy a postaládámból eltűnt már néhány küldemény.

De a vasárnapok is elmentek, takarítással, anyám iratainak átnézésével.

Kezembe kerültek régi feljegyzései, a pepita fedelű, teleírt füzetek, amiket annyira féltett, és amiket halála után volt lelkiatyjának, majd annak halála után Kornél atyának szánt elolvasásra.

Csak most döbbsentem meg, hogy Kornél atya halála után már szó sem esett arról, hogy mi legyen ezekkel az írásokkal. Tanácstalanul rakosgattam ide-oda, és még mindig nem tudtam belelapozni, és még most sem tudtam sírni. Halála után öt héttel megírtam – Anyám – című versemet.

A Pest Megyei Hírlap leközölte és nagyon jól esett Suha Andor főszerkesztő úr levele, amelyben részvétét fejezte ki.

Annál inkább jól esett, mert személyesen nem ismertük egymást, csak az írásaimon keresztül.

Az idő már egyre hűvösebb lett. Egy esőszítáló október végi este Aszódon, magányos sétám során egy kivilágított templom előtt mentem el.

Eszembe jutottak az októberi rózsafüzéres litániák, amiket Kornél atya tartott, a fényezett melegbarna pad, ahol anyám imádkozott, a régi hívó önmagam, és felsírt bennem valami.

Nem bírtam feldolgozni magamban, hogy Anyám örökre elment. Hogy volt, nincs... Nem tudtam elfogadni, hogy a halál örök álom, elmúlás.

Ott a templomajtóban átsuhant szívemen valamiféle reménysugár. A mi vallásunk állítja, hogy van egy odaát. De hát van e nekem bármilyen vallásom, van e nekem hitem? e nélkül, hogyan is reménykedhetnék egy odaátba?

Hosszú, hosszú évek után először, átléptem a templom küszöbét. Megálltam leghátul a szenteltvíztartónál, majd beültem az utolsó padba és elfogott a sírás.

33.

November végével a tanfolyam véget ért. Elviselhetetlennek tűnt a csend, a magány a kihűlt lakás, amibe hazajöttem. Vajon anyám halála után is fogok hallani olyan hármás kopogásokat? tűnődtem..

De nem hallottam semmit, sőt már régen megszűntek azok a „túlvilági” morze jelek, amiket Kornél atya halála után vagy egy évig hallottam.

Aztán egy éjjel különös álmom volt. Anyámat láttam. Jól nézett ki de szomorú volt és valahogy idegen.

– Mi legyen az iratokkal , odaadjam a Kamarás úrnak?– Kérdeztem tőle. Nem beszélt, csak a fejével intett nemet.

– Őrizzem tovább? – megint nemet intett a fejével.

– Égessem el? erre szomorúan, de látszólag megnyugodva igent bólintott, de nem beszélt.

Azóta is bármennyire szerettem volna álmodni róla sohasem sikerült, és semmi jel nem jött tőle „odaátról”.

Az iratait viszont mind a mai napig őrzöm. Még nem tudtam rászánni magam, hogy elégessen, mindig magam előtt látom őt, amint annyi hittel, olyan megszállottan rója a sorokat , amik erőt adtak néki a megmaradásra azokban a nyomorúságos időkben.

Majd egyszer elégetem, hogy ha én is elmegyek, ne kerüljön idegen és profán kezekbe, de előtte rászánom magam, hogy elolvassam.

Cruz táviratozott, hogy jön. Meg kell, hogy mondjam néki, hogy nem folytathatjuk a tiltott dolgokat, és előre féltem, hogy emiatt elveszítem a barátságát is. Pedig ennek még a gondolata is elviselhetetlen volt, hiszen most aztán igazán nincs rajta kívül senkim.

Őszinte együttérzéssel ölelt magához, és kérte, hogy meséljem el, hogy s mint teltek az aszódi hónapok, közben csókolgatott.

– Mondja Cruz, őszintén, hisz abban, hogy van valami a halál után?

– Tudom, hogy most ezek a kérdések foglalkoztatják Liebchen, higgye el, – hogy van.

– Akkor látják, hogy itt mi van?

- Látni nem látják, hiszen nincs anyagi testük, tehát szemük sincs, amivel lássanak de tudják.

- Akkor most anyám is tudja, azt ami köztünk van? Akkor tudja, hogy becsaptuk őt és ki tudja mennyire szenved...

Cruz simogatott és csókolta.

- Engedje el magát, csak úgy tudnék segíteni.

- Templomban voltam.

- Ennek örülök.

- Meg akarok változni, templomba akarok járni. Hinni akarom, hogy van egy odaát ahol majd újra találkozunk.

- Ez most csak a koporsó filozófiája. Majd el fog múlni.

- Vasárnap hogyha meghallom a harangszót, úgy érzem mennem kell a misére. Mennék is meg nem is...

- Akkor csukja be az ajtót, hogy ne hallja a harangszót és kapcsolja be a televíziót.

- És ezt pont maga mondja? Az előbb azt mondta, örül, hogy templomban voltam.

- De nagyon félttem is. Félttem, hogy beleveti magát valamilyen vallási örületbe, elkezdi bűnösnek érezni és kínozni magát, félek, hogy belezavarodik, nem a bűntudatba, mert az magában nincs és ne is legyen, hanem az édesanyja miatti önvádban.

- De ha úgy van, ahogy maguk tanítják? akkor most tud mindent, akkor most nagyon szenvedhet az ő lelke.

- Én nem hiszem, hogy szenved. Különben sem tudjuk, mi történik a halál után,

- Szóval maga sem tudja, mi az igazság.?

- Hogy tudhatnám szívem? mondta szomorúan.

Ha ő szomorú volt, én még szomorúbb lettem. Istenem, hát akkor mi lehet hinni, senki sem biztos a dolgában.? Minden csak hipotézis, dogma, önmagunk és egymás áltatása?

- Maguk mégis tanítják. Nem gondolja, hogy ez tömegcsalás? Hát semmi bizonyíték nincs?

- A Biblián kívül nincs. De ez magának kevés.

- Magának elég?

- Én hiszek az Úr Jézusban. Az a baj, hogy maga nem olvassa az Újszövetséget, sem a prófétákat.

- Anyám is mondott olyat, hogy kb. 40 évig fog tartani a kommunizmus, hogy a Szovjet Unió összeomlik. Képtelenség, még hogy a Szovjet-

unió összeomlik? Igaz, hogy amikor Hitler mindenhol győzött, azt mondta – ez az ember önkezeléssel fog véget vetni az életének.

Cruz megdöbbenve hallgatta.

– Amit Hitlerre mondott az bevált.

– Véletlenül eltalálta, de a többi? Látja, sehol nem mozdul semmi, Még hogy a Szovjetunió összeomlik? Nem hiszem, hogy ez valaha is bekövetkezzen.

– Hát nem úgy néz ki.

Mégis ellenálltam Cruz csókjainak. Megértő volt, s amikor elment megcsókolta a homlokom és a kezem.

A múltkor megkérdeztem Róth bácsit a temetkezési vállalkozót, aki egész életében a halottakkal foglalkozott. Intelligens, tekintélyes ember volt.

– Tessék mondani, tud olyan esetet, hogy jött valami jelzés odaátról, annyit foglalkozik itt a temető csendjében, tudja mostanában halt meg az édesanyám, olyan jó lenne újból rátalálni valahol...

Közben féltem, hogy megmosolyog, de annyira vágytam valamiféle bizonyosságra, hogy úton – útfélen képes lettem volna ez után kutakodni.

Komolyan, megértően nézett rám és legyintett.

– Nincs Odaát kedves, higgye el semmi sincsen. Az ember kimúl csak úgy mint az állatok és azzal vége. Nincs tovább. Bele kell kedves nyugodni. Ez mindnyájunk sorsa. Én is eltemettem a felnőtt fiamat – mondta elkönnyesedő szemmel.

Pesten a Kőrúton, szembejött velem egy idősebb hölgy, annyira bizalomkeltő és annyira lélekteli arca volt, hogy megszólítottam. Csak jóval később ismertem meg Szepes Mária könyveit és az arcképét. Akkor döbentem rá, hogy milyen nagy a hasonlóság közöttük.

Neki is elmondtam azt amit Róth bácsinak. Átfogta a vállam, és szánkozva mondta:.

– Ó szegénykém. Sajnos semmi sincsen. Addig kell szeretnünk egymást amíg élünk. A halál után már nincs mód korrigálni a hibáinkat, mert nincs egy olyan dimenzió ahol bármit is tehetnénk mert mi sem fogunk már létezni semmilyen formában.

Úgy éreztem egyre üresebbé válik a lelkem és körülöttem még sivárabbá válik a világ.

Nem tudtam belenyugodni mégsem.

Megszólítottam egy olyan asszonyt, aki napi áldozó volt, még abból az időből ismertem, amikor én is templomba jártam, és most is onnan jött.

Neki is feltettem a kérdést, hogy van-e egy odaát, és biztosra vettem, hogy ő majd mond valami megnyugtatót. Csodálkozva, értetlenül nézett rám.

– Nem tudom, én ezen még sohase gondolkoztam.

Számomra ez a válasz volt a legmegdöbbentőbb, legkiábrándítóbb.

Nem is kérdezgettem már senkit. Megnyugtató választ ki is adhatott volna?

Elővettem a Bibliát, mint már annyiszor, de mint már annyiszor most sem mondott számomra semmit, ezért szomorúbban tettem le, mint amikor felvettem.

Az Ószövetség véres áldozatokat kívánó, bosszúálló és örökké haragvó Istenét nem tudtam megérteni és elfogadni.

Az Újszövetség szelíd és alázatos Krisztusát csak a golgotáig tudtam követni, ott aztán csak átkozni tudtam az emberi fajt és elsiratni azt a tisztalelkű embert ott a kereszten, mert nem tudtam hinni a feltámadásban. Pedig ez lenne mindennek a kulcsa.

Csak azt tudtam elfogadni, hogy a Biblia csodálatos irodalmi remekmű és érthetetlenül álltam a nem-e világi megnyilatkozások, szépséges gondolatok előtt és döbbszemtem kérdezgettem magamtól, létezik, hogy ezek csupán halandó embertől származnak?

De vajon, hány kézen ment keresztül, pontosak-e a fordítások, hányan csiszolgatták, saját képükre és hasonlatosságukra?

A könyvet becsukva, lelkileg ugyanott álltam, ahol azelőtt.

Nem maradt más bizonyosság arra, hogy mégiscsak van valami odaát, mint azok a hármaskoppanások, amik már régen elhallgattak.

Cruz ezt a bizonyóságot is elvette tőlem, mondván, hogy az akkori haláleset miatt megrendült idegállapotom idézte elő. Hallucináció lett volna? Mégis jó volt bizonyoságként fogadni.

Most hát itt álltam sóvárogva valami után, ami nincs.

Mégsem tudtam belenyugodni a Nihilbe. Nem adtam fel azt a másik dimenziót, csak fáradtan megálltam a keresésben.

Ezeket a problémákat beleraktam egy fiókba, és megpróbáltam élni az életet nélkülük.

Cruz ostromának néhány hónapig ellenálltam, aztán feladtam.

Fizetésem felemelték, és kineveztek főelőadónak. Ez sem ment simán. Előtte M. megint mozgolódni kezdett.

Megint felszaladgált a vb. titkárnőhöz, tanácselnőkhöz, azt sem tudta, hogy gazsuláljon a járási pénzügyosztályvezetőjének, mindnyájunk Józsi bácsijának.

Megint idegesítővé vált a légkör. Ezeken a periódusokon egy egy új versem megjelenése és Cruz, valamint a Szerkesztő mellettem állása segített át.

– Nézd, tudom, hogy téged illetve meg a kinevezés. De megmondom a vezetőknek, hogyha nem én kapom meg, a főelőadói státust akkor felmondok.

Én ekkor már 25 éve voltam a munkahelyemen, ő még csak 7 éve. Nekem megvolt a szakképzettségem, neki nem. Elképesztő volt a kapzsisága, önteltsége, szemtelensége.

A vezetők mégis engem neveztek ki és őtőle elfogadták a felmondást. Ő ezután nyitott egy butikot.

Anyagilag könnyebbé vált a helyzetem. Adóbevételi tervünk mindig teljesítve volt és évente kétszer prémiumot is kaptunk. Sikerült megvalósítani régi álmom és a mosdófülkéből fürdőszobát csináltattam.

A hátul lakók mindjárt berohantak a tanácsházára, hogy ha nekem csináltak fürdőszobát, nekik is csináljanak.

Nem tudták meggyőzni őket, hogy én a saját zsebemből csináltattam, csupán azt engedélyezték, hogy a fodrászok felé eső területen lévő hatalmas emésztőbe köthessem be a lefolyót.

Hogy ebből később mennyi kellemetlenségem fog támadni, előre nem tudhattam. Egyelőre örültem a fürdőszobámnak.

Csak az fájt, hogy anyámnak nem nyújthattam öreg napjaira azt a könnyebb, gondtalanabb életet amit az anyagi körülmények változása jelentett.

Amikor a ridiküljét átnéztem, találtam benne egy búcsúlevél félét. Ebben arra panaszkodott, hogy már nem bírja elviselni az állandó dübörgést amit a fejében érez, arra kérte Istent vegye már magához, – és kérlek „ adj a lányom szívébe megnyugvást „

Mélyen meghatott, hogy még erre is gondolt.

Fájt, hogy apámtól néhány részvét teli sort sem kaptam. Mintha tudomást sem vett volna arról, hogy édesanyám meghalt.

Édesanyám 1970.-ben halt meg, a következő évben leleveleztük keresztanyámmal, hogy a szabadságomból két hetet nála fogok tölteni Frankfurtban.

Mivel mindenki, aki családos volt , a nyári szezonra ütemezte be a szabadságát, én csak szeptemberben szándékoztam elutazni..

34.

Édesanyám halálának egy éves évfordulója előtt, borítékba tettem a pénzt, és levélben kértem a Kamarás urat, hogy augusztus 4.-én ha lehetséges mondana érte gyászmisét.

Ő szintén levélben nyugtázta a pénzt, és megjegyezte, hogy illendő lenne azon a szentmisén nekem is részt venni.

Közölte velem azt is, hogy mostanában jött meg Amerikából, azért nem tudott előbb kapcsolatba lépni velem, pedig lenne valami közölnivalója a számomra.

Nem tudtam elképzelni mi mondanivalója lehet. A gyászmisén az ateista miséjére gondoltam, kb. ez volt egy francia író novellájának a címe.

Bár nem voltam ateista, de teljes közönnyel vettem részt a szertartáson, kizárólag anyám emlékének áldozva..

Elmondtam Cruznak, hogy misét mondtam anyámért, nem mintha hinni tudnék abban, hogy ez bármit is jelent, csupán azért mert ő annyira hitt benne s, hogy a Kamarás úrnak mondanivalója van a számomra.

Ő sem tudta, mi lehet az de nem beszélt le erről a találkozásról.

A találkozót Lőrincen az Ibolya utcában lévő lelkészszégen jelölte meg a Kamarás úr, aki levelét úgy írta alá „Nagy atya” és mint írta most ő ott kisegít, mert nagy hiány van papokban.

Egy kis kápolna mellett volt a szobája, ahol nagy szeretettel és egy igazi költőnek kijáró tisztelettel fogadott.

Kávét főzött és cigarettával kínált, szégyelltem bevallani, hogy nem dohányzom és elfogadtam, ő meg egy illatos szivarra gyújtott. Meghitt és kellemes volt a hangulat.

Mesélt utazásairól, s, hogy mielőtt Amerikába ment találkája volt az öccsével Rómában a Monsignoréval.

Jóízű, palócos kiejtéssel beszélt, úgy hallottam valahonnan Nógrádból való, és még azt is, hogy Budapesten a papi szeminárium rettegett irodalom szakos tanára és a kispapok lelkivezetője.

Beszélggettünk a jelenlegi költészetről, melyet a szocreál irányzat jellemez, s amit ő mint mondta – nem tart irodalomnak.

– Nekem mindig élményt jelent, hogyha magától olvasok hol itt hol ott egy- egy verset. Olyan mintha egy mély lélegzetet vennék tiszta levegőből. Csak azt csodálom, hogy vannak szerkesztők akik ezeket publikálni merik, de ez is csak azt bizonyítja, hogy azért nem halt ki az emberekből mármint a szerkesztőkből teljesen a líra, akkor sem ha kommunisták. –

tréfásan hunyorított a szemével. – Tudom, hogy maga nem az és éppen ezért csodálkozom, hogy helyet szorítanak a maga finom, lírai költeményeinek.

Irodalmi perifériákon, gondoltam magamban.

Jólestek a szavai, de alig vártam, hogy rátérjen a lényegre, hogy mi az a mondanivaló, amiért idehívott. Csakhamar rátért.

– Tudja, hogy édesanyjának, csaknem másfél évig a lelkiattya voltam Gyónáson kívül is sok mindenről beszélgettünk. Azt is meg kell mondanom, hogy nagyon sokat szenvedett egy gondolattól. Szinte örületbe kergette egy magával és a maga pap barátjával kapcsolatos gyanú.

Kalimpálni kezdett a szívem, és éreztem, hogy elvörösödöm

– Van még a mai világban nő, aki pirulni tud? Tehát igaz.? Szegény édesanyjának mégiscsak jó megérzése volt.

Erre nem számítottam. Szedelőzködni kezdtem, de Ő kedvesen maradásra intett.

– Na, csak nem képzelem, hogy most kinyitom az ajtót és azt mondom, – aló mars?

Aztán nekem szegezte a kérdést.

– Mi ez, szerelem?

Őszintén szólva meghökkentett a kérdés, így még magamnak sem tettem fel. De őszintén akartam válaszolni, egyúttal önmagamnak is, ezért kis idő eltelt mire válaszolni tudtam.

– Több ez annál, a mi kapcsolatunkban nem a szenvedély domináns. Mindig tudtam és tudok alkalmazkodni az ő periódusaihoz, amikor bőjtje van a csóknak, mert benne olyankor felülkerekedik a pap a férfin, és ezért is csak becsülni tudom.

– Az ő periódusai – mondta ironikusan Nagy atya. – És mióta tart ez?

– Közel 20 éve.

– De hiszen ez egy emberöltő. Maga a legszebb éveit neki adta. Ennek a, ennek a nem is tudom mit mondjak, hogy kinek. Magának férjhez kellett volna menni és három fiút szülni hogy átadhassa azokat az értékeket amik most magában rekednek. Ez bűn ! Ha igazán szereti magát miért nem lépett ki?

– Véres könnyeket sírunk ha egy paptársunk apóstál, de inkább elengedjük minthogy egy életen át kettős életet éljen és mást is magával rántson.

– Miért nem engedi az egyház, hogy nősüljenek? hogy tisztességes családi életet élhessenek és amellet megmaradhassanak a hivatásuk mellett.

Mindjárt lenne utánpótlás a papokban, mert ők aztán vallásos gyerekeket nevelnének, de hát a vagyon miatt ugye? – kérdeztem dühösen.

– Több más között az is benne van. A múltkoriban egy görög katolikus papi családnál jártam, volt ott vagy nyolc gyerek mint az orgonasípok, de nyomorúság is volt. A lelkész olyan ruhában fogadott, hogy nem győzte rejtegetni a kirojtosodott kabátujját.

Hát igen, gondoltam magamban, ez is benne van. De akinek az égisze alatt működnek, és tanítanak és bazilikákat építenek annak nem volt ahol a fejét lehajtsa.

És nem azt mondta e – „Ne gyűjtsetek földi javat” és „Nézzétek a mezők lilomát, sem nem vetnek, sem nem aratnak „ Mi lenne ha visszajönné? Mit tenne? A bíbor és a pompa láttán helyeslően igenelne e, vagy ismét kötelet venne a kezébe, mint abban a régi templomban, ahonnan kiűzte a kufárokat?

Kik feszítenék meg újból? Ő is konyakozna? Ő is szivarozna? Ő is feltenné homlokára az arany tiarát? Ő, már ha létezett – magához emelte az embereket és nem várta el, hogy hajlongjanak előtte...

Eh, hessegettem el gondolataimat. Szép legenda volt, nem lehet hinni ezekben a csodás dolgokban, hiszen másak az elvek és más a valóság. Mért akarok én kisarkítani mindent és mért akarok én mégis és mégis mindennek ellenére is hinni?

– És, hogy hívják ezt a selejt papot? rezzentett fel gondolataimból Nagy atya.

– Ne haragudjon, azt nem mondom meg.

– Félti ugye? pedig legszívesebben kiráznám a reverendából.

– „Az vesse rá az első követ aki nem érzi magát bűnösnek” – mondtam farkasszemet nézve vele. Úgy látszik találva érezte magát, mert piros lett és mélyen hallgatott, de sértődöttség nélkül, szeretettel nézett rám.

– Nem érdemli meg magát. Csak azért nem kívánom, hogy egy kocsi átmenjen rajta, hogy a kerék ne legyen piszkos tőle.

– Hogy mondhat ilyen kegyetlen dolgot? – de olyan kópésan mosolygott, hogy éreztem ezt ő maga sem gondolja komolyan.

– Néha magam is elgondolkozom azon, hogy tulajdonképpen miért kellett nekem pont Úriba kerülni, csupán csak azért, hogy ott megismerkedjek egy nemszeretem tanítónővel és általa megismerjem Őt Ó-Budán?

- És azon nem gondolkodott, hogy e nélkül a találkozás nélkül egészen másképp alakulhatott volna az élete?

- Egy percig se gondoltam erre. Ami történt annak így kellett történnie. Vannak az életben furcsa dolgok, amik véletlennek tűnnek, mint a mi találkozásunk is. Pedig talán nem is véletlenek, csak annak tűnnek

Thorton Wilde is ezt bogozza Szent Lajos király hídja című művében.

- Örömmel hallom, hogy olvasta, nekem is kedves könyvem. Nézegettem a maga könyvtárát, igényes olvasóra vallanak a könyvei. Ő válogatta ki magának?

- Már 18 éves koromban sem érdekelt a ponyva.- mondtam önérzetesen.

- Amikor az irodában járt egy könyvterjesztő, részletre megvettem - A Világirodalom Remekei - sorozatot, de a Szent Lajos király hídját tőle kaptam kölcsön.

Most aztán elkezdünk a könyvekről, irodalomról, költészetéről beszélni és mint mondta - sajnálja, hogy nem mentem egyetemre, vagy főiskolára. Na erről eszembe jutott az iskolai kicsapatasom és el is meséltem egyet mást az életemből.

Ez tragikusabb mint amilyen József Atilla kicsapatasa volt. - mondta rezignáltan s én nem kérdeztem meg, hogy ezt hogy érti. Nekibátorodtam és elmondtam a váci élményemet is.

- Azt mondta, hadd hulljon a férgese? Ki volt az? Hogy hívták?

Nem mutatkozott be, - mondtam nevetve.

Mégis, hogy nézett ki? - és elővett egy albumot, amelyben azoknak a papoknak a fotói voltak, akik abban az időben a püspöki palotában működtek.

Azt hiszem ő volt az. - mutattam rá az egyik fotóra.

- Az nagyon kemény ember volt. Azért mondom múlt időben, mert meghalt a börtönben, szívrohamban. Mikor volt ez az affér?

- 1950. Hamvazószerdáján

- Hát igen, nehéz idők voltak azok. Nem akarom mentegetni őt, de ellehetett keseredve, és talán magában is valamiféle kommunista provokátort látott.

- És most ugye őrá úgy néznek mint mártírra, szentre, én meg azóta is hullok...

- Dehogyan hullik. Nem is úgy néz ki. És mondja, nem tudja elfelejteni azt a hamvazószerdát, és azokat a szavakat? nem tudja megbocsátani?

Megbocsátani? kérdeztem magamban.

- Annyi keserűségben és csalódásban volt részem az egyház részéről, ahogy mondani szokták – ez volt mindennek a teteje.

- Nem az volt a teteje, hanem ez a kapcsolat, amibe beleszédült ez a mindennek a teteje. Nem veszi észre, vagy nem akarja észrevenni, hogy ráment az egész eddigi élete. És nem úgy néz ki, mintha ez a kapcsolat boldoggá tenné. Maga nem boldog, a versei is erről tanúskodnak. Valami mélyről feszülő bánat érződik a soraiból. A versei elárulják magát. Azt ajánlom, szakítson vele. Ez egy önző, szívtelen ember. Rúgja ki, amíg nem késő.

- Hát igen, hogyha a gyakorlati oldalát nézem, valóban zsákutcába vezettek az érzelmeim, de csakis én tudom, hogy mennyire mélyponton voltam, mennyire sivár és üres volt körülöttem a világ, amelyben ott álltam teljesen egyedül, egy szál magamban küzdve a megélhetés gondjaival, a környezetemmel, az anyám hagymázás álmaival, az elvesztett illúzióimmal és az elvesztett hitemmel.

- Senkise tudhatja mit jelentett nekem akkor, amikor belépett abba a légüres térbe, amiben csak mozogtam, de nem éltem. A szeretetével, a mellém állásával kiemelt a mélypontból. Nyomorúságos szürke életemben Ő volt nekem az egyetlen fény. Ő volt akire felnéztem és mindenben hozzáigazodtam. Lehet, hogy furcsán hangzik de én úgy érzem éppen, hogy az ő szeretete az utolsó szál, ami engem még Istenhez fűz.

- De szívesen kiráznám azt az embert a reverendából. De mondja csak, mit tenne akkor hogyha ő elengedné a maga kezét, magyarul mondva dobna magát?

- Elszakadna az utolsó szál is.

- Ugye tudja, hogy csak az Isten végtelen kegyelme emelheti ki magát ebből a mélységből amiben öntudatlanul is vergődik. Édesanyjának megígértem, hogy segíteni fogok, de látom, hogy aligha tudok. Az az ember ott áll Isten és maga között. Ámbár úgy érzem ez is kegyelem, hogy mi most erről beszélgetünk. Isten útjai kifürkészhetetlenek...

Amikor eljöttem, megjelölte kereszttel a homlokom, és atyailag, szeretettel búcsúzott el tőlem.

35.

A beszélgetés gondolatokat ébresztett bennem, és elszomorított, hogy szégyen anyám, mégiscsak gyanakodott ránk és úgy éltünk egymás mellett, hogy titkom volt előtte, félrevezettem és becsaptam.

Elmondtam Cruznak, kihagyva a kihagyandókat, mármint azokat a kemény szavakat, amikkel őt illette Nagy atya.

– Az a gyanúm, hogy az öregúr azon fog mesterkedni, hogy elválaszson minket egymástól.

– Nem árultam el magát, hogy is tudna minket elválasztani?

– De amit a lelkiekre vonatkozóan mondott, abban igaza van. Mert ahelyett, hogy visszavezettem volna a Jóistenhez, még jobban eltávolítottam. Jaj lesz nekem ezért odaát – mondta szomorúan.

Szomorúsága nekem is fájt. De kinek fájt az én szomorúságom? Nem beszéltem róla senkinek csak a verseim árulkodtak róla.

Írtam néha kapcsolatunkról, szerelmünkéről is, de ezeket soha nem mutattam meg senkinek, főleg őelőtte titkoltam.

Nem akartam, hogy még az én szomorúságom is terhelje az ő lelkiismeretét, bár nem értettem, hogy tudja ezt a kettős életet élni, hogyha hisz egy odaátban, és abban amit tanít.

Ismét megfogadtuk, mint már annyiszor, hogy jók leszünk, de továbbra is fogjuk egymás kezét.

Szabadságomat megint Frankfurtban, keresztanyámnál töltöttem. Elutazásom előtt levelet kaptam Nagy atyától, amiben gratulált az egyik megjelent versemhez, és nagy meglepetésemre két darab levelezőlap-nagyságú fényképet is mellékel.

Az egyiken elegáns, civil ruhában volt levéve, a másikon reverendában. Kicsit furcsálltam, de megtiszteltetésnek vettem és örültem, hogy ilyen hozzáértő irodalom szakos, nagy tudású, francia és angol irodalomban jártas ember jónak találja a verseimet.

Amikor Cruznak megmutattam a képeket, láttam, hogy megdöbben.

– Talán ismeri? – kérdeztem.

– Személyesen nem. Én Esztergomhoz tartozom, Ő Váchoz. De híre van, hogy mennyire szigorú. Jó lesz vele vigyázni. Azt hiszem azzal a céllal küldte el a fotóit, hogy maga úgyis megmutatja nekem és lássam, hogy ki az aki most maga mögött áll. Úgy tudom Rómában a Szent Széknek is tagja.

Amikor már a vonatban ültem és elhagytuk Schandaut én is elhagytam magam mögött mindent, kiálltam a peronra, és odatartottam arcomat a szélnek. Hegyek tövében robogott a vonat, s én felnéztem az alkonyi égbe vesző ormokra és Goethe Wanderliedjét mondtam magamban.

Szívemben bizsergett az anyám miatti gyász, a Cruzzal való szerencsétlen kapcsolatom, a magányom, a kétségbeesett és meddő hinni akarásom, az egész életem hiábavalósága.

Igyekeztem felrázni magam és gyönyörködni az elsuhanó tájban, és felkészülni a keresztanyámmal eltöltendő két hétre. Próbáltam örülni.

Öreg éjszaka volt, amikor Frankfurtban kiszálltam a vonatból.

Már ismertem az utat, egy hosszú, rosszul kivilágított tunnelen kellett keresztül menni, de teljesen néptelen volt a környék és nem mertem neki-vágni.

Az állomás restije akkora volt mint egy csarnok, és olyan tiszta, mint egy kórház folyosója, az is néptelen volt, de a neoncsövek hideg fénye mégis biztonságot jelentett.

Leültem egy asztal mellé, ráhajtottam a fejem és ágyba vágyakozva vártam a hajnalt.

Keresztanyám sírva ölelt magához.

– Hát elment anyád...?

– El.

Most nem úgy néztem rá, mint keresztanyámra, hanem mint anyám utolsó élő hűgára testvéreire. Egyáltalán nem hasonlítottak egymásra. Sem testileg, sem lelkileg. Talán csak a magasságuk volt egyforma.

A két hét alatt sok mindenről beszéltünk Ő már fáradt volt ahhoz, hogy a városban kísérgessen, így aztán többnyire egyedül bolyongtam az utcákon, vagy beültem egy kávéra az Odera partján valamelyik kis cukrászdába.

Sokáig nem jöttem rá, miért nem tetszik nekem ez a város. Végül rájöttem. Nem volt hangulata. Szürke volt, lapos, unalmas és mindenhol valami átható vegyszer szag érződött, ami beleitta magát a villamosok, vonatok üléseibe, a lépcsőházak falaiba. Mindenbe. Nem is tudom, keresztanyám hogy tudott itt élni.

Barátnői is megöregedtek, de azért egy-két programot csináltunk a két hét alatt. Kocsiba ültünk és elmentünk a Saar vidékre, uzsonnázni beültünk egy vadászházba, utána gyönyörködve etettük a tó vizén nyüzsgő hattyúkat.

Egyik nap azt mondtam keresztanyámnak, hogy jó lenne megnézni a Zwingert, a csodálatos festményeket.

– Elég messze van ide, de hogyha korán indulsz, azért megjárhatod egy nap alatt, csak el ne tévedj, hiszen beszélni sem tudsz jól németül. Csak azt csodálom, hogy létezik az, hogy a német költők verseit németül és hibátlan kiejtéssel mondd?

– Még gyerekkoromban bevágtam őket, méghozzá : übersetz von

Szász Károly, a magyar fordítással együtt megtanultam néhányat. Engem nagyon meg tud fogni a versek zenéje.

– Engem sohasem fogott meg. Hogyis lehetne a verseknek zenéje?

Figyeljen Keresztmama :

„Ich weiss nicht was soll es bedajten, dass ist so traurig bin

Ein mérchen aus uralten zeiten das kommt mir nicht aus dem zinn...”

– Na most mondd magyarul .

„Nem tudom mi jutott eszembe, hogy oly szomorú vagyok

Egy mese ősrégi időkből, amit feledni nem tudok.”

– Mi a címe?

– Loreley.

– Tudod, hogy elképedtek tavaly Krisztáék, amikor egymás után szavaltad a költőiket, mert ők hiába születtek németnek, nem ismerik ezeket a verseket. És akkor idejön egy ilyen magyar „cigajner” és fújja egyiket a másik után az ő anyanyelvükön. Nagyon élveztem, – nevette el magát.– Na szóval el ne tévedj, felírtam mindent ebbe a noteszba, kérdéseket, amik utazás közben adódhatnak...

– Csak majd megértsem a választ – ezen megint nevetni kellett.

Másnap hajnalok hajnalán vonatra ültem. Buzgón mondogattam magamban, hogy „umsteigen, aussteigen ...” A vonat előbb Berlin felé robogott, aztán egy másik vonalon valamerre visszafelé az Elba partján , hatalmas V betűt írt le. A V betű csúcsán kellett átszállnom. Sikerült minden, kezdtem büszke lenni magamra.

Drezdában először a Tamás templomba mentem be ott „A Tamás templom Karnagya” jutott eszembe. Elméláztam a hűvös félhomályban és örültem, hogy ezt is megérhettem, hogy itt lehetek.

A templomból átmentem a Zwinger impozáns épületébe. A zöld kupolák fölött gyöngyházszürkén derengett az égbolt. A szökőkutak vízzuhagja, olvadt ezüstként lövellt felfelé. Elfogódva és áhítattal léptem be a képtárba.

Róttam az egymásba nyíló hatalmas termeket, és egy – egy festmény előtt lenyűgözve álldogáltam, olykor lerogytam valami ülő alkalmatosságra és próbáltam jegyzeteket készíteni a látottakról, mert tudtam, hogy Cruz számon fogja kérni.

Közben a karórát is figyelni kellett, hogy le ne késsem a délutáni vonatot.

Nem tudtam betelni a gyönyörűséggel, de hirtelen rosszullét fogott el. Térdeim remegtek és egy tükörbe nézve láttam, hogy halottsápadt vagyok. Kezeim is reszkettek, és azt láttam, hogy még a körmeim is fehérek. Kisi-ettem a parkba és leültem a szökőkutak közelébe.

A levegőn jobban lettem, úgy látszik, a benti temperált levegő ártott meg. Már nem mentem vissza a Képtárba, pedig még annyi néznivaló lett volna, és akkor még a porcelánokat nem is láttam.

Ahhoz, hogy mindent megnézzek és nem csak úgy áta-botában, több napra lett volna szükségem. De hát erre nem volt lehetőség. Örülhettem annak is, hogy legalább fogalmam van róla.

Lassan kiballagtam a Bahnhofra.

Ültem az ablak mellett és néztem az elsuhanó idegen tájakat. Biztonságban éreztem magam, tudtam, hogy hol kell átszállnom, onnan egyenesen Frankfurtba visz a vonat.

Egy állomásra érve, riadtan észleltem, hogy mindenki elhagyja a vonatot, holott még jó messze volt a keresztanyám által megjelölt állomás.

Ijedt kérdéseimre megértették velem, hogy vonatpótló autóbuszra kell átszállni s csekély német szókincsemmel megértettem velük, hogy hova megyek.

Szerencsére, volt aki szintén odatartott, hozzászegődtem és zaklatottan foglaltam helyet a vonatpótló buszban.

Isten tudja, mennyit mentünk már, amikor nagy hirtelen befordultunk valahová. Azt hittem, hogy itt van valahol az állomás, ahol vonatra kell szállni, és szedelőzködni kezdtem. Mondták, hogy csak maradjak, még nem vagyunk ott. Mégis sokan kiszálltak.

Akkor láttam, hogy egy teraszos étterem van jobb kéz felől, biztosan kávé, vagy üdítőt inni szálltak ki a sofőrrel együtt.

Ültem a buszban és el kezdtem nézelődni. Már láttam, hogy ahol parkolunk, az egy zsákutca.

A busz szembeállt a zsákutcát lezáró egyszintes épülettel. Mivel előttem nem volt semmi más, csak ez a ház, nézegettem minden különösebb érdeklődés nélkül. Láttam, hogy itteni szokás szerint csúcsíves az oromzata, és a csúcsív alatt erkély van.

Ekkor döbbsentem rá, hogy valaki áll ott az erkély korlátjánál, aki nagyon ismerős.

Úgy éreztem meghűl ereimben a vér, és csak néztem, mint akit valami féle bűvölet szállt meg, és nem tudtam levenni a szemem róla. Minél to-

vább néztem, annál inkább meggyőződtem róla, hogy aki ott áll – az én anyám.

Az eszem azt mondta, nem létezik, a szívem azt mondta – miért ne, hiszen látom. Így nézett ki, amikor még nem volt galambősz, ilyen szürkés-ezüst volt a haja, ugyanígy fésülve, oldalt egy homlokába eső laza hullámmal, az arca ugyanilyen kreol, ovális, ugyanazokkal a karaktervonásokkal.

Mindig a torkával volt baj, ezért azt többnyire bekötötte valami ringyonggyal. Sokszor szóltam is érte, azt mondta idehaza ez is jó, az a fő, hogy puha és meleg.

A rongyocska is ott volt a jelenség nyakán.

Volt egy kék munkaköpenyem, meguntam, befestettük feketére és nekiadtam. Örömmel viselte. Most ugyanaz volt rajta, ugyanazzal a kihajtott fazonos gallerral. A keze összekulcsolva pihen a korláton és csak néz valahová a magasba teljes mozdulatlanságban.

Anya – sóhajtottam. Talán le kellene szállni, odamenni a házhoz, becsöngetni, és akkor kiderülne, hogy mi ez, látomás, vagy hasonmás? De csak ültem ott lenyűgözve, semmit sem értve, és egyszerűen nem tudtam levenni róla a szemem. Csak arra ocsúdtam, hogy az utasok elfoglalják a helyüket és felpörög a motor, majd kifarol az utcácskából.

Ameddig csak lehetett, őt néztem ott fenn, és nagyon fájt, hogyha ő az, miért nem néz rám. De hát, hogy is lehetne ő. A halottak nem tudnak visszajönni. Csak egy hasonmás lehet. Az pedig azt sem tudja ki vagyok. Ekkor megmozdult az alak ott fenn, egyik kezét lassan tenyérrel felém fordítva felemelte és utána nézett a busznak.

A különös esemény hatása alatt tértem haza keresztanyámhoz, de csak hazautazásom előtt mondtam el neki ezt az élményt. Ő nem egy hívő alkat és a transzcendentális dolgokban meg éppen nem hisz.

– Én úgy tudom, hogy a világon minden embernek van egy alteregója valahol. Anyád hasonmásával találkozhattál. Nehogy valamiféle csodára gondolj... ámbár különös, és talán az maga a csoda hogy neked éppen aznap kellett Drezdába menned, amikor vonatpótló buszra kellett átszállni és az pont abba a zsákutcába vitt, ahol anyád alteregója él. Ha az egész világon köröztetted volna anyád hasonmását akkor sem találtad volna meg – micsoda véletleneket produkál a sors.

Lett volna még néhány kérdésem, hogy akkor is különös, hogy ugyanúgy viselte a haját, a torkán a sálat, ugyanolyan fazonú, fekete köpenyt... de nem szóltam semmit, és ahogy utánam intett, – vagy csak a távolodó busz után?

Vannak az életben fel nem fogható, megmagyarázhatatlan dolgok. Bele kell nyugodni, hogy vannak és nem kell tépelődni rajtuk.

36.

Apámtól levelet kaptam. Szomorú levél volt. Most már nemcsak a hallását vesztette el, és a fél karját, hanem vakulófélben élte magányos életét.

Legnagyobb bánata volt, hogy emiatt most már nem tud festeni. Jó lenne ha találkozánánk, írta, – most már te is egyedül vagy.

Egy részvételi sort sem írt anyámra vonatkozólag, ami nagyon rosszul esett, de azért azonnal válaszoltam és megígértem, hogy Húsvét hétfőjén meglátogatom.

Gondolkodtam a kettőnk sorsán, hogy mi lenne ha magamhoz venném? Ám nem tudtam elképzelni vele az életet egy fedél alatt.

El kellene viselnem halott anyám elleni gyalázkodásait, és el tudnám e viselni önzését, hogy valaha élte világát, míg mi anyámmal annyi nélkülözésen mentünk át.

Cruz sem javasolta, de ettől függetlenül én mégis lelkiismereti problémát kezdtem csinálni belőle.

A sors aztán megoldotta ezt is. Az történt, hogy Húsvét vasárnap, tehát a találkozásunk előtti nap kimentem a temetőbe, egy kis tavaszi csokrot vittem anyám sírjára. Ott a temetőben összetalálkoztam apámmal, aki éppen a szülei sírjától jött.

Alig váltottunk néhány szót, máris elkezdte gyalázni az édesanyámat, a halott édesanyámat. Kértem, hogy hallgasson, ne bántsa haló porában is. Gúnyosan és szemrehányón mondta :

Persze, te mindig őt pártoltad. Csak őt hallgattad meg, engem nem. Én vallásos ember vagyok és amikor te megszületted gyónásban megkérdeztem a papot, hogy most mit tegyek, én a nagymama miatt nem nősülhetek meg.

Azt mondta, az olyan nő, aki esküvő nélkül odaadja magát egy férfinak, nem méltó rá, hogy az a férfi elvegye.

De azért én téged elismertelek. És elfelejtetted már, hogy milyen botrányokat csinált amikor szerelmes volt a papba?

Mindezeket annyi gyűlölettel, és annyi gúnnyal mondta, hogy visszarettentem tőle. Azonnal és köszönés nélkül ott hagytam őt a temetőben. Úgy éreztem nincs semmi dolgunk egymással, minthogy eddig sem volt.

Sokszor gondoltam arra, – hogy létezik az, hogy más dolgokban annyira intelligens, és ezen a téren nem tud uralkodni magán és nem tudja visszafogni a gyalázkodását, ha másért nem azért, hogy engem magához édesgessen, hiszen nagyon jól tudja, hogy már 10 éves koromban is szembezálltam vele, ha anyámat gyalázta.

Hogyan is tételezhetnék fel benne irántam való szeretetet, hogyha anynyira gyűlölte azt, aki világra hozott.

Egyetlen mentsége lehetett, az, hogy nagyon befolyásolható volt, nemcsak a szülei, hanem a barátai is anyám ellen heccelték.

Számtalanszor megpróbáltam közeledni hozzá, de mindig visszaszított anyámat gyalázó, gunyoros megjegyzéseivel.

Pedig igazán szerettem volna bearanyozni legalább az utolsó éveit, legalább most, hogy már anyám is elment és nekem sem volt senkim rajta kívül. Kiemelni abból a lepratelepből amibe sülyedt, rajta múlt, hogy nem így történt.

Karácsonyeste mégis elfogott a vágy. Az én magányom és az ő magánya szívemre nehezedett. Igaz, hogy egyedül voltam, de az én szobám meleg volt, a karácsonyfámon színes égők fényeskedtek, alatta Cruztól kapott lemez, Bach orgonaversenyével, és a kísérő levélkével, amelyben Karácsonymásnapján ebédre hív a Novotelbe.

De milyen lehet az apám karácsonyestje? Eszembe jutott egy másik karácsonyeste, akkor még élt az anyám.

Mielőtt leültünk a karácsonyi vacsorához, azt mondtam :

– Leszaladok hozzá, kötöttem a fél kezére egy meleg kesztyűt, és viszek neki egy

kis süteményt, édességet. Rettenetes egyedül lehet.

– Ha el akarod rontani az ünnepedet, csak menj. Tudod, sohase tartottalak vissza tőle.

Valóban elrontottam az ünnepemet. Apám azt sem mondta, hogy üljek le, csak a képeit mutogatta.

– Ez az én családom, bennük van minden örömöm. Nekem nem hiányzik semmi és senki, mindenem megvan. A Magyar Nemzeti Galéria is vásárol tőlem képeket. Most ajándékoztam a ceglédi Kossuth Múzeumnak is 200 darab festményt és grafikát.

Körülnéztem a rideg szobában. A sötét zugokban egy művész álmai dideregtek. A képek többsége is komor volt és sötét, mint a jövő, ami várt rá.

Az én apám, mégiscsak az én apám. Meg kell őt értenem, hiszen engem is nagy álmok vernek, keserves örökség gyanánt. Megsimogattam a karját és megcsókoltam. Elérzékenyült, átölelt.

A kis csomagot amit vittem észre sem vette, annyi csomag volt ott felhalmozva, hogy szégyelltem, hogy az enyém csak olyan kisméretű és észrevétlenül letettem az asztalra.

Aztán kopogtak és a szomszéd plébániáról átjött a Ferenc atya káplánja, talán vacsorát hozott. Apám rögtön kiadta az utam, mondván :

- Hát kedves Hanna, köszönöm a látogatást.

Szomorúan mentem haza a csillagos ég alatt. Anyám rögtön észrevette, és csak annyit mondott:

- Na ugye megmondtam...

Most hát megint vettem a kabátom és lementem az Andrassy telepre. csak éppen képtelen voltam bemenni hozzá.

Az Erzsébet térről ráláttam világos ablakára, csak álltam ott toporogva, míg egyszer csak egy hulló csillag suhant a ház fölé.

Megriadtam. Azt mondják rossz ómen. Mégsem tudtam erőt venni magamon, hogy bekopogjak az ablakán..

Megindultam hazafelé az én magányomba, egész úton érezve az ő magányát.

Egyszer üzent, hogy menjek el hozzá, vannak még értékei, festményei, nem járnék rosszul ha ezeket rámhagyná.

Sokszor tettem szemrehányást magamnak azért, hogy úgy okoskodtam magamban: ha most elmegyek, senkise mossa le rólam pláne ő, hogy érdekből mentem. Talán mégiscsak el kellett volna mennem?

Aztán megint karácsony lett. Délig dolgoztunk, délután feldíszítettem a kis fácskát, meggyújtottam az égőket és egy csomó fenyőnyalábbal megindultam, az elég messze lévő temetőbe gyertyát gyújtani.

Az égőket azért gyújtottam meg olyan korán, mert tudtam, hogy este lesz mire hazaérek, hadd nézzen úgy ki ha bejövök a kapun, hogy valaki vár rám.

Ahogy a kapun kiléptem, azt láttam, hogy kissé messzebb, szembejön velem az apám. Nyilván a temetőből jött.. Nem tudom miért riadtam meg, gyorsan befordultam a közöttünk lévő utcasarkon és onnan figyeltem, ahogy elhaladt gondolataiba mélyedten. Amikor az utcaközt elhagyta kiálltam a sarokra és utánanéztem.

Amikor a kapu előtt elment, ahol laktam, arra vártam, hogy arra fordítsa a fejét és benéz a kertembe.

Ha akkor benéz, vagy benyit hozzám talán még másképp alakult volna minden. Úgy szerettem volna megmutatni szerény, de tiszta, barátságos kis otthonomat a feldíszített karácsonyfával.

Leültetni az asztal mellé és együtt vacsorázni. Hányszor álmodoztam ilyesméről gyerekkoromban is, hogy hárman üljük körül az asztalt. De ő nem nézett fel, csak ment, ment a lassan leszálló ködben.

Még tettem utána pár lépést, de aztán eszembe jutott, hogy ha behívnam is, egész biztos elkezdené anyámat gyalázni és akkor hallgatnom kellene, és eltűnni, hiszen ha már behívom, nem utasíthatnám ki.

Így aztán fájó szívvel visszafordultam és a fenyőgally nyalábbal megindultam a messzi temetőbe.

A Szilvesztert megint egyedül töltöttem, Cruznak ilyenkor minden idejét a diplomája veszi igénybe.

Újév napján délután találkoztunk a zserbóban. Elmondtam az apámmal kapcsolatos lelkiismereti problémáimat, ő igyekezett megnyugtatóan.

Január másodikán kezdődött a munkanap. Észrevettem, hogy főnököm a Deltás különösen nézeget, majd áthívott egy csendes, üres helyiségbe és azt mondta.

– Szilveszter este én voltam ügyeletben, és idetelefonáltak, hogy melyik orvost lehet elérni, mert mentőre van szükség, a Gammelt eszméletlen állapotban találták, már két napja úgy feketett. Beszállították a kórházba.

– És ezt csak most mondja? – kérdeztem és úgy éreztem, hogy elzsibbad a szívem.

– Beszólhattam volna magához, de gondoltam minek rontsam el az Újév napját ezzel a hírrrel?

– Melyik kórházban van?

– Azt nem tudom.

Telefonáltam az orvosoknak míg végre az egyik meg tudta mondani. Felhívtam a kórházat, és amíg a kapcsolásra vártam, azt mondtam:

– De most aztán a kórházból egyenesen haza hozom. Nem fogom – visszaengedni arra a lepratelepre. –

Ezt a VB. Titkárnö Erzsike előtt mondtam, mire ő megjegyezte:

– Nem volt elég Anyáddal, most ezt is a válladra veszed? Úgyse hagyáná ott azt a koszos festőtanyát. Tudod, hogy el akartuk helyezni olyan otthonba, ahol kizárólag alkotó művészek vannak, nem ment. Nem lehet segíteni rajta.

Végre bejelentkezett a kórház.

Gammel József felől érdeklődöm. A lánya vagyok.

– Ma hajnalban meghalt.

Csak álltam ott kagylóval a kezemben. Elkéstem. Magam előtt láttam, ahogy ballag a karácsonyestben és eltűnik a ködben, immár végérvényesen.

Ó jaj, az én konokságom! ó jaj az én keménységem! És úgy éreztem összeroskadok a bűnvádtól.

Erzsike a vállamra tette a kezét.

– Nem érdemli meg, hogy annyira a szívedre vedd. Sohase törődött veletek Ezt itt

mindenki tudja.– De én mégis a szívemre vettem.

Aztán kiderült, hogy ő már mindent elintézett még életében a temetését illetőleg Ferenc atyánál 3000 forintot hagyott gyászmisére, a tanács illetékes előadójánál letétbe helyezett annyi pénzt, amennyiből egy rendes temetést a tanács meg tudott rendezni.

Most került felbontásra egy levele, amelyben azoknak a címét közölte, akiket halála esetén értesíteni kell.

A Magyar Nemzeti Galériát, a Monori Járási Tanács Művelődési Osztályának a vezetőjét és név szerint felsorolta a barátait. Engem meg sem említett. Ezen a köztünk lévő elhidegült viszony miatt nem is csodálkoztam. Csak sajnáltam, nagyon sajnáltam, és fájt, hogy ennek miért kellett így történnie.

Bárhogy fájt is a szívem, nem mutathattam kifelé, hiszen, azok akik nem ismerték a körülményeket, biztos azt mondták volna, hogy képmutató vagyok.

Igyekeztem távol tartani magam a halálesettől, csak befelé fájt az a ködbevesző karácsonyeste, amikor elmulasztottam valamit.

Aztán megtudtam, hogy a kórházból kitelefonáltak a tanácsnak, hogy mi legyen a halottal?

Természetesen itt lesz eltemetve, szállítsák a vecsési ravatalozóba, mondta a vb. Titkárnő.

Akkor küldjenek ruhát, hogy felöltöztessük, mert pizsamában hozták be egy plédbe csavarva.

A Titkárnő rögtön hívatta az ügyintézőnőt, akinél apám a temetési költséget letétbe helyezte, és utasította, hogy menjen ki apám lakására és hozzon magával valami rendes ruhát.

– Na, de le van pecsételve a lakás.

– Te pecsételted le, vedd le a pecsétet és utána tedd vissza.

Láttam, hogy az ügyintéző dül –fúl magában, és arra hivatkozott, hogy határidős munkái vannak, de elment.

Amikor visszajött felháborodva mondta, hogy látott egy nejlomba csomagolt, vadonatúj fekete öltönyt, de dacára a lepecsételt ajtónak – eltűnt.

– Temessék el abba amiben van. Mit kell ebből ügyet csinálni? Nem mindegy, hogy mibe van eltemetve? – mondta közönyösen.

– Nem, nem mindegy, tudtommal azért tette letétbe a pénzét, hogy tisztességes temetése legyen. – mondtam felháborodva

– Felszámítva a sírhelyet, a ravatalozó használatát, a temetést, a koporsót, a hazaszállítást, ruhára már nem futja.

Amikor ezt megtudtam felmentem Erzsikéhez és mondtam :

– Van nálam pénz, ma kaptunk fizetést. Megveszem a fekete öltönyt és küldd be légy szíves. Nem bírnám elviselni, ha úgy temetnék el mint egy ágrólszakadtat. Mégiscsak az Apám.

Aztán egy havas téli napon eljött a temetés napja. Rendeltem egy koszorút, piros szegfűkkel és a szalagon azzal a felirattal „ Utolsó üdvözlét Hannától, és megindultam a temetésre.

Az utcán szembejött velem egy férfi, az is félkezű volt, mint az Apám. Csak látásból ismertem. Nagyon furcsán és zavartan nézett rám, mintha mondani akart volna valamit.

Amikor már elmentünk egymás mellett megfordultam és utána néztem, ő is ugyanezt csinálta.

Valamit mondani akar? – azt hittem hivatalos problémája van.

Visszajött és látszott, hogy keresi a szavakat.

– Elnézést, igaz az, hogy maga a festő Gammelnak a lánya? – mert mondták, hogy a tanácsnál dolgozik, úgy tudom, hogy az adónál van.

– Igen. Most megyek a temetésére.

– Tudja én is abban a kórteremben feküdtem, ahova őt behozták, egymás mellett volt az ágyunk.. A nővérek és az orvosok azt hitték végig eszméletlen volt, de én tanúja vagyok, hogy egyszer feleszmélt és háromszor is azt mondta „lányom, lányom, lányom”. Aztán ezzel vége is volt. Akkor kezdtem kérdezősködni, hogy ki lehet a lánya, mindenki úgy tudta, hogy senkije sincs.

Furcsállva nézett rám, ki tudja mit gondolt magában.

Hogy én ezek után mit gondoltam, arról jobb nem beszélni Álltam a ravatalnál, és pergő könnyeimen át néztem őt. Nagyon szép halott volt, szinte fenséges kifejezés uralkodott el a vonásain, való-

színű ki is kozmetikázták és az általam vásárolt elegáns, fekete ruhában úgy nézett ki, akár egy mágnes.

A koszorúmat úgy helyezték el, hogy pont szembe volt vele, ha a szemem nyitva lett volna, az én utolsó üdvözlétem látja.

Az én koszorúmon kívül nem is volt más koszorú.

Egyszer csak Ferenc atya lépett oda hozzám, hogy már el kellett volna kezdeni a temetést, csak a tanácsi vezetőkre várnak. Mondtam, hogy nem jönnek. Csodálkozott és meg volt botránkozva.

– Én azt hittem, hogy itt lesznek, sőt dalárda is lesz, nem akárkit temetünk – mondta.

Szomorú, hogy a tanácsi vezetőknek éppen akkor akadt halaszthatatlan elfoglaltságuk, de azt hiszem mindenki tudta, aki ott volt a temetésen, hogy azért nem jöttek, mert apám egyházi temetést kívánt.

A Magyar Nemzeti Galériának egy munkatársnője ott volt, hozott a Galéria nevében egy nemzetiszín-szalagos virágcsokrot, és jelen volt a Monori Járási Tanács művelődési osztályának vezetője is, fekete mappával a hóna alatt. Gondolom abban volt az elmondandó nekrológja, amit mégse mondott el, látva az egyházi temetést és hallva Ferenc atya megható, búcsúztató szavait, amelynek legépebb szövegét a temetés befejeztével, átnyújtotta nekem. Ma is őrzöm.

Apámnak éppen egy kiállítása volt Monoron. Nem tudhattam mi lesz a kiállított képek sorsa, őszintén szólva nem is érdekelt.

Egy – két hét múlva bejött az irodába Szeidl tanár úr, apámnak a legőszintébb, igazi jó barátja. Félrehívott és megkérdezte:

– Mi lesz a Monoron lévő, kiállított festményekkel? Pénznek is kell, hogy legyen.

– Szét nézett már az édesapja lakásán? A hagyaték magát illeti.

Őszintén szólva, olyan volt a kapcsolat köztünk, hogy jobbnak látom, semmiféle igényt nem támasztani semmihez. Még azt mondanák, hogy életében nem törődtem vele, most meg örökölni szeretnék. Különben sem viselem a nevét. Ha ő nem végrendelkezett, minden az államra száll. Már pedig nem csinált végrendeletet. Itt a hivatalban már tudnának róla.

Ha szüksége van rá, bárhol tanúsítom, hogy mindenkor elismerte magát lányának. Maga itt dolgozik az irodán, biztos adnának lehetőséget, hogy szétnézzen a lakásban.

– Sajnos nem adnak rá lehetőséget. Szerettem volna a feljegyzéseit, a családi fotóit, néhány személyi tárgyát kimenteni. Más nem is érdekel.

A temetés óta már lassan három hónap eltelt. Végül is felszólítottak, hogy vagy beadom az igényt apám ingóságaira, vagy kiürítik a lakást, mert a tulajdonos már sürgeti tanácsot és mindent a szeméttelre visznek. Amennyiben beadom az igényt – a törvényes eljárás befejeztéig gondnokságom alá helyezik a holmit.

Tudtam, hogy apám rengeteget írt, családi fotóit bőrkötéses albumban őrizte, fájt volna, hogy mindez szemétre kerül.

Tulajdonképpen szellemi hagyatékról lehetett csak szó, mert bútorai bár értékes antik darabok voltak, de rozoga, siralmas, elhanyagolt állapotban semmit sem mutattak. Kisméretű lakásomban egy darabot sem tudtam volna elhelyezni,

Szeidl tanár úr és az anyakönyvvezető-nő rábeszélésére beadtam az igényt és megindítottuk a törvényesítési eljárást. És mindezt a hercehurcát csupán azért, hogy ne kerüljön szemétre apám szellemi hagyatéka. Egy kicsit úgy is gondoltam, hogy, ez valamiféle vezeklés konokságomért, keménységemért.

Persze mentségemre felhozhattam volna anyám iránti gyűlöletét, a sérelmeket amik általa és miatta értek az egész nyomorúságos gyerekkoromat, de tapasztalnom kellett önmagamon, hogy ha egyszer valamiért bűntudatot érzek, akkor minden engem ért sérelem megfakul és csak az általam okozott sebek égetnek és válnak bennem maradandóvá.

Egy kora tavaszi délutánon megindultunk az anyakönyvvezető kolléganőmmel apám lepecsételt lakásához.

Mindig nehezemre esett abba a házba, abba az udvarba bemenni, ahol alvilági és úgynevezett lumpenproletárok laktak. Most ezek kiálltak az ajtajuk elé. Bámészkodtak, megjegyzéseket tettek.

Ferenc atya ablakából ide lehetett látni erre az udvarra, láttam, hogy ott áll és figyel. A Tanács szekeret is odarendelt, ami hozzám szállítja azt, amit jónak látok megtartani, a többit pedig utána mindjárt a szeméttelre viszik.

Ahogy a lakásba beléptem, mindjárt vissza is fordultam volna., annyira szíven ütött a nyomortanya látványa. Eszembe jutott, az az idő, amikor polgári jómódban éltek szüleivel, bejárónőjük volt, saját házuk, külön műterme, és annyira kényes volt a tisztaságra, rendre.

– Tudod, hogy mindent leltárba kell vennünk amit kiválasztasz magadnak? Még jó hogy magunkkal hoztuk ezt a TV dobozt, ebbe rakhatod az iratokat.– mondta kolléganőm.

A dobozba bőven befértek Apám naplói festészetre vonatkozó feljegyzései szakkönyvei, bőrbevonatú antik tolltartója, néhány nagyon régi

könyv még Gammel nagyapám bejegyzéseivel. Latin és görög stilisztika, mythoszok és krónikák Ady verseinek legelső kiadása, Vergilius, Berzsenyi, és Babits. Ezekből is következtethettem nagyapám átlagon felüli műveltségére. Talán egyfajta szellemi gőg volt az ami meghatározta külső megjelenését, ami annyira tekintélyparancsoló és excentrikus volt, hogy az egész Vecsésen egyedülálló jelenséggé tette őt.

Azt már régen tudtam, hogy gyerekkorát Ráckeven a hercegi kastélyban töltötte, ahol Gammel dédapám jószágigazgatóként működött és szintén diplomás ember volt.

Kezembe került a ráckevei kastély kb. hatvanszor negyvenes méretű fotója is, továbbá a falon függött dédapám és dédanyám ugyancsak nagyméretű arcképe, értékes barokk rációkban.

Ezek alatt a képek alatt apám valóságos kis oltárt létesített. Régi, antik terítővel volt letakarva, rajta két fából faragott, aranyfüsttel bevont gyertyatartó, közepén váza, amiből azelőtt sohasem fogott ki a virág.

A gondolattól is elborzadtam, hogy ezek a dolgok a szemétbányába kerülnének, vagy valami lumpen elemek hozzá nem értő kezeibe, és úgy éreztem jól tettem, hogy vállaltam a hercehurcát amivel a törvényesíttetésem jár, csupán azért, hogy ezeket a mások számára értéktelen dolgokat megtarthassam.

A kastély fotóját és a dédek portréit is a dobozba tettem. Csak úgy fértek el, hogy kivettem őket a rációkból. A rációkat ott hagytam. Csak később tudtam meg, hogy milyen értékesek voltak. Még belefért a dobozba négy darab vastag porcelán tányér, és három altwien teáscsésze a régi készlet maradványa.

Néhány szakadt, berámázatlan festmény hevert a földön összetaposva. Ezeket is beraktam a dobozba. Egy polcon megtaláltam Nagyapám pácolt rózsafából készült szivaros dobozát telerakva feketekeretes párticédulákkal. Ezekről egyszer azt mondta apám, – hogyha egyszer hozád kerül ez a doboz, megtudod, hogy kik voltak a te Gammel őseid és büszke leszel rájuk.

Nagymama származását külön borítékban fogod megtalálni. Ő arisztokrata családból származik, anyja pedig Pulszky lány volt. Egy ezüst zsebórát is találsz majd, a barna folt ami rászáradt a negyvennyolcas szabadságharcban elesett Ősünk vére. Egy selyempapírba csomagoltam és a selyempapíron le van írva az óra története.

A boríték és a zsebóra nagy örömet jelentett számomra és alig vártam, hogy megtudjam titkukat. Gondoltam, hogy majd otthon nyugodt körülmények között elolvasom és égtem a kíváncsiságtól. Bárcsak ott mindjárt

elolvastam volna. De képtelenségnek tartottam, hogy ezeknek a számomra sokat jelentő írásoknak és az érzelmeimnek bárki tanúja legyen.

Közben kolléganőm a könyveket is átlapozta, hogy nincs e papírpénz a lapok között, hogy azt is leltárba vehesse, nagyon lelkiismeretes volt, de nem talált semmit.

Egy asszony a lakók közül, aki a házban a legrendesebbnek számított bejött és megkérdezte, megtaláltuk e apám pénztárcáját . Mondtuk, eszünkbe sem jutott, hogy keressük.

- Pedig ünnepek előtt kapta meg a nyugdíját, és örömmel újságolta, hogy a Galéria is utalt ki neki pénzt az egyik képéért.

- A vadonatúj ruhája is eltűnt, pedig le volt pecsételve az ajtó. - mondtam én. Valaki megelőzött minket.

- Sajnos, van itt a lakók között börtönviselt ember is, akinek nem számít semmiféle pecsét. Én amikor észrevettem, hogy baj van elszaladtam a barátjáért, az nyitotta fel az ajtót és ment át a Ferenc atyához orvosért telefonálni.

Azért csak jól nézzenek meg mindent, kellett, hogy legyen pénze. Az ilyen öregemberek összevissza dugdossák a pénzüket, a végén maguk sem tudják, hova is tették.

- Nem keresgélünk tovább. Amit akartam, az elfér ebben a dobozban.

- De azért még jobban körül nézhetnének, szekrényekben, a bútorok tetején, skatulyákban. Nem azért mondom, de amikor csak tehettem hoztam be neki valami jó falatot, ebédet a VIZÉP- től hoztak, annyit, hogy meg sem tudta enni. Mert amikor még tudott, sok időt eltöltött ott az üzemben , megfestette a gépeket, a dolgozókat a műhelyeket .Pénze volt, még kölcsönöket is adott a barátainak. Csak gondviselője nem volt. Szerette ám magát, büszkén mutogatta a verseit, amik az újságban voltak. Csak hát - na tudja milyenek ezek a művészem-berek..

- Ha valamit talál, amit használni tud , inkább a magáé legyen, mint a szemébe kerüljön.- mondtam.

-Én nem kutakodok tovább. Befejeztük.

- Biztos? - kérdezte kolléganőm.

Mehetünk.

A TV dobozt felrakattuk a kocsira, közben megláttam azt a kis locsolókannát, amivel apám nyaranta szinte mindennap kijárt a temetőbe a szülei sírjára ültetett virágokat locsolni, felkaptam és gondoltam kegyeletből azt is megőrzöm.

Bárcsak ne támadt volna ez a gondolatom, és hagytam volna a kis locsolókannát a sorsára. Mert mi történt?

Két kincsemet a „Nagymama származása” feliratú, keskeny borítékot és a Szabadságharcban részt vett Zsebórát beletettem a locsolókannába, és felnyújtottam a bakon ülő fiatalembernek, hogy tegye azt is a doboz mellé. A nagy szekéren nem is volt más szállítmány, csak a tv doboz és a kis kanna.

Megadtam a címemet, de tudta is, hogy hol lakom és elhajtott megelőzve minket. Mi ketten gyalog mentünk Útközben kolléganőm elvált tőlem, ő másfelé lakott.

Amikor az udvarunkba értem, a szekér már bent állt és a kocsislegény készségesen vitte be a dobozt a kamrába, majd a locsolókannát magasba emelve szintén .

Idegileg, és lelkileg nagyon megviselt ez a nap. Leroskadtam egy szék-re, majd amikor kicsit összeszedtem magam kimentem a kis locsolókanna tartalmáért. A kis locsolókanna üres volt.

Az udvaron kívül állt a hátsó lakó egyik fia, aki haverja volt a kocsisfiúnak. Amikor én megérkeztem éppen nagy diskurzust folytattak.

– Eltűnt egy zsebóra – mondtam felindultan.

– Itt kínálgatta a Laci, hogy nem vesszük e meg?

Tudtam, hogy hol lakik , az apja a főnök barátja volt. Úgy hírlett, hogy valaha Ávós volt, nagyon kemény embernek ismerték, úgy hírlett, hogy az első feleségét halálra rugdalta.

Elrohantam a lakásukra, de csak a fiú mostohaanyja volt otthon.

– Majd az apja elintézi, hogyha hazajön. Tessék eljönni holnap, mert nem tudom mikor kerülnek ezek elő.

Másnap ebédidő alatt ismét elmentem hozzájuk. Megint csak az aszszony volt otthon. Szó nélkül kinyitotta a kredencet és felémnyújtotta a barnafoltos, szabadságharcban résztvett ezüst zsebórát.

– Az apja kiverte belőle – mondta , és láttam rajta, hogy nagyon helyesli amit a fiú kapott.

A papír azonban, amire az óra és szabadságharcos őszám története le volt írva nem volt sehol. Eltűnt a boríték is, ami nagyanyám származására fényt vetett volna.

Óriási veszteségnek éreztem, de hiába vontam volna kérdőre, a fiút hogy mit csinált a papírokkal? Annyira primitív és közönséges volt, hogy még azt is letagadta volna, hogy léteztek a papírok. Eldobta útközben? sírni tudtam volna.

Talán nem érdemeltem meg, hogy megtudjam ezeket a családi dolgokat, mintha még holtukban is kiközösítettek volna, mintha azt mondták volna még most is, hogy semmi közöm hozzájuk, de az órát mely ismeretlen őszimé volt ma is kegyelettel őrzöm.

Egy hét is eltelt, mire annyira összeszedtem magam, hogy kimenjek a kamrába és kirámoljak a dobozból. A porcelánokat bevitettem a konyhába, hogy elmosogassam és gazdagítsam velük a kredencem tartalmát.

Óriási volt a meglepetésem, amikor két tányér között négy darab ezerforintost találtam.

Csak ültem, kezemben a pénzzel és valahogy úgy éreztem, mintha ajándékot kaptam volna az apámtól. Olyan gondolatom támadt, hogy ezen a pénzen veszek magamnak egy arany nyakláncot, valami szép függővel és ahányszor felveszem úgy fogok neki örülni, mintha ő vette volna nekem.

Ennek ellenében, amikor már lehetséges lesz, mert mint mondják – legalább egy évet kell várni, hogy sülyyedjen a sír, ahhoz, hogy sírkövet lehessen állíttatni ezen a pénzen amit most a láncra költök és amibe még azon kívül kerül – sírkövet állíttatok apámnak.

Úgy éreztem jól döntöttem és jó lett volna hinni abban, hogy valóban van egy szellemi szféra, ahol tudnak a földi dolgokról azok, akik elköltöztek és ott jobban tudnak arról ami a szívünkben van, mint földi létükben .

37.

Mindezeket az eseményeket magamnak és magamban kellett feldolgoznom. Amikor az irodából hazajöttem a négy fal közé csak az írás kényszerre volt az ami kiemelt abból az állapotból, ami közel van a letargiához.

Amikor Nagy atyának elmondtam magamat vádolva, hogy apám a halála előtt háromszor is engem szólított. Ő azt mondta :

– Nagyon jó. Mért vádolja magát emiatt?

– De...

– Semmi de. Talán irgalmasabb akar lenni az Istennél? Gondoljon arra, hogy nem esküdött meg az édesanyjával. Megtehetette volna.

Cruz is ugyanezt mondta. Érdekes, ők még nálam is keményebbek?

Egészen rendhagyó volt ez a törvényesítési eljárás is, minthogy rendhagyó volt az életem során annyi minden más.

Halott apám ellen kellett keresetet beadnom, akit egy ismerős ügyvéd képviselt, dr. P. L.. Ő az irodából ismert és tudta, hogy ez az egész csak formalitás. Nyugtatózott, hogy ne idegeskedjek. Minden rendben lesz.

Nekem két tanúm volt, akik bizonyították, hogy apám mindenkor elismert – Az egyik Szeidl tanár úr volt, a másik K. S. virágkereskedő, akinek már egész gyűjteménye volt apám képeiből.

Nálam pedig ott voltak apám levelei, sőt az a régi határozat is, amiben megállapították anyám javára a gyerektartásdíjat, sajnos magától arra sem volt képes, úgy kellett bíróilag kényszeríteni rá.

Amint anyám elmondta, amikor találkozott vele az utcán és kérte, hogy járuljon hozzá a tartásomhoz, a nyílt utcán pofon vágta őt, és így kénytelen volt bepörölni. Csupán azt tudtam mindig is mentségére írni, hogy a bíróság előtt is elismerte, hogy ő az apám.

Mivel apám újságíró nő barátnője megneszelte a készülő pert rögtön részt akart venni a tárgyaláson, azzal, hogy ez egy szenzációs riport lesz. Erre én zárt tárgyalást kértem, egyáltalán nem kívántam szellőztetni, és felkavarni a múltat.

Most már Gammel Hanna lettem, és az apám után megmaradt holmi, és a kiállítás képeinek törvényes örököse.

Csak akkor rettentem meg, amikor megkaptam Budapestről az új anyakönyvi kivonatot az új nevemmel.

Ez a név idegen maradt számomra, hiszen anyám nevén volt kiállítva minden iskolai bizonyítványom, és egyéb irataim, ezen a néven ismerték írásaimat az olvasók, nem is beszélve arról, hogy úgy éreztem elárulnám anyámat azzal, ha az apám nevét viselném.

Összeültünk anyakönyvvezető nő kolléganőmmel, hogy most aztán mit is lehetne csinálni, hogy tovább is anyám nevét viselhessem. A Belügyminisztériumhoz kellett fordulni.

Beadványomban őszintén megírtam, hogy a késői törvényesítésre csak azért volt szükség, hogy elhalt apám szellemi hagyatékához hozzá juthassak, de továbbra is anyám nevét szeretném viselni.

Kérememnek helyt adtak és a hivatalos kiigazítás megtörtént. Apám nevéből csak a G. betűt tartottam meg.

Apám képeit időközben áthozták Monorról Vecsésre, és kiállították a Művelődési Házban. Amíg a bírói határozat a kezemben nem volt, egy darab képet nem adtak ide. Nyár lett, mire hozzájuk jutottam, és az illetéket is kifizettem utánuk.

A festmények között volt egy, amit már gyerekkoromban láttam apám műtermében, és nagyon tetszett. Most ismerősként üdvözöltem. Az volt a címe

egyáltalán nem kívántam szellőztetni, és felkavarni a múltat.

Most már Gammel Hanna lettem, és az apám után megmaradt holmi, és a kiállítás képeinek törvényes örököse.

Csak akkor rettentem meg, amikor megkaptam Budapestről az új anyakönyvi kivonatot az új nevemmel.

Ez a név idegen maradt számomra, hiszen anyám nevén volt kiállítva minden iskolai bizonyítványom, és egyéb irataim, ezen a néven ismerték írásaimat az olvasók, nem is beszélve arról, hogy úgy éreztem elárulnám anyámat azzal, ha az apám nevét viselném.

Összeültünk anyakönyvvezető kolléganőmmel, hogy most aztán mit is lehetne csinálni, hogy tovább is anyám nevét viselhessem. A Belügyminisztériumhoz kellett fordulni.

Beadványomban őszintén megírtam, hogy a késői törvényesítésre csak azért volt szükség, hogy elhalt apám szellemi hagyatékához hozzá juthassak, de továbbra is anyám nevét szeretném viselni.

Kérésemnek helyt adtak és a hivatalos kiigazítás megtörtént. Apám nevéből csak a G. betűt tartottam meg.

Apám képeit időközben áthozták Monorról Vecsésre, és kiállították a Művelődési Házban. Amíg a bírói határozat a kezemben nem volt, egy darab képet nem adtak ide. Nyár lett, mire hozzájuk jutottam, és az illetéket is kifizettem utánuk.

A festmények között volt egy, amit már gyerekkoromban láttam apám műtermében, és nagyon tetszett. Most ismerősként üdvözöltem. Az volt a címe – Múterem sarok – egy érdekes, energikus férfi portré volt egy állványon, előtte paletta, kinyomott festékekkel.

Pont ezt a képet, amit szerettem, nem kaphattam meg. Az akkori Műv.ház igazgató, később tanácselnök azt mondta, hogy apám azt még életében neki ajándékozta.

Megfordítottam a képet, ugyanis, ha apám valakinek képet adott, a kép hátát mindig dedikálta. Ennek a képnek a hátán csak annyi volt apám szálkás kézírásával írva „Kiállítás anyaga.”

Nem szólhattam semmit, minthogy annyi más igazságtalanságot is amiket egyesek pofátlanul elkövettek, pléh pofával le kellett nyelni, amitől az ember egész életre elrontotta a gyomrát.

Amikor a 32 darab festményt hazahozattam, problémát jelentett a tárolásuk. Vastag, otromba ráamákkal voltak keretezve, gyalulatlan lécekből.

Első dolgom volt, hogy ezeket eltávolítottam, és így már egy fiókban elfértek. A vásznak is tisztításra szorultak, a színek tompák és fakók voltak, de akkor még nem tudtam, hogy lehetne megtisztítani és felfrissíteni ezeket az olajfestményeket.

Apámnak ezek a festményei annyira sötét tónusúak voltak, hogy semmi kedvem nem volt ahhoz, hogy egyet is felakasszak a lakásomban, kivéve apám fiatalkori önarcképét, amelyen még kackiásan, magabiztosan néz a jövőbe. Találtam egy megfelelő szép ráját is. Egész jól mutatott a falon.

Cruznak nem tetszettek a képek, őszintén szólva nekem se mind. De a pasztellképei csodálatosak voltak.

Még mindig kísértett annak a karácsonyestének a víziója és az én kémenységem. De aztán történt valami.

Elkezdtem apám iratait szortírozni, és megtaláltam azokat a bizonyos fekete-vászonkötésű noteszokat, amik nagyon ismerősek voltak számomra, még abból a rövid időből amit kislányként náluk töltöttem.

Újra olvastam nagyapám szívtelen, apámat ellenem heccelő sorait és apám reagálásait, újra olvastam hogy ha anyám megáll az ablakuk előtt, leöntik egy fazék vízzel, s hogy én nem tartozom hozzájuk, anyám lánya vagyok és úgyis el fogok zúllni.

Újra átéltem – amikor agyba-főbe vert és összerugdosott az az ember aki sohasem volt méltó az apa névre.

Fellapoztam a naplójában azt az évet, amikor születtem, de semmi bejegyzést erről az eseményről sehol nem találtam, csak néhány évvel később panaszolja, hogy őt a „Ferenczy” beperelte tartásdíjért, és ő erre már is beadta nyugdíjaztatási kérelmét, hogy így kevesebbet kelljen fizetni. Valóban 35 éves korában már nyugdíjas lett, egyre rosszabbodó nagyothallása miatt. Addig Budán a Statisztikánál volt irodafőtiszt.

Amikor ezeket és egyébeket olvastam, minden lelkiismeret furdalásom elmúlt, sőt elkezdtem tűzbe hajigálni a szivarosdobozban talált Gammel iratokat. Szénfűtéses kályhamban sorra lobogtak el, a képet is lerángattam a falról és megbántam, hogy közbeléptem és vitték volna az egészet a szemétbányába. Legszívesebben lecsapoltattam volna a véretem, hogy valamiféle véradással egy csepp Gammel vér se maradna bennem.

Jól kisírtam magam, azután elpakoltam az összes megmaradt iratot, és kivittem a kamrába, hogy egy darabig ne is kerüljenek a kezembe.

Néhány nap múlva aztán fogtam az arcképét és visszaakasztottam a falra. Közben telt- múlt az idő.

Egyszer csak megütköztem azon, hogy micsoda igazságtalanság az, hogy apám portréja uralja a szobámat, anyámról viszont egy jó fotóm sincs. Mit lehetne csinálni? Hogyha tudnék festeni, megpróbálkozhatnék anyám portréjával.

Láttam az apám könyvei között néhány képzőművészeti szakkönyvet, elkezdtem ezeket, és apám erre vonatkozó feljegyzéseit tanulmányozni. Közben hallottam, hogy a Puza Sándor nevű festőművész meghalt és az özvegye kiárusítja a megmaradt festékeket, vásznakat, ecseteket, festőállványt.

Nekiestem egy hatvanszor negyvenes vászonnak. Csodálatos érzés volt, amikor először fogtam ecsetet a kezembe.

A képben első nekifutásra benne volt az anyám, de még sok kívánnivalót hagyott maga után, még vagy 10 évig dolgoztam rajta, de az ecsetet nem tudtam többé letenni.

Cruz örült és biztatott, amikor kijött lefotózta a csendéleteimet

Ő tanított meg fotózni, diázni, vetítőt is tőle kaptam.

Rengeteget adott nekem azzal, hogy bár kilométerek választottak el minket egymástól, mégis magam mellett tudhattam őt.

Most már volt telefonom is. Ez nagyon jó volt de senkim sem volt, akit felhívhattam volna, vagy aki engem felhívott volna ,csak Cruz.

Egy hátránya volt a telefonnak csupán. Elmaradtak a levélváltások. Csak később jöttem rá, hogy mi az ami hiányzik. A Cruz csodálatos szép levelei, amik tele voltak lélekkel, velem való törődéssel, intelmekkel, szeretettel, szépséggel.

Általában este féltízre került haza Tömös utcai lakásába és ez volt a telefonálások ideje. Hol ő hívott engem, hol én őt. Ilyenkor kellett beszámolnom, hogy s mint telt a nap, van e új vers, van e új kép és egyeztettük szabadidőnket. Ő is beszámolt arról, hogy templomot épít, és mennyi vesződése van a munkásokkal, bérkifizetésekkel.

Mindig volt mondanivalónk egymás számára, de ez más volt mint az írott sorok.

Ha ideje engedte és kijött – nem győzte hangoztatni, hogy micsoda isteni ajándék, számomra, micsoda kegyelem az írni és a festeni tudás adománya. Arra is biztatott, hogy mozduljak ki itthonról, jó lenne ismét egy külföldi út. Jó lenne szétnézni Párizsban...mondta, s ezzel megint darazsat tett a fülembe.

38.

Egyik nap, ebédidőben lakásomon csörgött a telefon. Biztosra vettem, hogy Cruz, ki lehetne más.

- Szij Béla művészettörténész vagyok a Nemzeti Galériából, édesapja-barátja voltam és olyasmit hallottam, hogy maga is fest. Érdekelnének a munkái. Mikor kereshetném fel?

Teljesen megdöbbsentem. A név is olyan ismerősen hangzott, de hirtelen nem jöttem rá, hogy honnan. Csak azt éreztem, hogy nem jöhet ki, semmi értelme, hiszen én nem tanultam, ezek csak amatőr munkák.

- Sajnos, csalódní fog Tanár Úr , ezek csak próbálkozások, hiszen én nem tanultam. Én csak egy pancser vagyok.

- Ennek a megítélését bízza rám.

Megbeszéltük, hogy szombat délután kijön. Honnan ismerős a neve? Végül bekattant. Láttam magamat huszonévesen egy banketten, amelynek ünnepeltje a Galéria újonnan kinevezett munkatársa Szij Béla volt. Micsoda véletlenek vannak, tűnődtem értetlenül.

Alig vártam az estét, hogy elmondjam a nagy újságot Cruznak.

- Micsoda blamázs lesz, hiszen ezek a képek nem lehetnek annyira jók, hogy egy ilyen szakértő meg legyen velük elégedve- nyafogtam a telefonba.

- Jaj, hogy lehet valaki ennyire kishitű? maga azért nem ér el komolyabb sikereket mert nincs semmi önbizalma. Hiába sulykolom magába, nem megy. Maga nem hisz a saját tehetségében sem.

- A tehetség önmagában nem elég.

- Magának semmisem elég.

- Nem tanultam.

- Az igaz, de az is, hogy maga őstehetség. Amit maga a génjeiben hozott, az felér

egy Akadémiával. Higgye el, hogy vannak a maga képei között már most a kezdet kezdetén nagyon szép munkák. Fel a fejjel ! Majd meglátja mit mond a szakember. És szombat este várom a beszámolót.

Szombaton 1 óráig dolgoztunk. Utána hazamentem és szét raktam a képeket, volt vagy 20 darab, utána kimentem a 3 órakor érkező vonathoz, hogy el ne tévedjen az illusztris vendég.

A jegenyesoron szembejött velem egy magas meglett, deresedő hajú férfi újságot olvasva. Valahogy kirítt a környezetből, olyan idegen volt. Felnézett az újságból, és találkozott a tekintetünk.

- A Tanár Úr? - kérdeztem.

Jól megnézett, én meg csak hebegni- habogni tudtam. Úgy láttam nem ismer fel, ő is sokat változott.

- Őszintén szólva, nem tudtam, hogy a Józsinnak van egy lánya, csak most halála után tudtam meg, és azt is, hogy fest.

- Csak most kezdtem.

- Ehhez soha sincs késő. És ki mutatta meg az első ecsetvonásokat? a papa?

- Nem mutatott ő soha semmit. Festő ismerősöm se volt akit megkérdezhettem volna, de sokat segítettek az ő feljegyzései és egy halott festő özvegye, akit alaposan kikérdeztem, hogy mibe kell mártani az ecsetet, előbb rajzolni kell e és aztán kifesteni, hogy csinálta a férje?

Sok mindent ő sem tudott, de mutatott egy üveget, amire az volt ráírva Művész festőszer -egy másikra meg - Művész terpentín. A tubusokra meg, hogy olajfesték. Tőle vettem az első készleteket.

Apám feljegyzéseiből tanultam mindennek a használatát, a különböző tárgyak különböző árnyékszíneit. A perspektívát, a színek keverését. A többire magam jöttem rá. Csak az anyám portréját akartam megfesteni, és most már nem tudom abbahagyni egyik téma jön a másik után.

- Csodálatosak ezek az átöröklések. De én tudom, hogy a papának volt olyan festő barátja, aki járt hozzá, mért nem kérte meg, hogy segítsen az indulásnál.

- Egyszer találkoztam vele, és kértem, hogy jöjjön el hozzám, szeretnék egy-két

tanácsot kérni, mert én is elkezdtem festeni. Nem jött. Pedig apám iratai között nem egy cetlit találtam, amiken festékeket kért tőle és egyebeket, sőt festeni is tőle tanult. Mégse jött.

- Talán jobb is. Maga megtalálta a maga útját. -

Amíg beszélgettünk kiválasztott 9 képet és elkülönítette a többitől. Szorongva figyeltem. Biztos szép udvariasan azt fogja mondani, hagyjam abba, és tegyem le az ecsetet.

- Ugye, mondtam, hogy gyöngék?-

És nagyon elkeseredtem, de tudtam, hogy akármit is mond, nem fogom abbahagyni, mert egyszerűen nem tudom abbahagyni. Ki érti ezt?

- Ezekkel itt, mutatott a 9 képre, részt vehetne egy kamara-kiállításon.

Mondja meg a Művelődési Ház vezetőjének, hogy rendezzenek egy kamara-kiállítást, egyelőre itt Vecsésen. Kijövök és megnyitom. -

Azt hittem nem jól hallok, beleszédültem az örömbe. Aztán folytatta :

- Én bemutatnám magát, megnyitnám a kiállítást. A maga képeinek atmoszférája van, ami a vásznain van mind csupa líra, költészet, báj.

Örömöm mégis lelohadt, mert előre tudtam, hogy én értem nem fog-nak itt semmiféle kiállítást rendezni. De most már kezdtem bízni magam-ban, Szij Béla kritikája nagyon sokat jelentett számomra.

- Azt a képet ott a falon ismerem, a papa önarcképe. Nem adja el?

Ajánlatot tennék Pogány Ödön Gábornak, hogy vegye meg a Galéria számára.

Őszintén szólva sajnáltam megválni a képtől, de kellett a pénz is, mert a festőszerek igencsak sokba kerültek. De arra is gondoltam, hogy nincs senki örökösöm, ki tudja halálom után mi lenne a sorsa, ott pedig a Galéri-án a legjobb helyen lesz.

Cruz velem együtt örült. Máris rajongva és lelkesen beszéltem Szij Bé-láról de úgy vettem észre ez nem esik jól neki.

A festményt a Galéria megvásárolta, a pénzt is megkaptam érte. Az egyhavi fizetésem akkor már 3.200 forint volt, a képért 5.000 forintot kap-tam, és Szij Béla máris felajánlotta a következő - Mosónő - című festményt megvételre szintén a Galériának.

Aztán egyszer csak észrevettem, hogy most meg anyám portréja meg van de most meg apám képe hiányzik. Ezen megint csak úgy segíthetek, hogyha megpróbálom őt is megfesteni.

Annyira hirtelen jött rám az ihlet, hogy kitéptem a rajzfüzetemből egy lapot és a kéznél lévő pasztellkrétákkal nekiestem. Mintha valaki vezette volna a kezem, ma sem értem miféle megszállottság uralkodott el rajtam, de félóra alatt a rajzlapról apám nézett vissza rám, azzal a kis különös iro-nikus fél mosollyal, amit fogalmam sincs, hogy tudtam megörökíteni any-nyi idő távlatából.

Többen is akarták már jó pénzen megvenni tőlem, de nincs az a pénz amiért megválnék tőle.

Szij Béla egészen megdöbbszent amikor meglátta. Csak ült vele szembe és csak nézte.

- Nemcsak a karaktere van benne, ez egy az egyben Ő, hogy csinálta? Fényképről?

- Volt egy fotó előttem, de én nem tudok másolni. Valamit segített a fotó is, de a lényegét magam sem tudom mi adta hozzá.

- Maga nagyon szerethette őt.

- Magam sem tudom, mit érzek iránta, de most, hogy elkezdtem festeni egyre

inkább megértem, ez egy szenvedély, ami odaláncolja az embert a festőállványhoz, „Az ördög sarkantyúja”.

– Gaugin.

– Csak azt nem értem, hogy anyám portréjával annyit kínlódom, az övé meg azonnal sikerült.

– Egyszer csak ő is kész lesz. Amit, vagy akit maga szeret, azt megfogja tudni festeni művészi színvonalon. Erről tanúskodnak ezek a portrék és virágcsendéletei. Ez a kép a bizonyosság arra, hogy a szíve mélyén mindennek dacára, szeretete az édesapját.

Most már voltak barátaim. Szíj Béla kéthavonta kijárt, megnézte az új alkotásokat, és megajándékozott egy Gulácsy kötettel, amit ő szerkesztett és írt, a Gulácsy festmények csodálatos, színes nyomásban szerepeltek benne. Ünnepekre mindig művészi képeslapokat küldött.

De csodálatos, ritka szép művészi képeslapokat küldött Nagy atya is, hol innen, hol onnan. Egyszer Madridból írt éppen a Pradóból jövet, és azt tanácsolta, hogy ezt feltétlenül nézzem meg, csodálatos élményt nyújt az ottani gyűjtemény. Akkor még lehetetlennek tűnt, hogy valaha is kijuthatok Madridba.

A Nagy atya fotójáról és amit a szívemből hozzáadtam megfestettem az ő portréját is. Annyira hasonlított rá, hogy amikor az egyik orvos, aki eljött megnézni a képeimet és meglátta, azt mondta.

– Ez a Kamarás Úr! – örömmel kérdeztem:

– Felismerni?

– Hát hogyne, rajta van az egész arroganciája.

Ez valóban, jellemző volt a Kamarás Úrra, és örültem, hogy sikerült megfognom és visszaadnom az arroganciát, mint ahogy apám mosolyában is az ironiát és anyám vonásaiban az öregségen és betegségen is átütő jellemzilárdságot.

A képet odaajándékoztam Nagy Atyának. Mint később írta – kollégája a Szilléry elvette tőle és felakasztotta a falra azzal, hogy ez itt marad a plébánia gyűjteményben.

Jól estek az elismerések, de mindig bántott és bánt ma is, hogy nem tanulhattam. Vajon ha tanulok mire vihettem volna?

Sajnos a Monor és Vidéke szerkesztője, Radványi Barna bekerült Pestre a Ludas Matyihoz és közismert humorista lett belőle.

Az utána következő új monori szerkesztőknek nem tudtam írni. Lassan abba is hagytam az újságírást, és inkább csak a fióknak írtam.

Arra már rájöttem, hogy nekem mindig szükségem volt és van valakire, aki rám figyel és ezáltal kihozza belőlem ezeket a művészi készségeket.

Cruz, Radványi, és most Szij Béla. Miért van ez így? és amit ilyenkor érzek az ilyen emberek iránt, rajongás, ábrándozás, hála, a bizonyítani akarás, hogy méltó vagyok a figyelmükre, a szeretetükre nálam ez volna a szerelem?

Ahogy teltek- múltak az évek, Cruz egyre fáradtabb lett, de mint mondta az utolsó leheletéig az oltár mellett akar állni. Egyre jobban félt az infarktustól, törvényszerűnek vette, hogy apja és húga után ő vele is az végez. Mert időközben orvosnő húga is infarktusban halt meg. Cruznak most már senkije sem volt, csakúgy mint nekem.

Már évek óta ismét csak testvéri, baráti kapcsolat fűzött minket össze és ez többet jelentett számomra mindennél.

Nálam is elérkezett a nyugdíjba vonulás éve. Munkahelyemen már nem éreztem jól magam. Az egyik kismama, aki három gyereket szült és 9 évig maradt otthon, visszajött, de mivel jobb lehetősége adódott, odébb is állt.

A másik két gyerekkel 6 évig maradt otthon, visszajött ugyan, de mint észrevettem, alig várta, hogy a helyemre kerüljön.

Elég egyveleg társaság verődött össze, egy kivételével, akit akkor csak kolléganőmnnek, de azóta, hogy mindketten nyugdíjba mentünk barát-nőmnnek tartok. Életem folyamán ő a negyedik – s azt hiszem az utolsó . Erzsi, Gréti, Lili, Margit.

A Járási és Megye Pénzügyi Osztályok vezetői szerették volna, hogyha még maradok, de az akkori helyi vezetőktől semmiféle segítséget nem kaptam, és még egy olyan helyzetnek, mint M. idejében volt nem akartam idegileg kitenni magam. Elegem volt már. Így szakmai tudásom és tapasztalatom teljében mégis leköszöntem.

Ebbe belejátszott az is, hogy már három éve kijött egy olyan rendelet, hogy bár a káposzta adót eltörölték, de aki egy bizonyos jövedelemhatárt meghaladott, arra elég komoly adót kellett kivetni, illetve kellett volna, de ezt a nagyfőnök elmulasztotta.

Amikor ellenőrzések során ez kiderült, fel lett szólítva, hogy visszamenőlegesen vesse ki a hat vagy hét nagymenő káposztásra a jövedelemadót.

Deltás főnököm erre azonnal megpattant és betegállományba ment, mint mindig, ha zúr volt.

A kivetéseket most hát nekem kellett volna megcsinálni. El is kezdtem és beidéztem az első delikvenst.

Amikor megmondtam miről van szó, és kiszámítottam a visszamenőleges összeget, ami 650.000 Ft.-ot tett ki, az asszony rosszul lett és sírva borult az íróasztalomra.

- De hát miért nem mondta ezt nekünk ez az ember? Egész nyáron át használták

a kerekdombi nyaralónkat családotól és évről - évre csak úgy semmiért, amikor elmentek, jött a veje és annak a családja, még takarítani is én takarítottam utánuk, használták az ágyneműnket de a mosáshoz egy doboz mosóport se vettek. A férjem kérdezte tőlem - hát mi sose jutunk a nyaralónkba? Mindig rendes adófizetők voltunk, megfizettük volna minden évben ami jár. Most, hogy tudjunk kifizetni egyszerre ennyi pénzt? -

Majd elsüllyedtem szégyenemben. Ha ez nincs talán még maradtam volna, de úgy éreztem ezt már nem tudom végig csinálni. Most legyek én a feketepéter?

A folyosó egyik ablakából ráláttam a piac téren álló hatalmas platánra. Minden évszakban más és más színekben mutatta meg magát és én amíg elnéztem sokszor arra gondoltam, eljön az idő, amikor már csak kívülről gyönyörködhetem benne. Most éppen tavaszodott, zsenge levelecskék bontakoztak rajta. Sóhajtottam. Valami megint elmúlt, az életemből, egy szakasz megint lezárult.

Felszaladtam a személyzetishez és beadtam a felmondásomat. Kivettem a szabadságom és betettem magam mögött annak az épületnek az ajtaját amely második otthonom volt., ahol sok idegtépő napot megéltem, de a munkám területén állandó sikerélményeim voltak az ügyfelek problémáihoz való hozzáállásommal, és szakmai tudásommal.

Ha valaki nyugdíjba ment, azt mindig elbúcsúztatták. Teltek- múltak a hetek. Nem jött semmi hír a Tanácstól.

A helyi Vezetés hirtelen megpattanásomért és főleg azért, mert én mérészeltem felmondani és nem vártam meg azt, hogy nyugdíjba menésemet hozva fel ürügyül ők mondanak fel - úgy látszik, megneheztelt rám.

Mint később megtudtam, nem is akartak elbúcsúztatni. Felülről telefonáltak és kérdeztek rájuk, hogy mikor lesz a búcsúztatás?

Így aztán üzentek értem. Legszívesebben be sem mentem volna, de értem jöttek kocsival. Nagy meglepetést és nagy elégtételt jelentett számomra, hogy ott ültek az asztalnál a helyi vezetők mellett a Monori Járási Tanács és a Pest megyei tanács Pénzügyi Osztályának vezetői is.

A Megyei Tanácstól arany pecsétgyűrűt kaptam volna, de inkább ideadták az árát, mondván, hogy azért, hogy ez a pár ezer forint is megdobja a nyugdíjamat..

Egyik nap bejött lakásomra a még mindig betegállományban lévő nagyfőnök.

- Igaz, hogy nem megy vissza már?

- Persze nyugdíjas leszek.
- Csak azért kérdezem, mert akkor én se megyek vissza, leszázalékolattam magam. Mit csinálnék ott maga nélkül? és köszönök mindent.- megcsókolt és leverten távozott.

39.

Bár úgy éreztem, jól tettem, amit tettem, mégis meg voltam szeppenve. Most kezdtem csak anyagilag összeszedni magam, fizetésem is csak alig egy éve lett 4.500 Ft, vajon mennyi lesz a nyugdíj? Ha most számvetést csináltam, hogy mi az amit el tudtam érni azalatt a 11 év alatt, mióta anyám meghalt, meg lehettem elégedve.

Volt fürdőszobám, telefonom, hőtárolós kályhám és nem volt egy fillér adósságom sem. Édesanyámnak, apámnak sírkövet csináltattam, és még egy Törökországi utazást is be tudtam fizetni.

Csodálatos élmény volt. Itt találkoztam először a Tengerrel. Olyan kék volt a vize akár a képeslapokon. Megnéztük a Top Kapi kincseit, a Grand Bazárt, a Várat, ahol Török Bálint raboskodott, megjártuk az évszázadok során síkosra taposott kőlépcsőket és megcsodáltuk a várudvaron lévő ágyúgyűjteményt.

Én az egyik ágyúcsövet meg is lovagoltam és le is vagyok abban a pózban fotózva.

Mielőtt utaztam Cruz megajándékozott egy török magyar szótárral és Isztambul térképével, hogy mit is érdemes megnézni a fakultatív programokon kívül.

Nagy sikerem volt a busz sofőrnél, amikor mindenkit lesegített és én törökül köszöntem meg.

Örömeiben felkapott és összecsókolt. Lépten-nyomon tapasztaltam, hogy szeretik a magyarokat.

A csoportos programoknál jobban szerettem a magányos kószalásokat. Volt úgy, hogy már korareggel fényképezőgéppel a vállamon elindultam, csak úgy vaktában a város utcáin.

Egy építkezésnél már dolgoztak a munkások és amikor meglátták, hogy célba veszem az építkezést - összeszaladtak, egymásba karoltak és belenevettek a lencsébe.

Elvetődtem egy muzulmán temetőbe is, a sírokon kőturbánokra sütött a felkelő nap.

Lefátyolozott nő, hajolt egy sír fölé, le akartam fotózni, de valaki intett, hogy nem szabad..

Kiértem egy Piac térre. Megcsodáltam Kemal Atatürk szobrát. Névről jól ismertem, keresztanyám, amíg Szmirnában éltek, a leveleiben mindig csak jót és szépet írt róla, haladó, modern, emberséges vezetőnek írta le. Jó volt most szembenézni vele. Le is fotóztam.

A piac óriási meglepetés volt számomra. Minden zöldség és gyümölcs árú patyolat tiszta volt, nemhogy sár, de homokszem sem volt látható rajtuk. Mintha csap alatt megmostak volna mindent. Mit szólnának a mi ős-termelőink áruhoz?

Pedig a város maga szörnyen koszos volt. A forgalom összevisszasága, az állandó sípszó, a kóbor macskák tömkelege olyan volt mint egy mesebeli vízió.

Papucsban jártunk a Kék Mecset süppedő szőnyegein és megcsodáltuk a keleti ornamentikát, a rengeteg, nappal is égő csillárt és a földre boruló müezzineket, amint mormolták Allahhoz esdő imáikat.

Úton- útfélen kávéházak voltak, tele férfiakkal, akik kártyáztak, sakkoztak, tereferéltek. Elirigyeltem tőlük a különös alakú, üvegből készült kávé pohárkáikat.

Egy hajókiránduláson aztán alkalmam adódott zsebrevágni egyet. Ezt csinálta egyik szobataráshom is. Tudtam, hogy ez lopás, de mentségem legyen, hogy nyújtogattam az üres pohárkát a pincér felé, de mindig elshant mellettünk.

Itthon aztán ibolyát, vagy hóvirágot tettem bele, mintha miniatűr kis váza lenne. Arany széle volt. Csak volt. Mert egyszer eltörött. Akkor gondoltam arra a közmondásra, hogy „ ebül szerzett jószág ebül vész el.” De hát olykor-olykor más is eltörött, pedig azokat igazán nem ebül szereztem.

Nagy volt a kontraszt az épületek között is. Például márványpaloták mellett fakalyibák éktelenkedtek, az oldalukon kivezető füstcsővel. Éjszakánként tüzek lobbantak fel a város különböző pontjain. A faházak gyúlékonyak voltak, de úgy hallottam, maguk a bentlakók gyújtják fel, hogy aztán rendes lakáshoz juthassanak.

Hajnalban és esténként a Müezzin elnyújtott éneke szárnyalt a város felett, valamelyik toronyból. Mint mondták már ez sem az igazi, magnó-felvétel mint annyi más.

Én mindenesetre megvettem a lemezt, a Müezzin imájával.

Megcsodáltuk az Aja Szofiát, és megtapogattam a könnyező oszlopot. Jártunk a Taxim téren, ahol ott jártunk után nem is sokára szörnyű vérengzés történt.

Egy késő délután busszal átmentünk a hídon, amely összeköti Európát Ázsiával. Csodálatos anatóliai tájakon mentünk át. Végül egy magaslati teázó teraszán gyönyörködtünk a felkelő hold fényében.

Élményekben gazdagabban és lélekben felfrissülve jöttem haza.

Miután mindent elmeséltem Cruznak, előhívta a filmtekercseket, megcsináltuk a diákat, megajándékozott egy diavetítővel, megmutatta, hogy kell kezelni aminek nagyon örültem. Nemrégien lemezjátszót kaptam tőle, ősrégi márkájút, ősrégi lemezekkel, amik még az ő édesanyja fiatalkorában voltak menő számok.

Olyan ötletem támadt, hogy tarthatnék beszámolót a munkatársaknak. Akkor még J.-né Erzsike volt a vb. Titkárnő és ő örömmel hozzájárult.

A tanácsteremben hosszú asztalok voltak. Papírtányérokba török cukorkákat raktam, feltettem a műezsin imáját, halkan zümmögött, míg a munkatársak beszállingóztak és helyet foglaltak. Majd elkezdtem a magam szerkesztette forgatókönyv olvasását és közben raktam be a vetítőbe a képeket.

Elkedvetlenített a közönyük, a pusmogásuk. A végén azt se mondták, köszönjük. Másnap az üzemi párttitkárnő megkérdezte, a vb. titkárnőt – ezt a szakszervezet rendezte?

Engem az utazás és az új dolgok látása olyan örömmel töltött el, hogy szerettem volna megosztani velük a látottakat, a csodaszép tájakat és eszembe sem jutott, hogy félremagyarázzák.

Elkedvetlenített a közönyük, a pusmogásuk. A végén azt se mondták, köszönjük. Másnap az üzemi párttitkárnő megkérdezte, a vb. titkárnőt – ezt a szakszervezet rendezte?

Engem az utazás és az új dolgok látása olyan örömmel töltött el, hogy szerettem volna megosztani velük a látottakat, a csodaszép tájakat és eszembe sem jutott, hogy félremagyarázzák.

Elfelejtettem, hogy nálunk nem szabad egyénieskedni, itt uniformisban van minden, kívül és belül egyaránt. Még a gondolataink is..

Ha a Szakszervezet rendezte volna ezt a török délutánt, micsoda felhajtás volna. Egyedül cipeltem haza a vetítőt a lemezjátszót, és megfakultak színes élményeim.

Most azonban vettem egy mély lélegzetet, és egyszerre felszabadultnak éreztem magam.

Végre, az lehetek aki vagyok. Szabadon rendelkezem az időmmel, festhetek, írhatok. Lesz tennivaló a kis kertemben, a lakásban és utazhatok is, amikor kedvem tartja. Feltéve, ha lesz pénzem rá. Szorongva vártam az első nyugdíjamat. Hamarosan meg is jött 3.900 Ft.-ot hozott a postás.

Úgy éreztem, hogy elégedett lehetek, kifizetve a lakbért, villanyszámlát, ami a fűtési díjat is tartalmazta, a telefont – ha nem is költekezve, de gond nélkül éldegélhetek belőle.

Mivel senkim sem volt, akivel örömet nagy hirtelenben megoszthatam volna – átugrottam a szomszéd emeletes házba és elújságtam, hogy 3900 Ft a nyugdíjam. Az idős P.- né volt otthon és hitetlenkedve, mint aki nem jól hall – kérdezte:

– 3009.-et?

– Nem, háromezerkilencszázat.

– Hihetetlen, – mondta, szinte méltatlankodva. Az én vejem alig kap többet. Családos emberek sem kapnak annyit.

Leforrázva oldalogtam haza és alig vártam az estét, hogy megtelefonáljam Cruznak a nyugdíj összegét.

A szomszédokkal nem akartam haragot, gondoltam, túl érzékeny vagyok jó ég tudja miért mondta, amit mondott. Ezért néhány nap múlva átmentem. Beszélgettünk erről arról és már éppen elmenőben voltam, amikor az ajtóig kísért és azt mondta.

– A lányommal papírt és ceruzát vettünk elő és kiszámítottuk, hogy mit fizet ki magának az állam, ha húsz évig él.

Azt hiszem, ez már egy rinocérosznak is sok lett volna. Még anyám óvott, hogy vigyázzak, mert sohase fogják tudni megbocsátani, hogy az a telekrész, amelyen a tanács annak idején az én lakásomat felépítette, valaha az ő tulajdonuk volt. Legszívesebben elköltöztem volna máshová, mert ez így nagyon rossz érzés volt.

Hálásnak kellett lennem a tanácsnak ezért a kis lakásért de sokszor gondoltam arra, miért épen ide költöztettek ilyen riasztó, félelemkeltő környezetbe.

Igaz, hogy a régi lakás omlófélben volt mégis sírtam és rettegtem ideköltözni, annak idején az egyébként is híres és hírhedt udvarba.

Mégis megkaptam, hogy ide én csak betolakodtam.

Most, hogy itthon maradtam igyekeztem otthonomat, kertemet szebbé és hangulatossá tenni.

Az emberek akik az adóhivatalból ismertek nem felejtettek el, többen is felkerestek és kértek, hogy vállaljam el a könyvelésüket.

Mivel életbe lépett az új adónem a SZJA, ami teljesen idegen volt számomra is, beiratkoztam egy bentlakásos tanfolyamra Budán. Örültem az ismerős előadónak Békesi Lászlónak és Vámosi Nagy Szabolcsnak.

Így most már el mertem vállalni néhány ismerős vállalkozó könyvelését, és néhány év alatt össze tudtam spórolni annyit, hogy meg vehettem és rendbe hozhathattam lakásomat.

A kertemben tujákat és rózsákat ültettem, és örültem, amikor benéztek és azt mondták a járókelők, – olyan mint egy kis miniatűr liget.

Az évek rohantak. A versírás műzsája sose hagyott cserbe. A regényem kézirata, amin évtizedeken át dolgoztam – a fiókban kallódott. Nem gondoltam, hogy valaha napvilágra kerül.

Nincsenek olyan falrengető élményeim mint Zalatnai Cininek, szaftos szexuális élményekkel sem szolgálhatok, röhögtető dolgok sem estek meg velem, legfeljebb én válok nevetségessé mert sokszor magam is annak tartom magam, és nem értem, hogy tudtam így leélni az életem?

Ilyenkor számba veszem a lehetőségeket, amik mellett elmentem, vagy talán a lehetőségek mentek el énmellettem?

Az első talán az volt, hogy gyerekkoromban görcsösen ragaszkodtam anyámhoz. Ha apámhoz kerülök talán jobb lett volna.?

A második, – amikor mehettem volna a Koleszba. Ha ott elvégzem a főiskolát, talán ma befutott író, költő lehetnék?

A harmadik – amikor felajánlották az állást a Rádiónál, vagy a Szikra Lapkiadónál – Ma talán családom volna és más környezetben élhetnék.

A negyedik – Cruz. Ha nem az ő szekeréhez kötöm a szánkómat?

Ki lát bele a Sors útjaiba? és mi az ami ennyi idő után is hozzáfűz, dacára, hogy látom a hibáit, gyengeségeit, és dacára annak, hogy ebben a kapcsolatban az én számomra több volt a sírás mint a nevetés.

Néha azon kapom magam, hogy Edit Piaf slágerét dúdolom:

Rien, rien

Tegnap Cruz kijött ebédre és megkérdeztem bánja e hogy azon az esős délelőttön ott Óbudán bemutattak minket egymásnak?

– Csak azt bánom, hogy egyedül maradt, és azt, hogy a hitét nem tudtam visszaadni. Sokszor úgy érzem, hogy visszaéltem a maga magányosságával és szeretetéttségével és ilyenkor mélyen megvetem magam. Maga többet érdemelt volna. Mentségem legyen, hogy szeretem és nem tudtam elengedni.

Önző voltam. Már régen el kellett volna, hogy engedjük egymást. De nem megy.

Különben én sem bánok semmit sem, – mondta, és megszorította a kezem.

40.

Németországból levél jött, németül írták. Keresztanyám kórházban van. Látni szeretne. Repülővel mentem, hogy minél előbb ott lehessenek.

Nehéz lett a szívem, ahogy elnéztem – mennyire leromlott mióta nem láttam. Feküdt és a szemén napszemüveg volt.

– Mi történt? kérdeztem.

– Elestem és a hátgerincemmel van valami. Nem tudok lábra állni, aligha megyek vissza az otthonomba, drága kis szívem, de jó, hogy itt vagy.

Próbáltam vigasztalni, de fölösleges volt, az ő intelligenciájával fel tudta mérni a helyzetét.

– A lakáskulcs a tanácsnál van, már beszéltem velük, majd bemész a kulcsokért és összepakolod amit jónak látsz, vannak ott nagy bőröndök. Mondanám, hogy vidd a bútorokat is, be lehetne vagonírozni...szép mahagóni bútorok. Mennyi időre jöttél?

Két hétre.

Remélem nem akarsz mindennap itt ülni az ágyamnál?

Te is elfáradnál, meg én is. Mindig szeretted volna látni az Ost Seet, adok neked 200 márkát, utazz el Warnemündére, vegyél ki egy kis szállodai szobát, vagy penzió is lehet és nézz körül. Tölts el ott egy hetet, és utána elmeséled hogy s mint volt. Vedd úgy, hogy ez az én utolsó ajándékom neked, amiért olyan jó voltál szegény anyádhoz, aki minden szerencsétlensége mellett is szerencsésebb volt nálam, mert itt voltál neki te.

Mindketten sírtunk. Szívem vágya mindig a Keleti Tenger volt, most hát örülnöm kellett volna, a szívem mégis csupa szomorúság lett.

Hosszú volt az út Frankfurttól Berlinig de végeláthatatlanul hosszúnak tűnt Berlinton, Rostockig. Onnan valami helyi járat vitt Warnemündére.

Csodálatos látványt nyújtott a kikötő, hatalmas tengerjáróival és a kék, piros színekben pompázó halászhajókkal.

A kis szobám ablaka pont a világító toronyra és az öbölre nézett.

Nappal múzeumokban jártam, átmentem Rostockba is majd körülhajóztam a Rügen Szigeteket.

Mivel magamat nem tudtam lefotózni, kezébe nyomtam a Beyrethámát egy olyan járókelőnek, akinek láttam, hogy fényképezőgép lóg a nyakában tehát tud fotózni és kértem, hogy vegyen le. Én pedig pózba vágtam magam a Tenger-parton. Csodajó felvétel lett belőle.

Amikor Nagy atyának megmutattam, elnevette magát és azt mondta:

– Megáll az ész, hogy maga csak úgy neki mer vágni a világnak egyedül? Maga egy kalandornő, – és nem győzte köszönni a pipadohányt és a szivart amit direkt neki hoztam.

Csodálatos volt a Balti-tenger. Palackzöld hullámain fehér tajtékokat túrt a szél. Milyen más szín volt ez mint Törökországban a Földközi Tengeré.

Nem tudtam betelni az ódon városkával, a macskaköves utcákkal, a hangulatos kávézókkal, kirakatokkal, matrózokkal, nemzetközi forgalommal.

Megfigyeltem, hogy az ilyen külföldi utakon egészen más ember vagyok, mintha kicserélnének, felszabadultnak, magabiztosnak érzem magam.

Azt hiszem egy világpolgár veszett el bennem. Akkor lennék elemében, hogyha határokon keresztül, városokról városokra, szigetekről – szigetekre, szállodákból szállodákba jöhetnék – mehetnék.

A parton elegáns szálló a Hotel Neptun, felfedeztem, hogy ennek a grilljében 5 márkáért csodás ebédet kaphatok. Mindennap ott ebédeltem. Az 5 márkáért kaptam egy adag grillcsirkét, sült krumplit, és nagy köedényekből annyi salátát lehetett venni hozzá amennyit akart az ember. Egy pohár jéghideg Coca Cola is benne volt az 5 márkában.

Sajnos az idő hamar eltelt, de nem is bántam mert aggódtam Keresztanyámért, akinek ezt a gyönyörű egy hetet köszönhettem.

Örömmel fogadott, öleltük, csókoltuk egymást. Látható élvezettel hallgatta beszámolómat. Aztán eljött a búcsú perce.

– Bepakoltál? mit viszel magaddal? –

Akkor elővettem a táskámból egy dobozt és megmutattam. A dobozban őrizte keresztanyám egy gyerekkori kaucsukbabáját, a keresztapám cigarettaszípkáját, szemüvegét, zsebfejűjét. Ezeket minden ottlétemkor megmutogatta, hozzáfűzve, hogy ő addig őrzi ezeket amíg él, aztán úgyis a szemébe dobják.

– Ezeket viszem magammal, tovább fogom őrizni őket amíg élek. Ha pedig meggyógyul keresztmama, visszahozom, addig is jó helyen lesz nálam.

Hogy erre, hogy reagált szegény ? – csak áldott és csókolt és sírt.

Közben a Rathaus-ban, ahol barátai voltak írásban mindenről lemondtam, értékesítsenek mindent, a készpénzre sem tartottam igényt pedig mint mondták van 3000 márka is a Bankban.

Nyilatkozatomban csupán annyi feltételt szabtam, hogy ha keresztanyám meghal, gondoztassák a sírt mert én többé nem jövök Frankfurtba.

Pár hónap múlva megjött a levél, fájdalommentesen elaludt és boldog volt, hogy a kis doboz tartalma nem kerül szemébe, mint a tanácsnál lévő barátnője írta, ne aggódjak, szép temetést rendeztek néki és gondozva lesz a sírja, s ha bármikor ellátogatok Frankfurtba ő szeretettel vár.

Ha az ember megér egy kort, egyszer csak azt veszi észre, hogy kihűl körülötte a világ. Sorra veszíti el azokat, akik hozzátartoztak, akiknek az elvesztésével lassan gyökértelenné válik és mint ahogy a fa elpusztul a gyökerei nélkül, az emberben is elkezdődik a lassú vegetálás és a kapaszkodás az emlékeihez.

De Cruz még meg van. És már csak Ő van. És szerencsém, hogy van még valaki, aki szeret. s akit szeretethetek.

Utazni ő is szeretett. Olyankor, mint mondta zsíros kenyéren élt, és plébániákon kért szállást, de egyetlen Múzeumot és hírességet sem hagyott ki. Utána mindig kijött és csodálatos diavetítést rendezett a szobámban. Engem is állandóan unszolt, hogy utazzam.

Így aztán mondhatom, hogy jártam Párizsban, Madridban, Nizzában, Velencében és Rómában, Münchenben, sajnos Firenzébe, álmaim városába már nem juthattam el.

Ilyen külföldi útimon olykor eszembe jutott, hogyha valami történne velem senkinek sem hiányoznék otthon. Ha valami szépet láttam, hirtelen arra gondoltam, mit szól anyám ha ezt elmesélem neki... de aztán észre térítettem magam.

A sok nyomorúság és nélkülözésekkel teli évek után jó volt most érezni azt, hogyha megkívánok valamit, azt meg tudom venni. A nyugdíj amely évenként emelkedett valamivel, a könyvelésért kapott jövedelem, és egy eladott festmény ára fedezte a kiadásokat, és mivel szerény igényeim voltak, félre is tudtam tenni, arra, hogy kerítést csináltassak, és lakásomon kisebb karbantartási munkákat végeztethessek.

Volt aki becsült azért, hogy egyszál magamban elértem idáig, de közvetlen, környezetemtől, inkább rosszindulatot kaptam, mint megbecsülést.

A Cruzzal való kapcsolat, már évek óta olyan lett, mint az első négy évben volt. Mellettem állt mint testvér, mint jó barát, és úgy éreztem nekem is van érdemem abban, hogy most már csak a hivatásának él, de azért mégis egyedül voltam.

Egyedül bolyongtam külföldi útjaimon, egyedül ünnepeltem a karácsonyestét és beértem az ünnepnapok másnapjaival, amikor a belvárosban együtt ebédeltünk.

És mégis valami fény ragyogta be a lelkemet és volt valami, ami felszínen tartott, és elárasztott energiával, vígasszal.

Talán a festészet, a költészet, a szépség és a jóság szeretete? Lehet, hogy mindez egyenlő Istennel?

Lehet, hogy minden keserves istenkeresésem hiábavaló volt, mert akit kívül kerestem mindég is itt volt bennem?

41.

Bár édesanyám halála nagyon megrendített, és Nagy atya közlése anyám sejtelméről hatással volt rám, mégsem tudtam közelebb kerülni az előírt katolikus normákhoz.

Mégis minden évben augusztus 4.-én úgynevezett évfordulós szentmisét mondattam anyámért, nem mintha hinni tudtam volna abban, hogy ezzel odaát bármilyen előnyt, könnyebbséget, szerezhetek neki, hiszen még az odaátban sem tudtam hinni, de ő rendületlenül hitt ezekben a dolgokban utolsó leheletéig. Az ő emlékének áldoztam ezzel.

Szépek voltak ezek a misék. Egyszer találtam mondani Nagy atyának, hogy anyám kedvenc egyházi éneke az volt, amelyik úgy kezdődik, hogy Jézus a rád emlékezés. Szinte most is hallom, mennyi érzéssel tudta énekelni.

Ez után a beszélgetés utáni évfordulós misén, amit ő celebrált, nagy meglepetésemre a kóruson egy csodás férfihang szólóban elénekelt anyám kedves énekét. Nagy atya paptársa énekelt dr. Szilléry, aki híres volt arról, hogy amilyen csúnya a forradásos arca olyan gyönyörű a hangja.

Sírnom kellett a megatottságtól, és az irántuk érzett hálától ezért a csodás élményért., és az irántam tanúsított szeretetükért, amit magam sem értettem, hiszen csak amolyan „fekete bárány” voltam, és nyájon kívüli.

Nagy atya értékes levelei, válogatott művészi képeslapjai, szeretete és megértése, Cruz, állhatatos hűsége, szép küzdelmei és törekvése, hogy méltó lehessen a hivatásához, amiben én is segítettem, arra készítetett, hogy új számvetést csináljak.

Mert mindent összevetve, ebben az én keserves életemben, kitől kaptam szeretetet?

Pont azoktól, akiktől legmesszebb kívántam lenni, akiktől a legfájóbb és legmaradandóbb sebeket kaptam. Akiket meg vettem mint intéz-

ményt, de rá kellett jönnöm, hogy ez az intézmény személyekből áll és rengeteg arca van. És elhatároztam, hogy megpróbálok megváltozni. Megpróbálok elhinni a tanításaikat, alávetni magam a dogmáiknak, és megpróbálok gyakorolni a vallásomat. a szándékkal mentem el ezen az augusztusi reggelen az anyámért mondatott évfordulás szentmisére. Kicsit megkéstem, az oltárnál Szilléry mondta a gyászmisét.

A gyóntatószék ki volt világítva. Azt hittem Nagy atya ül bent. Sokáig tusakodtam magamban, míg elhatároztam, hogy vallásom gyakorlását és önmagam megváltozását talán szentgyónással kellene kezdenem.

Amikor beléptem, megdöbbenve láttam, hogy egy idegen pap gyóntat. Most már mindegy, nagy nehezen beráncigáltam ide magam, essek túl rajta.

Úgynevezett „ halálos „ bűnöm nem volt, hiszen Cruzzal már 11 éve csak testvéri kapcsolatban vagyunk, és azt még akkor, amikor lezártuk azt ami tiltott volt – meggyóntam a Ferenciek terén... Igaz, azóta sem gyóntam, biztos vannak bűneim. Mindjárt el is kezdtem azzal, hogy vasárnap és ünnepnap nem hallgattam szentmisét.

– Hányszor? kérdezte szigorúan.

– Nem tudom.

– Szóval azt sem tudja hányszor? Ígérje meg, hogy eztán minden vasárnap és ünnepnap részt vesz a szentmisén.

– Nem tudom megígérni.

– Tessék? Ha nem ígéri meg, nem oldozom fel. Miért nem tudja megígérni?

– Próbáltam nem is egyszer, de az ember azért megy a templomba, hogy ott lélekben valamit kapjon. Én szomorúbb és koldusabb vagyok mikor kijövök mint mikor bemegyek, mert látva, hogy mások kapnak, legalább is úgy tesznek mintha eltelnének kegyelemmel, úgy érzem én azért nem kapok semmit, mert nem kellek az Istennek. Ettől az érzéstől kímélem meg magam azzal, ha elkerülöm a templomot.

– Micsoda gőg! majd ha megváltozik és alázatos lesz, akkor majd maga is kap kegyelmet, ígérje meg, hogy eztán járni fog a templomba.

– Akkor máris hazudnék, és nem volna érvényes a feloldozás.

– Nem is oldozom fel. – mondta keményen.

– Nézze, odakint most folyik édesanyámért az évfordulás szentmise, nagyon nehezen, és csak őérte szántam rá magam erre a gyónásra.

– Nem oldozom fel, menjen el, változzon meg és úgy jöjjön vissza.

- Jó én elmegyek, maga meg menjen vissza a középkorba máglyát gyújtogatni. - mondtam, és azzal örökre becsuktam magam mögött a gyóntatószék ajtaját, de még a templomét is.

Azért a mise végét megvártam. Hogy Szilléry mit gondolt, miért nem kaptam feloldozást? Mert azt látta, hogy bementem gyónni, áldozni viszont nem áldoztam. És mit mondhat Nagy atyának? És ha ez az idegen pap kitálalja, hogy mit mondtam neki a máglyával kapcsolatban? Mivel ez nem volt érvényes gyónás, talán nem is köti a gyónási titok?

Mérges voltam magamra, hogy bedűltem a hangulataimnak, az érzéseimnek az eddigi önmagam feladni akarásának - lám ez lett belőle.

De miért kellett ellenkeznem, miért nem hagytam rá, hogy ígérem, hogy eztán buzgó templomjáró leszek, mindjárt feloldozott volna, aztán megpróbáltam volna menni, s ha nem megy - hát nem mentem volna.

Mások is úgy csinálják, megígérik hetvenhétszer, elkövetik hetvenhétszer, feloldozzák, hetvenhétszer. Cruz is azt csinálta.

Vannak, akik azt mondják gyónás után úgy érzik magukat, mintha megtisztultak, mintha újjászülettek volna.

Gyerekkoromban amikor az apácákhoz jártam iskolába én is rendszeresen gyóntam, áldoztam, de sohase éreztem másnak magamat amikor kijöttem a gyóntatószékből, mint amikor bementem.

Cruz azt mondta egyszer, biztos valami protestáns beütés van a családkban. Anyai nagyapám tényleg református volt. A házasságuk reverzálissal jött létre. De hát anyám hithű katolikus volt, pont én bennem ütne ki a protestáns ősök vére?

Nagy atya végképp elment Vecsésről. Betegsége miatt már nem tudta folyamatosan ellátni papi szolgálatát. Elköszönt tőlem egy szép, hosszú levélben. Kisterenyére költözött a húga családjához.

Szabályos búcsúlevél volt, ez kissé felkeltette a gyanút bennem, hogy úgy látszik nem kívánja folytatni a levelezést és ennek az lehet az oka, hogy mégiscsak visszahallott valamit.

Cruznak is elmondtam, hogy jártam, és mi lett az én nagy elhatározásomból.

Meg volt döbbenve, és azt mondta az ilyen kisegítő papok több kárt tesznek mint hasznot, nem ismerve az alkalmi gyónó lelkivilágát, de mindamellettt védte, és azt mondta, az illető nem tehetett mást. Meg kellett volna ígérem, olyan nehéz elmenni legalább vasárnap a templomba? - Ideje lenne már rászánni magát...

Láttam rajta, hogy nagyon bántja, az, hogy engem egyáltalán nem izgat, az a tény, hogy nem kaptam feloldozást. Talán csak most döbbsen rá,

hogy mennyire elszakadtam az ő világától. Nem mertem megmondani, hogy mivel jöttem ki a gyóntatószékből.

Kicsit nyugtalanított, hogy egyszer, amikor kikísértem Cruzt az autóbushoz, Szilléry is éppen ott szállt fel, és Cruz odasúgta – Ez engem ismer – de még mindig nem gondoltam semmire.

Októberben részt vettem egy csoportkiállításon, Ő is kijött és még a vendégkönyvbe is írt.

Sajnos Szij Béla, aki a festészet terén mellettem állt és biztatott, váratlan hirtelenséggel meghalt, ezt a kiállítást már nem ő nyitotta meg.

Lehet, hogy a sok idegesség ártott meg, mert lemerevedett a nyakam, ott, ahol az aorta van. Egyik esti telefonbeszélgetésünkkor említettem Cruznak, mire sürgősen orvoshoz küldött. Másnap felhívott, mit mondott az orvos? Mondtam – nem mentem el. Alaposan lehordott és minden este felhívott, addig, amíg azt nem mondtam, hogy minden oké.

November végén nálam ebédelt, megkérdeztem, – mit kér karácsonyra.? Az egyik falon lógó festményemet kérte. Megbeszéltük, hogy karácsony másnapján a szokott helyen, a Felszabadulás-téri aluljáróban találkozzunk, és valahol megebédelünk.

Amikor megláttam – rögtön tudtam, hogy baj van, méghozzá végzetesen nagy baj.

Egy idegen Cruz állt előttem, idegen és mégis valahonnan olyan ismerős volt a nézése. Vissza- visszatérő, rémes álmaimban láttam ilyenek. Mint mikor egy lámpásból kialszik a fény, úgy tűnt el belőle a szeretet, az érzelem, a számomra biztonságot adó hozzám tartozás megszokott kisugárzása.

Úgy éreztem, kihagy a szívverésem. Első kérdésem az volt:

– Csak nem tettem olyasmit, amivel magának ártottam?

– Majd ebéd után

Csak ennyit. Baljóslatú volt a rövidke mondat. Ebéd alatt remegett a kanál a kezemben, és alig tudtam lenyelni egy falatot is. Úgy látszik, észrevette, mert egyszer csak megfogta a kezemet.

– Csak az nyugtat meg, hogy van lakása, nyugdíja, van sikere és megáll a maga lábán énnélkülem is.

Szóhoz sem jutottam. Vártam, a magyarázatot, de látszott rajta, hogy szeretné odáznia.

– A Zserbóban csendesebb a hely, majd ott megisszuk a kávé.

Mentünk végig a Váci utcán, és nem bírtam elhinni, hogy mi így kettesben talán utoljára sétálunk végig rajta.

Ültünk a márványlapos asztalka mellett szemtől – szemben. Ó levette a szemüvegét, és az egyik kezével eltakarta a szemét, éppen úgy, ahogyan a papok szokták gyóntatás közben.

– Nem találkozhatunk többet. Ne kérdezze miért, úgysem mondhatom meg. Egyszer úgyis eljön az idő, amikor pontot kell tenni mindennek a végére nekünk most jött el az az idő.

De azt azért meg kell mondanom soha az életben senki olyan kedves a számomra nem volt mint maga, és senkitől nem kaptam annyit mint magától. A Jóisten áldja meg.

Letette kezét az asztallapra, és most láttam, milyen fáradt a tekintete. Nem tudtam szólni, csak néztem valahogy felülről, valahogy kívülről, s bár elképzelni sem tudtam a jövőt nélküle, mégis erősebbnek éreztem magam nálánál.

Aztán két keze közé vette a kezem, és könnyeivel küszködve mondta.

. Azért, ha valami problémája van – a sekrestyében fogadhatom.

Csak most jutottam szóhoz.

– Szóval a sekrestyében? Mondja meg őszintén Magát elkapták, mivel tartják sakkban? hogy kirázzák a reverendából ha nem szakít velem? Csúpan azért mert az egyház számára reménytelen eset vagyok? Novemberben, amikor nálam járt még szó sem volt semmiféle pontról. Mi történt november 28.-a és december 24.-e között?

– Semmi olyasmi amire maga gondol... – nem nézett a szemembe.

– Könyörgöm, legyen őszinte és mondja meg ennek a szakításnak az okát, ne hagyjon bizonytalanságban. Nekem nem mindegy, hogy miért.

– Nem mondhatok mást – mondta makacsul.

Felálltam és ott hagytam. Nem jött utánam.

Egyedül mentem visszafelé a Váci utcán és nyeltem a könnyeimet. Hogyha hinni tudnék egy odaátban, akkor azt is mondhatnám – anyám választott szét minket.

Hiszen ha nem mondatok érte misét, és iránta való kegyeletből nem térdelek be a gyóntatószékbe – csak a halál választhatott volna el minket egymástól. Talán.

De anyám beavatkozásának azért nem látnám értelmét, mert 11 éve már csak a szeretet tartott össze minket és számomra ez többet jelentett mint az érzékiség.

Most aztán igazán nem volt senkim. Hallgatott a telefon, bár a száma be volt programozva, csak egy gombot kellett volna megnyomnom, de nem nyomtam meg, igaz, hogy nem is töröltem a mai napig sem.

Úgy éreztem mindennek vége. Nem láttam az élet értelmét, nem volt többé kedvem a festéshez, írni sem tudtam. És féltem az éjszakáinként visszatérő álmoktól.

Aztán egyszer csak, amikor már semmi változásra nem számítottam s ezt az állapotot – Túl a Netovábbon című versem híven tükrözte – megmozdult valami.

Egyik nap ismeretlen férfi csöngetett be hozzám. Erdélyből települt át a közelmúltban, jelenleg újságíróként működött a Pesti Hírlapnál.

Demeter Zoltánként mutatkozott be. Felkutatta a tehetséges embereket, így jutott el hozzám is, aki már évek óta hallgattam és azt hittem már régen el is felejtettek, régen leírtak.

Verseket, írásokat kért tőlem közlésre, mint a beinduló helyi lap és kalendárium szerkesztője. Össze szedtem ami kéznél volt és megemlítettem a fiókomban kallódó kéziratot.

Érdekelte, elolvasta. Bevitte a Pesti Hírlap főszerkesztőjéhez, mondjon róla véleményt.

A főszerkesztő Bencsik András véleménye az volt, hogy – ez irodalom., és mindjárt közölni kezdett belőle részleteket.

50.000 Ft. honoráriumot kaptam.

1993.-ban ki lett adva mint önéletrajzi regény – Ellenfényben – címmel. De ez még csak az első kötet volt. A folytatás még nem volt sehol.

Lakásomon kényszerű alakításokat kellett végeztetnem, hogy az Önkormányzat és az egyik telekszomszéd közötti vita lezárulhasson. Az építkezés költségeit részben az Önkormányzat fizette. Létrejött egy kis műteremszerű helyiség, amelynek egyik sarkában apám képei néznek rám a falról a másiktól az én csendéleteim.

Ebben a helyiségben van anyám karosszéke is, és ha a múltra akarok emlékezni és meditálni a jelenről – odavonulok, és magam mellett érzem őket.

Bár a sok sok feladat teljesen kitölti napjaimat, belül állandóan és alatomosan ott sajog szakításunk és főleg a miért? kérdőjele.

Mégis a lakásomon bekövetkezett változások után olyan erős vágy fogott el valakivel megosztani örömömet s éppen VELE...akivel 30 éven keresztül megosztottam minden örömöm és minden bánatom, aki részévé vált az életemnek. – hogy félretéve a büszkeségemet, megnyomtam a telefon gombját.

Megdobbant a szívem, amikor meghallottam a hangját.

– Én vagyok – mondtam nevetős hangon.

- Üdvözlöm! mondta kedvesen,mintha nem is néhány éve, hanem mintha csak tegnap beszélünk volna utoljára.

Nem tudom mi volt velem, úgy beszéltem, mintha semmi sem történt volna ott a Zserbóban. Vidáman, dicsekedve mint egy gyerek és hadarva, gondolkodás nélkül buzogtak fel szívemből a szavak.

- Képzelse, sikerült megvennem a lakást és úgy át lett alakítva, hogy meg sem ismerné. Vaskerítést csináltattam, én magam festettem be mind a 30 métert , műholdas antennám , videóm és egy aranyos műtermem van.

Cruz, én úgy szeretném hogyha még egyszer kijönne és megnézné, mi lett abból a hajdani kis lakásból.

- Semmi akadálya - mondta a régi melegséggel a hangjában.

Ekkor nem tudom mi történt velem. Egyszerre odalett a lendület, a megjátszott öröm és hetykeség.

- De még van ami nincs készen - mondtam tétován. - Ez így is volt,hátul egy kamra is alakításra várt.

- És az mikor lesz készen?

- Most már csak tavasszal. - Ez is igaz volt, de miért kellett ezt megmondanom és ezzel elodáznai a kijövetelét?

- Hát az még odébb van - mondta ő.

- Igen, ha elkészült majd jelentkezem. - mondtam, letettem a kagylót és végképp nem értettem semmit, legfőképp saját magamat.

Aztán eljött a tavasz, megtörtént és be is fejeződött az építkezés, de én nem tudtam megnyomni azt a gombot.

Talán féltem újra kezdeni, hiszen úgy megszenvedtem mindenért. Talán attól féltem, hogy kijön, körülnéz, megisszuk a kávé és egy udvarias kézfogással búcsúzik?- Kovács Kati slágerére gondoltam - „Találkozás egy régi szerelemmel...” Pedig talán feleletet kaptam volna a miéltre.

Közben verseskötetem kiadatására készültem.

Egy őszi este, pont féltízkor a mi régi megbeszélt telefonidőnkben csörgött a telefon. Senkise szokott nekem ebben az időben telefonálni, de eszembe sem jutott Cruz, amikor felvettem a kagylót.

- Halló, tessék.

Most nem játszottam szerepet, szomorú s fáradt volt a hangom. Nem jött válasz. Valaki ott a vonal túlsó végén csendesen letette a kagylót.

Tudom, hogy Cruz volt, tudni akarta, miért nem jelentkeztem, talán meghaltam. Most tudja, hogy élek, és mégse hívtam holott a tavasz már régen elmúlt.

Ő aki annyira ismer, azt is tudja miért nem. Talán jobban tudja mint én.

A következő évben rákos daganattal megműtöttek. Utána egy hónapig naponta be kellett járnom sugárkezelésre az Uzsokiba. Ezt is egyedül kellett bírnom.

Egy ilyen kezelés után gondolataimba merülten már éppen a kapumhoz értem, amikor megszólított valaki.

- De régen találkoztunk - mondta egy nő, - talán már meg sem ismer?

- Nahát, tényleg rég nem találkoztunk. Van vagy 15 éve.

- Az unokahúgommal voltunk magánál képeket nézni, tudja, azzal aki Budán lakott. Szegény, a múlt hónapban meghalt.

- Fogadja részvétem.

- Egy ismerős pap temette. És milyen különös, azt mondta ott a sírnál a temetés végén, hogy „Most pedig imádkozzunk azért, aki közülünk elsőnek távozik az élők sorából” olyan különös, ő volt az első, aki távozott, - és mondott egy nevet, hogy, hogy hívták.

Éreztem, hogy megrogyan a térdem, amúgy is nehéz nap volt mögöttem. Feltámasztottam a lakásba, és egyre azt mondogattam magamban: nem - nem, nem - nem, nem.

Remegő kézzel megnyomtam azt a gombot, ami összekötött vele, s amit az utóbbi években képtelen voltam lenyomni.

Az üzenetrögzítőn még ő beszélt. Talán tévedett a nő, elérte a nevet. Később újra megnyomtam a gombot. A kollégája vette fel. Mondtam, hogy kit keresek.

- Sajnos, nem tudom adni. Meghalt.

- Mi történt? beteg volt?

- Infarktus. Utolsó percig hűségesen szolgálta az oltárt. Utolsó percéig eszméletnél volt.

- Hol van eltemetve?

- Az ő kívánságára, a szikla kápolnában .

- Köszönöm. - Letettem a kagylót és sírva borultam az asztalkára.

Ó az én makacsságom, ó az én keménységem... aztán hirtelen arra gondoltam - mégis minden úgy jó ahogy történt.

Ha nincs közöttünk ez a szakítás - mennyivel nehezebb lenne most elválni tőle. De később rájöttem, - mégis más volna minden, ha nincs az a - MIÉRT?

Valahol a szívem mélyén abban reménykedtem, hogy mielőtt meghalok - megoldódik a rejtély

A kérdőjel most már örökre megmarad kérdőjelnek.

Most már igazán senkim sincs. Barátnőm Lili, akivel bérletünk volt az operába még nyugdíjba menetelem előtt meghalt.

Volt kolléganőm Margitka az, aki rendszeresen benyit hozzám és ragaszkodásával, szeretetével enyhíti magányom. Azt hiszem ő az utolsó barátnőm, aki előtt nincsenek és nem voltak titkaim, hiszen nem egyszer összefutott nálam Cruzzal.

Amióta ő nincs, számomra üres lett a város. Mert ha nem is érintkeztünk de tudtam, hogy Budán él, hogy átjár Pestre, hogy él, hogy van.

A rádióban hallhattam a hangját, olykor ő szerkesztette a katolikus műsort és karmesterként ő vezényelte az ünnepi misék énekkarát.

Eszembe jut a mondása, amin anyám annyira megütközött annak idején – „volt, nincs.”

Mintegy bizonyítéku, hogy volt, egyik nap összeszedtem kronológiai sorrendben a leveleit, mert még a borítékokat is megőriztem, és mielőtt összekötöttem és félre tettem volna a kis csomagot – elolvastam az első levélről az utolsóig 1954 től 1985-ig. Még mindig hol itt, hol ott akad kezembe egy-egy csellengő levél..könyv lapjai között, fiók mélyén, iratok között.

Egyet félre tettem, hogy kéznél legyen, hogy amikor rám telepszik a sötétség, és a magány mellett rámtör a kétség, hogy elvesztegetett évek voltak a vele való kapcsolat évei , hogy tévedés volt részemről, és hiábavaló önmagam áztatása, az, hogy szeret...hogyan 30 év az életemből semmibe hullott... akkor előveszem ezt a néhány sorát, amit –

Bpest, 1981.01.22. keltezéssel írt.

Kedvesem!

Elsősorban is hálás szívvel köszönöm a tegnap délelőtti, és azt, hogy szűkre szabott szabadságából egy napot feláldozott. De mit tegyek, ha másképp nem tudtam megoldani Vecsési kirándulásomat.

A lakása valóban gyönyörű! De tudja miért? Nem azért, mert szépek a bútorok, kellemes a meleg, jó ízlésre vallanak a képek a falon, hanem első sorban azért, mert maga árasztja ki a tárgyakra a maga egyéniségét, a „szép” szeretetét, áldozatkészségét, és becsületességét.

Hát azért olyan szép az a lakás. Szívemből kívánom, hogy mindig ilyen legyen a lakás is, de főképpen a lakás lakója.

Ezért imádkozik öreg barátja, aki csak hálás szeretettel gondolhat magára. – Imre”

Ilyenkor megmelegszik a szívem, és „nem bánok semmit sem”

Olykor eszembe jut Gréti, és most már tudom mire gondolt akkor, amikor azt mondta – rabja leszek egy bűvkörnek, ami nem más mint holdudvar.

Csak most jöttem rá, hogy Cruzzal együtt mindketten holdudvarban, bűvkörben keringtünk

Arra a sok fiatal férfira kell gondolnom, akik amikor a papi pályát választják, nem tudják mit vállalnak Lemondanak szerelemről, családról, és arról amiről biológiailag férfi embernek nem lehet lemondani anélkül, hogy beteges, perverz, ferde hajlamokká ne torzuljon bennük a „tisza férfiúság”, maga után vonva az állandó önmarcangolást, meaculpázást.

Vagy cinikussá válnak, és életük útján végig ki tudja hány nőt tesznek boldogtalanná, hány családi kötelék bomlik fel, hány öngyilkosság történik, hány abortusz? és hány pedofilbotrány rázza meg az amúgy is viharos szelekben táncoló, kereszt égisze alatt tántorgó hajót..

Ha ebből megpróbálnak kitörni, és találkoznak egy tiszta, szép szerelemmel bujkálniuk kell egy életen át, és tartaniuk a közvélemény sziszegő, fullánkös nyelvétől, vagy választaniuk kell az oltár és a család között.

És vannak akik nem tudnak választani, mert az oltár bűvkörében élnek Mert amazt az esküjüket nem tudják feladni egy másik esküért, mert a hivatásukba is szerelmesek.

Fogva tartja őket amíg meg nem halnak a holdudvar.

Azóta megjelent a verses kötetem, amelynek fedőlapját számítógéppel magam terveztem.

A kötet címe az ami egyik versemé –amit az ő halála után írtam.

– Ma kék a hold...–

Ebben benne van a mi szép, lemondásokkal teli, szomorú szerelmünk, amiről hallgatnom kellett 30 éven át, mert nem mondhattam el senkinek, amit most elmondtam mindenkinek.

EPILÓGUS

Az éjjel álmomban egy hatalmas mezőség szélén álltam. Göröngyös és buckás volt a felülete, mintha ősrégi temető lett volna, bár semmi nem

vallott erre, sehol egy erre utaló jel, kereszt, vagy fejfa. Megérzés volt csupán.

A monoton, egyhangú tájra, fény nélküli szürke ég borult. Sehol egy fűszál, csak amerre a szem ellát barnásszürke rögök és titokzatos buckák.

Aztán észrevettem, hogy egyetlen bokor áll a közelemben, tele sohasem látott szépségű, hamvas, rózsaszínű virágokkal.

Álltam ott és nem tudtam betelni a látásukkal. Csak később vettem észre, hogy a bokor mögött ott áll Ő.

Eszembe jutott egy régi nyár a Duna parton, a köztünk álló kócos vadrózsa bokorral...

Most egyikünk sem szólt, csak néztük egymást.

Nem éreztem sem örömet, sem bánatot, csak valamiféle földönkívüli békességet, megnyugvást, ami belőle áradt és amivel tele lett, a szívem.

Mintha minden kérdésemre választ kaptam volna, mintha lelkemhez ért volna a lelke, mint egy éteri ölelés.

Aztán elindult, és ment, ment a furcsa mezőségen keresztül valahová a végtelenbe, majd eltűnt, mint egy látomás.

Amikor reggel felhúztam a redőnyt és kinéztem az ablakon, láttam, hogy éjszaka leesett az első hó.

Meglepődve jöttem rá, hogy a szívemben csend van és nyugalom, hogy a rémálmok, mióta könyvem írásához fogtam már nem kísértenek, hogy szert tettem egy csodálatos szemüvegre, amelyen keresztül nemcsak a szőnyeg fonákját látom, hanem a színét is, és látom, hogy nem veszett el semmi, hogy minden öltés, minden minta a helyén van, hogy mindennek úgy kellett történnie, ahogy történt s hogy mindez javamra vált.

Sorsommal megbékélve leültem a számítógép mellé és befejeztem a könyvet, ami évekig befejezetlen volt, s amiről azt hittem sohasem fogom tudni befejezni.

2002, Advent 3. Vasárnapján.

Ferenczy Hanna

(1926 — 2007)

Sokoldalú alkotó volt; az írás az, melyben virtuózan magas szintre jutott; képes volt minden témában és verselésben remeket alkotni, prózája, bár magánéleti, életrajzi jellegű, mégis általános és tipikus emberi viselkedéseket, ma is érvényesnek és valósnak érződő helyzeteket írt le.

Neve szerepel a *Magyar irodalomtörténet bibliográfiája* sorozat legújabb, az elmúlt napokban megjelent kötetében, mely az 1991-1995-ig foglalja össze a jelentős magyar írókat.

A Kaláka internetes szépirodalmi lap munkatársa volt a lap megalakulásától fogva. Volt olyan év, mikor a havi nyitóvers mind a tizenkét hónap át Ferenczy Hanna tollából származott. Regényei folytatásokban szintén olvashatók voltak a Kalákán.

Első kötetét az *Ellenfényben*-t kiadták. Ígéreteket kapott rá, hogy a második is megjelenhet, sajnos ez csak ígéret szintjén maradt.

Hanna 2006 késő őszen, majd decemberében kórházba került. A MERCATOR Stúdió kiadásában megjelent Ferenczy Hanna versesköteté *Túl a netovábbon* címmel, – hogy a szerző hogy még életében láthassa, tudhassa a megjelenést; valamint elkészült *A kereszt árnyékában* című kötet borítóterve. Hanna a kórházban, halála előtti hetekben mindkettőt látta, a kinyomtatott könyvbtorítókat és a kötetek mintalapjait jóváhagyta.

A kereszt árnyékában mondanivalója, bár időben mögöttünk lévő időszakokat mutat be, mégis a mai napig aktuális. Mondhatni, mindig aktuális. Az emberek egymás közti érzelmi-, hatalmi-, érdek-kapcsolatai mindannyiunk életében jelen vannak, bármely rétegében is élünk a társadalomnak. Ferenczy Hanna gazdag élettörténete sok nehéz, fájdalmas, küzdelmekkel teli időszakot ábrázol. A kötet(ek) olvasása közben viszont az szűrődik át a változatos cselekményen, hogy az író valami belső, veleszületett jószág, hit, belülről jövő emberség során/miatt a vele történetek ellenére (vagy tán épp azért?), mindvégig nem válik rosszindulatúvá, mindvégig megmarad bizakodónak, jóhiszeműnek, emberszeretőnek. Eljut egy különleges lelki állapotba, melyre talán csak a létszeretet, being love kifejezés illik; ebben viszont az a legcsodálatosabb, hogy küzdelmes, és nehéz élete során jutott el ide (holott egyes nézetek szerint ezt az állapotot csak azok

érik el, akiknek minden szükségletük kielégült, így valahova tartozás, biztonság, anyagi stabilitás, stb). Ferenczy Hanna viszontagságok, nehézségek között jut el oda, hogy rácsodálkozik egy növényre, az éjszaka csillagképeire, a másik ember lényére, és mindezeket elfogadja – s ez a lelki állapot folyamatosan jellemző rá.

Kaskötvő István gondozásában, lektorálása és közbenjárása után most Ferenczy Hanna *A kereszt árnyékában* c kötete megjelent a MERCATOR kiadásában; a baráti ígéret Hanna halála után (is) megtartatott. A könyv elérhető, letölthető, az érdeklődőnek fordultatos, érdekes olvasnivalót kínál.

Budapest, 2007.08.28.

Fetykó Judit